SEKSİYON

KURTULUŞ KENDİNİ ANLATIYOR

*dipnot

SEKSİYON
Kurtuluş Kendini Anlatıyor 5
© Dipnot Yayınları, 2018

ISBN 978-605-2318-24-9
Dipnot Yayınları: 297
Sertifika No: 14999
1. Baskı, 2018/Ankara

Editör: Emir Ali Türkmen
Kapak Tasarımı: Duysal Tuncer
Düzelti ve Dizin: Bejan Kanat – Mert Çıplak

Baskı Öncesi Hazırlık: Dipnot Bas. Yay. Paz. Ltd. Şti.
Baskı: Sözkesen Matbaacılık (Sertifika No: 13268)
İvedik O.S.B 1518. Sok Mat-Sit İş Merkezi No:2/40
Yenimahalle/ANKARA ■Tel: (0312) 395 21 10

Dipnot Yayınları
Selanik Cad. No. 82/24 Kızılay / Ankara
Tel: (0 312) 419 29 32 ■ Faks: (0 312) 419 25 32
e-posta: dipnotkitabevi@yahoo.com
www.dipnotkitap.com

SEKSİYON

KURTULUŞ KENDİNİ ANLATIYOR 5

ADNAN GÜLLÜOĞLU◆ALİ DEMİR◆ALİ TUNÇ
BÜLENT SÜRMEN◆HALİM YILDIRIM (BOZO)
HASAN SEKİZKARDEŞ◆İBRAHİM TURGUT
KAMER KONCA◆KAZIM BERGEN
KENAN AYGÜLER◆MEHMET ALİ ORGUN
MUSTAFA KURUKAFA◆ŞEHMUS TEKİN
ZÜLFKÜF BALTA

*dipnot yayınları

DİPNOT ANI KİTAPLARI

Burhan Tanrıverdi, Celal Polat, Doğan Fırtına, Haşim Barış, Süleyman Toklu
DAHA DİNMİŞ DEĞİL FIRTINA
***Kurtuluş* Kendini Anlatıyor 4**

İsmail Metin Ayçiçek, Seyfi Öngider, Saim Koç, İzzet Köylüoğlu, Ziya Sümer
FIRTINALI BİR DENİZDİR İÇİMİZ
***Kurtuluş* Kendini Anlatıyor 3**

Mustafa Kemal Kaçaroğlu, Mahir Sayın, İsmet Öztürk, Doğan Tarkan
KURUCULAR
***Kurtuluş* Kendini Anlatıyor 2**

İlhami Aras, Ali Demir, Şaban İba
KURUCULAR
***Kurtuluş* Kendini Anlatıyor 1**

Sebahattin Selim Erhan
92. GÜN

Sebahattin Selim Erhan
KARADENİZ'İN ZEMHERİ ÇOCUKLARI

Sebahattin Selim Erhan
YİNE KAZACAĞIZ, YİNE KAÇACAĞIZ!

Ertuğrul Kürkçü
PRATİĞİN AKLI TEORİNİN HEYECANI

Sezai Sarıoğlu (Haz.)
ÇERKESİM, TÜRKÜM, KÜRDÜM, SOSYALİSTİM
Bülent Uluer Anlatıyor

Mahmut Memduh Uyan
KARDEŞİM HEPSİ HİKÂYE

Mehmet Hakkı Yazıcı
KOCA BİR SEVDAYDI YAŞADIĞIMIZ

Kadınlar Mamak Cezaevini Anlatıyor
KAKTÜSLER SUSUZ DA YAŞAR

İsmet Öztürk
THKP-C'DEN KURTULUŞ'A MÜCADELE HAYATIM

Mehmet Tepebaşı
YAŞANMAMIŞ SAYILAN ANILAR

Mehmet Tepebaşı
UNUTULMASI İSTENEN YILLAR

İçindekiler

KURTULUŞ HAREKETİ KRONOLOJİSİ 11
SUNUŞ 23
ADNAN GÜLLÜOĞLU 29
Kürtlüğümüze sahip çıkılmasının nedenini... 30
Molla Mustafa, TİP ve Doğu Mitingleri 31
Sol hareketle tanışmam 68 kuşağının etkisiyle oldu 32
Diyarbakır'da Dev-Halk Der... 35
1977 1 Mayıs'ından kafamda kalan mermi 36
Kürdistan'ın kalbi Diyarbakır 37
Tekoşin ayrılığı Kurtuluş'un yaşadığı olumsuzluklardan biridir 39
Kurtuluş'la ilişkilerimi askıya alıyorum 40
Suriye, Irak kampları ve Diyarbakır Cezaevi 41
ALİ DEMİR 47
Kurtuluşçuluğum üzerine birkaç söz..... 47
Ortak örgütlenme... 51
Dünya deneyimi ve ulusal soruna bakışımız..... 53
Tekoşin ayrılığı ve yeniden yapılanmamız 69
Seksiyon ve diğer Kürt örgütleri..... 71
Geri çekilme, eylem birlikleri ve anti-sömürgeci ilkemiz 74
ALİ TUNÇ 79
Dersim o yıllarda çok yoksuldu 80

Tunceli Dev-Genç'in ilk şubesini Pülümür'de kurduk 81
Bizim ev bütünüyle Kurtuluşçu olmuştu 84
Sivas'ta en güçlü hareket konumuna gelmiştik 85
Tekoşin ayrılığı nasıl yaşandı? 86
Sivas'taki Dev-Maden-Sen 88
SHP ve HEP'de siyaset... 90
BÜLENT SÜRMEN 93
İlk demir çelik fabrikasının kurulduğu Karabük'de doğdum 93
Üniversiteli yıllar, Kesintisizler, Yol Ayrımı ve Kurtuluşçuluk 96
Kavgalar, Aşklar, Mekânlar 98
Şarkılarla, türkülerle 77 1 Mayıs'ına... 101
Darbe geliyor ama 106
12 Eylül sonrası, TKKKÖ ve Diyarbakır 107
Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi ve PKK 110
HALİM YILDIRIM (BOZO) 117
Kızıltepeli Kürdüm 117
Kemalizmi ben Kurtuluş'tan öğrendim 118
Faaliyetlerimiz, *Kurtuluş* gazetesini satmak 120
KUK-PKK çatışmaları... 123
PKK bizden tartışma istedi 125
"Biji Rizgariya Kürdistan!" PKK'liler imzamızı silmiş 128
"Gel, slogan yaz, bildiri dağıt" demezdik 130
12 Eylül'de Diyarbakır Cezaevi 133
PKK, KUK, Rızgari, Ala Rızgari, Özgürlük 134
Seyfi Cengiz nereye gittiyse bizim Merkez de oraya 138
HASAN SEKİZKARDEŞ 145
Bir Arap ailenin çocuğuyum 145
Mülakatta taktılar, dilim yüzünden... 146
Cizre'de namazında niyazında, öğretmenlik yapan bir vatandaşım 147
Kaçakçılarla karşılaşma... 149
TÖB-DER'e üyelik, yöneticilik 150
Kürtlerin sorunlarıyla ilgili bir mitingdi 152

Olumsuz yaklaşım 152
Kızıltepe'de ilk bildiri 154
Herkesi toplayıp getirmişler... 157
Tekoşin ayrılığı 159
Soyadının getirdikleri... 162
Arap meselesi de var, kıyıda duran... 162
Kaza kurşunu... 164
Hayat seni nereye götürüyor?... 166
Darbeyi biliyorduk ama niteliğini bilmiyorduk 168
Yakalandıktan sonra Gayrettepe'de... 172
28 gün gözlerim hep bağlıydı 173
Neden diklenmedim ki! 174
Kürdistan tarihi yazacak... 176
İşkencenin envai türü... 177
İBRAHİM TURGUT 185
Kızıltepeliyim, Kürdüm, Arabım 185
Lisede devrimcilerle tanışıp Kurtuluşçu oldum 186
Dev Halk-Der ve ilk mitingimiz 188
Tekoşin ayrılığı ve Kürdistan halkları tartışması 190
12 Eylül ve Şam; Filistin maceraları 193
Geri dönüş, İl Komitesi ve yakalanma 199
KAMER KONCA 203
Geleneksel Alevi ilişkilerinin egemen olduğu bir köy 203
Varto depremi, yatılı bölge okulları ve dayanışma 206
Varto Alevi/Kızılbaş, TİP ve 68'in etkisi 209
Kitaplar, dergiler ve Varto'daki tartışmalar 210
Kurtuluş dergisi ve diğer çevreler 211
Kars'ta yeni hayat, hem öğretmenlik hem devrimcilik 214
Bir gecenin sabahında karanlığa sıkılan kurşun... 216
Aşklar, evlilikler ve erkek egemen yaklaşım 220
Örgütün merkeziyle bölgenin ilişkisi içler acısıydı 221
Yanlış kadro politikası 223

Sol içi şiddet marazi bir durumdu 224
Kürdistan'daki devrimci dinamiğin yönelimi ve Seksiyon..... 227
Gazete hem propaganda hem ajitasyon ama... 228
Fetişe edilmiş bir örgüt fikriyatı..... 230
Seksiyonu besleyecek nesnel ve öznel düşünsel perspektif... 231
Tekoşin ayrılığının siyasi ve teorik gerekçeleri sonradan üretildi .. 234
Enternasyolizm, dayanışma, faydacılık ve..... 237
Doğal önderliğe güven, gerisini merak etme 240
Tarihimizdeki ünlü "geri çekilme kararı" ve Seksiyon 242
Günü kurtarma, ayakta kalma ve PKK'yle ilişkiler..... 243
Darbe konusunda yazıp çizmemize karşın yeterli önlem alınmadı. 246
Ekim çizgisi, Konferans ve Sosyalist İşçi ayrılığı..... 249
Anti-şovenizm Kurtuluş hareketini ayıran temel ilkedir ama... 253
Sorgu, işkence... Hoca beni öldürecekler 257
Cezaevinde komün, tartışmalar, savunmalar 265
Doğrusu benim tasarladığım, kurguladığım geleceğe... 267
Kürt ve Kürdistan meselesi
Türkiye devrimci hareketinin zayıf karnı 268
Resmi tarihle sosyalistler de derinlikli hesaplaşamadı..... 270
Birbirimizin yarasına sahip çıkamadık..... 273
KAZIM BERGEN 279
Sizin kesinlikle Kürtçe konuşmanızı istemiyor 279
Tuncelileştirme, Türkleştirme, Müslümanlaştırma 281
Unuttum mu? "Arada kirvelik var, kız veremem" 283
Solcu olun ama Kürtçü olmayın..... 285
THKP-C sempetizanlığından Kurtuluş'a..... 287
Dersim, devlet için Kızılbaş, Kürt ve komünistti..... 291
Dersim'de Kurtuluş örgütlenmesi..... 295
Ulusal sorun tartışmaları ve Tekoşin'e giden yol 297
Dersim'de sol içi siyasi rekabet ve Newroz..... 302
12 Eylül ve yer değiştirme 307
Evlilik, cezaevleri, askerlik hikayeleri..... 309

KENAN AYGÜLER 317
Mezopotamya ovasına taş ev 318
Halk-Der'de Kürt meselesi, sömürgecilik, emperyalizm, faşizm... 320
Kurtuluş Hareketi'nin ortak örgütlenmeyi savunması 324
Diyarbakır cezaevi ve Esat Oktay Yıldıran'ın köpeği 326
Türkçe konuş, çok konuş; işkenceler, direnişler, ölümler 329
MEHMET ALİ ORGUN 335
Annem Ermeni, babam Kürt/Zaza 335
TİP'in, THKO'nun, THKP-C'nin, TİKKO'nun kuruluşları ve Dersim'e yansıyan etkileri 339
Kemalizm, Kürt sorunu, Kurtuluş 341
Dersim'de örgütler, fikirler, tartışmalar 344
Dersim'de sol içi çatışmalar 345
Tekoşin ayrılığı, siyasi karizma, PKK 347
Hatırlanan yanlış tarih 349
Dersim'de afişler, korsan mitingler, cezaevi 352
1981'de kurulan Seksiyon 353
İstanbul mecaramız, "herkes başının çaresine baksın" 356
Hayatın içinden hikayeler 359
Gitme, seni vururlar 362
MUSTAFA KURUKAFA 369
Erkekler anlatmazdı ama halam Dersim'de yaşananları anlatırdı .. 369
Alevilik, Kürtlük bilinci ve sol kültür 370
KTÜ'de öğrencilik, Dev-Genç hareketinin ileri gelenleri 373
12 Mart, Karadeniz'deki devrimci harekete büyük darbe vurdu ... 378
Kendimi "cepheci" olarak görüyordum 380
TMMOB'daki çalışmalar ve Kurtuluşçu olma sürecimiz 383
Kurtuluş'u ileriye götüren iki motor 386
Kürdistan'la ilk ilişkiler ve Tekoşin'le biten sayfa 387
Seksiyonun ilk adımları 391
Sol içi şiddet: "Bu böyle olmaz, araya girelim" 393
Ayrı örgütlenme mi, birlikte mi? Kürdistan'a yolculuk 394

Merkez Komitenin geri çekilme politikası 406
Komiteler, ihraçlar, hizipler, serzenişler, sitemler 409
Operasyonlar, takipler, işkenceler, cezaevleri 412
ŞEHMUS TEKİN 417
Anadilim Kürtçe, sokak dilim Arapça, komşu dilim Süryanice, yabancı dilim Türkçe 417
O tarihlerde biz kendimize devrimci demeye başladık 420
TÖB-DER, DEV-HALK-DER tartışma ve eğitimler 423
Profesyonel devrimcilik, *Şoreş* adlı dergi 425
Sol içi şiddette hepimizin günahı var 428
12 Eylül, Filistin ve gerillacılık mecaraları 430
Kendi başının çaresine bakmak, seksiyonun tasfiyesi 435
İsveç vizesini biz veriyorduk 441
Tekrar ülkeye çağırdılar, geldim 442
Takipler, oparasyonlar, gözaltı ve cezaevi hikayeleri 443
Bugünden geçmişe bakmak 449
ZÜLKÜF BALTA 455
Anadilimiz yasak olduğu için okulda çok dayak yedik 455
Kürt siyasi hareketlerinden de haberim yoktu 457
Dedim ya, isyan hallerim başlamıştı 458
Lenin'den anlamam, ben Kurtuluşçuyum 460
Yaşamdan kesitler 464
Kısaltmalar 471
Dizin 474

KURTULUŞ HAREKETİ KRONOLOJİSİ

1971 Mayıs: Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga'dan oluşan Merkez Komitesi ve 11 kişiden meydana gelen bir Genel Komite ile yönetilen THKP-C, 12 Mart darbesine karşı silahlı direnişe geçti. Örgüt, Mayıs 1971'de 1 No'lu Bildirisini yayımladı ve bazı banka soygunları, ABD işyeri veya araçlarının bombalanması eylemlerini üstlendi.

1972 30 Mart: THKP-C'nin "Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi" diye adlandırılan ve Mahir Çayan'ın *Kesintisiz Devrim II-III* adını taşıyan yazılarında ifadesini bulan silahlı mücadele, 30 Mart 1972'deki Kızıldere katliamına kadar devam etti. Kızıldere'de Mahir Çayan'ın yanı sıra THKP-C militanları Hüdai Arıkan, Nihat Yılmaz, Ertan Saruhan, Ahmet Atasoy, Sinan Kazım Özüdoğru, Sabahattin Kurt ve Saffet Alp ile THKO militanları Cihan Alptekin ve Ömer Ayna da öldürüldü. Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir, Koray Doğan gibi isimler ise daha önce öldürülmüştü. Böylece 1972 yaz aylarında THKP-C fiilen yok edilirken daha sonra Kurtuluş'u kuracak olanlar da dahil, örgütün içinde veya çevresinde yer alan çok sayıda devrimci tutuklandı ve açılan THKP-C ve/veya Dev-Genç davalarından yargılanarak çeşitli cezalara çarptırıldı.

1972-1974: Kızıldere katliamından sonra hapishanelerde bulunan THKP-C ve Dev-Genç davalarından yargılanan militanlar, bir yandan kendilerini eğitmeye ve geliştirmeye çalışırken bir yandan da içinde bulundukları siyasi hareketlerin eleştirel değerlendirmelerini yapmaya başladı.

1974 Mayıs: CHP-MSP Hükümeti'nin, 12 Mart döneminin "yaralarını sarmak için" genel af yasası çıkarmasıyla hapishanelerdeki siyasi tutuklu ve mahkûmların büyük bölümü serbest kaldı. Ceza yasasının ünlü anti-komünist 141.-142. maddelerinden yargılananlar için MSP milletvekilleri oy vermeyince siyasi mahkûmlardan bir kısmı af yasası kapsamının dışında bırakıldı. Ancak birkaç

ay sonra, Anayasa Mahkemesi bu maddelerden ceza alanların da serbest bırakılmasını sağlayan bir karar alınca 12 Mart döneminde dolan hapishaneler boşaldı.

1974 Temmuz: Kurtuluş'un daha sonraki örgütlenmesinde önemli bir yeri ve rolü olacak Karadeniz Devrimci Kültür Derneği (Dev-Ka) kuruldu. Karadeniz Bölgesi'nde, öncelikle THKP-C militanı veya sempatizanı devrimciler, daha sonra Kurtuluş'un kurucularından olan THKP-C davası sanıklarından İsmet Öztürk öncülüğünde bu dernek çatısı altında örgütlendi. Genel Merkezi Samsun'da olan dernek, Zonguldak'tan Rize'ye kadar bölgede birçok şehir ve kasabada şubeler açarken bir buçuk yıl sonra adını "Karadeniz Dev-Genç" olarak değiştirdi ve bölgedeki anti-faşist mücadelenin kitlesel ve militan örgütlenmesini gerçekleştirdi.

1974 Sonu: THKP-C ve Dev-Genç davalarından Mamak'ta birlikte yatmış olan İlhami Aras, Mahir Sayın, Mustafa Kaçaroğlu, Şaban İba, Oğuzhan Müftüoğlu, Nasuh Mitap ve arkadaşları tahliye olduktan sonra hapishane sürecinde gelişen ilişkilerini sürdürmeye ve birlikte hareket etmeye niyetliydiler. Bu arada Ziya Yılmaz, Ertuğrul Kürkçü, Necmi Demir, İlkay Demir, Orhan Savaşçı gibi idam veya müebbet hapis cezası almış ve bu nedenle af yasasıyla tahliye olamayan ve Niğde Cezaevi'nde yatmakta olan THKP-C'nin önde gelen isimleriyle de görüşmelerini sürdürüyorlardı. Mahir Sayın ve Oğuzhan Müftüoğlu'na geçmişin değerlendirilmesi ve geleceğe yönelim konusunda bir tür siyasi manifesto hazırlama görevi verildi. Bu ikili, yazılı bir metin oluşturmak üzere birlikte çalışmaya başladı.

1975 Başı: Ocak 1971'de birlikte eyleme giderken yakalanan, birlikte yargılanan, cezaevinde de birlikte yatan İlhami Aras, Mahir Sayın, Mustafa Kaçaroğlu dışarı çıktıktan sonra da ilişkilerini yakından sürdürdü. Ankara'da birlikte kaldıkları ev, kendilerini THKP-C'ye yakın hissedenlerin bir araya geldiği, görüşme ve tartışma yaptığı bir odak haline geldi. Dev-Genç liderlerinden ve THKP-C davasından da yargılanan Şaban İba da THKP-C'nin kuruluş sürecinden beri ve cezaevinde bu üçlüyle yakındı ve politik olarak birlikteydi. Karadeniz Dev Genç'in kurulmasına öncülük eden İsmet Öztürk de bu dört kişiyle görüşmekte ve giderek politik olarak yakınlaşmaktaydı.

1975 Şubat-Mart: Daha sonra Kurtuluş ve Devrimci Yol hareketlerini oluşturacak bazı isimler arasında kişisel sürtüşme ve anlaşmazlıklar görülmeye başladı. Bir güven sorunu haline dönüşerek gittikçe büyüyen bu sürtüşmeler, Ankara'da öğrenci gençlik içinde gruplaşmalara yol açtı. Gençlikle ilgilenmekte olan Nasuh Mitap ile Mustafa Kaçaroğlu arasında sorunlar ortaya çıktı.

1975 Mart: THKP-C'nin önde gelen isimlerinden Necmi Demir ve İlkay Demir, Niğde Cezaevi'nden kaleme alıp dışarıya gönderdikleri 8 sayfalık bir yazıyla "sosyal-

emperyalizm" konusunda görüşlerini açıkladı ve Sovyetler Birliği'nin sosyalist değil, emperyalist bir ülke olduğunu ileri sürerek "Maocu" saflarda yerini aldı. Yayımladıkları yazının 8 teksir sayfasından oluşması nedeniyle önce "Sekizlikçiler" adıyla anılan bu grup, bir süre sonra *Militan Gençlik* adını taşıyan bir gençlik dergisi ve *Halkın Yolu* adında bir siyasi yayın çıkararak bir siyasi hareket olarak örgütlenecekti. Böylece eski THKP-C kadroları arasında ilk ciddi ayrılık, sosyal-emperyalizm teorisi ekseninde oldu ve Necmi Demir ve İlkay Demir'in yanı sıra Necati Sağır ve Ömer Güven gibi isimler kendi örgütlerini kurmaya yöneldi. Bu arada 1975 yılı başlarında *Türkiye Devriminin Acil Sorunları* adı altında bir broşür yayınlayan Engin Erkiner ve arkadaşları da Acilciler diye anılan bir başka örgütlenme oluşturmuş ve THKP-C'nin devamı olarak kendilerini görüyorlardı. Dolayısıyla THKP-C'nin siyasi mirası bölüşülmeye ve parçalanmaya başladı.

1975 Nisan: Antalya'daki solcu, devrimci gençlerin örgütü Antalya Gençlik Örgütü(ANT-GÖR) kuruldu. Başlangıçta CHP eğilimli iken daha sonra Kurtuluşçuların etkinliğine giren Ant-Gör, süreç içinde Antalya'daki anti-faşist mücadelenin kitlesel ve militan örgütü olacaktı.

1975 Haziran: Mustafa Kaçaroğlu ve Nasuh Mitap arasındaki gerilimin artması üzerine bir araya gelen Oğuzhan Müftüoğlu, Nasuh Mitap, Ali Başpınar, İlhami Aras, Mahir Sayın ve Şaban İba görüşmesinde mutabakat sağlanamadı. Kaçaroğlu'nun kendisine küfür ettiğini söyleyen Nasuh Mitap, "Bizim aramızda zaten siyasi bir görüş birliği yok, böyle ilişkiler devam ederse arkadaşlığımız da sona erer" diyerek birlikte yürümenin zor olacağını ileri sürdü. Kaçaroğlu'nun özeleştiri yapması gerektiği tespiti sorunu çözmeye yetmeyince geniş bir toplantı düzenlemeye karar verildi.

1975 Temmuz: Anlaşmazlığın büyümesi üzerine, önde gelen siyasi kadrolarla Ankara'da, Şehir Derneği (Şeh-Der) lokalinde yaklaşık 50 kişinin katıldığı bir tartışma toplantısı gerçekleştirildi ancak bu toplantı, siyasi kopuş ve ayrılığa zemin hazırladı. Nasuh Mitap, toplantı esnasında kendisinin Mahir Çayan'ı savunduğunu, *Kesintisiz Devrim II-III* adı altında kaleme alınan ve THKP-C'nin "Öncü Savaşı" anlayışını ortaya koyan tezlere katıldığını ama İlhami Aras, Mahir Sayın ve Mustafa Kaçaroğlu'nun bu görüşleri savunmadığını, "Mahir Çayan'ı inkâr ettiklerini" söyledi. Bu iddia gerilimi daha da tırmandırdı. Gerilimin bir kavgaya dönüşerek ilişkileri tamamen tahrip etmesini istemeyen Mahir Sayın, Mustafa Kaçaroğlu, Şaban İba –İlhami Aras toplantıda yoktu– ve onlarla birlikte az sayıda kişi toplantıyı terk etti. Kalanlar tartışmaya devam etti. Toplantıdan çıkmayan ve "Ben kalıp arkadaşlarla tartışmak istiyorum" diyen Oğuzhan Müftüoğlu, daha sonra Nasuh Mitap ve çevresindeki devrimci gençlerle birlikte hareket edecek ve diğerlerinden kopacaktı.

1975 Sonbahar: Gelecekte *Devrimci Yol* adını alacak siyasi hareketin kurucuları olan Oğuzhan Müftüoğlu ve Nasuh Mitap, Taner Akçam, Melih Pekdemir, Ali Başpınar, *Emperyalizme ve Oligarşiye Karşı Devrimci Gençlik* dergisini çıkarmaya başladı ve hızla yükselmekte olan devrimci gençlik hareketini etraflarında toparlamaya yöneldi.

1975 Aralık: Müftüoğlu ve Mitap liderliğindeki Devrimci Gençlik grubunun hızlı ve yaygın gelişimi karşısında Kurtuluş'u oluşturacak Mahir Sayın, İlhami Aras, M. Kemal Kaçaroğlu ve Şaban İba da siyasi bir çıkış yaparak kendi görüşleri doğrultusunda örgütlenmeye başladı. Zaten ilişki içinde oldukları İsmet Öztürk'ü de aralarına alarak Kurtuluş'un beş kişilik ilk kurucu çekirdeğini "Merkezi Organ" adıyla oluşturdular.

Henüz bir siyasi yayın/dergi çıkaracak mali-maddi olanaklara sahip olmayan bu siyasi çekirdek, üzerinde anlaşmış oldukları siyasi görüşleri açıklamaya karar verdi. Böylece kaleme aldıkları "Yol Ayrımı", "Ulusal Sorun Üzerine" ve "Sosyal Emperyalizm mi, Büyük Han Şovenizmi mi?" başlıklı yazıları, teksirle çoğaltılarak Türkiye'nin pek çok yerine ulaştırdı. Karadeniz Dev-Genç, Ant-Gör, Ankara'daki AYÖD, İstanbul'daki İYÖD gibi gençlik dernekleri başta olmak üzere, hemen her yere dağıtılan bu yazılarla Kurtuluş'un siyasi temelleri atılmış oldu.

1976 Başı: Teksirle çoğaltılarak dağıtılan yazıların gördüğü ilgi ve talep üzerine bir siyasi yayın çıkarmanın hazırlıkları içine girildi. Bu arada Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Kütüphanesi soygunu yapıldı ve Mustafa Kemal Kaçaroğlu ile birlikte SBF'deki militanların önemli bir kısmı kaçak hale geldi. Bu durum daha sonraki örgütlenme çalışmaları açısından büyük bir dezavantaj yaratacaktı.

1976 1 Mayıs: İşçi sınıfının uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma günü 1 Mayıs, onlarca yıl sonra DİSK'in öncülüğünde Taksim'de ilk kez kutlandı. Meydanı dolduran yüz binlerce işçi ve emekçi yükselmekte olan sosyalist hareketin gücünü ortaya koyarken sermaye düzeni için de bir tehdit olarak görüldü. Nitekim ertesi yıl 1 Mayıs kutlamaları sırasında Taksim Meydanı kana bulandı.

1976 Haziran: *Kurtuluş Sosyalist Dergi* çıktı. 10 bin adet basılan dergiye talep devam edince 5 bin adet daha basıldı. Aylık dergide THKP-C çizgisine eleştirel yaklaşım ancak ayrı zamanda tarihsel olarak sahiplenme, Türkiye soluna egemen olan "kendi sağından medet umma anlayışı"nı yıktığına ilişkin değerlendirmeler ve Kürt sorununda enternasyonalist yaklaşım ve modern sanayi proletaryası temelinde partileşme gibi görüşler ortaya konuldu. Büyük bir ilgi ve destek bulan bu görüşler temelinde Türkiye'nin birçok yerinden örgütlenme talepleri gelmesi üzerine merkezi organ ve etrafındaki kadrolar da hızla kendilerini örgütlemeye yöneldi.

1976 Ağustos: Doğan Tarkan'ın liderliğindeki Öncü İşçi grubu Kurtuluş'la birleşti. Böylece İstanbul'da da örgütlenme çalışmaları hızlandı. Bu arada özellikle Ankara'da "Diyalektik ve Tarihsel Materyalizm", "Ekonomi Politik" ve "Leninizmin İlkeleri" başlıkları altında ve küçük gruplar halinde yürütülen siyasi eğitim çalışmaları dikkat çekiciydi ve üniversiteye yeni gelmiş genç militanları mücadeleye hazırlıyordu. Bu eğitim çalışması modeli ve anlayışı örgütlenme adımları atılan her yerde uygulanmaya çalışıldı.

1976 Yaz-Sonbahar: Kurtuluş, Karadeniz Dev-Genç aracılığıyla Karadeniz bölgesinin tümünde yaygınlaşırken Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Mersin, Bursa gibi büyük kentlerde örgütlenmeye başladı.

Kürdistan'da ise 1977'den sonra ilk aşamada Mardin, Diyarbakır, Dersim, Gaziantep gibi şehirlerde örgütsel ilişkiler kurdu. Birkaç yıl içinde Ankara, İstanbul, İzmir, Samsun, Antalya, Kayseri, Mersin, Adana, Antakya, Muğla, Bursa, Zonguldak, Sinop, Giresun, Ordu, Trabzon, Rize, Gümüşhane gibi illerde, İnegöl, Develi, Çorlu, Keşan, Seydişehir, Merzifon, Taşova gibi ilçelerde, Kürdistan'da ise Mardin, Diyarbakır, Dersim, Gaziantep, Sivas, Ağrı ve Kars gibi illerde, Kızıltepe, Varto, Şenkaya ve Iğdır gibi ilçelerde yaygın örgütsel ilişkiler oluştu.

1976 Sonbahar: THKP-C'nin gençlik ilişkilerinin öncülüğüyle kurulan ve genç emekçiler arasında dikkate değer bir örgütlenmesi olan Sosyalist Gençlik Birliği (SGB) ile Zeki Erginbay'ın aracılık ettiği görüşmeler yapıldı ve Kurtuluş'a katılımları için ciddi mesafe alındı. Ancak anlaşma sağlandığı sanıldığı noktada, GSB liderleri beklenmedik bir şekilde TKP'ye katılmaya karar verdi. Erginbay ve bazı arkadaşları zaten Kurtuluş'a katılmış durumdaydı.

1977 Ocak: Yaygınlaşan ilişkiler artık daha ciddi örgütsel adımların atılmasını gerektiriyordu. Beş kişilik kurucu çekirdeğe Doğan Tarkan ve 12 Mart döneminde tutuklanarak Dev-Genç davasında yargılanmış bir Kürt devrimci olan Ali Demir de katıldı. Böylece yedi kişiden oluşan Geçici Merkez Organ, Kurtuluş'un örgütsel inşasına hızla devam etti. Merkezi organın yanı sıra büyük illerde de yerel komiteler kurulmaya başlanmıştı.

1977 2 Şubat: Zeki Erginbay 23 Ocak 1977'de İMO İstanbul Şubesi'nden çıktıktan sonra kaçırıldı. Tüm aramalara rağmen bulunamayan Erginbay'ın, göğsüne bir kurşun sıkılmış cesedi, 2 Şubat 1977'de Ömerli barajında bulundu. İstanbul'da büyük bir kitle gösterisiyle toprağa verilen Erginbay, TKP'ye karşı ideolojik mücadelede önemli bir rol üstlenirken Kurtuluş'un İnşaat Mühendisleri Odası'nda etkinlik kurmasının da koşullarını oluşturmuştu.

1977 Mart-Nisan: Sol içi rekabet ve sekter anlayışlar sonucu, Kurtuluş ile Devrimci Yol arasında silahlı çatışma çıktı. Başta İstanbul ve Ankara olmak üzere iki siyasi hareketin de bulunduğu birçok şehre yayılan ve haftalarca süren kavga ve si-

lahlı çatışmalarda iki taraftan da ölüm ve yaralanmalar oldu. Devrimci Yol militanları Kemal Karaca ve Tevfik Kobal, Kurtuluş militanı Mustafa Ertan hayatını kaybetti.

1977 1 Mayıs: Kurtuluş, başta Ankara olmak üzere Türkiye'nin çeşitli şehirlerinden ilişkilerini İstanbul'a çağırarak Taksim'de yapılacak 1 Mayıs'ta siyasi gövde gösterisine hazırlandı. 10 bin kişiyi geçen kitleyle Saraçhane'den Unkapanı ve Tarlabaşı yoluyla Taksim'e ulaşan Kurtuluş korteji, akşam saat 19.00'a doğru alana girdikten hemen sonra Sular İdaresi üzerinden mitinge açılan ateşle birlikte katliam başladı. Lise öğrencisi Kurtuluşçu Jale Yeşilnil'in de arasında olduğu 34 işçi, emekçi, öğrenci öldü; 136 kişi yaralandı.

1977 Kasım: Gençlik içindeki örgütlenmeye destek olmak, "Gençliğin devrimci mücadelesini anti-oligarşik devrim mücadelesine tabi kılmak üzere" *Kurtuluş için İLERİ* adını taşıyan ve 15 günde bir yayınlanan bir gençlik dergisi çıktı. Bu arada aynı sıralarda Kurtuluş'un merkezi gençlik örgütü olarak Ankara'da Dev-Gör (Devrimci Gençlik Örgütü) kuruldu.

1978 Ocak: Uzun süredir hazırlıkları yapılan haftalık *Kurtuluş* gazetesi 6 Ocak'ta çıkmaya başladı. İlk sayıları 40 bin basılan gazete, giderek 25 bin civarında bir satış rakamına oturdu ve bütün baskı ve engellemelere rağmen 1980 Mayıs ayına kadar düzenli olarak ve toplamda 112 sayı çıktı. Dağıtımı tümüyle Kurtuluş'un kendi örgütlenmesi ile gerçekleşen ve "militan satış" adı verilen yöntemle evlerde, ulaşım araçlarında, kahvelerde, işyerlerinde, okullarda, sokaklarda satılan gazete, dönemin en çok satılan haftalık gazetelerinden biri olurken özellikle siyasi kampanyaların örgütlenmesinde ve siyasi gerçeklerin açıklanmasında etkin bir rol üstlendi.

1978 1 Mayıs: Kurtuluş yine başta Ankara olmak üzere çeşitli şehirlerden getirdiği büyük bir kitleyle İstanbul'daki 1 Mayıs gösterisine katıldı. Önceki yıl meydana gelen katliam nedeniyle 1 Mayıs'a genel katılım, özellikle işçi-emekçi katılımı düşük oldu.

1978 Haziran: Dersim'de ilişkileri olan ve İsmet Öztürk tarafından daha örgütün kuruluş sürecinde Geçici Merkez Komite'ye önerilmesine rağmen diğerleri tarafından kabul görmeyen Seyfi Cengiz bir süre Kurtuluş içinde faaliyet yürüttü. Ancak zamanla örgütlenme biçimi başta olmak üzere çeşitli konularda Kurtuluş'tan farklı düşünmeye başlamıştı. Yapılan görüşme ve tartışmalardan sonra birlikte olma zemininin kalmadığı anlaşıldı. Kurtuluş'tan ayrılarak Tekoşin adıyla yeni bir örgüt kurdu.

1978 Ekim-Kasım: "Faşist Saldırılara, Hayat Pahalılığına ve Sömürgeciliğe Karşı Mücadele Kampanyası" adı altında düzenlenen ilk siyasi kampanya, örgütlenmeyi ileri noktalara taşıdı. İki ay ülke çapında süren bu siyasi kampanyanın son iki haftasında İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Mersin, Samsun, Muğla, Rize,

Sinop, Bulancak, Kızıltepe, İnegöl ve Çorlu'da toplam 13 miting yapıldı. Bu mitinglere yaklaşık 40 bin kişi katıldı. Bu ilk kampanyadan alınan olumlu sonuçlarla birlikte Kurtuluş, siyasi çalışmalarını, biri bitince diğeri başlayan siyasi kampanyalar tarzında yürütmeye karar verdi.

1978 Kasım: Gerek ilk siyasi kampanyanın etkileri, gerekse KDP ile KYB çatışmasının durması için yapılan arabuluculuk ve Kürdistan politikaları nedeniyle Bülent Ecevit hükümeti, Kurtuluş'la daha yakından ilgilenmeye başladı. Böylece MİT tarafından Ankara'da bir tuhaf "gözdağı operasyonu" yapıldı; Ali Demir ve Mustafa Kaçaroğlu'nun birlikte kaldıkları ev, Mahir Sayın'ın evi ve Öner Yağcı, Mustafa Uslu gibi bazı militanların evleri, bir gece MİT tarafından basıldı. Evlerde silah ve örgütsel doküman bulunmasına rağmen görmezden gelindi, Mahir Sayın gözaltına alındı ve birkaç saatlik sorgudan sonra bırakıldı. Geçici Merkez Komitesi (GMK) bu operasyondan sonra gizliliğe daha fazla özen gösterme kararı alırken Ali Demir ve Şaban İba dışında Ankara'da kimse kalmadı. İlhami Aras'tan sonra Mahir Sayın'ın da hızla İstanbul'a taşınması kararlaştırıldı.

1978 Aralık: 26 Aralık'ta başlayan ve günlerce süren Maraş katliamında, Aleviler hedef alındı ve 6 aylık bebeklerden 70 yaşındaki dedelere kadar 100'den fazla insan öldürüldü. Bunun üzerine Ecevit hükümeti, İstanbul ve Ankara dahil olmak üzere, 13 ilde sıkıyönetim ilan etti. Sıkıyönetim ilanı Türkiye'nin bir askeri darbeye doğru sürüklenmesini hızlandırdı.

1979 1 Mayıs: İstanbul'da 1 Mayıs gösterilerini yasaklayan Sıkıyönetim Komutanlığı, buna rağmen yapılacak gösterileri kontrol altına alamayacağını düşünerek 1 Mayıs günü sokağa çıkma yasağı ilan etti. Bir gece öncesinden Üsküdar ve Bayrampaşa'da toplanan Kurtuluşçular, toplu halde sokağa çıkıp 1 Mayıs'ı sloganlar eşliğinde yürüyüş yaparak kutlarken tutuklandı. Behice Boran'ın liderliğindeki TİP üyeleri de Merter'de sokağa çıkarak 1 Mayıs'ı kutladı.

1979 Ağustos: Bodrum'da örgütün ilk konferansı yapıldı. Doğan Tarkan'ın "Yalnız ve bütün gücümüzle işçi sınıfı içinde çalışmalıyız" tezi, Geçici Merkez Komitesi (GMK) ve bazı yerel örgütlerde tartışmalara yol açınca, genel örgüt konferansı yapılmasına karar verildi. Sonuçta Tarkan'ın tezi kabul edilmezken "ağırlıklı gücümüzle işçi sınıfı içinde çalışmalı, anti-faşist ve anti-sömürgeci mücadeleyi de ihmal etmemeliyiz" kararı alındı.

1979 Ekim: Cumhuriyet Senatosu ara seçimlerine bağımsız adaylarla katılmaya karar veren Kurtuluş, İstanbul'da Recep Cüre, Antalya'da Abdullah Akın ve Samsun'da da Mehmet Baklacı'yı aday gösterdi. Üçü de devrimci öğretmen ve ilköğretim müfettişi olan adaylar, üç şehirde üçer bin civarında oyla toplamda on bine yakın oy aldı.

1979 Kasım: Kurtuluş yükselmekte olan faşist saldırılara karşı bir eylem birliği oluşturmak ve bu arada Devrimci Yol'dan ayrılanların kurduğu Devrimci Sol'la da bir ilişki geliştirmek için harekete geçti. Eylem birliği için çağrıya Devrimci Sol ile birlikte Emeğin Birliği ve Türkiye Emekçi Partisi (TEP) olumlu yanıt verdi. Yapılan görüşmelerde "Devrimci Eylem Birliği" (DEB) adı altında bir ittifak sağlandı ve birlikte bildiri dağıtımı, afişleme, mitingler düzenleme gibi prensip kararları alındı. Ancak yapılan ittifakın Kürdistan'ı da kapsaması ve bu bölgede "anti-sömürgeci ilke"nin kabul edilmemesi nedeniyle Kurtuluş içinde tartışma çıktı ve DEB'ten çekilme kararı alındı. Kurtuluş çekilince DEB de kurulmadan dağıldı.

1979 Aralık: Kürdistan Seksiyonu'nun yayın organı olarak Türkçe-Kürtçe dergi *Şoreş (Devrim)* çıkmaya başladı. *Şoreş*, 12 Eylül darbesinden önce bir sayı daha çıkacaktı.

1980 Nisan: 1979 yılı sonunda generaller Cumhurbaşkanı Korutürk'e bir "Uyarı Mektubu" verince Türkiye'nin artık bir darbenin eşiğinde olduğu iyice anlaşıldı. GMK özel bir toplantı yaparak muhtemel bir darbe karşısında alınması gereken önlemleri tartıştı ve bazı özel kararlar aldı. 12 Mart dönemindeki gibi örgütsel olarak tümüyle imha olmamak için düşünülen tedbirler arasında Yazı Kurulu'nu oluşturan Mahir Sayın ve Doğan Tarkan'ın kısa süre içinde yurtdışına çıkması da vardı. Ancak iki GMK üyesinin yurtdışına çıkması da dahil 12 Eylül darbesi gelinceye kadar alınan bu kararların hemen hiçbiri uygulanmadı.

1980 15 Mayıs: Sıkıyönetimin engellemeleriyle uzun zamandır mücadele eden haftalık *Kurtuluş* gazetesi 112. sayısında yayınına son verdi ve on beş günlük *Öncü* dergisi yayımlanmaya başladı.

1980 Haziran: Antalya Sebze Hali'nde çalışan Kurtuluşçular ve Dev-Yol'cular arasında çıkan silahlı çatışma bir kez daha iki siyasi hareketi karşı karşıya getirdi. Hal'de çalışan Sabahattin Çakmak adında bir Kurtuluşçu silahla vurularak ölürken iki taraftan da yaralananlar oldu. Bir süre devam eden kavga ve çatışmalar daha da büyümeden Merkez'den müdahalelerle engellendi.

1980 Temmuz: İşçi sınıfının en militan ve politik kesimlerini barındıran DİSK'in genel kongresi yapıldı. Kurtuluş, Dev-Maden Sen, Limter- İş, Nakliyat- İş, Keramik-İş, Tekstil-İş, Gıda- İş gibi sendikalardan gelen 24 delege ile TKP'den sonra en çok delegeye sahip ikinci sosyalist örgütlenme oldu.

1980 1 Eylül: Sıkıyönetimin engellemeleri dolayısıyla *Öncü* dergisi de yayınına son verdi ve yine on beş günlük periyodla çıkacak *Ekim* dergisi yayına başladı. Derginin ikinci sayısı matbaadayken 12 Eylül darbesi oldu.

1980 12 Eylül: 10-11 Eylül günleri İstanbul'da toplanan GMK, toplantının bittiği saatlerde o akşam darbe olacağına ilişkin bir duyum aldı ama kesinleştiremedi. İstanbul'dan Ankara'ya dönmekte olan GMK üyeleri Şaban İba ve Ali Demir,

otobüsle yoldayken gerçekleşen darbenin ilk gün kargaşası içinde fark edilmeden Ankara'da güvenli bir eve ulaştı.

1980 Eylül sonu: İstanbul'da olan ve hemen toplantı yapan Ali Demir ve Şaban İba dışındaki beş GMK üyesi "Geri Çekilme Kararı" diye bilinen ve esasen kadroların ve örgütsel ilişkilerin korunmasını ve "İşçi sınıfının içine ve büyük kentlere doğru çekilmeyi" öngören bir politika belirledi. Bir yandan da Devrimci Yol ve Halkın Kurtuluşu ile görüşerek askeri cuntaya karşı bir mücadele cephesi oluşturmak için girişimde bulunma kararı alındı.

1980 1 Ekim: *Kurtuluş* imzalı bir siyasi bildiriyle 12 Eylül'le birlikte bir "askeri diktatörlük" kurulduğu, eğer faşist bir diktatörlüğe dönüşmezse birkaç yıl sonra geri çekilebileceği ve ağır illegalite koşullarında zorlu bir mücadeleye hazırlanmak gerektiği vurgulandı.

1980 8 Ekim: Kurtuluş militanı Necdet Adalı idam edildi. Ailesine yazdığı son mektubunda, "Sizleri ve ezilen halklar uğruna mücadeleyi erken bırakmak zorunda kaldığım için üzgünüm" diye sesleniyordu.

1980 Ekim: Mahir Sayın ve Doğan Tarkan, Suriye sınırından gizlice yurtdışına çıktı.

1980 Kasım: Devrimci Yol ve Halkın Kurtuluşu ile İstanbul'da görüşme yapılarak cuntaya karşı birlikte mücadele önerisi yapıldı. Devrimci Yol öneriyi ciddiye almadı. Kendilerinin gerekeni yapacağını ve cuntayı inine tıkacağını söyledi. Halkın Kurtuluşu ise yeni kongre yaptıklarını ve demokratik devrim programının talepleri çerçevesinde birlikte mücadele edebileceklerini bildirdi. Sonuçta üçlü görüşme ve eylem birliği girişiminden bir sonuç çıkmadı.

1981 Şubat: Örgütün askeri diktatörlük koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesinin büyük ölçüde tamamlandığı düşüncesiyle İlhami Aras ve Ali Demir de yine Suriye sınırından gizlice yurtdışına çıktı.

1981 Mart: Mustafa Kaçaroğlu İstanbul'da örgütsel bir randevuda yakalandı.

1981 Mayıs: İsmet Öztürk de yurtdışına çıktı. Bu arada GMK üyelerinin yanı sıra bazı siyasi kadro ve militanlar da yurtdışına çıktı ve daha önce ilişki kurulmuş olan Filistin Kurtuluş Örgütü kamplarına yerleşti. Necdet Adalı ile birlikte idama mahkûm edilen ve cezaevinden firar ettikten sonra Filistin'e gönderilen Kemal Ergin, 17 Mayıs 1981'de denizde yüzerken boğularak öldü.

1981 Mayıs-1983 Mayıs: GMK'nın eski üyelerinden sadece Şaban İba Türkiye'de kaldı. Yurtdışına çıkan eski GMK üyelerinden Mahir Sayın ve Doğan Tarkan'ın "Yazı Kurulu" olarak görev yapmaları öngörülmüştü ve Suriye'den Avrupa'ya geçtiler. Suriye'deki GMK üyeleri İlhami Aras, Ali Demir ve İsmet Öztürk ise "koruma" altındaydı ve ancak Türkiye'ye döndüklerinde görev ve yetkilerini yeniden üstleneceklerdi. Türkiye içindeki GMK üyeleri de "Politbüro" olarak görev yapıyordu. Tutuklanmalarla GMK eksildikçe "yedek" olarak saptanan

yeni üyeler görevlendirildi. Böylece ilk aşamada Saim Koç ve Mustafa Yavuz Politbüro'ya dahil oldu. Celal Polat ve İrfan Cüre de yedek üye olarak belirlendi. Mayıs 1982'de Mustafa Yavuz ve Celal Polat yakalanınca İrfan Cüre ve daha önce yedek üye olarak belirlenen Seyfi Öngider GMK üyesi oldu. Bu arada Kasım 1982'de Saim Koç da yakalandı ve böylece Türkiye içindeki GMK üyeleri Şaban İba, İrfan Cüre ve Seyfi Öngider'den ibaret kaldı. Bu üç kişi Politbüro'yu oluşturdu ve Türkiye içindeki GMK üyeleri olarak 1983 Mayıs ayına kadar örgütü yönettiler.

1982 Mayıs: İlk büyük polis operasyonuyla GMK üyesi Mustafa Yavuz ile Celal Polat ve İstanbul il komitesi üyeleri de dahil çok sayıda militan yakalandı. Bu arada art arda gelen polis operasyonları sonucu özellikle Anadolu şehirlerindeki örgütsel ilişkiler dağıldı. Tutuklamalar yaygınlaşıp taşradaki örgütlenmeler varlığını sürdüremez hale gelince İstanbul, Ankara ve İzmir'e toplanan ilişkiler buralarda yeniden düzenlendi. Bu arada bir süre sonra Kürdistan'daki komiteler de feshedilip üç büyük şehre aktarıldı.

1982 Yazı ve Sonbaharı: *Ekim* dergisi örgütün merkez organı olarak gizli çıkmaya başladı. Örgütsel düzenlemeler oturdukça derginin illegal koşullarda basımı düzenli hale geldi ve dağıtımı giderek arttı. Yüzlerce örgüt militanıyla ilişki sürdürmenin en önemli aracı haline gelen derginin adı daha sonra *Kurtuluş* oldu. Bu arada örgüt üyelikleri askıya alınıp, yeni bir tüzük yapılarak örgütsel düzenlemeler bir bütün olarak herkesi kapsayınca hem örgüt içinde tartışmalar büyüdü hem de yurtdışındaki GMK üyeleri ile yurtiçindeki üyeler arasında tartışma başladı. Doğan Tarkan ve bazı arkadaşları, yurtiçindeki Politbüro tarafından "hizip" olarak ilan edilip, bazı üyeler de örgütten ihraç edilince ipler iyice gerildi. Sonuçta Suriye'nin Şam kentinde tam üyeli GMK toplantısı yapılmasına karar verildi.

1982 Kasım: GMK toplantısı için hazırlık yapmak üzere İlhami Aras Suriye'den Türkiye'ye geldi. Tam bu arada Politbüro üyesi Saim Koç yakalandı ve bunun üzerine sadece toplantı hazırlığı için gelen İlhami Aras da Politbüro'da görev aldı ve Şaban İba, İrfan Cüre ve Seyfi Öngider ile birlikte Şubat 1983'te gizlice Şam'a gittiler.

1983 Mart-Nisan: Şam'da yapılan ve yurt içinden Şaban İba, İrfan Cüre, Seyfi Öngider ve yurtdışından İlhami Aras, Ali Demir, İsmet Öztürk, Mahir Sayın, Doğan Tarkan'ın katıldığı ve bir ay kadar süren tam üyeli GMK toplantısında, 12 Eylül sonrasındaki siyasal ve örgütsel süreç etraflıca tartışıldı. Doğan Tarkan Kurtuluş'tan ayrılırken örgütün adı "Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü" (TKKKÖ) olarak yeniden belirlendi. Yurtdışındaki örgüt üyeleriyle birlikte bütün GMK üyelerinin de Türkiye'ye dönmesine ve Türkiye'de önce konferans, sonra da bir kongre yapılmasına karar verildi. Nitekim toplantıdan sonra

GMK üyeleriyle birlikte, o sırada Suriye ve Filistin'de bulunan örgüt üyeleri parça parça Türkiye'ye döndü.

1983 Haziran: İstanbul Komitesi üyelerinin de aralarında olduğu çok sayıda örgüt üyesi, büyük bir polis operasyonuyla yakalandı. Mayıs 1982'den sonra örgüt en ciddi kayıplarını verdi.

1983 Ağustos: GMK üyelerinin tümü ülkeye döndükten sonra Erdek'te bir hafta süren bir toplantı yapılarak yeni dönemde atılacak adımlar kararlaştırıldı. Genel örgüt konferansının temsili olarak gerçekleştirilmesine ama kongrenin bütün üyelerin katılımıyla "seyyar" olarak yapılmasına ve "sirkülasyon" adı verilen ve gizlice basılıp bütün örgüt üyelerine ulaştırılan yazılarla bir "tartışma kampanyası" açılmasına karar verildi. Ayrıca mali sorunların ağırlaşması nedeniyle yeniden soygunlara başlanması da karar altına alındı.

1983 Ekim: GMK üyesi İlhami Aras İstanbul'da tek başına yakalanarak tutuklandı.

1983 Aralık: İstanbul'da yapılan ikinci konferansta, 1982-83 yıllarında görev yapan Politbüro üyeleri "sekter" bir politika izledikleri gerekçesiyle eleştirildi. Yeni tüzükle yapılan düzenlemeler sonucu örgüt üyeliklerini kaybederler, "eski hakları geçerli olarak örgüte geri çağrıldı". Ayrıca bu dönemde Kürdistan örgütlenmesinin feshedilmesi nedeniyle "sosyal-şove-nizmden etkilenildiği" belirtilerek özeleştiri çağrısı yapıldı.

1984 Ocak: "Sirkülasyonlar" aracılığıyla yürütülen tartışma kampanyasında çeşitli görüşler ve karar tasarıları tartışıldıktan sonra bütün örgüt üyelerinin oy pusulalarını kongre komisyonuna göndererek oy kullanması yoluyla "seyyar kongre" yapıldı ve Merkez Komitesi seçimi gerçekleştirildi. Mahir Sayın, Ali Demir, Şaban İba, İrfan Cüre ve Seyfi Öngider MK'ya seçilirken, eski GMK üyesi İsmet Öztürk aday olmadı ve bir süre sonra Doğan Tarkan ve arkadaşlarının oluşturduğu Kurtuluş Örgütü'ne (KÖ) katıldı.

1984 Şubat: O zamana kadar Türkiye'nin en büyük banka soygunu olan Ziraat Bankası Bostancı Şubesi soygunuyla banka soygunları başladı.

1984 Nisan: Banka soygunları dolayısıyla polisin Kurtuluş'a yönelik dikkati arttı ve operasyonlar yoğunlaştı. Diyarbakır'da başlayan bir operasyon ve takip İstanbul'a sıçradı. MK üyesi Seyfi Öngider ve İstanbul İl Komitesi üyelerinin de içinde yer aldığı bir grup yakalanıp tutuklandı.

1984 Haziran: Mahir Sayın MK kararıyla yeniden yurtdışına çıktı.

1985 29 Mart: Yapılan konferans ve kongre ile iç sorunlarını çözerek toparlanan Kurtuluş hemen her yıl polis operasyonları ve tutuklamalarla ciddi kayıplar vermesine rağmen örgütsel-siyasal varlığını sürdürdü. 6 Kasım 1983 seçimlerinin ardından siyasi ortam gevşemeye başlamıştı. Gençlik içinde bir siyasi hareketlenme vardı ve Kurtuluş'un örgütlenme çabaları da dikkat çekiyordu. Bu arada

devam eden banka soygunları zamanın ANAP hükümeti için siyasi bir sorun haline geldi. Soygunların Kurtuluş tarafından yapıldığını değerlendiren İstanbul polisi, MK üyelerinin yurtdışıyla haberleşme kanallarını saptayarak takibe başladı. Belirli bir süre devam eden takip sonucunda polis, Politbüro üyeleri Şaban İba, Ali Demir ve İrfan Cüre dahil, banka soygunlarını yapan ekibin çoğunluğuyla İstanbul, Ankara ve İzmir'deki örgütlerin birçok yöneticisini ve üyesini yakalayarak tutukladı. Örgüt, tarihinin en büyük kaybını verdi.

MK üyesi olarak sadece yurtdışındaki Mahir Sayın kaldı ve Kurtuluş'un doğduğu, geliştiği ve kitlesel bir devrimci hareket olarak varlığını sürdürdüğü ilk 10 yıl böylece sona erdi.

Bu dönemde anti-faşist mücadelelerde, işkencelerde, polis operasyonlarında ve idam edilerek tahminen 150'ye yakın örgüt üyesi ve taraftarı hayatını kaybetti. 12 Eylül öncesinden başlayan ve sonrasında yaygınlaşarak devam eden davalarda tahminen 1500 kadar örgüt üyesi ve taraftarı askeri mahkemelerde yargılandı ve idam cezası dahil olmak üzere çeşitli cezalara çarptırıldı. ■

SUNUŞ

SODİD tarafından yürütülen ve Kurtuluş Hareketi'nin 1975–1985 dönemini ele alan sözlü tarih çalışmasının ürünü olarak şimdiye kadar dört kitap çıktı; bu kitaplarda merkezi düzeyde sorumluluk üstlenen yöneticilerle, merkez komitesi ve çevresinde yer alan il komiteleri ve uzmanlık organlarında bulunanlarla görüşmelere yer verildi. Ancak Kurtuluş Hareketi'nin Kürt ulusal sorununa yaklaşımı ve kavrayışı gereği bir "merkezi örgütlenmesi" daha vardı: Seksiyon. Yani Kürdistan'daki siyasi ilişkilerin, yerel örgütlenmelerin bölge çapında merkezi ve "ayrı bir parti gibi" örgütlenmesini öngören bu yapı ayrıca ve özel bir kitapta ele alınmayı gerektirmektedir. Elinizdeki beşinci kitap bu alandaki örgütlenmeyi ve mücadeleyi belgelemeyi amaçlamıştır.

Kurtuluş, Türkiye işçi sınıfı ile ulusal hareket arasında ortak mücadeleyi ve örgütlenmeyi savunmakla birlikte Kürt sosyalistlerinin "Seksiyon" olarak örgütlenmelerini öngörmüştür. Seksiyonun bölge özelinde ulusal ve sınıfsal mücadelenin gereklerine uygun olarak kendine ait programı, bölgeye özgü ittifak politikası ve kendi ana dilinde yayınlar çıkarması hedeflenmiştir. Teorik düzeyde öngörülen bu nitelik ve kapsamdaki Seksiyon örgütlenmesi anlayışı o dönemde Kurtuluş'u solun diğer kesimlerinden ayırt eden önemli özelliklerinden biridir. Demokrasi mücadelesinin ilkeleri arasına antişövenist ilkenin eklenmesinde ve yerleşmesinde bir rolü olduğu söylenebilecek Kurtuluş'un, Seksiyon örgütlenmesi de dahil olmak üzere, Kürt ulusal sorununa ilişkin diğer tespit ve öngörülerini ne kadar hayata geçirebildiği ise bu kitabın konusudur. Kitaptaki anlatımlar, bu görüşlerin ne kadar ve nasıl hayata geçtiğini (veya geçemediğini) ortaya koyar ve sorgularken aynı zamanda Kurtuluş'un kendi deneyimini de sorgulamaya ve tartışmaya zorlayacaktır.

* * *

Yerel devrimcilerle metropollerdeki üniversitelerde okuyan Kürt devrimciler Kurtuluş'un Kürdistan'daki örgütlenmesinde itici güç olurken Kızıltepe, Dersim, Antep ve Varto ilk örgütlenmelerin geliştiği yerlerdir. 1978 yazındaki Tekoşin ayrılığına kadar kendiliğinden ve esas olarak yerel devrimciler üzerinden yürüyen örgütlenme çabaları bu ayrılıktan sonra Kurtuluş'un merkezi kararı ile 1979 yılında "Seksiyon" örgütlenmesine gidilmiştir. Bu örgütlenme faaliyetinin bir parçası olarak Aralık 1979'da Kürtçe yayın organı *Şoreş* yayınlanmaya başlamıştır.12 Eylül darbesi sonrası alınan "Geri Çekilme" kararı kapsamında Seksiyon örgütlenmesi lağvedilirken Seksiyonda görev alanlar da metropollere alınmıştır.

* * *

Elinizdeki kitapta Seksiyon'da yönetici olan veya bölgede faaliyet yürüten 14 kişiyle yapılan görüşmeler yer almaktadır. Bu anlatımlar teori ile pratik arasındaki uyumsuzlukları, çelişkileri veya yetersizlikleri sergilerken Bölge'nin siyasi ve örgütsel tarihini anlamaya da hiç kuşkusuz yardımcı olacaktır.

Seksiyon örgütlenmesinde sekreterlik görevini yürüten **Ali Demir** aynı zamanda Geçici Merkez Komite üyesidir ve bu dizinin birinci kitabında yer almıştı. Ali Demir'le ikinci kez görüşme yapılmasının nedeni hem Kurtuluş'un ulusal sorun konusundaki görüş ve politikalarının oluşturulmasındaki yeri ve rolü, hem de Seksiyondaki görevi gereği bütün bölgedeki sürecin birinci derecede tanığı ve yönlendiricisi olmasıdır. Ali Demir'in bu kitapta yer alan anlatımları, Seksiyona ilişkin içerdiği bilgilerin ötesinde ideolojik ve siyasi tahlilleriyle diğer metinlerden görece farklı bir içerik taşımaktadır. Kendisiyle yapılan görüşmenin formatı, sözlü tarih çalışmamızda gözettiğimiz ilkeler açısından farklıdır ancak bu söyleşi **kendi arzusu doğrultusunda aynen yayınlanmıştır.**

Seksiyonda yönetici olarak görev alan **Mustafa Kurukafa** üniversite öğrencisi olarak bulunduğu Trabzon'da, KTÜ'de başlayan devrimci mücadelesini daha sonra Ankara'da, TMMOB'de sürdürmüş ve ardından Bölge'deki örgütlenmenin gelişmesi için sorumluluk üstlenmiş ve Antep'e yerleşmiştir. 12 Eylül'den sonra İstanbul'a gelmiş ve tutuklanıncaya kadar burada siyasi faaliyetini sürdürmüştür.

Esas olarak Varto ve çevresinde etkin devrimcilerden olan **Kamer Konca** daha sonra Kars bölgesine giderek siyasi faaliyetlerine burada devam etmiştir. Ardından Diyarbakır'a yerleşerek 12 Eylül ve sonrasında faaliyetlerine

bölge çapında devam etmiş, Seksiyonun yönetici komitesinde de yer almış ve Diyarbakır'da tutuklanmıştır.

Kızıltepe ve Mardin yöresinde mücadele veren yerel devrimcilerden **Halim Yıldırım, Hasan Sekizkardeş, İbrahim Turgut** ve **Şehmus Tekin** örgütlenmenin başından itibaren içinde yer alan militanlardır. 12 Eylül'den sonra Halim Kızıltepe'de, öğretmen hareketi içinde aktif faaliyet yürüten Hasan ise İstanbul'da tutuklanmış, Şehmus ve İbrahim ise Suriye'ye geçerek FKÖ kamplarında uzun süre kalmışlardır. **Kenan Aygüler** ise Mardin'de siyasi çalışma yürütmüş ve 12 Eylül sonrasında tutuklu kaldığı Diyarbakır zindanında yaşananların birinci dereceden tanığıdır.

Dersim bölgesinde örgütlenmenin ilk adımlarının atılmasında sorumluluk üstlenen ve ilk dernek kuruluşunda yer alan **Kazım Bergen (Kurukafa)** ve 1977'de Dersim'e gelen **Mehmet Ali Orgun** Tekoşin ayrılığından sonra da oradaki mücadeleye öncülük etmiştir. Kazım TÖB-DER Bölge Temsilcisi olarak öğretmen hareketi içinde yer almış, Mehmet Ali ise Dersim'den sonra Diyarbakır'da faaliyet yürütmüş, 12 Eylül sonrasında Seksiyonda yönetici olmuş ve daha sonra geldiği İstanbul'daki faaliyetleri sırasında tutuklanmıştır. Yine Dersim'deki dernek yönetiminde yer alan **Ali Tunç** ise 1979 yılına kadar Kurtuluş hareketi içinde yönetici olarak faaliyet yürütmüştür.

Adnan Güllüoğlu Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde okurken ayrılarak mücadeleye öncülük etmek ve örgütlenmeyi güçlendirmek için Diyarbakır'a gelen bir devrimcidir. Daha sonra ayrı okulun devrimcilerinden **Bülent Sürmen** doktor olduktan sonra örgütsel ve siyasal çalışmalarını sürdürmek için tayinini özel olarak Diyarbakır'a yaptırmış ve 12 Eylül'den sonra burada tutuklanmıştır. Yine Diyarbakır'daki örgütlenmenin içinde bir emekçi olarak yer alan yerel devrimcilerden biri de **Zülküf Balta**'dır.

Geçici Merkez Komitesi Sekreteri olduğu için Seksiyon'da görev alan İlhami Aras'la yapılan söyleşi *'Kurtuluş Kendini Anlatıyor'* dizisinin ilk kitabında yayınlanmıştı. Seksiyonun yönetici komitesinde bulunan Burhan Tanrıverdi ise Seksiyon öncesinde Ankara il komitesinde ve Merkez Komitesi'ne bağlı uzmanlık gruplarında ve Seksiyon sonrasında ise bir süre Merkez Komitesi'nde görev yaptığı için bu dizinin dördüncü kitabında yer almayı yeterli görmüştür. Bu durumda bu iki kişiyle bu kitap için yeni görüşme yapılmamıştır.

Antep bölgesi ilk örgütlenilen yerlerden biri olmasına rağmen bu bölgenin deneyimini yansıtacak bir görüşme bu kitapta yer alamamıştır. Bir takım çabalara rağmen ulaşılan bazı isimler farklı gerekçelerle bu çalışmaya katıl-

maktan imtina ettiler. Bu nedenle Antep bölgesi eksik kaldı. Bununla birlikte Antep'te faşistler tarafından katledilen iki arkadaşımızı saygı ve sevgiyle anarak bitirelim; Kurtuluş'un Antep ve çevresinde örgütlenmesine başından itibaren öncülük eden ve faşistler tarafından katledilen işçi önderi Ali Tütüncüler'i ve liselilerin mücadelesine öncülük ederken faşistler tarafından öldürülen Oğuz Çanlıoğlu'nu ve Kızıltepe'deki örgütlenmenin öncülerinden olan ve talihsiz bir şekilde kaybettiğimiz İbrahim Akan'ı unutmadık...

Eylül 2018

Sözlü Tarih Çalışma Grubu

Korkut Akın, Cemalettin Efe, Mustafa Erdemli, Gönül Erterzi, Doğan Fırtına, Nuran Gelişli (Ağan), Erdoğan İren, Şevket Karakuş, Esra Koç, Füsun Kurtdişoğlu, Mehmet Ali Orgun, Seyfi Öngider, Gönül Sevindir, Ziya Sümer, Bülent Sürmen, Burhan Tanrıverdi, Mustafa Yeşim.

KURTULUS

QUO VADİS «D.G.D.»

•

1 MAYIS'TA
DEVRİMCİ PROLETARYANIN
BAYRAĞINI YÜKSELTELİM

•

LENİN'İN
DOĞUMUNUN 107. YILINI
COŞKUYLA ANIYORUZ

•

PROLETARYANIN
DEVRİMCİ PARTİSİ ÜZERİNE
GENEL BİR YAKLAŞIM

•

PROGRAMIMIZDA ULUSAL SORUN
V. İ. LENİN

ADNAN GÜLLÜOĞLU

Görüşenler: Kazım Bergen, Şevket Karakuş, Mehmet Ali Orgun, Bülent Sürmen, Cemalettin Efe, Şehmus Tekin
Görüşme Tarihi: Ekim 2017

Kendini tanıtır mısın?

1952 yılında Urfa'da doğmuşum. Beş kız, iki erkek, yedi kardeşiz. İlkokul birinci sınıfta iken babam çocuklarının daha iyi bir öğretim almasını istediği için Ankara'ya geldik. Ankara'da okula başladığımda Urfalı olduğumu öğrenen çocuklar bana "Kuyruğun nerede?" diye sorunca, kavga etmiştim. Türk-Kürt ayrımını ilk o zaman fark ettim. Yoksa Urfa'da benim halalarımdan bildiğim "Şehirde oturanlar Türk, köyde oturanlar Kürt'tür" anlayışıydı. Resmi ideolojinin etkisiyle bu anlayış yerleşmişti, halka yansıması da etnik temelli değil sosyal konum ve yaşam tarzı ile ilgiliydi.

İlk ve ortaokulu Ankara'da okuduktan sonra ailevi bazı nedenlerle tekrar Urfa'ya döndük.

Ailenin eğitime ilgisi nereden geliyor?

Babam, İstanbul Vefa Lisesi son sınıf öğrencisi iken okuldan ayrılmış. Hem bu hem de aydın bir kişi olduğundan okumamıza çok önem veriyordu.

Ailenizde Kürtçe bilen, konuşan var mı?

Babam Kürtçe biliyordu, annem evlendikten sonra öğrenmiş, ağabeyim de sonradan öğrendi.

Kürtlüğümüze sahip çıkılmasının nedenini...

Ailenizin tarihinden biraz söz eder misin?

Feodal kökenli bir aileye mensubum. Baba tarafım Soran, anne tarafım Kırvarlı/Zaza. Soran ve Kırvar aşiretleri Milli Federasyon'unun parçasıdır.

Baba tarafından kökenim Güney Kürdistan-Süleymaniye. Ailemizin büyükleri zorunlu göçe tabi tutulmuş. Önce Elazığ-Palo'ya geliyorlar, orada ikinci bir ayrışma oluyor. Bir kısmı Elazığ'da kalıyor, bir kısmı Ağrı-Doğu Beyazıt, bir kısmı Hatay-Reyhanlı, bir kısmı Mardin-Derik, benim büyük dedelerim Urfa merkeze gönderiliyor.

Sürgünler tahminen 4. Murat ya da sonraki dönemde oluyor. Urfa, çevredeki Arap aşiretlerinin baskısı altındaymış. İbrahim Paşa'nın büyük büyük dedesi Arap talanlarına karşı (xezve) eşraf ve kolağaları ile toplantı yapıyor; bu toplantıya çok genç, yirmi, yirmi beş yaşlarında Selim isimli dedemiz katılıyor. Toplantıda kolağası ile çok sert tartışmaları oluyor, bir süre sonra kolağasını öldürüyor. Bu olaydan sonra Selim ve iki kardeşi Urfa'dan, Mardin-Derik'teki akrabalarının yanına kaçıyor.

Padişah öldükten sonra genel af ilan ediliyor, onlar da Urfa'ya dönüyorlar. Ancak af üç kardeşe uygulanmıyor, üçü de asılıyor.

Üç kardeşten geriye sadece Selim'in beşikte olan oğlu Ahmet kalıyor. Ahmet'i halaları büyütüyor. Halası Ahmet'e üzerinde gül işlemesi olan bir cepken dikiyor. Medresede Ahmet isimli iki çocuk olduğundan bizim Ahmet'e "cepkeni güllü Ahmet" demişler. Sonra Güllüzade, soyadı kanunu ile birlikte Güllüoğlu soy ismini almışız.

Kürtlüğümüze sahip çıkılmasının nedenini ben Selim isimli dedemiz ve kardeşlerinin asılmasına bağlıyorum. Bizde bir atasözü vardır, "Devlet eşek olsa üstüne binme" diye.

Ailenizden Hamidiye Alayları'na katılan olmuş mu?

Evet, Mardin-Derik'te soy isimleri Kızıl olan akrabamız, yüzbaşı rütbesi ile görev almış. Mardin'in kuşatılması ve Kâbe'nin kurtarılmasında görevlendirilenler arasındaymış.

Molla Mustafa, TİP ve Doğu Mitingleri ...

1915 olayları ile ilgili bir şeyler anlatılır mıydı?

Dedem H. İbrahim Güllüoğlu'nun evini yaktıklarını biliyorum. Anlatılana göre; Ermenilerle komşularmış, dedemin evini korumaya gelen adamları aradaki duvarı delerek Ermenilerin evine girmiş, onlar da misilleme olarak dedemin evini yakmışlar.

Benim bildiğim bugün Urfa'da iyiden, güzelden yana ne varsa çoğu Ermenilerden kalanlardır. Müzik, taş ustalığı, kuyumculuk, terzilik, inşaat, demircilik kısaca zanaat hep onlardan kalanlar. Çocukluk anılarımda yer alan iyi ve güzel insanlar Cırce ve Boğos. İki gözü görmeyen müzisyenlerdi; evimizde ablalarıma mandolin dersi verirlerdi.

Lise yılların nasıl geçti?

O dönem birçok arkadaşım gibi ben de Molla Mustafa Barzani'ye sempati duyuyordum. Lise son sınıfı Bolu'da okudum. İlkokulda Ankara'da "Kuyruğun nerede?" diye çocuklar sokakta peşime düşmüştü, bu olaydan sonra beni en çok etkileyen diğer bir olayı da lise sonu okuduğum Bolu'da yaşadım. Okuldaki tek Kürt öğrenci bendim. Erkek Sanat Okulu'nda okuyan bir öğrenci ile kız arkadaşım nedeniyle kavga etmiştim. 19 Mayıs provaları stadyumda yapılırken bunlar toplanmış, beni dövmeye hazırlanıyorlardı. Lisedeki arkadaşlarım tarafsız kaldı. Bizim gibi prova için orada bulunan Bolu Öğretmen Okulu'nda yatılı okuyan Kürt öğrenciler, gelip beni sahiplendi.

İlkokul ve lisede yaşadığım bu iki olay ve sonradan öğrendiğim ailemin geçmişi, bende aidiyet duygusu oluşturdu. Olayların etnik kökenden kaynaklanan siyasi boyutunu görmeye başladım.

Molla Mustafa Barzani'ye sempati duyduğun dönemde TİP ve Doğu Mitingleri vardı. Onlarla ilişkin oldu mu?

O kadar politize değildim. Barzani sempatizanlığım vardı ama lise ikinci sınıfın son yıllarına kadar ben ve arkadaşlarım sosyalizme uzaktık. Ama yaşananlara, günlük yaşamda gördüğümüz Kürtçe konuşma yasağına, Kürtlerin fıkralarda alay konusu olmasına ve düzene tepkiliydik. O yıllarda KDP'nin radyosunu dinleyip oradan savaşla ilgili bilgi sahibi oluyorduk.

Liseyi bitirdikten sonra ne oldu?

1972-73 yılında üniversite sınavında yüksek puan aldım ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kaydoldum. Ağabeyim de özel bir eczacılık fakültesinde öğrenciydi, aynı evde kaldık.

Okulun ilk yılıydı, MHP'liler kantini basıp, solcu öğrencileri dövüyordu. İlk olayda okulda yeni olduğumuzdan çoğu kişiyi henüz tanımadığımız ve kim, hangi görüşten bilemediğimiz için müdahale edemedik. Daha sonra üçüncü sınıfta okuyan, sonradan arkadaş olduğumuz Kenan'ı dövmeye geldiklerinde müdahale edip, engel olduk. Bu müdahalemizden sonra kantin basma, dayak olayı sonlandı, kantinde bizden yana dengeyi sağladık ve solda olanlar toparlanmaya başladı.

Fakültede bizlerle birlikte okuyan askeri öğrenciler de vardı, bir kaçı dışında çoğu MHP'liydi. İkinci sınıftaydım, öğrenci temsilciliği seçimi vardı, laboratuardan çıktım, salonda volta atan askeri öğrencilerin oy kullanmaya engel olduğunu gördüm, kimse oyunu kullanamıyordu. Oyumu kullanmak için yanlarından geçmek zorundaydım. Bana da engel olmak istediler, kavga ettik. Benden önce mi sonra mı hatırlamıyorum Cumali de kavga etmiş. İkimiz de "Askeriyeye hakaretten" tutuklanıp Mamak Cezaevi'ne gönderildik, üç ay kadar yattıktan sonra tahliye olduk.

Daha sonra Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi yurtlarına gidiş gelişler başladı ve Mustafa Abi (Kaçaroğlu) ile tanıştık, aynı dönemde DDKD'ye de gidiyordum.

Sol hareketle tanışmam 68 kuşağının etkisiyle oldu

Sol hareketlerle tanışman nasıl oldu?

Fakültede solda yer alan her gruptan arkadaşım vardı. Birinci sınıfta ilk gittiğim dernek de PDA'cıların derneğiydi. Kaçaroğlu ile tanıştıktan sonra onlarla birlikte katıldığım illegal toplantılara gösterilen özen ve özellikle Kürt sorunu ile ilgili görüşler beni etkiliyordu.

Bir gün Halkın Kurtuluşu grubunun Mustafa Abi'ye saldırdıklarını ve toplantı yapılacağını, bizim de çağrıldığımızı duyunca ben ve Cumali toplantıya katıldık. Hatırladığım kadarıyla on beş kişi kadardık. Toplantıda Hukuk Yurdu baskınında dışarıyı kollama görevi Cumali ile bana verildi.

Okulda ADYÖD'nin Ankara Tıp temsilcisiydim, aynı zamanda DDKD'nin de okul temsilcisiydim. Kawa grubu DDKD'de egemen olunca

ADYÖD ya da DDKD arasında tercih yapmamı, ikisinin birden temsilcisi olamayacağımı, DDKD'den istifa etmemi istediler.

O dönem anlayışları "Biz Kürdüz, bizim mücadele alanımız Kürdistan'dır" idi. Bana göre bu yanlıştı, anti-faşist mücadele nerede olursa olsun verilmeliydi, faşistler saldırılarında Kürt-Türk ayrımı yapmıyorlardı.

Aynı dönemde teksir broşürlerle Türkiye ve Kürdistan ile ilgili görüşler, ulusal sorun ve devrime ilişkin görüşler yayınlanmaya başlamıştı. Hareketin ilk dönemlerinde Kaçar ve diğer arkadaşlarla yapılan toplantı ve eylemlerdeki illegaliteye gösterilen önem, toplantı yerlerine gidiş geliş, evi seçtikten sonra takip var mı diye tekrar geri dönüşler, odada mutlaka radyo açmak gibi hassasiyetler bana çok güven vermişti.

Bu süreçte bana güven veren Kaçar, Doğan Fırtına, Ümit, Raşit, Süleyman Toklu, Kasım Cengiz, Haşim ve Burhan gibi birçok değerli arkadaşla tanıştım. Ali Abi (Demir), Mahir ve İlhami Abiler daha sonra sahaya indiler ve derginin çıkması ile beraber "Kurtuluş" adını aldık.

Diğer Türk sol gruplarının adını dahi anmadığı Kürt sorununa çözüm olarak getirilen seksiyon örgütlenmesinin Türkiye'ye eşitliği ve barışı getirecek tek çözüm yolu olduğuna inanıyordum. Okuduğum yayınlar beni ikna etmişti.

68 kuşağının, hakkını vererek tüm sonuçları ile yaptığı öncü savaşı, bana o dönemde de ütopik geliyordu. 68 kuşağının takipçisi olduğunu iddia eden hareketlerin yeniden aynı anlayış ile tekrarını gerçekleştirmeleri hep lafta kaldı, hayata uygulayamadılar. 68 kuşağının teorisi ve pratiğinden ders alan, ülkenin şartları, kapitalizmin geldiği aşama, sınıf ve demokrasi mücadelesi, Kemalizmin ezen ulus ve oligarşik diktatörlüğün ideolojisi olduğunu söyleyen ve Kürt sorunu başta olmak üzere tüm bu sorunlara çözüm arayan, kafa yoran Kurtuluş hareketiydi.

Kürt sorunu konusunda farklı düşünen hareketler de vardı, onlarla ilişkin oldu mu?

Hemen hepsiyle dostluk ilişkim vardı. Defalarca faşist işgal altındaki okullara, meslek odaları seçimlerine koruma olarak birlikte gittik. Solda birlikteliği, iki halkın birlikte mücadelesini, süreçte mutlaka bu arkadaşlar ile aynı safta yer alacağımız inancıyla önemsiyordum. Mahir ve Denizlerin, Türkiye devrimi ile ilgili farklı düşünmelerine rağmen gösterdikleri dayanışma, benim için örnek teşkil ediyordu.

Kurtuluşçu olduktan sonra hareket içinde herhangi bir görev aldın mı?

Pratikte birçok eylemde görev aldım. Broşürlerin dağıtımı, yazılama, afiş asma, korsan miting ve şimdi ayrıntıya girmeye gerek duymadığım diğer eylemler... Diyarbakır'da olduğum dönemde, bölgenin Gençlik Sorumlusu'ydum. O zaman seksiyon örgütlenmesi henüz başlamamıştı.

Kemal Ergin'le tanışıklığınız nasıl oldu?

Kemal Ergin, Ankara Tıp Fakültesi'nde benden bir üst sınıfta okuyan arkadaşımızdı, askeri öğrenciydi. Bize sempatisi vardı. Ben, Diyarbakır'a gittikten sonra, önce askeriyeden sonra da okuldan ya atıldı ya ayrıldı, tam hatırlamıyorum. Okul ile ilişkisi kesilmişti.

Kemal daha sonra Necdet Adalı ve Aslan Törer ile ilişki kurmuş. Diyarbakır'dan Ankara'ya geldiğimde bambaşka bir Kemal ile karşılaştım; sohbet ettiğimizde yaptıkları eylemleri anlatmıştı. Pratikte adeta öncü savaşı veriyorlardı. Yine Ankara'ya çağrıldığım bir gün, İMO' da Kemal ve Necdet ile karşılaştım. Bana, araç kullanıp kullanmadığımı sordular; ben de kullanmayı bildiğimi söyledim. Planları Kızılcahamam'da tespit ettikleri bir dinamit deposunu soymakmış. O sırada Ali Abi İMO'ya geldi, bana ne beklediğimi sordu, olayı anlattım. Ali Abi'nin olaydan haberi olduğunu sanıyordum. Ali Abi, Kemal ve Necdet'i çağırıp kızdı ve bana "Diyarbakır'a dönmemi" söyledi. Eylemi meğerse üçü kararlaştırmış. Sonra Necdet'in asılmasına neden olan Yıldırım Beyazıt Meydanı'ndaki kahvehane tarama olayını gerçekleştirmişler. Bu olayla ilgili olarak, ben Diyarbakır'da olduğum halde kız kardeşlerimin Ankara'da kaldıkları ev polis tarafından basılmıştı.

O dönem Dev-Yol'daki arkadaşların bizlere Aslan Tören'in ajan olduğunu, kendilerinin bu yüzden tecrit ettiklerini, "Aranıza almayın" dediklerini hatırlıyorum. Dev-Yol ile aradaki çelişkilerden dolayı bu uyarı dikkate alınmadı. Kemallerin yaptığı eylemler sonradan deşifre oldu. Necdet asıldı, Kemal de cezaevinden firar ettikten sonra gittiği Filistin'de denizde boğuldu. Dev-Yol'un uyarısını dikkate almadığımız için kaybettiğimiz iki yiğit arkadaşımızı her andığımda hâlâ içim sızlar.

Kemal'de 68 kuşağının gözünü budaktan sakınmayan kararlığı ve romantizmi vardı. Kantinde faşistler ile dalaştığımızda karşılıklı söylenen marşlarda, davudi sesi ile faşistleri bastırırdı.

Biz, suni denge teorisi ve onun pratiği olan öncü savaşına karşı çıkıyorduk. Devrim için genel ayaklanma üzerinden bir hareket geliştirmek istiyor-

duk; ancak benim de dahil olduğum birçok eylemin, mayamızı etkileyen öncü savaşı anlayışından farkı yoktu.

Belirtmeden geçemeyeceğim bir diğer konu da, o dönem 68 kuşağından miras kalan Filistin'e gitme sevdasıdır. Aynı dönemde Güney Kürdistan'da KDP ve YNK'nin verdiği bir ulusal mücadele ve YNK yapısında yer alan, görüş olarak bize çok yakın, KOMELA grubu varken tercih neden Filistin? İki halkın birlikte kurtuluşunu savunan bir hareketin tercihi, Güney olmalıydı. Kürt ulusal sorununun çözümündeki sınıfsal bakış açımız ile Güney'i ve orada verilen ulusal mücadeleyi ve ittifakları doğru değerlendiremedik. Güney'le bu ilişkiler kurulabilseydi 12 Eylül darbesinin yarattığı yıkım ve dağınıklık daha kolay atlatılırdı.

Diğer taraftan Hacettepe Üniversitesi'nde okuyan Topal (Mustafa Öztürk) diye bir arkadaşımız vardı. Okulu bırakıp işçi sınıfı içinde örgütlenme için görev almıştı. Sonra görüşemedik ama iyi şeyler yaptığını hep duyuyordum. Topal'ın pratiği bize iyi bir örnekti.

Diyarbakır'da Dev-Halk Der...

Diyarbakır Tıp'a ne zaman gittin? Neden gittin?

1977'de gittim. Ankara'da kalsaydım okuldan atılacaktım, bu benim için çok önemli değildi, Diyarbakır'a gitmemin asıl nedeni Kürdistan'da mücadele etme isteğimdi. Diyarbakır'a gitme kararımı Ali Abi ile görüştüm, Ali Abi'nin onayını aldıktan sonra gittim. Gittikten bir süre sonra da okulları faşist işgali altında olduğundan Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nden benim gibi nakil gelen arkadaşlarla tanıştım. Onların ismi de bana Ankara'dan verilmişti. Bu arkadaşlarla İlhami Kara, Metin ve Kızıltepe'den Ahmet Kılıç ile birlikte Dev-Halk Der'i kurduk.

Kurtuluş, Dev-Yol çatışmasını nasıl yaşadın?

Çatışmaların olduğu tarihte Diyarbakır'daydım. Ankara'ya çağrıldım. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin yurduna gittiğimde kapıda Dev-Yolcu arkadaşlar önümü kesti. O dönem mi sonradan mı Dev Genç başkanı olan, samimi arkadaşım ODTÜ'lü Tevfik de aralarındaydı. Bana "Mendil ortaya atıldı, artık kim kaparsa" dedi; verilen bu mesajla sözün bittiğini anladım. Ayrılıp arkadaşlarımın yanına gittim. SBF'li Müzeyyen benden önce yurda gitmiş ve Dev-Yolcular onu hırpalamış. Sonra Süleyman ve Sedat'ın vurulma haberi geldi. Çatışma olsun istenmiyordu ama o dönemin şartlarında, mutlaka karşılık ve-

rilmesi gerekiyordu. Yanlış olduğunu biliyorduk ama geri adım atmamız halinde, gençlik örgütlenmesinde ağır bir darbe alacaktık. Dev-Yol'un anlayışı da bizden farklı değildi. Sonra organize olduk, Hacettepe Yurdu'nda, özellikle çatışmaya meydan vermeden Dev-Yolcu üç kişiyi teslim alıp, silahlarına el koyduk. Bu eylemi dar katılımlı toplantıda alınan karar üzerine Hacettepe Yurdu'ndan sorumlu olan Kasım, Haşim, ben ve dışarıdan iki arkadaşım birlikte gerçekleştirdik.

Hareketteki sorumlular ile misilleme için yaptığımız dar katılımlı (on ya da on beş kişi) toplantılar çok tartışmalı geçiyordu. Örneğin bizden Siyasal Yurdu'nu basmamız istendi. Burhan hemen müdahale etti "Çatışma ve ölüm olur" diyerek karşı çıktı. Bizler de destek verdik. Silahlı baskın yerine dinamit atmamız istendi, bunu da kabul etmedik; çünkü sonuç değişmeyecekti. "Dinamitleri ufak ufak yapıp atın" dendiğinde de "Biz yapmıyoruz, gelin siz yapın" diyecek kadar da örgüt içi demokrasi çarkı işliyordu. Ben ve iki arkadaşa Dev-Yolcu O.M'nu kaçırma görevi verilmişti, neyse ki buna gerek kalmadı. Anti-faşist mücadelenin kıran kırana verildiği o dönemde aklı-selim galip gelmiş, karşılıklı görüşmelerle olaylar bitmişti.

1977 1 Mayıs'ından kafamda kalan mermi

1977 1 Mayıs'ını nasıl yaşadın?

Diyarbakır'dan grup olarak otobüslerle katılmamız maddi açıdan imkânsızdı. Ben Ankara'ya gelip arkadaşlarla çalışmalara katıldım. İstanbul'da kortejin güvenliğini sağlıyorduk. DİSK görevlileri, TSİP ve TİP'liler Halkın Kurtuluşu'nun meydana girmesini istemiyordu. Halkın Kurtuluşu grubunun korteji de bizim kortejin arkasındaydı, bizim arkamızdan Taksim Meydanı'na girmek istedikleri için aramızda, zaman zaman çatışma boyutuna varacak, tartışmalar oldu. Sonunda hep birlikte Taksim Meydanı'nın girişine ulaştık.

Taksim Meydanı'na geldiğimizde DİSK görevlileri bize de engel olmak istedi. Yapılan görüşmeler ve diretmemiz sonucu, bizim kortej koşar adım slogan atarak alana girdi. Halkın Kurtuluşu'nun önü kesilmiş, dışarıda kalmışlardı.

Taksim Meydanı'nın ortasına geldiğimizde önce birkaç el silah sesi geldi ve sonra kıyamet koptu. Otelin önünde başımdan yaralandım, kurşun başıma isabet etmişti, yerden kalkamadım. Beni yerden kaldırmaya çalışanların üzerine de engel olmak için ateş açılıyordu. En son ayıldığımda panzerlerin

alana girdiğini gördüm, tekrar bayıldım. Ne kadar süre geçti bilmiyorum, DİSK'in görevli aracı ile hastaneye götürülürken ayıldım.

Götürüldüğüm hastanede ensenin üstünde merminin açtığı iki deliği gören doktorlar, hastanenin yetersiz olduğunu, müdahale edemeyeceklerini söyledi. Polis nezaretinde sevkimi yaptılar. Polise ifade verirken "Yarın basın benim adımı da yazacak, babam kalp hastası, duyunca ölür" diyerek soyadımı "GÜL" diye yazdırdım. Sol bacağım tutmadığı için tekerlekli sandalye ile dışarı çıkarıldım. Beni götüren polis "Bir evrak eksik" dedi ve hastaneye geri döndü. Ben de o arada bekleyen bir taksi şoföründen aldığım yardımla onun arabasına binerek kaçtım. Toplanma yeri olarak belirlediğimiz Şişli'ye gittim, orada arkadaşlarla buluştuk. Daha sonra Mahir Abi ve diğer arkadaşlarla bir evde kaldık. Evlere baskınlar artınca onlardan ayrılıp akrabalarımın yanına geçtim. Sonra İstanbul'da geçirdiğim bir operasyon ile kafamda kalan mermi parçası, cerrah olan bir arkadaşımız tarafından çıkarıldı. Kafamdan çıkarılan 7.65'den küçük, flober denen bir merminin parçasıydı.

Kürdistan'ın kalbi Diyarbakır

Diyarbakır'da neler yaptın?

Gençlik örgütlenmesinde Kürdistan'ın kalbi olan Diyarbakır merkezimizdi. Ankara'dan aldığım bilgilerden, Mardin ve Kızıltepe'de Kurtuluşçu arkadaşlar olduğunu biliyordum. Kaldığım otele ilk gelen, randevulaştığımız Şeyhmus Tekin oldu. Yanımda dergi getirmiştim, dergileri Mardin-Kızıltepe ve bütün bölgeye ulaştırmakla işe başladık. Bu arada Dev-Halk Der'i de kurmuş olduk.

Diyarbakır'da o dönem en güçlü grup, Sovyet yanlısı DDKD'liler, yani Dr.Şivancı gruptu. Onlar da 68 kuşağının efsane isimlerinden olan Dr. Şivan adı altında örgütlenmişlerdi. Özgürlük Yolu grubu da etkindi. Kısaca Türk solunda yer alan hangi grup varsa onlardan ideolojik olarak esinlenen Kürt grupları vardı. İdeolojik olarak Türk solundan etkilenmeyen tek grup KDP idi. Onların da öğrenci gençlik içerisinde çalışmaları ve örgütlü yapıları yoktu. Yıl 77, TÖB DER'de Ruhi Abi (Koç) ile emperyalizmin içsel mi yoksa dışsal olgu mu olduğunu, kola içerken tartışıyorduk. Dev-Halk Der'i kurduktan belli bir süre sonra, çoğunluk olmasa da dernek üyesi olan bazı Batılı arkadaşların Kürdistani hareketlerin baskılarından kurtulmak için bizi, yani derneği bir sığınak olarak gördüklerini fark ettim.

Ankara'da her ne kadar Kürdistan sömürgedir deyip seksiyon örgütlenmesinden söz etsek de Diyarbakır'da bu şekilde gençlik içinde istediğimiz gibi kabul görmedik. Bunun önemli nedenlerinden biri, o dönem dört parçanın birlikte bağımsızlığını savunun PKK'nin dağıttığı bir bildiride "Dev-Yol ve Kurtuluş, sömürgecilerin Kürdistan'daki uzantıları, DDKD ve Özgürlük Yolu çanak yalayıcılarıdır" diye yazmış olmalarıydı. Onların anlayışlarına göre biz ve Dev-Yol sömürgecilerin uzantılarıydık. Bu bildiri üzerine biz, Diyarbakır'da PKK özeleştiri vermediği takdirde onlarla bir daha görüşmeme, ittifak kurmama kararı almıştık. PKK, Ergani'de devrimcilerin gittiği bir kahveyi taradı ve bizim de bir arkadaşımız öldü. Ankara'dan beklediğimiz tepki gösterilmediği gibi, o tarihlerde Abdullah Öcalan'a arkadaşlarımız salon ayarlayıp Kürt sorunu ile ilgili konferans verdiriyordu. Yine DDKD'liler arkadaşımız İbrahim'i arada sorun yokken karnından vurdu. Mardin ve Kızıltepe'den gelen seçme arkadaşlar ile DDKD'nin çok güçlü olduğu öğretmen okulunda, bildiri dağıtıp tepkimizi ortaya koymuştuk. Seksiyon örgütlenmesini savunarak oluşturmaya çalışan bir yapılanmaya karşı merkezin tavrı, daha işin başında bu olmamalıydı.

O dönem seksiyon örgütlenmesi için yaptığımız çalışmalara gereken önemin verilmediğini söylersem haksızlık etmem. Mesela Kızıltepe ve Mardin'de bu işe yatkın, bölgeyi bilen profesyonel olabilecek çok değerli arkadaşlarımız vardı. Belli bir eğitimden sonra kendi bölgemizde var olup, bölgedeki gelişmeleri yönlendirerek seksiyon örgütlenmesini gerçekleştirebilirdik. Ankara taleplerimizi yerine getirmediği ya da getiremediği gibi Mardin ve Kızıltepe'den birçok arkadaşımız, görüşümüz alınmadan bölgeden alınıp başka yerlerde görevlendiriliyordu. Kısaca Ankara'nın kontrolünde çalışıyorduk. Oysa seksiyon örgütlenmesi bu değildi, "Pamuk ipliği ile bağlı olunmalı" dediğimiz Merkez'e kalın urganlarla bağlıydık. Kürdistan'da öne çıkması gereken anti-sömürgeci mücadele ve buna bağlı sınıfsal ittifaklar, Türkiye'deki ittifak anlayışımızdan farklı olmalıydı. Bunun farkındaydık ama hayata geçirecek iradeyi ortaya koyamadık. Ulusal sorunda kaynağımız Stalin'di. SSCB'de yer alan Kızıl Kürdistan'daki uygulamaları, Mehabat Cumhuriyeti'ne karşı koyduğu Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'na ihanet sayılacak tavrı bildiğimiz halde biz, Stalin'e "Ortodoksça bağlıyız" diyorduk.

Seksiyonun görevi, yurtsever olan tüm kesimin örgütlenmesini sağlamak, ulusal düzeyde ittifaklar kurmak ve bu temelde cepheleşmek olmalıydı. Kürdistan'da devam eden asimilasyona ve yapılan zulümlere karşı açıkça tavır aldığımız halde, katı Stalinist düşüncemizi aşamadık. Yani ulusal cepheyi

oluşturmak yerine sınıf mücadelesi bakış açımız hep önde olduğundan, diğer yurtsever gruplar ve Kürdistan gençleri ile olması gereken düzeyde ilişki ve ittifak kuramadık. Bizler o dönemde Marx, Lenin, Stalin'den alıntılarla tartışıyorduk. Ulusal sorunu Türkiye'deki demokrasi ve sınıfsal sorunun çözümüne bağlamıştık, bu bir eksiklikti. Sınıf bakış açısı ile ulusal sorunda dost olması gereken yurtsever kesim ile bütünleşemedik, dostane ilişki kuramadık, eylem birliği oluşturamadık. Feodalizme karşıydık ama bizdeki feodalizm, Avrupa'dan çok farklıydı. Her toprak sahibinin arkasında işbirlikçi ya da yurtsever aşiretler vardı.

Kızıltepe ve Mardin'deki arkadaşlar ve özellikle Ali Abi'nin varlığı, hareket içerisinde daha uzun süre kalmama neden oldu.

Tekoşin ayrılığı Kurtuluş'un yaşadığı olumsuzluklardan biridir

Tekoşin ayrışması olmadan önce Kurtuluş seksiyonu savunuyor muydu?

Evet, savunuyordu. Teoride, yani önce sözlü savunuldu, sonra broşürlerde, sonunda da dergide son hali ortaya kondu. Seksiyon örgütlenmesi, iki ulus açısından mükemmel bir örgütlenme anlayışıydı. Bir merkez var, bir de o merkez ile birlikte hareket eden seksiyon merkezi. İki merkez arasında alt-üst ilişkisi olmadığı gibi ilkesel ayrılık olduğunda ya da seksiyon örgütlenmesi kendi bölgesinde verdiği mücadele ile öne çıktığında, merkezle ilişkisini istediği anda koparabilir, ayrı örgütlenme ile yoluna devam eder. Ben daha Diyarbakır'a gitmeden önce bunları savunuyorduk. Biz bu nedenle o dönem Merkez'le olan ilişkiye "pamuk ipliği ile bağlı" diyorduk. İstendiği anda, şartlar gerektirdiğinde ayrılmaya engel olabilecek iç içe geçmiş bir örgüt anlayışı değildi. Ne yazık ki hep teoride kaldı, hayata uygulamayı beceremedik.

77'de Diyarbakır'a gittiğinde Dersim'le ilişkiler nasıldı? Seyfi Cengiz, Dersim'de bir örgütlenme gerçekleştiriyor, diğer bölgelere de zaman zaman gidip geliyor. Sen Diyarbakır'dayken Seyfi Cengiz geldi mi?

Ankara'da aldığım bilgiler arasında Diyarbakır'dan bağlantı kuracağım iller arasında Dersim, kişi olarak da Seyfi Cengiz ve Ali Tunç vardı. Dersim'e iki defa gittim, saatlerce tartıştık. Seyfi ideolojik olarak donanımlı bir arkadaş ve aynı zamanda Kasım'ın da abisi olduğu için, görüşmelerimizde çok rahattım. Merkez ile olan ilişkilerde Seyfi'nin sorunları olduğunu hissetmiştim. Arala-

rında seksiyon ile ilgili yetki karmaşası vardı. Dergi için yazdığı yazıların yayınlanması konusunda sıkıntılıydı. Bazı konularda Seyfi'ye hak verdiğimi hatırlıyorum. Bir süre sonra Seyfi, Diyarbakır'a geldi, birlikte Kızıltepe'ye gittik. O zaman ayrılmak istediğini, ilişkinin bu şekilde devam etmeyeceğini daha net anladım. Kendisine özellikle aramızda kalmasını belirttiğim, iki kişiyi kişisel olarak ilgilendiren özel bir konudan söz etmiştim; ancak bunu sonra deşifre etmişti. Bu nedenle aramıza soğukluk girmişti.

Tekoşin ile ayrışma döneminde kafamda oluşan soru işaretlerine rağmen, Kurtuluş içinde kaldım. Nedeni başta Ali Abi olmak üzere Ankara ve Kızıltepe'de ki Halim, Selahattin, Hasan Hoca, Şeyhmus ve Bilal kardeşler, İbrahim, diğer İbrahim, Necat, Kemal ve diğer arkadaşlarla kurduğumuz ilişkiler, bağlarımızın sıkılığı ve güven ilişkisiydi. Ayrışma o dönemde bizim için büyük kayıp oldu. Seyfi ve çevresindeki arkadaşlar da sıradan kişiler değildi. "Ayrışmanın bir yararı oldu mu, nedir?" derseniz, sadece bölgeye merkezden gidip gelmeleri sıklaştırdı, seksiyonu oluşturma sürecini hızlandırdı diyebilirim.

Bana göre Tekoşin ayrılığıyla sadece telafisi olmayan acı olaylar yaşandı. İdeolojik temele oturmadığına, kişisel sorunların da etkili olduğuna inanıyorum. Kurtuluş'un yaşadığı olumsuzluklardan biridir. PKK saldırdığında Tekoşin'i bir başına bıraktık. Müdahale edebilirdik, en azından araya girebilirdik, PKK bu kadar rahat saldıramazdı.

Kurtuluş'la ilişkilerimi askıya alıyorum

Kurtuluş Kürdistan'da Kürdistani bir hareket olabildi mi?

Olamadı derim... Daha doğrusu Kürdistani düşüncelerimize rağmen elle tutulur, kayda değer bir seksiyon örgütlenmemiz olmadığı için, güçlü olduğumuz Mardin ve Kızıltepe'de bile bir olay olduğunda, diğer Kürdistani gruplar muhatap olarak Ankara'yı alıyorlardı.

KUK, PKK çatışması olduğu dönemde, çatışmanın bitmesi için Kurtuluş hareketi çok çabaladı. Etkili de oldu. Ama Ankara'dan araya girilmişti. Ankara'dan arkadaşlar Mardin'e gelip seksiyon adına devreye girmeliydi. Savunduğumuz düşüncelere göre de görüşmeler seksiyon adına yapılmalıydı, böylece bölgede varlığımız kabul görür ve muhatap alınırdık.

Kurtuluş hareketinden ayrılma nedenin neydi?

Tam ayrılma da değildi, ilişkiler askıdaydı desek daha doğru olur, düşünmeye ihtiyacım vardı.

Benim için en önemlisi, Kürdistan'daki ulusal uyanışa cevap veremiyor, o günkü koşullarda var olan siyasi boşlukta yerimizi alamıyorduk. Gelişmelerin gerisindeydik. Anlatmaya çalıştığım Kürdistan'daki koşullara uymayan, sınıfsal bakış açımızın her zaman ulusal sorunun önünde olmasıydı. Bu anlayış çalışma alanını daraltıyor, sınıfsal söylemlerimiz yurtsever kesimi bizim dışımızda bırakıyordu. Tanıdığım ulusal mücadele için bedel ödemiş veya bedel ödemeye hazır feodal, toprak sahibi ve yurtsever birçok aileye ulaşamadığımız gibi onları karşımıza almıştık. Ayrı örgütlenmeyi savunan gruplar gibi biz de Kürdistan'da zulümlere, asimilasyona, baskıya karşı çıkıyorduk. Onların mücadele verdiği tüm bölgede olmasa da her alanda biz de vardık. Ancak, ulusal sorunun çözümünü sınıfsal sorunun çözümüne bağlamıştık. Bu, bir eksiklikti. Ulusal güçler ile kuracağımız ittifaklar açısından bu eksiklik giderilemedi. Bu ve daha önce anlatmaya çalıştığım nedenlerle ilişkilerim askıdaydı.

Başka bir siyasi hareketle ilişkilenmen oldu mu?

Ala Rızgari hareketi ile dostluk bağlarım vardı. Urfa'da ailemle birlikteydim. Diyarbakır'da aranıyordum. Urfa'dan ayrılarak kısa aralıklarla Ankara, Mersin ve İstanbul'da kaldım.

Suriye, Irak kampları ve Diyarbakır Cezaevi

Kaçaklık dönemin ne kadar devam etti?

Ülke içinde beş-altı ay kadar kaldım. Yurt dışına çıkmak istemiyordum. Yapabileceğim bir şey olmadığını anlayınca, Ala Rızgarici arkadaşların teklifi üzerine Suriye'ye gittim. Şam'da bir süre Ala Rızgarici arkadaşlarla birlikte kaldım. Mahmut Abi (Baksi) birlikte İsveç'e gitmemiz için çok ısrar etti, aynı dönemde Güney'e gidebileceğimi İbrahim Abi (Güçlü) söylemişti. Ben faydam olur diye Güney'i tercih ettim. Şam'da üç ay kadar kaldıktan sonra Türkiye üzerinden Doğu Kürdistan'a geçtik. Orada Bavan bölgesinde İkram Abi (Delen) ile birlikte bir süre kaldıktan sonra Güney'e (Başur'a) geçtik. O dönemde IKDP, İran-Irak sınırında kamp kurmuştu. YNK ile aralarındaki sorun çatışma düzeyindeydi. Bu nedenle Güney'e geçişimiz hayli zorlu olmuştu.

Gündüz gizlenip gece yürüyorduk. Rehberimiz Ala Rızgari'den Siverekli arkadaşım Mehmet A. idi. Ala Rızgarici arkadaşlarla birlikti Yekiti'nin içerisinde yer alan Komela grubunun kampında kaldım. Ala Rızgari hareketi dağılınca ben de yeniden Türkiye'ye dönmek zorunda kaldım. Kısa bir süre sonra da Mersin-Adana karayolunda, yakın bildiğim bir ailenin ihbarı sonucu yakalandım.

Soruşturmamı Kurtuluş hareketi uzmanı olarak bilinen Hanefi Avcı, İzmir'den gelip yaptı. Yurt dışında olduğum ve 1979'dan beri ilişkilerimin askıda olduğunu bilen ve benden önce yakalanan arkadaşların üzerimde çok fazla ifadesi vardı.

Mersin'de polislerden soruşturmam sırasında duyduğum kadarıyla bu nedenle Ankara Emniyeti de beni istiyordu. Sonra soruşturmanın devamı için Diyarbakır'a gönderildim. Arkadaşlarımın üzerime verdiği ifadelere rağmen sorgulanmamda (ki sorgulamanın nasıl olduğu hepimizin malumu) "ihanet" olarak kabul ettiğim için, 79'dan sonra Kurtuluş hareketi ile ilişkim olmadığını söylemedim.

Diyarbakır'da soruşturma bittikten sonra tutuklanıp Diyarbakır 5 no.lu Cezaevi'ne gönderildim.

Ankara Tıp Fakültesi'nde aynı sınıfta okuduğum MHP'li Orhan Özcanlı, cezaevine doktor asteğmen olarak geldi. Orhan Özcanlı'nın yönlendirmesiyle Yüzbaşı Esat Oktay Yıldıran ve Üsteğmen Ali Osman Ankara Tıp'tan iki arkadaşımın, Doğan ve Cumali'nin cezaevine getirilmesini sağlamak için üzerlerine istedikleri şekilde, düzmece ifade vermemi istediler. Bunun için koğuştan alıp götürerek, işkence yaptılar. Yani cezaevinde hepimize uygulanan işkencenin yanı sıra bana ilaveten özel olarak işkence yapıldı. Yapılan ağır işkencelere rağmen arkadaşlarım aleyhime tek kelime söylemedim.

1983 Eylül direnişi başlayana kadar bu devam etti.

PKK'nin başlattığı direnişte alınan ölüm orucu kararına, ben de ölüm orucuna girerek katıldım. Ölüm orucuna girdiğimizi dışarıya duyuramıyorduk. Bu ölüm orucunun başarıya ulaşması açısından önemli bir sorundu. Bizim grubun duruşmasında ben cezaevindeki insanlık dışı şartları protesto etmek için ölüm orucuna girdiğimi ve sonuna kadar sürdüreceğimi söyledim, mahkeme heyeti de tutanağa geçirdi.

Ailemin ve o dönem SHP İl Başkanı Samet Abi'nin (Atabay) çabası ile Urfa'dan milletvekili seçilen Vecihi Ataklı Paşa, Meclis'te kürsüden ölüm orucunu açıklamış. Böylece dışarıya duyurmuş olduk. Bu, 12 Eylül sonrası başarıya ulaşan ilk direniş olmuştu.

Ölüm orucu sonrası, tek tip elbise direnişine kadar cezaevinde işkence son buldu.

Diyarbakır Cezaevi süreci ne kadar sürdü?

Bana bölge sorumluluğundan dava açılmıştı. Mardin/Kızıltepe/Diyarbakır grubu olarak yüz elli kişi kadardık. Yakalanan sadece iki tabanca vardı. Dava 141.maddeden açılmıştı, biz Kürdistanlı grup olduğumuz için bizi silahlı örgütten 168.maddeden yargıladılar.

Yanlış hatırlamıyorsam verilen karar iki kez bozuldu. Sonra örgüt sorumlusu olarak açılan davadan, örgüt sempatizanı olarak tekrar yargılandım, 168/2'den beş yıl ceza aldım. İnfaza göre iki yıl dört ay yatmam gerekirken beş yılı günü gününe yatırdılar.

Ölüm orucuna girmem, siyasi savunma yapmış olmam da ceza almamda etkili oldu.

Bizim gruptan sonra Sedat, Bülent ve Yusufların davası başladı.

12 Eylül'de son sınıf öğrencisiydim, mezuniyetime üç ay kalmıştı. Cezaevinden çıktıktan sonra öğrenci affı çıktı, aftan yararlanarak fakülteden mezun oldum. ■

KURTULUŞ

SOSYALİST [illegible]

EVRİM VE DEVRİM AŞAMALARI

•

TÜRKİYE'DE ULUSAL SORUN ÜZERİNE

•

YAKIN GEÇMİŞİN TARİHSEL ÖNEMİ

TEMMUZ 1976

2

ALİ DEMİR

Görüşenler: Mustafa Erdemli, Mehmet Ali Orgun, Bülent Sürmen, Cemalettin Efe

Görüşme Tarihi: Kasım 2017

Kurtuluşçuluğum üzerine birkaç söz...

Kurtuluş'un ulusal sorunla ilgili görüşlerini, politikalarını, örgütlenmesini konuşmak, bu konulardaki değerlendirmelerini almak istiyoruz. Bunların şekillenmesinde özel bir konumun, katkın olduğu için seninle tekrar görüşmek gereğini duyduk. Bu konularda görüşlerini paylaşır mısın?

Değişik biçimlerde unutkanlıklarım var. Bu çalışmadan sonra anladım ki geçmişte unutmak için bir çaba içerisine girmişim. Oysa çok kişi tanıyordum, çok insanla paylaşmış olduğum olaylar, anılar var.

Kurtuluşçuluğum üzerine birkaç şey söylemek istiyorum. Sonuçta Kurtuluşçuyum, böyle bir tarih yaşadım. Herhangi bir sosyalizmi değil, proletarya sosyalizmini savunuyorum. Proletarya sosyalizmi kavramı, Bolşeviklerin kendi anlayışlarını diğer sosyalizm anlayışlarından ayırmak için kullandıkları bir kavram. Biliyorsunuz o dönemde olduğu gibi, bugün de farklı sosyalizmler var: Küçük burjuva sosyalizmi, köylü sosyalizmi, özgürlükçü sosyalizm, demokratik sosyalizm gibi. Bolşevik geleneğe sahip çıktığımız için tar-

tışmalarda bu tanımla başkalarından farklılığımızı anlatmaya çalışıyorduk. Bir örgütsel hayatım oldu. Daha önce de farklı alanlarda siyasal mücadelem vardı. Öğrenciyken de Dev-Genç çatısı altında faaliyetlerde bulundum. En örgütlü hayatım Kurtuluş'la oldu. Sözlü tarih çalışmasının ilk bölümünde bana, neden örgütsel hayatın dışında kaldığımı, örgütün adının neden değiştirildiğini de sormuştunuz. Bu sorulara açık cevaplar vermekten kaçınmıştım. Yıllar sonra ilk kez karşılaştığımızda Burhan, beni sanki bir şeyleri gizliyormuşum gibi davranmakla eleştirdi. Oysa iyi niyetle, ben siyasal bir pratiğin içersinde değilken, kimi eski yoldaşların doğru ya da yanlış kendilerince aktif bir sosyalizm mücadelesi sürdürürken onlara ve pratiklerine saygının bir gereği olarak öyle davranmıştım.

Biliyorsunuz cezaevine girenlerin üyelikleri dondurulurdu. Dışarı çıktığımda Yeni Öncü'ye gidip geldim. Sabırla bekledim. Sonuçta cezaevine girmişim, örgütün seninle ilgili kararını beklemen gerekiyor.

Yeni Öncü yazı kurulunda çalıştım, takma bir adla yazılar yazdım. RSDİP içersinde hemen herkes takma adla yazılar yazıyordu. Herkesin gerçek adını bilmeyenler, bu takma adlarla birbirlerini tanıyordu. Çarlık polisinin yoğun bir takibi ve baskısı vardı. O tarihlerde insanların haberleşmesinde korkunç sıkıntılar vardı. O günkü dünya bugünkü gibi değildi. Geri bir teknoloji vardı. Haberleşmenin başlıca kanalları o günün ilkel teknoloji ürünü olan telefonlar, bir de postanelerdi. Bolşevikler bu durumu aşmak için kendi haberleşme kanallarını kurmuşlardı. Elden ele, sınırdan sınıra ilişkiler kurmuşlardı. *Iskra* bu faaliyet biçiminin başlıca örgütlenmesi olmuştu. *Iskra* yazı kurulunda altı üye vardı, bu üyelerden biri de kadındı. Bu üyeler kendi imzalarıyla yazıyordu. Yazıları, broşürleri, özellikle de dergiyi dağıtma, ülkeye, partinin üyelerine ulaştırma görevini Krupskaya üstleniyordu. Krupskaya, Lenin'in eşi olarak bilinir ama o, çok önceden Marksist olmuş, oldukça mütevazı bir kadındır. Deyim yerindeyse partinin emekçisidir. Kendini hiç ön plana çıkarmadan bu görevi başarılı bir biçimde yürütüyordu. Krupskaya devrimden sonra kaleme aldığı anılarında, nasıl yaratıcı işler yaptıklarını eğitici bir dille anlatır.

Çayan'ın önderlik ettiği hareketin zemini üzerinde bir birlik oluşturma çabası başarısız olunca ayrı örgütlenme ihtiyaç haline geldi. Yapılacak olan şey bir merkez oluşturmak ve görüşlerimizi yazılı olarak açıklamaktı. Aramızda uzlaşma üzerinden yürümeye karar verince imzasız yazı deneyimi kaçınılmaz oldu. Bir ortaklığa ihtiyacımız vardı. Gelen yazılara yazı kurulu

müdahale ediyordu. Bu anlamda başlangıç noktamız Bolşeviklerden farklı oldu.

12 Eylül'den sonra imzalı yazılar yazmaya başladık, çünkü içimizdeki farklılıklar üstü örtülemez bir hâle geldi. Bu farklı eğilim ve görüşleri bastırmak düşünülemezdi.

Bu arada, polemik olsun diye anlatmıyorum, çıkan kitaplardan birinde bir arkadaş benim bölgeye gitmeyi reddettiğimi, oraya gidersem milliyetçilikten etkilenebileceğimi gerekçe göstererek buna itiraz ettiğimi söylüyordu. Ben o dönemde mümkün oldukça bir arada olmaktan yanaydım. Biz görüşlerimizi daha yeni oluşturmuştuk. Yeni görüş ve politikaları birlikte üretip bunu ortaklaşa geliştirmeye ihtiyaç vardı. Gücümüzü de bir arada ve yakın bir ilişki içersinde kalmaktan, tartışarak kendimizi geliştirmekten alıyorduk. O tarihte beni yönlendiren temel düşünce buydu. Hep bundan yana oldum. Hep kendimi yeni bir şeyler öğrenen pozisyonda görürdüm. Okuyan bir insandım. Arkadaşlarının bir kısmının okuduğunu da biliyordum. Hep böyle bir dayanışma ve bir tartışma ortamında olmak istedim. En azından ben böyle bakıyordum. Dolayısıyla bölgeye gitmem için üzerime çok gelinmişse, muhtemeldir ki bir tepki olarak böyle bir ifade kullanmış olabilirim. Bir arada olmayı çok önemsiyordum.

Bölgeye birden fazla kez ve ihtiyaç oldukça gittim. Gittiğim yerlerden biri Dersim'di. Seyfi Cengiz'in evinde kalmıştım, çocuklarını tanıdım. Bir de ayrılıktan sonra Mahir Sayın'la birlikte gittik. Bu ayrılığı, Kurtuluş'un görüşlerini, örgüt anlayışını, seksiyona yönelik görüşlerimizi anlatmak için gittik.

Bölgeyle en çok ilişki sürdüren, oradaki gelişmelere müdahale eden bendim. Kürdistan deniz aşırı bir ülke değil, bir iç sömürge. Her zaman gidip gelme imkânına sahipsin. Oraya yerleşmek gerekseydi tabii ki yerleşirdim. Henüz yerleşmek için ciddi bir ihtiyaç ortaya çıkmamıştı. O nedenle o süreçte Ankara'da olmak daha doğru bir politikaydı. Bölgeden arkadaşlar da sık sık gelip gidiyorlardı.

Bingöl'e, Varto'ya, Diyarbakır'a, Kızıltepe'ye, Antep'e, vb. yerlere gittim. Bazı yerlere birden fazla gittim. Subjektif yorumlar yapmak istemiyorum. Herhangi bir arkadaşımı suçlayarak kendimi aklamak istemiyorum.

Bizim yedi kişi bir arada olup tartıştığımız, birbirimizi gözlemlediğimiz, sık sık birbirimizle görüşebilme ve fikir alışverişi yapabilme imkânına sahip olduğumuz bir ortamda, karşındakinin olaya ne kadar hâkim olduğuna dair kafanda fikirler oluşuyordu. Örneğin, 12 Eylül'de dışarı çıkma konusunda itirazlarım vardı. Aslında o dönem ben derdimi anlatamadım. Düzenli bir bi-

çimde o yedi kişinin toplanma şansı olmadı, kafa kafaya verip 12 Eylül değerlendirmesi yapamadık. Üç dört kişi karar alıyor sonra da diğerlerine iletiyordu. Benim itiraz noktalarımdan biri de buydu.

12 Eylül'de geri çekilme politikasına karşı çıkmadım. Bu zorunlu bir politikaydı. Daha öncesinde Yazı Kurulumuzu da dışarı çıkarma kararı almıştık. Gerçek şu ki, faaliyetlerimiz daralacak, cuntaya karşı mücadele taktiklerimiz değişecek, insan ilişkileri daha ön plana çıkacaktı. İnsan ilişkileri konusunda farklılıkları olan birilerinin içeride kalması gerektiğini düşünüyordum. Bana sen kal deselerdi kalacaktım. Bana sorsalardı ben kalan arkadaşları değil başka birilerini önerirdim. Çünkü gerçekten, insanlara başınızın çaresine bak denildiğinde, buna bağlı olarak yaşadığımız bir sürü olayın nedenlerinden bir tanesinin de bizim içeride bıraktığımız yetkili arkadaşlarımızın süreci doğru yönetememeleri olduğunu düşünüyorum.

Cezaevinden çıktıktan sonra, yurtdışında arkadaşlarımız tarafından yazılmış yazılar okudum. Bu yazılarda PKK ile ilgili olumlu ifadeler vardı.

Bizim davanın Yargıtay'da sonuçlanmasından sonra Yeni Öncü'den kendimi geri çektim. Bu süreçte, düzenlenen bir konferansta, Kurtuluş'un adı değiştirildi ve yola böyle devam etme kararı alındı. Yani ideolojik ve örgütsel açıdan, Kurtuluş'un varoluş zemini köklü bir değişikliğe uğradı.

Yapıya dönmemle ilgili bana teklif geldi, reddettim. "Böyle köklü bir değişiklik karşısında bir Kurtuluşçu olarak ne yapabilirim?" diye düşündüm ve birçok arkadaşla görüştüm. Durumdan rahatsız olan ciddi sayıda arkadaşla toplantılar yaptık. "Ne yapabiliriz?" diye tartıştık. Bugün kimi partilerde örgütlenmiş insanların sayısı kadar arkadaş geliyordu bu toplantılara. Farklı şehirlere gittim, bölgeden arkadaşlarla haberleştim. Sonra düşündüm, "Ali olarak ne yapacaksın, varolan gruplara bir yenisini de sen mi ekleyeceksin?" diye yaptığım şeyi sorgulayarak, kendimi geri çektim. Yani pratik mücadeleden, pratik ilişkilerden kendimi geri çektim. Ama teoriyle, siyasetin teorisiyle bağımı hep korumaya çalıştım.

Kurtuluş'un adından Kuzey Kürdistan'ın çıkartılması kararı, Kurtuluş'un ortak örgütlenme anlayışını yadsıyan, bölgede örgütlenmeyi PKK'ye bırakan bir anlayıştı ve dolaylı olarak Kurtuluş içindeki Kürtlere, "Gidin PKK ile çalışın" demekti. PKK'yi olumlamanın anlamı buydu. Bu karardan sonra düşündüm, siyasete devam etmek istiyordum, hâlâ enerjim vardı, kafam çalışıyordu, katkım olabilirdi. Merkez'de olmam şart değildi, birikimim neyse o yanıyla katkıda bulunabilirdim. Bizim çizgimiz PKK ile aynı paralelde değildi. Biz Türkiye ve Kürdistan'ın ortaklığı ve ortak örgütlenme anlayışı üzerin-

den hareket ediyorduk, böyle bir mücadele hattı kurmuştuk ve siyasi adımlarımızı böyle atıyorduk.

O tarihe kadar PKK'nin pratiğini biliyorsun, diğer gruplarla bir hayat yaşanmış, kavgalar, ölümler olmuştu, kendi içindeki ayrılıklara ilişkin tavırlarını biliyorsun. Belli ölçüde bu örgütte bir tartışma özgürlüğü söz konusu olsaydı, lideri yücelten bir anlayışı olmasaydı, siyaset de yapmak istiyorsan, bu düşünülebilirdi.

Bunlar olunca ben kendimi bir anlamda işin dışında tuttum ama Kuruçeşme sürecinden başlayarak arkadaşlarımı hep takip ettim.

Programı açık ve net olmayan bir örgüt, kitleleri etkileyemez. Bu bizim geçmişte başaramadığımız bir şeydi. İçimizde yanlış bir birlik eğilimi vardı ve zaman zaman bu bizi olumsuz etkiledi. Bu süreçte en yararlı bulduğum toplantılar, Kuruçeşme toplantılarıydı. Belgelerini okuyordum. En azından teorik tartışmalar itibariyle ilgi çeken toplantılardı. Bu birlik girişiminden sonra çeşitli partiler ortaya çıktı. Süreç içersinde kapanan ya da tekrar bölünenler oldu. Kurtuluş'u belli bir daraltılmışlık içersinde devam ettiren bir yapı vardı. Bir süre sonra o da ortadan kalktı. Bilinçli bir biçimde tasfiye edildi demek istemiyorum ama Kurtuluş tasfiye oldu. O yıllarda savunduğumuz görüşleri bugünün dünyasında ve Kürdistan'da neler değişmiş, bunları da tartışarak, teorik sonuçlar çıkararak, siyasal ve örgütsel açıdan ne yapılabilir sorularına yanıt bulmak için kolektif bir çaba içersine girerek yeni bir başlangıç yapmak gerekiyordu. İlk sözlü tarihi sizinle 2013 yılının yaz aylarında yapmıştık. O gün sorduğunuz ve kaçamak yanıtlar vermek zorunda kaldığım, yukarıda size ve kendime hatırlattığım sorularınızı böylelikle cevaplamış oluyorum.

Ortak örgütlenme...

Ortak örgütlenme konusundaki görüşün devam ediyor mu?

Marksizm-Leninizm bir dogma, bir şablon değil, bir yol göstericidir. Dünyanın her ülkesinde değişik biçimler alabilir, bunları dikkate almak zorundasın. Birlikte örgütlenmeyi savunursun ama hayat birden bire karşına başka bir şey çıkartır. Buna hazır bir teorik ve örgütsel donanım gerekir. Birlikte örgütlenmeyi savunduğumuz dönemde en temel ezberlerimizden bir tanesi; "Türkiye devrimci hareketi, Kürdistan devrimci hareketinden daha ileridedir" tespitiydi. Bugün bu konuda farklı bir tartışma yapılabilir. Biz silaha ve güce taparak mı bu işi değerlendireceğiz, yoksa daha uzun vadeli ve iktidarın ele

geçirilmesi durumunda neler yapılabileceğinin bilinciyle mi hareket edeceğiz? "Nasıl bir örgütlenme?" sorusuna vereceğimiz yanıt ne olursa olsun, ezen ve ezilen ulusun işçi sınıfı ve diğer emekçi yığınları arasında sıkı bir bağ kurmadan, farklı mücadeleleri ortak bir devrimci dalga haline getirmeden, başarılı sonuçlar elde etmek zor görünüyordu. Bu gerçek, yaşadığımız somut koşullar ve bölgedeki gelişmeler göz önüne alındığında çok açık bir biçimde görülebiliyordu.

"Anti-emperyalist, anti-oligarşik devrim" diyorduk, biz bu oligarşinin içerisine kimi koyuyorduk? Bu ülke ekonomisiyle, siyasetiyle emperyalizme bağımlıdır. Yani öncelikle emperyalizmi bu oligarşik yapının içersinde görüyorduk. Tekelci burjuvazi diyorduk. Toprak ağalarından söz ediyorduk. Bunlar kırk yıl önceki analizlerimizdir. Bugün mutlaka daha farklı şeyler söylenmesi gerekiyor. Marksizm bu tür tartışmalara hazırlıklı olmayı sağlayan bir öğretidir.

Kurtuluş'un Stalinist bir zemin üzerinde olduğuna ilişkin görüşler, tartışmalar vardı. Stalin deyince insanın aklına öncelikle muhalefete karşı baskıcı tutum ve uygulanan şiddet geliyordu.

Şam toplantısına Doğan, Mahir'le birlikte geldi. Doğan, can güvenliğinden endişeli olduğunu ifade etti. Kendi arkadaşlarının kendisine bir şey yapabileceğine yönelik bir kaygısı olduğunu ama buna rağmen geldiğini söyledi. Ben bunu duyunca çok şaşırdım. "Ekim Çizgisi" diye adlandırarak tartıştığımız arkadaşların, ülkedeki pratikleri konusunda yeterince bilgi sahibi değildik. Parça parça bilgilerimiz vardı, sağlıklı bir iletişimimiz yoktu. Sekreterimiz zaman zaman gidip geliyor ve onlardan kısa rapor tarzı şeyler getiriyordu. Bunlar bizim ülkedeki durumu kavramamız ve orada neler döndüğüne ilişkin fikir sahibi olmamız için yeterli değildi. Doğan Tarkan'ın bu endişesine şaşırdım ve üzerinde düşündüm:

Doğan, Troçki'ye sempati duyan bir arkadaşımızdı. Doğan Tarkan'ın Troçki hayranlığı bizim içimizdeyken de vardı. Demek ki biz çok katı bir ekip değildik. Troçki'ye sempati duyan bir arkadaşla birlikte çalışabilecek esnekliğimiz vardı. Stalin-Troçki tartışması yapmamış bile olsak ve o tarihi bu anlamda aramızda değerlendirmemiş de olsak, böyle bir tavrımız vardı. Orada önemli olan Kurtuluş'un temel tezleri ve onun ortaklaşa savunulmasıydı.

Doğan, Türkiye'den hepimizden daha fazla bilgi alan bir arkadaşımızdı. Kendi arkadaşları vardı ve bu arkadaşlarla Türkiye'de izlenen bir tavır vardı. Daha sonra tartışmalarda sekterizm diye mahkûm ettiğimiz bir tutumdu bu. Doğan'la ilişki sürdürenler "12 Eylül Hizbi" olarak değerlendirilmişti.

Saflarımızda bu sekter politika devam etseydi "12 Eylül Hizbi" diye adlandırılan gruba karşı, bir süre sonra şiddet gündeme gelebilirdi; bunu düşünmek lazım. Muhtemeldir ki Doğan'ın kafasındaki kurgu buydu. Hizbin başı da o görüldüğü için kendisinin ortadan kaldırılabileceğine ilişkin kaygıları vardı.

Biliyorsunuz uzun uzun tartışmalar yaptık. Bu tartışmalar kayıt altına alındı, bu kayıtlar ortada yok. Bunların akıbeti ile ilgili bazı şeyler söyleniyor ama saatlerce, günlerce yaptığımız tartışmaların kayıtları ortada yok. Doğan, kendisinin ve arkadaşlarının bir grup olarak kabul edilmesi halinde Kurtuluş'la bağlarını sürdürebileceklerini söyledi. Bu kabul edilmedi. Sosyalist demokrasi üzerine bir sürü yazılar yazıldı, kendi içimizde tartışmalar oldu, bunlar Yeni Öncü'de yayınlandı. O tarihte bu içerikte bir bakışınız olsaydı, acaba Doğan'ın önerisi kabul görür müydü? Tartışmalı bir konu. Kendi tarihimizde, kendi ilişkilerimizde demokratik miydik, sıkı merkeziyetçi miydik?

Seyfi Cengiz ayrıldığı zaman ne yaptık? Seyfi, Tekoşin adlı bağımsız bir örgüt kurdu ve ayrı örgütlenmeyi savundu. Biz ayrılık sonrası bölgeye gidip, kendi arkadaşlarımıza bu ayrılığı anlattık. Seyfi'nin ilişkilerimiz içerisinden insan koparmasını engellemeye çaba gösterdik. Seyfi Cengiz ve arkadaşlarına onun dışında özel bir tavır almadık. Biliyorsunuz, Tekoşin örgütlenmesi özellikle PKK'yi çok rahatsız etti. "Ajan örgütlenme" olarak suçlandı. Onlara yönelik öldürme dâhil, şiddet uygulandı. Bizim böyle bir pratiğimiz oldu mu?

Dünya deneyimi ve ulusal soruna bakışımız

Tekoşin'in PKK tarafından "ajan örgütlenme" olarak nitelendirilip özellikle Antep'te öldürmelere kadar varan olayları önlemeye yönelik merkezi bir çaba sarf edildi mi?

Merkezi olarak böyle bir tartışma yaptığımızı hatırlamıyorum. Ama biz PKK'nin bölgede diğer gruplara karşı tavrı konusunda şiddetli biçimde rahatsızdık. Biz bu grupların ve önder kadroların PKK tarafından hedef alındığını, kendi içindeki muhalefet için bile öldürme kararları aldıklarını biliyorduk. Bunlardan rahatsızdık ve bu rahatsızlığımızı bir biçimde dile getiriyorduk. PKK'li tanıdıklarımızla karşılaştığımızda bunları konuşuyorduk. En son KUK'la olan çatışmalarında devreye girdiğimizde, ben kendim gittim toplantıya.

Seyfi Cengiz bizim arkadaşımızdı, görüş ayrılığı oldu ve ayrıldı. Ayrı bir örgüt kurdu. Burada doğru tavır, ideolojik mücadele sürdürmekti. Biz de onu yaptık.

Bugün varlığı sona ermiş bir partiden, SDP'den söz ediyorum. Bu partide kalabalık denebilecek sayıda Kurtuluşçu bir kitle vardı. Ayrıca eski merkez üyelerimizin çoğunluğu bu partide çalışıyordu. Kendi çevremden ve bölgedeki arkadaşlarımızdan birçok sempatizanımızın bu partinin faaliyetlerine ilgi duyduklarını görüyordum. Aslında kendi kendime, "Eğer Türkiye ortamında bir biçimde siyasete yeniden bir başlangıç yaparsam bu faaliyet, eski yol arkadaşlarımla neden olmasın?" diye düşünüyordum. En azından Türkiye ile sınırlı, bölgeden bağımsız bir siyasi tavır alabilirdim. Ho Chi Minh tavrı dediğimiz şey, salt bu liderin Çin ve Sovyetler Birliği çatışması karşısında Vietnam devrimindeki çizgisiyle mi bir anlam kazanıyordu? Ho, Fransa'da komünist partide de yer almamış mıydı? Enternasyonalizm, egemen ulusun işçi sınıfının devrimci mücadelesine katkıda bulunmak anlamını da içermiyor muydu?

Sosyalist demokrasi anlayışına sahipsin ama kendi içinde yaptığın bir tartışmada, doğru bir çözüme ulaşamıyorsun ve bu tartışma şiddeti de içerecek bir biçimde ayrılığa neden oluyor. Sosyalist demokrasiyi biz niye tartıştık? Geçmişten ders çıkarmak için. Yıkılan sosyalizmin nedenlerini araştırırken üzerinde durduğumuz temel bir konu olduğu için. 1936 Sovyet Anayasası, o dönemin en ilerici ve demokratik belgesiydi. Buna rağmen mahkeme süreçleri ve infazlar yaşanmadı mı? Bu anayasa soruna çözüm olabildi mi?

1923 yılında ulusal sorun üzerine tartışmalar vardı. Stalin ve Lenin'in ilk kez, hem de ciddi bir biçimde karşı karşıya geldiği bir tartışmaydı bu. Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'ın Birleşik Kafkasya Cumhuriyeti adı altında Sovyetler Birliğine katılması görüşü vardı. Bir birlik oluşturulmak isteniyordu. Bu tartışmanın bir nedeni de bu sayılan ülkelerde geçmişte Menşeviklerin güçlü olmasıydı. Bunlara karşı izlenecek tavır konusunda, Bolşevikler arasında geçmişte de yaşanmış tartışmalar vardı. 1912'nin sonlarında "Ulusal Mesele" adlı, Stalin imzasıyla bir broşür yayınlanıyordu. Stalin nadir olarak yurt dışına çıktığı bir zamanda bu broşürü kaleme alıyor ve bu belge parti örgütlerine dağıtılıyordu. Lenin broşürdeki görüşleri teorik görüşlerimiz diye tanımlıyor ve 1903 yılındaki kongrede kabul edilen programın 9. maddesinin temelinin bu görüşler olduğunu söylüyordu. Stalin tarafından yazılmış olan görüşleri savunuyordu. Hatta "Harika bir Gürcümüz var" diyerek Maksim Gorki'ye yazdığı bir mektupta bunları dile getirmişti.

Burada şöyle bir gerçek var, ulusal sorun konusunda Stalin bu işin uzmanı diye Bolşevikler arasında genel kabul gören bir anlayış olmasına ve daha sonra Stalin, Sovyet hükümetinde milliyetler komiseri olmasına rağmen, aslında ulusal sorunla ilgili teorik tartışmaları, polemikleri yurtdışında Lenin sürdürmüştür. Lenin, ulusal sorunla ilgili tartışmalarda merkezi bir rol oynamıştır. Bunun nedeni de şudur; Lenin yurt dışında, bütün tartışmaları izliyor, kendilerine dönük eleştirileri biliyor, Bolşeviklerin örgüt anlayışlarına eleştiriler oluyor, onları biliyordu. Yani hem Bolşevikler kendi aralarında ulusal sorunu tartışmışlar, hem başka ülkelerin sosyalistleriyle bir tartışma sürdürmüşlerdir.

Ulusal mesele broşüründe iki şey tartışma konusu ediliyordu. Birisi Avusturyalı Marksist Otto Bauer'le yapılan tartışma, diğeri de Rusya içerisinde Yahudi işçiler arasında örgütlenen Bund'la yapılan tartışmadır. İkisinin de ulusal soruna ilişkin çözümleri, ulusal kültürel çözümdü. Buna karşı önerilen ise bölgesel özerklikti. Bund'la tartışmanın farklı bir yanı daha vardı. Bund, RSDİP içerisinde ayrı bir örgüt olarak özerklik istiyordu. Ancak bu kabul görmedi. Ulusal sorunla ilgili tartışmalar daha sonra Rosa Luxemburg'la, Buharin ve Kievski vb. Marksistlerle de sürdürülüyordu. "Emperyalist Ekonomizm" adlı broşüründe Lenin, ulusal sorunun çözümünü kapitalizmin yıkılmasına bağlayan Kievski'nin (Pyatakov) tezleriyle mücadele ediyordu. Rosa Luxemburg büyük bir devrimcidir, güçlü bir kişiliktir. Aynı zamanda Almanya'daki devrimci hareketin de lideridir. Emperyalizmle ilgili, kapitalist ekonomi ile ilgili kendine özgü görüşleri vardır ve hem örgüt sorununda, hem de ulusal sorunda Lenin'le tartışmaları vardır. Rosa Luxemburg Polonyalıdır. Polonya o tarihlerde Rusya, Avusturya ve Almanya arasında bölünmüş bir ülkeydi. Polonya'da Sosyalist Parti diye çok güçlü bir parti vardı ve bu parti, milliyetçi bir partiydi, bağımsızlığı savunuyordu. Rosa da ona karşı, ezen ulusla ezilen ulusun ortak mücadelesini, iki ulusun işçi sınıfının birliğini savunuyordu. Ama Rosa bunu genelleştiriyor, ulusal sorun konusunda emperyalizm çağında esas olanın emperyalizme karşı mücadele olduğunu, kapitalizm şartlarında bu sorunun ancak işçi sınıfı tarafından çözülebileceğini, sınıfın gücünü bölmemek gerektiğini savunuyordu. Rosa, Polonya Sosyalist Parti milliyetçiliğine karşı, sadece Polonya için bir özerklik savunuyordu. O kadar güçlü bir milliyetçi dalga var ki, onu dengelemek için, sadece o sınır içerisinde bir özerklik savunuyor ama temel tezleri itibariyle, "Enternasyonalizm emperyalizme, kapitalizme karşı mücadeledir, sosyalizm bu sorunu çözer" diye bakıyordu. Kievski ve Buharin'le de yapılan benzer tartışmalar

vardır. O dönemde Troçki'nin bu konular üzerine yazdığı yazılar yoktu ama zaman zaman Buharin'i, Kievski'yi, hatta Rosa'yı destekleyici tavırları vardı.

Bu tartışmalarda Lenin doğru bir yerde duruyordu: "Ulusların kaderlerini tayin hakkının emperyalizm koşullarında da savunulması gerekir" diyordu. "Kaderini tayin hakkı demek, ayrılma hakkı demek, ayrı devlet kurma hakkı demek" diye Lenin bunu açıkça savunuyor ve "Bunun gerçekleşme şansı binde bir bile olsa biz bunu savunacağız. Partimizin programının 9. maddesi bunu açıkça söylüyor" diyordu. Tartışmalarda ayrılma özgürlüğü ön plana çıkarken, kadın sorunuyla da yer yer bağlantı kuruluyordu. Kadının boşanma özgürlüğüne vurgu yapılıyordu. "Marksistler bu özgürlükleri savunmadan tutarlı demokratlar olamazlar" deniyordu.

Lenin'le Stalin arasında 1923'teki tartışmaya gelirsek, Lenin'in teorik olarak daha gelişkin bir lider olduğu, soruna ilişkin hassasiyetinin yüksek düzeylerde olduğu görülüyor. Birinci Dünya Savaşı'na ön gelen yıllarda niye böyle bir tartışma vardı? Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nda, Rusya'da, Avrupa'da ulusal hareketler vardı. Yani bu sorun kendisini fiilen dayatıyor ve bu konuda bir şey söylemek zorunda kalıyorlardı. Hatta bununla bağlantılı emperyalizme karşı mücadele üzerine, bir savaş yaklaşıyor ve "Bu savaşa karşı Marksistler ne yapmalı?" diye Avrupa'da tartışmalar oluyordu. Basel Kongresi'nde "Böyle bir savaş çıkarsa sosyalistler, bu savaşı iç savaşa dönüştürmek için mücadele edecek, biz kendi işçi sınıfımızın başka ülkelerin işçi sınıfı ile savaşmasını savunamayız" diyorlardı.

Dolayısıyla ulusal sorun da onunla bağlantılı. Biliyorsunuz 17 Ekim Devrimi'nden sonra niye böyle bir birlik oluştu? Niye birlikte örgütlenme? Çünkü Bolşevik Parti, Çarlığın bütün toprakları üzerinde örgütlenen bir partiydi. Aklınıza gelebilecek bütün o cumhuriyetlerin hepsinde Bolşeviklerin örgütleri vardı. Programında birlikte örgütlenmeyi savunuyordu. Dolayısıyla Çar'ı devirip iktidarı ele geçirdiği zaman, zaten arkasında yürütülen ortak mücadelenin desteği vardı. Bir arada olmanın güçlü bir duygusu vardı. Finlandiya'da ise Bolşevik örgütü zayıf, orada bağımsızlıktan yana olanlar güçlüydü ve Bolşevikler için de orası, ulusların kaderlerini tayin hakkı konusunda bir sınav haline gelmişti. Kendi içlerindeki muhalefete rağmen Finlandiya'nın bağımsızlığını tanıdılar.

Kafkasya'da Kızıl Ordu'nun müdahalesi ile Menşevik iktidarlar yıkılmıştı. Orada aslında yerel Bolşevik örgütlerinin içerisinde eskiye dayalı tartışmalar hep süregelmiş.

Konunun dışına çıkıyorum gibi oluyor ama işin arka planı budur. Bölgedeki vukuatlarımızın da arka planı budur. Yani sosyal şovenizm dediğimiz sorundur. Ulusal sorunu doğru kavramadıysan her zaman hatalar yaparsın. Komite atarsın sonra dersin ki "Seni ben atadım geri gel, bu benim yetkimde". Ama doğru bir anlayışa sahip olduğun zaman bunu yapamazsın.

Bu sözünü ettiğim birliğe karşı özellikle Gürcistan Komünist Partisi itiraz ediyor, Sovyetler Birliği'ne bağımsız olarak katılmak istiyordu. Kafkasya ilginç bir bölge, yoğun bir nüfus karışımı vardı. Ermeniler, Azeriler, Ruslar, Gürcüler var. Bu sorunu çözmek için Lenin'in "yakın dostum, arkadaşım" diye değer verdiği aynı zamanda Merkez Komite üyesi olan Orconikidze görevlendiriliyordu. Kafkasya'da Merkez Komite içerisinde yer alan birkaç kişi vardı. Bir tanesi de Orconikidze.

Hep söylenir ya Troçki Kızıl Ordu'nun komutanı diye. İç savaş başladığı zaman Kızıl Ordu'nun asker sayısı beş milyona çıkmıştı. Bu orduyu yönetebilmek o kadar kolay değildi. O dönemde Stalin bir bölgeye gidiyor, Orconikidze Kafkasya'ya gönderiliyordu. Yani Bolşevik partinin pratik mücadele içinde yetişmiş birçok önder kadrosu harekete geçiyordu. Troçki'nin özelliği, iyi bir hatip olması ve çok etkileyici ajitasyon yapabiliyor olmasıdır. Konuştuğu zaman insanları harekete geçirebilme yeteneği vardı. Ama şu bir gerçektir ki, partinin ancak birçok önder kadrosunun harekete geçirilmesiyle kazanılan bir savaştır bu iç savaş. Orconikidze de yetenekli bir Bolşevik liderdir. Kafkasya'da görevlendirilir ve aynı zamanda Stalin'in de arkadaşıdır.

1926'lardan sonra muhalefete karşı tasfiye, sürgün gibi tavırlar gelişince birçok aile zor durumda kalmıştı. Diyelim ki birine tavır alındı, bir biçimde ailesi de dışlanıyordu. Örneğin, Troçki'nin çocukları babalarının düşüncelerini benimsemişler ve onun mücadelesine ortak olmuşlardı. Hemen hepsinin trajik bir hikâyesi vardır. O dönemde zor durumda kalan komünistlerin, Bolşeviklerin ailelerinin en çok gidip başvurdukları bir adammış bu Orconikidze. Yani sevilen, sayılan bir Merkez Komite üyesiymiş. Troçkistler, 1938 yılında sağlık sorunları nedeniyle ölen Orconikidze'yi Stalin'in öldürttüğünü iddia ediyordu.

Bu tartışmalarda Gürcü Komünist Partisi'nin çoğunluğu, birleşme formülüne ikna olmadı. İtiraz ediyorlardı. O arada tartışmalar kontrolünü kaybediyordu. Orconikidze, Gürcü Komünist Partisi sekreterini tokatlamış. Bu sorun bir biçimde Lenin'e de yansımıştı. Lenin o dönemde hastaydı. Daha önce yurtdışındaki yaşamın etkileri ve 1918'de uğradığı suikastın vücudunda yarattığı tahribat nedeniyle 1923 yılında felç geçirmişti. Zaman zaman yatağa

düşüyor, kalkamıyor ama sürekli parti ile ilgilenmeye çalışıyordu. Bu sorun ona yansıdığında olayın araştırılmasını istemiş. İlk rapor olumlu olarak gelmiş. Ancak Lenin buna ikna olmamıştı.

Bolşevik liderlerin hemen hepsinin gelişkin bir kişiliği vardı. Teoriyi bilen, belli bir alanda ya da birkaç alanda yetkin olan, dolayısıyla birbirleriyle tartışabilen Marksistler. İtiraz edilmesi gereken bir şey varsa birbirlerine itiraz ediyor, tartışıyorlardı. O tartışmalar belli bir sonuca ulaşmayınca Merkez Komite ya da partinin konferans veya kongrelerinde oylama yapılıyor, çoğunluk kararları geçerli oluyordu. Bu süreçte Lenin zaman zaman yalnız başına kalıyordu. Bir, iki kez kuralları zorluyor, istifa edeceğini ve tabanda Merkez Komite'nin kararları aleyhine çalışacağını söylüyordu. Lenin'in icabında böyle bireysel çıkışları da vardır. Lenin Bolşeviklerin hem teorik hem de siyasi önderidir. Aralarında çok sert tartışmalar olmuş, birbirlerine karşı ağır sözcükler kullanmışlardır ama bu tartışmalar belli bir karara bağlanınca hiçbir şey olmamış gibi dostlukları, yoldaşlıkları, parti ilişkileri devam etmiştir.

Lenin hasta yatağında yatarken sürekli sosyalizmin kuruluş sorunları ve partiyle ilgileniyor, o arada doktorlar Lenin'e sorun getirilmemesi yönünde partiye uyarıda bulunuyordu. Bu dönemde Stalin, Merkez Komite adına Lenin'in sağlığıyla ilgilenmek üzere görevlendiriliyordu. Lenin, Gürcistan sorunu çıkınca, "Stalin de bundan sorumlu" diye düşünmüştü. Fotiyeva adlı sekreteri aracılığıyla bir takım bilgiler öğreniyordu. Orconikidze'nin bir tartışma esnasında Gürcü Partisi'nin sekreterini tokatladığını öğrenmişti. Bundan şiddetle rahatsız oluyor. Bir yazı kaleme alıyor, "Öyle olaylar olur ki, komünistler olarak kendi aramızda bunları hoş görebiliriz ama ezilen ulustan bir komüniste, bir yoldaşa tokat atmak hoş görülemez, bu kabul edilemez ve sorun soruşturma konusu yapılmalı" diyor. Lenin, olayların kendisinden gizlenmesi nedeniyle Stalin'i suçluyordu. Milliyetçiliğe duyulan öfkenin, olayların böyle tırmanmasında rol oynadığını, siyasette kinin yanlış bir tavır olduğunu vurguluyordu. Stalin bu durumdan rahatsız oluyor. Merkez Komite adına yürüttüğü, Lenin'in sağlığıyla ilgilenme görevinden istifa ediyor, Merkez Komite bu istifayı kabul etmiyordu. Stalin Krupskaya'yı arıyor ve ona oldukça sert laflarla yükleniyor. Bu yaşanan olayların arkasında Krupskaya'nın olduğunu, onun Lenin'i yanlış yönlendirdiğini zannediyordu. Krupskaya, 1925'lerden sonra Troçki'nin sanayileşme programına daha sempatik bakmasına rağmen, tartışma tek ülkede sosyalizm sorununa dönüşünce, Sta-

lin'le birlikte tavır alıyor. Krupskaya ilkeli bir Marksisttir ve geçmişte yaşadığı olaylara duygusal bir açıdan asla yaklaşmıyor.

Lenin, büyük Rus şovenizmine karşı mücadele edilmesi gerektiğini savunuyordu. Orconikidze'nin partiden ihracını önermişti. Gürcü olmasına rağmen bu olayda bir Rusya egemeni gibi hareket ettiğini düşünüyordu. O dönemde Merkez Komite'ye yazdığı yazıda, bu anlamda öneriler yapıyordu. "Bu olayların siyasi açıdan sorumluluğu Stalin'e aittir" diyordu. Stalin ise bu sorunda izlediği politikanın yanlış olmadığını, Lenin'in yaklaşımının ulusal anarşizmi çağrıştırdığını söylüyordu. Lenin,"Merkez Komite'deki en yetenekli iki üye Stalin ve Troçki'dir. Stalin kabadır ve elinde şu anda belli bir güç birikti ve bu gücü her zaman doğru kullanabileceği konusunda kuşkularım var. Troçki ise idari kararlara çok meraklıdır" diyordu. Buharin ve Pyatakov değerlendirmesi ikinci sırada. Üçüncü sırada da Zinoviev ve Kamenev'le ilgili düşüncelerini söylüyordu. Bu lider kadroların kimi özelliklerinin tek başlarına Merkez Komite'de egemen olmaması için de daha çok işçi sınıfı kökenli Bolşeviklerle Merkez Komite üye sayısının artırılmasını öneriyordu. Lenin, daha sonraki bir tarihte bu yazısına bir ek yapıyor, "Stalin'i görevden alın, oraya yoldaşlarına karşı daha nazik davranacak birini seçin" diyordu. Stalin'le Krupskaya arasında geçen tartışmayı öğrendiği zaman, Lenin çok rahatsız oluyor, Merkez Komite üyelerinin yetenek ve zaaflarını analiz ettiği bu yazısına daha sonra böyle bir öneri ekliyordu.

Lenin, Stalin'e mektup yazıyor, bir de Kamenev'e yazdığı söyleniyor. Bu mektuplar daha sonra Kruşçev zamanında kongrede açıklanıyordu. Lenin, Stalin'e karşı açık tutum alıyor ve "Eşime karşı yaptığın tavır, bana karşı yapılmıştır. Ondan özür dileyeceksin, aksi takdirde seninle kişisel ilişkilerimi askıya alırım" diyordu. Kamenev'e de bu olayı anlatıyor "Eşime sahip çıkacaksın" diyordu. Kruşçev, "Lenin'e en yakın iki lider Zinoviev ve Kamenev'di" derken bu özel mektupları kastediyordu. Bu da bir çeşit tahrifattır, tarihi objektif değerlendirmemektir. Belgeler Kruşçev'i doğrulamıyordu. Stalin, Krupskaya'dan özür dilemişti. Bu mektuplar o tarihte Merkez Komite'ye gelmişti.

Lenin'in mektupları Merkez Komite'de okunduğu zaman büyük bir şaşkınlığa neden oluyor. Lenin'in sağlık durumu ve geleceğe yönelik düşünce ve kaygıları kavranamadığı için böyle bir öneriye şaşırıyorlar, tartışmalar çıkıyor, Stalin bu tartışmalarda sessiz kalıyordu. Kendini Lenin'in öğrencisi olarak tarif ettiği için ne yapacağını kestiremiyor. Mektubun bu kısmı, delegelerin morali bozulmasın diye Lenin'in katılmadığı kongrede okunmuyor.

İçlerinde Troçki de dâhil bu yönde bir karar alıyorlar. Merkez Komite üyelerinin yanı sıra, başından beri Bolşevik, yani eski Bolşevik olan delegelerin dışındaki üyelerden Lenin'in bu önerisi gizleniyordu.

Buradan tekrar Birleşik Kafkasya projesine gelirsem, bu proje aslında Lenin'in desteklediği bir projedir. Ama Lenin ve Stalin arasında benim anladığım kadarıyla şöyle bir yaklaşım farklılığı var; Lenin daha gevşek bir ilişki biçiminden yanadır, savunma ve dış işlerinin merkezin yetkisinde olmasının yeterli olabileceğini, bu iki konu dışında cumhuriyetleri serbest bırakmayı tartışmak gerektiğini savunuyordu. Stalin'in daha merkeziyetçi bir yaklaşımı oluyor. Sonuçta Lenin'in bazı önerileri de göz önüne alınarak Stalin'in görüşleri kabul ediliyor. Yani savunmanın ve dışişlerinin yanı sıra ekonominin ve ulaştırmanın birçok alanı da merkezin yetkileri arasında gösteriliyordu.

Bizim Kürdistan'da bir komitemiz vardı. Biz dışarıdan geldiğimizde onunla ilgili bir tartışma yaptık. Orada görevli olan komitemiz, onlara danışılmadan, görüşülmeden korumak gerekçesi ile geri çağrılmıştı. İçerdeki merkezimiz bölgeye komite atıyordu. Kendi programında özel olarak üzerinde durduğun ve ayrıcalıklı bir yaklaşım içinde olman gereken bir noktada, daha baştan, kendi yoldaşlarının görüşlerini almadan ve onlarla tartışıp onaylarını almadan böyle bir şey yapıyorsan, bunda bir terslik var demektir. O dönemde yaptığımız konferansta "sosyal şoven etkilenme" tespiti yapmıştık. Benim de içinde olduğum bir grup arkadaşta, bunun daha sert eleştirilmesi yönünde eğilim vardı. Fakat bazı arkadaşlar, bu eğilimimizi, Doğan ayrılığından sonra tekrar bölünebiliriz kaygısıyla çok sert buldular. Bunun üzerine kişisel olarak birlik adına, bölünmeyelim diye geri adım attım. "Sosyal şovenizmden etkilenme" diye vurgulanan, daha yumuşak bir ifadeye "Tamam" dedim. O dönemin olumsuz koşullarının tavırlarımızı, kimi kaygılarımızı belirlediği inkâr edilemez.

Ulusal sorun konusunda her gün yeni şeyler öğrenmek, her karşılaştığımız olaydan bir daha dersler çıkarmak gerekiyor.

Biz Stalinist bir hareket değildik. Biz Stalin'e sahip çıkan bir harekettik. Biz Mao'nun gençlik resmini de *Kurtuluş* dergisinin, şu anda hatırlayamadığım bir sayısında basmıştık. Stalinizm diye bir kavram nereden çıkıyor? Bir ülkede devrimi yapan partinin içerisinde izlenecek politikalar konusunda tartışma çıkabilir. Bu normaldir, olması da doğaldır. Stalin, Buharin çizgisi için "sağ sapma", Troçki çizgisi için de "sol sapma" diyordu. O dönemde izlenecek yolla ilgili, özellikle de sanayileşme ve tarımda izlenecek politikalar konusunda farklılıklar vardı. Bu tartışmalar, farklı program önerileri nedeniyle

muhalefetin yakasına yapışıldı, partinin dışına atıldı, sonra da bu süreç mahkemelere, ölümlere kadar uzandı diye bakılması doğru değil. Bu tartışmalar nedeniyle kimse partiden atılmamıştır. Parti o tarihte, ilk sürgün kararı dışında, bu tartışmaları yaparken "Merkez Komite kararlarına uygun, sanayileşmede hızlı adımlar atılması gerekir, Merkez Komite'nin çoğunluğu böyle düşünüyor, biz Kulaklara tavır alacağız, onlara karşı gerekirse şiddet uygulayacağız, partinin görüşü budur, buna uyacaksınız. Eğer uymayacaksanız sizin merkez yayın organında ve benzeri yerlerde aynı yetkilerle görevinizi sürdürmenize karşıyız, Merkez Komite kararlarını savunacak yoldaşları o görevlere getireceğiz" denilmiştir, yani bu içerikte tavırlar alınmıştır.

O dönemde tek ülkede sosyalizm teorisine karşı çıktığı için Troçki partiden ihraç edilmedi. 1923 yılında ulusal sorunla bağlantılı, Sultan Galiyev tarafından savunulan Türklerin birliği gibi milliyetçi sosyalist görüşlerin bile partide tartışılabileceğine ilişkin yazılar vardı. Stalin, "Burada bizim rahatsız olduğumuz şey Sultan Galiyev'in görüşleri değil, parti dışında bir takım ilişkilere girmesidir" diyordu.

Bu süreçte Troçki, Kamenev ve Zinoviev ittifakı vardı Stalin'le Buharin ittifakına karşı. Troçki tek ülkede sosyalizm teorisine karşı çıkıyordu. Batı'da gerçekleşecek bir devrimin Rusya proletaryasına desteği olmadan bunun başarılamayacağını savunuyordu. Ayrıca sanayileşme konusunda hızlı ve etkili bir politika benimsenmeli diyordu. Bir süre sonra bunlar partide bir güç olma imkânını bulamayınca, yani Merkez Komite, partinin konferans ve kongrelerinde azınlık durumuna düşünce, yüz binlerce üyesi olan partide birkaç binlik destekle karşı karşıya kalınca, katıldıkları parti toplantılarında kavgalar çıkınca, önemli günlerin anmasında ayrı yürüyüşler düzenlenmeye kalkışılınca, aralarındaki çelişkiler keskin biçimler alıyordu. Muhalefet, Parti dışında bir takım platformlar kuruyor, parti dışında gizli örgütlenmeler ortaya çıkıyordu. Parti'nin o dönem kabul edemeyeceği faaliyetlerdi bunlar. Bu liderler ve destekçileri sürgüne gönderiliyordu. Bir kısmı da ülkenin uzak yerlerinde devlet işlerinde görevlendiriliyordu. Bu sürgün politikası Çar'dan kalma bir politikadır, aynı politikayı devam ettiriyorlardı. Geçmişte de dünyanın birçok ülkesinde rejimler, kendi muhaliflerine karşı benzer sürgün politikasını yürütmüştür. Troçki bulunduğu yerde insanlarla ilişkiye geçiyor, değişik yollarla haberleşme sağlıyordu. Troçki ile başa çıkamamışlar, çünkü Troçki korkunç biçimde direnmiş. Onu yurtdışında bir ülkeye sürgün etmeyi kararlaştırıyorlar. Troçki sürgüne engel olamayacağını anlayınca da Avrupa'da bir ülkeye gitmek istemiş. Hiçbir Avrupa ülkesi Troçki'yi kabul etmemiş. Troçki,

Avrupa'da Lenin'den sonra en çok tanınan lider. Dışişleri komiserliği ve kızıl ordu yöneticiliği yapmış birini ülkelerine kabul etmeyi göze alan olmamış. Bence Troçki, bu şöhretini devrimden birkaç ay önce saflarına katıldığı Bolşeviklere borçludur. Bu katılım olmasaydı, Rusya devrim tarihinde kendine bir Plehanov, bir Martov kadar bile yer bulamayabilirdi. Troçki Türkiye'ye sürgün ediliyor. 1927'de Türkiye'ye geldiğinde, "Stalin'le Kemal anlaştı, beni öldürtecek" diye düşünmüş. Troçki, Mustafa Kemal'i "milli faşist" olarak değerlendirmiş. Ama "milli faşist Kemal", Troçki'nin ne Sovyetler Birliği'yle gizlice haberleşmesine ne de Avrupa'da yayınlanmak üzere görüşlerini yazmasına herhangi bir yasak koymuyordu. Troçki Türkiye'de dört yıl kalıyor, daha sonra illegal yollarla Avrupa'ya geçiyor. Sovyet devleti, Troçki'nin faaliyetlerini engellemeye çalışıyor. Hükümetler üzerine baskı kuruyor. Troçki Avrupa'da barınma imkânı kalmayınca Meksika'ya gidiyor.

1934 yılında, Sergey Kirov bir suikaste uğruyor ve ölüyor. Sergey hem politbüro üyesi hem de Leningrad Bölge Komitesi lideridir. Bu suikastin peşine düşüyorlar, bir Komsomol üyesini yakalıyorlar. Bu komsomol üyesi de Zinoviev'in grubundan. O dönemde yaygın bir tutuklama dalgası vardı. Muhalefet iyice yeraltına çekiliyor, yönetenler kontrolü kaybediyor, şiddet öne çıkıyordu. Krupskaya bu süreçte birkaç kez devreye giriyor ve aracılık yapıyor. Zinoviev, Kamenev başta olmak üzere birçok partili, öz eleştiri yapıyor, partiye geri dönüyordü. Bolşeviklerin ilginç bir tarihleri var gerçekten.

Troçki'nin 1934'lerden itibaren Sovyetlere bakışında, Stalin yönetimini değerlendirmesinde bir farklılık var. Troçki, daha önce Sovyetler Birliği ekonomisini sosyalizm için bir temel olarak kabul ediyordu ama partinin bürokratik yönetiminin değiştirilmesi gerektiğini savunuyordu. Yani daha reformist bir yaklaşımı vardı. Ama 1934'lerden itibaren artık Troçki, yazılarında iktidara karşı politik devrimi savunuyordu. Örneğin, Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırısından önce böyle bir öngörüde bulunan Troçki, böyle bir saldırı karşısında faşizme karşı direneceklerini, aynı zamanda Stalin yönetimini devirmek içinde savaşacaklarını söylüyordu. Stalin de bu dönemde muhalefeti Marksist sözcüklerle tanımlamıyor, devrimin doğrudan düşmanı gibi onlardan bahsediyordu. Onlar için ajan, katil, zararlılar gibi sözcükler kullanıyordu. 1937 yılında, muhaliflere karşı sürdürülen politikaları durdurmak üzere Tukhachevsky adında bir general – ki ta iç savaşın başlangıcından itibaren, 18 yaşındayken rejime katılmış ve mareşalliğe yükselmiş biri olarak – Stalin'i devirmek üzere örgütleniyordu. Orduda yaygın bir desteği vardı. Kimi Merkez Komite üyelerinden, bazı yerel örgüt yöneticilerden, sol-

hoz ve kolhozlardaki kimi sorumlulardan da destek görüyordu. Onun bütün amacı Stalin'i bir darbeyle devirmekti. Bu bir biçimde öğrenilmişti ve çatışma sonucunda yaralı olarak yakalanmıştı. Özetle aralarındaki mücadele basbayağı iki düşman kampmış gibi cereyan ediyordu.

İçinde Troçki'nin de olduğu ilk sürgüne gidenlerin büyük bir çoğunluğu, daha sonraları geri dönmüştü. Çünkü Stalin'in kendi çizgilerine, yani hızlı sanayileşmeyi savunma çizgisine geldiğini düşünüyorlardı. Geri dönenlerin bir kısmı, partinin Troçki'yi sürgünden geri çağırmasını öneriyor; tabii bu kabul edilmiyordu. Troçki, 1930'lara doğru artık bütünüyle gözden çıkarılmıştı.

O tarihi biz yaşamadık, biz bu tartışmaların içinde değildik. Bugün daha rahat tartışıyoruz, farklı bir pozisyondayız. Biz çoğulculuğu savunmalıyız. Biz sosyalist legaliteyi savunmalıyız. Sosyalist anayasaya kim uyuyorsa onlara özgürlük tanınmalı, şiddeti reddetmeliyiz. Kaldı ki sosyalist demokrasiyi savunduğun zaman da bu sorun çözülmüyor. Ne savunursan savun, bu işi hayata geçirecek olanlar kadrolardır. Bir partinin, bir örgütün kadroları mücadeleye birçok zaafını, birçok alışkanlığını taşıyor. Örgüt hayatı aynı zamanda bu olumsuzlukları bastıran bir süreç izliyor. Yani herkes devrimci mücadeleye çok üstün insani yönlerle katılmıyor. Dürüstlük, fedakârlık, arkadan konuşmamak, olmayanı gerçekmiş gibi anlatmamak, mütevazı olmak, yığınların gücüne güvenmek vb. özellikler eğer baştan edinilmemişse bunların aşılması için bir süreç yaşamak gerekiyor. Örgüt hayatı senin yeteneklerini ön plana çıkarmanı sağlıyor ama örgüt ne zaman dağılır ya da ne zaman yenilirse bütün bu zaaflar yoğun bir şekilde ortaya çıkıyor. Normalde bir devrimcide olmaması gerektiğini düşündüğümüz, sıradan insanlarda karşılaştığımız birçok olumsuzluk ortaya çıkıyor. Kurtuluş'un yönetimi ne kadar demokratikti? İçimizde şiddete eğilimli olanlarımız yok muydu? Demokratik eğilimlerle baskıcı eğilimleri bir arada barındırdığımız, bazı olaylarda ya da bazı dönemlerde bu eğilimlerden herhangi birinin öne çıktığı reddedilebilir mi? Bence ortak irademizin devrede olduğu olaylarda, daha çok demokratik çözüm yolları ön plana çıkıyordu. Seyfi ve Doğan ayrılığına nasıl yaklaştık? Bütün gücümüzle işçi sınıfına gitme tezini nasıl bir yöntemle ele aldık? Sekterizm olarak mahkûm ettiğimiz dönemi tüm üyelerimizin tartışmasıyla ve iradelerinin devreye sokulmasıyla aşmadık mı?

Stalin döneminde muhalefete karşı şiddet politikası uygulamak ciddi bir hataydı. Bu politikanın sonuçları, bir bütün olarak solun tarihini derinden etkilemiştir. Bu anlamda Stalinizm, eğer Moskova duruşmalarının ve Meksika'da Troçki'nin öldürülmesiyle tırmanan muhalefete karşı şiddet politikası-

nın adıysa, Kurtuluş Stalinist değildi. Moskova duruşmaları yabancı misyona ve yabancı gazetecilere açık gerçekleştirildi. Duruşmalar radyodan naklen yayınlandı. Eski liderlerin mahkemede verdikleri ifadeler çok ilginçtir. Elbette biz Bolşevizm'in tarihini sadece resmi belgelere dayanarak değerlendiremeyiz. O tarihe ait çok doküman var. Bütün bunların hepsini, yani partiye ait belgeleri, Troçkizm'e ait iddialarla Sovyetler Birliği'nde çalışmış yabancı, özellikle de Amerikalı kişilerin anılarıyla, ayrıca Üçüncü Enternasyonal'de görevler almış kimi komünistlerin yazdıklarıyla birlikte ele alıp değerlendirmeliyiz. "Bırakuji" diye Kürtçede bir tarım var, biliyorsunuz. Güneyli Kürt örgütleri, bir dönem aralarında şiddetli çatışmalar ve önder konumunda olan birçok peşmergenin ölümüyle sonuçlanan. Bunların arasında Türkiye Kürdistanı Demokrat Partisi'nin liderleri olan Sait Elçi ile Sait Kırmızıtoprak da var. Bir süreci bu sözcükle ifade etmişler. İlginçtir, o dönem yani 1930'lar Avrupa'sında da Marksistler arasında yaşanan çatışmaların yol açtığı sonuçlar, benzer bir sözcükle, yani "kardeş katli" olarak adlandırılmıştır.

Rusya, nüfusun % 85'inin kırlarda, % 15'inin kentlerde yaşadığı, gücünü toprak sahiplerinden alan, Çarlık yönetiminde, cehaletin yaygın olduğu bir toplumdu. Asya gericiliğinin kalesiydi. Bolşevikler dört yıl süren bir savaş sürecinde iktidara geldiler. Korkunç bir açlık vardı. Her yerde hastalık kol geziyordu. Hastalıktan milyonlarca insan ölmüştü. 1920'de Lenin bir konuşmasında "Bit var ya bit, ya bit sosyalizmi yenecek ya da sosyalizm bitin hakkından gelecek" diyecek kadar ortada vahim bir manzara vardı. Bütün eğitim sistemi, sağlık sitemi çökmüştü. Fabrikalar durmuş. Bir sürü işçi aç kalmamak için köyüne dönüyordu ve hastalık vardı. Veremden, tifodan ölen çok sayıda partili vardı. Bunlardan bir tanesi de Inessa Armand. Devrimin hemen akabinde üç yıl süren bir iç savaş vardı.

1921 yılında iç savaşın sonlarına doğru, partinin taşra örgütlerine gönderdiği, Lenin'in bir eğitmenler toplantısında yaptığı konuşmada, üç acil görevden bahsediliyor. Bir tanesi bürokrasiyle mücadele olan bu üç görevde birinci öncelik ise Bolşevik kibire karşı mücadele. İktidarı ele geçirdikten sonra devleti yönetmek üzere parti, en ileri Bolşeviklerin en ileri görevlere getirilmesi kararını alıyordu. Kademe kademe görevler veriliyordu. Korkunç ders almamız gereken bir dönemdir. Muhtemeldir ki Bolşevikler arasında kararlarla, talimatlarla her şeyi yaparım gibi bir eğilimde olanlar vardı; çünkü aynı zamanda müthiş bir özgüven olayı vardı. Lenin bu konuda ciddi uyarılar yapıyordu. Rüşvet konusunda da acil önlem alınmasını istiyordu. O dönemde verilen görevlere itiraz eden Bolşevikler de vardır. İlk hükümet kurulduğu

dönemde bakan olmaya ya da devlette ileri düzeylerde görevlere, "Ben hiç devlet yönetmedim, bu zamana kadar böyle bir iş yapmadım, bu görevi bu alanda yetkin olan kişilere verin" diye itiraz edenler de vardı.

Tek ülkede sosyalizm teorisi konusunda bir iki şey söylemek istiyorum. Tek ülkede sosyalizm teorisinin devrim yapan ülkeyi enternasyonalizm görevlerinden uzaklaştırdığı, tek devletin çıkarını gözettiği belirtiliyor. Avrupa ülkelerinde, özellikle de Almanya'da bir devrim beklentisi vardı ama hayat farklı gelişiyordu. Bence tek ülkede sosyalizm teorisi doğruydu. Sovyetler Birliği'nde sosyalizm kuruldu. Kurtuluş bu anlamda Stalinist bir örgüttür. Ben bu teorinin doğru olduğunu, Sovyetler Birliği'nde sosyalist bir sistem kurulmuş olduğunu savunuyorum. Bu rejimin niye dışarıdan doğrudan bir müdahale olmadan veya bir iç savaş yaşanmadan yıkıldığını, kendi içersinde bir çözülmeden sonra dağıldığını ayrıca tartışmak lazım. Bürokrasinin gerçek temelleri nereden kaynaklıyor, bunları tartışmak lazım. Bu tarihi, bundan sonra benzer hataları yapmamak için incelememiz lazım.

Stalin sözcüğün olumsuz anlamında bir diktatör müydü? Eğer muhalefete kendini ifade edebileceği bir kanal açılabilseydi ya da onların izlenen politikalara zarar veremeyeceği bir formül bulunsaydı, belki bugün biz farklı bir tarih tartışıyor olurduk. Merkez Komite'nin önüne Stalin'i görevden alabilecek fırsatlar çıkmıştı. Bu fırsatlardan ilki Lenin'in, yukarıda değindiğim önerisiydi. Ancak Troçki dâhil hiçbir lider, bu öneriye sahip çıkmadı. Tam tersine sorunu kişisel bir çerçevede gördüler ve Stalin'e, "Lenin sağlığına kavuşunca sorunu aranızda çözersiniz" dediler. İkinci bir fırsat da 1929 yılına doğru ortaya çıktı. Stalin, o tarihte ülkede ciddi bir bunalım varken ve birçok bölgede Kulakların direnişi bir iç savaş manzarası oluştururken Merkez Komite içersindeki tartışmalardan, farklı görüşlerden bunalmıştı ve kendine en yakın arkadaşlarına istifa edeceğini söyledi. Aslında Stalin'i belki de etkileyen en ciddi neden, eşinin intihar etmesiydi. Bu kadın Stalin'in ikinci eşiydi. Lenin'in kaçaklık döneminde Stalin'le birlikte evinde saklandığı bir Bolşevik'in kızıydı. İntihar etmeden önce, kadınlı erkekli bir toplantıda partinin politikalarını eleştirmesi, halkın günlük yaşamından çok etkilendiğini söylemesi, topluluk önünde Stalin'den azar işitmesine neden olmuştu. İntihar nedeninin bu olduğu konuşuluyordu. Ancak hiçbir Merkez Komite üyesi, Stalin'in istifası yönünde bir tavır almadı. Üçüncü bir fırsat da 1941 yılında, faşistlerle savaşın başlangıcında gündeme gelmişti. Alman ordusunun kısa bir süre içerisinde Moskova'nın ve Leningrad'ın önüne kadar ilerlemesi, Avrupa'daki Sovyet topraklarının Naziler tarafından işgali, Stalin'i çok etkiledi ve bu olayı kendi

liderliğinin başarısızlığı olarak değerlendirdi. Tüm görevlerini üstlenmekten vazgeçerek kaldığı konuta çekildi. Merkez Komite üyeleri toplu halde onu görmeye giderek kendisinden, faşizmle savaşta Sovyet halklarına önderlik görevini üstlenmesini istediler. Bu olayı Kruşçev anlatıyor. "Madem Stalin'den bu kadar rahatsızdınız, onu görevden neden almadınız?" sorusuna yanıt olarak bunları söylüyor. Faşizmle mücadele döneminde dünyanın en çok tanıdığı ve tartıştığı iki lider Hitler ve Stalin'dir. Hitler en nefret edilen, Stalin ise en sevilen liderdir. Öyle ki birçok ülkede halklar, Stalin'i kendi liderlerinden bile daha çok seviyorlardı.

1939 Kongresi'nde partinin Merkez Komitesi raporlarına yansıyan bazı olgular vardı. Örneğin, niye başka partilerin kurulmasına izin vermiyoruz gibi. O raporda aklımda kaldığı kadarıyla şöyle deniliyor; "Bizim toplumumuz işçiler ve köylülerden oluşuyor. İşçiler ve köylüler arasında uzlaşmaz çelişki yok. Bu sınıflar birbirlerinin dostlarıdır. Bir de ara bir tabaka olarak yaygın biçimde aydınlar var, bunlar da sosyalizmin dostlarıdır. Bizim başka bir partiye ihtiyacımız yok". Bir diğeri de günümüzde de süren ve tartışmanın belki de püf noktası olan "Biz niye giderek güçlenen bir devlet kurduk? Hani devlet zamanla sönme sürecine girecekti?" tartışmasıdır. Orada "Kapitalist kuşatma altındayız. Ellerine geçebilecek ilk fırsatta Sovyet sistemini yıkmak isteyen düşmanlarımız var. Biz güçlü bir orduya, güçlü bir donanmaya sahip olmak zorundayız" diye, bu görüşe karşı bir savunma yapılıyordu. Kısacası partide hemen her dönemde tartışmalar vardı. Parti kendi içersinde hiçbir dönem farklı görüşleri bastırmamıştı.

Biz ulus tanımını, ulusların nasıl tarihi bir sürecin sonucu ortaya çıktığını, ulusların kaderlerini tayin hakkının ne anlama geldiğini, sorunun çözüm yolları olarak bağımsızlık, federasyon veya bölgesel özerkliğin hangi somut koşulların ürünü olarak hayata geçirilebileceğini, tüm bunları Lenin'in ve Stalin'in eserlerinden, Bolşeviklerin teori ve pratiğinden yola çıkarak öğrendik ve savunduk. Buraya kadar genel hatlarıyla ve özet biçimde anlatmaya çalıştığım görüşlerin arka planında bu gerçek vardır.

Bugüne kadarki devrimlere baktığımızda ana hatlarıyla iktidarın ele geçirilmesi konusunda iki temel yol olduğu görülüyor. İlki, büyük kentlerde silahlı bir ayaklanma yoluyla iktidarı ele geçirmek. Ekim Devrimi buna örnektir. Bir ülkede temel bir sınıf olarak köylülük varsa kırları temel almak gerekir diye bir tartışma yaparız yıllardır. Aslında Rusya'da nüfusun % 85'i kırlık bölgelerde yaşıyordu. Ama orada devrim şehirlerde oldu. Marksizm'i hayata böyle geçirmiş ve başarılı olmuşlardı. Bir diğer örnek, 1949 Çin Devrimi'dir,

Vietnam Devrimi de benzer bir örnektir ve kırlardan şehirlere doğru uzun süreli bir halk savaşı yoluyla iktidar ele geçirilmiştir. Diğer bütün devrimlere baktığınızda bu iki yoldan daha farklı karakteristik özelliklere sahip bir başka devrim göremezsiniz. Daha özgün nitelikte, Marksistlerin öncülük ettiği başka bir devrim örneği yok. Bu deneyimlerden nasıl bir sonuç çıkıyor? Gerçekten sıkı örgütlenmiş, kitleleri devrimci mücadeleye hazırlayacak, bir iç savaşa ya da bir ayaklanmaya hazırlıklı olabilecek bir örgütlenme yaratmadan devrim olmaz. Devrim öncelikle bir azınlık hareketi olarak başlar, süreç içersinde de yaygın bir kitle hareketine dönüşür. Devrim, koşullarının uygun olduğu bir ortamın, yani gerekli objektif ve sübjektif şartların var olduğu bir ortamın ürünüdür. Yirmi birinci yüzyıldayız. Devrimler bir önceki yüzyılda gerçekleşti. Kapitalizmin eşitsiz gelişimi devam ediyor. Çelişkilerin en yoğun olduğu bir ülkede devrimin gerçekleşmesi ciddi bir olasılıktır ve zayıf halka teorisi günümüzde de geçerlidir. Avrupa'da bir devrimin, yani Marx'ın zamanında öngörüldüğü biçimde bir devrimin, koşullarının bugün olmadığını düşünüyorum. Ben ayrıca dünyada seçim yoluyla, parlamenter yoldan sosyalizme geçilebilecek koşulların bugün de var olmadığını düşünüyorum. Burjuvazi kendini mülksüzleştirecek bir siyasi hareketin iktidara gelmesine seyirci kalmaz. Bunu engellemek için şiddet dâhil her türlü araca başvuracaktır. Marksizm-Leninizm bilimsel bir dünya görüşüdür ve eninde sonunda, temel koşullar aynı kaldığı sürece, Türkiye'de, Kürdistan'da ve tüm dünyada sosyalizmin iktidarı kurulacaktır.

Sovyet tarihinde öne çıkan üç kadın var; ilginç bir şeydir. Bu sözlü tarih çalışmasında "Merkez'de niye kadın yok?" sorusu temel sorulardan biriydi. Bugünün tartışma diliyle konuşursak, gerçekten Bolşevik Parti bir erkek partisi görünümünde. Kadınların sayısı çok az, fakat teorik bakışları konusunda, yani kadın sorunu konusunda, onlara yöneltebileceğimiz fazla bir eleştiri yok. Devrimden hemen sonra kadınları ev işinden kurtarmak için yemekhaneler, çocuk yuvaları açmışlar. O imkânsızlıklar arasında böyle yaratıcı çalışmalar yapmışlar. Üç kadının adı geçiyor parti tarihinde. Adı öne çıkmış başka bir kadına daha rastlamıyorsun bu süreçte. Biri Krupskaya, diğeri Kollontay, bir diğeri de Inessa Armand'dır. Okuduğum belgelerde Régis Debray'ın Inessa Armand'ın torunu olduğunu öğrendim. Partinin, sosyalizmi hayata geçirmek için yürüttüğü kampanyalara yaygın bir kadın desteği vardı. Köylere giden Komsomol üyesi genç kadınlar vardı. Kızıl Ordu içerisinde çok sayıda kadın vardı. Lenin'in ölümünden önce yapılan bir araştırmada, partide ve hükümet düzeyinde, yani ileri görevler üstlenmiş kadınların ora-

nının %25 civarında olduğu söyleniyordu. Daha sonraki tarihlerde bu oranın kadınlar lehine değişip değişmediğine ilişkin bir bilgiye rastlamadım. İlk beş yıllık kalkınma planının da değerlendirildiği bir parti kongresinde, yanlış hatırlamıyorsam 1934 yılında, yani muhalefetin etkisizleştirildiği, Kulakların tasfiye edildiği, kırlarda kolhozların yaygın biçimde kabul gördüğü, kolektifleştirme hareketinin başarıyla uygulandığı bir tarihte, özellikle kadınların ineklerini kooperatiflere vermemek için direndikleri ve partinin programından sadece bu konuda geri adım atarak köylü kadınların isteğine boyun eğdiği belirtilmektedir. Faşizme karşı savaşta gerilla komutanlığı yapan kadınlar vardı, sokak savaşlarını örgütleyenler vardı, keskin nişancı olarak adını duyuran kadınlar vardı. Savaşta binlercesi ölmüştü. Sovyet kahramanı belgesi alan yüzlerce kadın vardır.

Lenin partinin başkanıydı, o ölünce ona saygı olsun diye, o mevkiyi boş bıraktılar ve genel sekreterlik kurumunu bu görevi de üstlenecek biçimde yetkinleştirdiler. Biz de böyle bir işleyiş oluşturduk. Yani biz de bir başkan seçmek yerine sekreterlik kurumunu oluşturduk. Bizde genel sekreterlik yoktu, süreç içersinde ona dönüştürmeyi düşündüğümüz bir sekreterlik kurumu vardı. Bu geleneğe sahip çıktık.

Bizim sekreterimiz, tartışmaların özetini, kararları not alırdı. Sekreterlik, örgütün bütün maddi imkânlarının ve bilgilerinin toplandığı bir makamdı. Eğer biz üye sayımızı çoğaltsaydık, örgüt bir kongre yapabilecek güce ulaşsaydı, muhtemeldir ki bu görev genel sekreterliğe dönüşecekti. Bizim anlayışımız buydu. Bölgede ilişkilerimiz yaygınlaştıkça, faaliyet sürdürmek, bir takım kendiliğinden ya da yukarıdan müdahalelerle komiteler ortaya çıktıkça, ulusal sorunla ilgili kendi içimizde tartışmalar oluyordu. Bölgede bir hareketlilik vardı. Ulusal sorun her gün artan biçimde fiili olarak kendini dayatıyordu. Merkezde, "Kürt nüfus ülkedeki ağırlığı oranında temsil edilmelidir" diye tartışmalar yaptığımız oldu. Bu tartışmalar, o anda bir karara dönüşmediği için henüz bir tepki yoktu. Karara dönüşseydi belki bir tepki olurdu, belki bugün farklı eğilimlerden söz ederdim. Bizim yaptığımız tartışmalar daha çok fikir alışverişi yapmak, geleceği nasıl kazanabiliriz yönündeydi. Belli bir faaliyetimizin ve ilişkilerimizin yaygınlaşmasından sonra bunları seksiyon anlayışıyla bağlantılı olarak, daha bir merkezi hâle dönüştürmek fikri ortaya çıktı. Bir sekreterya oluşturma eğilimi oldu ve 1978 sonu gibi bu işle ben görevlendirildim. Merkez Komitemizin sekreteri de bu sekretaryanın üyesiydi. Merkezin sekreterinin bu organda olması, örgütün imkânlarını daha rahat bi-

çimde kullanabilmek ve merkezin desteğine daha doğrudan sahip olabilmek içindi.

Ulusal sorunla ilgili yazıların büyük bir çoğunluğunu ben yazdım. Seyfi Cengiz'in bir yazısı var, onun dışındakilerin hepsini ben yazdım. Bu yazıları toplayıp kitap haline getirecektik. 12 Eylül geldi yapamadık.

1990'lardan sonra "Ulusal Sorun" başlıklı yayınlanmış bir kitap gördüm. Bu kitap şu anda yaşamayan bir arkadaşımızın imzasıyla çıktı. Orada bizim geçmişte *Kurtuluş* dergilerinde yayınlanmış yazılarımızdan bölümler var. Ama bu bölümler tırnak içine alınmamış, alıntılar için dipnot kullanılmamış, doğrudan yazara ait görüşlermiş gibi yayınlanmış. Ben bunu ahlaki bulmadım. Bu süreçte kendi arkadaş çevremden de benim yazıları basmak teklifi geldi. Kabul etmedim. Bu yazılar artık bana ait değil, Kurtuluş diye bir kolektife aittir diye düşündüğüm için, kendi adımla bir kitap çıkarmayı kabul etmedim. Kendi adıma bir şey yayınlanacaksa oturup yeniden yazarım. Kitapta, "Bölgede örgütlenmek PKK'ya güvensizlik olur, bu örgütün bazı yanlışları olsa da devrimci bir örgüttür" deniliyordu. Kurtuluş'un bu soruna ilişkin temel tezi açıkça reddediliyordu. O tarihte PKK henüz Marksizm'den vazgeçmemişti.

Tekoşin ayrılığı ve yeniden yapılanmamız...

Sekreterlik görevinin sana verilmesi Tekoşin ayrılığından sonra mıydı? Tekoşin ayrılığı nasıl başladı?

Tekoşin ayrılığından sonraydı. Kişi olarak komitelere önerilen arkadaşlara itirazlarım olmadı. Seyfi Cengiz'i zaten pek tanımıyordum. Bizim Merkez Komite'de özellikle üç arkadaşın birbirine oldukça yakın pozisyonu vardı. Bunu aslında ille de olumsuz bir şey diye yorumlamak gerekmez. Üç kişinin daha iyi anlaşıyor olması, geçmişteki pratiklerinin getirdiği bir şeydi sonuçta ve ortak davranma iradesi ortaya koymaları belki de bizim aramızdaki kompozisyon açısından olumluydu. O dönemde, o arkadaşların itirazları oldu Seyfi'nin Merkez Komitesi'ne girmesine. Örneğin, İstanbul Komitesi'ne Doğan'la birlikte davranan arkadaşlar önerildi, buna kimse itiraz etmedi. Seyfi ile ilgili, onun şahsına yönelik, onun bilgi birikimine yönelik olumsuz düşüncem yoktu. Seyfi'nin Merkez'e önerilmesi konusundaki oyumu hatırlayamıyorum. Çekimser mi kaldım, yoksa bu arkadaşları mı destekledim, o kısmı tam hatırlayamıyorum. Tanıdığım biri olsaydı, Merkez'e katkısı olur diye düşünsey-

dim desteklerdim ama muhtemeldir ki pasif kaldım. Kaldı ki o tarihe kadar uzlaşma anlayışıyla davranıyorduk. Deyim yerindeyse oy birliği zemini üzerinde yürüyen bir pratiğimiz vardı. Ayrılıktan sonra Seyfi ile görüşmedim. Bizim içimizde de Seyfi'ye yönelik bir karalama olmadı, olsaydı tavır alırdım. İsmet'in, Seyfi'nin Merkez Komite'ye alınmamasına bozulduğunu ama bir süre sonra sinirinin geçtiğini hatırlıyorum.

Tekoşin ayrılığı, bizim *Şorej* diye bir yayın çıkarmamızı hızlandırmış olabilir. Ulusal sorunda ne yapmamız gerektiğini tartışıyorduk, somut durumu daha iyi değerlendirebiliyorduk. Sonuçta birçok Kürt grup ortaya çıkmıştı, onlar bir şeyler söylüyor, ulusal sorun tartışması yapıyorlardı. Onların aralarındaki tartışma aynı zamanda sosyalizm cephesinde bir farklılaşmaya tekabül ediyordu. Kimisi Sovyet yanlısıydı, kimisi Çin. Barzani ya da Talabani hareketiyle bağları olan ve Güney'in çizgisinde davrananlar da vardı. Bu tartışmalardan etkileniyor ve öğreniyorduk. Dolayısıyla bu tartışmalar teorik vurgularımıza taşınıyordu. "Kürdistan'da bir seksiyon örgütlenmesi gerekiyor, bu örgütlenme şartlara göre orada bağımsız bir parti gibi davranabilecek bir iradeye sahip olmalı" diye söylüyorduk.

Tekoşin ayrılığı bizim tarihimizde ciddi bir olaydır.

Türkiye ve Kürdistan'da komiteleşmeye çalışıyorduk. Olmadığımız yerlerde nasıl ilişkiler kurabiliriz diye araştırmalar yapıyorduk. Genel politika olarak daha çok işçi sınıfının olduğu şehirlerde güç olalım diye kafa yoruyorduk. Bölgede komitelerimiz vardı. Biz orada İstanbul'da, Ankara'da veya İzmir'de olduğu gibi bire bir örgütlenemeyiz diye düşünüyorduk. Orada köylülük var, feodal kalıntılar var, aşiretler hâlâ varlığını koruyor.

Dersim'de, Antep'te, Kızıltepe'de doğal bir süreç başladı. Bu bölgedeki insanların ne tür talepleri vardı?

Daha çok teorik ve siyasal tezlerle donatacak yardım talepleri oluyordu. Eğitimci gönderilmesini istiyorlardı. Onun dışında ne vardı pek hatırlamıyorum. Kızıltepe Komitesi'nde bir sorun oldu. Oradaki arkadaşlarımız kendi aralarında anlaşamadılar. Hatırlamaya çalışıyorum, Kızıltepe'de Kürt ve Arap kökenliler vardı. Muhtemeldir ki bu anlaşmazlığın arka planında bu tür faktörler olabilir. Bize anlaşamadıklarını söylediler, biz de müdahale ettik ve var olan komiteyi dağıtıp yerine başka bir komite kurduk. Niye Kızıltepe? Böl-

gede ilk örgütlendiğimiz yer orası da ondan. Buradaki arkadaşlarımız, başka yerlerde ilişkiler bulmamızda da belirleyici bir rol oynadı, bir bölge komitesi gibi çalışıyorlardı.

Antep'te faşistlerle mücadele vardı. Her an birilerinin vurulması gündemdeydi ve vuruldu da zaten. Bu nedenle silah ya da para desteği türünden talepler olmuş olabilir. Net olarak hatırlayamıyorum. Aklımda kalan eğitimci talepleriydi. Bölgede okuma alışkanlığı çok yaygın değildi.

Seksiyon ve diğer Kürt örgütleri

Seksiyonun ilk örgütlenmesi fiili olarak nasıl oldu?

Onlarca üyemiz vardı ama bunların dışında da bir sürü arkadaşımız vardı. Harekete sempati geliştiği zaman bu durum karşına yeni imkânlar, yeni fırsatlar çıkarıyor. Öne çıkan insanların sayısı çoğalıyor ve bu insanlar üye olmasalar bile onları kendin gibi görüp birlikte neler yapabiliriz diye düşünüyorsun. Tarihimize bu açıdan da bakmak lazım. Bizim bir tüzüğümüz yoktu. Henüz o aşamaya gelmediğimizi düşünüyorduk. Azınlık çoğunluğa uyar, demokratik merkeziyetçilik var, tartışma ve eleştiri özgürlüğü var, karar alındığı zaman herkes uyar. Bunları zaten biliyorsun. Bunları tüzük maddesi haline getirmenin bir anlamı var mı? Tabir yerindeyse deneyimsizlikten kılı kırk yarma eğilimimiz vardı. Örgütlenmedeki tutuculuğumuzu biraz da bu açıdan değerlendirmek gerekiyor.

Bölgedeki örgütlenmeye yönelik yaptığımız tartışmaları bugün tüm detaylarıyla hatırlamıyorum ama oraya Mustafa gitti, Burhan gitti, eğitimci arkadaşlarımız gitti. 12 Eylül olduktan sonra beni ve sekreterimizi dışarı gönderdiler, dolayısıyla Kürdistan sekretaryası da dağılmış oldu. Biz dışarı çıktıktan sonra bütün yetkilerimizi içeride kalan arkadaşlara bırakmıştık. Ondan sonraki süreçte, bölgeyle ilgili anlayış düzeyinde ortaya çıkan problemler, bizim irademiz dışında oldu. Bunu söylemiş olmak, yaşanan sorunlarda bizim hiç payımız yok anlamına gelmiyor.

Burhan aşağıya geldiği zaman birçok sorunla ilgili bilgilenmek imkânı oldu. Burhan doğru ya da yanlış bir şeylere itiraz etmiş. Onun bu itirazlarına doyurucu yanıtlar veremeyince, başlarından savmak üzere dışarıya göndermişler, bir de onunla gönderdikleri pusulada "Bu adamı orada tutun" diye de bir talimat yazmışlar. Şimdi bu olacak şey mi? İşin şakası bir yana, Burhan tarihimizin ilk sürgünü sayılır. Hepimiz zaaflarımızla, eksiklerimizle, aileden,

çevreden yetişme tarzımızla bir takım şeylerimizi taşıdık bulunduğumuz yerlere. Bu bir gerçektir. Bunları aşmanın yolu örgüt içi tartışmalardan ve ikna süreçlerinden geçiyordu.

Mahir Sayın'la birlikte nereleri dolaştınız? Dolaştığınız yerlerde seksiyona ilişkin belirli bir mesaj veriliyor muydu?

Mahir'le Dersim'e gittik, Dersim'den Diyarbakır'a geçtik. Diyarbakır'da derneğimiz vardı, orada toplantılar yaptık. Kızıltepe'ye gittik.

Bu toplantılarda daha ağırlıklı olarak Mahir konuşuyordu. Örgüt anlayışımızı ve seksiyonu anlatıyordu. Ezen ulus ve ezilen ulus sosyalistlerine ayrı görevler düştüğünü anlatıyordu.

Kürdistan sekreteryasını örgütlerken içinde yer alacak kişilerin Kürdistanlı olmalarına, mücadele içindeki yeteneklerini kanıtlamış olmalarına baktık. Kriterler bunlardı. Herhangi bir itiraz da olmadı.

Kürdistan'da faaliyet yürüten kişiler seksiyon diye bir örgütlenme olduğunu biliyorlar mıydı?

Bu organda yer alanlar tabii ki aldıkları sorumluluğun bilincindeydi. Bölgedeki diğer arkadaşlara bu açıklıkta söylenmemiş olabilir.

Seksiyonun yetkileri Merkez tarafından tanımlanmış mıydı?

Genel bir anlayış düzeyinde, Kürdistan'da çalışmaları bu organın öncülüğünde belli bir sisteme bağlı olarak nasıl yürütebileceğimizi elbette tartıştık. Her somut durum yeni bir tartışma gerektiriyordu. Marksizm bu değil midir? Başka türlü Marksizm nasıl kılavuzumuz olacak?

Bizim dışımızdaki Kürt örgütleri vardı, bu örgütlerden bize yakın olanlarla ortak hareket etmeyi düşündükleriniz var mıydı?

Biz ulusal sorunda sömürge tespiti yapmışız, aynı zamanda birlikte örgütlenmeyi savunuyoruz. Bu bizi oradaki bütün Kürt gruplardan farklılaştırıyordu. Sömürge dediğimiz için ve bu sorunu aynı zamanda ideolojik mücadelemizin temel bir konusu haline getirdiğimiz için Türkiye'deki siyasal gruplardan tepki görüyorduk. Bölgede de bize açıktan cephe alan, yayın organında bizi eleştiren pek olmadı ama kendi tabanlarına "sosyal şoven" olduğumuzu söyleyenler vardı. Yani ne Kürdistanlı gruplara ne de Türki-

ye'deki siyasetlere yaranamadık. Kurtuluş özgün bir örgüt olma çabası içersinde oldu hep.

SBKP çizgisi ve ÇKP çizgisi Kürdistan'a da yansıdı. Biz her iki çizgiye de belli bir mesafede duruyorduk. Kürdistan'da bizim gibi düşünen yani "Kürdistan sömürgedir ve birlikte örgütlenilmelidir" diye savunan bir grup yoktu. PKK'nın ideolojik çizgisinin bize yakın bir görüntüsü vardı ama bu gerçek değildi. Rızgari'nin de bize yakın savunuları vardı, o da bir süre sonra bölündü. Özgürlük Yolu'nun daha bir teorik duruşu vardı. O da Sovyet yanlısıydı. Yerelde ittifaklarımız olmuş olabilir ama merkezi düzeyde kimseyle ortak bir çalışma içerisine girmedik.

Kürtçe bildiriler nasıl yazılıyordu?

Kızıltepe'deki arkadaşlar yardım ediyordu. Bir ulusa hitap etmenin temel yolunun kendi ana diliyle olması gerektiğini düşünüyorum. Asimilasyonun karşımıza çıkardığı gerçekler var. Bazen Kürtçe yayın yapan kanalları açıyorum, dinlemeye çalışıyorum, hepsini anlamıyorum. Teorik tartışmalarda kullanacağın bir sözcüğün Kürtçe karşılığını bulmakta zorlanıyorsun. Bunun için dili geliştirmek gibi bir perspektif olmalı. Ana dile özgürlük sloganı sadece bir ulusal hareketin değil, aynı zamanda Marksist bir hareketin de temel sloganı hâline gelebilir. Şartlar bunu dayatabilir. Marksizm için asıl olan sınıfsal gerçeklerdir. Ama bu, kendini fiilen dayatan bir ulusal sorunu ya da kadın sorununu veya bugün iklim değişikliğinin yarattığı sorunları görmezden gelmek anlamına gelmez.

KUK-PKK çatışmasına kadar herhangi bir aracılığınız olmuş muydu?

Yerelde çalışan arkadaşlarımız aracılığıyla biz her zaman bu çatışmalara karşı çıktık. Bu çatışmaları engellemek için yerelde harekete geçirebileceğimiz ilişkilerimiz varsa onları harekete geçirirdik. Sol içi çatışmalar yanlıştır. Bu çatışmalardan uzak durmak, teşvik etmemek lazım. PKK bir süre sonra bu çatışmaların kendisine bir alan açtığını fark etti ve dolayısıyla da bunu bir politika haline getirdi. Belki ilk başta böyle düşünmüyorlardı. Biliyorum ki bazı bölgelerde dışlandılar, Diyarbakır'da Şivancıların saldırılarına maruz kaldılar. Bir süre sonra bu çatışmaların önü alınamaz hale geldi. En şiddetli çatışma KUK'la oldu. Çünkü KUK'un yaygın ilişkileri, arkasında da KDP desteği vardı. Onlarca insan öldü. PKK halen bölgede faaliyet sürdüren kişi ve gruplara eski şiddette olmasa da tavır almayı sürdürmektedir. Kendi içersindeki muhaliflere de hoşgörülü davrandıklarını sanmıyorum. Gerçi PKK eski çizgi-

sini terk etti. Marksizm'i artık savunmuyor. Liderinin adını taşıyacak bir... izm yaratma çabası içersinde. Demokrasi sözcüğünü, demokratik kavramını hemen her durum için kullanıyor ama bunu ne kadar içselleştirebilmişler, doğrusu oldukça tartışmalı.

Geri çekilme, eylem birlikleri ve anti-sömürgeci ilkemiz

Geri çekilme kararında Kürdistan'a ilişkin herhangi bir tartışmanız oldu mu?

Böyle bir tartışma yapmadık. Yedi kişilik Merkez, geri çekilme taktiği üzerine bir toplantı düzenleyerek bu içerikte bir tartışma yapmadı. 12 Eylül sonrasını kastediyorum. Tabii ikişerli üçerli tartışmalarımız oldu, ben bu tartışmaların içersinde değildim. Bir gün geldiler, önlem almak adına yurt dışına İlhami ile birlikte çıkacağımı söylediler. Arkadaşlar güvenlik nedeniyle bir araya gelmeyi doğru bulmamışlardı. Daha önce de iki kişilik Yazı Kurulu'nu yurtdışına göndermeyi ortaklaşa kararlaştırmıştık. Yurt içinde üç arkadaş kalacaktı. Biz gittikten bir süre sonra İsmet de yanımıza geldi. Böylece içeride Merkezimizden sadece iki arkadaş kalmış oldu.

Bir askeri darbe olmuş, açık diktatörlük var ve senin buna karşı yapabileceğin pek fazla bir şey yok. Yani bir direniş yükseltecek örgütlenmen yoktu, kitle ilişkilerin sınırlıydı. Dolayısıyla geri çekilme gibi bir önlem almayı düşünüyordun. O dönemde bunu sistemli bir biçimde tartışamadığımız için işin içerisine panik giriyor, kargaşa giriyordu. İşin içerisine herkesin duyarlılıkları girmeye başlıyordu. Onun için yedi kişi bir araya gelip derli toplu bir şekilde geri çekilme taktiği nedir, tarihte nasıl yapılmış, Lenin ricat üzerine ne yazmış, bu içerikte tartışmalar yapmadık. 12 Eylül öncesinde zaman zaman koşulların giderek daha elverişsiz bir hale dönüşebileceğini elbette aramızda konuşuyor, düşünce düzeyinde kaygılarımızı birbirimizle paylaşıyorduk.

Daha fazla kadroyu dışarıya çıkarma gibi tartışmalar oldu mu?

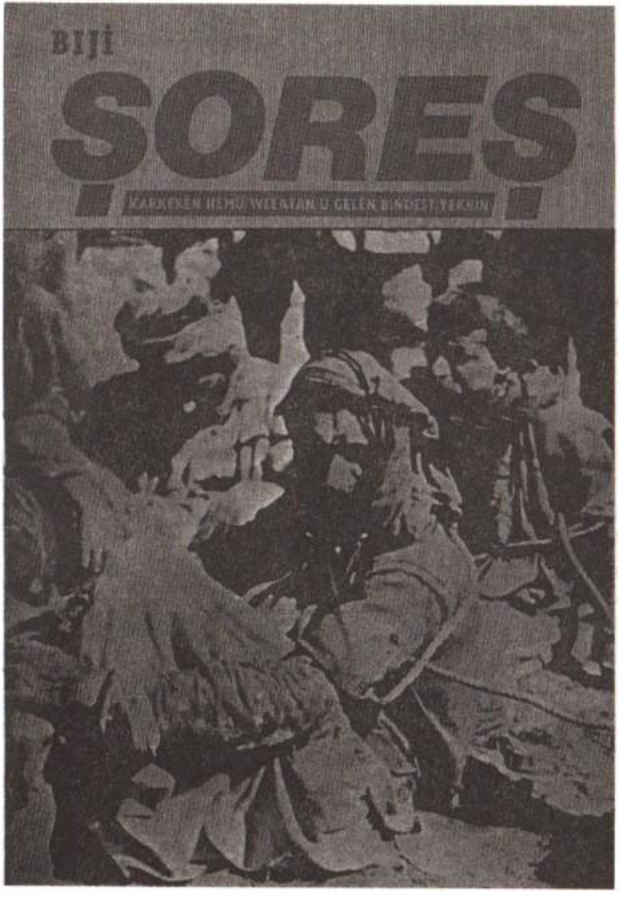
Biz o gün böyle bir tartışma yapmadık. Bugün geriye dönüp baktığımda yapmamız gerekiyormuş. Bizim böyle bir şey olabileceğine ilişkin bir hazırlık yapmamız gerekiyormuş. Her devrimci mücadelede kurtarılmış bir bölge ya da yararlanabileceğin lojistik bir destek gereklidir. Böyle tartışmaları sistemli yapmadık ama biliyorduk. 12 Eylül'ü panikle karşıladık biz, yoksa imkânlarımız vardı. Geçmişe dönük eleştirilecek yanımızdır bu. Örgüt olarak eksikli-

ğimizdir. Birçok arkadaşımız kendi çabalarıyla geldiler aşağıya ve en kalabalık gruplardan biri olduk Filistinlilerin yanında.

Eylem birliği sürecinde anti sömürgecilik ilkesi kabul edilmediği için birlikten ayrılmıştı Kurtuluş. O sürece dair ne hatırlıyorsun?

O toplantılara İsmet gidiyordu. Heyecanla bu ittifakı savunuyordu; çünkü bizim anti-emperyalist, antifaşist ve antişovenist ilkelerimiz kabul edilmişti toplantılara katılan diğer gruplar tarafından. Ben o zaman bu eylem birliğini Türkiye'nin değişik şehirlerinde hayata geçirelim ama Kürdistan'da yapmayalım diye itiraz ettim. Bazı arkadaşlarımızı çok etkileyen bu ittifak projesine itirazım vardı. Eğer bu ittifakı, Kürdistan'ı da kapsayacak şekilde savunursak bunun antisömürgecilik ilkemizin üzerini örteceğini düşünüyordum. Bir örgütün tanımını belirleyen, onu diğer örgütlerden ayıran kimi ilkeleri olur. Nasıl bir program savunuyorsan bunu açık biçimde ortaya koymak zorundasın. Başkalarıyla birleşebilmek için önce niye ayrı bir örgüt kurmuşsun, kendini net biçimde ifade etmek zorundasın. Yoksa niye ayrısın? Programını, ilkelerini süs olsun diye mi savunuyorsun?

Ben, 1968 ve 1978 kuşaklarının sosyalizm mücadelesi içerisinde yer aldım. Bir devrim gerçekleştirmek ve halkların kurtuluşunu görebilmek amacıyla bu mücadeleye girdik fakat başarılı olamadık. Ben devrime ve sosyalizme ilişkin inancımı hep korudum. Bizden sonraki kuşakların bu hayali gerçekleştirebilmesi için yaşadıklarımızdan ders çıkarması gereğine inanıyorum. Tüm bunları onun için anlattım. ■

BIJÎ
ŞOREŞ
KARKEREN ILEHÛ WELATAN Û GELÊN BINDEST YEKBÛN

ALİ TUNÇ

Görüşenler: Mehmet Ali Orgun, Nuran Gelişli

Görüşme Tarihi: Haziran 2017

Biraz kendinden bahseder misin?

20 Aralık 1954 yılında Dersim'in Mazgirt ilçesinde dünyaya geldim. Babam iki evlilik yapmıştı; birinci evliliğinden bir ağabeyim bir de ablam vardı. İlk eşinin vefatından sonra, annemle evlenmiş, annemden de üç kız ve ben olmuşum. Toplam altı kardeşiz. Ben dört yaşındayken babam ölmüş. Babamın ölümünden sonra köyden Dersim'e taşınmışız. Ağabeyim köyde kalmış, ablam da evlenip başka bir köye gitmiş. İki ablam, ben ve küçük kız kardeşim Dersim'e geldik. İlkokul, ortaokul ve liseyi Dersim'de okudum. Daha sonra Sivas Eğitim Enstitüsü'ne kayıt yaptırdım, mezun olmadan okulum kapandı. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'ne devam ederek okulu bitirdim.

Sivas'a gitmemdeki asıl amaç, hareket adına siyasal faaliyet yürütmekti. Bu siyasi faaliyetlerden iyi sonuçlar aldık.

Hangi dili konuşuyordun?

Anadilimiz Kürtçe olmasına rağmen ben Kurmanci bilmiyordum. Köyden dört yaşında ayrıldığım ve Dersim'de oturduğumuz mahallede de komşularımız Kürtçe konuşmadığı için ben kendi anadilimi öğrenemedim. Ayrıca Dersim merkezde Kurmanci değil, Zazaca konuşuluyordu. Bu nedenle kısmen Zazaca öğrendim diyebilirim.

Dersim o yıllarda çok yoksuldu

Okul yılların nasıl geçti?

Okul yıllarım çok iyi geçti. Evimiz okulun hemen yanında olduğundan okula gitmek benim için kolay oldu. Ancak bazı arkadaşlarımız köylerden yaya yürüyerek geliyordu. O yıllar da araç bulup okula gelmek mümkün değildi. Çünkü hem yol hem de araç yoktu. Dersim o yıllarda çok yoksuldu. Öyle ki okul önlüğü bulamayan, ayağında ayakkabısı olmayan, kara lastikle bir saat yürüyerek okula gelenler vardı. Karlı ve yağmurlu havalarda sırılsıklam halde geliyorlardı. Ben bu arkadaşları çoğu zaman eve götürüyordum. Üstlerini kurutuyor, birlikte yemek yiyorduk. Duygusal bir yapım vardı. Muhtaç, yoksul birini gördüğümde üzülüyordum. Ona yardım etmek istiyordum. Sabahat Ablam da çok insancıl ve duygusaldı. Eve götürdüğüm her arkadaşı yedirip içirip iyi ağırlamıştır. Benim bu duygusal ve haksızlığa karşı olan iç dünyam, ileriki yıllarda devrimci olmamı sağlayan önemli bir özelliktir diye düşünüyorum.

Ben ortaokul ikinci sınıftayken Dersim'e Pir Sultan Abdal'ı oynayan bir tiyatro grubu geldi. Oynamalarına Valilik izin vermedi. Bir yazlık sinemamız vardı; Munzur manzaralı çok güzel bir sinemaydı. Sanatçılar oyunlarını bu sinemada oynamak istediler. Oyun öncesi sahnede yapılan oyunla ilgili konuşmalar esnasında, izinsiz olduğu gerekçesiyle polis kitleyi dağıtmak istedi. Bunun üzerine olaylar başladı. Üç gün devam eden olaylar sırasında, Mehmet Kılan adlı bir Dersimli vurularak öldürüldü. Bunun üzerine olaylar daha çok büyüdü, Emniyet olayları engelleyemeyince Hozat'tan bir alay asker getirildi. Sonuçta olaylar bastırıldı. Elli, atmış kadar Dersimli gözaltına alındı. Adliye'ye bizim evin önünden gidiliyordu. Dolayısıyla ben oradaydım. Gözaltına götürülenlerin ayakları çıplaktı. Bundan çok etkilenmiştim. Hepsini Adliye'nin içinde zemin katta bir odanın içine almışlardı. Pencerenin önüne bir askeri nöbetçi olarak dikmişlerdi. Ben içeri girerek askere "İçlerinde akrabalarım var görebilir miyim?" dedim. Asker izin verince ihtiyaçlarını öğrendim, ayaklarına bulabildiğim kadar eski ayakkabı toplayıp bir torbaya doldurdum; üzerimde ki parayla da ekmek ve üzüm aldım. Aralarında Kemal Burkay'da vardı, onu tanıyordum. Kemal Burkay'ın eşi, bizim matematik öğretmenimizdi. Burkay'ın eşi olduğu için sürgünü çıktı. Sürgünü durdurmak için boykot yaptık ancak Dersim'de kalmasını sağlayamadık.

Kadın-erkek ilişkileri nasıldı?

Yasaktı. Yetişme tarzımız arkadaşlık ve sevgililik biçimindeki bir ilişkiyi uygun görmüyordu. Sosyalist oluşumuz bu anlayışı pek de değiştirmedi. Okul bitmişti. Ben solculuk yapıyordum.

Tunceli Dev-Genç'in ilk şubesini Pülümür'de kurduk

Dersim'de Kurtuluş örgütlenmesi nasıl başladı?

Kesintisiz Devrim I, II, III'ü teksirden okumuştum. Dolayısıyla THKP-C'ye sempati duyuyordum. O arada Seyfi Cengiz ile tanıştım. THKP-C'liydi. Bize göre çok çok bilgiliydi. Onunla konuşmalarımdan sonra daha çok THKP-C'yi savunur oldum. Seyfi Cengiz teorik donanımı yüksek, okumayı seven bir arkadaştı. Parkasının iç cebinde hep bir kitabı vardı. Bir mekânda oturduğumuzda, cebindeki kitabı çıkarır hem okur hem sohbet ederdi. Bu benim çok dikkatimi çekmişti. Kendisine "Sen ya kitabı okumuyorsun ya da beni dinlemiyorsun" dedim. Kitabı bana verdi, "Okuduğum yere kadar soru sor, ben cevap vereyim" dedi. Kitabı elime aldım ve muhtelif yerlerinden sorular sordum. Hepsini doğru cevapladı. Böylesine özel bir yeteneği vardı. Seyfi Cengiz, Dersim'de etkin bir şahsiyetti. TÜS-DER diye bir dernek vardı. O dernekte etkili faaliyetler yürüttü. Altı, yedi ay içinde aramızda çok büyük bir güven ve samimiyet doğmuştu. Hemen hemen her günümüz birlikte geçiyordu.

Yıl 1974'te Seyfi askere gitmeye karar verdi. İstanbul Tuzla Piyade Okulu'nda askerliğe başladı. Bütün askerliği İstanbul'da geçti. Seyfi askerdeyken biz Dersim'deki arkadaşlar, eğitim çalışması yapmaya karar verdik. Mehmet adında Pertek TÖB-DER Başkanı olan bir arkadaşımız vardı. Mehmet'ten teorik yeterliliği olan ve bize eğitim çalışması yapacak bir arkadaş bulmasını talep ettik. İlginçtir ama bir süre sonra bize buldukları Ali diye bir arkadaş da Sosyal emperyalizm tezlerini savunan biri çıktı.

Seyfi Cengiz'in askerden dönüşünde, askere gitmeden önce yakinen ilişki kurduğu, hep ortak davranacağını umduğu arkadaşlarla birebir görüştü konuştu; ama hiçbirini Kurtuluşçu olmaya ikna edemedi. Onlar artık Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu ve Devrimci Yol siyasetlerini benimsemişlerdi. Bu örgütlerin Dersim'deki ileri kadroları oldular. Eğer Seyfi Cengiz askere gitmeseydi, bu arkadaşlar bizimle birlikte olacaklardı. Dolayısıyla biz Kurtuluş'u Dersim'de sıfırdan başlattık. Tunceli Dev-Genç'i kurmakla işe başladık. Ben başkan oldum, Metin, Hasan ve diğer arkadaşlarla yönetim kurulunu oluşturduk.

Dersim Merkez, Mazgirt, Pülümür, Pertek, Hozat, Çemişgezek ve Nazımiye ilçelerine gidip gelmeye ve örgütsel çalışma yapmaya başladık. TÖB-DER'de yoğun siyasi tartışmalar yapıyorduk. O günlerde siyasi tartışmaların en önemli konusu, "Sovyetler Birliği sosyalist mi, değil mi?" üzerineydi. Bu meseleyi Dersim'de yıllarca tartıştık.

Tunceli Dev-Genç derneğinin ilk şubesini Pülümür'de kurduk. Pülümür ilçesinde seminerlere giderdik. Pülümür'de yine bir sosyal emperyalizm seminerinde Seyfi konuştu. Oradakileri etkileyecek iyi bir konuşma yaptı. Bir grup insan, bu seminerden sonra Seyfi'yle yaptıkları sohbetler sonucunda, Kurtuluşçu oldu. Bu arkadaşlar arasında daha sonra Hozat Belediye Başkanlığı yapan Celal Doğan da vardı. Bu arada Tunceli Öğretmen Okulu'nda okuyan Metin arkadaşımızın ve ailesinin katkılarını anmak isterim. Yine Veysel, Ali Rıza ve Pülümür'de doktorluk yapan İsmail Aba adında bir arkadaşımızın, örgütlenmede önemli katkıları oldu. Örneğin bu doktor arkadaşımızla kış mevsiminde köylere yürüyerek gidip sağlık taraması yapmıştık. Köylüler bu hizmetinden çok etkilenmişti. Çünkü o güne kadar kendilerini muayene etmeye gelen bir doktor görmemişlerdi. Doktor bu köyleri gezerken köylüler kendisine şöyle ilginç bir olay anlatmış: Osmanlı buralara beyler atamış. Bu beyler topladıkları verginin kendisine düşen payını alıp diğerini Osmanlıya gönderiyormuş. Bu bölgenin beyi Şeyh Hüseyin Bey'in oturduğu yer Karagöl. Cumhuriyet döneminde beyin varisleri okumuş, kimi kaymakam, kimi hâkim, kimi milletvekili olmuş. Bunlar Karagöl ve civar köylülere "Oturduğum ev, sürdüğüm tarla, hayvanımı otlattığım mera vb. şu şahıslara aittir" diye, kendi üstlerine senet imzalatmış. Bu senetlerden dolayı da köylüler, her yıl hasat sonu ürettiklerinin bir kısmını bu beylerin varislerine Erzincan'da teslim ediyorlardı. Bu bey ve varisleri, köylünün ödediği bu "vergiye" rağmen, araziyi sürü sahipleri yani yaylacılara kiraya veriyor. Bu sürü sahipleri ile köylüler arasında gerginlik ve çatışmalar yaşanıyor. Bunları doktor arkadaş bize anlatınca ben, Karagöl köyüne gittim. Köylülerle bir toplantı yaptım. Olayı onların ağzından bütün detaylarıyla öğrendim. Kendilerine bir avukat getireceğimi ve onların davalarına gireceğimi söyledim. Ancak köylüler bana inanmadı. Sivas'tan arkadaşım Avukat Hacı'yla ilişkiye kurdum. Kendisinden Karagöl'e giderek bir toplantı yapmamızın önemli olduğunu söyledim. Avukatla birlikte köye gidince köylüler şaşırdı ve bana güvenmeye başladı. Avukat onları dinledi, zilliyetten dava açabileceklerini söyledi. Çok mutlu oldular ve yaylacıların baskısından kurtulabileceklerini umut etmeye başladılar. Avukat Vali'yle görüştükten sonra köylülerin güvenliğini sağlamak amacıyla, geçici karakol kurulması-

nı sağladı. Bu olayı kamuoyuna duyurmak amacıyla Pülümür merkezde bir miting örgütledik. O mitinge Karagöl ve civar köylerinin yanı sıra, Pülümür halkı da katıldı. Etkili bir miting oldu.

1976 yılında arkadaşlar yazılama eylemine çıkmıştı. Yazılama işi bittikten sonra bana gelip haber vermelerini istemiştim. Her mahalleye ikişer kişi göndermiştik. Bütün arkadaşlar geldi, Dağ Mahallesi'ne yazılmaya çıkan arkadaşlar gelmedi. Seyfi "Onların evleri Dağ Mahallesi'nde olduğundan gelmemiş olabilirler" dedi. Ben "Hayır, mutlaka gelmeleri gerekirdi, bilgi vermeden eve gidemezler" dedim. Sonra derneğin polis tarafından basıldığını, dernekten bir arkadaşın da alındığını öğrendim. Bunun üzerine Emniyet'e gittim. Tunceli Dev-Genç Derneği Başkanı olduğum için benim de ifademi aldılar. Yazılama sırasında alınan Mehmet ve Kazım arkadaşla birlikte Adliye'ye götürüldük.

Arkadaşların ne ifade verdiklerini bilmiyorum. Bizi bir arada tutmuyorlardı. Bir ara ben lavaboya gitme bahanesiyle onların yanından geçerken "İfadenizde ceza alacak şeyler söylediniz ise reddedin" dedim. Sonuçta hâkim karşısına çıkarıldık. Ben derneğimizin yasal olduğunu, yasal olmayan hiç bir etkinlikte yer almadığımızı söyledim. Sıra, arkadaşların ifadesine geldi; hâkim Emniyet'te verilen ifadeyi okudu ve "Doğru mu?" diye sordu. İkisi de "İfademiz doğrudur, biz devrimciyiz" dediler. Bunun üzerine tutuklanarak cezaevine gönderildik. Cezaevinde neden böyle ifade verdiklerini sordum. Onlar da "Biz siyasi savunma yapıyoruz, çünkü biz İbrahim Kaypakkaya ve diğer devrim önderlerinden böyle öğrendik" dedi. Siyasi savunmanın her eylem ve olayda yapılamayacağını anlattım, ikna oldular. İtiraz dilekçesi verdiler. Böylece kırk günlük bir cezaevi deneyimimiz oldu.

Yine 1976 yılında Seyfi Cengiz ile Ankara'ya gidiyorduk. Bizim bir Murat 124 arabamız vardı. O arabayla Ankara'ya giderken Gürün yakınlarında arabanın iki lastiği birden patladı. Birimizin lastikleri yaptırmak için Gürün'e gitmesi, diğerinin de arabanın yanında kalması gerekiyordu. Durdurduğumuz bir arabayla Seyfi, lastiklerle birlikte Gürün'e gitti. Beklediğim yerin karşısında bulunan Ülkü Ocakları Derneği'nden bir grup yanıma geldi. "Geçmiş olsun, ne bekliyorsun?" dediler. Ben de durumu anlattım. "Nereden geliyorsunuz, ne iş yapıyorsunuz?" diye sordular. Ben de Maden Teknik Arama'da çalıştığımızı, maden mühendisleri olduğumuzu, görevden Ankara'ya döndüğümüzü söyledim. İyi bir senaryo yazmıştım. Hemen tavırları değişti, saygılı davranmaya başladılar. "Abi bizim yapacağımız bir şey var mı?" diye sordular. "Hayır" diye cevapladıktan sonra çekip gittiler. Seyfi geldi lastikleri takıp yola devam ettik. Ben bu senaryoyu kendisine anlattım, hoşuna gitti ve çok güldü.

1976 yılında, Erzurum'da, Ahmet Söken adlı bir üniversite öğrencisi faşistler tarafından vurulmuştu. Ahmet Söken Diyarbakırlıydı. Ailesi cenazesini Erzurum'dan alıp Diyarbakır'a götürecekti. Biz de cenazeyi Dersim girişindeki köprüde karşılayıp, bir tören yaptıktan sonra Diyarbakır'a uğurlamak istedik. Eyleme bütün gruplar katıldı. Çok büyük bir kitle ile köprüde üç dört saat bekledikten sonra cenaze geldi. Cenaze aracında ailesi ve iki polis vardı. Ailesinden izin alınarak cenazeye yaklaştığımızda, nereden geldiğini anlayamadığımız bir taş yağmuru başladı. Her yerden taş atılıyordu. Taşlamayla birlikte panik havası oluştu. Cenaze aracı süratle geriye doğru gitmeye başladı. Polisler havaya ateş açtı. Büyük bir arbede yaşandı ve ardından birçok yerden silah sesleri gelmeye başladı. Bu arbede sonucunda kitle dağıldı.

Bizim ev bütünüyle Kurtuluşçu olmuştu

Adıyaman'dan Abuzer adında bir arkadaşımız öğretmen okulunda okumak amacıyla Dersim'e gelmişti. İkamet sorunu vardı onu çözdük. Necla adında bir öğretmen arkadaşımız da Pertek'in bir köyünde görev yapıyordu. Dersim'e geldiğinde de bizde kalıyordu. Necla'nın annesi ve babası İnegöl'de yaşıyordu. Bu arada ben gazeteyle ilgili bir toplantı için Ankara'ya gitmiştim. Kaldığım evde sabah uyandığımda annem ve kız kardeşim Nazlı'yı karşımda gördüm, şaşırdım. "Abi neden şaşırıyorsun bizi sen çağırdın ya" dedi. Böyle bir şey söylememiştim. Meğer Abuzer ve Necla birbirini seviyormuş. İnegöl'e gidip Necla'yı Abuzer'e istememiz gerekiyormuş. Gönülsüz de olsa yaratılan bu fiili durumda verilen rolü oynadım. Necla'nın babası kesinlikle kızını vermeyeceğini, çünkü Abuzer'in bir örgütün lider kadrosunda yer aldığını, Filistin'e gittiğini, elinde silahla dolaştığını, bunlardan dolayı kızını tehlikeye atamayacağını söyledi. Abuzer, Necla'ya kendisini böyle anlatmış. Ben de böyle olmadığını, Abuzer'in öğretmen okulunda okuduğunu, sadece sempatizanımız olduğunu anlattım. Sonra Necla ile görüştüm. Abuzer'i sevip sevmediğini sordum. Cevap olarak, "Böyle militan, böyle özverili, halkı uğruna ölümü göze almış birinin evlilik teklifini reddedemezdim" dedi. Necla gerçekleri benden öğrendikten sonra, böyle biriyle evlenemeyeceğini söyleyerek Abuzer'le gönül ilişkisine son verdi. Ben Abuzer'e Dersim'i terk etmesini söyledim. O da Dersim'i terk ederek Antep'e gitti. Antep'te Kurtuluş örgütlenmesiyle ilişkileniyor, gerçekten de son derece disiplinli, özverili, her görevi laikiyle yapabilen bir eleman haline geliyor. Antep'ten Hüseyin arkadaş Abuzer'in örgütsel faaliyetlerdeki çabasını ve yeteneklerini anlattığında, gerçekten şaşırmıştım. Bu durumu Nec-

la'ya anlattım. O da "Abi sen bilirsin, evlen diyorsan evlenirim" dedi. Anladım ki Necla da Abuzer'e karşı duygusal anlamda çok boş değil. Kararı tamamen kendisine bıraktım. Benim bir itirazımın olmadığını söyledim. Bunun üzerine evlendiler.

Ailende senin dışında siyasetle ilgilenen var mıydı?

Bizim ev bütünüyle Kurtuluşçu olmuştu. Hep birlikte Kurtuluş'un faaliyetleri içindeydik. Kız kardeşim, kadın çalışması içinde yer alıyordu. Annem bizim görüşlerimizi savunuyor, evdeki toplantı ve konuşmalarımız büyük bir dikkatle dinliyordu. Mitinglerimize, yürüyüşlerimize katılıyordu. Dışarıdan gelen arkadaşlarımız genellikle bizde kalıyordu. Annem onları evde ağırlamaktan büyük mutluluk duyuyor ve arkadaşlarımızı çok seviyordu.

Sivas'ta en güçlü hareket konumuna gelmiştik

Sivas'a ne zaman gittin?

1978 yılında Sivas Eğitim Enstitüsü'ne kayıt yaptırdım. Amaç askerliği tecil edip profesyonelce siyasi faaliyet yürütmekti. Sivas'a gittiğimde orası faşistlerin hâkimiyeti altındaydı. Eğitim Enstitüsü, okul yurdu, çarşı, merkez ve daha birçok yer onların elindeydi. Sivas'ta büyük olaylar ve çatışmalar yaşandı. Bu çatışma ve olaylar sonucunda sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Devrimcilerin direnişleri sonucu, faşistler birçok alanda geriletildi. Bazı yerlerden de tamamen atıldı. Bunun üzerine faşistler, dışarıdan militanlar getirip, birçok yerde yığınak yaparak şehri ellerinde tutmaya çalıştı. Her yolu denediler ama başarılı olamadılar; sonunda Sivas'ta faşistlerin hâkimiyeti kırıldı, okul ve yurt ellerinden alındı, şehrin hâkimiyeti devrimci güçlerin eline geçti.

Bu mücadelenin başarılmasında bizim arkadaşların belirleyici rolü oldu. Kamer arkadaşımız bu mücadelenin en önündeydi. Okula topluca gidilirken eğer Kamer kitlenin önündeyse insanlar güven duyarak okula gidiyor, yoksa gitmek konusunda tereddütlü davranıyorlardı.

Kamer'in yanında Süleyman'ın da önemli bir rolü olduğunu burada belirtmem gerekir. Arkadaşlarımızın mahalle savunma ve direnişleri olmasaydı çok büyük sivil katliamlar gerçekleşebilirdi.

Sonuç olarak Sivas'ta en güçlü hareket konumuna gelmiştik. DSİ, Karayolları, MTA, Tıp Fakültesi gibi kurumlarda en güçlü ve en örgütlü hareket bizdik. Dev-Maden-Sen çalışmalarımız çok iyiydi, orada da önemli bir güç olmuştuk.

Kahraman Maraş olaylarıyla ilgili neler hatırlıyorsun?

Aramızdaki gerginliklere rağmen bütün siyasi hareketler olarak, Kahraman Maraş Katliamı'nda, Dersim'de ortak bir protesto mitingi yapmak amacıyla bir araya geldik. Tartışmalar sonucunda ortak bir miting kararı aldık. Bu, bütün Dersimlilerin bu eylemde olması demekti. Çünkü Dersim'de herkesin bir örgütü vardı. Siyasi hareketler adına konuşmalar yapıldı. Hiçbir olay çıkmadan görkemli bir eylem yaptık. Bu Dersim'in kitlesel son eylemi oldu.

Kamer Özkan olayı nedir?

Kamer Özkan ve bir grup arkadaşı, PKK'den ayrılırken kendilerinde bulunan silahlara da el koymuşlar. PKK silahları alabilmek için Kamer'in kardeşi Zülfü'yü kaçırmıştı. İki taraf da çatışmaya girmeyi göze almış, olay çok vahim bir noktaya gelmişti. Biz devreye girdik. İki tarafla da görüştük. Bu görüşmeye PKK'den Ali Haydar Kaytan gelmişti. Bir çatışma yaşanmadan silahlar verilip rehine serbest bırakıldı. Olay böylece çözüldü. Olayın çözülmesinde Seyfi Cengiz ve ben Kurtuluş adına görüşmelere katıldık. Kamer Özkan ve arkadaşları bir süre sonra Kurtuluş'a geçti.

Tekoşin ayrılığı nasıl yaşandı?

Tekoşin ayrılığı Dersim'de nasıl yaşandı?

1978 baharında Seyfi Cengiz ayrılık konusundaki görüşlerini benimle paylaştı. Ayrı bir hareketin yaratılmasına ihtiyaç olduğunu, söyledi. Kürdistan hareketlerinin bir bölümü, yalnızca siyasi mücadeleyi öngörüyor; diğer bir bölümü ise sadece silahlı mücadeleyi esas alıyordu. Yani bir grup "Sadece siyaset, asla silahlı mücadele olmaz", diğerleri de "Siyasi mücadele yetersiz, silahlı mücadeleyi ön plana çıkararak Kürdistan'da bir devrim yapılabilir" diyordu. Seyfi Cengiz bu iki anlayışı da eksik görüyor hem siyasi hem silahlı mücadeleyi sürdürmeye ihtiyaç olduğunu söylüyordu.

Seyfi, Türkiye ve Kürdistan'daki hareketleri tahlil ederek şöyle bir sonuca varmıştı: Türkiye solunda birçok grup sosyal şovendi. Kürdistan'daki grupların bir kısmı işin teorik boyutuyla ilgili yazıyor çiziyor, kültürel çalışmalar yapıyor, ancak silahlı mücadelenin gerekliliğini reddediyordu. Silahlı mücadeleye anarşizm, goşizm diyorlardı. Diğer bir kısmı da sadece silahlı mücadeleyi savunuyor ve siyaseti bilmiyorlardı. Dolayısıyla bu ülkede hem siyasi hem silahlı mücadeleyi doğru bir şekilde uygulayan bir harekete ihtiyaç vardı. Biz bu

ihtiyacın cevabı olacak, bu zemin üzerinde yükseleceğiz ve inanıyorum ki, kısa bir sürede Kürdistan'ı toparlayacağız, diye düşünüyordu.
Bunları anlattığında ben de bu tespitlere katılmıştım. Ancak ayrılıp başka bir hareket kurmayı doğru bulmamıştım. Kurtuluş'un seksiyon modeli, Kürdistan örgütlenmesini özerk kılarak bu ihtiyaca cevap veriyordu. Kürdistan örgütlenmesi bizim inisiyatifimize bırakılacak, gerektiğinde ayrılma hakkına sahip olacaktık.

Seyfi'nin ayrılığından PKK'nin haberi olmuştu. Onlar Seyfi'nin kendilerine katılacağını düşünüyordu. Çok da istiyorlardı ancak öyle olmadı. Seyfi ayrılıp *Tekoşin* dergisini çıkarınca çok kızdılar ve hemen ardından "ajan ve ihanet örgütlenmesi" tanımını yaptılar. Seyfi bu düşündüklerini Kurtuluş'un seksiyon örgütlenmesi içerisinde hayata geçirmeye çalışsaydı, daha başarılı olurdu. Ben başarılı olacağınıza inanıyordum. Çünkü seksiyon örgütlenmesini biz yapacaktık, inisiyatif bizde olacaktı. Böyle bir imkânımız varken ayrılıp bağımsız bir hareket yaratmak doğru değildi. Seyfi İstanbul'a gitmişti, arkasından ben de gittim. Çok uzun konuştuk. Kesinlikle kararını vermişti. Seyfi'yle çok iyi iki yoldaştık. Aramızda çok derin sevgi ve dostluk oluşmuştu. Onunla ayrı yerlerde olmak beni çok üzmüştü. Ama ayrılmaktan başka çare kalmamıştı. Seyfi'yle dostluk ve arkadaşlığımız devam edecekti ve öyle de oldu. Ayrılıktan sonra Seyfi'nin diğer arkadaşlarla da dostluğu devam etmişti. O günün koşullarında hareket ayrılık/bölünmelerindeki tavır ve kavgalar hatırlanırsa, bu saygın ve seviyeli ayrılık çok anlamlıydı. Böylesine siyasi düşmanlıkların egemen olduğu bir süreçte herhangi bir çatışma veya kavgaya mahal vermeden ayrılmayı başarabilmiştik. Seyfi'yle birlikte Ankara'ya gittik. Mahir Sayın'la görüştükten sonra, Seyfi İstanbul'a ben de Sivas'taki sorunlara müdahil olmak için Sivas'a gittim. Seyfi İstanbul'da ayrılık ilan etti.

Ayrılık sonrası ben, Sivas'tan Dersim'e döndüm, Seyfi'de İstanbul'dan Dersim'e geldi. Derneğimiz tamamen kendisine açıktı. Bütün arkadaşlarla konuştu. Arkadaşlar özgür iradeleriyle karar alarak yerlerini belirledi. Böylece ülkenin siyasal yaşamına Tekoşin de girmiş oldu.

Seyfi'yle son görüşmemiz, 12 Eylül'den sonra oldu. Benim bulunduğum köye geldi. İki gün birlikte kaldık. Uzun uzun sohbetler yaptık. Silahlı mücadele başlatma kararından söz etti. Eğer silahlı mücadeleye başlanırsa kısa zamanda diğer Kürdistani grupların da buna katılacağını, ciddi bir güç olacaklarını, Kürdistan devrim mücadelesinde önemli yol alacaklarına inanıyordu. Çok yanlış bulmuştum. Ben de çok net konuştum. Böyle bir kalkışmanın kendisinin ve arkadaşlarının imhası anlamına geleceğini ve bu koşullarda başarı

şanslarının olmadığını söyledim. Mümkünse kendisi ve arkadaşlarının ülke dışına çıkmaları gerektiğini belirttim. Sonradan üç, dört silahlı baskın ve eylem yapıp mücadeleyi sürdürme koşullarını bulamadıklarından, yurtdışına çıktıklarını duydum. Seyfi bir daha ülkeye dönmedi ve halen yurtdışında yaşıyor.

Sivas'taki Dev-Maden-Sen

Sivas'taki Dev-Maden-Sen çalışmasıyla ilgili bize neler anlatabilirsin?

Seyfi ile Ankara'ya gittiğimizde, Mahir Sayın bana Dev-Maden-Sen'deki durumu anlattı. Orada bir grup arkadaşın sendikayı örgütlediğini, bizim görüşümüzü doğru bulduklarını ancak daha Kurtuluşçu olmadıklarını söyledi. Bu arkadaşların Kurtuluş'a kazandırılmaları ve sendika yönetiminde etkin olmaları için çalışmak gerektiğini belirtti: Görevim buydu. Sendikal çalışma bilmediğim bir alandı. İlkin bu alanı ve oradaki arkadaşları tanımaya çalıştım. Arkadaşların hepsi kırklı yaşların üzerindeydi. Ciddi sendikal deneyim ve birikimleri vardı. Geçmişte THKO saflarında mücadele etmişler. Cezaevinden çıktıktan sonra da sendikal alanda çalışmaya başlayıp, örgütlü bir hale gelmişlerdi. Onlara karşı saygılı oldum ve onlarla birlikte çalışmaya başladım. Dev-Maden-Sen'de çalışanların önemli bir kısmı hem köyde, hem de maden ocağında çalışıyordu. Sivas'tan başlayarak, Erzurum'a oradan Kop Dağı'nın zirvesine kadar gittik. Dönem toplu sözleşme dönemiydi. Buradaki işçileri bize kaydetmek istiyorduk. Ancak kayıt konusunda başarılı olamadık. Çünkü işçilerin çoğu bilinçli ve olarak MİSK'e kayıtlıydı. Bizim dediklerimizin hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktu. Sivas'ta şube başkanı Mirza diye bir arkadaşımız vardı. Ülkücü kökenli olduğu için onların dilinden anlıyordu. Mirza, DİSK'in işçilere kazandırdığı hakları anlattı. Haklar konusundan diğer sendikaların çok gerisinde olduklarını belgeleriyle izah etti.

Kop Dağı'nın zirvesinde Dersim'in Pülümür ilçesinden göç etmiş işçilerle karşılaştık. Köylerindeki bir kavga nedeniyle buraya geldiklerini söylediler. Çok sıcak sohbetlerimiz sonucunda onları sendikaya üye yaptık. Bu dostluk ve sohbet sayesinde çok sayıda işçiyi sendikaya üye yaptık.

1978'de sürdürülen kampanya ve sonrası Dersim'deki örgütlenme durumu nasıl bir seyir izledi?

El ilanları, bildiriler ve mitinglerle yürütüyorduk. Zaten merkezi düzeyde de organize ediliyordu.

1979 yılında çağrılmam üzerine Ankara'ya tekrar gittim. Mahir'le görüştüm. Sivas'ta işçiler grevdeydi oraya gitmemiz gerektiğini söyledi. Ben ve Ersin, Sivas'a gitmek için hazırlık yaptık. Sivas'a gitmeden önce ülkedeki siyasi gelişmelerle ilgili görüşlerimi Mahir'e anlattım. Ülke yangın yeriydi. Sıkıyönetim ilan edilmişti; olaylar engellenemiyordu. Devletin bu durum karşısında bir tek seçeneği kalıyordu; askeriyenin yönetime el koyması... Bu durum karşısında hazırlık yapmamız gerektiğini anlattım. Mahir de bu düşüncelerime katıldı. Ben Ersin'le Sivas'a gittim. Grevci işçilerle görüştük. Durum çok karışıktı. Orada da arkadaşlarla yaptığımız görüşmelerde aynı konuya değindim. Sorunun çok acil olduğunu, örgütsel tedbirler almamız gerektiğini, aksi takdirde yenilgi yaşayabileceğimizi anlattım.

Dersim'in dışında Kürdistan'ın diğer illeriyle örgütsel düzeyde bağlantılarınız var mıydı?

Ben siyasi çalışmalar için Elazığ, Erzincan, Sivas ve Malatya'ya gidiyor ve buralarda siyasi çalışmalar yapıyordum.

Kurtuluş'tan ayrılmanız nasıl oldu?

Dersim'de de Mahir'e ve Sivas'taki arkadaşlara anlattıklarımı anlattım. Alişan Ak arkadaşımız da benim gibi düşünüyordu. Bunun üzerine biz ayrılmışız gibi bir tavır takınıldı ve ilişkimiz koptu. Yanlış davranışlar içine girildi, kırıcı ve olumsuz şeyler yaşandı. Ben ve Alişan da onların tarzında davransaydık kavgalar ve çatışmalar yaşanabilirdi. Provakatif birçok davranışa rağmen, özellikle de benim olgunluk ve sabırla olayları geçiştirmem sonucu olumsuz bir şey yaşanmadı.

12 Eylül'de neredeydin, sonra neler yaşadın?

Köydeydim. Her hangi bir örgütsel ilişkim olmadığından başımın çaresine bakacaktım. Kişisel ilişkilerimi kullanarak kimi zaman Dersim'in köylerinde, kimi zaman Diyarbakır ve İstanbul'da değişik adreslerde kalarak 1983 yılına kadar böyle idare ettim. 1983'ten sonra legalleşip, Dersim'de yaşamaya başladım. Bir işle uğraşmam gerekiyordu. Aklımdan hiç geçmeyen bir işe bulaşma durumunda kaldım. Halamın oğlu müteahitlik yapıyordu. Bana vekâletini verdi. Onun vekâletiyle müteahitlik yapmaya başladım. Daha sonra lokanta açtım, bir ara da fırıncılık yaparak yaşamımı devam ettirdim.

1983'te daha önce tanıdığım, Kars'ta öğretmenlik yapan biriyle evlendim. Eşimin tayini Kars'tan Zonguldak'a çıktı. Bu arada ben de dört ay İzmir Me-

nemen'de askerlik yaptım. 1984 Eylül ayında, evliliğimizin ikinci yılında eşimi doğum yaparken kaybettik. Eşimin kaybettiğim bu doğumda kızım Berivan doğmuştu. Nüfus idaresine isim kaydı sırasında, Berivan ismi, yasaklı olduğu gerekçesiyle ret edildi. İtirazlarımız, gerekçeye dair resmi yazı istememiz karşısında mecburen kayıt ettiler.

1990 yılında bir evlilik daha yaptım. Bu evlilikten Ali Mahir isminde oğlum oldu. Onun adının Ali'si benden ve büyük dedemden, Mahir'inin de çok sevdiğim Mahir Çayan'dan geldiğini belirtmek isterim. İlk evliliğimden olan kızım Berivan evlendi, bir çocuğu var. İkinci evliliğimden olan Ali Mahir 22 yaşında, Munzur Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde okuyor.

SHP ve HEP'de siyaset...

Hiçbir zaman siyasetle ilişkim bitmedi. Dersimli bir grup arkadaşla SHP'de siyaset yapmaya karar verdik. SHP'den yedi milletvekillinin, Paris'teki Kürt Konferansı'na gittikleri gerekçesiyle partiden atılmaları üzerine, SHP'den ayrıldık. Ayrılan grupla birlikte yeni bir parti kurulması çalışmalarına başladık. HEP'in (Halkın Emek Partisi) kuruluş kongresine katıldık. Aydın Güven Gürkan, Abdullah Baştürk, Fehmi Işıklar, İsmail Hakkı Önal, Cüneyt Canver, Arif Sağ, Mahmut Alınak, Mehmet Ali Eren, Adnan Ekmen ve şu anda ismini hatırlayamadığım arkadaşlar bu parti de görev almıştı. Kendi bünyesinde solu barındıran bir partiydi, iyi bir çıkış yakalamıştı. Ülkenin devrimci, demokrat, aydın, sosyalist ve komünistlerini kucaklayan bir partiydi. Kısa zamanda birçok ilde örgütlendi. HEP süreci Türkiye'de, aynı zamanda faili meçhul cinayetlerin de zirve yaptığı bir süreçti.

HEP ve SHP seçim ittifakı sonucu bir grup parlamentoya girdi. Parlamentodaki olaylı yemin töreninden sonra parti kapatıldı. Ben HEP'in kapatılmasından önceki son bir yılda Tunceli İl Başkanlığını yaptım.

Aynı dönemde Diyarbakır'da İl Başkanı Vedat Aydın öldürüldü. Biz de üç minibüsle Dersim'den gitmiştik. Mahşeri bir kalabalık vardı. Türkiye'nin her yerinden binlerce insan gelmişti. Vedat Aydın'ın cenazesinde büyük olaylar oldu. Yüze yakın insanın hayatını kaybettiğini hatırlıyorum. Dersim'e dönüşümüzde bazı arkadaşlarımızın eksik olduğunu fark ettik. Yaralandıklarını sandığımız bu arkadaşlar iki gün sonra Dersim'e geldi. Bu eylem tarihe geçecek büyüklük ve önemdeydi.

Ben HEP kapatıldıktan sonra diğer partilerde görev almadım. En son 1999-2004 yılları arasında Mazgirt İlçesi Belediye Başkanlığı yaptım. ■

KURTULUŞ

sosyalist dergi

1 MAYIS 1978
İÇİN İLERİ

●

«SOSYAL-EMPERYALİZM»
TEORİSİ(!)
«YENİ» NARODNİZMİN
TEORİSİDİR
(IV)

●

ULUSAL SORUN
ve
SÖMÜRGECİLİK SORUNU
ÜZERİNE ELEŞTİRİLER

NİSAN 1978

23

BÜLENT SÜRMEN

Görüşenler: Mehmet Ali Orgun, Cemalettin Efe, Nuran Gelişli

Görüşme tarihi: Aralık 2017

İlk demir çelik fabrikasının kurulduğu Karabük'de doğdum

Kendini tanıtır mısın?

1956 yılında Karabük'te doğmuşum. Benim doğduğum ve sonrasında büyüdüğüm yıllarda, Zonguldak'ın bir ilçesiyken bugün bir il olan Karabük, Türkiye'deki ilk ağır sanayi fabrikası olan demir çelik fabrikasının kurulduğu yer. Dedem, Trabzon'un Sürmene ilçesinden fabrikanın kurulduğu yıllarda buraya göçmüş ve daha sonraki da ailesini taşımış.

Aile gıda ticareti ile uğraşıyor. Ekonomik durumu orta düzeyde denebilir ama eğitim açısından, aile içerisinde lise eğitimi alan ilk nesil benimki. Dedem kendi tabiriyle "İstiklal Savaşı Gazisi." Beş vakit namazını kılan bir insan olmakla beraber "Savaşta komutanımdı" dediği İsmet İnönü sevgisi ve hayranlığı nedeniyle de koyu CHP'liydi. Demokrat Partili akrabalarıyla konuşmayan, onlarla küsen, İnönü-Bayar kavgası yapan ama beri yandan da na-

mazında niyazında, Hac'ca gidip gelen, babaannemi de Hac'ca götürüp getirmiş biriydi. Dolayısıyla öyle bir ailede büyüdüm. Dedem beni on bir, on iki yaşlarımda Kuran kursuna gönderdi; bu nedenle de az çok dini bütün bir çocuk ve ergen oldum. Aşağı yukarı Lise 2'ye kadar namaz kılıp, oruç tutarak dedesinin izinde yürüyen biri oldum. Biz üç kardeşiz ama amcamlar, dedem hep beraber büyük bir evde büyüdük. Sonradan çekirdek aile haline geldik. Üç kardeşin en büyüğü benim.

Karabük fabrika kurulmadan önce on beş, yirmi haneli bir köymüş. Fabrika kurulduğu andan itibaren de özellikle yakın çevresinden olmak üzere, Türkiye'nin her tarafından göç almış. Babamın ailesi Trabzon Sürmene'den, annemin ailesi de Çankırı'dan göç etmiş. Ailede, sülale dışından birisiyle evlenen de ilk babam olmuş. Bizde akraba evliliği fazladır.

Okul hayatın nasıldı?

Karabük Demir Çelik Fabrikası'nda çalışan mühendislerin çocuklarının eğitiminin sağlanmak amacıyla Türk Eğitim Derneği'nin koleji açılmıştı. Ailemin ekonomik durumu kötü olmadığı, hatta orta olduğu için ilkokuldan sonra beni de oraya gönderdiler. 1967'de TED Karabük Kolej'ine başladım, 1972'ye kadar orada okudum. İlk, orta ve lise hayatım Karabük'te geçti.

Karabük, esas olarak bir işçi şehri olmakla beraber, sosyal anlamda sola yatkın bir şehir değildi. Dedemin ilgilenmesi nedeniyle hatırladığım, bazen Adalet Partisi bazen de Cumhuriyet Halk Partisi seçimi kazanırdı.

Edebiyat öğretmenimiz, bir yandan sınıfa her gün aralarında Cumhuriyet'in de olduğu, iki gazete aldırarak bizi "sosyal insan" yapmaya uğraşırdı; ama beri yandan Türk tipini tarif ediyordu sınıfta. Koyu renk saçlı, orta boylu falan gibi laflar ederek resmen ırk özelliği çiziyordu. Ailem Trabzon'dan geldiği ve ben de sarışın ve açık renk gözlü olduğum için sınıftaki diğer arkadaşlarım benimle "Pontus'tan gelme Rum" diye dalga geçmeye başladılar. Benim milliyetçilikle ilgili ilk kırılmam orada olmuştur. Sonunda onlarla baş edemeyip "Ne olmuş Rum olmuşsam, sizin Rumlardan üstünlüğünüz ne?" dediğimi hatırlıyorum. Böylece ırkların birbirinden üstün olmayabileceği gibi bir kavram gelişti bende. Bu kırılmayı çok net hatırlıyorum. Şimdi geriye dönük olarak iyi ki öyle kötü şakalar yapılmış diyorum, yoksa küçük kasabalarda insanlar milliyetçi duygularla yetişir.

Üniversite sınavına nerede girdin?

O tarihlerde üniversite sınavları üç, beş merkezde oluyordu. Bana en yakın yer olan Ankara'da girdim üniversite sınavına. Bizim girdiğimiz yıl, ODTÜ sınavının ayrı yapıldığı son seneydi. Dolayısıyla hem ODTÜ sınavına hem merkezi üniversite sınavına girdim. ODTÜ sınavında İdari Bilimler Fakültesi'ni kazandım İngilizcem de iyi olduğu için hazırlık sınıfını da atlayarak birinci sınıfa başladım. O yıl merkezi sınav sistemi soruları çalındığı için sınav iptal edilmiş ve güz başında yenilenmişti. Dolaysıyla bir yandan okula devam ediyor, diğer taraftan da merkezi sınav sonucunu bekliyordum.

Benden büyük iki amcaoğlumdan biri Ankara Hukuk Fakültesi'nde, diğeri de sonradan Ankara Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi olan okulda okuyordu ve öğrenci evinde kalıyorlardı. Ben onların kaldığı evde kaldım. Benden altı, yedi yaş büyüklerdi, onlarla iletişim kuramıyordum.

Açıkça ilk yılımda ne okula ne de Ankara'ya alışabildim. Belki hazırlık sınıfından başlasam veya kendi akranlarımla bir evde kalsam bu alışma süreci daha kolay atlatılabilirdi. Ben de yaklaşık üç aylık ODTÜ macerasından sonra, nasıl yaptım bilmiyorum, hiç kimseye danışmadan, ailenin onayını almadan ODTÜ'den tasdiknamemi aldım. Fakat o sene aldığım puanlar istediğim yerlere girmeme yetmedi. Çünkü doktor olmam konusunda aile ve arkadaş çevremden baskı vardı. Sonuçta o sene boşa geçmiş oldu. Biraz Ankara'da kaldım sonra Karabük'e döndüm fakat akıllı uslu, çalışkan bir talebe olan ben, Karabük'e dönünce kahvehane filan gibi yerlere gitmeye başladım. Bir müddet sonra bu durum ailenin hoşuna gitmedi ve beni tekrar Ankara'ya gönderdiler. Ertesi yıl Ankara Tıp Fakültesi'ni kazandım ve 1974-75 öğrenim yılından itibaren orada okudum.

Bu arada siyasetle ilişkin oldu mu?

Çok olmadı ama yazları Sürmene'ye gidiyorduk. Kıbrıs'taki savaş nedeniyle 1974 senesinde dağa taşa "Karaoğlan Ecevit" diye yazıldığını hatırlarsınız. Sürmene'de şimdi ne derneği olduğunu hatırlayamadığım bir dernekte toplanılıyor ve Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden bizleri yönlendiren abilerin gözetiminde esas olarak yazılama faaliyetleri yapıyorduk. O abiler –o zaman onlara abi diyorduk- çok demokratik bir ortamda bizlerle ilişki kuruyordu. Hangi sloganların yazılacağına beraber tartışılarak karar veriliyordu. Ben "Amerikan Yardımı=Ambargo" sloganını önerdim; abilerden biri "Bu slogan çok güzel ama bunu bizim insanlarımız anlamaz" dedi ve şimdi bile anlamını bilmediğim bir slogan tipi olduğunu söyledi. O çerçevede bir faaliyet vardı

ama geri dönüp baktığım zaman, 1974 yılında, Kıbrıs çıkarması nedeniyle oluşan milliyetçi ortamda yanlış işler yaptığımızı anlıyorum.

Okul sırasında bir yandan gazetelerin yönlendirmesiyle Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını "şehir eşkıyası" olarak değerlendiriyorum, bir yandan da onlara bir hayranlık hissettiğimi hatırlıyorum. Ama siyaseti tam olarak değerlendirebilecek bir bilgi ve birikim seviyesinde değildim. Sınıf arkadaşlarımla kendi aramızda "Doktor, mühendis, avukat olacaklar niye böyle yapıyorlar" diye konuştuğumuz oluyordu. Sınıfımızda birkaç tane babası İşçi Partili olan arkadaş da vardı. Onlar bize göre daha donanımlıydı ve bizi yönlendirmeye çalışıyorlardı. Dolayısıyla lise yıllarımda özgün bir siyasi faaliyetten söz edemem. Aileden gelen CHP'lilik var, namaz kılma dönemim ilkokul beşinci sınıfta başlayıp lise ikiye kadar devam etti, daha sonrasında yavaş yavaş bıraktım ama gene inanan biriydim.

Üniversiteli yıllar, Kesintisizler, Yol Ayrımı ve Kurtuluşçuluk

Üniversite yılların nasıl geçti?

1974 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdim. Hala kuzenlerimle kalıyordum ama o ev giderek gençleşti. 1975'te bir amcaoğlu, 1976'da diğeri evlendi gitti. 1976'dan itibaren o ev artık benim akranlarımın evi oldu. Sonradan da bizim hareket açısından önemli bir ev haline geldi. Merkezi bir konumda olduğu için özellikle Ankara Tıp'ın buluşma noktalarından biriydi.
Okula başladıktan sonra tesadüflerin bir araya getirdiği, geldikleri şehirler farklı olan beş arkadaşla birlikte oturup kalkmaya, eğlenmeye başladık. Bir arkadaşımız politik anlamda bize göre daha ileriydi. Esas olarak onun yönlendirmesiyle kendi kendimizi eğitmeye başladık. Çeşitli kitapları birlikte okuyoruz. Tabii bu arada, yıl 1974 olduğu için siyasi etkinlikler de başlamış. Mesela yurtdışı elçilerinden birinin ASALA tarafından öldürülmesi üzerine, okulu ülkücüler bastı ve bizi topluca protesto yürüyüşüne götürmeye kalkıştı. Toplu bir karşı çıkma olmamıştı ama herkes aralardan sıyrılıp kaçmaya çalışmıştı.

Fakültenin Tıp-Der diye derneği vardı. Orada çok yoğun tartışmalar oluyordu. Bu derneğin yeri, yanılmıyorsam Sıhhiye'de ADYÖD ile aynı binadaydı.

Bu arada birlikte kaldığım, benden altı, yedi yaş büyük -onlara abi diyordum- kuzenlerim siyasete çok fazla bulaşmamışlardı; ama MHP'li de değillerdi. Ders çalışmak için toplandıkları bir gece, MHP'li bir arkadaşları ile neredeyse sabaha kadar süren bir tartışma yapmışlardı. Ben sadece dinlesem de o tartışmanın sonunda, bütün kalbimle MHP'liye karşı oldum. Bu da benim için önemli bir ders olmuştur. Faşizmin, her şeyin devlet ve polis tarafından kontrol edildiği bir devlet biçimi olduğuna dair, o tartışmadan aklımda kalan bir cümle vardır.

Biz daha sonra, birlikte kaldığımız ve bize göre politik olarak daha ileri dediğim arkadaşın bir yerlerden bulduğu "Kesintisiz"leri okuduk. Mahir Çayan'ın bu ünlü yazılarını kendi aramızda tartıştık. Bunlar güzel yazılar ama biraz ayakları havada, diye karar verdik. Daha sonraki aşamada ise Kurtuluş'un ilk yazılarından "Yol Ayrımı" yazısını okuduk.

Sonradan "Kaçarcılar" diye bir grubun çıktığını ve onların daha farklı yaklaşımları olduklarını, daha ayakları yere basan şeyler savunduklarını öğrendik. Bizim okuldan da "Kaçarcı" denilen gruba dahil olan, Adnan ve Cumali diye iki arkadaşımız vardı. Onların bizim okulda olması hasebiyle "Kaçarcı" denilen grup, bizim okulda daha gözle görünür oldu; çünkü o iki arkadaş aynı zamanda faşistlerle kavgada ön planda olan insanlardı.

Bu arada gene birinci sınıfta iken tanıştığım başka bir arkadaş, beni PDA'cıların derneğine götürmüştü. Hatta orada Doğu Perinçek'in bir seminerine katıldım ve çok kalın bir kitap olan "TİİKP Savunması" kitabını fazla bir şey anlamadan okudum.

Bütün bu anlattıklarımdan bir arayış içinde olduğumuz anlaşılıyor. Aslında sadece ben veya arkadaş grubumuzu kastederek biz değil, herkes bir arayış içindeydi.

1976 yılında, Cumali ve Adnan'ın örgütlediği ve yirmi, otuz kişinin katıldığı bir toplantı yapıldı. O zaman gazeteci İlhami Soysal'ın kızı Alev de bu grup içinde olduğu için, toplantı onların evinde oldu. O eve Ali Demir geldi. Ali Demir konuşmasına, önce o iki arkadaşımızı toplantıyı o evde örgütlemelerini eleştirerek başladı. Ali Demir'in o grubun önemli üç-beş adamından biri olduğunu bilmiyorduk; ama bize göre yaşlı, çok şey bilen, sakin sakin konuşup anlatan bir insandı. Sonuçta biz o toplantıdan Kurtuluşçu olarak çıktık. Nitekim o toplantıdan sonra hızla eğitim grupları oluşturuldu, Ankara Tıp'tan yaklaşık otuza yakın kişi, onar kişilik gruplar halinde, İMO'da, İsmail Metin Ayçiçek'in tedrisatından geçtik. O arada *Kurtuluş*'un dört sayısı çıkmış ve biz o sayıları almamışız. O dört sayıyı

bulana kadar göbeğim çatladı ama buldum. Zaten beşinci sayısından itibaren *Kurtuluş Sosyalist Dergi*, bizim okulda da satılmaya, dağıtılmaya başlandı. Son sayısına kadar da dergiyi aldık, sattık.

Kavgalar, aşklar, mekânlar

Üniversitede sosyal hayatın nasıldı? Kadın erkek ilişkileri nasıldı?

İMO'da çok yoğun eğitim programları oluyordu. Evde de eğitim çalışmalarımızı sürdürüyor, kendimizi eğitmeye çalışıyorduk. Herhangi bir tartışmada, eğitim çalışmalarımızda ismi geçen kitapları alıp okuyorduk. O dönemde, Sol Yayınları'nın bütün kitaplarını alıp okumaya çalışıyorduk; bir kısmını anlıyor, bir kısmını anlamaya çalışıyor ama hepsini alıp okuyorduk. Marksizm'i kavrayıp yorumlamaya, sentezlemeye uğraşıyorduk.

On dokuz, yirmili yaşlardayız; çok sık olmamakla birlikte, o dönemde çok yaygın olan seks filmlerine de gidiyorduk. Ama bu, o evdeki küçük çevremizle yaptığımız bir şeydi. Cinsel ihtiyacı belki o çerçevede karşılıyorduk. Grup olarak çok fazla sinemaya gittiğimizi pek hatırlamıyorum ama o dönem, AST'ın oyunlarını grup halinde giderek izlerdik.

1976 1 Mayıs'ında Tıp-Der olarak trenle İstanbul'a gelmiştik, çok büyük bir heyecan duymuştum. 1977 1 Mayıs'ında ise herkes kendi grubuyla yürümüştü.

Üniversitede süreç çok hızlı geliştiği ve devrimcilikte kız-erkek ilişkilerine "bacı" muhabbetiyle yaklaşıldığı için, açıkçası bu hep böyle sürdü gitti. Kadın arkadaşlarla her türlü konuyu, icabında cinsel konuları da konuşuyor, tartışabiliyor olunca kendimizi ileri unsurlar olarak değerlendiriyorduk. Bugün geri dönüp baktığım zaman son derece geri olduğumuzu görebiliyorum. Bir tür mahalle baskısı yaşamıyoruz. Gene birlikte sinemaya, tiyatroya gidiyoruz ama birebir değil, gruplar halinde gidiyoruz. Cinsellik de dahil her tür konuyu çok detaylı tartışabiliyorduk ama özele indirgemeden, genel anlamda konuşabiliyorduk. Böyle bir anlayış vardı.

Alev'e karşı farklı duygular beslediğimi hissettiğimi anlayınca mesela biz izin aldık. Gençlikten sorumlu arkadaşa, Alev ile durumumuzdan bahsederek evlenmeyi düşündüğümüzü söyleyip bir çeşit onay istedik. O da "Sizin evliliğinize karışmak bizim ne haddimize, niye bana soruyorsunuz?" demedi. Birkaç gün sonra, Ali abinin selamı ile birlikte bizim evliliğimizden memnun olacaklarını söylediğini iletti.

Siz neden böyle bir onay alma ihtiyacı duydunuz?

Bilsem anlatırım ama bilmiyorum. Belki o zamanki mahalle baskısı, anlayış, kural böyle diyeydi. Resmi bir şey değildi ama fiiliyatta böyle bir şey vardı. Belki de yaşadığımız ilişkiyi daha rahat yaşayabilmek açısından olmuş olabilir. Çünkü bir arkadaşım "Artık bize bir şeyler söylemek zorunda hissetmiyor musun kendini?" demişti. Sonuçta öğrencilik hayatımda Alev'den başka kadın arkadaşım olmadı, ilk o oldu, evlendik ondan sonra da tek kadın arkadaşım oldu.

Kurtuluş'la ilişkilendikten sonra hayatın nasıl gelişti?

Birlikte hareket ettiğimiz beş kişiden biri, bizi hayal kırıklığına uğrattı. Hep beraber Kurtuluşçu olmuştuk ama kısa bir süre sonra o, Halkın Kurtuluşu'na geçti; fakat hiçbirimizi oraya götüremedi. Bu arada Ankara'da silahlı çatışmalar da başlamıştı. Biz o beş kişi, Karadeniz'de el yapımı bir tabanca yaptırdık. Sözünü ettiğim arkadaş Halkın Kurtuluşu'na geçince silah bir müddet onda kalıyor, bir müddet bizde kalıyordu. Sonra silahı uzunca bir süre geri vermedi, neredeyse aramız bozulacak hale gelmişti ki silahın kirlendiğini söyledi; böylece biz de o silahın peşini bıraktık.

Ankara Tıp'ta faşist bir grup, ders esnasında amfiyi bastı, onlara büyük bir reaksiyon gösterdik ve amfideki bütün devrimciler, onları döverek okuldan kovaladı. Bir de askeri öğrenciler vardı, askeri giysilerle okurlardı. Bu öğrenciler bir gün bizim okulun kantinini bastı; onlara da reaksiyon gösterdik ve aramızda kavga çıktı. Onları sonuçta kantine sokmadık. Bu askeri öğrenciler, yirmi beş, otuz kişilik bir isim listesi vererek "12 Mart generallerinin faşistleri", "Faşist ordu" demişiz diye, bizim hakkımızda askeri savcılığa şikâyette bulunmuş. Hakkımızda Türk ordusunu alenen tahkirden bir yıldan 6 yıla kadar dava açıldı. Dava Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde görülmeye başlandı. Sonradan sivillerle askerler arasında yaşanan olaylara askeri mahkeme bakamaz diye bir kanun çıktı, mahkeme bu sefer sivilde devam etti. Herhalde beraat ettik, açıkçası sonucunu çok da bilmiyorum.

Bana göre bu iki başarısız saldırı girişiminden sonra okul, bütünüyle devrimcilerin hâkimiyetine geçti. Okula gidip gelirken veya okul içinde bir sorunla karşılaşmadık. Tam tersine faşistler, kantinde falan toplu hareket ediyorlardı. Onların okula gelmesine de engel olmaya çalışmadık. Deneseydik başarabilirdik.

Bu arada İMO'da aldığınız eğitimlerin bizi çok yetkinleştirdiğini söyleyebilirim. Yetkinleştirip geliştirmesinin ötesinde, sosyalleşmemizi de sağlıyor-

du. Değişik insanlarla tanışıyorduk. Çoğunlukla farklı okullardan insanlar oluyordu bunlar. Böylece hepimizin çevresi de sosyal anlamda genişliyordu.

Eğitim çalışmaları ile ilgili biraz daha ayrıntılı bilgi verebilir misin?

Esas olarak Metin Ayçiçek tarafından, yanlış hatırlamıyorsam yaklaşık onar kişilik gruplar halinde, haftada bir veya iki kere verilen eğitimlerdi. Gruplar, aynı okuldan insanlardan oluşmakla beraber, ilerleyen zamanda karışık gruplar da oluşmaya başladı. Kendi grubunun eğitim çalışmasına bir nedenle katılamayan biri, aynı eğitimi alacak başka bir gruba katılabilirdi. Eğer yanlış hatırlamıyorsam "Felsefenin Temel İlkeleri "ve "Ekonomi Politik" bu eğitim çalışmalarında takip edilen iki temel eserdi. İlerleyen dönemde "Devrimci Tavır Sosyalist Ahlak" konusu işlenmeye başladı. Bu eğitim çalışmalarının yanı sıra "sosyal emperyalizm", "devlet" gibi temel konularda büyük gruplara seminerler veriliyordu. Mesela sosyal emperyalizm konusunu, Fen Fakültesi'nden Erdal vermişti ve dergideki sosyal emperyalizm yazısını da onun yazdığını biliyorduk.

Organlı bir ilişkin oldu mu?

İlk başlarda organlı ilişkiden söz etmek zor. Okulun sorumlusu Cumali ve Adnan diye biliyoruz; her şey onlara soruluyor ama komite veya organ gibi yapılar ortalıkta yok. Herkes her konuyu herkesle konuşabiliyordu. Ali Demir'le çok rahat konuşabiliyorduk. Hatta İMO'da, hareketin diğer kurucuları ile görüşme ve tartışma imkânı da vardı.

Okulda dağıtılan bir bildiriye PDA ile birlikte imza atılması üzerine, okuldaki sorumlu kişiler değişti ve komiteler oluşturuldu. Zaten bu arada Adnan Diyarbakır'a, Erdoğan ve Yusuf gibi bazı arkadaşlarımız da İzmir'e gitmişti. Öğrenci gençliğin İMO'ya gitmesi kısıtlanmıştı. Okul dışı zamanımızı, Siyasal ve Hacettepe yurtlarında geçiriyor ve herhangi bir şekilde insan ihtiyacının olduğu yerlere gidiyorduk. Okulda önce sınıf komiteleri ve sınıf komitelerinden birer kişinin yer aldığı okul komitesi oluşturuldu. Bu arada yanılmıyorsam Devrimci Gençlik Örgütü (Dev-Gör) adında, merkezi bir gençlik örgütü kurulmuş ve Ali Demir'in yerini Haşim gibi daha genç insanlar almıştı. Dev-Gör ile okul komitesi arasındaki ilişkiyi de esas olarak Sedat yürütüyor ve ben de ona yardım ediyordum. Daha sonra bu irtibatı ben sağlamaya başladım. Dev-Gör ile ilişki derken gazete ve dergilerin teslim alınması, bunların paralarının ödenmesi, bildirilerin alınması ve merkezi talimatların aktarılması gibi konuları kastediyorum.

Dolayısıyla okul dışı faaliyet olarak Kızılay, Ulus gibi merkezi yerlerde bildiri dağıtımı, gazete satışı ile yazılama, afişleme ve kuşlama gibi faaliyetlerle gerekli görüldüğü zamanlarda insan gücü olarak bir yerlerde hazır bulunmayı sayabiliriz. Bu faaliyetler sadece Ankara Tıp'dan Kurtuluşçular tarafından yapılabildiği gibi bazen karma da olurdu.

Okuldaki en önemli faaliyet anti-faşist mücadele yani faşistlerle kavgaysa diğeri, öteki sol siyasi hareketlerle rekabetti. O dönem çok önemli bir konuydu bu. Okulun tüm devrimci demokrat öğrencilerinin üyesi olduğu, Tıp Der isimli bir derneğimiz vardı ve diğer siyasi hareketlerle rekabet derken bu derneğin yönetimini almak, tabii ki önemli bir görevdi. Okuldaki faaliyetlerimizin en önemlilerinden biri de her yıl Eylül ayında, yeni gelen öğrencilere yönelik propaganda faaliyeti yapmaktı. Gerek yeni gelen öğrencilere gerek eski öğrencilere yönelik propaganda faaliyetleri sürdürülüyordu. Akademik çalışma olarak onlara, ders notlarının veya eski yıllarda sorulmuş soruların teksir halinde dağıtılması önemli bir faaliyetti. Bunun için bazı arkadaşlarımızı özel olarak görevlendirip derslerde not tutturduğumuzu hatırlıyorum.

Şarkılarla, türkülerle 77 1 Mayıs'ına...

1977 1 Mayıs'ında neredeydin?

Biz Ankara'dan otobüslerle şarkı, türkü söyleyerek İstanbul'a geldik. O seyahate bizim otobüsle gelen İsmail Metin Ayçiçek de epeyce yönlendirdi bizi. Fıkra anlattırdı, bazen koro halinde bazen tek tek türkü söyledik. Otobüsleri Üsküdar'da bıraktık, Çiçekçi'den gidileceği söylenmişti. Bu arada otobüs sorumlusuyum, dolayısıyla mitingde de görevliyim. Slogan atarak büyük bir coşkuyla yürüyoruz ama belli bir tedirginlik de var. O zaman Halkın Kurtuluşu ile TKP arasında problem çıkabileceği konuşuluyordu. Intercontinental Oteli'nin önüne geldiğimiz anda silah sesleri duyuldu ve herkes kendisini yerlere attı. Bizim Adnan'ın pat diye kafasının düştüğünü gördüm. Kafadan kurşun yemiş ve onun duruş pozisyonuna göre o kurşunun, Sular İdaresi tarafından gelmiş olabileceğini düşünüyorum. O arada Adnan'ı birileri götürdü, silah sesleri kesildi, biz Gümüşsuyu'ndan aşağı doğru inmeye başladık ama her kafadan bir ses çıkıyor. Birileri "Arkadaşlar gitmeyin!" diye bağırıyor, çok büyük panik ve şaşkınlık içerisinde olanlar var. Ben de o zaman İstanbul'u bilmiyorum. Kalabalıkla birlikte aşağıya indik. Çevremde tanıdığım insan yok. Bir vapura binip karşıya geçtik. Yanlış hatırlamıyorsam o vapura

el koyularak rotası değiştirilmişti ve sonradan basında haber olmuştu. Vapur içinde de insanların epeyce bir kargaşa içinde olduğunu hatırlıyorum. Neyse Üsküdar'a geldik ve orada da bir belediye otobüsüne el konularak bizim otobüslerin park ettiği yere gittik ve sonuçta bizim otobüsü buldum. Diğer arkadaşlar da yavaş yavaş oraya geldi. Adnan'ın durumunu anlattım, epey bir eksiğimiz vardı. O eksiklerden biri de Alev'di; gözaltına alınmış. Adnan'ın hastaneye götürüldüğünü, sağlığının iyi olduğunu öğrendik. Hatta daha sonrasında "Kurşuna kafa attı", "Kurşun kafasına geldi saptı gitti başkasını vurdu" gibi espriler de yaptık.

Bu arada Kemal Ergin'le ilgili de bir şeyler söylemek isterim. Kemal de askeri öğrenci imiş. Kemal bizim aramıza biraz daha geç katıldı ama çok hızlı ilerledi. Bir anda herkesin önüne geçti gitti. Sonunda bir mahallede kahvehane taranması nedeniyle yakalandığını televizyonda gördük. Bizim ev, buluşma noktalarından biriydi. Kemal'in de eve epey gelmiş gitmişliği vardı. Kemal'in yakalanması sonrasında bizim kaldığımız ev polis tarafından basıldı, arandı. Kemal hepimizin çok sevdiği, saydığı arkadaşımızdı, pratikte her zaman en öndeydi. Yakalandığını duyduğumuzda çok üzülmüştük; sonradan öldüğünü duyunca daha da çok üzüldük.

Kampanya faaliyetlerine dair ne söyleyebilirsin?

1978 yılında "Faşizme, Hayat Pahalılığına ve Sömürgeciliğe Karşı Mücadele" kampanyası, pratik çalışma anlamında yoğun bir dönem oldu. O kampanya sürecinde aşağı yukarı her gün, bir faaliyetle geçti. Tıp Fakültesi çok kolay bir okul değildi, en azından devam zorunluluğu vardı; açıkçası çok yorulduğumuzu hatırlıyorum o dönemde. Yazılama, afişleme, kuşlama, gazete satışı, bildiri dağıtma, toplu taşıma araçlarında sözlü propaganda. Bildiri dağıtmada amaç, insanların eline bildiri tutuşturmaktan ziyade, orada sözlü propaganda yapmaktı. Hemen her gün, bu faaliyetlerin birini veya birkaçını birlikte yapıyorduk. Sanıyorum bir ay kadar sürdü ve yoğun bir faaliyet içinde geçti bu kampanya süreci. Sonunda yapılan miting, oldukça kalabalık ve hoşumuza giden bir miting oldu. Mahallelere gerek doktor gerek ilaç gibi sağlık hizmeti götürme çalışmalarımız da vardı. Dağıtılacak ilaçların temini konusunda ve doktor olarak çalışacak arkadaşların örgütlenmesinde, Ankara Tıp olarak görev alıyorduk.

Okuldan ayrılarak sınıf içinde veya mahallede çalışmaya başlama konusunda neler söylersin?

Üniversite gençliği içindeki bazı arkadaşlar ortadan kayboluyordu. O zamanki tabirle "profesyonel"liğe geçtiğini duyuyor veya öğreniyorduk. Bu, okulu bırakıp sınıf içinde veya mahallede çalışmanın diğer adıydı. Tabii hareketin bir kişiyi seçerek okulu bıraktırması, geriye kalanlar açısından, o kişinin daha ileri unsur olduğu anlamına geliyordu. Hareketi benimsemiş herkeste böyle bir beklenti olduğunu düşünüyorum. Dolaysıyla o zamanlar ben de bekledim. Bizim okuldan kaydını başka şehirlere aldıranlar dahil, hiç kimse okulu bırakmadı. Teklif alıp reddeden olup olmadığını bilmiyorum. Sadece Kemal Ergin arkadaşımız mecburen okulu bıraktı. Bizim için durum böyleyken diğer siyasetler açısından da aşağı yukarı ayrıydı. Benim bildiğim kadarıyla İGD'li iki veya üç arkadaş, Halkın Kurtuluşu'ndan bir arkadaş okulu bıraktı. Dev-Yol'dan da hiç bırakan olmadı.

Sol içi çatışmalara yönelik tanıklığın var mı?

Sol içi çatışma tabii ki istenmeyen bir durumdu; ancak o günün koşullarında gerek bizimle Dev-Yol arasında ve gerekse başka siyasetler arasında yaşanması engellenemedi. Herkesin hatırlayacağı, Devrimci Yol ile bizim aramızda Süleyman'ın vurulduğu çatışmada, bizim okuldan Sedat'ı da dizden aşağı gelecek şekilde vurmuşlardı. Dolayısıyla o dönem çok büyük bir kızgınlık yaşadığımızı hatırlıyorum. Bugün geriye dönüp baktığımız zaman, sol içi çatışmaları kınıyoruz ve herkes bunun yanlış olduğunu, kendisinin şahsen sonuna kadar karşı olduğunu söylüyor. Ama diğer yandan, demin de söylediğim gibi bu çatışmalar yaşandı. Demek ki, anti-faşist mücadele kadar sol içi rekabet de hem eleman gereksinimi hem sayıca büyüme anlamında önemli görülüyordu. Bu ilk çatışma, sanırım 1977 yılındaydı, daha sonra 1980'de gene Dev-Yol'la oldukça büyük boyutlu bir çatışma yaşandı. Hacettepe Yurdu'nda biz, Siyasal'ın yurtlarında onlar etkindi ama aradaki bölümlerde ölüm olayları oldu. Bu çatışmanın sonraki günlerinde, Dil Tarih ve bize Sıhhıye'nin oradaki parkı tutmamız gibi bir görev verildi. Dev-Yolcular gelip teslim almasınlar diye, sabah akşam o parkta duruyorduk. Saldırırlarsa da cevap verecektik. Bu sözünü ettiğim Kurtuluş, Dev-Yol çatışması, sanırım bir hafta kadar sürdü. Daha sonra Dev-Gör'den bir arkadaş gelerek barışın sağlandığını bildirdi.

1980'deki çatışmanın başladığı ilk günlerde, Devrimci Yol'un okul sorumlusu bana gelip "Hareket olarak senin okula gelmeni yasakladık" dedi. Bunu kendi kararı olarak değil "merkezi bir karar" olarak, her okulda Kurtuluşçulara uygulanacak bir karar gibi iletti. Dev-Gör'deki arkadaşlara sordum, onlar da "Ortalığı çok fazla germeyelim, ortalıkta da çok fazla gözükme" dediler. Zaten o süreçte de Hacettepe Yurdu, Sıhhıye Parkı nöbeti derken okula da çok fazla gitmiyordum. Dolayısıyla öyle bir süreç yaşamış olduk.

Bunun dışında bizim okulda İGD'lilerle bir kavgamız olmuştu. Onlar bildiri dağıtırken bizim bir arkadaşımızın müdahalesi olmuş; onlar da bunu şiddet olarak değerlendirip arkadaşımız tek başınayken kıstırıp dövüyorlar. Biz de ona saldıranlara cevap verdik. Sonuçta üç, beş gün dışarıdan destek alarak okula geldiler. Biz de destek aldık, sonra düzeldi bir şekilde.

Biz son sınıftayken TKP içinde bir bölünme oldu, onlar arasında şiddetli çatışmalar yaşandı. İGD ile Halkın Kurtuluşu arasında sol içi şiddet, hiç bitmeyen bir durumdu. Onlar arasında dostluk rüzgârının estiği görülmüş bir şey değildi. Her gün kavga ortamı olmasa bile onlar arasında sürekli gerginlik mevcuttu.

1979 1 Mayıs'ında neredeydin?

1979 1 Mayıs'ında İzmir'deydik. Okul olarak bir otobüs gitmiştik. İzmir'deki mitingi TKP düzenlemişti. Biz ilk başta ona katılacağız diye beklerken sonradan Halkın Kurtuluşu ve Devrimci Yol ile birlikte Karşıyaka'daki mitinge katıldık. İstanbul'da sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti. İzmir'de miting alanında, arkadaşlarımızın sokağa çıktığı ve 1 Mayıs'ı İstanbul'da da sokakta kutladığımız anlatıldı.

1980 yılında 1 Mayıs kutlamaları her yerde yasaklandı diye hatırlıyorum. Bu nedenle 1980 1 Mayıs'ında Ankara'da birkaç mahallede korsan gösteriler yaptık. Çok yaygın katılımlı değil de daha militanca yapılan eylemler biçimindeydi.

Okuldaki örgütlenme nasıldı?

İlk başta kişiler üzerinden ilişkiler sürdürülüyordu. Genel olarak İMO ve Siyasal Bilgiler Fakültesi buluşma ve toplanma yerlerimizdi. Daha sonra okulda komiteler oluşturuldu. Gençlik örgütlenmesi Dev-Gör kuruldu. İMO'ya gidişler kısıtlandı. Siyasal ile beraber Hacettepe de toplanma alanı oldu. Gerek okulda ve gerekse okul dışında sürdürülen faaliyetleri, biraz önce anlat-

muştum. Bu faaliyetlere katılım hakkında kişisel gözlemim olarak şunu ifade etmek istiyorum. Önceleri çok fazla gayret sarf etmeden sürekli yeni insanlar geliyor, hareketimize ve bu arada pratik faaliyetlere katılıyordu. Elli, atmış kişiyle yazılama veya afişlemeye çıkar hale gelmiştik. Yazılama için bir duvarın başında iki saat durabiliyorduk. Hatta yazıyı beğenmezsek ertesi gece daha güzel hale getirebiliyor, gölge yapıyorduk. Yazı daha iyi görünsün diye önce duvarı beyaza boyuyorduk. Maraş olayları ve sıkıyönetim ilanından itibaren sayısal olarak gerilemeye başladık. Bunu da en çok pratik faaliyetlere katılma anlamında söyleyebilirim. Tıp Fakültesi'nden İzmir'deki mitinge bir otobüs dolusu insanı götürebiliyorken 1980'de okuldan beş kişi götürebiliyor hale gelmiştik. İnsanlar esas olarak sosyalizm için değil anti-faşist mücadele için bizimle beraberlerdi; Maraş olayları sonrası sıkıyönetim ilan edilince faşistler görevi artık devlete devretti diye düşünüyorum. Dolayısıyla aktif faaliyet içerisinde sayımız oldukça azaldı.

Bir yandan hareketin verdiği görevleri yaparken akademik, demokratik örgüt olarak Tıp Der'in yönetim seçimlerini kazanmak için de çalışıyorduk. Bu dernek yönetimi İGD'lilerin elindeydi, 1979 yılında yapılan genel kurulda, onlar ve biz aynı sayıda oy aldık. Yenilenen seçimleri dört oy farkla onlar kazandı.

1980 yılında Ocak sonu veya Şubat başında bir gece bizim ev basıldı. Evde kalan herkesi emniyete götürdüler. Emniyette başka arkadaşları da gördüm ve o gece on üç farklı evin basıldığını ve hepimizin toplandığını öğrendik. Üç, dört gün sonra, çok da fazla sorgulanmadan hatta sorgu hâkimliğine bile çıkmadan serbest bırakıldım.

Biraz önce anlattığım ev basılması olayının hemen öncesinde, "Komsomol toplantısı" adıyla bir toplantı düzenlenmişti. Ankara'da değişik üniversitelerde okuyan yaklaşık yirmi, otuz kişinin katıldığı bir günlük bir toplantıydı. Esas olarak örgütlenme anlayışı anlatılmış ve tartışılmıştı.

1979 yılı sonlarında okul komitesi içinde bir anlaşmazlığımız oldu; ben kendimi komitenin dışına çıkarttım, okuldan bir arkadaşımızın ikamet etmesi nedeniyle kısmen faaliyet sürdürdüğü mahalleye gittim. Sonrasında gençlik yönetimindeki arkadaşlarla bu konuyu tartıştık. Benim böyle bir karar alamayacağımı, okul komitesindeki görevime geri dönmemi istediler.

Çok fazla problem olmadan okulu bitirdim ama orada arkadaşlarımın çok yardımı oldu, sene kaybetmeden 1980 Temmuz döneminde okuldan mezun oldum.

Darbe geliyor ama...

Genel anlamda Kurtuluş örgütlenmesi nasıldı?

Sanıyorum 1978 yılına kadar hiçbir kademede organlaşma yoktu. Biz okuldan insanlar herkesle, her yerde, her konuyu tartışabiliyorduk. Öyle ki okul ile ilgili konular dahi Ali Demir ile konuşuluyordu. Tabii o zamanlar Geçici Merkez Komite üyeleri olduklarını bilmeden. Diğer kurucuları da İMO'da görüyor, fırsat bulursak soru da soruyorduk. Sonra Haşim üniversite gençliği ve Süleyman Toklu da mahallelerle ilgilenmeye başladı ve akabinde Dev-Gör kuruldu. Gençlik içindeki tartışmalarda örgütlenme aşamalarını, 'hareket – örgüt – parti' olarak sıralıyorduk. Kurtuluş'un henüz 'hareket' aşamasında olduğunu, belli bir olgunluğa eriştikten sonra örgüt olacağımızı, partileşmenin ise bunun son aşaması olacağını; ancak partileşme olabilmesi için mutlaka sınıf içinde örgütlenmemiz gerektiğini konuşuyorduk. Bizim gözümüzde Türkiye'de devrim yapabilecek kapasitede, devasa bir yapı olan Kurtuluş'un sadece 51 üyesi olduğunu çok sonra öğrenmiş olduk.

12 Eylül'e gelirken bizzat yayınlarda askeri darbenin olabileceğine dair tespitler yapılıyor. Pratik hayatınızda bu tespite uygun herhangi bir değişiklik oldu mu?

Biz hareket bize ne derse onu yapıyorduk. Açıkçası, bağımsız bir davranış geliştirme söz konusu değildi. Pratik faaliyet içinde desteğimizin azaldığının farkındaydık, bir askeri darbenin olabileceği konuşuluyordu ama o dönemde kendimizi çok güçlü görüyorduk. Askeri darbe bize bir şey yapamaz gibi geliyordu ya da çok ciddi biçimde konuşulmuyordu. Pratik faaliyetleri yürüten insan sayısı azaldı belki ama yürütülen faaliyette hiçbir değişiklik de olmadı. Bu arada okuldan mezun olan arkadaşlarımız, mesleklerini Kürdistan'da yapmaları konusunda hareket tarafından yönlendiriliyordu.

Meslekte uzmanlaşma da bizim aramızda bir tartışma konusuydu. Uzmanlaşma daha dar bir alanda kalmak anlamına gelirken pratisyen olmak, sağlık ocaklarında daha fazla halkla iç içe olmak anlamına geliyordu. Gelecekteki mücadelemiz açısından daha uygun yol ve yöntem diye düşünülüyordu ve uzmanlaşmaya karşı çıkılıyordu ama 12 Eylül oldu ve her birimiz uzmanlaşmaya yönelmeye başladık.

12 Eylül'de neredeydin?

12 Eylül'de, memlekette bir akrabamın nikâhındaydık. Nikâh 11 Eylül akşamı oldu, 12 Eylül sabahı Ankara'ya dönecektik ama sabah erken evden çıktığımızda, her tarafın askerler tarafından tutulmuş olduğunu ve sokağa çıkmanın yasaklandığını öğrendik. Sanıyorum öğleden sonra izin çıktı ve öyle gittik. Temmuz ayında okulu bitirdikten sonra "Ne yapayım?" diye sorduğumda, Ankara'da kalmam söylenmişti. CHP'li bir tanıdık aracılığıyla belediyede iş bulmuştum, Fen İşleri'ne işçi olarak alınacak fakat belediye tabibi olarak çalışacaktım. 12 Eylül'de işlemler henüz bitmemişti; işe alımlar durdurulmuştu ama işlemlerimi 11 Eylül'de bitirmişim gibi yapılarak belediyede çalışmam mümkün oldu. Bu nedenle eski ilişkilerimi aynen sürdürüyordum. Randevu yöntemi ile haftada bir kez, kamuya ait açık alanlarda buluşuyorduk. Normalde artık öğrenci olmadığıma göre ilişkinin boyutu değişmeliydi ama böyle birkaç ay sürdü.1980 yılı Kasım sonu veya Aralık başında görüştüğüm arkadaş, artık görüşme yapmayacaklarını, ilişkiyi keseceğimizi, halkın arasına karışarak kendimi kaybettirmemi, gerektiğinde beni bulacaklarını söyledi. Bu görüşmelerde yeni durumu askeri diktatörlük olarak isimlendirdiğimizi ve "geri çekilme" kararı aldığımızı öğrenmiştik. Böylece 1980 yılının Kasım ya da Aralık ayında, bir manada örgütlü ilişkiye ara vermiş oldum. Sağlık Bakanlığı'na tayin için başvurdum ve sanıyorum Ocak sonunda da Samsun'un Ladik ilçesine gittim.

Alev, okulu 1981 yılında bitirdi ve 12 Eylül rejimi tıp fakültesi mezunlarına mecburi hizmet getirdiği için çektiği kura sonucu, Bulancak'a tayin oldu. Ben de Bulancak'a tayin istedim. 1982 yılı Nisan ayında evlendik. Bizden önce mezun olan arkadaşlarımızdan bir kısmı, o zaman Diyarbakır'a gitmişti. Ben de 1982 yılının Ekim ayında, Diyarbakır Tıp Fakültesi'nde ortopedi ve travmatoloji ihtisası yapmaya gittim, Alev Bulancak'ta kaldı.

12 Eylül sonrası, TKKKÖ ve Diyarbakır

12 Eylül sonrası siyasi faaliyetlerini anlatır mısın?

1980 yılı sonunda Ankara'da ilişki "Başının çaresine bakacaksın" denilerek kesilmişti. O zamandan Diyarbakır'a gelinceye kadar siyasi ilişkim olmadı. Diyarbakır'a geldikten sonra okuldan eski arkadaşlarla ve Diyarbakır'daki arkadaşlarla gevşek bir görüşme, haberleşme ilişkisi başladı. O dönemden, önceden Ankara'dan tanıdığım Kenan'ı hatırlıyorum. Daha sonra 1983 yılı-

nın sanırım Eylül veya Ekim ayında, Kamer (Konca) ile tanıştım. Kamer örgütsel faaliyetin yeniden başladığını, 12 Eylül öncesinde Kurtuluş'un "örgüt" olmadığını ancak "siyasi hareket" olarak isimlendirilebileceğini, şimdi ise "örgüt" olarak yeniden yapılandığını, adının "Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü" (TKKKÖ) olduğunu ve Diyarbakır'da da örgütlendiklerini söyledi. Böylece biz örgütsel bir faaliyet içerisine girmiş olduk. Daha sonra Mehmet Ali (Orgun) ile tanıştım ve böylece Diyarbakır'da bir memur komitesini oluşturduk. Bu komitenin dışında ayrıca bir işçi komitesi ve her ikisinin üzerinde il komitesi oluşturulduğu söylendi. Mehmet Ali, bizim komitenin sekreteri idi ve il komitesinde bizi temsil edecekti. Yapı ve işleyiş ile ilgili benim hatırladıklarım bunlar. Bu memur komitesinde Mehmet Ali, Sedat ve ben vardık. Komite dışında hepsi doktor olan sekiz, dokuz arkadaşla ilişkimiz vardı. Siyasi faaliyet olarak Kamer veya M. Ali'nin getirdiği *Ekim* dergilerini hem kendimiz okuyor hem de çevremize dağıtıyorduk. Dergi az sayıda olduğundan arkadaşlar arasında dolaşımı sağlıyor, yani birinden alıp diğerine veriyorduk. Ayrıca kendimiz dahil çevremizdeki arkadaşlardan aidat topluyorduk. Bir de örgüt içi sirkülasyonlar geliyordu; onları dağıtmıyor, sadece komitede olan bizler okuyorduk. Ayrıca çok tartışıyorduk. Kamer geldiği zaman bizde veya Sedat'larda kalıyordu. Kamer ile bizde kaldığı zaman çok uzun tartışmalarımız oluyordu. Bu tartışmalarda örgütün yaşadığı türbülanstan ve yaşanan ayrılıktan bahsedilip bahsedilmediğini şimdi hatırlamıyorum. İlk başlarda Mehmet Ali daha sık geliyordu veya zaten Diyarbakır'da yaşıyordu. Düzenli olarak haftada en az bir kez görüşüyorduk, daha seyrek olarak da üçümüz bir araya geliyorduk. Daha sonra bu görüşmeleri Kamer ile yapmaya başladık. Sonraki konuşmalardan anladığımız kadarıyla bir takip olmuş ve yer değiştirmeler yaşanmış. Mehmet Ali, Gaziantep'de görevlendirilmiş. Memur komitesinde birlikte yer aldığımız bir arkadaş polis takibinden kuşkulanıldığı için başka bir şehirde görevlendiriliyor; ancak komitedeki diğer üyeler bilgilendirilmiyor. Aslında bilsek de yapabileceğimiz bir şey yoktu. Sedat ve ben memur olduğumuz için zaten sürekli oradaydık ve illegaliteye geçmeden ayrılamazdık. Daha sonra sorguda, çekilmiş birçok fotoğraf gösterdi bize polis. Çok takip yemişiz. Biz pastanede güya muhallebi sohbeti yapıyorken polis de arkamızdan bizi izliyor ve fotoğraf çekiyormuş.

Kısaca ailevi durumdan da söz edeyim. Alev de eş durumundan tayin yaptırarak Diyarbakır'a geldi ve 1983'ün Ocak ayında da bir oğlumuz oldu. 1984 Nisan ayının 15'inde Kamer bizim evdeydi. Bizim de evlilik yıldönü-

mümüzdü. Yemekten sonra Kamer, "Madem sizin evlilik yıldönümünüz, bulaşıkları ben yıkayayım" diyerek mutfağa gitti. Biz de Alev'le sofrada sohbete devam ederken gece saat 10 falan gibi polis evi bastı ve evden dördümüzü aldılar. Oğlum henüz 16 aylıktı. Aslında evde suç unsuru olacak bir şey yoktu, ancak polis kendi getirdiği birkaç dergiyi aramada bulmuş gibi tutanak tuttu.

Sonrasında sorgu ve işkence süreci başladı. Kamer'e çok fazla eziyet ettiler çünkü oraya gelenlerden iki arkadaş, polisle işbirliği yaptı. Polis onlardan öğrendiklerini doğrulamak veya derinleştirmek için özellikle Kamer'e ve bizlere yüklendi.

Bu süreçte iki farklı şey de oldu; birincisi, "eroinci" denilen Behçet Cantürk ve arkadaşlarını da oraya topladılar. Gündüz bize, gece onlara işkence yapıyorlardı.

Diğeri de üç PKK'li getirildi. Bunlar keşif amacıyla sınırdan Türkiye'ye girmişler, askerle karşılaşmışlar, çatışmışlar ve hatta bir astsubayı rehin aldıktan bir müddet sonra teslim olmuşlar. Onlara da çok yoğun ve çok ağır işkence yaptılar. Bu üç arkadaştan birinin isminin Ali Oruç olduğunu hatırlıyorum.

Bu arada Alev'i iki gün sonra sorgu yerine getirdiler; çocuğu işyerinden bir arkadaşı almış. Sedat'ın karısı Şermin'i de getirdiler. Alev'le Şermin'i hücreye koydular. Daha sonra Mehmet Ali'nin karısı Nafiye'yi de getirip, onu da ayrı hücreye koydular. Böylece sanırım yetmiş, seksen gün geçirdik ve Haziran ayı sonunda, sorgu hâkimliğine çıktık. Bizler tutuklandık, Alev dahil kadınların hepsi tahliye oldu. Bu arada belirteyim Nafiye bizimle beraberdi ama Mehmet Ali yakalanmamıştı.

Bu sorgu sürecinde birden çok kez, Trabzonlu ve üstelik doktor olduğum halde bunların arasında ne arıyorum, dayağı yedim. Yani, insan beyaz Türk ise ve üstelik doktor da olmuşsa, devletinden daha ne isterdi, komünistlerin yanında işi neydi? Bu komünistler üstelik Kürt'tü.

Gene evdeki telefon rehberimizde Alev'in babası vasıtası ile şahsen tanıdığı Uğur Mumcu ve İlhan Selçuk gibi, o zamanlar solcu olarak bilinen bazı gazetecilerin isimlerinin olması sorguculara kızgınlık ve öfke yaratarak fazladan dayağa neden olmuştu.

Neyle yargılandın?

İddianamede isnat edilen suç "Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü isimli silahlı çete yöneticiliği" idi, savcı mütalaasını bu örgüte üyelikten verdi

ama mahkeme yardım ve yataklıktan ceza verdi. Kanun maddeleri ile ifade etmek istersek sırası ile 168/1, 168/2 ve 169 oluyor. Haziran ayında cezaevine gittik ama duruşmalar Eylül veya Ekim'de başladı. Kamer'in oldukça uzun bir ifadesi oldu, siyasi savunma yaptı. Yaklaşık üç ay sürdü. 1984 yılı 31 Aralık'ta, birinci duruşmanın sonunda tahliye oldum. 5 No'lu Cezaevi'nde altı ay ve sorguda 2,5 ay olmak üzere toplam 8,5 ay sonra dışarı çıkmış oldum.

Bu süreçte bizim örgütle olan ilişkimizin boyutu hiç konuşulmadı. Şimdi düşündüğüm zaman ne kadar acemi olduğumuzu görüyorum. Örgütteki statün nedir, hakların nelerdir, sorumlulukların nelerdir gibi konular belirlenmeden, nasıl bir örgütsel faaliyet sürdürmüşüz? İşkenceden sonra sorgu hâkimliğine çıkmadan, "gözaltı koğuşu" denilen yerde on, on beş gün muhtemelen işkence izlerinin tamamen yok olması amacıyla bekletildik. Bu sırada Kamer ile savunmalarımız hakkında konuşma fırsatımız oldu. Kamer kendisinin siyasi savunma yapacağını ancak siyasi savunma yapmanın örgütün üyelerine yönelik bir karar olduğunu, benim aday üye olmam nedeniyle siyasi savunma yapmamın gerekli olmadığını, böylece daha kısa süreli bir ceza alabileceğimi söyledi. Bu durumda ben örgütteki statümü, örgütle ilişkim sürerken değil, cezaevinde olduğum için pratikte ilişkimin kesildiği bir dönemde öğrenmiş oldum. Aslında aday üyeliğin hak ve sorumluluklarının neler olduğunu da bilmiyordum.

Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi ve PKK

Cezaevi süreci nasıldı?

Öncelikle cezaevine ilk girdiğimde çok büyük bir şaşkınlık yaşadığımı ifade edeyim. Çünkü gerek Ankara'da ve gerekse Diyarbakır'da içinde bulunduğumuz siyasi ortamlarda belirli bir insan grubuyla muhatap oluyorduk. Belli bir birikimi olan, öğrenci ve lise/üniversite mezunu entelektüel insanlardı bunlar. Cezaevine girdiğimde çoğunluğun halktan insanlar olduğunu, aralarında imam, çoban, seyyar satıcıların olduğunu gördüm. Ben o zamana kadar bulunduğumuz çevrelerde ağzı laf yapan, teorik tartışmalarda sayfa numarası ile ustalardan alıntı yapan insanları görmüştüm. Cezaevinde farklı, daha sade, daha düz ve daha doğrudan kendini ifade eden insanlarla karşılaştım. Dünyaya bakışımız, teoriyi kavrayışımız aynı değildi. Bu bende ilk başta bir şaşkınlık yarattı. Birincisi bu.

İkincisi ise o zaman tüm Kürt örgütlerine saygı duymakla beraber, Kürt örgütleri içerisinde PKK'nin birazcık oyunbozan olduğunu, diğer Kürt örgütlerine karşı mücadeleyi abarttığını, sol içi şiddeti sıklıkla kullandığını düşünürdük. Cezaevine girdiğimde orada olanların yüzde sekseninin bu harekete üye veya sempatizan olma nedeniyle orada olduğunu gördüm. Ben PKK'yi, silahlı gençlerden oluşan bir tür gençlik örgütü gibi görüyordum. Oysa cezaevinde onların halka nüfuz etmiş ve çok geniş bir taban yaratmış olduklarını gördüm. Diğer Kürt siyasi hareketlerinin üye ve sempatizanlarının çoğu, bizim gibi küçük burjuva kökenli öğrenci, öğretmen veya memurdu.

Cezaevindeki baskı, biz girmeden beş-altı ay öncesine kadar çok yoğunmuş. 1984 yılı Ocak ayında büyük bir direniş gerçekleştirilmiş ve ölümler olmuş. Sonrasında ortam epeyce rahatlamış. İşte biz bu süreçte cezaevine girdik. Dolayısıyla biz girdiğimizde çok fazla bir baskı yoktu. Çok fazla baskı yoktu derken bunu Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'nin kendi tarihi içinde kıyaslama yaparak söylüyorum. Oysa daha sonra okuyarak veya dinleyerek öğrendiğimiz kadarıyla Türkiye'deki başka cezaevleri ile kıyaslanamaz derecede baskı vardı. Cezaevine ilk girdiğimizde atılan "hoş geldin" dayağı inanılmaz bir dayaktı. Öyle bir dayağa şu anda, bu yaşımda bünye olarak dayanamam. Sedat, o dayak sırasında kafasına aldığı darbeler sonucu geçici olarak hafıza kaybı yaşadı. Bu nedenle ilk gece büyük bir tedirginlik yaşadık; çünkü daha büyük sonuçlara yol açabilirdi. O ilk gece Sedat'ı gözleme almadılar, "Mutlaka hastaneye götürülmesi gerekiyor" dememize rağmen hastaneye götürmediler.

Mahkemelere gitme çok büyük eziyetlere yol açıyordu. Sabahın saat beşinde kaldırıyorlar, zincirle arabalara tıkıyorlar, arabanın içi hava almıyor, dört, beş saat sıcaksa sıcakta, soğuksa soğukta arabanın içinde bekletiyorlardı. İlk duruşmamız Eylül sonundan Aralık sonuna kadar sürdüğünden hem sıcağı hem de soğuğu yaşadık. Açıkçası mahkemeye gidiş gelişler tam bir işkenceydi ve bu özellikle yapılıyordu.

Cezaevindeki koğuş arkadaşlarımızın hemen hepsi, o çok baskılı ve işkenceli dönemi yaşamıştı. Cezaevinden tahliye olanların tamamına yakınının, eğer bir fiziki engeli yoksa dağ kadrosuna katıldığını düşünüyorum. Başka Kürt siyasi hareketleri mensubu olma suçundan cezaevine girenlerin çoğunun da PKK'li olarak tahliye olduğunu düşünüyorum. Yani PKK, esas olarak Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi'nde kurulmuştur tespitine katılıyorum.

Ailen tüm bu yaşananları nasıl karşıladı?

Tüm bu yaşadıklarım öğrencilik dönemimde yaşansaydı ailenin nasıl bir tepki vereceğini bilemem. Muhtemelen aylık ödeneği kesme ile tehdit edebilirlerdi veya eve dönmeye zorlayabilirlerdi. Ankara'da yaşamadıklarından mahkeme veya emniyete götürülme gibi durumlardan haberleri olmadı. Diyarbakır sürecinde, ben aşağı yukarı otuz yaşında, evli, çocuklu ve hayatını kendi kazanan bir insandım. Dolayısıyla aile ile aramda tehdit unsuru olarak kullanılabilecek ekonomik bir bağ yoktu. Bu açıklamadan sonra bize sahip çıktıklarını, kardeşimin sorgu aşamasında gelerek çamaşır getirdiğini, anne ve babamın ise az sayıda da olsa özellikle açık görüşlere geldiğini söyleyebilirim. Diyarbakır Cezaevi'ne ilk geldiğinde babamın gözlerindeki şaşkınlık, şu an bile aklımda ve sanırım hiç unutmayacağım. Ben çıktıktan sonra bu konular hiç konuşulmadı. Çocuk ilk başta anneannedeydi. İstanbul'a gelip "Biraz da biz bakalım" diyerek çocuğu anneanneden alıp Karabük'e götürmüşler. Alev tahliye olunca çocuğu kendi yanına aldı ancak o da çocukla beraber olamadı; duruşmalara ve görüşlere gelebilmek için Şermin'le beraber Diyarbakır'da kaldılar.

12 Eylül askeri diktatörlüğünün getirdiği uygulamalardan biri de üniversitelerde akademik kariyerin ilk adımı olan asistanlığın, araştırma görevlisine dönüştürülmesi ve bu insanların sözleşme ile kurumlara bağlanarak iş güvencelerinin kaldırılmasıydı. Bu çerçevede daha duruşmalar devam ederken sözleşmem feshedildi ve işsiz kadım. Diğer yandan Alev, Sağlık Bakanlığı'na bağlı bir memurdu ve o da açığa alındı. Böylece en azından bir süre ailelerimizin ekonomik yardımını almak durumunda kaldık.

Diyarbakır'a ilk gittiğinde farklı bir coğrafyada olduğun hissini yaşadın mı?

Diyarbakır'a ilk gittiğimde açıkçası şaşkınlık yaşamadım. Diyarbakır o zaman da insanları sıkmayan, büyük bir şehirdi. Sosyal anlamda olanakları genişti. Türk ve Kürt etnik kimlikleri açısından soruyorsan eğer, orada yaşadığım süreçte Türk kimliğim nedeniyle çarşıda, pazarda herhangi bir farklı uygulama ile karşılaşmadım. Zaten 12 Eylül askeri diktatörlüğünün yönetimi söz konusu olduğundan, insanlar kendi dertleri ile meşguldü. Eminim çarşıda, pazarda veya hastanede, bir türlü ilişki kurulan her Diyarbakırlının cezaevinde uzak da olsa bir akrabası vardı. Hastanede çalışırken köylerden gelen, özellikle çocuk ve kadın hastalarla iletişim sorun olabiliyordu. Biz doktor ola-

rak bazı gerekli cümleleri öğrenmiştik; uzun konuşmak gerektiğinde de personel tercümanlık konusunda yardımcı oluyordu.

Cezaevinden çıktıktan sonra neler yaptın?

Benim cezaevi sürecim iki parçalı oldu. Dava devam ederken tahliye oldum ve askere gittim. Sakıncalı kura çekerek askerliği tamamladığım zaman hem yerel mahkeme hem de Yargıtay aşamaları sona erdi ve dört yıllık cezam kesinleşmiş oldu. Kalan sürem bir yıldan az olduğu için ilçe cezaevlerinde de çekebilme hakkı vardı. Biz de hem savcısını dolaylı olarak tanıdığımızdan hem de İstanbul'a yakın olduğundan Yalova Cezaevi'ni seçtik; ben orada, yaklaşık on bir ay yattım. Tabii Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi ile Yalova Cezaevi kıyaslandığında ikincisine cezaevi bile denemez. Bu arada Alev de beraat etmiş ve Malkara'nın uzak bir köyüne sağlık ocağı tabibi olarak tayin edilmişti.

Sonuçta cezayı bitirdikten sonra İstanbul'a geldim ve önce benimle aynı dönemden iki arkadaşımızın işlettiği periferideki bir tıp merkezinde onlarla birlikte çalışmaya başladım. Gerek pratisyen olmadığımdan ve gerekse kendimi o şekilde hazırlamadığımdan muayene hekimliği yürümedi. Ben de bir mama firmasında hekimlere tanıtım yapan elemanların eğitimcisi pozisyonunda iş bularak bir anlamda hekimliği bıraktım ve hayatımı öyle kazandım. Bu arada 12 Eylül rejimi biraz gevşemişti, Alev'in de tayinini İstanbul'a yaptırarak aşağı yukarı dört yıl sonra aile olarak yeniden bir araya geldik. O zamandan beri burada İstanbul'da yaşıyoruz.

Son olarak neler söylemek istersin?

Aslında benim yaşadıklarım 12 Eylül askeri diktatörlüğü öncesinde ve sonrasında aramızdan pek çok kişide görülebilecek sıradan bir yaşam kesiti. Tabii acılar kıyaslanamaz ama çok fazla eziyet gören, işkencede ölen, yargısız infaz edilen ve idam edilen arkadaşımız oldu. Çok uzun yıllarını cezaevinde geçirenler oldu. Bin bir emek harcayarak başladıkları ve sürdürdükleri eğitimlerini tamamlayamayan arkadaşlarımız oldu. Bu tür kitaplarda daha çok onların hikâyeleri olmalı diye düşünürüm. Ancak beyaz Türk ve üstelik doktor olarak Diyarbakır'da tutuklanarak yargılanan ve kısa bir süre de olsa 5 Nolu Cezaevi'nde yatan bir Kurtuluşçunun anlatımının *Kurtuluş Kendini Anlatıyor* kitap dizisinde bir örnek olarak yer alması, okuyucuya belki farklı bir fikir verebilir. ■

KURTULUŞ

faşist saldırılara, hayat pahalılığına ve sömürgeciliğe karşı mücadele kampanyası

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ ve EZİLEN HALKLAR BİRLEŞİN

2. ÖZEL SAYISI

Faşist saldırılara, Hayat Pahalılığına ve Sömürgeciliğe karşı

MÜCADELE EDELİM

HALİM YILDIRIM (BOZO)

Görüşenler: Nuran Gelişli, Mehmet Ali Orgun, Cemalettin Efe, Bülent Sürmen, Şehmus Tekin

Görüşme Tarihi: Haziran 2014

Kızıltepeli Kürdüm

Kendini tanıtır mısın?

1956 Mardin Kızıltepe doğumluyum. İlk, orta ve liseyi Kızıltepe'de okudum. Yoksul bir aileden gelmeyim, Kürdüm. Babam iki evlilik yapmış. Anamdan üç ablam üç de erkek kardeşim var. Benle beraber yedi kardeşiz. Birinci vefat ettikten sonra yaptığı ikinci evlilikteki diğer anadan, bir kız dört erkek kardeşim oldu. Ben birinci anneden birinci erkeğim. Anadilim Kürtçeydi, başka dil bilmiyorduk.

Türkçe ile ilk karşılaşman nasıl oldu ve ne yaşadın?

1962'de okula kaydoldum, altı yaşındaydım. Türkçeyi okulda öğrendim. İlkokul üçüncü sınıftaydım, Yıldız Çubukçu diye bir öğretmen vardı, bana sarı bir yirmi beş kuruş verdi "Git bana bir demet maydanoz al" dedi. Maydanozun ne olduğunu bilmiyorum. Orada kırtasiyeci vardı Fuat Er-

gün, ona sordum, o beni yönlendirdi "Doğru Hacı Ali'ye git" dedi. O da manavcıydı, bir demet maydanoz istedim; baktım bana baldunis (bexdenûs) verince o zaman anladım maydanozun baldunis olduğunu. Üzerine sarı bir 10 kuruş verdi, gittim öğretmenime verdim. Yani Türkçeyi okulda öğrendim. Okul öncesi Türkçenin T'sini bile bilmiyordum. Çevrede Arapça konuşuluyordu fakat ben bugün de Arapçayı kavrayamadım, konuşamam. Anlıyorum fakat yarım yamalak. Anadilim Kürtçe olduğu için Kürtçeyi güzel konuşurum. Türkçeyi bize zoraki öğrettiler.

Liseden sonra devam ettin mi?

Liseden sonra iki yıllık Mardin Eğitim Enstitüsü'nü okudum. Öğretmen oldum. Ankara'ya geldik kura çekmeye Şehmus'la beraber, ben de Maraş'ı çektim kurada ama Maraş'a gitmedim. O zaman Kurtuluş hareketinin içindeydim.

Kemalizmi ben Kurtuluş'tan öğrendim

Siyasetle tanışman nasıl oldu?

Siyasetle tanışmam Eğitim'den çok önceydi. Bizden büyük ağabeylerimiz vardı yüksekokul okuyanlar. Mesela Mehmet Demir, Ali Demir, Şehmus Kaplan, Sidar Solhan, Mevlüt Yıldız gibi insanlar. Bunlar bizden hem yaşça büyük hem üniversite okuyordu, biz de ortaokul, lise çağlarındaydık. Türkiye'de gelişen devrimci hareketler içerisinde, özellikle Dev Genç, arada Mehmet Demir -o Doğu Kültür Ocakları'nın kurucularındandı-gelirdi, Ali, Dev Genç'in içinde çalışıyordu. Kızıltepe'de de bir derneğin kurulması ihtiyacı duyuluyor dendi ve bu büyüklerin kuruculuğuyla Kızıltepe Kültür Sosyal Dayanışma Derneği kuruldu. O derneğe biz de üye olduk. Yıl 74'tü. O zaman gruplar pek yoktu. Altı aylık geçici yönetim kurulu sonrası yapılan kongrede derneğin yönetimine bizler geldik. O dernekte çalışmalarımızı sürdürüyorduk. Yüksekokul okuyan arkadaşların gelip dernekle ilgilenmeleri bizim gibi gençleri de etkiledi. İlk eylemimiz: "Zam Zam Zam, Ucuzluk Ne Zaman!" yazılı küçücük afişler gelmişti, biz de Kızıltepe'nin sokaklarına, duvarlarına falan yapıştırıyorduk. "Kahrolsun Amerika, Kahrolsun Emperyalizm" buna benzer şeyler. Bunlar olurken herkes yavaş yavaş kendine bir fraksiyon, bir grup bulmaya başladı. *Kurtuluş* gazetesi veya dergisi çıkmadan önce de Ali Demir'in "*Görüşlerimiz*" diye çıkardığı bir broşür vardı dernek adına, o görüş-

ler bizim temel görüşlerimiz oldu ve onun üzerine yoğunlaşıp bu sefer biz de kendimize bir çizgi bulduk; gideceğimiz yol da belli oldu. Böylece Kurtuluşçu olduk. Kısacası buydu. Kurtuluş'la tanışmamız Ali Demir'in etkilemesi, onun yönlendirmesi ile oldu. Sonra da Kurtuluş'un çalışmalarına gücümüz oranında yardımcı olmaya çalıştık. Kurtuluş'un nasıl doğduğunu, nasıl olduğunu sonradan öğrendik. Parti-Cephe'den ayrılmalarını, dergi çıktıktan sonra "Yol Ayrımı" yazısıyla zaten kendisi anlatıyordu. Daha önce Kemalizm var mıydı yok muydu bilmiyorum. Kemalizm'i bence Kurtuluş yarattı. Daha önce Atatürkçülüktü, sonra bir baktık, bir başlık atmış: "Kemalizm Nedir, Ne Değildir" ve Kemalizm oldu. Böyle bir ideoloji, şimdiye kadar da devam ediyor. Kemalizm'i ben Kurtuluş'tan öğrendim. Zaten Türkçülük vardı, resmi ideoloji vardı, Kemalizm'i "izm" yapan Kurtuluş'tu bence. Başka bir yerde Kemalizm'i görmedim. Atatürkçülük deniliyordu, resmi ideoloji deniliyordu. Kemalizm değerlendirmesi yaparken küçük burjuvazinin en radikal kesimi değil de sömürgeci olduğunu, şoven olduğunu, burjuva ideolojisi olduğunu öğrendim Kurtuluş'tan.

Maraş'a gitmediğini söyledin, öğretmenlik yapmadın mı?

Maraş'a gitmedim ama öğretmenlik yaptım. "Kızıltepe'den ayrılma" dendi bana, "ya istifa et ya kendine bir yol yordam bul, Kızıltepe'de kal" dediler. Kaldım, sahte bir evlilik yaptım, eş durumundan Kızıltepe'de kaldım. Kâğıt üzerinde var ama fiiliyatta öyle bir evlilik yok. Evrakları düzenledim, bir evlilik yapmışım, eşimi bir yerde çalışıyor durumunda gösterdim ve eş durumundan Mardin'de kaldım. 78-79'da, bir okul dönemi Kızıltepe'de öğretmenlik yaptım. Sonra 79 Nisan'ında gözaltına alındım. O zaman öğretmendim. O gözaltında 10 gün sorguda kaldık nezarette, mahkeme serbest bıraktı. Bu sefer idari soruşturma başladı. Müfettiş geldi ve sürgünüm Kastamonu Taşköprü kazasına çıktı. "Kastamonu'ya gitmek yok, Kızıltepe'de kalacaksın" dediler. Bunun üzerine öğretmenlikten belediyeye naklen geçiş yaptım. Belediyenin elemanı oldum.

Biz Kızıltepe Kültür Sosyal Dayanışma Derneği'nde çalışmalarımızı sürdürürken bu sefer, yavaş yavaş ulusal sorun filizleniyor, bilinç oluşuyordu. O zamanlarda Kürt milliyetçisi olarak adlandırdığımız Kürt arkadaşlar da derneğe üye olmuşlardı, kongre istediler. Ben o sırada lisedeydim ve okullar kapandığında genellikle İzmir'e gidip çalışıyordum. Bir yaz İzmir'deyken bunlar kongre istiyor üçte iki imza toplayarak. Toplantıda çoğunluk sağlanmadı.

Ben geldikten sonra Ali Abi, "Dernek kurmak kolaydır, verin bu derneği onlara" dedi. Biz de çok zor biliyoruz dernek kurmayı. Biz kongrede liste çıkarmadık, derneği aldılar bizden. Biz Halk-Der diye başka dernek kurduk. Başkanı Şehmus Tekin oldu. Halk-Der herhalde o yasal süre içerisinde kongresini yapmadığı için kendiliğinden fesih oldu. Ondan sonra Dev Halk-Der'i kurduk. Meğer dernek kurmak basitmiş.

Bu ayrışma Kürtçüler ve devrimciler biçiminde mi oldu?

Evet. Sonra Kürtçüler de ayrıştı. KDP'liler vardı... KDP'liler, imam kesiminden oluşan kişiler fakat "Biz Kürdüz, biz Kürdüz" diyorlardı. Daha sonra DDKD, Rızgari, Özgürlük Yolu, Kava vb. gruplar biçiminde ayrıştı. Dev Halk-Der'e üye olan herkes Kurtuluşçuydu ve olmak zorundaydı. Dev Yol'da, Halkın Kurtuluşu'nda, PDA'da ulusal sorun yoktu. Kurtuluş ilk çıktığında; Kürdistan'ın siyasi statüsünün sömürge olduğunu tespit etti, politik olarak da ilhak edilmiş bir ülke, örgütlenme konusunda ise somut duruma göre coğrafi konum, devrimci durum vs. ile saydığı şeylerle işçilerin, memurların, öğrencilerin aynı sendikalarda aynı kitle örgütlerinde beraber mücadelesinin en iyi ifadesi olan ortak örgütlenmeyi savundu. Diğerleriyle ayrışmamız Kürdistan'ın sömürge statüsü üzerine değil, örgütlenme üzerineydi. "Niye birlikte örgütlenme niye ayrı örgütlenme?" tartışmalar hep bunun üzerine yoğunlaşıyordu. Dev Yol pek yoktu bizim yaşadığımız yerde. Bizim dışımızda ortak örgütlenmeyi savunan örgüt yoktu.

Faaliyetlerimiz, *Kurtuluş* gazetesini satmak

Ne tür faaliyetler yürütüyordunuz?

Kurtuluş gazetesini Ankara'dan Antep'e bırakıyorlardı. Antep'ten alıyorduk. Faaliyetlerimiz *Kurtuluş* gazetesini satmak, dergilerini okumak, okutmak, duvarlara sloganlar yazmak, dernek adına kültürel, sosyal faaliyetler yürütmek. Sosyal Dayanışma Derneği'ndeyken Ankara Sanat Tiyatrosu ve Ankara Birlik Tiyatrosu'nu getirmek, dernek yararına halka sunmak gibi çalışmalar yapıyordu. Amacımız halkla kaynaşmak, halkı örgütlemek, dernek içinde Kurtuluş'a militan yetiştirmek, eğitim çalışmalarını sürdürmek, seminerler vermek, gazetenin bölgeye dağıtımını yapmak, halkın sorunlarıyla ilgilenmek, halkın taleplerini dile getirmek, dinlemek, öğrenmek, bilinçlendirmekti.

Kızıltepe merkez dışında köy çalışmaları var mıydı?

Örgütlenme tarzı gereği, oluşan komitelerin içinde köylerle ilişki geliştirmek, köylülerin sorunlarını dinlemek, çözmek için köy komitesi de vardı. Elbette gençlik, yayın hatta askeri komite oluştuğu gibi böyle köy komitesi de vardı. Şehmus'un abisi Bilal sürdürüyordu bu çalışmayı. Kürdistan'da sosyalist propaganda yapmak zor fakat ulusal propagandayı yapmak çok kolay, "Sen Kürt'sün, senin dilin yasak. Ya kardeşim, bu adam bu kadar toprağı almış, dedesinden kaldığını söylüyor. Bu toprak dedesinden kalma ama hile hurda ile almış. Adam eğer 10 bin, 20-30 bin dönüm arazi alıyorsa bunda muhakkak bir hile var. Bu toprağa sen de ortak olmalısın" diye anlatmak, kafasına koymak biraz zor. Bizim ulusal mücadelenin ön planda olduğu, sınıfsal mücadele ile iç içe geçtiği ve sınıf temelinde verilecek bir ulusal kurtuluş savaşı ile Kürdistan'da bir devlet oluşacağı anlayışını anlatmakta biraz zorlanırsın. Zaten sosyalistlerin Kürdistan'da her zaman işi zordur.

Bugünden baktığında keşke mücadelenin ağırlık merkezine ulusal mücadeleyi koysaydık diyebiliyor musun?

Bana sorarsan, bugün de ulusal mücadeleyi verenler sınıf temelinden yoksundur. Sınıf temelinde verilecek bir mücadele, hem demokratik hem milli hem de sosyal yanını gerçekleştirir. Sadece demokratik yanı ile verilen bir mücadele başarıya ulaşsa bile bunun gene sosyal yanının çözülmesi lazım. İşte Güney (Suriye'yi kastediyor). Dış etkenlerle kurulmuş bir yapı var fakat sınıf temelinden yoksun.

Kürdistan toplumu sınıflıdır, bunun sınıf mevzilenmesini, sınıf tahlilini yapmak da sosyalistlerin görevidir. Kürdistan'da yoksul köylülük diyoruz, alabildiğine var. İşçi diyoruz, ağırlıklı olarak tarım işçisi ve mevsimlik işçiler var. Fakat ister küçük burjuva olsun ister o ticaret burjuvazisi olsun kimi çalıştırdı ise fabrikasında, tarlasında yanında ücretle çalıştırıyor. Kürdistan'da gözle görünür, gün ışığı gibi ortada kapitalist üretim tarzı vardır. Bunun için sınıf temelinden yoksun bir mücadele -başarıya ulaşma şansı olabilse de- sadece ulusal mücadele olacaktır. Yani bir sınıfın değil fakat o ulusu meydana getiren, oluşturan ögelerin belirleyicisi konumunda olan bir etken, örneğin bir dil için burjuvazi de mücadele edebilir. Fakat Kürdistan'da o milli talepler için, milli durumlar için mücadele edecek burjuvazi yok. Toprak ağalarının en irilerinin diye tarif ederken hâlbuki Kürdistan'daki toprak ağalarının oligarşik yapı içinde yer aldığını o gün de söyleyebilirdik, bugün de söyleyebili-

riz. En irileri derken; yok Çukurova, yok Söke, Adana, Aydın'daki toprak sahiplerini diyorsak yanlıştır. Kürdistan'daki toprak sahipleri oligarşik yapı içinde yer alır ve onunla bütünleşmiştir ve sömürgeci oligarşinin direkt içindedir. Onun için Kürdistan'da bir milli burjuvazi yoktur. Yani kendi pazarına sahip olma anlayışı yoktur. Kürdistan burjuvazisi bundan yoksundur.

78'de yürütülen "Hayat Pahalılığına, Sömürgeciliğe, Faşizme Karşı Kampanya" Kızıltepe'de nasıl yürütüldü?

Kurtuluş'un o dönem başlattığı "Hayat Pahalılığına, Sömürgeciliğe, Faşizme Karşı Kampanya"sında, bir aylık bir çalışmada, sinema işgalleri oldu. Gençlerin kahve çalışmaları... *Kurtuluş* gazetesini biraz daha fazla kalabalıkla satmak... Gene yazılamalar... Halkın kalabalık olduğu yerlerde propaganda faaliyetleri yürütmek biçiminde propaganda çalışmaları yapmaktı...

İzmir'e gidiyordum, dedin. Neler yapıyordun orada?

İzmir'e çalışmak için gidiyordum. Maydanoz, limon satıyordum. Bazen yetmeyince inşaatlarda çalışıyordum. Okul kapanınca gidiyordum, açılınca Kızıltepe'ye dönüyordum. Siyasi faaliyet de İzmir'dekilerle devam ediyordu. Derneğe gidiyorduk orada. Boş zamanlarımızı oradaki siyasi faaliyetlerle geçiriyorduk. Hemen hemen herkes gidiyordu. Adana, İstanbul, Bursa, İzmir'e para kazanmak için çalışmaya gidiyorduk. Günlük beş lira filan kazanıyorduk. Kan bağına dayalı akrabalardan birkaç kişi bir araya gelip bir bekâr odası tutuyorduk. Akşam eve gittiğimizde bugün karpuzla idare edelim diyorduk, karpuz yiyorduk, bazen üzüm. O zaman çekyatlar da yoktu, meyve kasalarının üzerine battaniye seriyorduk, yatıyorduk. 70'li yıllardan 77'ye kadar böyle devam etti.

Okul bitti, öğretmenliğe başladın ve hayatının büyük bir çoğunluğunu da Mardin'de mi geçirdin?

79'da yakalandım. 12 Eylül'den önce cezaevine girdim... Diyarbakır Cezaevi'ne. Örgüt üyeliğinden yakalandım. Diyarbakır'dan Kızıltepe'ye gelmiştim, Kızıltepe'de yakalandım. Miting yapmıştık, yanılmıyorsam o mitingde konuşmacıydım, gerçi kamufle ettik kendimizi ama kurtaramadık. O kampanyayı biz mitingle noktalamıştık, 5 Kasım 78'de. Konuşma ile ilgili miydi, tertip komitesinde olduğumdan mıydı, ne olduğunu bilmiyorum ama aranmaya başladım.

Şehmus Tekin: Kızıltepe'de yapılan her şeyin sorumlusu olarak görünürdü Bozo. İki kişi vardı biri Bozo, diğeri de Selahattin Sekizkardeş. O da kitapçı olduğu için hep hedef olurlardı.

Başka grupların yaptığı işler de benim üstüme kalırdı. Mitinge 3 bin insan toplayabildik Kızıltepe'de. Mitinge başka gruplar katılmadı. Sadece Kurtuluş olarak yaptık o mitingi.

KUK-PKK çatışmaları...

Kızıltepe'de en örgütlü olan hareket Kurtuluş muydu?

Yok, öyle diyemeyiz. Herkes kendi çapında örgütlüydü. Örgüt dediğin, okuyan gençlikle sınırlıydı. Öğrenci gençliğin içinde DDKD de vardı, belki bizim sayımız onlarınkinden biraz daha fazla fakat en zayıf grup PKK'ydi.

Örgütler arası çatışma yaşanıyor muydu?

Yaşanıyordu tabii. Türkiye'de yaşanıyordu, orada da yaşanıyordu. KUK-PKK çatışmaları epey devam etti. Ulusal Demokratik Cephe'yi kuran Özgürlük Yolu, DDKD ve KUK'un PKK ile çatışmaları ne kadar devam etti? Çatışmalar oluyordu. Bizim herkesle aramız iyiydi fakat kimsenin arası bizimle yoktu. Biz Türk soluyduk, Türk'tük ve bunun için zaten biz biraz da darbe aldık. Türk solu kavramından ben gocunuyordum ve bunun üzerine, bunlara karşı bir ara dernekte, "Bundan sonra biz Kürdistanlı Kurtuluşçularız" dedim.

Bunun üzerine kendi arkadaşlarım tarafından Kürt milliyetçisi damgasını yedim. "Biz kendimize Kürdistanlı Kurtuluşçular diyeceğiz. Bir sefer 'Kahrolsun Faşizm' yazıyorsak üç sefer de 'Kahrolsun Sömürgecilik' yazacağız. 'Tek Yol Devrim' bir sefer söylüyorsak 'Biji Rizgariya Kürdistan'ı dokuz sefer yazmalıyız. Biz Kürdistanlı Kurtuluşçularız bundan böyle. Türkiye ile alakamız, şuyumuz, buyumuz dostluk ilişkileridir. Türkiyeli sosyalistler olan Kurtuluşçularla bir dayanışma içindeyiz. Biz burada kendi yaşadığımız toprağın suyunu havasını alıyorsak; bunun üzerine karar ve yetki sahibi de biz olacağız. Miting olmasın diyoruz, 'Merkezi karardır miting yapacaksınız' diyorlar. Merkez'e, 'Bize kadro gönderin' diyoruz, 'Dergi kadrodur, görevini yapıyor. En ücra köşeye gidecek bu dergi en büyük kadrodur' diyor. Onun için biz Kürdistanlı Kurtuluşçularız" dedim. Bu arada başka bir grup da kalk-

tı "Biz de Arap devrimcileriyiz" dedi. Bu sefer, bizim arkadaşlar da kalkıp, "Biz Arap devrimcileriyiz dersek o zaman biz Bundculuk savunmuş oluruz, bu olmaz. Biz Arap devrimcisi veya Kürt devrimcisi falan değil, Kürdistanlı Kurtuluşçulanız" dedi. Aramıza çelişki girdi; Merkez duydu, geldi, sözlü olarak komiteyi feshetti, çalışmaları dondurdu. *Kurtuluş* ulusal sorunla ilgili "Türkiye'de Ulusal Sorun" başlığını attı, "Kürt Sorunu" demedi, "Kürdistan Sorunu" demedi. Ulusal sorun salt Kürt sorunu değildir. Kürtler bir ulus ve ulusal hakları gasp edilmiş, asimilasyonun acımasız baskısı adlında olmakla beraber, Kürdistan'da yaşayan diğer ulusal azınlıklar da vardır. Sayıyorum, Çeçenler, Araplar, Türkler. Türkler diyorum çünkü Türkler de Kürdistan'da bir ulusal azınlık. Nasıl Kürtler Türkiye'de bir ulusal azınlık ise Türkler de orada öyle. Biz ülke bazında meseleye baktığımızda ulusal azınlıkların kurtuluşu Kürt ulusunun kurtuluşu ile beraberdir. Nasıl ki *Kurtuluş* "Türkiye'de Ulusal Sorun" yazısında "Kürdistan'ın kurtuluşu Türkiye'de demokratik devrimin bir sorunu, bir parçası... Demokratik devrimle Kürt sorunu da çözülür" diyorduysa biz de "Arapların, Çeçenlerin, Çerkezlerin, Türklerin kurtuluşu da Kürdistan'ın kurtuluşu ile beraberdir. Onun için biz kendimize Kürt devrimcisi, Arap devrimcisi, Türk devrimcisi deme yerine, Kürdistanlı Kurtuluşçular demeliyiz. Türkiyeli Kurtuluşçular, Kürdistanlı Kurtuluşçular iki ülkedir. Biz içimizde Arab'ı, Çerkez'i, Çeçen'i, Kürd'ü, Türk'ü ile bir bütün olarak Kurtuluşçuyuz; etmeyelim, yapmayalım, Arap milliyetçiliğinden etkilenmeyelim" diyorduk. Bu biraz etki tepki meselesiydi.

Aranızdaki bu tartışma bölünmeye yol açıyordu denebilir mi?

Büyük bir darbe aldı, evet. Kızıltepe'de yaşanan bu tartışma, Arap milliyetçiliğinden etkilenme, Kürt milliyetçiliğini savunma tartışmaları Kurtuluş'un oradaki yapılanmasını etkiledi. Komitenin feshedildiği, bize Ali Demir tarafından iletildi, "Komite yok artık, çalışmalar dondurulduu, hiç kimse Kurtuluşçu değil" dendi. Komitede Hasan Sekizkardeş, Hıdır Sağlam, Halim Yıldırım, Necat İltaş, Abdürrahim Bilen ve Adil Yıldırım vardı bildiğim kadarıyla.

Buna nasıl bir tepki gösterdiniz?

Elimizi başımıza götürüp "Baş üstüne" demekten başka bir tepki yok. Dernekte geceli gündüzlü üç gün tartıştık. Merkez, komite üyeleriyle ayrı ayrı görüşüyor. Ayrı ayrı görüşmeler sonrası bunlar yüzleştirildi ve bütün dernek üyeleriyle tartışıldı. Bu komiteye bağlı diğer komiteler; gençlik komitesi, köy komitesi, gazete dağıtma komitesi vardı. Bütün çalışmalar fesih oldu. Ali

(Demir), "Ben hareketin çıkarını düşünürüm, ön plana alırım" dedi. "Durum bu, bunlar bizim arkadaşlarımız fakat ayrı toplanıyorlar, kendilerine Arap devrimcisiyiz diyorlar" dedik.

Şehmus Tekin: Kendilerine Arap devrimcisiyiz diyenler arasında Kürt olmama rağmen ben de vardım, sadece Araplar yoktu.

Toplantıyı yapan babayiğit bir arkadaşımız vardı... Kürtlerin, "Biz Kürt devrimcisiyiz" demesinden kaynaklı, duygusal olarak "Biz de Arap devrimcisiyiz" diyen Mahmut Elbir'di. Mahmut, o arkadaşları topluyor parkta, "Bozo, nasıl biz Kürdistanlı Kurtuluşçularız diyor ve milliyetçilik yapıyorsa, biz de Kurtuluşçuyuz ve Arap devrimcileriyiz" diyor. Böylesi bir ortamda Merkez işe el attı.

PKK bizden tartışma istedi

Anlaşılan o ki, bu keskin bir ayrışmaya sebep olmuş, sonra toparlanma oldu mu?

Hayır, olmadı. Merkez müdahale ettikten sonra 10 gün çalışmalar dondurulduğu, ondan sonra Merkez her iki tarafı da dernekte topladı ve kararını açıkladı. Bana gizli söylendi. Beni bir eve çektiler, "Önünde konuşanlar ile arkanda konuşanlar olmadı, biz hareketin menfaatini ön plana alıyoruz. Komiteyi sen kurabilirsin", diğerlerine de "Siz belli bir süre yerinizde dinlenin, oturun, size görev verildiğinde çalışmalara katılın" dendi. Bana komite kurma görevi verilince bazı arkadaşları önerdim; çünkü ben Diyarbakır'a gittim. Gençlere devredildi. Daha sonra Kızıltepe'ye geldiğimde, baktım benim önerdiğim adamlar komitede yok. Gene Arap milliyetçiliğinden etkilenmiş arkadaşların o komitede yer aldığını gördüm. Onlar çağırdı beni çünkü bana "Kızıltepe'ye gidersen çalışmalara yardımcı ol" denmişti. Gittim Kızıltepe'ye, "Valla, PKK ile DDKD gene kavga etmişler, onlarla konuşmaya gelirsen beraber gideriz" dediler. DDKD'lilerin evine gittik, onlarla randevulaştık, PKK'lilerin yanına gittik onları barıştırmak için. Ali Damar'ın kahvesinde buluşacaktık onlarla, onları beklerken baskın yedik, o baskında beni aldılar. Yıl 79.

Diğer Kürt gruplarıyla ilişkiler nasıldı?

Diğer gruplardan bize katılan KUK, PKK, DDKD'den gelen arkadaşlara, bizim arkadaşlar ederinden fazla değer veriyordu. Necat okumuş, bizden daha kültürlü, bilinçliydi, kendini yetiştirmiş bir arkadaştı. Erzurum Ata-

türk Üniversitesi'nde okuyordu. O dönem ağzı laf eden, teorik olarak meselelere hâkim olan kimse, değer görüyor, seviliyor veya sayılıyordu. Gene KUK'tan Adil Yıldırım'ın bize katılımı söz konusu olmuştu. O da KUK'un Kızıltepe'deki iyi adamlarındandı. Bu adamın bize katılmasına ben karşı koydum. Merkez yanıldığımı söyledi, hatta "Sen değişiklik nedir bilmiyorsun, tarihi materyalizmi okumadın, sen feodalsin" diye epey fırça yedim. Diğer arkadaşlar da "Halim diyor 'hep ben, hep ben', Kurtuluş'un gelişmesini istemiyor". E, gelsin babam, Kurtuluş benim tekelimde değil, başüstüne gelsin. Geldi. Tabii, Merkez'le de ilişki kuruyor, bizi kovmaya çalışıyor. Allah, Allah! İftira atıyor, o Necat'la beraber gelenler. Ne hakkın var ya? Bir gün dernekteyim, baktım Fuat diye bir arkadaşımız var, elinde bir zarf, birinden para istemişler...

- Bu, benim bacanağımın bilmem nesidir, bundan para istemişler,
- Kim istemiş?
- Apocular istemiş, kim isteyecek!

Ben de kalktım cevap yazdım, "Gücünüz varsa gelin bu parayı Dev Halk-Der'den alın" dedim, mührü vurdum. Onların zarfının içinde bir kurşun vardı, ben de içine bir kurşun koydum. "Parayı almaya gelen varsa bu zarfı ver onlara" dedim. Akşam dernekteyim, baktım Necip, Salih Demirkesen, Vahit Özgün gönderdiğim zarfı önüme attılar. Allah Allah!

- Ulan siz devrimci misiniz, gangster misiniz?
- Biz devrimciyiz.
- Ne biçim devrimciliktir ulan! Millet şikâyetini bana getiriyor, derdini bana anlatıyor. Adama sahip çıkıyorum, cevap veriyorum sen benim cevabımı bana getiriyorsun. Demek sen gitmişsin para istemişsin bunlardan.
- Evet.
- Sen kendi başına buyruk musun lan? Nasıl bunu yaparsın? Ne biçim disiplinsizlik bu? Bunun hesabını vereceksiniz.
- Kurukafa gelmiş, para lazım bize.
- Para lazımsa al sana makbuz. Git, Urfa caddesinde sen 10 lirayı toplarsın. Halktan yardım iste. Gidip zorla para alacaksın, buna devrimcilik mi denir?

Oradan da bir çelişki oldu. Bunun üzerine ben halktan para toplamaya karşı koydum. Daha sonra mecbur kaldılar, ne yaptılar ne ettiler bilemiyorum... Sonra duydum ihtiyaç var, var olan ihtiyacı karşılamak için ben gidip hırsızlık da yaptım. İhtiyaç bir teksir makinesiydi, ben iki teksir makinesini çaldım. Birini İnkılap İlkokulu'ndan, birini de başka bir yerden. Birini Tunceli'ye gönderdik, biri de bizde kaldı. Tüm grupların ne bildirileri falan olduysa getiriyorlardı, "Gel Şehmus, gel İbrahim" sabaha kadar onlara çalışıyorduk. Saatlerce onların bildirilerini o ilkel teksirle, çevir çevir basıyorduk. Bütün gruplar faydalandı ondan. Bize öyle öğretildi, devrimci ahlak, sosyalist tavır bu olmalıydı.

Bu Adil, bir gün TÖB-DER'in bir bildirisini getirdi, bastık, ona verdim, dağıtmadı. Niye bize eziyet çektiriyorsunuz? Dağıtmayacağın bildiriyi niye bastırıyorsun? TÖB-DER henüz bize geçmemişti. Legal, illegal ne varsa biz ve diğer gruplar o teksirle işimizi yürütüyorduk. Genel devrimci hareketin çıkarları ön plandadır. Fakat yer yer Ali Abi'yi çok eleştiriyordum, bu konuda "Biraz da grup çıkarımızı düşünelim" diye. Genel devrimci hareketin durumu ama adam gelip benim arkadaşlarımı dövüyor, kavga istiyor, tartışma istiyor, ne bileyim sıkıntı veriyor... Biraz kendimizi de düşünelim. "Yok, genel devrimci hareketin durumu ön planda" diyor. Biz de ön planda tutmaya çalıştık elden geldiğince.

PKK bizden tartışma istedi. Tartışıyoruz Kürdistan devrimi üzerine. "Merkezi düzeyde tartışalım" diyorlar. "Tartışalım. Sizden daha avantajlıyız biz. Bizim tartışma anlayışımız sizinki gibi de değil. Biz tartışmadan çekinmiyoruz" dedik, sinemayı tuttuk. Merkez'e diyoruz "Özgürsünüz, tartışın" diyor. Önce "Apo gelecek" dediler. Apo'yu görmemişiz, bilmiyoruz. Apo ile tartışabilir miyiz, bilmiyoruz. Bizim avantajımız dergimiz var, onların yok. Herkes geldi, onların adına Baki Karael geldi, ben ve Necat da oturduk. Herkes önce kendi görüşünü söyleyecek daha sonra eleştiriler kısmına gelinecek. Necat görüşlerimiz anlatacak, ben de eleştirileri cevaplayacağım. Baki de görüşlerini söyleyecek onun diğer arkadaşı da bizi eleştirecek. Böyle anlaştık. Millet de dinliyor, izliyor. Herkes kendi düşüncesini söyledi, ardından "Birbirimizi eleştirmesek bu topluluk karşısında daha iyi olmaz mı?" dediler, "Vallahi siz istediniz, serbestsiniz. Biz sizi dinledik sizden bir şey öğrenemedik. Siz de bizi dinlediniz. Size bir şey öğrettiysek ne mutlu. İster eleştirelim ister eleştirmeyelim, nasıl istiyorsanız öyle yapalım" dedim. İkinci tura geçmedik.

"Biji Rizgariya Kürdistan!" PKK'liler imzamızı silmiş

Mardin ile Kızıltepe arasında İstasyon diye bir yer var. Eğitim Enstitüsü'nün, askeriyenin olduğu bir yerdir. Adı İstasyon fakat Kürdistan'ı iyi incelemişseniz, bizden çok önce orası tren istasyonu ve ikmal yeri. Tren geliyor, istasyonda duruyor, başka kör hat yok. Yakıt ikmal istasyonudur orası. Mezopotamya'daki ormanların odunlarını oraya toplayıp tren yakıtını ikmal ediyor. Bağdat'a gidilen yerdir. Köy Hizmetleri, Tugay, okul var. Orada tek tük yerleşim alanı, evler de var. JİTEM'cilerin, polislerin lojmanları var. Bir gün bir baktık o polis lojmanlarının duvarlarına öyle güzel yazılar, sloganlar yazılmış ki haberimiz yok. "Biji Rizgariya Kürdistan-Kurtuluş", Kahrolsun Sömürgeci Oligarşik Dikta -Kurtuluş", "Tek Yol Devrim -Kurtuluş". Allah Allah, kim yazdı bunları ya? Haberimiz yok. Meğer Köy Hizmetleri'nde çalışan işçiler yazmış. Sonra bir baktık imzalarımızın hepsi silinmiş. Allah Allah!. Sor soruşturduk. PKK'liler imzamızı silmiş. Mazlum Doğan da vardı, Allah rahmet eylesin, gittim ona, kabul etti kendilerinin sildiklerini.

- Yanlıştır. Bu yanlışınızı düzeltin.
- Bazı sloganlar Kürdistan'da silinir.
- Size akşam sekize kadar süre veriyoruz. Bu yanlışı düzeltmez, özeleştiri vermezseniz sekizden sonra bu yanlışı biz düzeltmesini biliriz.

Geldim arkadaşlara söyledim. Akşam sekize kadar bekleyeceğiz. Akşam sekiz oldu, onların sloganları kıpırdamadı yerinden. Bu sefer bizimkiler, Hasan Hoca'nın arabasıyla fırça, kireç, boya ile gidip düzelttiler. Düzeltme esnasında Mazlum, Habip, Mahmut, Aslan geldiler "Kıpırdamayın" dediler. Rahmetli İbrahim bir sıkıyor, bunlar arabalarına biniyor, bizimkiler de arkalarından gidiyorlar. Yolda sinyal yapıyorlar ama onlar durmuyorlar. Kızıltepe'nin içinde kayboluyorlar. Ondan sonra, Mehmet Ali ile Feytullah derneğe gelip özeleştiri verdiler. "Biz toplandık arkadaşlarla, size özeleştiri vermeyi doğru bulduk, yalnız bazı arkadaşlar bizim parti ilkelerine ters düştüğümüzü söylediler, biz kendi adımıza özeleştiri veriyoruz" dediler. Bu saydığım isimler PKK'nin Kızıltepe'deki yerel birimi, Mazlum Doğan dışarıdan gelme. Böylece işimize bakıyoruz... Propaganda ağırlıklı siyasi çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bu, özeleştiri verenler, bize katılmak istediler. Aradan bir baktım, bir bildiri dağıtmışlar: "Türkiye tekelci kapitalizminden gıda alan Kurtuluş grubu..." Bu nereden çıktı? Bu bildiriyi dağıtırlarken bir marangoz var, o da

alıyor bildiriyi şapkasının altına koyuyor, bildirimizi nasıl şapkanın altına koyarsın diye cezalandırmaya çalışıyorlar. Geldi derneğe, adamın dükkânının tümünü satsan 10 lira etmez, 10 lira para nereden getirecek bu adam? Şükrü Gümüş vardı, çağırdım onu:

- Yaptığınız şey yakışmıyor, devrimcilik değildir. Bildiriyi şapkasının altına koydu diye yapılacak iş mi bu? Biz tekelci kapitalizmden nasıl gıda alıyoruz? Bunun altında kalmayız.

Biz de yazdık, "Eceli gelmiş it gibi cami duvarına işeyen Apocular" falan diye.

- Bunun özeleştirisini ya verirsiniz ya da biz de altında kalmayız.

İyi. Öyle kaldı. Bir gün gene hala çocuğum benim misafirim, parkta oturmuşuz, baktım etrafımı sardılar tartışalım diye.

- Biz her gün tartışıyoruz. Dağıttığınız o bildiri sonrası ben sizinle artık tartışma diye bir şeye inanmıyorum.

Arkadaşlar geldi, Sebahattin Kabasakal haber göndermiş "Biz Otoşark'ın orada oturmuşuz, Halim kalksın", "Elimde midir oğlum kalkmak? Adamlar tartışmak istiyor, ben de tartışmaktan yana değilim fakat arkadaşlara söyle tedbirli olsunlar" dedim.

- Ben sizinle tartışmıyorum.
- Sen ideolojine güvenmiyor musun?
- Sizin gayeniz tartışmaksa başüstüne, her zaman tartışırız. Sürtüşmekse ayrı bir şey. Bizim tartışma anlayışımız bilmediklerimizi öğrenmek, bildiklerimizi öğretmektir. Sizin tartışma anlayışınız kavga ise hodri meydan. Sizinle ne tartışayım bu bildiri sonrası. Beni tekelci kapitalizmden gıda almış grup olarak görüyorsunuz.

Tartışıyoruz...

O tartışmayı kabullendim, "Kuralı ben koyarım. Aranızdan bir kişi konuşacak, sakin sakin kendi görüşlerini açıklayacak, susacak, beni dinleyecek ben de görüşlerimi açıkladıktan sonra ikinci turda karışıklık olmadan birbirimizi anlamak için, yanlış bulduğu, eleştirdiği noktaları tespit edip birbirimizi eleştireceğiz" dedim. "Tamam" dedi. Parayı attı havaya, "Önce sen konuşacaksın" dedi, "Benim torbamda bu var" dedim, konuştum. Onların adına Hüseyin Kaplan konuşacak.

- Hüseyin Kaplan tartışamaz. Hüseyin Kaplan'ın düşüncelerini Hüseyin Kaplan'dan iyi biliyorum. Başka adam tayin edin.

- Sana ne.

Hüseyin Kaplan lümpenin teki, tartışma bilmez. Neyse başladı konuşmaya,

- Senin Ecevit'in, Demirel'in de, Türkeş'in de aynı şeyi söylüyor.
- Allah Allah! Senin görüşün bu mu?
- He!
- Ulan, benim dedem, dedenin kafasını ezmiş, babam babanın kafasını ezmiş ben de senin kafanı ezerim!

Kör silahşorlar var, ben de ona dikkat ediyorum, karşımda oturmuş, darbeyi vursa giderim. Elini sandalyesine atmadan, ben fırladım, kafayı yapıştırdım ona. Girdik birbirimize. Arkadaşlar çevrede tedbir almışlar. Kavga ettik, kavgadan sonra geldiler, "Bu provokasyondur. Ne biçim iştir" diye. "Ulan başlatan sizsiniz, provokasyon adını koyan sizsiniz, biz 'İlkelerde savaş, devrimci kardeşlik' diyoruz, siz gelmişsiniz tartışma istiyorsunuz... Görüşünüzü açıklamadan 'Ecevitiniz, Türkeşiniz' diyerek direkt saldırıyorsun." Bu böyle olmaz, dışarıdan gelenlerin evlerini tespit edelim dedik. Tepebaşı'nda bir ev tespit ettiler. Diğer gruplar geliyor, biz araya giriyoruz, barıştırıyoruz. Bunlar her grupla kavgalı. Daha sonra Özgürlük, KUK, DDKD Kürdistan genelinde bir araya gelip Ulusal Demokratik Cephe oluşturdular. KUK'la çatışmalar oradan başlayıp devam etti bu sefer. Gruplarla ilişkimiz bu çerçevede devam ediyordu.

Merkez'in bu konulardaki tavrı neydi?

Yer yer konuşmalarda "Doğru işler değil bunlar" diyordu. Bizim Merkez, hiçkimse ile çatışmaktan yana değildi. Merkez kendi derdine düşmüştü o dönem. Süleyman Toklu muydu, Dev Yol'la çatışmada yaralanmıştı.
Sosyal yaşam ve etkinlikler...

"Gel, slogan yaz, bildiri dağıt" demezdik

Kurtuluş dışında başka gazete okunur muydu?

Evet, derneğe günlük burjuva gazetelerini getiriyorduk okumak için. Okuyan okurdu. Fakat periyodik olarak ben bu gazeteye aboneyim, her gün onu okuyorum diye bir olay yoktu ama günlük gazeteleri derneğe koyuyorduk.

Sinema, tiyatroya gider miydiniz?

Giderdik. Sinemaya gidiyorduk. Dışarıdan tiyatroyu biz getiriyorduk. Cüneyt Arkın, Yılmaz Güney filmleriyle yetiştik.

Kadın arkadaşlar var mıydı? İlişkiler nasıldı?

Yoldaşlık, kardeşlik ilişkileriydi. Okuldaki arkadaşlardan Esma, Tazegül, Veysiye vardı, ilişkilerimiz iyiydi. Dediğim gibi, yoldaşlık ilişkileriydi. Fakat erkekler gibi aktif çalışmalara katılmak diye bir şey yoktu. Onlar okuldaki öğrenciler içerisinde çalışmalar yapıyorlardı. Biz kadınları sokaklara götürüp de "Gel, slogan yaz, bildiri dağıt" demezdik, gençlerimiz varken yakıştıramazdık kendimize. Biz de öyle bir şey yoktu. Kadın arkadaşlar daha çok kadınlar içerisinde çalışma yapıyorlardı. İhtiyaç duyulduğunda çağırırlardı bir erkek arkadaşı, bir seminer ver diye. Bir eğitim çalışması verilirdi onlara. Fakat kadınların çalışmaları, kendi içlerinde, özgün olarak yürüyordu. Bize ihtiyaç duyulduğunda çağırıyorlardı. Mesela, bir sefer, bir sınıfta toplanan kız arkadaşlara bir seminer verdim. Onun dışında sorunları olduğu zaman iletilirdi bize. Biz de gücümüz oranında ona çözüm bulmaya çalışırdık. Bir seminer, miting olduğu zaman gelirlerdi. Yoksa bildiri dağıtmak, yazı yazmak, polisle çatışmaya kadını getirmezdik.

Komite adayı olabilecek kadın var mıydı?

Valla bizim orada daha çok dışarıdan gelen kadınlar vardı. Yerlilerden talep yoktu. Biz örgüt değildik ki, ne kadro elemanı? Boş zamanlarımızı devrimcilik yapmakla geçiriyorduk. O dönem için biri Erzurumlu, biri Tunceliliydi, çekinmeyip de kardeşçe erkeklerle kol kola da gezer, öper, oturur, çay içer, sohbet eder, militan gibi gezerlerdi. Diğeri de Elazığlıydı.

Ne zaman evlendin?

Cezaevinden çıktıktan sonra evlendim. Dayımın kızıydı. Ben içeri girmeden önce söz kesmişlerdi. Bekledi, ben çıktıktan sonra evlendik. Aile bana danışarak, rızamı alarak karar verdi. Üç erkek, iki kız, ilk eşimden oldu. İlk eşim pankreas kanserinden vefat etti. Sonra ikinci kez evlendim. O da bir akrabamızın kızı. Birinci eşim gittikten sonra onunla evlendim. Ondan da üç kız, bir erkek çocuğum var. Toplam dokuz çocuğum var, en büyüğü 28, en küçüğü henüz bir aylık. Büyüğü liseyi bitirdi; ikinci, Muğla'da iki yıllık Otelcilik Turizmcilik Okulu'nu bitirdi. Üçüncü, oğlan, liseyi; kız,

meslek lisesini bitirdi şimdi Artuklu Üniversitesi'nde bilgisayar bölümünde okuyor... Üçüncü kızım lise ikinci sınıfa geçti. Yeni hanımdan büyük kız, ilkokul beşe geçti, ikinci kız, üçüncü sınıfa geçti, üçüncü kız henüz gitmemiş... Yeni doğan, oğlan, daha bebek.

Hiç âşık oldun mu?

Bizim oradaki arkadaşlar içerisinde gönül ilişkisi olmayan bir ben varım. Âşık olmak isterdim ama nasıl olayım? Ne ben kimsenin kapısını çaldım ne bir kızla böyle bir tanışmışlığım oldu. Okuldayken kız arkadaşlarım oldu ama hiç birine de âşık olmadım. Onlar da bana âşık olmamışlardı herhalde.

Aranır durumdayken nasıl yaşadın?

Aranırken Necat İltaş'la beraber İzmir'e geldim. Dayımlar vardı, onların yanında kaldım. Kaçar ile Ali Demir de İzmir'e gelmişlerdi. Bir çay bahçesinde konuştuk, "Biz Ankara'ya gidiyoruz, arkamızdan siz de gelin" dedi. Biz de birkaç gün kaldıktan sonra Ankara'ya geldik. Ankara'ya geldikten sonra Necat'ı Ankara'da beklettiler, beni Diyarbakır'a gönderdiler çalışma için.

Kaç ay kaçak durumda yaşadın?

Kaçak diye bir şey yok. Ben her zaman kaçaktım. Kızıltepe'de yaşadığım sürece her gün kaçaktım. Polis beni nerede gördüyse gözaltına alıyor. Ne var, ne yapmışım? Ondan sonra serbest bırakıyorlardı. Ben mitingden sonra da kaçak yaşamadım. Diyarbakır'a geldim. Bir sefer aldılar evden getirdiler Emniyete, ne için aldıklarını bilmiyorum. Emniyette, ev aramasına giderken, yolda kaçtım onlardan. Hasan'ın arabası vardı, onun arabasıyla Mardin-Diyarbakır üç yoluna getirdiler, orada arama var, indim... Dağlardan yola çıktım, onlar beni bir yerden alıp Diyarbakır'a getirdiler. 79'da Newroz kutladık, diğer gruplarda kutluyordu... Biz çarşı merkezinde, Atatürk heykelinin olduğu yerde kutladık. Başka grupların kimi tepede, kimi İpek Yolu'nda, kimi başka caddelerde kutladılar. Atatürk'ün boynuna koyduğumuz tekeri yaktık, adamlar fıttırdı. Polis yetmedi, askeri çarşıya saldı. O gece 400 insanı gözaltına aldılar. Ben kaçtım. Sabah oldu, Ferit Iğdır diye bir üsteğmen vardı o zaman, bununla ilgili küfürlü bir bildiri yayınladık, halka yaptığı baskı nedeniyle. Adam bildiriyi kimin kaleme aldığını bilmiyor ama o bildirinin benim boynuma geldiğini duy-

dum; yakaladığı herkese sanki düşman herif. Dağıtılan bildiri Kurtuluş adına fakat özellikle beni arıyor. Gözaltındakilerden beni soruşturuyor, araştırıyor. Bizzat bu bildiriyi benim yazdığımı söyleyenler var fakat beni görmemişler. Buna benzer tüm durumlarda şimşekler benim üzerime olduğu için aranıyordum, yoksa belki bildiri ile hiç alakam yok.

12 Eylül'de Diyarbakır Cezaevi

Diyarbakır'da ne kadar kaldın?

5 Aralık 79'da Kızıltepe'ye indim, 8 Aralık 79'da yakalandım. O süre içerisinde Diyarbakır, Tatvan, Bitlis, Bulanık, Patnos o taraflara git gellerle Dev Halk-Der'in propagandası ve dernek kurulması için çalıştık.

İşkence gördün mü?

Gördüm tabii. Kim görmemiş ki ben görmeyeyim? Ben 12 Eylül öncesi yakalandım, Birinci Şube'de dört gün kaldım, oradan Tugay'a indirildim, Tugay'dan bir cemse ile Diyarbakır Savcılığı'na götürüldüm, tutuklama kararı çıktı, cezaevine gittik.

Diyarbakır Cezaevi'nde 12 Eylül öncesi ile sonrası arasında fark neydi?

Ben üç cezaevi değiştirdim. Önce İstihkam'dı, İstihkam'dan 2 No'luya, oradan da 5 No'luya geçtim. 5 No'lu cezaevini yazıp çizenler arasında, objektif yazıp çizene ben bugüne kadar rastlamadım. Herkes kendi cephesinden anlatıyor. Devrimci olduğumuz için bize özel bir baskı yoktu. Kaçakçılıktan gelen de, adi suçtan gelen de, siyasetten, PKK'den, KUK'tan, Dev Yol'dan, Partizan'dan gelenlerin üzerindeki baskı da aynı baskıydı. MHP veya Ülkü Ocakları'ndan gelen bir kişinin de cezaevinde yaşam koşulları aynıydı. Cezaevinde solcu-sağcı ayrım yoktu. Cezaevine giren herkes suçludur, cezaevinin kuralları vardır, bu kurallara herkes uyacaktır. Önceleri cezaevini yöneten oradaki tutuklulardı, devrimcilerdi. Eylül sonrasının ilk aylarında da bu devam etti. Daha sonra, bunlar yavaş yavaş kurallarını koydu ortaya: "Cezaevi bir askeri okuldur; sizi bu askeri okulda vatana, millete hayırlı evlat olarak yetiştirip dışarı salacağız. Onun için, devlet bize bir nimet vermiş, bu nimeti verdiğine göre, 'hamdolsun' demeniz için dua etmeniz lazım. Burası askeri okuldur, aileleriniz geliyor, kılık kıyafetiniz düzgün olsun, nizami sıraya girin. Sizi sırayla ailelerinizle görüştürelim. Hiza bozulmasın diye omuzlara el uzatın, eğri büğrü ol-

mayın, düzgün yürümeniz için de yavaş yavaş, nizami adımlarla yürüyün, sizi görüşme alanına götürelim."

- İstiklal Marşı'nı oku,
- Okuma yazmam yok, bilmiyorum
- Sen öğretmensin Ali Halim'e iki gün içinde bu İstiklal Marşı'nı öğret.
- Tamam, öğretirim.

Ya nedir bu kardeşim? Bunlar yavaş yavaş bizi böyle askeri disiplinle yönetmeye çalışıyor, diye fikirler oluşmaya başladı. Yemekleri lazım değil bize. Ne hamd'ı? Zaten yeterli yemek verilmiyor, boş verelim bunları ve uymayalım dedik. Uymamak için güç gerek. Bir araya gelelim, bir üst komite oluşturalım, o üst komiteye bağlı koğuş komiteleri oluşsun, Merkez'den yönetilsin dedik. Beş bin insanız, beş bin insanın politik birliği yok ki. Herkes ayrı ayrı düşüncelerde. Askeri yönetim, kendi yöntemleri ile bizi yavaş yavaş yönetecek. Ona karşı bir şeyler yapmak lazım. Ne yapmak lazım? Eylem. Ne eylemi? Açlık grevi. Başka eylem türü var mı? Yemekleri almayalım, platform kuralım falan gibi şeyler düşünürken, İstihkam'dayken yapmaya kalkıştık. İlk taleplerimiz; camlar kırıktır, battaniye eksiktir, sıcak su yoktur... Eylem yapıyoruz. Beş günlük bir eylem yaptık. Daha sonra yemek almadık, ekmekleri dolaplara sakladık. Yemek geldi, tabakları üzerine bıraktık. Olmadı. Gittikçe baskılar yoğunlaşıyor. Bu sefer kalem kalınlığında sarılmış kablolar oluştu, coplar gezdi: "Yapacaksın, yemek duasını da okuyacaksın, uygun adımlarla görüşe de gideceksin." Katmerlenerek milleti alıştırmaya çalıştılar. O vahşet döneminde, yorumsuz bir yaşam vardı cezaevinde. Dışarı çıkacak da, evlenecek de, çoluk çocuğa karışacak diye mantık, düşünce falan yoktu. Sabah erken, tıraştan sonra bekliyorsun bir çorba; çorbadan sonra eğitim alanına... Eğitim alanında ezberlettikleri marşı okuyorsun. Havalandırmada eğitim, ondan sonra içeride eğitim... Devam ediyor ta akşam yediye kadar. Akşam saat yedide battaniyeler yüze çekilecek, kafa battaniye altında olacak, öyleydi. "Gönüllü açlık grevine girmek isteyenler var mı" diye sordular. 7-8 kişi tespit etmişler, "Dönüşümlü bir açlık grevi eylemi olacak" dendi. Yanılmıyorsam 26 Nisan'da bitti o. Yedeğe alınanlar vardı. O da olmadı.

PKK, KUK, Rızgari, Ala Rızgari, Özgürlük...

1981'in ilk günlerinde bir eylem teklifi daha geldi: Dönüşümlü açlık grevi, süresi dokuz gün. Bir yanda cezaevi idaresi, diğer yanda devrimciler..."Biz

bunlara kerhen destek vereceğiz, ama bunun sorumluluğu bize ait değil." Çünkü başka gruplar; KUK, Rızgari, Özgürlük Yolu, DDKD katılmıyor, PKK'liler yapıyor bu eylemi. Biz katıldık ve ilk baskın, üçüncü gün, bizim koğuşa yapıldı. O eylemin planı bizde yakalandı. Bizi hücrelere aldılar. Hücrede 13 güne çıkaralım diye konuşuldu, "Biz dokuz günü bitirdikten sonra bırakınız, çıkarmak isteyen çıkarır" dedik. O da başarısızlıkla sonuçlandı. Kurallara uymayanlar hücrelere alınıyordu. Bir sefer bizim gardiyan ekmek getirecekti, ekmeği bekle bekle getirmedi, mazgal açılınca "Sen bize ekmek getirecektin niye getirmedin herif" deyince, "Sen misin herif diyen?" diyerek bir küfür savurdu. Ben de mazgaldan ona bir yumruk attım. Geldiler hücreye aldılar. Bu sefer yardım eden Şakir'le Refik'i de aldılar benimle. Beş günlük hücre cezası aldık. İlk o cezaevine girdiğimiz zaman hücrenin durumu ile gördüğümüz bu hücrenin arasında çok büyük bir fark vardı. İlk girdiğimizde kendi isteğimizle koğuş seçiyoruz, hücreleri de gezdik. Hücreler bizim için yapılmış, daha inşaat halindeydi. Hücrelerdeki aynalar, borular falan kırılmış, alt kat su dolu, kim yukarıda işiyorsa orada kalıyor, kim sıçıyorsa orada kalıyor. Bizi de attılar o suyun içine. Hücreye gitmeden önce bir dayak faslından geçtik. Bana "sürün" diyor, erkekliğimden falan değil "sürün" nedir, nasıl sürüneceğimi bilmiyorum. O zaman kalas çıkmıştı, coptan daha etkiliydi. Beşe on kalasla vuruyorlardı. Hücredekiler slogan atıyor "Kahrolsun faşizm", "Kahrolsun sömürgecilik!" Herifler bizi dövüyor. Baktım bir ses geldi oradan: "Ulan, ben Ortadoğu'nun en gaddar devrimcisiyim. Sen erkeksen..." Herif de, "Ben de Ortadoğu'nun en gaddar komutanıyım. Rus yavşağı" dedi... Çıkarttılar, onu da kalaslarla dövdüler, baktım Kemal Pir'miş. Bu bizim iyice moralimizi bozdu tabii. Kemal dayak yerken bir ses daha bağırdı, "Arkadaşlar, bilmiyorum Direnme Savaşı'nı okudunuz mu? Vietnamlı devrimciler Saygon zindanlarında yiyecek böcek bulmaz iken bağımsızlığa kavuştular" dedi. Baktım, Ali Durmuş'u getirdiler, onu da dövdüler... Sanki betona vuruyorlar. Millet de slogan atıyor. Biz de slogan attık onlarla beraber. Bizi de o suyun içinde bıraktılar. Akşam oldu, Şakir kustu o kokudan. Ben de kapıyı vurdum, arkadaşın hastalandığını söyledim, "Olur, olur" dedi nöbetçi. Birkaç kişi geldi "Komutanım, bir kaşınan, bir de hasta var" dedi. "Kaşınan kim? Hasta kim?" Kaşınan olarak beni gösterdi. "Dayak vaziyeti al!" Dayak vaziyeti nasıl alınır bilmiyorum, görmemişim, aval aval adama bakıyorum. "Ne bakıyorsun ulan, dayak vaziyeti al!" dedi, küfretti. Çıkardı, beni dövdü, millet gene slogan atıyor. Dövme faslı bitti, hastayı da aldılar bizi bir daha içeriye koydular. Beş gün orada kalacağız, yemek filan yok. O koku berbat. Kim sıçı-

yorsa üzerimizde. Sabah oldu, o suyun içinden bizi kuru bir hücreye aldılar. O kuru hücrede kaldık. Sabahları fırçayı veriyor bize, süpürüyoruz. Beş günümüzü öyle bitirdik, sonra koğuşa geçtik. Bu sefer beşinci koğuşa gittik. Toplam 3 yıl o cezaevinde kaldım, oradan tahliye oldum.

Kendini yakanlar olduğunda orada mıydın?

Oradaydım. Diyarbakır'daki o vahşet dönemi dedikleri Diyarbakır Cezaevi'nde işkence yapanlardan biri benim hemşerimdi, Kızıltepeliydi. Bayram, 12 Eylül öncesi bizimle beraber kalıyordu. Onunla beraber aynı gün cezaevine girdik, ellerimiz aynı kelepçedeydi. Kendini yakmadan önce geldi...

- Cezaevinde benim bilmediğim, senin bildiğin bir eylem biçimi var mı?
- Açlık grevidir, isyandır, ben bunları biliyorum, başka bir şey bilmiyorum. Niye soruyorsun?
- Sana güveniyorum, hemşerimsin. Beni eyalet sorumlusu yapmışlar. Ali Dönmez diye bir herif var, itirafçı olmuş, beni eyalet sorumlusu yapmışlar.
- Ne eyaleti ya? Ne biçim örgütlenmişsiniz?
- Mardin, Bitlis, Hakkâri sorumlusu olarak beni sorumlu tutuyorlar.
- Ya, siz Amerikancı mısınız? Bu nasıl bir iş, üstelik sende bu tip varken...
- Ya, Halim, ben ne söylüyorum, sen ne diyorsun? Dayanamıyorum artık. İkinci seferdir beni karanlık odaya götürüyorlar.
- Orası itiraflaştırma odasıydı.
- İtirafçı olma aman, gözünü seveyim. Sakın yanlış bir şey de –bence– yapma.

Ardından, ailelerimizin getirdikleri parayla aldıkları neft boya koğuşlarda kalıyor... Bunlar böyle bir karar alıyor, o neft boyayı üzerlerine döküyorlar, kendilerini yakıyorlar. Biz diğer koğuşlardan haberi mahkemeye gidiş gelişlerimizde alırdık. Süreyi tam olarak hatırlamıyorum ama ayda bir mahkemeye çıkarıyorlardı. Yakma olayından bizim bir ay sonra haberimiz olmuştu. 33'üncü koğuşta böyle bir olay olduğunu, biz mahkemeye giderken öğrendik. Eğer o mahkemede tesadüfen 33'üncü koğuştan biri varsa, sen zincirlerle bağlanmışsın, sana söylemiş, sen bana söylemişsin, öyle haberimiz olmuştur. Yoksa koğuşlar arası iletişim yoktu. Koğuşun içinde ne olduğunu diğer ko-

ğuşta fark edemez. Herkes geldi bize, PKK, KUK, Rızgari, Ala Rızgari, Özgürlük... Bütün grupların merkezdeki adamları taziyeye geldi.

Cezaevinden çıktıktan sonra ne yaptın?

Evlendim. Askere gittim, kısa dönem olarak Erzincan'da askerlik yaptım. Askere gittiğimde elbise giydirdiler, gittik eğitim alanına, bir asker sıraya girmemizi istedi, komut veren biri tek tek "rahat, hazırol, çek, yat, kalk" diyor, her şeyi nizami yapıyordum.

- Sen daha önce askerlik yaptın mı?
- He, daha fazla yaptım.
- Nerede yaptın?
- Diyarbakır'da yaptım.
- Firar mı ettin?
- Yok, ilk defa askere geliyorum. Cezaevinde öğrendim bunları, bunlar basit.
- O zaman, takıma sen bunları öğret.
- Valla öğretmiyorum. Ben bunları öğreninceye kadar anam ağlamış. Öğretmiyorum, öğretmek zorunda da değilim. Sen ne diyorsan ben onu yapıyorum ve bana çok basit geldi.

Adam şaşırdı...
Tahliye sonrası askerlik kolay geldi

Diyarbakır Cezaevi'nden tahliye olduğunu öğrendiklerinde herhangi bir sorun yaşadın mı askerliğinde?

Yok, hayır yaşamadım. Dosyalarımız onların elinde fakat bununla ilgili herhangi bir şey, bir sıkıntı yaşamadık.

Örgütle ilişki kurdun mu daha sonra?

Yok, ben cezaevinden çıktıktan sonra onlar geldi. Askerliği bitirdikten sonra Adil Yıldırım isimli arkadaş geldi,

- Hareket adına gelmişim,
- Hoş gelmişsin
- TKKKÖ diye bir isimle yeniden örgütleniyoruz. Hareket adına geldim, hareketin sorumlusu olarak görevlendirildim, seninle konuşmaya. Gel profesyonel devrimcilik yap.

- Ben sana güvenmiyorum. Seninle değil profesyonel devrimcilik, amatör devrimcilik de yapmıyorum.
- Bunun hesabını verirsin.
- Ben devlete hesap verdim bir de sana mı vereyim?

Bozuldum da biraz. Adil'in dediğini yapmadım. Başka da hareketin içinden, o döneme ilişkin kimse gelip de "Geçmiş olsun" dileğinde bulunmadı. Öylece yerimde kaldım. Gidenler oldu tabii. Giden arkadaşlara da "Ben sizin yerinizde olsam gitmem" demedim. Onlar nereye görevlendirildilerse, Antep, Diyarbakır, Mardin, İstanbul, Adana'ya gittiler.

12 Eylül öncesi örgütle ilişki nasıl sağlanıyordu?

O ilişki hiçbir şekilde sağlanmadı. İlişki sadece teorik olarak, Mahir Sayın bize bir örgütlenme tarzı anlattı: merkez, merkezin altında il, ilin altında ilçe, ilçenin altında köy, hücreler diyerek. Kürdistan kolu olan seksiyon aynen merkez gibi, o da aynı şekilde olacak bir örgütlenme. Mevcut durum bu, ne zaman ki iki ülke halkının özgür iradesi ile ayrılma veya birleşme kararı, işçi sınıfının çıkarlarını zedelemeyecek bir ayrılma olursa burası kendisini merkez ilan eder ve dayanışma devam eder. Bize anlattığı örgütlenme tarzı, modeli buydu. Bu model gerektiğinde biz de burada yer alacağız, kendi kararlarımızı kendimiz alacağız. Bunu oluşturmak için o süreç yaşandı.

Seyfi Cengiz nereye gittiyse bizim Merkez de oraya...

Bu süreç Tekoşin ayrılığı sırasında mı oldu?

Seyfi Cengiz'in ayrılmasında Ankara beni çağırdı, "Bu arkadaşımız ayrı örgütlenmenin doğru olduğunu savunuyor" dediler. "Olabilir, herkes kendi fikrini savunmakta özgürdür. Ancak nedenlerini öğrensek iyi olur" dedik. "Yıl 72, biz yedi kişi bir araya gelmişiz, kadrolara, insanlara ihtiyacımız var, bu arkadaş da bizim arkadaşımızdı, bizim içimizdeydi. Askerliği gelmiş, kalkıp askere gidecek 'Gitme' dedik ona, kendisi askere gitti. Askerliğini bitirdi geldi, biz o arkadaşın *Kurtuluş*'ta yazdığı yazıların altına imza atıyoruz. Yazı kurulunda bir arkadaşımız. Kendisi 'Ben niye merkezde değilim?' diyor. Bunun için ideolojik kılıf da bulmuş, 'Ayrı örgütlenme haklıdır. Ayrı örgütlenmeyi savunmayan sosyalist değildir' diyerek ayrılıyor" diye anlatıldı bize. Biz de "Ayrı örgütlenmeyi savunan bir sürü arkadaş var. Ayrı örgütlenmeyi

savunmayan sosyalist değildir, demiyoruz fakat ayrı örgütlenmeyi savunuyorsa artık diğerleri gibi Kurtuluşçu değildir" dedik. Seyfi Cengiz Kızıltepe'ye geldi. Hemen arkasından Mahir Sayın, Ali Demir de geldi. Oturduk beraber, yanılmıyorsam bir kahvede, bizim dışımızdan diğer gruplardan arkadaşlar da oturmuştu; o ortamda, çay içiyoruz, sohbet ediyoruz. Mahir, Ali Abi'ye "Kalkalım" dedi. Kalktılar. Ben de kalkmak istedim, Seyfi Cengiz elimi tuttu, "Seninle işimiz var" dedi. Şehmus'un abisi Bilal Tekin de kaldı benimle. Seyfi, "Arkadaşları derneğe toplasan, onlarla bir görüşsek" dedi. "Yok, mümkün değil" dedik. Biz onlara yetiştik. Seyfi Cengiz nereye gittiyse bizim Merkez de oraya gitti. Bir baktık, başkaları Seyfi Cengiz'in ajan olduğunu söylüyor. Seyfi Cengiz düne kadar bizimleydi, bizden ayrıldı ajan oldu. Böyle bir şey olamaz.

Kim diyordu Seyfi Cengiz'in ajan olduğunu?

PKK diyordu. Bizden diyen yoktu. Ben duymadım. Biz karşı koyuyorduk. Seyfi'nin güven verici bir yapısı vardı, sempatikti. Kendisine güveni vardı. Bizden kimse Seyfi ile tavır almadı fakat biz Seyfi'yi sever sayardık. Diyarbakır'da da Seyfi ile görüştüm. Dayısının evi vardı, bir gece orada onunla görüştüm. Necmettin Büyükkaya'yı tanımıyorum, "büyük cezaevi direnişi"nin önderi, ilk devrimci oydu. Seyfi, Necmettin'in Güney'le ilişkisi olduğunu, özellikle KYB ile falan, yine onun "Siz farklısınız, size Güney'de yer ayırabilirim isterseniz. Bakıyorum siz diğer gruplardan da biraz farklısınız. Biraz ihtilalci, biraz devrim yapma niyetiniz var. Bu işte ciddi iseniz ben oradan size yer ayırırım. Kadrolarınızı getirin oraya eğitim için, yardımcı olurum" dediğini söyledi. "Valla Seyfi, ben merkezsiz bir şey yapmıyorum, biliyorsun. Ben merkezciyim" dedim. "Darbe gelecek, böyle bir hava var. Geri adım atma kararı var" dedi. "Biz ne olacağız?" dedim. 79'un 1 Mayıs'ını Diyarbakır'da kutlayacağız, 1 Mayıs hazırlıkları yapıyoruz, herkesten önce gittik, izin kopardık. Bütün gruplarla Halk-Der'de toplantı yapıyoruz, DDKD sürekli gözlemci gönderdi. "Ne gözlemci gönderiyorsun kardeşim, katılacaksan kendi flamanla, kendi konuşmacınla, sözcünle, kitlenle katılırsın, gözlemci kabul etmiyorum. Bundan böyle katılan katılsın katılmayan katılmasın" dedim. Onlar 29 Nisan'da gidip izin aldılar ve Diyarbakır sokaklarını, caddelerini "1 Mayıs'ı 29 Nisan'da kutlayalım" diye süslediler, slogan yazdılar, propaganda başlattılar. 26 Nisan'da sıkıyönetim geldi, 1 Mayıs kutlamaları yasaklandı. Korsan şekilde kutlamalar oldu, yasal olarak kimse kutlamadı.

Cezaevine girmeden önce, Kızıltepe'de ne olursa, polis seni gözaltına alıyordu, cezaevinden sonra ne oldu?

Cezaevinden çıktığımda; anam ölmüş gitmiş, babam evlenmiş. Diğer kardeşlerim ortalıkta kalmış. Mecbur, bir şeyler yapıp, bunlara sahip çıkacağız. Benden küçüğü liseyi son sınıftan bırakmış, o da içerideydi benimle. Diğerleri boyacılık, yağcılık gibi işler yapıyor. Evde kadın yok, yemek pişirecek kimse yok. Ben de gittim, dayımın kızını aldım, evlendim... Kardeşlerimi aldım yanıma. Bu sefer kendim için uğraş vermeye başladım. Çalıştım, kahve açtım, askere gittim, belediyenin bahçesinin ihalesine girdim... Daha seçimler olmamıştı, yıl 84, o çay bahçesini işlettim kardeşlerimle birlikte. Böylece yaşamı sürdürmeye başladık. Yavaş yavaş yasal demokratik hakkımız olan memurluk için mahkemeye başvurduk. İşe son verme gerekçesi olarak on gün üst üste göreve gelmemeyi gösterdiler. Biz de mazeretimizi ileri sürdük ve mahkeme hak verdi. Göreve iademi istedi. Danıştay'a itiraz ettiler, Danıştay kararı 87'de sonuçlandı, Kızıltepe Belediyesi'nde yeniden göreve başlama kararı verdi. O zaman seçimler olmuştu, ANAP'lı bir belediye başkanı vardı, verilen kararı uygulamadı. Sonra uygulamak zorunda kaldı. Fiili görev vermek istedi, ben istemedim. Başka bir seçim oldu, başka bir başkan geldi, onunla da çalışma olmadı... Bu sefer belediyeden nakil yaptım, oradan Bayındırlık'a geçtim. Bayındırlık'tayken Düzce'ye sürüldüm. O zaman eşim vefat etmişti. Gittim 8-9 ay Düzce'de kaldım. Düzce'de iken bu sefer Mardin Belediyesi'ne nakil yaptım ve oradan emekli oldum.

Sen Düzce'de iken çocuklarla kim ilgilendi?

Çocukların ninesi ilgilendi. Ninelerini İzmir'den alıp yanlarına bıraktım. Kardeşlerimin çocukları, yengelerim falan da var. 2000 yılında, sekiz ay falan git-gel yaptım, rapor aldım, öyle idare ettim. Sonra Mardin Belediyesi'ne geldim emekli oldum.

Çay bahçesi ne oldu?

27 yıl çalıştırdım. Belediye'ye BDP'liler geldi, bozdu.

PKK ile kavganızda Merkez ne yaptı?

Bizim Merkez PKK'ye, hatta sadece PKK'ye de değil, Kürt gruplarının tümüne karşı biraz tavizkardı. Ben gazeteleri Ankara'ya almaya geldiğimde Aynur Sertbudak vurulmuştu... Bizim Merkez, Aynur'un resimlerini verdi bana,

geldim, derneğe yapıştırdım. PKK'lilerin PKK olmadan önce, Apo'nun bir bandında (ses kaseti) ve manifesto diye dağıttıkları bir bildiride, "Türkiye'de devrimci hareketlerin tümü ulusal inkârcı. Kürdistan'da bütün ulusal hareketler ulusal hain" diye söylüyor. Sen o manifestoyu alıp da bugün yaşananları film şeridi gibi göz önüne getirsen; devrimcilerin yoğun olduğu heryere bunlar ilk girdiklerinde, devrimcilerle mücadele ediyorlardı. PKK'nin bir dönem Antep'te falan anti-faşist mücadelede iyi yer aldıklarını duyduk. Şehmus'un okuduğu Urfa Eğitim Enstitüsü'nde faşistler olduğu için bunlarla beraberler fakat devrimcilerin olduğu yerde, faşistlerin olmadığı alanlarda, PKK devrimcilerle mücadele etti. Anlatabildim mi? Biz dernekçilik yaparken onlar, "Biz bu kitle örgütlerini tuvalet olarak kullanırız. Nedir bu?" diyorlardı. Başından beri öyleydi. Kürdistan'ın her bir parçası bir İrlanda'dır. Kürdistan'da dökülen kanın haddi hesabı yok, kan gölü olmuş.

Sömürgelere baktığında Angola, Mozambik, Vietnam, Eritre'de bağımsızlıklarına kavuşmak için verdikleri mücadelede Kürdistan'da dökülen kanın üçte biri dökülmemiş. Kürdistan'ın siyasi statüsü bugün gene sömürgedir. Tarihteki o bölünmüşlük, İran ile Osmanlı İmparatorluğu arasında, 1639'dan bu yana, Birinci Paylaşım Savaşı'nın epey öncesi olan bir statünün, daha sonra Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, özellikle İngiltere ve Fransa'nın suçlu olduğu bir durumda bugün de devam ettiğini görüyoruz. Birinci Paylaşım Savaşı'nda, o da Kızılordu'nun yardımıyla kurulan Mehabat Cumhuriyeti, gene İngiltere-ABD'nin devreye girmesi ve Kızılordu'nun da desteğini çekmesi üzerine yıkılmış... 75'teki Cezayir anlaşmasına yani emperyalistlerin Kürdistan üzerine oynadıkları oyunlar ile o günden bu güne Kürdistan'ın sömürge statüsü aynıdır. Kürtlük adına, Kürdistan adına bu üç milyon insanı arkasına alarak oy almış bir parti, bugün bu gücü ile Türkiye'nin ne yapacağını şaşırtacağı yerde -bir bakıyorsun- bununla bir anlaşma, onunla bir uzlaşma, bununla bir görüşme, onunla bir müzakere... Neyin ne olduğunu alıp görüşme notlarını okuduğumda, halktan gizli saklı. Hiçbir şeyi açık ve net bir biçimde ortaya koyduklarını görmediğim için veya bilmediğim için bunların Kürdistan'ı kurtaracaklarına inansaydım ben de onların için de yer alırdım. Kurtuluş, kalktı 89'da, Kürdistan'da örgütlenmediğini açıkladı... Tamam, adam kalktı demokratik kitle örgütlerinin ilkelerine antişovenist ilkeyi koydu, anti-sömürgeci mücadelede hatırı sayılır bir mücadele verdi -saygı duyarız- fakat son dönemde kalkıp her şeyi PKK'ye teslim etmesi, politik hareketin lideri konumunda olan bir şahsiyetin kalkıp "Hepimiz sınıfta kaldık, sınıfını geçen bir Apo, yalnız o olmuştur" demesi, elinde bay-

raklarıyla "Biji SerokApo" diye Avrupalardan İstanbul'a kadar eğer slogan atıyorsa, o zaman suç, o hareketin politik liderindedir, benim veya senin gibilerde bir suç aramak yanlıştır.

Kürdistan seksiyonu gerçekten kuruldu mu?

Ben bilmiyorum, benim haberim yok. Kurulması için çalışılan o süreci yaşadım, kurulduğundan haberim yok. Seksiyonun kuruluş tarihini ben bilmiyorum. ■

KURTULUŞ

sosyalist dergi

«SOSYAL - EMPERYALİZM»
TEORİSİ (!)
«YENİ» NARODNİZMİN
TEORİSİDİR
(VI)

●

KÜRDİSTAN TARİHİ
ve
KÜRT
ULUSAL HAREKETLERİ
UZERİNE
BİR YAKLAŞIM

●

VİETNAM - KAMBOÇYA
ÇATIŞMASI
Wilfred Burchett

HAZİRAN
TEMMUZ
1978

25

HASAN SEKİZKARDEŞ

Görüşenler: Mehmet Ali Orgun, Cemalettin Efe, Bülent Sürmen

Görüşme Tarihi: Ocak 2014

Bir Arap ailenin çocuğuyum

Kendini tanıtır mısın?

Mardin'de doğdum. Doğum tarihim nüfusta 01.04.1951 yazar. Etnik kimlik olarak Arapım. Bir Arap ailenin çocuğuyum. Etnik olarak da kendimi Arap hissediyorum. Çok yakın tarihe kadar, Kürt ulusal hareketi gelişinceye kadar çok fazla Araplık olayı yoktu ama bu hareket geliştikçe, ben de kendi kimliğimle var olmayı tercih ettim.

Babamın bir amcası şekercilik yapıyor. Bilmiyorum, şekerciliği nereden öğrenmişler. Mesela annem tarafı şekercidir. Memleketin şekercileri bunlar. Babam da, tutmuş, "Ben de şekercilik yapacağım" demiş. Annemle de evlenmiş ya, anneme soruyor, annem de bilerek, benim boynuma kalır düşüncesiyle "Ben bilmem" diyor. Babam şekerciliği öğrenmek için Şam'a, Halep'e kadar gidiyor. Geliyor, iptidai yöntemlerle tezgâhı kuruyorlar. Tezgâh dediğim, bir gırgır makinesidir, bir mermerdir, emici olarak da kömür ateşi, başka bir şey yok. Yapıyorlar, hep bozuk çıkıyor. Annem, "Bekliyorum ki bıksın, bıraksın. Başka işe baksın istiyorum. Bu ne yaptı, bütün sermayeyi tüketti, vaz-

geçmedi" diyor. Bakmış olacak gibi değil, formülü vermiş annem. Babam, bu formülle yapıp çıkan şekerin kalitesine bakınca, başlamış söylenmeye. O bozuk şekerleri tekrar satılacak hale getirterek bu mesleğe devam ediyorlar. Ben gözümü açtığımda o taş evde, şeker imalatı yapılıyordu. Ekonomik durum gayet iyiydi.

Türkçeyi nasıl öğrendin?

Okula gittiğim birinci gündü, 57-58 yılları, Mardin Cumhuriyet İlkokulu'na gittim. Bahçede öğretmen konuşuyordu, biz bakıyorduk tabii. Konuştuğunu anlamazdık. Hepimiz Arap'tık. Bahçede komşu çocuğuyla, bildiğimiz dil olan Arapçayı konuşuyorduk. Ben ailede gerçekten hiç şiddet görmemiştim. Okulun bahçesinde arkadaşımla konuşurken arkadan şiddetli bir şaplak indi kafama. Döndüm, baktım öğretmen. "Yasak, Türkçe konuş!" aynen böyle. Ben Türkçe ile böyle tanıştım. Okullar arası bir seminer çalışmasında, "Eğitimde Şiddet" konusunda bu olayı anlattım. Şiddetle böyle karşılaştım bu coğrafyada.

Mülakatta taktılar, dilim yüzünden...

Dördüncü sınıfın birinci devresini Kızıltepe'de, Merkez İlkokulu'nda okudum. Karneyi aldık Diyarbakır'a gittik. Diyarbakır Süleyman Nazif İlkokulu'nda dördüncü sınıfın ikinci devresi ile beşinci sınıfı bitirdim. Sonra Diyarbakır'da ortaokulu okudum. Ortaokuldan sonra Diyarbakır'da liseyi, edebiyat bölümünde okudum. 69 mezunuyum. O zaman benim hayalimde pilot olmak vardı. Hava üssü vardı, jet uçaklar sürekli kafamızın üstünde uçuyordu. Bazen öyle alçaktan uçuyordu ki camlar zangır zangır. Öyle bir merak vardı. Bir de arabalara çok düşkündüm. Harp okulunu göreceğim diye kafama koydum. O zaman mülakat var, sınav yoktu. Bir de "Spor yaptırıyorlar, halata tırmanıyorsun, bilmem ne yapıyorsun" dediler. Bizim avluda bir demir vardı, orada 40-50 tane barfiks çekiyor, şınav yapıyordum. Damın bacasına ip bağladım, her gün bacaya tırmanıyordum. Halata tırmanıyorsun dediler, ya habire inip çıkıyordum. Hava Harp Okulu'nda sınava girdim, içeriye bir şortla giriyorsun, adını soyadını söylüyorsun. Sınav, İstanbul Yeşilyurt'ta, açık havada oluyordu. Sorularını yanıtlıyorsun, bildiğin bir iki hareketi yapıyorsun, kasa minder koymuşlar, ben koştum bir takla attım, kalktım dikildim falan. "Tamam, çık" dediler. Çıktım bekliyoruz. Bir baktım, kazananlar arasında adım

yok. Ben o anda Mardinli olduğum için beni almadıklarını düşünüyordum. Yani Doğu ile Batı arasında bir fark koyduklarının farkındaydım. Liseyi bitirdiğimde pek siyasi bir düşüncem yoktu. Hatırlıyorum, 60'lı yıllara kadar bizim ailede ağırlıkla CHP'lilik vardı. TİP'ten veya Doğu Mitinglerinden hiç haberimiz olmadı. Amcamlar daha evvel Mardin'den gelip İstanbul'a yerleşmişlerdi. Beylerbeyi'nde üç katlı bir köşkleri vardı. O evde kalıyordum. Üniversite sınavına girmek için geldiğimde de orada kalmıştım. Sınavlarda iyi puan tutturamayınca açıkta kaldım o sene. Benim küçüğüm doğramacıda çalışıyordu, gittim onun yanında çalıştım. 69'da, yaz tatilinde Devlet Su İşleri'nde çalıştım. Batman'da Malabadi Köprüsü'nü bilirsiniz, Malabadi Köprüsü'nün yanında şantiye vardı. Batman çayı üzerinde regülatör yapılıyordu sulama kanalı yapmak için. Üniversite sınavından da iyi puan tutturamamışım. Mardin, Kızıltepe'de İlk Öğretmen Okulu var, altı fark dersi verip öğretmen olacağız. Yazın derslere çalıştım, altı tane meslek dersinden sınava girdim, sınavı verdim, diplomamı aldım. 1970'in 11. ayında Mardin Cizre'deki Cumhuriyet İlkokulu'nda öğretmenliğe başladım.

Ha bu arada nasıl bir insanım? Namaz niyazını kılan, Müslüman bir ailenin çocuğuyum. Namaza ilkokulda başladım. Kısa aralar verdim ama genellikle namazımı kılmışımdır. Ailede en çok namaz kılan bendim. Babamdan da annemden de fazla. Annem babam da kılardı, babam içki de içerdi, namazını da kılardı. Kuran'ı da okurdu, güzel davudi bir sesi vardı.

Cizre'de namazında niyazında, öğretmenlik yapan bir vatandaşım

Cizre'de öğretmenliğe başladın, o günden beri de hiç ara vermedin öğretmenliğe herhalde... Bu yıllarda siyasetle tanışmış mıydın? Cemaatlerle bir ilişkin olmuş muydu?

Yok, o yıllarda hâlâ siyasetle ilgim yoktu. Namaz kıldığımdan dolayı tarikatlar peşime düştüler. Çağırdılar, evlerine gitmedim, pek sıcak bakmadım. Diyarbakır'da Adalet Partisi milletvekili Hasan Değer vardı, babam onların arkadaşıydı. Bir ara Mardinli bir grubun onlara destek verdiklerini biliyorum. Ailem eskiden CHP'ye oy veriyordu, sonra Adalet Partili oldu. Hatırlıyorum, Diyarbakır'dayken şekerci dayımın oğlu Aziz geldi, "Benim oyum Türkiye İşçi Partisi'ne" dedi. Onun subay, astsubay arka-

daşları vardı, dükkâna gelip sohbet ediyorlardı, onları görüyordum. Türkiye İşçi Partisi'ni ilk defa ondan duydum.

Öğretmenlik yaparken Arap, Kürt öğrencilere nasıl davranırdın?

Çok kötü davrandım. Kötü öğretmendim ben, ciddi diyorum. Cizre Cumhuriyet İlkokulu'nda çocukların hepsi Kürt. Bizim ailede Kürtlere karşı soğuk bakış vardır. Mesela, abimin evlendiği kişi Kürt ama "Biz Arap'ız" diyorlar. Mesela, yengeme, Kürt demişim diye bana danılmış. Öyle bir şey de söylememiştim. Ben namazında niyazında, öğretmenlik yapan bir vatandaşım. Okuldayız, bakıyorum ki öğrenciler gelip öğretmenler odasını tekmeliyor. Benim tuhafıma geldi. Öğrenciler niye öğretmenler odasını tekmeler? Arkadaşlara sordum, çoğu da sağdan soldan gelmiş Batılı öğretmenler. "Ya hocam, boş ver sen rahatına bak, burası böyle" dediler. "Olur mu böyle bir şey?" dedim, aldım sandalyeyi, kapının yanına oturdum. Baktım çocuğun birisi tekmeledi kaçtı. Koştum peşinden yakaladım, niye tekmelediğini sordum, itiraz etti, bir de Kürtçe yemin etti. "Sen yalan söylüyorsun ve senden utanıyorum" dedim, buna bir tokat vurdum. Ben vurunca, çocuk kayıp musluğun üzerine düştü mü, ağzı burnu kan içinde kaldı. Ailesi geldi, "Biz çocuğumuzu okula dövülmesi için mi gönderiyoruz?" dediler, ben de "İsteyerek olmadı, çocuğunuz terbiyesizlik yaptı" dedim, bir tanesi küfür etti. Ben iki basamak yukarıdaydım, bir tekme savurdum, adam sırt üstü yere düştü. Bunun üzerine bir demir çubuğu aldı, benim üzerime doğru koşmaya başladı. Demiri yakaladım salladım bunun üzerine, ona geleceğine, araya giren bir Cizreli öğretmen vardı, onun suratına patladı. Kürtlerin öyle bir özelliği vardır, taş sopa oldu muydu, sen gidersin ama yumrukta yokturlar. Biz kentte yumruklaşa kavga etmişiz. Diyarbakır'da çok büyük kavgalar yapmıştık çocukluğumda. Çünkü bizi hep aşağılarlardı Mardinli diye. Oradan da çok büyük tepki vardı içimizde. Sonra karakolluk olduk. Onlar polisten de korkuyorlardı. "Hocam barışır mısın?" dediler. "Barışırım, kan davamız yok, niye barışmayayım" dedim. Ellerini uzattılar öyle barıştık. Çıktım, karakolun önünde bir kalabalık birikmiş, beni linç edecekler. Arkadaşım geldi, koluma girdi, beraber gittik.

İkinci yıl, öğretmenliğim İdil'in bir köyünde başladı. Cehennem Deresi'ndeki bir köye atandım. Askerliğimi öğretmen olarak yaptım, resmi elbise giymedim hiç. Nizamiyeye, koğuşa hiç gitmedim. Askerliğim süresince orada çalıştım. Dediğim gibi okul inşaat halindeydi, çocukları topladım, kayıtla-

rını yaptım. Defterleri elimde taşıyorum, işçilerle beraber inşaatta yattım. Çocukları mezarlığın bitiminde büyük bir ağacın altında topluyorum. Bir tane keresteden tahta koydum, onun üzerine tebeşirle çizgi çalışmaları falan yaptırıyorum. Türkçeyi bilmiyorlardı tabii. Hem Kürtçe hem Türkçe karışık çalışıyoruz. Okul bittiğinde tahtaya Atatürk'ün "Gerçekleri söylemekten korkmayınız" diyen lafını yazmıştım, hoşuma gitmişti. Bir ruh vardı aslında. O sırada radyo dinliyorum, radyoda gençlerin idam edildiğini öğrendik. Üzülmüştük. Tanımadığımız halde gençlerin asılması bayağı canımızı sıkan özel bir şey oldu. O kadar üzüldüm ki, bugün dahi kullandığım üç tane tabak aldım, hediye götüreyim diye. Geldim, jandarma arama yapıyor, şoför tanıdıktı, arabanın ön tarafında gizli bir yer vardı, oraya koymuştuk. Aramada kaçak mal diye alıyorlardı çünkü. "Kimin?" diye sordular, benim olduğunu söyledim. Eğer alıp götüreceklerse, ellerinden alıp yere vurup parçalayacağım, götürmesinler diye. Astsubay "Tamam" dedi, almadılar. Denizlerin asılmasını öğretmen arkadaşlarla, hemşerilerimle değerlendirdik. Çok üzücü ve can sıkıcı gelmişti bize.

Kaçakçılarla karşılaşma...

Öğretmenlik yaptığım köyde çok zorlu bir hayat yaşadım. Siirt'teyim, tek başınayım, kadroluydum. Köylüler pek fazla gelemezdi yanıma, ben de inemezdim. Akşam olduğunda yalnız kalır, radyo dinler, kitap okurdum. Roman okurdum. Ava çıkardım. Eniştemin bir "beratta"sı vardı, zincirli, tek namlulu, 12'lik, almıştım onu. Onun eniştesi vardı, tüfek malzemesi satıyordu. Barut aldım kiloyla. Saçma alıyordum bolca. Doldurma makinesi aldım. Götürüyordum, kendim dolduruyordum, dönüyordum, dereye boşaltıyordum. Bol bol tavşan, keklik, bıldırcın eti yedim. Orada boldu bunlar. Köylüler pek ava çıkmazdı.

O sıralarda karşı cinsle bir ilişkin oldu mu?

Öğrencilik hayatımda öyle bir şey olmadı. Çocukken hatırlıyorum amca kızı vardı, yaşıtımdı, o beşik kertmesiydi. Çocukluğumda "nişanlım" diye baktığım bir amca kızı vardı. Daha sonra ortaokuldayken, kızcağız evlendi gitti, ne nişanlı ne bir şey kaldı. Evlendiği kişi iyi bir arkadaşımız, iyi bir dostumuz oldu.

Dediğim gibi, köyde hayatımız bayağı zorlu geçti. Bir gün, hatırlıyorum, akşamüzeri kapıya çıkmışım, yağmur çiseliyor, Hüseyin diye birisi geldi,

evine gidiyordu, "Gel, biraz muhabbet edelim, yemek yersin, çay içersin" dedim. Yemek yaptık, çay içtik, sohbet ettik saat 22.00 gibi oldu, tam gidecek, kapıyı açtı, çıktı, içeri girdi. "Ne oldu?" dedim. Okulun binası var, bir de odunluğu var. Okulun odunluğunda ışık yanıyor. Kürtçe "Kimsiniz?" diye bağırdı. Işık söndü. Eve girdik, çıkmayalım dedik. Yağmur yağıyor, "Belki gariban birisi sığınmıştır" dedim. "Yok, belli olmaz" dedi. "Kimsiniz?" diye Kürtçe, Arapça bağırıyoruz, kimseden ses yok. Tüfeği getirip havaya ateş açayım, dedim. Köylüler de gelsin, belki tehlikeli bir şeydir. Tüfeği getirdim koydum mermiyi, sıkacağım havaya. "Hoca, dur acele etme" dedi. Biz böyle konuşurken kapı açıldı, baktık bir baş, "Hoca sen misin?" diye soruyor Kürtçe. "He babam, benim, sen kimsin?" "E, biz yabancı değiliz.""E, kimsiniz?" Baktık 8-10 tane adam çıktı, hepsi de uzun namlulu silahlı. El feneriyle gittim baktım, hayvanlar dolmuş içeriye, hepsi de yüklü. Bunlar Liceli kaçakçılar. Yükleri de silah. "Az kalsın havaya ateş açıp köylüleri çağıracaktık.""İyi ki yapmamışsın. Ne sen kalırdın ne okulun kalırdı" dediler. Onları eve aldım, okulu açtım, birkaç sıra getirdim, sobanın yanına koydum. Yemek yemişler, çayı koydum, orta yaşlı bir adam vardı, sabaha kadar sohbet ettik. Zaten ben sohbet edecek insan arıyorum. Baktık gün ışımağa başlıyor, "Hoca biz yola düşeceğiz" dediler. Bana bir tabanca uzattı, "Al, bu bizden sana hediye" dedi. Ama ben almadım. Ne olur ne olmaz, yakalanır "Hocaya silah verdim" der, belli mi olur?

İdil'den, yani Peçenek köyünden isteğim üzerine tayin olup evimin bulunduğu Mardin Kızıltepe ilçesine atandım. İdil'deki köyde çalışma nedenim askerlik içindi. 73-74 öğretim yılında Mardin Kızıltepe'de öğretmenlik yapmaya başladım. Bu arada çevremizde siyasi arkadaşlar oluştu. Çünkü Kızıltepe'de yabancı sayılırdık. Tamam, enişte lerimiz var orada, onların çevresi bizi tanıyor ama insani ilişkiler açısından geniş bir çevremiz yoktu. Bizi pek tanıyan da yoktu. Yani bir şekilde yabancı gibi hayata başladık. O arada, hem öğretmenlik yapıyordum hem şeker üretimine katılıyordum. O sırada Arif abim, evini ayırdı, Mardin'e taşındı. O ayrılınca işi bilen bendim, tek ben çalışmaya başladım.

TÖB-DER'e üyelik, yöneticilik

Boş kaldığımız zamanlarda arkadaşlarla kahvede oturup iskambil oynardım. Derken bir ara baktım, enişte min Diyarbakır Öğretmen Okulu'nda okuyan kardeşi Hasan, kardeşi Abdürrahim ve Nejat üçü hep birlikteler. Ara sıra bize

gelirlerdi, görüşürdük onlarla. Onlar bizden daha büyüktü. Abdürrahim bir gün, "Ben Mardin'e gidiyorum TÖB-DER'e üye olacağım" dedi. "TÖB-DER nedir?" diye sordum. Öğretmenler derneği dedi, pek anlayamadım ne olduğunu. Gittiler. Sonra, bir ara, baktım bizim arkadaşlar toplanıyorlar kahvenin köşesinde, Kızıltepe'de TÖB-DER'i kurmaya çalışıyorlar. Ben de onlara yanaşıyorum, iyi bir şeyler yapıyorlar, bana da pay düşer mi diye oturuyorum yanlarında. Kurucular oluştu, derneği kurdular, tabii benim adım geçmiyor. Beni pek tanımıyorlar. Bakkaliye dükkânına gelip giden yabancı arkadaşlar var, onlarla muhabbet ediyoruz, havadan sudan konuşuyoruz. Bazen siyasi muhabbetler de yapıyorduk. İlk kongrede, yabancı dediğim arkadaşlar "Seni yönetime aday göstereceğiz" dediler. Ben,"Anlamam, beceremem. Bir de işin ne olduğunu bilmiyorum" dedim. Kongre, Merkez Okulu'nun bir sınıfında yapıldı. Seçimler oluyor, Abdürrahim aday, Seçil Gündoğdu aday, bunlar çok sevdiğim, değerli insanlar, beni de aday diye yazdırdılar tahtaya. Oylama sonucunda benim oyum hepsinden fazla çıktı. Başkandan sonra ikinci kişi olarak benim oyum çıktı. Orada biraz mahcubiyet duydum, sanki onlara rağmen bir iş yapıyormuşum gibi oldu. Yönetim kuruluna seçildim. Olağan kongreden sonra bir kongre yapıldı, çalışma raporunu okumak bana düştü. O arada 74 affından çıkıp gelenler oldu. Ali Demir'ler falan eskiden beri tanıdığım kişilerdi. Ali Demir Kızıltepeli. Selahattin abimle beraber büyüdüler. Bizim Hayrettin de aynı okula gidiyordu. Oradan tanışıyorlar. Şeker üretiyoruz dükkânda, boş vakitlerinde o da bizim dükkânda takılıyordu. Muhabbet ediyorduk. O arada "Bu tanrı konusunda, din konusunda ne düşünüyorsun?" diye sordum. "İslamiyet devrimciliğe karşı değildir. İslamiyet'e ilk inananlar yoksullardır, kölelerdir, yani çelişmiyor devrimcilikle" dedi. "Peki, sen Allah'a inanıyor musun?" diye sordum. Durdu. Dedi, "Ben sana kitap vereyim". Bana Georges Politzer'in "Felsefenin Temel İlkeleri" kitabını getirdi. Gerçekten ben öyle bir dindarlık yaşıyorum ki... Abartı değil, mesela bir gün Kızıltepe'deki camide namaz kılıyorum. Tek başınayım. Kitabı okudukça her konuda benim kafam allak bullak oldu. Çelişkiler konusunda, bilim konusunda, toplum konusunda bir sürü şeyi anlatıyor. Benim kafam allak bullak oldu. Gerçekten büyük sancılar çekmeye başladım. Gelgitler başladı. Bazen,"Yok" diyorum, bazen de "Yok ya, olmazsa olmaz" diyorum. "Vardır, kesinlikle olması lazım" diyorum. Bu bende epey sürdü.

O arada bizim arkadaşlar geldi "TÖB-DER Başkanı olan arkadaşımız kahvede kâğıt oynuyor, bizim sorunlarımız var, dinlemiyor", "Öyle şey mi olur? Nasıl dernektir? Nasıl başkanlıktır?" dedim. Üç arkadaş toplandık, git-

tik derneğimizi açtık. Çıkardık karar defterini, "Çoğunluk üye toplanmıştır. Alınan karar: Başkan kim olacak?""Başkan sen ol" dediler. Başkan ben oldum; biri sayman, biri yazman. İmzaladık kararı, kapattık defteri çıktık... Baktık Başkan Niyazi geliyor, "Ne oldu?" dedi, "Bugün ihtilal oldu. Kansız ihtilalle seni başkanlıktan aldık, üye yaptık" dedik. "Fark etmez, ne yaparsanız yapın" dedi. O da göreve pek talip değildi. Namaz kılıyorum beş vakit, TÖB-DER Başkanı'yım. Ama sosyalizm denen şeyin kavram olarak, içerik olarak bilincinde değilim. Doğru olmak, adaletli olmak, hakkın yanında olmak, eşitlikçi olmak, insan olmak gibi, herhalde kişilikten, aile kültürümüzden gelen, çevremde gördüğüm şeylerdi ve bunlar birleşince onların yanında yer alıyorsun.

Kürtlerin sorunlarıyla ilgili bir mitingdi

İlk olarak Felsefenin Temel İlkeleri'ni okuduğunu söylemiştin. İkinci kitap hangisiydi? Kendin mi seçtin, Ali Demir mi önerdi?

Ali Demir ondan sonra Ankara'ya gitti ve ilişkimiz koptu. Sürekli ve düzenli bir ilişkimiz olmadı. Kızıltepe'de devrimci mücadele başladı. Kızıltepe'de TÖB-DER adına ilk siyasi bildiriyi ben dağıttım. Başkan olarak ilk ben başladım, diğer arkadaşlar da dağıttı. Yani biz öğretmenler dağıttık. Akabinde Selahattin abim bakkaliye dükkânını kapattı, kitap kırtasiyeye döndü. Bütün sol yayınların hepsi bizim işyerine gelmeye başladı. Başladık onları alıp alıp okumaya. Her kitaptan eve bir tane götürüyordum, okuyacağım diye. Çok azını okuyabildik, çünkü hep koşturmaca vardı. Mardin'de beş bin kişinin katıldığı bir miting yapıldı, Kürtlerin sorunlarıyla ilgili bir mitingdi, Kürtler yaptı. Daha sonra Diyarbakır'da bir miting yapıldı, o mitinge TÖB-DER adına, "Kurtuluşa Kadar Savaş" yazılı bir pankartla katıldık. O pankart miting alanının en büyük pankartıydı. Bir sürü genç geldi, "Kimsiniz, nereden geliyorsunuz?" diye sorgulamaya başlamıştı, kitlenin dikkatini çekmişti.

Olumsuz yaklaşım

Gençliğinde Kürtlere karşı yaklaşımının olumlu olmadığını söylemiştin...

Devrimci olduğumda 180 derece dönüş oldu. Hele hele Kurtuluş hareketi, bu konuda çok sıçrama yaptırdı.

Senin Kurtuluş'la ilişkin çocukluğundan beri Ali Demir'i tanımaktan mı kaynaklanıyordu?

Evet. Ali Demir Kurtuluşçu değil de Devrimci Yolcu olsaydı, muhtemelen Devrimci Yolcu olurdum, TKP'li olsa TKP'li olurdum. Gerçeğimiz bu. Ama her şey o kadar kolay değil, her şey öyle değil. Kurtuluş'un sağlam bakışı ve sağlam teorisi olmasaydı, o insanlar yine kanmazdı. O zamanlar sık sık eğitim çalışmaları yapıyorduk. Ali Demir geldi bir gün, bu çalışmaların daha verimli olması için kendisinin metinler hazırlayabileceğini, kitapçık haline getirip getirmeyeceğimizi sordu. "Yaparız" dedik. Dernek adına aldığımız teksir makinemiz de var. Metinleri yazdı, faşizm, emperyalizm nedir, ulusal sorun, tarihi materyalizm, diyalektik gibi konuları özetledi, metinler halinde hazırladı... Ben de mumlu kâğıtları hesapladım, kâğıtları katladım, sayfa planlaması yaptım, mumlu kâğıda metinleri yazdık; kimi 12, kimi 16, kimi 20 sayfalık metinler oldu. Çokça basıp herkese dağıttık. Çok verimli oldu o çalışmalar.

Tam o günlerde DDKD veya DDKO gibi örgütlerin de böyle bir çalışması var mıydı?

Evet, o zamanlar DDKD (Devrimci Demokratik Kültür Derneği) vardı, çok fazla olmamakla birlikte Özgürlük Yolu'ndan arkadaşlar vardı. Sonra DDKD'ye üye olanlar, Bağımsızlar diye bir örgüt oluşturdu. APO'cular 78'lerde filan çıktı. Onlar, o zaman seminerlere geliyorlardı, tartışıyorduk. Onlar da fikirlerini söylüyorlardı, karşılıklı muhabbetler vardı.

Benim de Kızıltepe TÖB-DER Başkanlığım devam ediyor. Bir ara il temsilciliği de yaptım. O süreçte hatırladığım bir olay oldu. Nusaybin'de, Musa Anter'in köyünde, bir astsubayın evine dinamit atılmış, astsubayın elleri kopmuştu. Bakmış, banyoda, fitili ateşlenmiş dinamit var, almış eline pencereden dışarı atacak, banyonun penceresi küçük ya, çarpmış geri düşmüş, almış bir daha atmış derken elinde patlamış. Devlet geldi bizim oradaki öğretmen arkadaşları aldı. Solcu öğretmenleri topladılar, "Siz yaptınız" diye götürdüler Nusaybin Baraj Karakolu'na. Haber geldi, atladım gittim Nusaybin'e. Baktım orada yapacak bir şey yok, atladım Diyarbakır'daki TÖB-DER'e gittim. Orada Fethi Gümüş diye meşhur bir avukat var; onu aldım, doğru tekrar Nusaybin'e gittik. Savcıya çıktık. Fethi Gümüş, "Savcı Bey, benim müvekkillerim şu anda Baraj Karakolu'nda işkence görüyorlar. Onları on beş dakika içinde istiyorum. En büyük suçu asıl sen işliyorsun" dedi. Savcı titremeye başladı. Yarım saat filan geçmedi, hepsini getirdiler. Ama perişan bir halde geldiler.

Ayaklarını basamıyorlar, yürüyemiyorlar. Avukat baktı, döndü savcıya, "Buyurun eserinizi görün" dedi. Savcı döndü arkadaşlara, "İşkence gördünüz mü?" diye sordu, onlar "Yok" dediler. Avukat bu sefer onlara döndü "Ne bu haliniz peki?" dedi. İşaret veriyorum... Ne desek, ne yapsak "Yok" dediler. Avukat kızdı, çıktı dışarı, "Ben gidiyorum, savunmam bunları, ne işim var bunlarla" dedi. Ben de "Ya, bunlar cahil, bilmiyorlar, korkmuşlar." "Yok, bu kadar cahil adam öğretmen olmaz, ben gidiyorum" dedi çekti gitti. Tutuklandı hepsi. Gittim cezaevine, "Ya, siz ne yaptınız kardeşim, niye böyle söylediniz?" diye sordum. "Bizi o kadar dövdüler ki, eğer işkence gördüğümüzü söylersek tekrar oraya dönüp daha beterini yapmakla tehdit ettiler" dediler. İlk defa karşılaşıyorlardı, korkularından hiçbir şekilde işkenceyi ifade edemediler. Bir müddet yattılar sonra çıktılar.

Kızıltepe'de ilk bildiri

TÖB-DER zamanında Kızıltepe'de siyasi bildiriler dağıtıyorduk, afişleme yapıyorduk. Özellikle hareketin gönderdiği afişleri yapıyorduk. *Kurtuluş Sosyalist Dergi* ler Selahattin abimin dükkânına gelirdi, oradan Diyarbakır, Mardin ve her yere dağıtırdık. Dağılma noktası orasıydı. Bizim diğer örgütlerle en önemli tartışma noktamız; biz birlikte örgütlenmeyi savunuyorduk, onlar ise ayrı örgütlenmeyi savunuyorlardı. Kürdistan'ın sömürge olduğunu söylüyorduk. Bir ara uydurma Dev Yolcular oluşturmaya çalıştılar Kızıltepe'de. İki tane dengesiz adam vardı, onları kafaladılar, bir iki eylem yaptırdılar, havlu satan seyyar satıcılar vardı, ajan diye adamı öldürdüler. Onun akrabaları da otobüsü çevirip camlarını kırmışlar. Böyle bir şey olmuştu. Demin de dediğim gibi DDKD, onlardan ayrılan bağımsızlar, bir de KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları) vardı. Çok önemli bir örgüttü o da. KDP'nin yerel örgütüydü. Kurtuluş, TÖB-DER'deki her seçimde, yabancı öğretmenlerin desteği ile tek başına liste yapar ve kazanırdı. Sonraki yıllarda yaptığımız değerlendirmelerde bu işi ne kadar yanlış yaptığımızın farkına vardık. Çok güçlü de olsan, tabanın, taraftarın da olsa devrimci kardeşlik ve örgütler arasındaki dostluk ilişkilerini geliştirmek için paylaşmayı bilmeliydik; öyle bir şey yoktu kafamızda. Mesela geceler düzenliyorduk. Dostlar Tiyatrosu geliyordu, Ankara Sanat Tiyatrosu geliyordu. Çok güzel etkinliklerimiz vardı. *Kara Düzen* oyunu müthiş bir oyundu. Şahturna, Mahsuni geldi, konser verdi. Bunları hep TÖB-DER olarak düzenliyorduk. Gençlik örgütleriyle de ilişkimiz vardı, en son TÖB-DER'in lokalini Sosyal Dayanışma Derneği'ne vermiştik.

Kurtuluş'un, 1978 yılında örgütlemiş olduğu kampanya vardı. Türkiye'nin belli merkezlerinde mitingler düzenlendi, birisi Kızıltepe idi. Onu hatırlıyor musun?

O dönemde bir toplantı için Ankara'ya gitmiştim. TÖB-DER toplantısından çıktıktan sonra arkadaşlar bizi topladı, Kurtuluş'un bir toplantısı vardı, oraya gittik. Orada kampanya olacağını söylediler ve kampanya dokümanlarını götürmemizi istediler. Matbaanın olduğu bir yere gittik. Baktım, bana 12 çuval malzeme verdiler. *Kurtuluş*'un 10. sayısı var, *Kurtuluş İçin İleri* var, afişler var, Kürtçe Türkçe bildiriler var. Yalnız Kızıltepe değil ki, Mardin'e, Diyarbakır'a gidecek. Nerede ilişkiler varsa oraya dağılacak.

Şimdi bunu nasıl götüreceğim? Düşündüm. Orada uzun, esmer bir arkadaş vardı ismini hatırlayamıyorum, isimler pek kalmıyor kafamda. Baktım olacak gibi değil. Ankara'da çalışan Kenan Aydiler vardı -merkez ne kadar militan güç varsa alıp götürüyordu, taşıyordu metropollere, bizler de elimiz böğrümüzde kalıyor, öğretmen hareketi ile götürmeye çalışıyorduk- Kenan'a, "Gel seninle otogara kadar gidelim, sen bunları Mardin otobüsüne yüklersin, pazarlığını yap kırtasiye diye, ben de ona göz kulak olurum." Yakalanırsa ben tanınmam, akıllı bir politika. Yığdık 12 çuvalı Ankara Otogarı'na bekliyoruz. İkindi oldu gelmedi, akşam oldu gelmedi, karanlık bastı, hâlâ otobüs yok. Saat gece 11 oldu, yok. Bizim Kenan huzursuzlandı, "Aranır durumdayım, burada polisler sürekli geziyor, burada biraz daha kalırsam, korkarım beni götürürler" dedi. Baktım, olacak gibi değil, "Sen git kardeşim, ben başımın çaresine bakarım, sen kendini yakma" dedim, onu gönderdim. Otobüs gecenin 2.30'unda geldi. Bagajlarda yer yok. Beş aşağı beş yukarı pazarlık ettik, koltukların arasına 12 çuvalı yığdık. Urfa'ya kadar hiçbir şey olmadı. Yanıma da Kızıltepeli PTT'de çalışan bir arkadaş oturmuştu, bize sempatisi olan, taraftarımız bir arkadaş, memur. Toplantıda aldığım notları ayakkabımın kılıfının altına sokmuştum. Bir baktık gelen giden otobüslere arama var. Asker, resmi polis, sivili hepsi var. İndiriyorlar, valizleri tek tek açıyorlar, tek tek valizlere bakıyorlar. "Ben buradan kurtulamam" dedim. Botları çıkardım, arkadaşa verdim, "Kızıltepe'ye gittiğinde, Halim Bozo'ya verirsin, bir de söyle ki, beni kimse aramasın. Bir gün çıkar gelirim bir şekilde" dedim. İnip gitsem, uzaklaşsam adam diyecek "Nereye gidiyorsun?" Kilitlendim kaldım. Korkumdan kafamı bile çeviremiyorum. Kalbim güm güm atıyor. Ben o heyecan içerisindeyken, bizim otobüse geldi sıra, camdan bakıyorum, valizleri açıyorlar falan filan derken, bir baktım "Devam et" dediler. Şoför hâlâ birisiyle konuşuyordu, ben içimden "Devam et, sür hadi, yürü kardeşim ya, sür be

kardeşim" diyorum. Oradan ayrıldıktan sonra hemen bir cigara yaktım, "Oh be dünya varmış" dedim. Bu 12 çuval yakalansaydı bizim bölgedeki kampanya çökerdi.

Örgüte resmi üyeliğiniz oldu mu? Aidat ödüyor muydunuz?

Resmi üyelik yok. Kimsenin resmi üyeliği yoktu. TÖB-DER'e aidat ödüyorduk tabii ama örgüte, para anlamında aidat ödeme gibi bir şeyimiz yoktu. Hepimiz sempatizandık. Neyse, dediğim gibi o çuvallar yakalansaydı kampanya çökerdi. İnsanlar o bildirileri dağıtmaya başladı, yayınların dağıtımı oldu. Hem Mardin'de hem Kızıltepe'de hemen hemen bütün köylerde bayağı bir çalışma oldu. Mardin merkezinde en etkin hareket hem nicelik hem de nitelik olarak Kurtuluş'tu. Oradaki gerici dindarlarla en büyük kavgayı bizim Kurtuluşçular yaptılar. Dindarlar bir ölü verdi. İsmail (İyem) adındaki bir arkadaşımız idamla yargılandı.

Gerici dindarlar bir karar almış, Mardin merkezdeki derneği basacaklar... 78-79 yılında falan oluyor bu olay. Derneğe doğru geldiklerini haber alıyorlar. Bir aile şeriatçıları örgütlemiş. Bizimkiler dernekten çıkıyorlar, hemen ikiye bölünüyorlar... Bunlar geldiklerinde çembere alıyorlar, giriyorlar birbirlerine. Bir arkadaşımız da Diyarbakır'dan taksiyle geliyor, taksi garajında inerken bir silah patlıyor, onlardan birisi düşüyor, epey kafa kol kırılıyor karşılıklı olarak. Sonra herkes dağılıyor. Vuran kişi İsmail İyem diye gösteriyorlar, şimdi kendisi Aydın'da, epey yattı, idamla yargılandı, sonra beraat etti. İspatlanmadı. MHP Mardin'de resmen yoktu, kurulamazdı öyle bir şey. MHP'nin kurulma şansı yoktu.

O kampanya mitingini yaptığımızda Antep'ten bir grup arkadaş geldi destek anlamında. Köylerden çok insan geldi. Örgütlediğimiz insanları kamyonlarla getirdik. Heykelin orada bir kum yığını vardı, kürsüyü bizim marangoz Selahattin abi ve Hayrettin kurdu, elektriği onlar çekti. Selahattin abim örgütün sürekli elemanı olmadı fakat Kurtuluş hareketinin o bölgede gelişip yayılmasında, yayın ayağından dolayı çok önemli, çok büyük bir rolü oldu. Bence hareket, bu konuda ona yeterince değer ve kıymet de vermedi. O üzücü bir nokta oldu. Çünkü o kadar çok şey oldu ki. Hatırlıyorum bir gün, bir arkadaşımız yayınları getiriyor Ankara'dan, Urfa'da yakalanıyor. Bende de o zaman araba var taksitle almışım, arabamla zaman zaman taksitlerini çıkarmak için yolcu taşıma da yapıyorum... Geldim baktım, abim dükkânda yok, ne olduğunu sordum. Arkadaşın Urfa'da yakalandığını duyunca, Sela-

hattin abim ile Bozo gazeteleri almaya gitmişler. "Benim gazeteme nasıl el koyar bunlar, ben gazetemi gider alırım" demiş, atlamış gitmiş. Hadi bu pek siyasi düşünemiyor, ya Halim Bozo? O da biraz bu işte eksik bence. Tekrar arabaya atladım, İbrahim Akan'ı arkaya aldım, Şehmus Tekin de vardı yanılmıyorsam, bir arkadaş daha vardı, atladık Urfa'ya gittik. Telefon etmiş Kızıltepe'ye, o telefon numarası elimizde, o telefonun olduğu yeri bulduk, kapanmış... Şudur budur derken gece dolaşıyoruz, saat gece bir falan oldu, İbrahim sigara içiyordu, polisin dikkatini çekti, "Ne yapıyorsunuz, niye dolaşıyorsunuz?" diye soruyor. "Abim ticarete gelmişti, para istedi, geldim, abim yok şu anda. Nerede kaldığını bilemedim, yarın sabah bakacağız" dedik. Buyurun karakola dedi, götürdü bizi karakola. Tuttular nezarete attılar. Bir saat sonra geldi "Verdiğiniz bilgiler doğrudur, şu numaradan Kızıltepe'ye telefon edilmiş, siz de aramışsınız. Buyurun gidin, biz sizin için farklı düşünmüştük" dediler bizi çıkardılar. "İyi" dedik, "şansımız yaver gitti." Onlar yakalanmışlar. Bize avukat lazım, avukat nerede bulunur, Antep'te bulunur. Arkadaşlardan birisini orada bıraktık, atladık arabaya, doğru Antep'e gittik. Antep'te Hüseyin Ayaz var, onun evine gittik. Çaldık kapıyı, çıktı, don gömlek. "Hayırdır, bu saatte?" Avukata ihtiyacımız olduğunu söyledik. "Şu anda avukatın yapacağı bir şey yok, savcı mahkemeye gönderir ya tutuklanırlar ya da bırakılırlar, ona göre gerekirse avukat gider, şimdi avukata gerek yok" dedi. "İyi", dedik, döndük geldik. Geldik baktık, daha mahkeme başlamamış, gittik Emniyet Sarayı'na, iki katlı bir yer, yukarıda balkon var, oradan bakıyoruz aşağıya, derken bizimkileri getirdiler. Çuvallar sırtlarında, Halim Bozo, Selahattin abim, o soy ismi Uçar olan arkadaş. Sabaha kadar dövmüşler şerefsizler, işkence etmişler bunlara. Selahattin abim ilk defa işkence görmüş biri, esnaf bir adam. Uzaklaşın anlarında bize işaret ediyorlar. Çuvallara el koydular, bunları bıraktılar. Bindik arabaya, döndük geldik Kızıltepe'ye. Yani adam öyle ki benim gazeteme nasıl el koyarlar, diye kalkıp gazetelerin peşine düşüyor.

Herkesi toplayıp getirmişler...

Abimin kitabevinden dağılım oluyordu bölgeye. "Yarınlar Kitabevi" idi ismi. 76'da taksitle aldığım Murat 124 bir arabam vardı. Onun taksitlerini ödemek için bazen taşımacılık yapıyordum. Bazı öğretmen arkadaşlarımın servisini yapıyordum. Mardin Kızıltepe'ye götürüp getiriyordum. Yolcu alıp götürüyordum Diyarbakır'a, Mardin'e. 10. sayıyı bagaja koy-

muştuk, Mardin'de büfe işleten bir öğretmen arkadaşımız vardı, o büfeye bırakacağım fakat bir müşteriyi bırakırken unuttum. Döndüm geldim Kızıltepe'ye. Beş kadın öğretmen arkadaş vardı, onları Mardin'e götürüyordum... Bindik arabaya, tam yola çıktım, Diyarbakır Mardin üç yol ağzında bizi durdurdu sivil polisler, arama yapacaklar. Bagajda buldular tabii, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'nin 10. sayısını. "Bunlar ne?" diye sordular, "Kitap. Kitabevi verdi, kitapçıya bırakacağım. Parasını veriyor, ben de taşıyorum" dedim. Telsizlerle falan görüştüler, "Önümüze düş, Emniyet'e gidiyoruz, yalnız fazla arayı açma" dediler. Arabada da bir sürü kaset var, pirelenirler diye önde oturan kadın öğretmen arkadaşa verdim, çantasına koydu. Şehrin meydanına vardık, kadın arkadaş evine gidecek, tam indi, polis geldi "Hanımefendi, inmeyin" dedi. Dedim, "Bunlar öğretmen, evine gidiyor." Ya öyle mi? "Tamam, inin" dedi. Kadın mosmor oldu, rengi attı. O da korktu zavallı. Beni Emniyet'e götürdüler, yukarıya çıkardılar... Bir baktım, bizim Mardin teşkilatının bütün gençleri orada, hepsini yakalayıp, toplayıp getirmişler. Mardin'deki teşkilat gazete satışı yapar. Mardin'de bir tek ana cadde var, çıkarlardı oraya... Diyarbakır Kapısı'ndan başlarlar bir kitle halinde, ellerinde gazeteleri tutarlardı, caddenin başından sonuna kadar slogan ata ata, satmasalar dahi gösteriye dönüştürürlerdi. O gazete satanların hepsini toplamışlardı. Tek sıraya koymuşlar, hepsini de copluyorlardı. Ben bir şey yapamıyordum, seyirci kalıyordum. Beni bir odaya aldılar, derken başka bir genci içeriye aldılar. Polis onu tartaklıyordu, döndü bana, "Seni tanıyorum, sen komünistlerin başısın, sana da sıra gelecek" dedi. Tamam, iş bitti bizi buradan bırakmazlar artık, dedim. Arkadaşı fena dövdüler sonra onu ve diğerlerini de saldılar. Bu olaylar 77-78 yılları yaz aylarıydı. Sıra bana geldiğinde yaşlı bir Emniyet Müdürü vardı, adımı, soyadımı, mesleğimi sordu. O arada ben Van'a sürgün olmuşum, Van'dan raporlu gelmişim, taşımacılık yapıyorum. Ben tam "öğretmenim" diyecektim... Baktım, polis dudağını ısırdı, herhalde iyi bir polis memuruydu, tekrar mesleğimi sordu, bu sefer şoför olduğumu söyledim. Müdür bana fırça attı, "Bir daha bunları taşıma, görürsem ayaklarını kırarım, seni perişan ederim, cehennem ol git" dedi. Akşam karanlık basmak üzere iken çıktım.

Tekoşin ayrılığı

78'de Tekoşin ayrışması vardı. Kızıltepe'ye nasıl yansıdı?

Diyarbakır'da Tekoşin ile ilgili yapılan toplantıya ben de gittim arkadaşlarla birlikte. Mahir Sayın, Ali Demir, Tekoşinci Seyfi Cengiz vardı. Epey tartışıldı. Bizim algıladığımız kadarıyla tartışılan konu örgütlenme üzerineydi: Birlikte ya da ayrı örgütlenme. Tekoşin ayrı örgütlenmeyi savunuyordu. Kurtuluş o dönemde bile birlikte örgütlenmenin doğru olduğunu savunuyordu. Bunun karşısında farklı düşünen bir arkadaşımız olmadı. Yani Seyfi'nin görüşlerini tutan ya da haklılığını savunan bir düşünce oluşmadı o dönemde.

Evlenene kadar hiç kimsenin elini tuttun mu?

Yok, bizde namahrem. (Gülüyor) Biz 74'te devrimci mücadeleye falan başladık ya; içine bir daldık, gözümüz başka bir şey görmedi, kardeşim. Gün 24 saat ya, biz 25 saat çalıştık o dönemde. Kendi adıma sosyalistim diyebileceksem -ki, bunu diyemiyorum kendime yaş haddi ve duruşumdan dolayı- ben 74-80 arası bir sosyalist gibi yaşadığıma inanıyorum; çünkü başka bir amacımız yoktu. Dediğiniz şeye zaman ayıracak, konuşacak ortam olmuyordu. Yine öğretmen okulunda okuyan bir komşu kızı vardı, Çeçen'di, Veysiye isminde. Annem, "Sana bu kızı isteyelim, çok iyidir" diyordu. Ben vermeyeceklerini söyledim, o illa isteyelim dedi, gitti ona söyledi. O da, "Abimdir o benim, olmaz" dedi. Yine servisini yaptığım bir akraba kızı vardı, amcazade kızlarından birisi, o da kadın öğretmen... Neyse gittiler kızı istediler, onlar da, "Valla çok iyi çocuktur, çok hoştur ama biraz komünisttir, olmaz" dediler.

Velhasıl, en sonunda, Mardin ekibi arkadaşlar, "Kardeşim, sen evlenmek istiyor musun? Bu işi Kızıltepe'de bitirelim" dediler. Mardin'de Eğitim Enstitüsü vardı, 78'de kayıt yaptırdım oraya, iki yıl okudum orada. Eğitim Enstitüsü mezunu da oldum; o yıllarda bana derece katkısı oldu, bir derece arttı kademem. Orada, Seyhan diye bir arkadaş vardı, bana onu önerdiler, ben "Başka arkadaş ilgileniyor onunla" dedim, "Yok, o hikâye bir şey, kız iyidir, biz sana uygun görüyoruz Mardin ekibi olarak" dediler. Mardin'in Yeşilköy'ünde çalışıyor, bir gün arabayla gittim köye, benim amcakızı da öğretmen oralarda, tam oturduk konuşuyoruz... Baktım bir hemşire, geldi oturdu, meğer o da PKK'li, bir saat tartıştık, çene çaldık, tartışmayı bitirdik kalktık... Kız da bekliyordu, bana, "Sen ne için gelmiştin?" dedi, "Senle tanışmaya gel-

dim" dedim, "Tamam tanıştık da, sen tanışmaya mı geldin, tartışmaya mı geldin?" "Hayat böyledir, yapacağım bir şey yok. Hayat zorlayınca böyle oluyor bu işler. Sen de uygun görüyorsan, konuşalım, muhabbet edelim" dedim. "Tamam, ben de uygun görüyorum. O zaman ailemizi gönderelim" dedi. Ailemizi gönderdik, enişte onun babasıyla hem kumar hem kadeh arkadaşıymış, adamın Mardin'de gömlek diken terzihanesi var, biraz asortik bir aileden, "Annesi zorlu bir kadındır, asortiktir, biraz dikkat et" dediler bana. Gittik istedik, verdiler. Bu olay 80'de oluyor, yaz tatilinde. İstanbul'a gidip gelecek, nişan yapacağız. Annem, "Oğlum, gittik istedik, arayı soğutmayalım, bir ziyaret edelim" dedi. Aldık annemizi, ablamızı gittik aileyi ziyarete. Oturup konuşurken kızın annesi, "Senin oğlun devrimci" dedi. Annem de "Senin çocukların gibi" dedi. Onun kardeşi var, o da öğretmen, o da bizim arkadaşımız, gençlikten. "Yoo, senin ki daha farklı" dedi. Baktım iş büyüyecek, "Anne kalk gidelim, bizim işimiz var, bir yerle görüşmem lazım" dedim. Annem oradan çıkarken, "Bu iş bitti, kadın taş koyacak" dedi. Tabii, 12 Eylül geldi, 12 Eylül'den sonra ne ben kızı gördüm, ne kız beni gördü, ne de nişan yaptık. Unuttuk birbirimizi. Herkes kendi hayatına devam etti.

Maraş katliamını hatırlıyor musun?

Kızıltepe'de ilk kepenk kapatma eylemini, Maraş Katliamı'nın birinci yıldönümünde Kurtuluş hareketi yaptı. Kurtuluş hareketi, katliamın kepenk kapatarak protesto edilmesi şeklinde karar bildirdi. Biz bunu diğer hareketlerle yapmaya çalıştık. KUK'a gittik, PKK'ye gittik; ikisi de yanaşmadı. Tam o sırada onlar çatışmaya başlamışlardı, birbirlerine girmişlerdi. Sonra DDKD'ye gittik, "Yukarıdan bize haber gelmedi" dediler. Bağımsızlar vardı, sıcak bakmadılar. Biz tek başımıza kaldık. O zaman dedik ki "Gidin bu işi insanlara anlatın, zorlama olmayacak, kesinlikle tehdit olmayacak, 'Böyle bir amacımız var uyarsanız memnun oluruz' denecek, çağrımızı budur." Ertesi gün esnafın yüzde doksanı kapalıydı. Sabah saat 9.00 gibi devlet ortaya çıktı. PKK-KUK çatışıyor, her gün sokaklarda insanlar ölüyor. O zaman hiç asker-polis yok ortalıkta, hiç kimse yok, kepenkler kapatılınca devlet ortaya çıktı. Panzerleriyle, araçlarıyla cadde sokakları doldurdu, anonslar yapıyor "Herkes dükkânını açsın, açmazsanız kıracağız. 12.00'ye kadar müsaade" diyorlar. Kimse açmayınca, kazma küreklerle kepenkleri indirmeye başladı askerler. Biz de parkın orada, köşeden seyrediyoruz. O zaman kendi kendime yaptığım değerlendirmede, yanlış yaptığımızı düşündüm. "Halka çağrı yaptık; halk ama seni sevdiğinden,

ama utancından, ama taraftarlığından, belki de korktuğundan, bu çağrıya uydu. Ama halka saldırılınca sen oturup seyrediyorsun. Bu böyle olmaz, biz burada bir hata işledik" dedik. En azından kepenkler kırılırken üç dört noktada çatışma, bir eylem yapman lazım. Müdahale etmen lazım. Hiçbir tepkimiz olmadı. Hazırlığımız yoktu, deneyimsizdik. Bir daha da böyle bir işe kalkışmadık.

Katliamın yıldönümünde çok çeşitli eylemler oldu ama kepenk kapatma, hem Türkiye'de hem Kürdistan'da bilinen bir eylem değildi.

Biz biraz da şöyle bir harekettik; yukarıdan karar gelir, biz gücümüz yetiyorsa uygulamaya çalışırız. Ortamımız vardır, kitlemiz vardır, örgütlülük vardır. Becerdik mi, becerdik de bu işi; ama işin sonunu getiremeyince olmadı, yanlıştı. Bir kepenk kapatma daha oldu Kızıltepe'de; ya 78 ya 79 Newroz'unda. Gece bir sürü eylem yapıldı. Silahlar sıkıldı, her tarafta ateşler yakıldı. Yolda giden askeri aracın altına patlayıcı attı birileri. Derken devlet ayaklandı, halka saldırdı. Sinemaya giden insanların üzerine saldırdı, kahvelerden insanları toplayıp götürüp, gözaltına aldı. Devlet tam bir terör estirdi. Yanlış hatırlamıyorsam, yaşlı bir bahçıvan vardı, adam kendisine yapılan işkenceler sonucunda öldü. Ertesi gün bütün siyasi hareketler karar aldı: Kızıltepe komple kepenk kapattı ve biz meydanda halkımızla beraber toplandık. Büyük bir kalabalık oldu. Konuşma metni hazırlandı. O arada devlet geldi, askerler etrafımızı sardı, panzerler geldi, yüzbaşı megafonla "Dağılın, dağılmazsanız zorla dağıtacağız" diye bağırıyor. Kimse dinlemiyor onları. Konuşma metnini, benim bir küçüğüm olan Hayrettin'in eline verdiler okuması için. O da barakanın üstüne çıktı, heyecanlı heyecanlı başladı konuşmaya. Konuştukça sesi kırıldı, ona poşu attılar başına sarması için, poşuyu aldı fırlattı yere, bağırdı çağırdı, konuşmayı bitirdi, millet sloganlar attı, alkışladılar ve sonra dağıldık. Bir olay olmadı, devlet müdahale etmedi. Tabii, o sırada benim bir büyüğüm olan Selahattin abim yolda giderken konuşmayı onun yaptığını düşünen polis onu alıp götürüyor. Savcı tutukluyor, Mardin Cezaevi'ne gönderiliyor. Konuşma yapan benim küçüğüm, ama büyüğünü götürdüler. İş öyle bir hal almıştı ki Kızıltepe'de nerede bir olay olsa bizim ev basılıyor. Selahattin abim 20 gün falan yattı Mardin Cezaevi'nde, en son mahkemeye götürdüklerinde bizim birader gitti, şahitlik yaptı. Hâkime, "Ben oradaydım, konuşmayı bu kişi yapmadı" diyor. Yemin etmesini istiyorlar o da "Şerefim ve namusum üzerine..." diye yemin ediyor. Konuşanın kim olduğunu soruyorlar bilmediğini söylüyor. Böylece o dava bitti, atlattık onu.

Soyadının getirdikleri...

Bu arada soy ismimizin Sekizkardeş olması bayağı belalı bir işti. Maraş Katliamı'ndan hemen sonra Kızıltepe'de sıkıyönetim ilan edildi. Kızıltepe'deki alay komutanı her hareketten bildiği önder olan iki insanı çağırdı, onlarla konuşmuş. DDKD'den, KUK'tan çağırmış konuşmuş Kurtuluş'tan da beni ve Selahattin abimi çağırdı. Gittik oturduk kameriyede, çay söyledi bize, "Biliyorsunuz, sıkıyönetim ilan edilmiştir, bundan sonra Kurtuluş olarak ayağınızı denk alın. Bundan sonra eskisi gibi olmayacak. Sıkıyönetimin kanunlarına uyacaksınız" dedi. Bunun üzerine abim, "Tamam da beni ne ilgilendirir bu iş, niye bana söylüyorsunuz. Ben esnaf insanım. Benim Kurtuluş'la, örgütle ne alakam var?" dedi. Komutan da "Nasıl yok? Bu işin merkezi sensin, her şeyi dükkânda örgütlüyorsun. Her şeyi sen yapıyorsun" dedi. Abim bir ara alkolü çok alıyordu, bizimkiler de "Bu kendine Kurtuluşçuyum demesin" diyorlardı. Abim de demiyordu, kendince yandaşlık yapıyordu. Sadece gelen yayınların dağıtım yeriydi orası, yoksa yapılan eylemlerden falan haberi olmadı Selahattin abimin; ilgisi de yoktu zaten. Komutan öyle deyince abim, "Eğer ben yapıyorsam beni içeri al, bu iş biter o zaman, ne o kadar kafanı yoruyorsun" dedi. Komutan da "Öyle değil, seni alırım, adamların iş yapmaya devam eder" dedi; sonra bana döndü, "Seni de biliyorum" dedi. Ben de "E, tabii, biliyorsun, TÖB-DER'liyim, TÖB-DER Başkanlığı yaptım. Doğrudur, ben sosyalistim, demokratik sosyalizme inanan bir insanım. Fakat sizin dediğiniz gibi bizim yasak işlerle işimiz olmaz. Biz memur insanlarız" dedim. "Kafamızı bozmayın, ikinizi götürürüm sınıra, beyninize birer kurşun sıkarım, kaçarken vuruldular derim, gidersiniz gümbürtüye. Ben size adam gibi diyeceğimi dedim. Adam olun, ondan sonrasına karışmam" dedi. Biz de "Tamam siz böyle diyorsanız yapacak bir şeyimiz yok. Siz bizi tanıyorsunuz" dedik çıktık gittik. O soy isim var ya hiç unutulmuyor ve zihne kazınıyor, bu da etken bence.

Arap meselesi de var, kıyıda duran...

Derken Kızıltepe'de Abdürrahim diye bir arkadaş vardı, Diyarbakır Öğretmen Okulu'ndayken tanıdığım, benden birkaç yaş daha büyük. Kendisi Kürt, çok dürüst ve saf olan birisi, birlikte iş yapıyoruz. Bir gün yürüyorum, karşı kaldırımdan geliyor ama bana bakışı çok olumsuz, ters ve sert.

Şaşırdım, hem dost ve arkadaş hem siyasi olarak birlikteyiz. Yanımdaki arkadaşa, "Bana niye böyle baktı?" diye sordum, "Haberin yok mu?" dedi. "Yok" "E, sen Arap milliyetçiliği yapıyor muşsun, onun için sana ters bakıyor." Kürdistanlı olmamışım, bir de Arapçılığı mı savunacağız? Aklımız yetse, bilgimiz olsa bugün savunurum, savunmaktan da hiç gücenmem, çünkü doğru bir şeydir.

Mahmut Ergül diye bir arkadaşımız vardı, o Kürtlerin milliyetçi duygularına karşı biraz tepkiliydi, "Onlar milliyetçilik yapıyorsa biz de Arapız. Bizim de Kilikya sorunumuz var, niye bundan bahsedilmiyor?" diyordu. Biraz da sert duruşu vardı bu arkadaşın, Araplık konusunda. Dinlerdik onu fakat fikir yürütmezdik... Biz de Arapız, bizim de haklarımız var, dilimiz, kültürümüz, varlığımız konusunda bir talep aklımızdan geçmiyordu. İşin gerçeği bu. Herhalde bu söylem üzerinde böyle bir şey gelişti. Yanılmıyorsam Selim İltaş da kendine uygun, etkili bir alan açmak için bunu biraz daha ön plana çıkarıp bunun üzerinde siyaset yapmaya başladı. Bu tartışma biraz büyüyünce merkezden Ali Demir geldi... Bizim evde, Necat İltaş, ben, Hıdır Sağlam, Abdürrahim Bilen Hoca toplandık. Bana ne düşündüğümü sordular, "Ben bu konudan bihaberim, Kürdistan'ın Marx'ı yeni bir saptama yapmış" diye ironi ile başladım söze... "Bu arkadaşa Kürdistan'ın Marx'ı diyorlar... Arapçılık varmış, benim öyle bir şeyden haberim yok, bilgim yok" dedim. Epey tartıştık bunu. Onlar "Arapçılık milliyetçiliği geliştirir. Milliyetçilik devrimciliğe zarardır" gibi fikirler ileri sürdüler. "O konuda fazla fikir yürütecek altyapımız, teorik düzeyimiz yok ama anlatıldığı kadarıyla burada safları bölmek amacıyla, Kurtuluş'u parçalamak için Arapçılık hikâyesi çıkartılıyor, oysaki öyle bir şey yok ortada. Olursa, Kürtlük savunuları burada temel olan, bırak Arapçılığı... Biz devrimciyiz, Kürt ulusal hareketi ile Türkiye devrimci hareketinin birlikte örgütlenmesini savunan bir hareketiz. O birliği oluşturmak yerine kalkıp Arapçılığı savunamayız" dedim. Ali Demir ağırlıklı olarak dinleyici oldu, yorum yapmadı. Tartışma bittikten sonra kalktık, Ali Demir benimle Hıdır Hoca'yı aldı, "Biraz dinlenin, biraz daha okuyun, kendinizi geliştirin" dedi. Anlaşılan bizi kızağa çektiler. "Tamam" dedik, çekildik. Kendi kendimize, hayatımıza bakıyoruz. Dışarıda hayat devam ediyor ama hayat kalmadı! İşin gerçeği bu. Mesela birileri gelip "Abi yayın gelmedi mi, dergi gelmedi mi?" diye sorduklarında, "Bilgim yok, ben nereden bileyim? Biz artık bu işe bakmıyoruz ki" diyorum. Yıl 79. Baktım, bir ay geçti, Kurtuluş denen hareket Kızıltepe'de bitti. Hareketin varlığını sürdüren araçlar, o araçların dağıtımı üzerine yapılan tartışmalar, toplantılar, afişlemeler, gazete satışı,

bildiri geldiğinde dağıtımı... Bunların hiç birisi olmuyor artık. Bir gün Hıdır Sağlam arkadaşı aldım, beraber yürüyoruz "Ne yapalım? Bu iş durdu" dedi. "Gel, biz bildiğimiz işi yapalım. Eskiden ne yapıyorsak aynısını devam ettirelim" dedim. "Olur mu? Yukarının kararı var, nasıl çiğneriz onu?" dedi. Ben de "Olur kardeşim, böyle tembel tembel oturmak benim işime gelmiyor. Biz yine bildiğimizi yapacağız. Eskiden ne yapıyorsak aynı işi yaparız" deyince Hıdır Sağlam, "Örgüt suçudur bu" dedi. "Hiç suç değil, tam tersine örgütçülük bunu gerektiriyor. Biri gelir, kafasına göre karar bildirir, biz de kafamıza göre iş yaparız" dedim... Biz başladık yine bildiğimiz işi yapmaya, kimse de gelip sormadı "Kimsiniz, neyin nesisiniz, size kim yetki verdi?" diye. Hayat bizi yetkilendirdi, kimse bize yetki vermemişti ki. Kimse gelip, "Hasan, gel, sen bu görevi yap" dememişti ki... Hayat bizi oraya götürdü. Ne yaptıysak kendi çabalarımızla yaptık. Mesela atlıyorduk arabaya, Ömerli'de seminer çalışmaları yapıyorduk, Midyat'ta konuşuyorduk. Mardin TÖB-DER'de oturuyorduk, tartışmalara katılıp fikirlerimizi söylüyorduk. Bildirileri kaleme ben alıyordum, arkadaşlara götürüp fikirlerini soruyordum, sonrasında basıyorduk. Böyle gidiyordu işler, arkadaşlarla beraber birlikte götürüyorduk bu işleri. Sonuçta bize "Çekilin" dediler, çekildik ama baktık ki hayat durdu, bizim işimize gelmez. Buradaki hayat niye dursun ki?

Kaza kurşunu...

O sırada bir kaza kurşunu ile kendimi yaraladım. Arabayla Diyarbakır'a giderken yolun kenarında üç çocuk oynuyordu, birbirlerinin peşinde koşarken birisi fırladı arabanın önüne... Kaçmak istedim, sağa kıvırırken arabanın sağ çamuru vurdu ona, çocuk düştü şarampole... Kafası kırılmıştı, aldım onu Diyarbakır'a götürdük, hastaneye yatırdık, jandarmalar beni gözaltına aldı, sonra çıktık, çocukla ilgilendik, kendine geldi. Doktorlarla konuştuk, ailesi geldi. Sonra gittik memlekete, ertesi gün geldik, durum yine iyi. Üçüncü gün kardeşimle hediye filan alıp çocuğu sevindirelim diye geldik... Baktık çocuk can çekişiyor, bir hemşire ağzına bir şey dayıyor, "Ne oluyor?" diye sorduk, çocuk nefes alamıyor. Doktor yok, bizim birader biraz serttir, baktım yukarıdan bir tane adamı tutmuş yakasından çuval gibi getiriyor, "Çocuk ölüyor, sen neredesin?" diye. Aldılar ameliyata iki saat sonra çocuk öldü. Beyninde ufak ufak sızıntı var, ilgilenmemiş doktorlar, o birikinti birikmiş orada, bir delik delecekler, kan alacaklar çocuk kurtulacaktı. Çocuk, oradaki ihmal nedeniyle öldü. Olay

Mazıdağ bölgesinde olmuştu. Mahkemesi vardı, Halil Çimen diye bir arkadaşımla beraber gidecektik. Tanıdığı belediye başkanı filan vardı, onun dükkânındayken, çekmecede bir silah vardı, aldı elimden, kendisi şarjörü çıkardı, ondan sonra koydu çekmeceye. Ben tekrar aldım onu, elim tetiğe mi dokundu, ne olduysa pat diye patladı bu. Kızı da dükkândaydı... Baktım kızda bir şey yok, sağa sola bakıyoruz, kurşun yok ortalıkta. Sonra bir baktım, ayağımda hafif bir ağırlık var, kaldırdım baktım, ayakkabı delinmemiş, ayakkabıyı çıkardım çorap sağlam, çorabı çıkardım baktım çıkıntı kemikte hafif bir sızıntı var, ayağıma saplanmış. Sonra ayağımın dibinde bir topuk oluştu. Sağlık ocağına gittik, cerrahın görmesi gerektiğini söylediler, Mardin Devlet Hastanesi'ne gittik, başhekimle konuştuk, "Silah işi olunca polis devreye girer, olmaz" dedi. Diyarbakır'a gittik. Diyarbakır'daki hastanede, baktık Yılmaz Güney'in koca bir posteri, "Tamam, bunlar bizim insanlar" dedik. Adam geldi, film çekilmesi gerektiğini söyledi. Film çekilecek, elektrik yok. O ayakla gittik sinemada film seyrettik. Sonra akşam biraları alıp oturduk. Sonra yattık sabahleyin kalktık, elektrik geldi film çekildik, ameliyata aldılar.

12 Eylül'de neredeydin?

11 Eylül akşamı bizim evde toplantı yapıldı, sorumlu olan arkadaş grubu ve Mustafa Kurukafa ile Adil vardı. Bölge ile ilgili değerlendirmeler, çalışmalar konuşuldu. Mustafa, "Sen iyi bir arkadaşımızsın, öğretmenlik ilişkileri senin mücadeledeki katkılarını sınırlandırıyor. Öğretmenliği bırakıp profesyonel devrimciliğe gelmeni öneriyoruz" dedi.

Peki, bu toplantıda 12 Eylül'ün geleceğine dair konuşmalar yapıldı mı?

Konuşmalar oluyordu. Bir gün Burhan Tanrıverdi geldi, "Bundan sonra zor günler geliyor. Darbe sesleri geliyor. Bunlar zor ve zevkli günlerdi. Nasıl zevkli günlerdir? Herkes işinde gücünde olacak ama gece de gerilla olacak icabında" diyordu. Bunları anlatıyor ama bunların altyapısı bizde yok. Kulağa hoş geliyor da işlerliği nerede?

Arkadaşlar bana profesyonellik önerdiler 11 Eylül akşamı. "Bu ciddi bir öneridir, bunu düşüneceğim. Size bir sürü bahane bulabilirim, ama sorun orası değil burasıdır" dedim. Çünkü ben her zaman attığım adımın hesabını yaparım, bunların altından kalkabilir miyim diye. Hep düşünmüşümdür işkenceye dayanabilir miyim diye, dayanırım herhalde, beş yıllık ceza yersem pişman olur muyum, o da olur, sorun değil. Peki, idam cezası verilirse ne his-

sedersin? Ağlar mısın, korkar mısın? Profesyonelliğe geçmek demek tüm bunları göze almak demektir. Ben bunun hesabını hep yaptığım için hep temkinli dövüşmüşümdür. Her attığım adımda neyi kaldırıp, kaldıramayacağımı biliyordum. Bir aileden geldim, esnafsın, işin, gücün var, mesleğin var falan filan deyip de pişmanlık duyacaksan hiç yapmaman gerekiyor bunları. Bu yüzden "Yok" dedim ben. Arkadaşlar dağıldı. Sabahleyin bir arkadaş geldi, kapıyı çaldı, avluda yatıyordum, yazdı zaten... Çıktım kapıya, "Haber geldi, Kızıltepe'nin etrafını kuşatmışlar, yanılmıyorsam operasyon yapılacak tedbirini al" dedi. İçeri girdim, annem uyanmıştı, annem "Komşunun televizyonu hep konuşuyor, nedir bilmiyorum" dedi. Televizyonu açtım baktım: Kenan Evren ve komutanlar. "Tamam, geldiler" dedim. O arada kapı tekrar çaldı, "Biz birlikte Kızıltepe dışına çıkmayı düşünüyoruz, belli nitelikteki arkadaşlara söylüyoruz. Katılmak zorunluluğu yok, katılmak isteyenler katılabilir. Haberin olsun diye söylüyorum. Gelir misin?" diye sordu. "Yok, oturup evde bekleyeyim gelip beni götürsünler! Tabii gelirim, ne işim var benim burada." Banyomu yaptım, marangoz olan kardeşim Hayrettin, o zaman mesleği bırakıp Bayındırlık'ta çalışmaya başlamıştı, evi bir mahalle aşağıdaydı, anneme, "Siz Hayrettin'de kalırsınız, ben gidiyorum, bir gün dönerim, merak etmeyin beni" dedim. Bir grup çıktık, kenar mahalleye geldik, dere vardı, derenin her tarafını jandarma sarmıştı, tek tek dereye girdik, 2-3 km o derenin içinde gittik... Oradan çıktık, bizim arkadaşların olduğu bir köy vardı orada toplandık. 7-8 kişi falandık. Mustafa, Şehmus, ben, Adil, Selahattin Kabasakal, Bedii ve başka arkadaşlar da vardı. O köydeki arkadaşımız Veysi Hoca, bize yemek çıkardı, peynir, domates, ekmek, bol bol tuzlu peyniri de yedik. Sonra bir gencin traktörüne bindik, bizi dağın eteğinde bir yere bıraktı. Biz tırmandık, yükseklere çıktık, çıkarken elimize makine aldık, bayağı büyük silahlar aldık. Bir akşam evvel sana profesyonellik öneriliyor, sen yok diyorsun, ertesi gün nereden nereye sıçrıyorsun. Hayat seni nereye götürüyor.

Hayat seni nereye götürüyor...

Neyse; ayakta mekap, bir tane de yedekte, sırtta mont tepeye çıktık; ovaya baktım. İnsanın içini müthiş bir duygu kaplıyor o anda. Sanki özgürleşmişsin ve uçuyorsun. Müthiş bir haz duydum. Çünkü üzerimde hiçbir otorite kalmamıştı. Ne devletin otoritesi, ne ekonomik baskı, ne okul idaresinin baskısı... Üzerinde hiçbir baskı taşımıyorsun. Böyle bir duyguyu yaşadım, müthiş bir şey o. İnsanın içine bir coşku geliyor. Bir rahatlama, bir özgürlük havası

esiyor içinde. Çok kısa süre, 15 gün kadar soluduk o havayı. Akşam karanlık bastı, belirlediğimiz istikamette yürüyoruz, bir tepe iniyoruz bir tepe çıkıyoruz. Susuzluktan iflahımız kesildi, su yok yanımızda. O tuzlu peyniri de yemişiz, derken baktık karşıda bir ışık yandı söndü. Aha burası çobanın olduğu yerdir, mutlaka suyu da vardır dedik, vardık bir koyun sürüsü ama çoban yok. Kürtçe, Türkçe, Arapça seslendik adam yok. Korktu, hiç ortaya çıkmadı; baktı bir sürü adam silahlı, külahlı falan. Devam ettik yolumuza. Ben yürüyorum koyun sürüsü benim peşime takıldı. Vardık kayalık bir zirveye, baktık aşağıda bir ışık yanıyor. Sınır köylerinden biridir. Meğerki Aliköy'e gelmişiz, büyük bir köydür. Onun üstünde büyük kayalar var; biz oradayız, oturup bekleyelim derken uyumuşum. Arkadaşlar şafak vakti uyandırdılar, aşağıya iniyoruz. İnerken sırtımızdaki silahları sürte sürte indik aşağıya. Suyun başına indik, suyu kana kana içtik. Suyu içtikten sonra herkes bir tarafa uzandı. Derken baktım koyunlar geçti, çoban geldi geçti. Beni görmedi aslında, köpekler de farkına varmadılar. Kayaların üstüne çıkarken fark etti arkadaşları, kim olduklarını sordu. "Boşver sen işine git biz yabancı değiliz" dediler. Çoban gitti, koyunlar da gitti. Uyandıktan sonra bahçe içinde yürümeye başladık. Bahçe içinde incirlerle karnımızı doyurduk, bizim arkadaşların olduğu köye vardık. Orada gündüzleri bahçede kalıyoruz, gece oldu mu dağa çıkıp orada yatıyoruz. Köylüler rahatsız olmasın diye silahlarımızı ortadan kaldırdık. Bir ara askerler geliyor diye haber geldi, hepimiz bir yere sindik, saklandık. Akşam zaten dağdan görüyoruz askerleri, arabalarla geçerken, izliyoruz onları. Bir gece Kızıltepe'den arkadaşlar bizi ziyarete geldi, Hıdır Sağlam falan gelmişti. Köyde taziye var diye bahçeye yemek getirmişlerdi arkadaşlar. Biz tam yemeğe başlayacaktık; baktık karşıdan ışık yandı, birisi ışıkla aşağıya iniyor, herhalde asker arama yapmaya geliyor diye haber geldi, yemeği bıraktık hepimiz dağa çıktık. Çıktık bekle bekle, gelen giden yok, yemek de aşağıda kaldı, biz üç kişi aşağıya indik yemeği aldık, yukarı çıkıyoruz... Hıdır da benimle beraber, hani taşlardan yığınlar oluyor ya karaltı şeklinde Hıdır iki de bir o taşları tutuyor, "Hasan sen misin?" diye. Böyle bir anı da yaşadık orada. Ben de bir rahatsızlık var, uyurken dişlerimi gıcırdatırım, yatarken birisi nöbet tutuyor, nöbet tutan bu diş gıcırtısını duyunca tam siper yatıyor ve herkesi uyandırıyor "Sarıldık, asker tırmanıyor" diyor. Herkes uyanıyor, bakıyorlar, sesi takip ediyorlar, benim yanıma geliyorlar.

Darbeyi biliyorduk ama niteliğini bilmiyorduk

O arada kardeşimden haber aldım, 12 Eylül günü biz çıktık, aynı günün gecesi ev basılıyor, evin kapıları kırılıyor, ev dağıtılıyor. Oradan kardeşimin evine gidiyorlar, kardeşimi gözaltına alıyorlar. Kardeşimin tutuklandığı haberini alınca gidip duruma bakmak istedim, "Nasıl gideceksin?" dediler, "Ben gider gelirim" dedim. Ayağımdaki mekapı istediler, köyden bir tane yumurta topuk sivri burun ayakkabı getirdiler. Ben onu giydim düştüm yola, bir arabaya atladım, Kızıltepe'nin dışında indim, Ali Hoca'yı, Hıdır Hoca'yı gördüm. Sonra eve gittim, annem, yengem, çocuklar var. "Korkmayın, merak etmeyin Hayrettin'e bir şey olmaz" dedim, banyomu yaptım, üstümü değiştirdim, "Haydi bana eyvallah" dedim, çıktım tekrar arkadaşların yanına vardım. Mekap yok, kaldım yumurta topuk sivri burun ayakkabıyla, çok kötü. Bizim o zaman çıkma nederimiz korunmaydı. Darbenin niteliği bilinmiyordu. Tedbir olarak çıkıldı. Biraz daha anlayınca dağılmaya karar kıldık, plan çizdik. KUK'lu bir arkadaş vardı, onun köyüne kadar yaya yürüdük, onun rehberliğinde tepeleri aştık, Diyarbakır'a doğru çıktık. Esatpaşa Karakolu var, eski tarihi bir bina, onun arkasında bir kuyu var, o kuyunun başına kadar gittik. Orada bir arkadaşımız arabasıyla geldi, Kurukafa'yı ona teslim ettik, Diyarbakır'a götürdü. Bizi de dönüşte almasını istedik. Karakolun bahçesinden çimento fabrikasının bacası gözüküyordu, abim orada çalışıyor, birkaç gün abimin evine gitmeyi düşünüyorum. Adil de Midyat'a gideceğini söyledi. Araba oradan Adil'i alacak. Hepimiz dağıldık, ben ve Adil dağların yamacında yürüyerek çimento fabrikasını hedef almışız, dere tepe yürüyoruz. Yürürken ayağımdaki yumurta topuklu sivri burunlu ayakkabıdan anam ağladı, ayaklarım su topladı, hep yara açıldı. Yürüyoruz yürüyoruz, yol bitmiyor. Umduğumuzdan çok daha uzun sürdü, dört-beş saat yürüdük herhalde. Çimento fabrikasına varınca, girişte abimi sordum, mesailerinin bittiğini söylediler. Arabanın gelip gelmediğini sorduk, bir arabanın geldiğini ve sorduğunu söylediler ama araba gitmiş. Sonuçta Kızıltepe'ye döndük.

Neyse eve gittim, anneme bir şey oldu diye düşünmüştüm... Enişte karakola gitmiş, "Gelip size teslim olacak" demiş. "Ne teslimi kardeşim. Teslim falan olmam ben. Bir sorun var diye geldim. Sorun yoksa giderim" dedim, çıktım gittim. Gideceğim de, nereye gideyim? Arkadaşlardan kimseyi bulamıyorum. İbrahim Hoca'yı gördüm,"Ne yapayım?" diye sordum. "Bilmiyorum ne yapacağını" dedi. O okula gidip geliyor ama. Kime gidiyorsam herkes,"Gel teslim ol" diyor. Hayrettin de içerden çıktı geldi.

O da,"Ben gittim, biraz hırpaladılar falan ama bir şey yok. Kaçmana gerek yok, bir sorun olmaz" dedi. Enişte, "Biz konuşmuşuz, sana yardımcı olacaklar" diyor. Herkes "Teslim ol, teslim ol" diyor, bunaldım. Gerçekten insanın öyle kötü bir ânı oluyor ki, nereden nereye geliyorsun... Derken teslim olmaya karar verdik. Fuat Hoca'yla beraber çıkacağız, oradan da karakola var bir 500 metre, gidip teslim olacağız. Biz otururken kapı çaldı, İbrahim bakkalla Hıdır Hoca geldiler. Benimle konuşmak istediler, geçtik öbür odaya, "Sen böyle bir şey yapacakmışsın? Deli misin, manyak mısın? Hadi kendine acımayacaksın, hadi hareketin onurunu düşünmüyorsun, gittiğinde sağlam çıkacağının garantisi ne? Kendini ne zannediyorsun? Böyle bir yanlışı nasıl yaparsın?" diyor. Bir gözümü açtım ki, nasıl bağırıyorum, "Neredesiniz, ben bu sesi duymak istiyorum" deyip başladım ağlamaya. Teslim olmadım. İbrahim, babasının buğday ambarında saklanmamı söyledi. Kızıltepe'nin sıcağı, buğday ambarında nasıl kalacağım? İstanbul'a, Selahattin abimin yanına gitmeyi düşündüm. "Yakalanma da nereye gidersen git" dediler. Küçük birader teslim olmadığımı görünce başladı bağırıp çağırmaya: "Arkadaşların seni cehenneme atıyorlar!" "Karıştırma, senle ben bir değiliz. Oraya gidip sağlam çıkmanın garantisi yok" dedim. Akşam eniştemin evine yemeğe çağırdılar, yemeğe oturduk, niye teslim olmadığımı sordular, teslim olmaktan vazgeçtiğimi söyledim. Enişte "O zaman, buralarda dolaşma artık, etrafına zarar verirsin" dedi. Annem, "İlla ben de seninle geleceğim" dedi. Arabam da var ya, aile ile gidersek belki dikkati çekmeyiz diye düşündüm. Birader de "Yolda bir sorun olursa aileye sahip çıkarım" dedi, o da geldi. Sabah şafakta yola çıktık, köy yolundan gidelim dedik, baktık dozerle yolu sürmüşler köy yolunu kapatmışlar. Mecburen asfalttan çıktık. Bastık gaza. Viranşehir'den geçerken barikatı yeni kuruyorlardı, biz geçtik. Nizip'te durdurdular, Urfa'dan gelip Antep'e gittiğimizi söyledik. Devam ettik yolumuza, İstanbul'a kadar daha bir sorun olmadı. İstanbul'a geldik, "Selamünaleyküm İstanbul" dedik.

Bir daha öğretmenlik yaptın mı?

93'ten sonra tekrar başladım öğretmenliğe. 1985'te başvurdum, o zaman kabul etmediler, "sakıncalıdır" diye. Mahkemede beraat ettik. 12 Eylül'den sonra İstanbul'a geldiğimde, kardeşim, babadan kalma makinelerle şekerleme atölyesini yeni kurmuştu. Daha üretime geçmemişlerdi. Parası yetmediği için bir amcaoğlu onunla ortak olmuştu. Kardeşim o ima-

lathanenin bir odasını kendisine ev diye döşemiş, kira vermeyeyim diye oraya yerleşmişti. Biz, İstanbul Merter'de büyük bir ev tuttuk. Annem, kız kardeşim, Hayrettin, yengem de geldi İstanbul'a. Arabamı kardeşime sattım, o parayla o şekerci dükkânına ortak olarak girdim. İşyerinde abim, ben, amcaoğlu ortak olarak şekerciliğe başladık. İşi de bilen benim, diğerleri işi bilmiyor.

İlk atölyemiz Aksaray'da Kürkçü mahallesinde, Cerrahpaşa Hastanesi'nin yan sokağında, bodrumda bir yerdi. 81'de babamın amcasının kızı, yani amcazade torunu ile nişan yaptık, evlendik. 81 Mart'ında nişan yaptık, Mayıs ayında da evlendik. Düğünü de bayağı bir Mardin düğünü yaptım; o kaçak göçek aranır durumdayken bile. Görücü usulü ile değil, gönüllü bir evliliğimiz oldu. Tuttuğumuz daire 170 metrekareydi, salonu bayağı büyüktü. Salon takımı koyduğunda, salon takımı olduğu görünmüyordu. Orada masa dizdik, Kızıltepe'den tanıdık öğretmen arkadaşlarımız vardı, akrabalarla bir gece oturduk, eğlendik. Canlı müzik yaptık. Bir amcaoğlu konservatuarda okuyordu, Türk sanat müziği eşliğinde içkili, sohbetli bir gece düzenledik. İkinci gece normal kına gecesi yaptık. Üçüncü gün kalktık gelini aldık, gelin arabasıyla gezdik mezdik falan. Tam bir düğün yaptık yani.

Kızıltepeli arkadaşlardan İstanbul'a gelip seninle ilişki kuran oldu mu?

Burada Kızıltepeli öğretmen arkadaşlar vardı, Muammer Hoca, Şamil Hoca; onlarla hep ilişkimiz oldu. Bunlar siyasi değildi.

Bizim arkadaşların Suriye'ye geçişlerinde Kızıltepe önemli yer olarak görünüyor. Oradan geçilmiş, orada kalınmış. Senin bu işlere dahlin oldu mu?

İnsan yaşamında bazen bir karar, bir davranış hayatını 180 derece değiştirebiliyor. Örneğin bir hafta daha dayanabilseydim Kızıltepe'de, keşke İstanbul aklıma gelmeyip de saklansaydım. Mesela, abim İstanbul'a evini götürdüğü zaman benim de gelmemi istemişti, "İstanbul'da işim olmaz, Kızıltepe'yi seviyorum burada kalacağım" demiştim. Tercih etmemiştim yani. Ama işte hayat öyle bir şey ki, Kızıltepe'de kalsaydım Bekaa Vadisi'ne, Lübnan'a, Filistin'e gidişler başlasaydı, yüzde bin beş yüz oraya giderdim, kesin olarak. İstanbul'a geldikten sonra örgütlü bir faaliyetim olmadı ama şöyle bir şey oldu; Kurukafa geldi yanımıza. Düğünden bir hafta sonra polis, abimin yattığı evi basıyor, abimi alıp götürüyorlar. Ben de o zaman işe gitmiyorum, küçük kardeşimi gönderiyorum geçici olarak. O zaman küçük kardeşimin eşi annemle

bir sorun yaşamış. O da ayrılıp Kızıltepe'ye döndü tekrar. Bir müddet işyerine gitmedim, ondan sonra ortalık durulunca tekrar işe gidip gelmeye devam ettim. Abim tutuklandı Mardin'e götürüldü, Diyarbakır Cezaevi'nde üç yıl kaldı. Gittiğinde, bayağı bir cüsseyle gitmişti, geldiğinde 45 kilo kalmıştı. Kupkuru olmuştu, ben tanıyamadım. Abim hiçbir zaman örgüt elemanı gibi çalışmamıştı, resmi bir ilişkisi olmadı ama esnaftı, solcu yayınlarının bölgeden gelip dağıtılmasında ticari olarak hizmeti vardı. Adil İstanbul'a geldiğinde üç yıl bende kaldı. Ali Demir, geldiğinde çok zaman bizim evimizdeydi. Fiili olarak örgüt içinde çalışmalara katılmadım fakat ilişkimi -belki yeterli değildi ama- bir biçimde sürdürmüş oldum.

Sen İstanbul'a geldikten sonra Kurtuluş'tan sana bir teklif geldi mi, şöyle istihdam edelim diye?

Yok, öyle bir şey olmadı. Yakalanma sürecimi anlatayım. Abim içeride yatıyor, o içerideyken işyerini Merter'e taşıdım. İşleri biraz büyüttük, biraz daha geliştirdik... Ben ve amcaoğlu ortaktık o zaman. Gece gündüz çalışıyoruz, koşturuyoruz. Hem makine parkurunu artırdık hem ticari hacmimizi artırdık. Hatta eski işyerinde makine sesi nedeniyle kaymakam işyerimizi kapattı. Büyük bir müşterimizi ve işimizi kaybettik. Taşındığımız Merter'de yeniden kurduk, bir sürü borç altına girdik. Aramalar falan yapılıyordu ya sık sık, onları şans eseri atlatıyorduk. Mesela askerler geliyor, kimlik soruyordu "Abi nerelisin?" biri diyor Mardin, diğeri diyor Diyarbakır, hemşeri muhabbeti yapıp devam ediyorduk. Birkaç kere öyle atlattık o aramaları. 83'te bir gün Anadolu yakasına gitmiştim, geldim işyerine, Aksaray'daki işyerine sivil polislerin gelip beni sorduklarını söylediler. Onlar da beni tanımadıklarını söylemişler. Çocuklardan birisini Emniyete götürmüşler. Şüphelendim, çocuğu çözdüklerini ve adresi aldıklarını, kaybolmam gerektiğini düşündüm. Bizim birader döndü ya Mardin'e, Kızıltepe'deyken TIR'cılık yaptı, Irak'a gidip gelmeye başladı. Bir ara gözaltına alıyorlar, kardeşimin tutuklandığını haberi geldi, "Kaybol" dediler. O zaman da yeni evlenmiştim, "Hanım, gel biz seninle balayına gidelim" dedim. Kastamonu'da amcamın kızı vardı, eşi subaydı, karakol komutanı. Kastamonu'ya gittik. Orada 15 gün kaldık. Yıl 1982. Sonra haber aldık biraderi bırakmışlar, tekrar döndüm İstanbul'a işime devam ettim. Ekim 1983'te bu haber gelince "Ben gidiyorum" dedim evdekilere, amcaoğlu olan ortağıma, "İş sana emanet" dedim. Eşim ben gidiyorum deyince "Ben de seninle geliyorum, seni bırakamam" dedi. Oğlan da doğmuş. Akşam çıktım balkona geç saatte, belki normal insanlar geçiyor ama

herkesten şüphelenmeye başladım. Bari sabah çıkalım dedim, tam sabah oldu; tıraş oldum çıkacağız, baktım işçi geldi: "Amcaoğlu diyor ki, çabuk gitsin yoksa biz gidip polise haber vereceğiz." Sinirlendim, "Seni ne alakadar eder. Nasıl gider polise bu adam?" Kalktım dükkâna gittim. Adama çatıyorum, meğer adres vermişler, gelecekler bana söylemiyor puştlar. Götürmüşler, korkutmuşlar yolda. Bunun bir de pastanesi vardı Aksaray'da. Selahattin abi yakalandığında Gayrettepe'deyken Mardin'e götürecekler ya, haber vermek istemiş çocuklara. "Anahtarı bırakayım" demiş, gidip anahtarı bırakmışlar ona. Bunlar orada öğreniyorlar ya, pastaneye gidiyorlar, o da Cuma namazına gitmiş, Cuma dönüşünde bunu alıyorlar arabaya götürüyorlar "Söyle bu adam nerededir?" diye. "Bilgim yoktur" diyor, onlar da "Ya kafana sıkacağız, kaçarken vuruldu diyeceğiz" deyince korkuyor o da. Bana gerçeği anlatmıyorlar. Ben onunla tartışırken, babaları geldi, amcamız Hacı Kemal. O, "Git, ne ise cezanı çek, çoluk çocuğu perişan edeceksin" dedi, "Tamam amca" dedim, gönderdim onu, gitti. Tam çıkıyorum baktım eşimin annesi geldi: "Oğlum, nereye gidiyorsun?" derken, baktım beş kişi birden daldı içeriye. "Hasan Sekizkardeş", "He, buyurun benim, hoş geldiniz". Aldılar beni içerideki odaya, helva kazanı vardır, kapısı açık, "Burada veya evde ne varsa söylemen için üç saniyen var!" Ben de, "Burada her şey var, helva, lokum, şeker, çikolata var..." "Gülme, ciddi ol. Sen daha işin ciddiyetinde değil misin?" "Ne olmuş ki? Neyin ciddiyetine varacağım? Buyurun eve gidelim" dedim. Eve gittik, evde arama yaptılar, bir şey yok. Annem de çiğ köfte yapmış, "Buyurun gelin çiğ köfte yiyin" diyor. Oradan çıktık, aldılar beni Gayrettepe'ye götürdüler. Niye kaçmadığımı sordular. "Kaçacak bir durum mu vardı?" dedim.

Yakalandıktan sonra Gayrettepe'de...

Daha sonra amcaoğlu anlatıyor, etraftaki bir sürü inşaat işçisi, ayakkabı boyacısı arabaya binmiş gitmişler. Teşkilatlı gelmişler, çok ciddi bir tehlike var diye. Evin etrafı kuşatılmış, biz farkında değildik. Öyle götürdüler beni. Gayrettepe'de bir ay kaldım. İlhami Aras yakalandığında oradaydım. Karşımdaki hücreye birisini getirdiler 3. Yol'danmış, subay. Geldi, mazgaldan baktım, fısıldayarak konuşuyorduk, konuşmak yasaktı ya orada, İlhami'nin sorgusunu anlattı, "Sorgudayken polislerle dalga geçiyordu İlhami" dedi. Gayrettepe'de beş kere sorguya çıkardılar beni. İlk sorguda isim istediler. "Biz bunları yakaladık, sen isimleri söyle" dediler. "Yakalamışsınız, sorun yok" dedim.

Bizden bir şey alabileceklerini düşündüler ama bir şey alamadılar. İstanbul'da fiili anlamda ciddi bir işkence görmedim. Günü geldiğinde Mardin'e götürecekler. O arada bir kişi daha yakalanmış Mardin'e götürülmek üzere, onu beklettiler, bu nedenle uzun sürdü benim Gayrettepe maceram. O da KUK'tandı. Bir bankada çalışan Derikli bir memurdu. O sıra onlara operasyon çekiliyormuş. İkimiz beraber götürüldük. Topkapı'daki terminale gittik, bayağı sakal falan uzamıştı, "Tıraş olalım" dedik, kabul ettiler, berbere gittik tıraş olduk. Bu arada eve haber vermek için "Hadi, işyerine gidelim; şeker, lokum falan yersiniz" dedim, kabul ettiler. Minibüse bindik gittik. Kelepçe de takmadılar. O esnada adamı alt edip çekip gidebilirdim ama gitmedim. İşyerine gittik, oradan "Eve gidip haber vereyim" dedim. İşyerinin mal dağıtan minibüsü vardı, ona bindik eve gittik. O da bindi, arabayı ben kullanıyorum, bayağı da hızlı sürdüm. Adam sonra bana yolda anlattı, "Korktum senden, o kullanışını görünce ürktüm, başıma iş aldım diye" dedi. Gittik eve, anneme Mardin'e gideceğimizi söyledim. Tekrar Topkapı'ya kuzu kuzu geldim, bindik otobüse gittik. Kaçmaya yeltenmedim hiç, artık yakalandık bundan sonra ne olacaksa olsun diye.

28 gün gözlerim hep bağlıydı

Bir düzen kurmuşsun, evlenmişsin, çocuk var, bu işi uzatmanın anlamı yok diye düşündüm. Herhalde böyle bir düşünceyle kuzu kuzu gittik. Ertesi gün istasyonun orada tugay vardı, askeri kışlanın içine soktular. Bizi hayvanların ağılı olan bir yerde tuttular. Önce beni yalnız tuttular, günlerce gözlerim bağlı olarak tek başına kaldım orada. Bir, iki sorgu için aldılar. Kâğıt kalem verdiler yaz diye, "Benim siyasi olarak bir şeyim yok, TÖB-DER'i anlatayım." "Biz anlamayız, senden bekliyoruz" dediler. Anladım ki dışarıda darışıklı döğüş vardı. Birileri dışarıdan devreye girdi, yoksa orası çok müsamahalı bir yer değil. Bazıları bayağı ciddi işkence gördü. Kaldığımız koğuşa yıpranmış halde geliyorlardı, biz de onları motive etmeye çalışıyorduk direnmeleri için. 28 gün orada kaldığım sürece gözlerimiz hep bağlıydı. Koğuşta ise bir döşek ve çakıl taşları vardı. Kaldığımız yerin tavanı saçla kapalı, bir de aralıklı direkler vardı. Gece koca koca tarla fareleri iniyorlardı aşağıya, aramızda dolaşıyorlardı. Göz bağını açmak yasaktı ama kapının eşiğini dikizliyordum, gölge olmayınca asker yok demektir, o zaman göz bağımı açıyordum. Gölgenin yaklaştığını hissettiğim zaman kapatıyorduk. Çünkü gelip hakaret ediyorlardı, aşağılı-

yorlardı. Bazıları dövüyordu. Onlarla muhatap olmak istemedik. Bir gün, bir er gardiyan vardı, farelerin dolaştığını hastalık yapacağını, bize olması halinde onlara da geçebileceğini, en azından bir kedi getirmelerini söyledim. Akşam aradaki boşluktan hayvanı attı gitti.

Sabah olduğu zaman komut veriliyor "Geliyorlar" diye. Koğuş sorumlusu asker gibi, "Filan koğuş emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım, vukuat yoktur" diye tekmil veriliyor. Ben, "Komutanım vukuat var. Firar var" dedim. "Kim?" dedi, "Kedi". Hayvanı köyden getirmişler, hayvan alıştığı yere gitti. Günün birinde, koğuşta otururken baktım, birisini getirdiler gözleri bağlı, adama "Otur" dediler, adam şaşkın şaşkın duruyor, nereye oturacağını bilmiyor. Gözbağının altından baktım düzgün bir kıyafeti var vatandaşın, eğildim paltosundan çektim "Otur, olduğun yere çök" dedim, çöktü adam. "Nereden?" diye sorduk, dedi "İstanbul". Baktım Şehmus. "Ben de İstanbul'dan geldim" dedim, sesimden beni tanıdı "Hasan, sen misin?" Bu Şehmus Aytekin, Mardin Eğitim Enstitüsü'ndeyken öğretmenimizdi. Meslek derslerine geliyordu. Adamın aslında ciddi bir şeyi yok. Kurtuluş hareketinin yanında yer alan, bizimle birlikte bir arkadaştı. Örgütlü mücadele içinde olmayan bir arkadaştı. Yemek verdikleri zaman, yerde bir sofra kuruyoruz etrafına diziliyoruz, yemin ettiriyorlar. O yeminde komünistlere hakaretler var. Öyle bir yemin ettiriyorlar ki bize, insanın gülmemesi zor, komedi bir şey. "Komünistler kahrolsun, Apocular kahrolsun" diye yemin ettiriyorlar. Şehmus'a yanımda durmasını söyledim, yemin ettirildikten sonra baktım Şehmus kıkır kıkır gülüyor, "Ya, bizi bize küfrettiriyorlar" diyor. 28 gün sonra bizi Diyarbakır'a götürdüler. Bu arada biri geldi, önüme bir kâğıt koydu, "Ben özel yetkiliyim, anlatırsan senin için iyi olur" falan dedi. Başka birisi geldi, "Yaz, bak yazmayanlar, anlatmayanların hepsi içeride. Bir şeyler anlatanların hepsi evlerine gittiler" dedi. Ne anlatacaksın bunlara? "Ben TÖB-DER'liyim. Abimin kitabevi vardı. Gazete, dergi gelirdi, kitabevinden dağıtımı yapılıyordu, insanlar alıp okuyordu ben de alıp okuyordum. Nereden geldiğini, kimin getirdiğinden haberim yok" diye yazdım. Bir şey anlatmaksa bir şeyler anlatayım, bildikleri bir şey de bu zaten. "Bu ifade yeterli değil, seni kurtarmaz" dedi. Hatta şiddetli bir tokat vurdu, tehdit etti tekrar.

Neden diklenmedim ki!

Sonra beni bir kaçakçıyla beraber Diyarbakır'a götürdüler bir arabayla. Diyarbakır'da mahkemeye çıkmadan önce bir gözaltı bölümü vardı, oraya gir-

dik. Bir astsubay bizi karşıladı, "Sizin, devlete ve kanunlara karşı boynunuz hep eğik olacak, diz çökün" dedi. Diz çökertti bize. Boynumuzu eğdi zorla, eğdik bizde. Hayat boyunca, hep pişman olduğum davranışlardan bir tanesi buydu. Neden diklenmedim, "Niye boynumu eğecekmişim?" demedim diye hep içimde ukde kaldı. Sonra bizi içeriye aldılar. İçeride gardiyanlar var, ellerimize copla vurdular, hoş geldin programıymış o. Gözdağı veriyorlar. Ondan sonra bir yere gönderiyorlar, temizliğimizi yapmamız için. Ayakta, soğuk suyla duş alıyorsun, tuvaletlerin olduğu yerde. Kuru kuru sakal tıraşı oluyorsun. Gerekli yerleri tıraş ediyorsun vs. O arada baktım sivil birisi geldi, "Sen hangi gruptansın?" "Kurtuluş" dedim, "Oooo içerisi sizin arkadaşlardan dolu" dedi. İçeri girdim tek tek insanlara bakıyorum hiç kimse yok. Tanıdık kimse yok. Meğer KUK'la Kurtuluş'u karıştırmış. Orada bir hafta kaldık. Akşamları yatakhaneye gidiyorsun, sabah erkenden kaldırıyorlar, yüzünü yıkadıktan sonra dışarıda spora çıkıyorsun. Boş bir saha vardı, ellerini dizlerinin yanında birleştiriyorsun, kolları sallamak yasaktır. Ayakları ata ata yürüyorsun, öyle gidip geliyorsun, birkaç hareket yaptırıyorlar. Spordan sonra içeri giriyorsun marş söyletiyorlar. Bir sürü marş ezberletmişlerdi bize. Ceddin Dedenden tutun bilmem neye kadar. Daha sonra yemek vakti, karavana gelmişse yemek veriliyor. Arkasından oturduğun yerde tekrar marş söyletmeye. Boş oturmak yok. PKK'den yakalanmış bir vatandaşı getirdiler, çok eylem yapmış, çok iş bitirmiş birisi olduğunu söylediler. Onu yatakhanede yatağa zincirliyorlar. Biz yatakhaneye giderken onu yemekhaneye götürüyorlar, karşılaştırmıyorlar bizimle.

Sabah oldu aldılar beni götürdüler bir odaya, dört-beş tane sivil memur oturuyor, "Sekizkardeş, sana bazı şeyler soracağız" dediler. "Buyurun" dedim. Gözlerim açık. "İsimler var, bunları soracağız sana. Zaza kim? Abu Şerif kim? Abu Murat kim? İhtiyar kim?" Gerçekten sordukları isimleri bilmiyorum. "Senin bunları bilmen lazım" dediler. "Bilmem, bir bilgim yok" dedim. Birisi "Peki, sen Ali'yi tanıyor musun?", "Ali Demir'i mi diyorsunuz" dedim, "Nasıl Ali deyince Ali Demir dedi?" dediler. "Ali Demir'i soran ilk siz değilsiniz ki, İstanbul'da belki 20 kere sordular. Kaldı ki Ali Demir Kızıltepeli, benim orada kaldığım, öğretmenlik yaptığım, evimizin olduğu yerdir. Bizim eniştelerin de akrabası olur. Kırvelik falan var aralarında" dedim. Onunla konuşup konuşmadığımı sordular, konuştuğumu söyledim, en son annesinin taziyesine gelmişti, o zaman görüşmüştük. Neler konuştuğumuzu sordular, hayatın her alanından konuştuğumuzu, siyasetten de konuştuğumuzu söyledim. "Mardin'de veya İstanbul'da işkence var mıydı?" diye sordular, "Yok,

ben görmedim. İşkence derseniz kavram geniş. Orada olmam bile benim için işkencedir ama başkalarının gördüğü askı, dayak falan görmedim, birkaç yumruk, tokat dışında işkence görmedim" dedim. "Diyarbakır'da görmüş müsün?" "Yok", "İyi seninle görüşürüz" dediler. Aldılar tekrar hücreye attılar. Hareket olarak önder kadronun büyük çoğunluğu yakalanmamıştı, İstanbul'dan geldiğim için, hani ayaküstü "Belki konuştururuz" diyorlardır diye düşünüyordum. Sonra yeniden parmak izi, yeniden foto çektiler, aldılar hücreye attılar. O zaman anladım, şafak attı bende... Diyarbakır sorgusuna gideceğimi fark ettim.

Kürdistan tarihi yazacak...

Diyarbakır sorgusu ile ilgili anlatılanlar, o korkunç uygulamalar kafamızda yer etmiş. Müthiş ciddi bir korku yaşadım. Bayağı panikledim ve korktum. Çıkmış evime gidecekken, çoluğa çocuğa kavuşacakken, onları özlemişim epeydir... Seni alacaklar, belki de dünyanın en korkunç işkence evine gideceksin. Bayağı bir korktum, çok kötü oldum hücrede. Kaldığım yer pek hücre sayılmazdı, gidip geliyordum odanın içinde. Sonra kendi kendimi motive etmeye başladım. Hasan sen kimsin, ayarın kaç para eder, nasıl bir insansın belli değildir. Salonlarda, derneklerde, masa başında hep konuştum, laf çok, işin pratiği, mihenk taşı burası. O güne kadar işkence görmemişim ciddi anlamda. İşte senin ne olduğun burada çıkacak. Kendi kendime dedim ki, "Beni salmadınız ben de size öyle bir direneceğim ki beni Kürdistan tarihi yazacak" diye kendimi motive ettim ve rahatladım, o paniği atlattım. Çok kısa sürdü ama o duygu çok kötü bir şeydi. O anda gelip dokunsalardı, istemedikleri şeyleri bile anlatabilirdim diye düşünüyorum. Hani bazı insanlar çözülüyor ya demek ki anlık bir şey bu. Akşam oldu saat 9 gibi yemeğimizi yedik, kebap falan söyledik, arkadaşa da söyledim. Sonra aldılar beni arabayla götürüyorlar. Gözaltındayken biliyorduk. Gözaltında koğuşumuzun iki koğuş ilerisinde sabahları marş sesleri gelirdi kulağımıza, derlerdi "Orada işkence yapıyorlar insanlara" diye. İşkence sesini bastırmak için marş söyletiyorlarmış oradaki tutuklulara. Öyle bir duyum almıştım. Yolda iki memur beni götürüyor, onlara "Ben tahliye olmuştum, niye yine aldılar? Bu haksızlık, zulüm" dedim, "Ya belki atladıkları bir şey vardır. İnşallah bir şey yoktur, fazla telaş etme" dediler. Girerken kafamı eğmemi istediler, Kurtoğlu Nizamiyesi'ne girdik.

İte kaka içeri götürdüler. Birilerinin karşısında tuttular, üzerimde saat, kemer neyim varsa verdim onları, "Nereden geliyorsun?" diye sordu, olanları anlattım. Anlatıyorlardı, Diyarbakır sorgusuna ilk girdiğinde bayıltıncaya kadar döverlermiş, bayılmadan bırakmazlarmış. Bekliyorum öyle bir şeyi. "Seni ne yapalım? Soyup asalım mı? Suyun altına mı tutalım? Falakaya mı yatıralım? Senin tercihin nedir?" "Ben sizin esirinizim, böyle bir tercih yapmaya hakkım yok, gönlünüz ne istiyorsa onu yapın" dedim. Dayak atmadılar, bir yere götürdüler oturttular. Tahta banka oturdum. Biraz sonra karşıma birisi geldi, "Burası Diyarbakır Tutukevi. Burada kurallar vardır bu kurallara uymayanlar ölümlerden ölüm beğensin. Oturduğunuzda dizler bitişik olacak. Eller dizlerinizin üzerinde. Parmaklar arasında boşluk olmayacak, sıkı olacak. Hiçbir şekilde sağa sola kıpırdanma olmayacak. İzin almadan tek bir kıpırtı olursa bir cezayla karşılaşırsınız. Size izin geldiği zaman üç hareket yaptırırız. Bir dediğimde ayağınızı öne uzatırsınız. İki dediğimde ayağınızı toplarsınız. Üç dediğimde ayağa kalkarsınız. Dört kollarınızı yana açarsınız. Beş hazrol vaziyetine girer, altıda oturursunuz yerinize." Bu hareketleri kan deveranı olsun diye yaptırıyorlar. Devam ediyor, "Arada "cop vaziyeti" dediği zaman eller öne uzatılır, bir el bir elin üstünde tutulur ve her cop darbesinden sonra eller değişir. Bir şey yapmak istediğiniz zaman elinizi kaldıracaksınız 'Komutanım' diye seslenecekseniz. Talebinizi söylersiniz. Kabul görürse yaparsınız, kabul görmezse yapamazsınız." Saatlerce oturuyoruz. Elini kaldırıyorsun "Komutanım" diyorsun, "Ne var lan" diyor, arkasından küfür de yiyorsun. "Yüzüm kaşındı kaşıyabilir miyim?" "Kaşı kaşı, kıçını da kaşı." Böyle alay da ediyorlar. O gün yatma saati geldi, yatırdılar bizi, yere battaniye atmışlar, dışarısı kar, soğuk, kış. Ocak ayı. Battaniye üzerine uzandık, bir yan yatıyorsun başın burada diğerinin ayakları senin üzerinde.

İşkencenin envai türü...

Yanyana yatırıyorlar tutukluları. Epey insan var yerde. "Sıkışın" diyor, araya copu sokuyor, cop girdimiydi, copu yiyorsun. Üzerine bir battaniye atıyorlar. Biri iki saat dalıyorsun ama bilincin uyanık bekliyorsun. Bir gün tuvalete gitmek istediğimi söyledim, baştaki nöbetçi asker küfür savuruyor. Postalla kafama tekme vurdu, tekmeleye tekmeleye götürdü getirdi beni. Sabah saat beşte kaldırıyorlar, herkes birbirinin elini tutarak, tek sıra halinde gözlerin bağlı beşer kişilik gruplar halinde tuvalete götürülüyoruz. Beş kişiye diyor ki, "Hepinizin işi beş dakikada bitecek." Oradan yemek bölümüne götürüyorlar,

karavana gelmişse diziliyoruz etrafına, "Gözbağını gevşet, al kaşığı, başla", tak tak tak, "Bırak kaşığı, bağla, yürü!" Sabah böyle. Yemek yedik, geldik oturduk, birisi geldi "Dün kim geldi buraya? Yeni gelen kim?" "Benim, komutanım" neye uğradığımı şaşırdım pat küt pat küt, hallaç pamuğu gibi oldum. Neyse seans bitti, "Kalk, otur yerine" dedi, oturttu beni tekrar. Sonra kaldırdılar bizi, birbirimizin omzunu tutarak daire çizdiriyorlar, marş söyletiyorlar. O arada bir el geldi omzumdan yakaladı sürükleyerek içeriye götürdü. Soyunmamı istediler, soyunmayacağımı söyledim, zorla soydular, çırılçıplak anadan doğma. Bir kalas getirip omzuma koydular, kollarımı aldılar kalasa iplerle bağladılar. Kalası kaldırıp yüksek bir yere astılar. Gözlerim bağlı. Elektrik kablolarını üç yere bağladılar, kulak memesi, göğüs ve penisime. Kafama da bir kova su boşalttılar. "Sıkma kendini, gevşet kendini, söyle" diyorlar. İlk astıklarında bağırsaklarım boşalır gibi oldu. "Tuvalet ihtiyacım var" dedim. "Buraya yaparsan sana yalatırız" dediler. Sonra atlattım onu, belki şoktandı, insanın elinde olmayan bir şey bu. "Söyle!" "Bilmiyorum" diyorum. İkide bir elektrik çevirtiyorlar. "Telefonu çaldıralım bakalım kim cevap verecek" diyorlar, elektrik gelince bütün vücut örümcek gibi toplanıyor acıdan. Şiddetli ağrı falan. Tekrar tekrar oldu bu. Artık bir ara ayaklarımın uçları yere dokunmaya başladı. Vücut uzuyor uzun süre askıda kalınca. "Basma" diye tekmeliyorlar. Sonra indirdiler, çözdüler salona götürdüler hiçbir elbise giydirmeden. "Kollarını hareket ettir, yoksa sakat kalırsın" dediler. Kollarını indiremiyorsun, astıkları gibi kalmış. Hareket yaptırıyorlar, yürütüyorlar, yürüyorsun ama yürürken de insanın kişiliğini ve onurunu rencide edecek, aşağılayacak bir sürü şey yapıyorlar. Arkadan gelip parmaklayan, penisini çeken, gelip suratına tüküren, karnına yumruk sallayan, sırtına tekme atan, sanki cehenneme girmişsin. Tekrar aldılar beni, tekrar başladı aynı şeyler...

Tekrar ikinci kez askıya aldılar, yine uzadım, bu sefer kalası yükselttiler. Ayak bileklerime palaska bağladılar. Birisi palaskanın üstüne bastı, belime sarıldı, birisi de öbür taraftan bastı; karşılıklı olarak belime sarıldılar başladılar kendilerini silkelemeye. İki de bir gelip silkeliyorlardı... O müthiş bir acı veriyordu, kemiklerden sesler gelmeye başladı artık, avazın çıktığı kadar bağırıyorsun. Bir ara "Tamam, söyleyeceğim" dedim, "Halaskar Gazi Caddesi, Menekşe Sokak, Papatya Apartmanı, kat üç, daire bilmem kaç..." "Kimler var?" diye sordular, "Herkes orada." Hani biraz ara versinler diye yaptım. "Şimdi çıkıyoruz, on dakika sonra geliyoruz, ölümlerden ölüm beğen" dedi-

ler. "Yalaaan" diye bağırdım, tekrar devam ettiler tekrar uzadım. Bu sefer yere indirdiler, daha kötü oldu, elim kaldı böyle asılı halde. Hareket falan yaptırdılar ama düzelmedi. Elbisemi verdiler giydim, sonra yürüttüler. Yürüyorsun. O gece boyunca yürüttüler. Bir iki gün sonra gene aldılar içeriye, "Söyle artık, sen de rahatla biz de rahatlayalım." "Anlatacak bir şey yok, ilgim de bilgim de yok. Sizin sorularınızın cevabı bende değil" dedim. "Ralliyi biliyor musun" dediler: "Biliyorum oto yarışı." "Hiç bindin mi?" "Yok" dedim. "Seni bindirelim ralliye" dediler. Getirdiler bir araba lastiğini, oturttular yere, ayaklarımı soktular, iki elimi soktular, başımı da kanırtarak zorla tekere soktular. Bütün vücudum o tekerin içine girdi. Kaplumbağa gibi sırt üstü çevirdiler, sonra ince sert bir şeyle giriştiler. Demir çubuk muydu bilmiyorum, ama şiddetle vuruyorlardı seri bir şekilde. Canın yanıyor, bağırıp çağırıyorsun. Birileri anlatıyordu önceleri, falakadan bir müddet sonra ayaklar uyuşur sonra acıyı hissetmezsiniz diye... Burada ise tam tersine, acı katlanarak büyüyor, uyuşma falan yok. İki de bir "Tamam, yeter, söyleyeceğim, dayanamıyorum!" diyorum. Duruyorlar, "Söyle" diyorlar. "Ne söyleyeyim?" diyorum, tekrar devam. "Burada çözülmedik kimse kalmadı sen mi dayanacaksın bize" diyorlar isimler sayıyorlar. O arada canım çok yandığı için bağırarak kollarımı çıkardım, başımı çıkardım lastikten, bu sefer vücudumun her yerine vurmaya başladılar. Ayağa kaldırdılar, basamıyorsun, ayağının tersine basıyorsun, canın yandığı için tabanlarınla basamıyorsun. Zorla bastırdılar, sonra ellerime bir sürü cop vurdular, böyle bir uygulama. Böyle uzun uzun anlatıyorum, Diyarbakır sorgusu deyip de geçmeyiniz. O "5 No'lu"da yaşananların öncesi bunlar.

55 gün böyle sürdü. Bir gün bizi hamama götürdüler, yıkanmak için. Gözlerimiz yine bağlı, birbirimize tutarak yürüttüler. Gözlerimiz kapalı olarak soyunduk, kurnalara oturduk, elbiselerinizi yıkayın, başınızı yıkayın dediler. O ara askerler coplarla hem vuruyorlar hem yıkarın diyorlar. Hem dayak yiyorsun hem yıkanıyorsun yani. Neyse oradan çıktık, elbiselerimizi sıktık, ıslak ıslak giydik, geldik. Koğuşta, elbiselerimizi odun gibi bir şeylerin üzerine koyduk kurusun diye. Ertesi gün geldiler, herkes çamaşırını alsın, dediler ben de iki tane fanila aldım, bit doluydu, bitlendim. Bu işkenceler böyle sürdükten sonra bir gün geldi çağırdılar, "Otur" dediler. Oturdum, "Adınız soyadınız", tak tak tak, "Bitti" dedim. Adımı söyledim "Çık, sonra biz seni çağırırız" dediler. Çıktım, iki saat sonra beni çağırdılar, "Gözlerini arala, al bunları imzala" dediler. Bir tomar kâğıt. Okumadan imzalamam, dedim. "İmzalıyor musun?" diye soruyorlar "Yok" deyince devam ediyorlar. Kaba dayak önem-

li değil, sonra darbeler kafaya inmeye başladı artık ve şiddetli darbeler. Hissettim, öldürecekler. Kendime "Hasan, git beş yıl yat ölmekten daha iyidir" dedim: "Tamam, imzalıyorum" dedim, imzaladım. Aldılar beni salona götürdüler, oturduk bir yerde, gözümüz bağlı. Birisi geldi, elimi aldı, diğerine gösteriyor. Ellerim kasılı kalmıştı, açılmıyordu. Sonra beni aldılar birisinin karşısına götürdüler, "Vücudunda araz falan var mı?" diye sordu. Doktormuş. "Elim kasıldı açılmıyor" dedim.

Oradan çıktık, birinci gözaltına gittiğim aynı yere götürdüler tekrar. Oraya gittiğimde oradaki gardiyanlar biliyorlardı benim nereden geldiğimi. Hiç dayak atmadan "Geçmiş olsun Hasan" deyip içeri aldılar. Diğerlerini tek tek döverek içeri aldılar. Gelen KUK'lular iki elime sarılıp beni kutluyorlardı Kürtçe olarak. O kadar işkenceye rağmen çözülmediğim için beni kutluyorlardı. Günü geldi savcıya götürdüler tekrar. Götürürken bir tane subay vardı, ilk geldiğimde başını eğ diyen subay, operasyonlara falan gitmiş, bize karşı çok kinliydi. Tek olduğum için mahkemeye de tek gidiyordum, giderken kelepçe bağlıyorlardı, o kelepçe vidalıydı, "Sıkın, sıkın, iyice sıkın. Kafanı sağa sola çevirme, yoksa sıkarım kafana" diyordu. Koca arabada tek başına gidiyordum, o arabaya binince askerler, kelepçeyi gevşetiyorlardı, "Ya hemşerim bakma sen ona bu namussuz kafayı yemiş" diyorlardı. Mahkeme salonu nizamiyenin içinde, etrafında silahlı jandarmalar, mahkemeyi beklerken de "Sağa sola bakmayacaksın, başını eğ" diyorlardı. Ben bakıyordum, artık o kadar dayaktan sonra başımı eğecek halim kalmadı ya benim. Savcıya çıktım, sanırım iyi bir adamdı. Benim işkence gördüğümü ve izlerini de gördü. "O ifade benim ifadem değil. Bana zorla imzalattılar. Bir sürü işkenceden sonra zorla imzalattılar. Elim hala çalışmıyor. Açayım vücudumu da göstereyim" dedim. "Yok, yok..." deyip, daktilo yazan askere döndü: "Söz konusu ifade bana ait değildir. Yoğun bir işkence sonucu imzalattırılmıştır. Orada geçen isimlerin çoğunu tanımıyorum. Tanıdıklarım da ya arkadaşımdır ya da müşterimdir."

Böyle bir ifade yazdırdı savcı. Sonra aldılar götürdüler tekrar alaya. Öğleden sonra, bu sefer mahkemeye götürdüler tek başıma. Mahkeme salonu bu sefer kalabalık, mahkeme başkanı oturuyor, bir ara sordu: "Sen öğretmen miydin?" "Evet" dedim. "Seni tutuklamıyoruz, tutuksuz yargılıyoruz."

Hiç beklemiyordum. Dönünce arkadaşlar ne olduğunu sordu, tutuksuz yargılanmak üzere bırakıldığımı söyledim. İnanmadı kimse, gardiyanlar da inanmadılar. Çıkıyorsun ama kapıdan çıktığına inanamıyorsun. Doğru Di-

yarbakır'da postaneye gittim, eve telefon açtım, "Dışarıdayım" dedim. Sonra Mardin Kızıltepe'ye gideceğim, gece oldu, bir arabaya atladım Mardin'e gidiyorum, Kızıltepe yol ayrımında indim, bekledim. Kızıltepe'ye gideyim dedim, kardeşim, ablalarım var orada. Gerçi abim de Mardin'de duruyor da aklıma Kızıltepe'ye gitmek geldi. Baktım araba geldi durdu, duran araba polis arabası, sivil araba ama içindeki polis. Nereye gideceğimi sordu, Kızıltepe'ye gideceğimi söyledim o da aldı beni arabaya. "Hayrola bu saatte?" diye sordu, ben de bütün olanları anlattım. Biraz duygulandım. O da "Ya biliyoruz ama yapacak bir şey yok, biz de sizin gibi insanlarız" dedi. Bir süre Kızıltepe'de kaldım sonra geldim İstanbul'a.

İstanbul'a evime geldim, annem, kızkardeşim, eşim, çocuğum 10 aylık olmuştu. İşyerine gittim, işlerin durumu çok kötüydü, satılığa çıkarmışlar dükkânı, kâr etmiyor diye. Baktım borç ikiye katlanmış. "Tekrar deneyelim, kâr etmiyorsa satarız" dedik. Ben işin uzmanıyım, hem de her konuya hâkimim, bir ayda toparladık işi, bunun üzerine devam etme kararı aldık. 93'e kadar hep imalatta çalıştım. O esnada arkadaşlar gidip geliyor, görüşüyoruz, muhabbet ediyoruz. Öğretmenliğe geçtikten sonra Eğitim Sen'li oldum, eylemlerine katıldım. Tekrar o işler, Eğitim Sen içerisinde arkadaşlarla beraber hızlandı. ■

KURTULUŞ

sosyalist dergi

(1) FAŞİZME KARŞI
AKTİF KİTLE MÜCADELESİNİN
ÖN SAFLARINA

•

(2) «SOSYAL - EMPERYALİZM»
TEORİSİ (!)
«YENİ» NARODNİZMİN
TEORİSİDİR
(VII)

•

(3) KÜRDİSTAN TARİHİ
ve
KÜRT
ULUSAL HAREKETLERİ
ÜZERİNE BİR YAKLAŞIM

AĞUSTOS
1978

26

İBRAHİM TURGUT

Görüşenler: Bülent Sürmen, Cemalettin Efe, Mehmet Ali Orgun

Görüşme Tarihi: Haziran 2014

Kızıltepeliyim, Kürdüm, Arabım

Kendini tanıtır mısın?

Mardin, Kızıltepe'de 1960 yılında doğdum. Bütün kardeşlerin kimliğinde ayın biri yazar. Ben de 1 Ağustos 1960 olarak yazılmışım. Ben doğmadan altı, yedi yıl önce Ali Paşa köyünden, on kadar köyün aynı isimle değerlendirildiği Hurs bölgesinden gelmişiz. Ali Paşa ve Hancıyan köyü Hurs bölgesi içinde Arapça konuşan iki köy. Kürtçe de biliyorlar ama Arapça konuşuyorlar genel olarak. Ben Kızıltepe'de doğup büyüdüğüm için köye gittiğimde mecburen Arapça öğrendim ama onlar bana Arapça soru sorduklarında, Kürtçe cevap veriyordum. Annem Kürt, babamda Araplık olabilir ama babamla daha sonra yaptığımız sohbetlerde, Aşuri diye bir Kürt aşiretle Suriye'den geldiklerini, sonrasında Araplaştıklarını söylüyordu. Annem başka bir köyden akrabası olduğu için o köye gelmiş, babamla tanışmış sonra babam onu kaçırmış, evlenmişler. Kızıltepe'de anadilimiz Kürtçe olarak yetiştik.

Benden büyük dört ablam ve benden küçük bir erkek kardeşim var. Ailenin en büyük erkek çocuğu olduğum için benim üzerimde çok durmuşlar.

Okula başlayıncaya kadar saçlarımı kesmemişler. Öyle bir gelenek varmış. Kestiklerinde teraziye koymuşlar, karşı tarafına da para koymuşlar, o parayı da fakir fukaraya dağıtmışlar. Ayrıca annemi de kurtarmışım. Babam tam tekrar evlenme aşamasındayken annem hamile kalıyor, ben doğunca evlenmekten vazgeçiyor. Kardeşler arasında üç yıl ara var.

Altı yaşındayken okula kayıt çok fazla yapılmıyordu. Geliyorlar, mahallelerde dolaşıp çocukları okula kaydettiriyorlardı. Ablalarım okumadı, okula ilk başlayan ben oldum. Yıl 1966. Okula başladığımda tek kelime Türkçe bilmiyordum, Türkçeyi okulda öğrendim.

Evde radyo vardı, özellikle de yazın, damda yatarken babam Erivan Radyosu'nu açardı. Orada çalan türküleri dinlerdik. Annem ve ablalarım Türkçe öğrenmedi. Dört yıl askerlik yapmış babam bile Türkçeyi doğru dürüst bilmezdi. Ama bizim ailede hemen hemen herkes Arapça ve Kürtçe biliyordu. Köydeki Arapların hepsi Kürtçeyi de biliyordu. Kürtler Arapçayı bilmez çünkü Kürtçe baskın bir dildi, bir de sokak diliydi. Bu Kızıltepe'ye özgü bir şeydi. Mardin için ise tam tersiydi.

Türkçe bilmiyor olduğun için sıkıntı yaşadın mı?

Yaşamışımdır ama çok fazla hatırlayamıyorum. Türkçe bilenler memurların çocuklarıydı, onların dışında da Türkçe bilen yoktu. Bizim öğretmenlerin büyükçe bir kısmı yerli öğretmenlerdi. Benim hocam olan Sevim Hoca'nın babası Türk, annesi Kürt'tü. Belki bu nedenle çok fazla baskı görmemiş olabiliriz.

Lisede devrimcilerle tanışıp Kurtuluşçu oldum

Ailenin geçim kaynağı neydi?

Babam hayvan alıp satıyordu. Sonrasında buğday alıp satmaya başladı. Mahallede en zengin insanlardan biri babamdı. Mesela o dönem toprak reformu yapılmış, babam zengin diye ona toprak verilmemiş. Kızıltepe'de iki katlı kerpiç olan tek ev bizim evdi. Konak olarak geçiyordu. İki oda üstte iki oda altta dört oda var, ufak bir salon, mutfak bir de bahçesi var. Maddi olarak o günün koşulları içinde iyiydi.

Okul hayatın nasıl geçti?

İlkokul 1971'de bitti. Yazın camiye gönderiyorlardı. Camideki imamın verdiği derslerle Kuran okumaya başladık. İlkokulu bitirince aynı zamanda Kuran'ı da hatim etmiştim ama anlayarak değil, hâlâ da tam olarak biliyor değilim, Arapça olmasına rağmen. Çünkü Arapçada yazı dili ve konuşma dili var ve ikisi arasında çok fazla fark var. Suriyelilere konuşabilirsin ama kitap okuduğunda hepsini anlayamıyorsun.

1974'te ortaokulu bitirdim, gene camiye gidip geliyorum, Kuran'ı bitirmiş olduğum için imam bana görev veriyor, "Sen bu çocuklara öğret" diyor. Artık çocukların öğretmeni ben olmaya başladım. Hatta öyle bir noktaya geldi ki Cuma'yı okuyacak müezzin yok. Mecburen çıktık minareye ezan okuduk. Daha sonra Milli Türk Talebe Birliği'nden olan bir imam geldi, o zaman Mardin'de imam hatip lisesi vardı, o kişinin telkiniyle babam beni imam hatip lisesine göndermek istedi. Ben gitmek istemedim. Dine karşı çıktığım için değil, okul yatılıydı, evden uzak olacaktım. Annem de isyan etti göndermemek için. Annem beni kurtardı. Bizim aile çok muhafazakâr bir aile değildi ama okul döneminde böyle bir şey yaşandı.

Sol hareketle nasıl tanıştın?

1974-75 döneminde liseye başladım. Devrimcilerle tanışmaya başladım. O arada çalışıyordum da. Harçlığımızı öyle çıkartıyorduk. Kazandığımın bir kısmını anneme veriyor, geri kalanı kendime harcıyordum. Sabah liseye gidiyor, öğleden sonra da enişte min yanında fırında çalışıyordum. Fakat bu arada sol düşüncelerle de tanışmaya başlamıştım.

Kurtuluş'la ilk temasım 1976'da oldu. Bozo, Emin Özmen sonrasında Hasan Hoca'yla ilişkilerim olmaya başladı. Hasan Hocaların kitapçı dükkânları vardı. Oraya değişik dergiler geliyordu. Ben o ara *Emeğin Birliği* dergisini okuyordum. Sözünü ettiğim arkadaşlar, Kızıltepe Kültür Dayanışma Derneği'ni kurmuşlar, sonra orayı bırakmak zorunda kaldılar. Kürtçü olarak değerlendirilen grupların elinde kaldı. Daha sonra bizimkiler Halk-Der'i kurdu. Halk-Der'e gidip gelmeye başladım, lise üçteyken Kızıltepe'ye Mardin'den sürgün olarak Kemal Aygüner geldi. O da bizim sınıftaydı, Kurtuluşçuydu, onunla daha yoğun temas içinde olmaya başladım. Derken kendimizi Kurtuluş içerisinde bulduk. Çok kısa süre sonra Halk-Der kapandı; Dev Halk Der'i kurduk. Ben de kurucusu oldum. Çünkü Kürdistan'ın değişik ilçelerinde, özellikle gençlik içerisinde Dev Halk-Der olarak örgütlenelim diye bir görüş

ortaya çıkmıştı. Mardin'de, Kızıltepe'de, Diyarbakır'da kurduk Dev Halk-Der'i. Yaşım daha on sekize tam gelmemiş.

1977'de liseyi bitirdim. O zamana kadar gördüğüm en büyük şehir Mardin ve Diyarbakır'dı. Onun dışında çok fazla bir yer görmüş değilim. Sırf memleketin dışına çıkayım diye üniversite sınavlarına girmek için İstanbul'u yazdım. 1977'de İstanbul'a geldim. Bir hafta kaldım.

Aksaray'da bir otelde kaldık. Otelin altında da bir lokanta vardı, yemek yiyeceğiz, tavuk istedik. Normal bir but geldi, bir çatal bir bıçak getirmişler. Bakıyorum karşımda bir kadınla adam yemek yiyor; çatalı batırıyor, bıçakla kesiyor. Ben denedim ama yapamadım, elimle parçalayıp yedim. Onlar bana bakmaya başladı, ben de "Ne bakıyorsunuz, bu tavuk böyle yenir" dedim, onlar da "Doğru diyorsun" deyip benim gibi yemeğe başladılar.

Sınava girdim ama kazanamadım. O zaman Kızıltepe'de eğitim enstitüsü açıldı, 1976 mezunları kayıt olmaya başladı. Bizden bir sene öncekileri kayıt ettiler. Üç, beş ay geçtikten sonra 1977'lileri de kayıt etmeye başladılar. Puan 318'e kadar düştü, ben 324 almıştım, bunun üzerine gittim oraya kayıt yaptırdım.

O dönem yoğun bir hareketlilik vardı zaten. 1978'de Kurtuluş hareketi Kızıltepe'de çok yaygın bir hareketti. DDKD ve KDP'den ayrılan KUK vardı, bir de devrimci olarak bilinen Kurtuluş vardı. Ali Demir'in Kurtuluş'un merkezinde yer alması bu yaygınlaşmada etkili oldu. Ayrıca Kurtuluş'un ulusal soruna bakışı da cazip geliyordu. Bu nedenle kendisine devrimciyim diyen Kurtuluşçu oldu. Özel bir çabaya da gerek yoktu. Biz de Kurtuluşçu olduk ve yoğun bir faaliyet başladı.

DEV-HALK DER ve ilk mitingimiz

Kurtuluş hareketinin 1978'de başlattığı kampanya faaliyeti Kızıltepe'de nasıl yürütüldü?

1978'deki o kampanya sonucunda bir miting düzenlenmesi gerekiyordu. Uygun yer olarak da Kızıltepe seçildi çünkü Kızıltepe'de kitlesel gücümüz vardı. Miting için tertip komitesi oluşturmak lâzım, bir takım insanlar olmuyor, bir takım insanlar olamıyor. Bir tartışma oldu, ben dernek yönetimindeyim, dernekle bağ kurulmasın diye "Dernek yönetiminden kimse olmasın" dediler. Kimse gönüllü olmayınca tertip komitesine girmeye gönüllü oldum. İbrahim Akan da Diyarbakır Eğitim Fakültesi'nde okuyor, o da gönüllü oldu.

Bir de Hamdullah Turan diye bir arkadaş, üçümüz Miting Tertip Komitesi olduk.

1978 yılı 5 Kasım'da mitingimizi yaptık. Benim o zamana kadar gördüğüm ilk kitlesel mitingdi. Kızıltepe'nin nüfusu sekiz, on bin civarında, mitinge katılım sayısı beş bini geçti. Çevre illerden de insanlar gelmişti. Köylerden de insanlar gelmişti. Kızıltepe'de yasal anlamda geniş katılımlı ilk mitingdi. Miting Tertip Komitesi adına ben konuşma yaptım. İbrahim Akan da Filistinli şair Mahmud Derviş'in *Kütükte Kayıtlıyım, Arabım* şiirini okudu. Ondan sonra ne olur ne olmaz, alabilirler hesabına, arkadaşlar bizi miting alanından çıkardı. Bir iki gün sonra Diyarbakır'a gittik. Diyarbakır'da o zaman Şehmus Kaplan diye bir arkadaşımız vardı. Muhasebeciydi. Onun evine götürdüler bizi. O da Ofis semtinde oturuyor, Ofis o dönemde lüks bir semtti. O evdeyiz, tuvalete gideceğim, tuvalet bulamıyorum çünkü klozet filan bilmiyorum. En sonunda onun olduğuna karar verdim, işimi gördüm ama korkarak gördüm. Geri geldim. Sabah oldu arkadaşa "Tuvaleti aradık bulamadık, orada beyaz bir şey vardı onun içine yaptık, haberin olsun" dedik. O da "Aynen doğru yapmışsınız" dedi. İki gün orada kaldık ama Kızıltepe'de de ne olacağı belli değil. Oradan bizi Ankara'ya yolladılar. Ankara'da İMO'ya gittik, kimseyi tanımıyoruz. Ali Demir'le görüştük. Ali Demir bizi Altındağ'da bir yere gönderdi. Keşke gelmeseydik. Cephaneliğin olduğu yere göndermiş bizi. İki gün sonra geri geldik, Ali Demir'e "Biz miting dolayısıyla geldik, sen bizi nereye gönderdin öyle" dedik. Bir hafta sonra Kızıltepe'ye geri geldik.

Devrimcilik yapmaya başladığında ailenin tepkisi ne oldu?

Ailemle pek bir problem olmadı, Kızıltepe'de o zaman zaten faşist yoktu. Daha sonraları Milli Türk Talebe Birliği'nden gericiler ortaya çıkmaya başladı. O da çok güçlü bir örgütlenme değildi. Herkes devrimciydi. Ailem "Oğlum tamam karışıyorsun da çok ileri gitme, geri de durma. Ortalarda bir yerlerde kal" diyorldu.

Kız erkek ilişkileri nasıldı?

Kızıltepe'de eğitim enstitüsü açıldıktan sonra, dernek faaliyetlerimize kadın arkadaşlar da katılmaya başladı. Erzurum- Şenkaya'lı Tazegül Türkmen diye bir arkadaşımız Mardin Eğitim'de okuyordu. Derneğe gidip geliyordu, beraberinde farklı kadın arkadaşlarda getiriyordu. Yerelden pek fazla kadın arkadaşımız gelmiyordu. Emin Özmen'in iki kız kardeşi gelip

gidiyordu ama genel anlamda kadınların örgütlenmesi gibi bir mantığa da sahip değildik.

Biz o dönem ikili ilişkileri bu aşamada gereksiz olarak görüyorduk. Yakın zamanda devrim yapacağız, siyasal faaliyet çok daha önemliydi. İkili ilişki olduğu zaman uyarıyor, "Çok fazla bir arada gözükmeyin" diyorduk. İki arkadaş birbirlerini seviyorlar, okul bahçesinde birlikte dolaştıklarında gidip uyardığınız oldu. "Tamam, eyvallah ilişkinize karşı çıkmıyoruz ama bir saat, iki saat ne konuşuyorsunuz?" gibilerinden. Hareketliliğin en yoğun olduğu dönem, buna mı zaman ayıracaksın? Kafamız öyle çalışıyordu.

Mardin Eğitim Enstitüsü aynı zamanda öğretmen lisesiydi, 1979'a kadar da öğretmen lisesi olarak varlığını sürdürdü. Mardin Öğretmen Lisesi içerisinde biz örgütlüydük. O dönem biz üç kişi, eğitimden sorumluyduk. Ben, Günay Kubilay, Tazegül Türkmen. Mardin Eğitim Enstitüsü ve Öğretmen Lisesi'nde bizim onlarca kadın arkadaşımız var, onlara okulun içindeki bir boş sınıfta eğitim çalışmaları veriyorduk. İlişkilerimiz vardı ama okulla sınırlıydı. İlk eğitim yaptığım konu da ekonomi politikti. Ekonomi Politik diye ufak bir broşür çıkartmıştı bizimkiler. Bir de Nikitin'in *Ekonomi Politik*'i var, bir tane de Oskar Lang'ın *Ekonomi Politik*'i var. Bir ay zaman tanıdılar bana, bu kitapları okudum, ne kadar anlayabildiysem artık. Üretici güçler, alt yapı, üst yapı falan filan diye notlar almışım. Başladım eğitim çalışmasını vermeye. Bir yandan da arkadaşları izliyordum. Böyleydi yani. Bir de hakikaten okuyorduk. Diğer siyasetlerle yaptığımız tartışmalar nedeniyle de okumak zorundaydık. *Kapital*'i okumaktan korkuyorduk. Hakikaten de o zamanlarda okumadık, sonradan okuduğumda niye okumadım diye de hayıflandım.

Tekoşin ayrılığı ve Kürdistan halkları tartışması

Tekoşin ayrılığı ile ilgili ne hatırlıyorsun?

O dönem Mahir Sayın'la Ali Demir Kızıltepe'ye geldi. TÖB-Der ve Tüm-Der aynı binadaydı, orası da elimizdeydi. Bu arkadaşlar bu ayrılığı bize anlattılar, ayrılık gerekçelerini de bizimle konuşmak istediklerini söylediler. O dönem bizim içimizde bir tartışma yaşandı, önceden bu konuyla bağlantılı değildi ama sonra ona dönüştü. 1977-78'lerde üniversitelere insan yerleştirme vardı. Antep'i kendimize seçmişiz, oraya insan göndereceğiz. Bize beş kişilik kontenjan verildi. Ben o zaman yedek öğretmenlik

yapıyorum, arkadaşlar Kızıltepe'de tartışmışlar, tarihi tam hatırlayamıyorum, Şehmus Tekin geceleyin geldi arabayla. Beş kişi tespit edilmiş, başka insanlar beni önermiş. Bu sefer iş siyasete dönüştü, üç dört kişi ayrıldı bağımsız örgütlenmeyi savunduklarını gerekçe göstererek. "Tekoşin'in söyledikleri daha makuldür" demeye başladılar. Öyle tavır koydular. Ciddi bir tartışma yaşanmadı. Ekip olarak orada faaliyet sürdüren insanlardan kimse Tekoşin'e gitmedi.

Kızıltepe'de nasıl bir faaliyet yürütüyorsunuz?

1978'in ortalarında derneğin orada oturuyoruz, polis komiseri arabayla geçiyor, beni görünce çağırdı, gittim, "Arkadaşlarını getir ifadelerinizi alalım, savcılığa çıkın" dedi. Mitinge ilişkin dava açılmış. Yani bizi alıp götürme yok, yoldan geçerken söylüyor. İbrahim Akan Diyarbakır'daydı, Hamdullah'la gittik ifademizi verdik. Oradan savcıya gittik, savcı bizi içeri bile almadı, "Çekin gidin" dedi.

Arap milliyetçiliği-Kürt milliyetçiliği diye bir tartışma yaşadık o dönemde Kızıltepe'de. O tartışma esnasında iki gruba ayrılmıştık. Bozo'nun, Necati Yurttaş'ın önderlik ettiği, bizim onlara destek verdiğimiz Dev Halk-Der yönetiminden gençler bir grup, bir grup da Hasan, İbrahim Akan, Adil Yıldırım gibi arkadaşlardı. Kürdistan halkları kavramını tartışıyorduk. Biz "Kürdistan halkı" diyorduk onlar "halkları" diyordu. Kürdistan'da Kürtlerin dışında başka halklar da var, bu nedenle halklar ifadesini kullanıyorlardı. Biz ise statükodan yana olanları halkın dışında tutmak lazım, devrimden yana olan bütün tabakalar halkı oluşturur, azınlıklar ulus olmadıkları için o ülkenin ismi ile ancak anılabilirler, bu nedenle Kürt halkı diyorduk.

Mardin'de örgütlenmemizin esası ortak örgütlenmeyi savunuyor olmamızdan kaynaklanıyordu. Biz Mardin'de Araplar içinde örgütlüydük, bir tane Kürt arkadaşımız yoktu. Birlikte örgütlenemedik çünkü Derik'te hiç Arap yok ki. Kızıltepe'de Kürtler içerisinde örgütlendik, o da geçmişten kalma ilişkiler dolayımıyla oldu. Çok fazla yeni insan katamadık. Bu tartışmaya Merkez müdahil oldu. Mustafa Kurukafa, Ali Abi geldi, baktılar işin altından kalkamayacaklar, yönetimi feshettiklerini söylediler. Yönetim daha çok Arap milliyetçisi olan insanlardı. Adil'i, Necati Yurttaş'ı, Bozo'yu, Selahattin'i aldılar.

Sıkıyönetim gelmişti, o zaman haftalık gazete çıkıyordu, gazeteyi alıp Diyarbakır'a götürüyoruz. Diyarbakır'dan da bölgelere dağıtılıyor. İzmir'e otobüsle gittik, trenle döndük. Tren atmış saat sürüyor. Diyarbakır peronda in-

dik. Bir bekçi geldi elimizdekilerin ne olduğunu sordu. Kırtasiye malzemeleri olduğunu söyledik, faturasını istedi. Arkadaşta olduğunu söyledim. Bizi içeriye alacaklarını söyledi, biz kendi aramızda Arapça olarak kaçmayı konuşuyoruz. O arada polis de geldi. Tekrar faturayı sordu, arkadaştan alıp gelmemi söyledi. Ben trene gider gibi gittim, arka taraftan kaçtım, Bağlar'a gittim. Şehmus Kaplan ve Kurukafa var, durumu anlattım, arkadaşın içeride olduğunu söyledim, gidip kurtaralım, dedim. Bir silah aldık, gidip basacağız. Dergiler, gazeteler her tarafa yayılmış. Bizim arkadaş ta kendisini tutan adama bir tane yapıştırmış, kaçmış gitmiş. Baktık kurtulmuş ama aranır duruma düşmüştü. Ondan sonra İzmir'den değil Mersin'den alacaksınız dediler. Biz de gittik Mersin'den aldık.

1979 Aralık'ında tayinim Diyarbakır'ın Hani kazasına çıktı, gittim göreve başladım. Oraya giderken "Bir şey olduğunda haberimiz olsun" diye de söyledik. Her zaman da hazırız profesyonel olmaya. Sanıyorum bir, bir buçuk ay sonra beni Diyarbakır'a çağırdılar. Kurukafa gelmişti. Merkezi olarak seksiyon örgütlenmesini oluşturuyoruz. Sanayinin gelişmiş olduğu yer anlamında Antep, ulusal merkez anlamında da Diyarbakır'da örgütleneceğimizi, bu nedenle benim ve Şehmus'un öğretmenliği bırakacağını söyledi. Şehmus da o zaman Maraş'ta öğretmenlik yapıyordu. Ben okul tatil olsun, hem maaşımızı alırız böylece teşkilata yük olmayız diyerek iki, üç ay izin istedim. Sonrasında geldik Diyarbakır'a, ilk başta Şehitlik'te bir ev kiraladık, ben, Adil ve Şehmus'un kaldığı bir ev tuttuk. Ben ve Şehmus'u bir mahalleye verdiler. Diyarbakır'ı Şehmus'dan daha iyi biliyorum. Bir gün yazılamaya çıkacağız, Koşuyolu tarafından silah sesleri geldi, biz ise İstasyon'un orada, yani Bağlar'dayız. Biz hem orada hem bu tarafta yazılama yapacağız. Ben "Gitmeyelim" dedim ama Şehmus pek dikkate almadı. Onlar üç kişi gittiler, ben ve bir arkadaş daha Bağlar'da devam ettik. Aradan iki saat geçti, buluşma yerine gittik, bekle bekle kimse gelmiyor. Yakalanmışlar tabii. O gece gittim eve. Normalde eve gitmememiz lazım ama Şeho'ya güveniyoruz. Bir, iki gün sonra evi terk ettik.

Şehmus yakalanınca ben tek kaldım. Örgütlü olduğumuz iki mahalle vardı, Bağlar ve Şehitlik. Öğrenci gençlik içerisinde, özellikle üniversite gençliği içerisinde iyiydik. Tıp Fakültesi'nde iyiydik. Fen Fakültesi'nde, Eğitim Fakültesi'nde vardık. Faaliyetlerimizi sürdürüyorduk.

Yayınların bölgesel dağıtımını Adil yapıyordu. Birkaç sefer bana yaptırdı. Mesela Tatvan'a gazete gidecek beni çağırıyor, gazeteleri Tatvan'a götürmemi söylüyordu. Kızıltepe'ye, Mardin'e gidecek "Al bunları otobüse ver" di-

yordu. Bir iki böyle olunca üçüncüsünde patladım. Görevimin olmadığını söyledim. Kurukafa'ya da bunu söyledim.

1979-80 dönemi Diyarbakır'da hakikaten bizim geliştiğimiz bir dönem oldu. Mesela Diyarbakır'da o dönem yaptığımız pratik faaliyetler üzerine DDKD'den, Ala Rizgari'den ayrılan bir sürü insan bize geçti. Sonra bir kısmı PKK'ye katıldı. PKK'de komutan düzeyine gelip de çatışmalarda ölen arkadaşlarımız oldu. Onları çok yakından tanıyorduk. Diyarbakır'a geç müdahale oldu. Daha erken müdahale olabilseydi daha farklı noktaya gelebilirdik biz.

Diyarbakır'da İl Komitesi vardı, bir de mahalle komiteleri kurduk. Yeni yeni çalışmaya başlamıştık, bir de sıkıyönetim var; artık yasal bir faaliyet sürdüremiyorsun ki. Bir kahve köşesinde insanlarla konuşuyorsun, akşam yazılamaya çıkıyorsun, öbür gün başka bir iş yapıyorsun.

12 Eylül ve Şam; Filistin maceraları

12 Eylül'de neredeydin?

12 Eylül geldiğinde Diyarbakır Koşuyolu'nda bir evde tek başınaydım ve aranıyor konumundaydım. Asker ve polislerin yoğun olduğu bir yerde, zemin katta bir ev tutmuşuz. Saat gece 3.30, evin önüne askeri cemse geldi. O zamana kadar da askeri cemse nedir bilmiyorum. Evin içerisini aydınlatıyor, bize operasyon yapılacağını düşündüm. Evde de her şey var. Çıkabilecek yer de yok. Kalktım üzerimi giyindim, bir tane silahı da belime koydum, bekliyorum. Bir saat, iki saat geçti kimse gelmedi, araba da gitti. Ne olduğunu anlamadım. Bunlar yine gelirler diye düşünerek dışarıya çıktım. Herkes kapının önüne çıkmış darbe olduğunu söylüyorlar. Allah belasını versin darbenin, dedim. Akabinde "15 yaşla 35 yaş arasındaki herkes Koşuyolu'nda toplansın, yoksa ev ev aranacak" diye anons yapmaya başladılar. Ben gitmedim Koşuyolu'na, polis ve askerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalle olduğu için bizim sokağa girmediler. Binlerce insanı Koşuyolu'na götürdüler, yüzlercesini de gözaltına aldılar. O ara bizimkilerin de gözaltına alınmaya başladığını duydum.

Bir arkadaşla randevum vardı, ben gitmedim başka birini gönderdim. Randevumuz kahvedeydi, o arkadaş kahveye gidiyor, bakıyor ki, randevum olan arkadaş yanında iki kişi ile oturuyor. Pusuda bekliyorlar yani. Arkadaş geldi "Abi durum iyi değil" dedi. 25 Ocak'a kadar Diyarbakır'da kaldım. O ara Antep'ten iki arkadaş daha geldi, onları da benim kaldığım eve getirdiler.

Mustafa Abi geldi, Filistin'e gitmek isteyip istemediğimi sordu, gideceğimi söyledim. Bizi oraya göndereceklerini söyledi. Bizden bir hafta önce İbrahim Akan, Selahattin Kabasakal, Antepli Gözlük Mehmet, bir de 12 Eylül öncesi Diyarbakır'da faaliyet sürdüren Kemal diye bir arkadaşı gönderdiler.

Bir hafta sonra sıra bize geldi. Nusaybin üzerinden çıkacağımızı söylediler. İlk başta Kızıltepe'ye gittik. 27 Ocak 1981'de Kızıltepe'de yaşayan ablamlara gittik. Orada kalacağız, ertesi gün Nusaybin'e gideceğiz. Bir de annemleri göreyim istedim. 12 Eylül'den önce de beni sormak için ailedeki birçok insanı gözaltına almışlardı. Babam tabakasını önüme uzattı, "Bir sigara sar" dedi, sardım, verdim ona. "Bir tane daha sar" dedi, onu da sardım. Onu benim içmemi istedi, ben de o güne kadar onun yanında hiç sigara içmemiştim ama sigara içtiğimi biliyor. Önce itiraz ettim ama içmem için ısrar etti, ben de içtim. Gideceğimi söyledim. Babam, "Oğlum sana bir şey söyleyeceğim, bu Türk devletine teslim olma, seni öldürürler. Ölme, sağ kal, kendini korumaya çalış. Nereye gidersen git, gittiğin yeri de bana söyleme" dedi. Gözaltına alındığında kendisine yapılanların yanında, başkalarına yapılanlara da şahit olunca bu sonuca varmış.

Ertesi gün Nusaybin'e gittik. Kaçakçı biri ile anlaşılmıştı, o da askerle anlaşmalı. Gecenin bir saatinde asker bize teli kaldırdı, telin altından öbür tarafa geçtik. Üç bin lira verdik o kaçakçıya. Bize "23" diye bir telefon numarası verilmişti. Biz onun telefon numarası olduğunu bilmiyoruz, özel bir şifre zannediyoruz. Kamışlı'ya gittik. Elimizde "Helmi Türk" ve "23" var, başka bir şey yok. Pasaport yok, kimliklerimiz dandik. Akşam köyde kaldık, köyden Kamışlı'ya indik, postaneye gittik 23 diye bir yer arıyoruz. En sonunda postacı çocuk 23 diye bir şey olmadığını söyledi. Kaldık öylece. Köye geldik. Biz üç kişiyiz. Arkadaşlara durumu anlattım. Bu sefer bizi getiren kaçakçıdan bize bağlantı bulmasını istedim. Kamışlı'ya gitti, akşam geldiğinde birilerini bulduğunu söyledi. "Türkiye Kürdistan'ından burada olan bir iki kişi ile görüştüm, yarın değil öbür gün için şu saatte görüşeceksiniz" dedi. Söylediği tarihte gittik Kamışlı'ya, söylediği eve girdik, oturduk. Bize çay yaptılar. Söylediği kişi geldi, gelen kişi içeri girer girmez tanıdım. Sezgin Hoca diye bildiğimiz PKK'li arkadaş. Ben onu tanıyorum, o beni tanıyor. Hâlâ illegalite yapıyoruz, geldi kendi ismini değil de başka bir isim söyledi, o öyle söyleyince ben de kendi ismimi değil başka isim söyledim. Durumu anlattık, Şam'daki arkadaşlarımıza ulaşmamız gerektiğini söyledik, yardımcı olmalarını istedik. Yardımcı olacağını söyledi. Tekrar köye geldik, bir iki gün orada kaldık. Haber

gönderdiler bir daha gittim o eve. Paramız olup olmadığını sordu. Üçümüzün cebinde toplam 750 lira Suriye parası vardı. Çok az bir para. Kamışlı'dan Şam'a uçakla göndereceklerini söylediler. Kişi bası 150 lira bilet parası istediler. 450 lira verdim. Kimliklerimizi istediler, "Suriye devleti sizi yakalarsa Irak'tan Doktor Şiyar'la görüşmeye geldik deyin" dediler. Doktor Şiyar, KDP'nin Şam sorumlusuymuş. Kimliklerimizi Şam'da vereceklerini söylediler. Yanımıza da birini verdiler, onun yol parasını kendileri karşıladı. Uçağa bindik. Pilot da KDP'liymiş bizi en öne aldı. Hayatımda ilk defa uçağa binmiştim, son da oldu zaten. Camın kenarında oturuyorum, etrafa bakıyorum her taraf bembeyaz, kar altında! Bilmiyorum ki. Birlikte olduğum arkadaşlardan biri de Antep'te ODTÜ'de okuyordu. Bir ara karardı ortalık, o arkadaş da "Ne karı ya, armut ağaçlarının üzerinden geçiyoruz" dedi. Biz böyle konuşurken en sonunda PKK'li arkadaş "Ne karı ne armut ağacı, bulutların üzerinden geçiyoruz" dedi. İlk uçak maceramız öyle oldu.

Şam'a gittik. Şam'ın varoşlarından bir yerde Filistinlilerin kaldığı bir semte gittik. Şam sorumlusunun geleceğini ve bizimle ilgileneceğini söylediler. Bir, iki saat sonra geldi sorumlu dedikleri kişi. Kimliklerimizi de bize verdi, bize Filistin Demokratik Cephe kimliği çıkarmışlar. Ona "23" diye bir şey sana bir şey ifade ediyor mu diye sordum. Bir şey ifade etmiyormuş. Üç gün bizi misafir ettiler. Kampa gelen gidenler bizi kafalamaya çalışıyor, habire bizimle tartışıyor. Baktılar bizden bir şey çıkmıyor, bize "23"ün ne olduğunu söylemediler ve oradaki insanlarla ilişkimizi kurmadılar. Bizi Lübnan'a göndermeyi önerdiler. Yeter ki biz arkadaşlarımızı bulalım diye, bindik bir askeri jipe Beyrut'a gittik. Baktık herkes silahlı. Filistin Demokratik Cephesi'nin bürosuna girmemizle çıkmamız bir oldu. Onların Arapçalarını da çok fazla anlamıyorum. Bizi bir kampa götürdüler. Havaalanı yakınında bir kamp. "Kimsin, nesin?" diye bir şey sormuyorlar. Üçümüz de şaşkınız. Baktım Kürtçe konuşan Iraklılar var, Türkiye Kürdistanı'ndaki siyasetlerden birilerinin olup olmadığını sordum. "Az biraz ilerde Hizbulannan var" dedi. "Hizbulannan" İşçi Partisi demektir. Şam'daki sorumlunun Lübnan'daki sorumluya yazdığı mektup da cebimde. Gittik oraya. Her taraf PKK bayrakları. Mektubu vereceğim Cuma'yı (Cemil Bayık) sordum. O da haftada bir çarşamba günleri geliyormuş. Bizim gittiğimiz gün pazartesi. Orada bekledik. İlk gün İsrail uçakları geldi, herkes dağılmaya başladı. "intişar" dediler, biz sonradan öğrendik intişarın "dağılın" demek olduğunu. Millet dağılmaya başlayınca biz de arkalarından koştuk. Onlar ne yapıyorsa biz de aynı şeyleri yapıyoruz. İki gün orada kaldık, Cemil Bayık geldi, mektubu verdim. Kurtu-

luşçu olduğumuzu söyledim, arkadaşlarımızı sordum. Mektubu okur okumaz Mahirlerin orada olduğunu söyledi. Artık rahatladık. Filistin Halk Kurtuluş Mücadelesi'nden birileriyle bir şeyler konuştu sonra da döndü bize "Ben gidiyorum sizin arkadaşlar gelecek" dedi. Bekle, bekle en sonunda Filistinli biri geldi, bize bir şeyler söylüyor ama anlamıyoruz. Biz sadece Kurtuluş diyoruz ama Türkçe söylüyoruz demiyoruz ki Hareket-i Tahrir çünkü bilmiyoruz. Soruyor "Parlez-vous français", "No", "Do you speak English", "No". Üç dört tane dil konuşuyor herif, Kürdish yok. En sonunda Kürtçe bilen olup olmadığını sordum. Bir tane Iraklı Kürt geldi, onunla konuştuk. Durumu anlattık, gitti içeride bir şeyler konuştu geldi, "Gidiyoruz" dedi. Hâlâ içimizde şüphe var. Sabra Şatilla'da bir sokağa girdik, sonra başka sokağa girdik. Bize illegalite yapıyor. Bizi sokağın başında bekletti, sokağın başında beklerken Mahir, Doğan Tarkan, Bülent Uluer geldi. Mahir beni görünce gülmeye başladı. On beş gündür yollarda anamız ağlıyor. Bizden önce gelen ekibi sorduk, kimse gelmemiş. Biz kendi başımıza işimizi halletmişiz, öbürleri ortada yok. Bizi bir yere yerleştirdiler. Meğerse "23", El Fetih'in dış ilişkiler bürosunun ismiymiş. O da orada anlaşıldı. İki buçuk sene filan orada kaldık.

Bizden önce gelenlerden Antepli Gözlük Mehmet ve Kemal, Suriye devletinin eline düşüyor. İbrahim Akan'la Selahattin Kabasakal yakalanmıyor. Bir ay sonra bir akrabalarının vasıtasıyla El Fetih'in Şam'daki bürosuna gidiyorlar. Arkadaşların yakalandığını öğrenince Mahirler El Fetih'i devreye soktular. Bir ay içerisinde Muhaberat'a düşenleri aldılar, El Fetih'e gidenleri de bulmuşlar, bir ay sonra onları da getirdiler.

Kaldığınız sürede ne yaptınız orada?

Askeri eğitim gördük. Nisan'ın ortalarında bizi Güney Lübnan'a gönderdiler. Bir grup arkadaş Reşadiye bölgesinde, biz bir grup ise Şii kesimin yaşadığı, şimdi Hizbullah'ın elinde olan, sınıra yakın bir bölgeye gittik. Sadece teorik anlamda askeri eğitim değil pratik eğitim de almamız için oraya gönderildik. Çatışma bölgesiydi.

Reşadiye'deki kamp mahalle içindeydi. Sabra Şatilla'daki kamplar da öyle. Fakat bizim gittiğimiz kamp, dağın içinde bir eğitim alanıydı, çok fazla insanın olduğu bir yer değildi.

Şimdi hangi ay olduğunu tam hatırlamıyorum, Kemal Ergin'le İbrahim Akan denize yüzmeye gidiyorlar sabah erkenden. İkisi de çok yüzme bilmiyor. Giderken hiçbir arkadaşa da söylemiyorlar. Kemal anafora yakalanıyor, batıp çıkmaya başlıyor. İbo da yüzme bilmiyor, İbo kampa haber vermeye

gidinceye kadar Kemal gidiyor. Üç, dört saat sonra balık adamlar Kemal'i denizden çıkarıyor. Telsizle bize haber geldi. Gittik, Kemal'i Sabra Şatilla'daki Filistinli Şehitler Mezarlığı'na defnettik.

Kemal öldükten sonra Beyrut'a geldik. Beyrut'ta iki kampta kaldık. Bir kamp Sabra Şatilla'da, bir kamp ise hava savunması olarak kullanılan bir yer. İki tercümanımız vardı. Biri İbrahim Demir, biri de Savurlu Hasan diye bir arkadaşımız. Arapçayı da iyice orada öğrendim. Sabra Şatilla'daki ilişkileri tercümanlık anlamında ben sürdürüyordum, Selahattin Kabasakal da öbür kampta sürdürüyordu. İki kampta sirkülasyonla beraber otuza yakın arkadaşımız vardı ama en son on üç, on dört kişi kaldık.

O arada siyasi eğitim çalışması yapıldı. Günün bir kısmı askeri eğitimle, bir kısmı da siyasi eğitimle geçiyordu. Ayrıca kitap okuma imkânımız da oluyordu. Siyasi eğitim verenlerden biri İsmail Metin Ayçiçek'ti. Faşizm üzerine eğitimi İsmet Abi verdi. Parti konusunu Kamil Körünoğlu verdi. Ulusal sorunu ben, Ali Abi ile beraber verdik.

Buradaki iç tartışmalar oraya yansıyıncaya kadar aramızda ciddi tartışmalar olmuyordu. Memlekette neler oluyor, neler bitiyor çok fazla ayırdında değildik. Zaten tartışma oluyor idiyse de bizim dışımızda oluyordu. Çünkü biz o zaman örgüt üyesi değildik.

1982'de bir savaş çıktı. Bu savaşa ilişkin içimizde bir tartışma yaşandı. İki görüş ortaya çıktı. Birinci görüş; biz buraya kadroları korumak, siyasi olarak geliştirmek, teorik ve askeri eğitimden geçirmek ve yarın öbür gün de memlekete göndermek için geldik, diyordu. Bir diğer görüş ise buraya gelmişken Filistinlilerle enternasyonalist dayanışma içerisinde olmalıyız, diyordu. Savaş patlak verdi, çok kısa sürede de Beyrut'a dayandı. Ağırlıklı görüş şehirde kalmak ve savaşmak yönünde oldu. Çıkalım diyen arkadaşların dördünü çıkardık, Şam'a gönderdik. Biz geriye on iki, on üç arkadaş kaldık. İlhami Abi savaş başlamadan önce bir işi için Şam'a gitmişti, savaş çıktığı zaman geri gelemedi. Bizim başımızda da Ali Demir kalmıştı.

Ondan önce zaten bir kısım arkadaş Avrupa'ya gitmişti. Biz savaşta kaldık. Her an İsrail'in girebileceği yönünde endişemiz vardı, onun için de hazırlıklı olmamız lazımdı. En azından herkeste bir pasaport bulunması gerekiyordu. Bizim 1950'lerde Beyrut'a gidip yerleşmiş bir akrabamız vardı. Onlara da gidip geliyordum. Bana birisinin elçilikten bir sürü pasaport aldığını söylendi, bunun üzerine gidip o kişiyi buldum. Yedi tane pasaport varmış elinde. İki, üç tane boş pasaportu ondan aldım. Geldim arkadaşlara bunu anlat-

tım. Elçilik zaten boşaltılmış, sadece korumalar var, iki arkadaş elçiliğe gittik, ne var ne yok hepsini aldık. Otuz, kırk kadar pasaportumuz oldu.
O ara Cemil Bayık da gelip gidiyor bize. Ali Demir'le de sınıf arkadaşı imişler. O nedenle haftada bir gün bizdeydi. Onların Güney Lübnan'da arkadaşları vardı, bulundukları yerler ele geçirilmiş ve haber alınamıyormuş. Haber almak için Demokratik Cephe ile görüşmeye gittik. Onlar da ciddi bir haber vermediler. O ara konuşuyoruz, pasaportlarının olmadığından falan yakındı. O gittikten sonra Ali Abi'ye gittim, onların sayısı 28, bizim sayımız 13, elimizde iki tarafa yetecek kadar pasaport var. İki tane eksik vardı. Oradayken sahtecilik üzerinden eğitim görmüştük. Cemil Bayık geldi, "Sen bana bir adam ver, onu hem eğitelim hem de size pasaport yapalım" dedim. Bir tane Bingöllü ressam birini verdiler. İki pasaportumuz eksik. Cemil Bayık arkadaşlarına yapmamızı ama kendisine gerek olmadığını, kendi başının çaresine bakabileceğini söyledi. İlk başta ona yapılması gerekirken o istemiyordu. O zaman ben de kendime yapmama kararı aldım. Kendi başıma verdim bu kararı.

Savaş bitti, anlaşma sağlandı. FKÖ, 6. Filo'nun koruması altında memleketi terk etti. Değişik ülkelere gidilecek. Biz ve PKK Şam'a gideceğimizi söyledik. Bizi aldılar Lazkiye'de bir kampa götürdüler. Kampta birkaç gün kaldık. PKK'lilerle sürekli beraberiz artık. Onların da tercümanlığını yapıyoruz. Bizde dört tane tercüman olmuştu. Filistinlilerin hepsine kimlik veriyorlar, "Yabancılar kalacak" dediler. Dışarıdan gelen arkadaşları bizimle görüştürmüyorlar. Bizimkiler "Siz ikiniz gidin, biz Filistinliyiz deyin, kimlik alın çıkın" dediler. Biz Selahattin'le gittik, Suriye devletinden kimlik aldık. Elimizi kolumuzu sallaya sallaya çıktık, Şam'daki arkadaşlara gittik, "Ne olacak belli değil, biz geldik, arkadaşlar orada" dedik. Suriye devleti yabancıları cezaevine aldı, savaştan çıkmış insanlar cezaevine girdi. Cemil Bayık, Ali Demir başta olmak üzere bir ay cezaevinde kaldı. O arada diplomatik ilişkilerle bu arkadaşları Suriye'de kalmamaları kaydıyla aldık. Bir kısmı Bekaa'ya gitti bir kısmı Şam'da kaldı. Ben de Bekaa'ya geçtim. Orada da Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin bir kampı vardı, o kampta kaldım.

O kampta ASALA da vardı ve eğitim görüyorlardı. O ara Orly Katliamı oldu, İstanbul'da Kapalıçarşı eylemi oldu. Onlara bu tür eylemlerin aslında doğru olmadığını söylüyoruz. Kitlelere yönelik eylemler doğru değil, karşı çıkmak lazım, diye tartışıyoruz. Melkon en az beş, altı dil biliyordu. Bunlar meğer kendi içlerinde tartışıyor, bizden de etkileniyorlarmış, ne kadar etkileniyorlarsa artık. Sonuçta Asala'nın kendi içindeki ayrılık ve çatışmalarına bizi

de bulaştırmak istedi. Beni haksız yere suçladılar, araya başka siyasetler, Filistinliler falan girdi, bizimkiler de bastırdı, kararlı durdu ve en sonunda mesele çözüldü ama kolay olmadı.

Geri dönüş, İl Komitesi ve yakalanma

Türkiye'ye ne zaman, nasıl döndün?

1983 ilkbaharında Şam'daki Merkez Komitesi toplantısından ülkeye geri dönüş kararı çıkmıştı. Bu arada bizi örgüte üye de yapmışlar. Aslında beni Ortadoğu'da bırakmayı düşünüyorlardı ama Asala ile yaşananlardan sonra Türkiye'ye ilk gelenlerden biri ben oldum.

1983 Ağustos'unda ben, Fethi Aktaş, bir de Ümit Savaş, üçümüz geldik. Hatay'dan geçtik. İstanbul'a geldik. Ağustos ayından 1 Ocak'a kadar burada değişik yerlerde kaldım. Yayla'da bir öğretmen arkadaşın evinde kaldım. Sonra Erzurumlu Hasan'da kaldım. Yılbaşı gecesi de Diyarbakır'a gittim. Adil beni karşılayacaktı, o karşılamayınca bir otele yerleştim. Bir gece orada kaldım.

Daha sonra Tatvanlı Murat diye bir arkadaşın evinde yirmi gün kadar kaldım. Daha sonra Mardin Kapı'da bir ev tuttum. O eve yerleştikten bir buçuk ay sonra İbrahim Akan geldi. O da aynı eve yerleşti. Diyarbakır İl Komitesi kuruldu. İl Komitesi beş kişiden oluşuyordu. Sekreteri İbrahim Akan, işçi sorumlusu Adil, ben mahalle sorumlusu gibi görev bölüşümü yaptık. Çeşitli insanlarla ilişkiler kurmaya başladık ama takip altına girmişiz. Haberimiz yok bundan. Sonra fark ettik. Yakalanmadan bir gün önce Murat'ın evinde toplantı yaptık. Kamer gelmişti. Takip altında olduğumuzu söyledik. İbo takibi fark etmiş, başka bazı arkadaşlar takibi fark etmiş. Orada kalabilecek durumumuz yok, burayı terk edeceğiz, diye karar alındı. Kamer gidiyor telefon açıyor, Ali Demir'le görüşüyor "Ben geliyorum" diyor. Telefon dinleniyor. Kamer geliyorum deyince operasyon kararı alınıyor zaten. Murat'ın evini tespit edememişler mesela. Bizim evi biliyor ama toplantı yaptığımız evi bilmiyor. Telefon açıldığı gün operasyon yapılmış, ertesi gün benim Murat'la randevum var." Saat 13.00'de randevum var, gelmezsem bil ki yakalanmışız, Adil de senin yanına gelecek bizi sormak için, Diyarbakır'dan hemen ayrılsın" diye de haber bırakmışız. Randevuya gitmedik tabii. Adil geliyor, Murat da bıraktığımız haberi veriyor ama buna rağmen Adil tıpış tıpış evine gidiyor ve yakalanıyor. Ondan sonra bilinen süreç başladı. Adil'in konuşmasıyla bir sürü insan yakalandı, tutuklandı.

Sonra ne oldu, bu arada nasıl ve ne zaman evlendin?

Bizde "berdel" denilen bir şey vardır. Ablam, amcamın çocuğu ile evliydi. Onun kız kardeşini de benimle nişanlamışlar. Bu benim iradem dışında gelişen bir iş. Yakalandık, ben ona mektup gönderiyorum, "Beklemek zorunda değilsin" diye, "Bekleyeceğim" dedi. Cezaevinde ziyaret için Antep'e, Malatya'ya gelirken birbirimizi daha fazla tanımaya başladık. 1991'de çıktım. Yedi yıl yattım. 1984 Nisan'da yakalandım 1991 Nisan'da çıktım. Ayrı yıl evlendim. İki erkek, bir kız çocuğum var. Büyük oğlan EMEP'li olmuş, Hayat TV'de çalışıyor, bir de kız arkadaşı var, bizden ayrı yaşıyor. Ara sıra geliyor. Ortanca olan kızım Kırklareli Üniversitesi'nde İşletme okuyor. Küçük oğlan Dev-Lis'li, başı beladan kurtulmuyor. Bir davadan beş yıl ceza aldı, ertelendi. Liseyi dışarıdan bitirmeye çalışıyor. İki davası devam ediyor. En son Gezi olaylarında burnu kırılarak gözaltına alınmıştı. O da böyle... ■

KURTULUŞ

sosyalist dergi

ULUSAL SORUN
ÜZERİNE ELEŞTİRİLER

•

'DEVRİMCİ GENÇLİK'
VE
'GENÇLİĞİN DEVRİMCİ
EYLEMİNİN BİRLİĞİ'
ÜZERİNE

•

ANGOLA'DA
BİR DAYANIŞMA HAREKETİ
FİDEL CASTRO

AĞUSTOS 1976 3

KAMER KONCA

Görüşenler: Mehmet Ali Orgun, Cemalettin Efe, Bülent Sürmen

Görüşme Tarihi: Ocak 2014

Geleneksel Alevi ilişkilerinin egemen olduğu bir köy

Kendini tanıtır mısın?

Doğum tarihim hayli tartışmalı. *Doğu İlleri ve Varto* kitabının yazarı Mehmet Şerif Fırat'ın öldürüldüğü yıl olan 1949, bilinen bir yıldır. Haydar Ağabeyim, o öldürüldüğünde emekliyormuş. Aramızda üç yaş olduğu söylenir. Bu hesaba göre yıl 1952, mevsim yaz ve otların biçildiği ay dendiğine göre, yani muhtemelen Haziran ayı olabilir. Doğduğum yerin eski adı Gımgım (hala halk arasında kullanılıyor) yeni adı Varto olan ilçenin, eski adı Canasaran yeni adı Dağcılar olan, geleneksel Alevi ilişkilerinin egemen olduğu bir köydür. Kırsal toplum yaşamının çizgileri hâkimdir; nispeten kendine yeten, insanlarının ağırlıklı olarak hayvancılıkla geçindiği bir ekonomik yapıya oturuyordu. Karasaban, tırpan ve orak üretim aracıydı. İlkel ve zor koşullarda tarım

yapan, tarla ve çayır işleriyle uğraşan insanların yaşadığı Kürdistan'ın bu dağ köyünde doğdum.

Alevi kültürünün inanç ve ibadet dünyasını ayrı bir başlık altında değerlendirilmek gerekir. Aleviler Cumhuriyet tarihi ile beraber, Yavuz'a kadar giden kırımlardan dolayı özgürlükçü olmasa da laikliği kendileri için alan açıcı bir kurtuluş ögesi saymışlar. Aslında, içi boşaltılmış ve devlet merkezli olsa da laiklik Aleviler için bir kazanım olarak görülüp benimsenmiş. Ama yaşananlara bakıldığında ve süreç değerlendirildiğinde bunun böyle olmadığı görülür. Kazanımlardan daha çok kayıpları olmuş aslında. Yani bu dönem "Asr-ı Saadet" dönemi değildir Aleviler için. Diyanet diye bir kurum yaratılıyor ve Aleviler bunun dışında tutuluyordu; bunun da ötesinde, Sünni inanç bu kurum aracılığıyla dayatılıyordu. Dersim katliamı bu dönemde gerçekleşti. İnanç taşıyıcı ocak ve dergâhlar kapatılıyor, Baba, Dede ve cem gibi Aleviliğe ait kurum, sıfat ve semboller yasaklanıyordu.

Yoksulluk nedeniyle, ancak istisna kişiler okuyabilirdi. Tek çare yatılı okul sınavlarını kazanarak yatılı okumak ve kısa yoldan öğretmen olmaktı. Okul dönemine kadar çoğunlukla Türkçe bilinmez ya da az bilinirdi. Öğretmenimiz o yörenin insanıydı, *Doğu İlleri Varto Tarihi*'ni yazan Mehmet Şerif Fırat'ın akrabasıydı, yani Fırat ailesindendi. Sıkı bir Kemalistti. Ancak yatılı okul sınavını kazanarak okuyabileceğimiz konusunda da gerçekçi yaklaşıma sahipti. Bunun için de beş sınıfı bir arada okutma ve sayılabilir başka zorluklar nedeniyle, dayak dâhil her tülü baskı aracına baş vurmaktan çekinmezdi. Doksan, yüz öğrencinin bulunduğu tek odada beş sınıfı okutmak adeta mucizevi bir şeydi. Bize baskı uygulayan, dayak atan ama emeğinin farkında olduğumuz öğretmenimizle yıllar sonra TÖB-DER'de beraber olduk. Töb-DER'liydi. Siyasal süreç farklılaşmış, solculuk muteber olmuş ve yaygın hale gelmişti. Ama öğretmenimiz hâlâ katı bir Kemalistti. Buna rağmen çok saygındı bizim için.

Demek istediğim şu, eşitsiz bir ilişki vardı. Biz hem zorlu köy koşullarında, her türlü işe koşuşturarak bir yaşam sürdürüyor, hem de okula yetişmeye çalışıyorduk. İlkokulu bitirdikten üç yıl sonra Van Alpaslan İlköğretmen Okulu sınavını kazandım. Aynı yıl Haydar Ağabeyim de liseyi bitirmiş, hukuk fakültesini kazanmıştı. Aynı evde birlikte yaşadığımız amcamlar babama

"iki oğlundan birisi okumasın iş yapsın" diye dayatınca, babam da ilişkiler bozulmasın diye buna rıza göstermişti.

Yani kaç kardeşsiniz?

Biz şimdi üç kadın, üç erkek olmak üzere yaşayan altı kardeşiz; ölen ikisiyle birlikte sekiz kardeştik.

Üç kadın derken ailede ve yörede çok eşli evlilikler var mıydı?

Yok denemez, ama yaygın değildi. İnançsal olarak da Alevilikte tek eşlilik esastı. Ancak çocuğu olmaması durumunda, kadının rızası alınarak ikinci evlilikler mümkün olabiliyordu.

Geniş aileyi biraz açar mısın?

Dedelerle ve amcalarla birlikte büyük aile olmanın yanında bizim ailede kan bağı ilişkisi olmayan, bizimle birlikte yaşayan iki aile daha vardı. Evin doğal kişileri haline gelmişlerdi. Ben çok sonraları onların bizimle olan kan bağı ilişkisiyle değil, pirlik-taliplik nedenliye bizimle yaşadıklarını anladım. Pirlik-taliplik ilişkisi önemli ve anlamlı bir ilişkidir. Paylaşma ve dayanışmayı içerir özetle.

Yirmi iki nüfuslu, üç kardeşin çocukları ve torunlarıyla bir arada yaşadığı, Alevi inancına göre dede/pir sayılan, gelenek görenekleriyle ve hayat tarzıyla bu aidiyet içinde kendini var eden bir ailede büyüdüm. Kürtlükten çok geleneksel Aleviliğin hüküm sürdüğü kırsal yaşam ilişkilerinin içinde, nispeten otonom sayılan kendine özgü belli bir tarihselliğe dayanan inançları olan ve bunları daha çok cem törenleri vb. kurum ve ritüellerle yaşatıp aktaran bir toplumsal ilişki hâkimdi. Cem törenleri, bir yanıyla topluluk üyelerinin bir araya gelmesini sağlayarak iç aidiyeti koruyup pekiştirirken aynı zamanda Aleviliğin idari ve hukuki karar mercii gibi bir işlev de görürdü. Bu sosyal ve toplumsal özelliği nedeniyle de bu kalabalık ailenin çok misafiri, yoğun gelen gideni olurdu. Bu işin ağır yükünü her zaman olduğu gibi yine en çok kadınlar çekerdi.

Ailedeki kadınlar okula gitti mi?

Yörede her aile kız erkek ayrımı yapılmaksızın ilkokula gönderilirdi. Orta ve sonrası eğitime öncelikle erkekler gönderilirdi, kızların gönderilmesi ikincildi. Bizim ailede kızların en büyüğü ilkokulu, diğer ikisi liseyi bitirdi.

Varto depremi, yatılı bölge okulları ve dayanışma

Varto deyince, insanın aklınla deprem gelir. Varto depremi sana neler hatırlatıyor?

Depremde tarladaydım. Gücümün ve yaşımın üstünde çok zor işler yapıyordum. Köy için sayabileceğim tüm işlere yetişmeye çalışıyordum. Tarla biçerken deprem oldu; başta ne olduğunu tam anlayamadım. Depremden önce, kasırgadır diye düşündüm. Yanımdaki tarla bağları ters döndü. Büyük bir gürültü ile etraf toz duman içinde kaldı. Komun[1] yıkıldığını görünce, deprem olduğunu anladım. İlk aklıma gelen, Haydar Ağabeyim oldu. Üniversite sınavına hazırlanıyordu, misafir odasında, tahta ranzada sırt üstü yatarak uzun soluklu çalışıyor ve kitap okuyordu. Köye doğru hızla koşmaya başladım. O da bana doğru geliyormuş, köyün altında karşılaştık. Köy yerle bir olmuştu neredeyse. Feryat figan sesleri, ağıt sesleri dinmek bilmiyor ve her taraftan "yetişin", "kurtarın" sesleri birbirine karışıyordu. Amcamın kızı yumurta yerken deprem oluyor ve o haliyle fazla zarar görmeden enkazın altından çıkarıyorlar ama yumurtayı boğazından almak kimsenin aklına gelmediği için o hâlde boğularak ölüyor. Yakınlarımızdan da olmak üzere köyde 99 kişi öldü. Varto'nun bütün nüfusu toplasan 10 küsur bindi sanırım; 3.500 kişi öldü o zaman. Deprem Varto için bir felaketti, ama kimi fırsatçılar için kazanç kaynağı oldu. Varto'ya yapılması gereken konutlar yılan hikâyesine döndü; yıllara sarkarak 15- 20 yıl sonra anacak yapılabildi, eksiği gediğiyle.

Depremden sonra ne oldu? Yardım falan hikâye... İki gün sonra helikopterden, "Korkmayın, yardımınıza geleceğiz," diye yazılı bildiriler atıldı. Köylüler hemen imece yaptılar, değirmenleri çalıştırdılar. Olan buğdayları öğüttüler. Devlet daha ortada yok. Yaylacı olmak nedeniyle çoğunun keçi kılından kara çadırları vardı, onlar kuruldu. O bildiriden iki üç gün sonra bu kez torbalar içinde kurumuş somun ekmek attılar havadan. Köylüler kendi öz güçleriyle, küs ve kavgalı olanlar dâhil, bir arada olmaya çalıştılar. Acılarını katık ederek dayanıştılar.

---

[1] Küçükbaş hayvanların konduğu barınak.

Deprem nedeniyle devlet, okula başlama yaşına gelmiş ve halen çeşitli sınıflarda devam eden tüm öğrencileri Türkiye'nin dört bir tarafındaki yatılı okullarda okumak üzere toplayıp, çoğunlukla üstü açık arabalara koyun istifi doldurup götürdü.

Doğrusu ben o zaman sınavı kazandığıma pişman olmuştum. Kazanmasaydım belki daha iyi bir okula gitmiş olacaktım. Babam muhtardı. Geleceğe dönük karamsar olduğu ve bir umut ışığı görmediği için henüz okul yaşına gelmemiş olan çocuklar da dâhil tüm çocukları yurt ve yatılı okullara göndermeye çalışıyordu. Önümüz kış, ev yok, bark yok, hiç olmazsa çocuklar gitsin, devlet bakar eder, kurtulsun diyordu. Bu arada inanılması güç, ilginç, acı ve trajik gelişmeler de oluyordu.

Birini anlatayım: Dört veya beş yaşındaki amcamın oğlunu da bindirmiş arabaya babam, annesinin muhalefetine, ağlayıp sızlamasına rağmen. Nereye gidecek? Söylenen, Kırıkhan Yatılı Bölge Okulu'na. Tabii aradan zaman geçmiş, iletişim imkânları yok, Kırıkhan'dan haber almaya çalışıyorlarmış, Süleyman Konca diye biri yok. Annesinin iki gözü iki çeşme, oğlum da oğlum diye... Devlet katındaki tüm girişimlere rağmen Süleyman'dan bilgi yokmuş. Zamanla artık şuna hükmedildi, bu çocuk bir yerde indi ve bir daha arabayı bulamadı, ya da kaçırdılar, türlü yorumlar... Neyse üçüncü yılda, Varto'da babamı gören bir tanıdık, "Ya Pir Hasan Trabzon Yatılı Bölge Okulu'nda Süleyman Konca adında biri varmış ne arayanı ne de soranı olmuş, sizden biri olmasın mı?" Bu haberle ölmüş olan umutlar yeniden dirilmişti. Annesi dâhil ev halkı, konu komşu sevinçle kendine geldi. Babası Türkçe bilmediği için, babam Trabzon'a Süleyman Konca'yı görmeye gitti, okulların tatilinden sonra da köye getirdi. Getirdikleri Süleyman Konca, Zazacayı unutmuş, Türkçeyi de bir başka biçimde, Laz aksanıyla konuşuyormuş, anlayacağın Süleyman 24 ayar Laz olmuş! Ama köyde bir merak... Herkes Süleyman'ı görmek, dokunmak ve konuşmak için büyük heyecan içinde. Bu Laz olunca kulağının, gözünün yeri de mi değişiyor diye merakla bakıyor köylüler! Süleyman'ı konuşturmak başlı başına bir eğlence aracı olmuştu köyde. Süleyman da hayretle, ne oluyor, neden bu kadar ilgi odağıyım diye merakla bakıyor, kendi etrafında oluşan bu ilgi halesine anlam veremiyordu...

Süleyman PTT'den emekli oldu, şu anda İstanbul'da Gazi Mahallesi'nde oturuyor. Laz aksanını süreç içinde bile tam atınadı, atmaması da iyi oldu bence. Süleyman'ın macerası böyledir.

Bir başka macera da şu: Yardımlar geliyordu deprem nedeniyle, Şeyh Sait isyanında Varto'daki kimi Alevi aşiretler tarafsız, kimileri de devlet yanında yer almıştı. Lolan Aşireti de ağırlıklı olarak devletle tavır alanlardandı. Bu aşiretin yaşadığı köylere çuvallar içinde az giyilmiş elbiseler de olmak üzere envayi türlü eşyalar yardım olarak geliyordu, açılan çuvalların içinden çoraptan, iç çamaşıra dek her türden eşya çıkıyordu. Yardım eşyalarının içinden bir de kadın sütyeni çıkmış. Bu nedir, neye yarar diye herkes birbirine soruyormuş. Bilen yok. Kore'ye asker olarak gitmiş gelmiş, aslında bir şey bildiğinden değil de sadece Kore'ye gitmiş olmak dolayısıyla kendini bilmiş gösteren birisi, bilmiş havalarında, milletin merakını arttırmak için, biliyorum ama söylemem diyerek hava atıyor. Israrlar artıyor, meraktan bizi patlatma diye insanlar üsteleyince, Kore kahramanı köylü, "Buranın ağır ve uzun süren kış memleketi olduğunu düşünenler, kulaklar üşümesin diye, kulaklık göndermişler" diyor. Olanlardan birisi kafasında deneyerek, "E bu benim kulaklarımı örtmüyor, kısa kalıyor deyince" bizim Kore kahramanı, "Nereden bilsinler senin kafan eşek kafası kadar büyük!" diye cevap veriyor.

Bunların her birisi bizim içinde yaşadığımız, büyüdüğümüz, şekillendiğimiz toplumsal gerçekliği ve tarihsel ilişkileri anlamak bakımından uç ama ilginç vakalardır.

Deprem olduğunda toplanan çocuklar ne oldu sonra?

Önemli ve anlamlı soru. Sözünü ettiğim küçük yaşlardan başlamak üzere okula devam eden çocuklar da dâhil, kız-erkek tüm çocuklar Türkiye'nin çeşitli il ve ilçelerindeki yatılı okullara götürüldü devlet tarafından. Vartolular o güne kadar da, eldeki olanaklar ölçüsünde çocuklarını okutma konusunda yeterince duyarlıydılar. Şimdi çocukları yatılı okullara göndermek için yeni bir olanak doğmuştu.

Varto Alevi/Kızılbaş, TİP ve 68'in etkisi

Çeşitli okullara giden çocuklar, üç-beş yıl sonra memlekete okumuş ama aynı zamanda düzen muhalifi devrimci fikirlerle tanışmış insanlar olarak döndüler. Kızların kolsuz ve kısa etekli falan giyinmiş olması, gençlerin favori uzatması, İspanyol paça giyinmesi vb. değişimler geleneksel ilişkilere, yerleşik nizam ve yaşama meydan okumak, başkaldırmak anlamına geliyordu. Bu yeni durum ve gelişme Varto'da sosyal ve siyasal değişmeye, bir kopuşa, deyim uygunsa düşünsel bir devrime neden oldu. Aynı zamanda, kuşaklar arası tatlı sert çelişki ve çatışmaya da. Ekonomik hayat aynıydı, hatta daha da gerilemişti, yoksulluk ve sefalet artmış olmasına karşın, siyasal ve kültürel düzey kısa zamanda yükseldi. Giden çocukların yüzde 90'i solcu olarak döndü. Aynı dönemde Türkiye'de ve Kürdistan'da siyasal, sosyal ve ulusal temelde önemli gelişmeler yaşandı. Deprem nedeniyle TİP de Varto'ya gelmiş ve önemli bir ilgi görmüştü, sorunu mecliste gündemleştirdiği için. Tarık Ziya Ekinci anılarında anlatıyor; baraka ve çadırlar arasına sıkışmış, yoksulluğun egemen olduğu, devletin yeterince el uzatmadığı bu sıkıntılı yaşamı. Vartoluların yakın ilgisini anlattıktan sonra, Behice Boran'ın, "Gece ben nerede yatacağım," diye sorma gereğini duyduğunu anlatır. Büyük acılara, can ve mal kaybına neden olan deprem aynı zamanda büyük bir yaşamsal altüst oluşa, dışa açılmaya, okumuş ve devrimcileşmiş bir yeni kuşağın doğuşuna ve hızlı değişime de neden olmuştur. Kapalı yaşam hızla değişti ve deprem nedeniyle siyasal devrim gibi bir şey oldu o küçücük yerde. Bu arada Varto'dan, değişik yerlere göç oldu. Gittikleri yerlerde fabrika ve belediye gibi iş imkânlarının olduğu alanlarda depremzede olmaları nedeniyle göreli bir öncelik de tanınınca, bu durum özendirici oldu ve göçü arttırdı. Bu nedenle de bugün Türkiye'nin hemen her ilinde, hatta özellikle Almanya ve çeşitli Avrupa ülkelerinde Vartolularla karşılaşmak mümkün.

68'in de etkisi olabilir mi?

Tabii, benim bu anlattığım deprem sonrası yıllar. 68 kuşağının da etkisi olmuştur muhakkak. TİP'in, ama daha çok gündemde olan komando baskınlarına karşı yapılan propaganda ve Doğu mitinglerinin ki, bunlardan birisi de Varto' da yapılmıştı; yükselen gençlik hareketinin, DDKO'nun kuruluşunun ve çalışmalarının önemli etkisi olmuştur.

Yatılı okulda başta inançsal sonra da düşünsel farklılık nedeniyle önemli zorluklar yaşadık. Vartolu Alevi/Kızılbaş oluşumuz, oruç tutmamamız, İslami gereklere yaşanan ölçüde riayet etmememiz iki sonuca yol açtı. Sinme, kendimizi gizleme ve araziye uyma ya da her türlü dışlanmayı ve baskıyı göğüslemek üzere direnme. Egemen ve baskın eğilim Sünni inanç temelinde tutucu ve gerici iklimdi. Kendi koşullarında bu inançsal farklılıklar siyasal tercihlerde de etkili oluyordu. Etkisi azalarak da olsa, bu durum sonraki süreçlerde de geçerli ve belirleyici oldu. Anlatmak için yeri değil ama bunun tarihsel arka planı da var, üzerinde düşünülmesi gereken.

Kitaplar, dergiler ve Varto'daki tartışmalar

12 Mart'ın size etkisi oldu mu?

Yatılı okulda altı yıl kaldık ama inanılmaz baskıcı ve kötü koşullarda okuduk. Zengin bir kütüphanesi vardı. Klasiklerin bir kısmını okulun kütüphanesinden okudum. Hasan Ali Yücel serisi vardı. 12 Mart'tan sonra her tarafta olduğu gibi bizde de arama yaptılar. *Felsefenin Temel İlkeleri* ve *Sosyalizmin Alfabesi* gibi birkaç kitap buldular diye, Türkiye'nin dört bir yanından aldıkları gibi, bizi de Muradiye kazasına götürdüler. Yedi kişiydik. Yedi kişiden birisi Diyarbakırlı, diğerleri Vartoluydu. Kitaplar benim dolabımdan çıkmıştı, ben ve Diyarbakırlı arkadaş hatırladığım kadarıyla bir veya iki gün kaldık, diğerleri aynı gün savcılık tarafından serbest bırakıldı. Bu benim ilk gözaltı deneyimim oldu.

Yasak kitaplar mıydı onlar?

Hayır, yasak değildi herhâlde. Yasak mıydı, değil miydi bilmiyorum doğrusu. Sanmıyorum, yasak olsaydı farklı bir muamele yaparlardı. Bence yasak değildiler, ama bunları vesile yapıp da bir örgütle dolaylı da olsa ilişkimizin olup olmadığına bakıyorlardı. Çünkü bir ihbar sonucu almış götürmüşlerdi, kötü davranmadılar. Belirteyim, solcu ve devrimci olduğumuzu sanmamıza karşın, ağır bir Kemalizm etkisi de vardı üzerimizde ve bu etki azalarak da olsa devam etti uzun bir süre.

Öğretmen olduktan sonra, Mahir Çayan'ın Kesintisizleri teksir halinde elime geçti, okuduktan ve lafzını neredeyse ezberledikten sonra da Kemaliz-

min etkisi devam etti. Bu, Kesintisizlerde Kemalizme yüklenen olumlu misyondan değildi, çünkü zaten siyasal ayrıntıları yeterince kavrayacak birikime sahip de değildim. Biraz önce anlattığım, yetiştiğimiz toplumsal ilişkilerden, o siyasi ve sosyal atmosferden dolayıydı. Ben *Türk Dili* ve *Varlık* dergilerini düzenli izleyen biriydim. İkisi de edebiyat dergisi olmasına rağmen Kemalist dergilerdi. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Ceyhun Atıf Kansu okumadan edemezdik, şimdi bile çoğunu anımsıyorum.

Kurtuluş dergisi ve diğer çevreler

Nasıl Kurtuluşçu oldun?

Haydar Ağabeyim Ankara Hukuk mezunuydu. Benim siyasallaşmamda etkili ve önemli bir yeri vardır. Kitap okumamda örnek olmuştu. O da çok okuyan biriydi. Başlarda milli demokratik devrimcilere daha yakındı sanırım. Birçok dergi ve hayli kitap vardı. Temel bazı kitapların yanında Doğan Avcıoğlu'nun *Türkiye'nin Düzeni* vb. kitaplarını okumuş, dolayısıyla çok düzenli ve bütünlüklü olmasa da bir takım şeyler örğenmiş ve belli bir birikim edinmiştim. Bunların da marifetiyle dergilerdeki yazıların ruhunu anlama ve anlatma konusunda sıkıntı çekmiyordum artık.

Öğretmenlik tayin emrimin gelmesiyle Mahir Çayan'ın Kesintisizlerini okumam aynı tarihe denk gelir. Bu öyle böyle değildi, adeta ezberlemiştim. Öğretmenliğe başladığım Sivas Yıldızeli'nde daha çok TÖS'lülerin yeniden örgütlenmek üzere ve geçmişe dönük değerlendirme ve tartışma toplantılarına katıldım. Yoğun bir okuma sürecine girdim. Kapatılan TÖS'lü öğretmenlerin daha çok toplandıkları lokallerde yoğun siyasi tartışmalara katılırdım. Yaz tatillerinde gittiğim Varto'da kendimi aynı tartışmaların içinde bulurdum. O günlerde Kürt ve Kürdistan konusuna hayli uzaktım.

Bizim bölgelerde daha çok, doğal olarak Kürdistani hareketler faaliyet yürütüyordu. Başlarda ağırlıklı olarak Rızgari vardı. Rızgari, İsmail Beşikçi'nin adı, ona duyulan saygı ve hayranlık nedeniyle de önemliydi. Orhan Kotan ve Mümtaz Kotan oralı oldukları için de çevrede hızlı bir Rızgari rüzgârı esti. (İsim olarak Rızgari daha sonra ortaya çıktı. Sözü edilen çeşitli biçimlerde, sistematize olmamış görüşlerdi)

Bizim ilçede içeri girmiş çıkmış Kazım Baba vardı. Kazım Baba Kürt Alevisiydi. Var olan çevresini (DDKO-Rızgari) genişletmeye çalışıyordu. Biz o dönemde ona göre teorik olarak daha donanımsızdık. Ayrıca da bir ön kabul ve sezgisel olarak da ortak örgütlenmeyi savunuyorduk. Onun etkileme ve propaganda sahasına girmemek için adeta onunla tartışmaktan kaçınıyorduk.

Kurtuluş'un ilk sayısı çıkmadan önce "Yol Ayrımı" ve "Büyük Han Şövenizmi" yazıları elime geçti. Nereden nasıl geçti hatırlamıyorum. "Yol Ayrımı" yazısı duymak istediklerimizin önemli bir kısmına kısa da olsa cevap veriyordu. Geçmişin değerlendirilmesine, Kemalizm eleştirisine ve Kürdistan sorununa yaklaşımı önemliydi. Bunları okuyup değerlendirdikten sonra karar verdim ve *Kurtuluş* dergisi çıkmadan Kurtuluşçu oldum diyebilirim.

***Kurtuluş*'un 1. sayısı orada nasıl karşılandı?**

1. sayı çıktığında 10 tane istedik. Daha sonra tekraren 40 tane daha istedik ve dağıttık. Bu merkezin de dikkatini çekmişti. Zamanla 30-40 kişilik etkili bir öğretmen grubu olmuştuk. Bir de deprem sonrası, anlattığım gibi hızlı ve yoğun bir siyasallaşma süreci yaşanmıştı. Yeni çıkan her yayına, bu arada *Kurtuluş*'a da önemli bir ilgi vardı.

Siyasi faaliyet çalışmasını nasıl yapıyordun? Neler tartışılıyordu? Yani mahallede, işçilerle?

Ne mahalle ne de işçi çalışması yaptık. Olmayan şeyin çalışması yapılamazdı. Varto merkezi, köy ve mezralardı çalışma alanımız. Daha çok köylere giderdik, öğretmen arkadaşlara, var olan ve hedeflenen ilişkilere. Bir gün Kurtuluşçu öğretmen arkadaşların olduğu bir köye dergi götürmek üzere yola çıktım, 8-9 km yürümek gerekiyordu. Daha sonra yolda PKK'den ayrılan Nizamettin Taş ve Erdiven Bozkurt (arkadaşımız Mehmet Bozkurt'un kardeşi; 1986 da Şenkaya kırsalında bir çatışmada ilk kez kullanılan lav silahlarıyla katledilen grubun içindeki bir arkadaştı) ile karşılaştık. Okuma ve tartışmaya istekli, heyecanlı ve gelişmeye açık PKK'li gençlerdi (Kürdistan Devrimcileri olarak adlandırıyorlardı kendilerini o dönem). Çantamda 10-15 adet *Kurtuluş* dergisi vardı, bu arada Mehmet Can Yüce de o köylü. Köyde Kurtuluşçular, Halkın Kurtuluşu yanlıları ve PKK'liler var. Sene 76 sonbaharı falan. Otur-

duk bir taşın üstüne, uzun uzun konuşup, tartıştık. Kucaklaşarak ayrıldık. Çantalar aynı, birini alıp yürüdüm. Aynı yöne gitmemize karşın onlar beklemeyi tercih ettiler. Bir zaman sonra gittiğim öğretmen arkadaşın (H. Bingöl) evine heyecanla geldiler, çantalar değişmiş. Onların çantalarında Apo'nun teybe alınmış Kürdistan tarihi üzerine konuşmalarını içeren kasetleri varmış.

Gerçekten Kürdistan'da ve Kürtlerde örgütlenme ve çalışma tarzını, bu arada devrimci zorun rolünü ayrıca değerlendirip tartışmak gerekir. Biz, ülke ve ulus gerçekliğini ve farklılığını gören ve kavrayan bir anlayışa, örgütlenme ve çalışma tarzına yeterince sahip değildik ve olamadık. PKK baştan itibaren hedeflediği kitle, örgütlenme ve çalışma tarzı bakımından farklı bir yol izledi. Bizim gibi, Özgürlük Yolu, DDKD vb. örgütler gibi esas olarak öğretmen ve memur kitlesini, demokratik kitle örgütlerini vb. alanları temel almaktan daha çok, öğrenci ve köylü gençliği içinde örgütlenmeye çalışıyor ve bu alanı temel alıyordu. Büyük bir potansiyeldi gençlik ve tez elden radikal bir güç olmaya adaydı. Bu toplumsal kesimlere yöneldi ve kısa zamanda güçlü oldu. Bu güç genişleyerek sürekli kendini yeniden üretti, yatay ve dikey örgütlenme bir arada yürütüldü. Öncelikle ilişki geliştirdikleri insanları devletle, bağımlı oldukları ilişkilerle, aileyle ya da kurumla uzlaşmazlık içine sokarak yerleşik yaşamın ve düzenin dışına düşürdüler. Yani bir daha geriye dönüp eski yaşamla ve düzenle ilişki kuramayacakları duruma getirerek, örgütsel yaşam için güçlü ve kalıcı bir potansiyel yarattılar.

O dönem sosyal-emperyalizm tezleri de tartışılmaya başlandı. Varto, hızlı siyasallaşan ve yoğun politik tartışmalara sahne olan bir küçük ilçeydi. Yoğun okuyor ve çoğunlukla gruplar halinde tartışıyorduk. TÖB-DER'de istisnasız hemen her hafta panel ve tartışma toplantıları yapılıyordu. Depremden kalma 100-150 kişilik büyük bir barakadaydı TÖB-DER. Yine halka açık Sosyal-emperyalizm Paneli olacaktı ama elimizdeki kaynaklar ve bilgimiz yeterli değildi. Aydınlık ve Halkın Kurtuluşu, biz ve Rızgari tartışacaktık. Konuyla ilgili yardım için İsmail Ayçiçek'e mektup gönderdim. Alt alta yazdığım sorularla sosyal-emperyalizm konusundaki görüşlerimizi sordum. O da bana üç dört sayfalık bir cevap yazdı. Cevap vermesi takdir edilesi bir şeydi fakat o yazı bize çok fazla katkı sağlamadı doğrusu. Gün Zileli *Yarılma* kitabında "Varto'da TÖB-DER'e gittim, bana ulusal sorunla ilgili ilginç sorular, örneğin, Bundculuk, Ermenistan Ligasi (seksiyon) vb. sorular sorulunca neye uğradı-

ğımı şaşırdım ve oradan sıvışmaya baktım," diyor. Böylesi yoğun siyasi bir ortamda olduğumuz için çok okumak, az zamana çok şey sığdırmak zorunda olduk. *Kurtuluş*'un çıkan sayılarıyla sözünü ettiğim gruplar arası tartışmalara daha sağlıklı ve donanımlı katıldık. Burada espri konusu olsun, mesela devlet üzerine bir yazı vardı ilk sayılarda, bir grup olarak okuyup değerlendirirken, bu kadar alıntıyla yazacağına *Devlet ve İhtilal*'i okuyun diye yazsalardı daha iyi olurdu dedim/dedik; çünkü büyük bir kısmı oradan alıntıydı. Biz o dönem *Devlet ve İhtilal* de içinde olmak üzere özellikle ulusal sorunla ilgili kitapları abartısız tekraren okumuş ve grup seminerlerinde değerlendireme konusu yapmıştık.

Varto'da anti-faşist mücadele var mıydı?

Faşist yok denecek kadar azdı ve bunlar hiçbir zaman görünür bir faaliyet içinde olmadılar. Mücadelenin de tartışmanın da esasını anti-sömürgeci mücadele oluşturuyordu.

Kars'ta yeni hayat, hem öğretmenlik hem devrimcilik

Kars'a gidişinden ve oradaki siyasi faaliyetlerden söz eder misin?

1977'nin sonunda bir afişlemede yakalanmıştım, açığa alındım. Kars'a gitmemi istediler. MC hükümeti devrilip Ecevit gelince TÖB-DER başkanı Cemil Çakır'ın aracılığıyla tayinimi Kars'a, Cilavuz Öğretmen Lisesi'ne yaptırdık. Kars'a gittiğimde Mimarlar Odası'ndan Tuncer Güvensoy diye bir arkadaşın kardeşi Türker vardı. Burhan arkadaş adını vermişti. Onu buldum. Kurtuluşçu olarak bir Türker arkadaş, ailesinden birkaç genç ve bir iki tane de öğretmen vardı; ama Kurtuluş için dışa dönük örgülü bir faaliyetimiz yoktu. Varto'dan Adil Güneşer arkadaşımızın kaydını rica minnet Kars'taki eğitim enstitüsüne aldırdık. Kars'ta o zamana kadar Kurtuluş sınırlı bir kesimin dışında bilinen bir hareket değildi. Yaygın ve etkin güç Dev-Yol ve daha sonra da Halkın Kurtuluşu'ydu. PKK de yeni ama çok hızlı gelişiyordu. Bir müddet sonra da H.K. ile silah kullanmaya varan çatışmalara girdiler. Çok verimli bir alandı Kars devrimci çalışmalar açısından. Biz çok kısa bir zamanda onlarca, daha sonra yüzlerce kişi olduk. Bunda Adil Güneşer, Binali Çelik dâhil eğitim enstitüsüne gelen diğer arkadaşların, içe ve dışa dönük

yoğun, özverili çalışmalarının etkisi ve katkısı oldu. Eğitimde birçok hareketle tartışmalı toplantılar ve seminerler yaptık, bunların tanınmamızda ve gelişmemizde önemli bir yeri oldu. TÖB-DER dâhil, bulduğumuz her yerde tartışmaya çalışıyorduk. Tek dezavantaj aynı dönemde Dev-Yol'la merkezi düzeyde girilen ve öldürmelere varan silahlı külahlı çatışma ve kavgaydı. Bu durum Kars'ta bizim çalışmamızı da doğal olarak olumsuz etkiledi.

15-20 kişilik bir grup haline geldik, sonra bir dernek açtık, büyükçe bir yer tuttuk, 60-70 kişiyle seminerler yapmaya başladık. Gazeteyi nokta yerlere götürmenin yanında zaman zaman sokakta yaygın dağıtmaya başladık. Iğdır'da ve Ağrı'da sempatizan gruplar oluştu, düzenli olmasa da uğranılan, gazete-dergi ilişkisi yürütülen, gelecek vadeden çevreler oluştu. Erzurum Şenkaya'ya oradaki arkadaşların isteği üzerine Tuncer Güvensoy ve birkaç arkadaşla gittik. Kurtuluş'un görüşlerini iyi kavramış gelişkin bir grup vardı. Türkmenlerle orada tanıştık.

Kars'a gitmem kendi tercihim değildi, teşkilatın önerisiydi. İki buçuk yıl falan Kars'ta kaldım. Kars'ta kısa sayılır bir zamanda önemli bir güce ulaştık, bir süre sonra tek kişi olarak yetmez duruma geldim. Burhan arkadaş daha sık gelmeye başladı. Benim öğretmenliği bırakmamı öneriyor, onun ötesinde örgütle ilişkimin hangi form içinde yürüyeceğine ilişkin açıklayıcı bir şey söylemiyor, ben de sormuyordum. Seksiyon ve organları konusu da hiçbir zaman söz konusu edilmedi. Benim sormamış olmam, konumumla bağdaşır bir durum değildi. Bu ahlaki yaklaşım sonrası süreçte de büyük bir zaaf olarak devam etti. Seksiyon üzerine yapılan tartışmaların önemli bir kısmı bu zaaftan kaynaklıydı. Sorumlu arkadaşların zaafları ve tutucu örgütsel anlayışları da ayrı bir değerlendirme konusu.

Ben koşulların henüz yeterince olgunlaşmadığını söylesem de, öğretmenliği bırakmamı ve Diyarbakır'a yerleşmemi öneriyor ve bunun aynı zamanda örgütünde de isteği olduğunu söylüyordu. Bunlar benim aranıp, sorulur duruma geldiğim dönemlerdi. Okul müdürü "Seni çok soruyorlar" diyerek uyarıyor, hasılı her gün her saat hızla bir yol ayrımına doğru gidiliyordu, hem özel hem de genel olarak.

O zaman aktif çalışan, zamanını ve enerjisini hareket için harcayan bir grup arkadaşımız olmuştu. Bunlardan birisi de Binali Çelik arkadaşımızdı. Profesyonel çalışmak için öneri bekliyordu.

Binali Çelik gözü kara, çalışkan, özverili, kabına sığmayan bir arkadaşımızdı. Hedef haline gelmiş ve sıkı aranıyordu. 12 Eylül'den sonra bu arkadaş kendi başına İran'a geçmiş, oradaki bir çatışmada vurulmuştu. Çok üzüldük;

Burhan arkadaş da hem çok üzüldüğünü hem de örgütsel ihmalimizi her konuştuğumuzda belirtmiştir. Onun vebali hepimizin üstündedir. Koruyamadık...

Bir gecenin sabahında karanlığa sıkılan kurşun...

Kurtuluş'un sömürge tespiti ve anti-sömürgecilik ilkesi hayatınızı nasıl etkiledi?

Bizim anti-sömürgeci tespitimiz Kürdistanî hareketlerle statü tartışmasını kapatmıştı; tartışma bunun yerine, neden ayrı değil de ortak örgütlenmeyi savunduğumuz üzerinden yürüyordu. Yani bir ülke sömürge statüsü içindeyse, çelişkileri, toplumsal ve siyasal ilişkileri, önündeki devrimci adımı ve ittifaklar politikası da buna bağlı olarak farklı olmak zorundadır, diyerek bizim Kürdistan'da kitleselleşmek için faydacı temelde bu görüşleri savunduğumuzu iddia ediyordu Kürdistani hareketler. Ortak örgütlenme, sömürge statüsünün dayattığı görev ve sorumluluklardan kaçmak, bir ülkenin devrimini bir başka ülkenin devrimine bağımlı kılmak ve dolayısıyla ertelemektir şeklinde eleştiriler de getiriyorlardı. Kürdistanî örgütler bize mealen "Siz ortak örgütlenmeyi aslında mutlaklaştırıyorsunuz. Çelişki ve güç ilişkileri farklılaştığında ayrı örgütlenme kendiliğinden oluşmaz ve siz de bu yönde iradi güç kullanmıyor, somutu kavrayan bir örgütlenme ve çalışma tarzı içinde olmuyorsanız, savununuz ne olursa olsun siz de Türkiye'deki diğer siyasetler gibi sorunu erteliyorsunuz ve ortak örgütlenmeyi mutlaklaştırmış oluyorsunuz. Sömürge tespitiniz Kürtlere şirin gözükmek içindir. Bu da siyaseten "oportünizmdir" diyorlardı. Aslında ileri sayılan siyasi görüşlerimize karşın, Kürdistan toplumsal gerçekliğini, sınıf ilişkisini ve çelişkilerini, örgütlenme ve çalışma tarzını yeterince kavradığımız söylenemez. Ulaşılan sonuçlar da bunu doğrular niteliktedir.

Anti-sömürgeci mücadele farklı bir örgütlenme ihtiyacı yarattı mı?

Diyarbakır'da yaptığım siyasi savunmada şunu yazmışım 1984 atılımı için. "Bu mücadele kitleselleşemez, PKK gerillalarıyla ya da militanlarıyla devletin şiddet örgütleri arasında cereyan eder çatışmalar, halk bu mücadeleye kayıtsız kalır uzun süre, beklenen desteği alamaz," demişim. Bu bize devredilmiş

bir düşünce mirasıydı ve pratik içinde doğrulanmadı. Yerleşik düşüncemize göre mücadele basitten karmaşığa doğru kerte kerte ve kitle çizgisi gözetilerek yapılmalıydı. İlk önce ekonomik mücadele, sonra siyasi ve sosyal mücadele ve sonra da politik mücadele düzeyine yükseltilmeliydi. Yani iç içe, yan yana ama yine de farklı düzeyleri ifade etmesi bakımından, aşamalıydı. Oysa Kürdistan'da bunların hepsini tarumar eden bir gelişme oldu. Çünkü aslında örnek alınan Frantz Fanon vardı. Bir gecenin sabahında karanlığa sıkılan kurşun beklenmedik bir biçimde kitlelerde karşılık buldu. Onları kucakladı. Bunun öznel ve nesnel bir dizi nedeni sayabilir. Cehenneme çevrilmiş olan Kürdistan yaşamı, Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanmakta olan eşi benzeri görülmemiş insanlık dışı durum, PKK'nin de bunun farkında oluşu ve önemli ölçüde hazırlık yapmış olması vb. bir dizi neden sayılabilir.

Bizim ortak örgütlenmeye dayanak olarak gösterdiğimiz nesnel nedenler vardı. Bunların bir kısmı sürece dair bir kısmı ise ana dair ve değişebilir gerekçelerdi. Birçok analizin yanında ortak örgütlenmenin dayanakları olarak yapılan bazı tahliller ve belirlemeler vardı. Türkiye devrimci hareketinin henüz sınıf hareketiyle çakışmıyor olsa da nicel ve nitel olarak o anda daha ileride olması; Türkiye'de kapitalizmin gelişmişliği ve işçi sınıfının sendikal düzeyde de olsa önemli bir örgütlülüğe ulaşmış olması ve devrimci hareketin hızlı bir yükseliş içinde oluşu vb. ekleyebileceğimiz başka gerekçeler. Esas dayanak T.C. Kürdistanı'nın bir iç sömürge oluşu ve T.C.' nin burayı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi olarak ilan edip, izleyip uyguladığı çok yönlü politiklar ve bunun ortaya çıkardığı sonuçlar üzerinden hareket ediliyordu; bu nesnellik bugün de önemsenmesi gereken kalıcı bir durumdur. Küçük burjuva temelli de olsa sosyalizmin tartışılan bir konu olması ve dolayısıyla kitle muhalefeti bakımından Türkiye'deki devrimci hareketin daha ileride oluşu gibi tespitlerden hareketle, Kürdistan devrimini Türkiye devrimine bağlı bir devrim olarak görüyor, ortak bir devrimci dalganın ürünü olarak düşünüyorduk. Yani Türkiye'de demokratik devrim aynı zamanda Kürdistan'ın özgürleşmesini de sağlayacaktır. Adına anti-oligarşik, demokratik halk devrimi diyorduk. Kürdistan'da ise buna göre toplumsal muhalefet, devrimci gelişme daha geridedir ama bugün böyledir diye yarın da böyle olacağı anlamına gelmez. Bu, bugünün tespiti ama muhtemel gelişmeler de dikkate alınmalıdır. Çünkü Kürdistan dört parçalıdır, istikrarsızlık öğeleri çok fazla-

dır, sömürge konumundadır, çelişkileri çok yoğundur; dolayısıyla burada da devrimci muhalefet öne geçebilir. Öne geçerse ne yapacağız? Kürdistan'ın – başta Kürt işçi sınıfı ve yoksul köylülüğü olmak üzere ezilen tüm kesimlerinin – bağımsız örgütlenmesini savunacağız. Bunu gerçekleştirmenin aracı olarak seksiyonun kendisi yoktu, ama seksiyona denk düşen bir bakış ve söylem vardı. Ne ki, bir türlü içi doldurulmayan ve fiiliyatta hayat bulmayan seksiyon, Tekoşin ayrılığıyla yeniden tartışılır ve konuşulur hâle geldi ama hem çok gecikmiş hem de Kürdistanî hareketler nicelik ve nitelik olarak iyice ayrışmış, farklı bir siyasal ve sosyal nesnellik oluşmuştu.

TİP ve THKP-C içerisinden gelenler örgütlerinden ayrılıp Kürdistan'a yerleşerek farklı örgütler kurmuş ve kısa zamanda güç edinmişledi. Türkiye ve K. Kürdistan ilişkisi, iç sömürge olması nedeniyle tarihsel, sosyal ve ekonumik olarak o kadar iç içe, yan yana olmuş ki; bunu bir fırsat olarak, iki ülkenin devrimci potansiyelini ortak bir devrimci dalgaya dönüştürme zemininde değerlendirmek pekâlâ mümkündü. Bizim tezlerimizin dayanak noktası da esas olarak bu nesnellik ve bunun üzerinden yaratılmış olan toplumsal ve siyasal ilişkilerdi. Bununla birlikte bugün PKK'nin yeni tezleri (katılıp katılmamaktan bağımsız olarak) bunun imkânlarını çoğalttığı gibi kolaylaştırmıştır. Bundan dolayı bir olanak olarak da değerlendirilebilir bu. Tersi de doğru; bu iç içelik, bir inkâr, asimilasyon ve yok sayma aracı olarak da değerlendirebilir ve T.C. bu konuda önemli bir mesafe kaydetmiştir; bugün de egemenlerin yapmakta olduğu budur.

Dolayısıyla Kürdistan'daki devrimciler de devrimlerini hedeflerken ilk önce Türkiye'deki devrimci hareketi, işçi sınıfını ve onu temsil eden güçleri müttefik olarak görmek zorundadır. Çünkü o iki gücün mücadele edeceği hedef aynıdır. Türkiye emekçileri, emperyalizmden ve onunla işbirliği içindeki sömürgeci güçten ve kurulu sistemden kurtulmadan özgür olamaz. Kürdistan da – Türkiye devrimci hareketinin de hedefi konumunda olan – bu hedefi yıkmadan kendisini özgürleştiremez. Bu egemen bloka dönük ortak mücadele aynı partinin iki kolunda örgütlenerek de olabileceği gibi, duruma göre, işçi ve emekçileri temel alarak, her ülkenin özeline uygun sınıf ittifaklarını dikkate alarak, bağımsız örgütlenerek de aynı hedefe yönelik ortak mücadele şeklinde olabilir.

Bu iki gücün bir çatı altında ama her an kopmaya hazır, bağımsızlaşmaya el verecek, hiçbirisinin diğeri üzerinde erk olmadığı ve tasarruf kurmadığı, hiçbirinin diğerinin özerk alanı üzerinde eleştiri ve önerinin ötesinde yaptırım gücünün, egemenlik hakkının olmadığı gönüllü ve özgür ilişki içinde olması amaçlanan ve istenen (bir yapı) olmalıdır. Düşünsel ve teorik olarak bizim öngördüğümüz ve savunduğumuz yaklaşım bu iken, pratikte ve uygulamada bunun tam tersi oldu. Bizim özelimizde bunların zerresi olmadı ama tersinin hemen hepsinin olduğunu söylemek mümkün. Yaşanan sonuçlar da bunu kanıtlıyor. Asıl mesele güven ve bunun pratik karşılığıdır. Genelde olduğu gibi özelde de Kurtuluş'un ana gövdesini oluşturan yapının (varsa tabii) Kürdistan Seksiyonu'na, yoksa da oradaki irili ufaklı yapılarına güven vermesi, bunu pratiklerinde göstermesi gerekirdi. Tarihi ve fiili eşitsizlik her an ve her vesileyle hatırda tutulmalıydı. Ama maalesef ne hatırda tutuldu ne de hatırlandı.

Buradan hareket ettiğimizde, o gün için ve o somut koşullarda doğru olan bir başka konjonktürde doğru olmaktan çıkabilir. Başka bir zeminde farklı faktörler devreye girerek somut ilişki ve çelişkiler değişebilir. Buna bağlı olarak teorik perspektif de değişmek zorunda olur ve nitekim öyle olmuştur. Kürdistan'da bugün sanıyorum 91'de yapılan konferansta (TKKKÖ'den) iki K çıkarılıyor. İki K niye çıkarılıyor? Geç kalmış somut şartların somut tahlilinden dolayı. Ama tabii geçmişe dönük bir hesaplaşma ve yüzleşme yapılmadığı için bunun da ne denli yol gösterici olduğu ya da olacağı tartışmalıdır.

12 Eylül öncesinden, dahası 12 Mart sonrasına kadar götürülebilir. Kürdistan hareketleri Türkiye devrimci hareketinden ayrışarak ayrı örgütlenme sürecine girmişti. Bu gelişmeyi besleyen bir dizi faktörün yanında temel neden Türkiye devrimci hareketinin K. Kürdistan ve devrimine yanlış yaklaşımında yatıyor.

K. Kürdistan mücadelesi silahlı bir evreye geçerek ayrı bir süreç izledi. Artık 2 K'yı bırakmak gerekir dendi. Verili durum dikkate alındığında doğruydu. O güne kadar Kurtuluş kendi teorik tezlerine dayalı yeterli bir örgütlenme ve çalışma içinde olmadığı için, bu sonuçta kendi ihmalkârlığının da payı var sanırım.

Aşklar, evlilikler ve erkek egemen yaklaşım

Kadın erkek ilişkisi nasıldı?

Son tahlilde erkek egemen bir toplumun ürünüydük ve bu, ha deyince aşılmıyor. Düşünsel olarak aştığımızı sansak da, pratik her defasında ayaklarımıza dolanıyordu. Yeri geldiğinde öfkeli ve üstenci bir dil kullandığımız çok olmuştur. Erkek egemen düşünce ve eylem dünyası bugünden yarına aşılacak gibi de görünmüyor. Büyük bir hesaplaşmayı ve yüzleşmeyi gerektiriyor.

Konuya ilişkin müsaade ederseniz bir anımı anlatayım, Varto'ya ait. Öğretmen arkadaşlardan birisi eşine şiddet uygulamış. TÖB-DER'deyiz, doğrusu hem üzüldük hem de öfkelendik. Aslında eril dil ve tarzı hiçbirimizin tamamen aştığı söylenemezdi. Tanıdık bilinen bir öğretmen arkadaştı. Eşinin TÖB-DER'e şikâyeti üzerine, o siyasetin önde olan bir arkadaşının da olduğu üç kişi, sorunu dinlemek, mümkünse eleştiri-öz eleştiri temelinde çözmek üzere köye gittik. Kadın, eşinin savunduğu düşünceyle pratiği içindeki çelişki ve tutarsızlıkları olay ve olgularla karşı çıkılamaz bir şekilde ortaya koydu. Öğretici, eğitici ve etkili olması için arkadaşın TÖB-DER'de kitle içinde öz eleştiri yapmasını istedi. Biz de destek olduk. İsteyerek olmasa da arkadaş baskıya dayanamadığı için gelip kitle içinde öz eleştiri yaptı. Bunun kadınlar için önemli bir zafer olduğunu söyleyebiliriz. Erkekler üzerinde biçimsel de olsa caydırıcı ve önemli bir etkisi oldu sanırım.

Evliliğiniz nasıl oldu?

İki evlilik yaptım. İlk evliliğim 1978'de gerçekleşti. Aynı köydendik. İlk eşim de benim gibi öğretmendi. Sürecinde beslediği birçok çelişki sonucu 1,5-2 yıl sonra ayrıldık. Bu evlilikten olan biricik kızım Emine hâlen Almanya'da yaşıyor.

İkinci evliliğim, 1995 yılında sevgili Filiz'le gerçekleşti. Bu evlilikten oğlumuz Hasan Baran oldu. Kızımızdan sonra bizim haytamıza yaşam gücü ve renk kattı.

Örgütün merkeziyle bölgenin ilişkisi içler acısıydı

Kürdistan'da öne çıkmış yerel kadroların gelişiminde merkezin geliştirici müdahalesi var mıydı?

Kürdistan'ın çeşitli yerlerinde çoğu kez birbirinden kopuk ve habersiz, genellikle dergi marifetiyle görüşlerin benimsenmesi temelinde, bizde ve benzer birimlerde sınırlı iradi müdahalelerle gevşek de olsa örgütlenme çabalarına girilirken, merkezin müdahalesi ve ilgisi ya ısrarlı talepler üzerine ya da gelişmeler görmezden gelinemez bir düzeye erişince, oluyordu. Aslında gerçek anlamda çanlar Tekoşin ayrılığından sonra çaldı, ama artık çok geç kalınmıştı. Kaldı ki bu aşamada bile müdahale biçimine ilişkin net bir bakışa, kadro aktarımına ya da bölgede kadro düzeyine çıkmış insanların istihdamına ilişkin somutlaşmış bir plana sahip olunduğunu söylemek mümkün değil. Bunun inandırıcı, güven veren pratik karşılığını da görmedik. Bunu kendimle ilgili olduğu kadar, bildiğim tanıdığım birkaç arkadaşın durumu ve daha sonra Kars'tan Diyarbakır'a geldikten ve Kızıltepe, Mardin, Batman, Bitlis vb. yerlere seminer çalışmaları için gittiğimde edindiğim bilgi ve izlenimler sonucu söylüyorum.

Bizim oralarda koşuşturduğumuz ve iş yaptığımızı sandığımız dönemde Abdullah Öcalan, kendisi ve koşuşturan ileri kadroları Elazığ ve Bingöl gibi illerde öğrencilerin tuttuğu evlerde günlerce kalıyor, seminerler veriyor, çalışmalar yapıyordu. Aynı dönemde Bingöl'de tuttukları evlerde Sakine Cansız kadın örgütlemesi yaptığını yazıyordu. Antep'e gidiyor, her gün ayrı bir yerde örgütsel çalışma yaptığını yazıyor, biz de birçok yer ve alanda buna tanık oluyorduk. En korunması gereken kadrolar bile canhıraş bir biçimde oradan oraya koşuyor, pratik örgütlenme çalışması içinde oluyorlardı. Kadrolardaki bu gayret ve çaba, sempatizan çevrelerinde heyecan ve enerjiye dönüşüyordu. Dolayısıyla önderlik pratik olarak sahada enerji harcamıyor, görünür değil, güç vermiyor ve heyecan katmıyorsa oradan çok fazla verim bekleyemezsiniz. Bizde en eksik olan şeylerden birisi buydu bence. Doğal önderlerimiz olarak bilinen arkadaşların hemen hiçbirini Kürdistan'da görmedim/görmedik diyebilirim. Ama birçoğunu İMO'da defaatle görmüşümdür. Seyfi Cengiz ayrıldıktan sonra, Ali Demir ve Mahir Sayın Diyarbakır'daki tartışma toplantısına katılmak üzere geldiler. Diyarbakır'daki tartış-

ma ve ayrışmadan sonra, A. Demir'in uğradığı yerlerden birisi de Varto oldu. Geç saatlerde gelmiş olmasına rağmen bizim köy evinin barındırabileceğinden fazla, en az yirmi-yirmi beş kişi büyük bir merak ve istekle gelmişti; değişik köylerden çoğu öğretmen olmak üzere... Geç saatlere kadar soru cevap şeklindeki sohbetin etkisi üzün süre devam etmişti.

Kurtuluş'la ilişkimizi uzunca bir dönem sağlayan dergi oldu. Oysa Varto'da, başta öğretmenler içinde olmak üzere gençlik ve kitle içinde önemsenir bir güce ulaşmıştık. Biz hiçbirimiz tüm zamanını Kurtuluş örgütlenmesi için harcayacak durumda değildik, Kurtuluş için zaman ayırıp çalışma yapan, enerji harcayan insanlar olmakla beraber son tahlilde iş güç sahibi, devletle ilişkisi olan insanlardık. Hem öğretmenlik hem devrimcilik yapmaya çalışıyorduk. Ama aynı dönemde Kürdistanî örgütlenmeler bir yana H. Kurtuluşu, – O da etkili ve yaygındı Varto'da – Aydınlık kimi panel ve tartışmalara, merkezden ya da bölgede çalışan kadrolarından tartışmacı getiriyor, bir örgütsel varlık olduklarının ağırlığını yaşatmaya çalışıyorlardı. Bununla örgütün merkeziyle yerelin ilişkisinin canlı olduğu kanısı sağlandığı gibi bu, moral ve motivasyon aracı da oluyordu.

Merkezden arkadaşlar gelir miydi?

81 tarihine kadar örgütsel ilişki anlamında görüştüğün tek kişi Burhan arkadaştı. Bireysel olarak dostluğumuz ve muhabbetimiz gayet iyiydi, en azından benim açımdan. Ama örgütsel bilgiler açısından son derece kötü ve ertelemeciydi. Umut dağıtan ama gerçekleştirmeyen/ya da gerçekleştiremeyen bir konumdaydı. Bir iki gece misafir oluyor, yoğun sohbet ve bilgilendirmeden sonra kendince öneriler yaparak gidiyordu. Bu durum defaatle tekrarlanınca eleştiri ve tepkilere de neden oluyordu. Örneğin benim bildiğim Varto'da, Kars'ta ve Bingöl'de benzer sonuçlara neden oldu. Diyarbakır'da yaşananlar da ilerde konuşulacak sanırım. Bunun sorumlusu – tepkiler Burhan arkadaşın şahsında somutlaşa da – elbette ki tek başına Burhan arkadaş değildi. Onun da konumu oranında pay sahibi olduğu hareketin K. Kürdistan sorununa dönük örgütlenme ve çalışma tarzında, mücadele kavrayışında ya da kavrayışsızlığındaydı. Ben Ağrı'ya, Iğdır'a talep üzerine aralıklarla seminer ve panellere gidiyordum, özcesi birkaç arkadaşla o bölgenin tüm işlerine yetişmeye çalışıyorduk.

Yanlış kadro politikası

Dışarıdan gelen arkadaşlar kendilerinin nereden ve nasıl geldiklerine dair bir beyanda bulunuyorlar mıydı?

Örgütsel konumu anlamında soruyorsun sanırım. Hayır, bize Burhan arkadaş geliyordu. Öyle bir beyanının olduğunu hatırlamıyorum. Ne biz sorma gereği duyduk ne de arkadaş söylemek gereği duydu. (Burhan arkadaş, almış olduğu sorumluluk gereği Kürdüstan/seksiyon konusunda bu kitapta konuşmalıydı. Doğrusu benim açımdan düşündürücü oldu.) Bir aşamaya kadar kendi olanaklarımızla sorunları çözmeye çalıştık, ama bir aşamadan sonra kadro ihtiyacı doğuyordu. Yanılmıyorsam Hasan adında Antalyalı, henüz öğrenci olan bir arkadaş geldi bir ara ama özel sorunları da olduğu için kısa süre sonra ayrıldı. Orada çalışabilecek özellikte de değildi. Sağlık sorunları da vardı. Sonra ısrarlı talep üzerine Tufan Gezer geldi. Tufan tanınır, bilinir; söz söyleme gücü olan ajitatör bir arkadaştı. Gerçekten Dev-Yolcularla tartışmada ve söz düellosunda başarı gösteren ve bizim gençlerin gönlünü kazanan biriydi, İngilizceyi de bildiği için "Lenin'in çevrilmemiş makalesinde şunlar var" diye işin içine renk de katan, tartışmada galibiyet için birçok yol ve yöntemi mübah sayan bir arkadaştı. İşimiz 15-20 gün kadar rahatladı. Arkadaşların büyükçe bir kısmı yoksul ve öğrenci olduğu için, yatılı okullardan ranza aşırarak ya da hatır gönül işi yatak vb. şeyler bulup buluşturarak ev tuttuk. Evde sayısı değişmekle beraber 8- 10 kadar kişi barınıyordu. Zorunlu olarak Tufan da orada kaldı. Tabii Tufan gündüz derneğe geliyor, varsa ayarlanmış yerlerde tartışmaya gidiyordu. Bu yanıyla büyülüyor gençleri ama gece gidince çeşitli magazin dergilerini de alıp okuyordu. Bu, gençler tarafından zaaf olarak niteleniyordu. Tufan'ın rahat tutumu, gençleri acımasız eleştirmesi ve buyurgan tavrı tepkilere neden oldu. Bir gün Kars, Susuz'da çalıştığım okula geldi birkaç genç. Kem küm ederek, nihayetinde Tufan'ın alınmasını istediler, kendilerince haklı gerekçeler ileri sürerek. Burhan'la görüşmemizde ortak kaygıları paylaştığımızı gördüm. Tufan kısa bir zaman sonra gitti, kendisi de kalmak istemiyordu. O koşullarda yaşayabilecek biri de değildi.

Bizim Kürdistan'da güç olmamız bu örgütsel mantaliteyle mümkün değildi ve nitekim olamadık. Türkiye devrimci hareketi Kürdistan'ın nesnel

gerçekliğini ve toplumsal dinamiklerini sosyal şoven bakışı nedeniyle göremedi. Göremezdi bu çarpık anlayışı nedeniyle. Kurtuluş teorik doğrular yakalamış olsa da pratik ayaklarına dolandı ve benzer sonuçtan kurtulamadı. Çünkü kitlelerle bağ kuramıyor, güç olamıyorsun, doğruları kafada yakalamışsın ama pratiğin ona uygun değil. Önemli olan düşünceyle pratik arasında kabul edilebilir uzaklığı büyütmemekti. Yoksa Kürdistanî örgütlerin ve nihayet Tekoşin'in "samimiyetsizsiniz" temelli eleştirileri haklılık kazanır. Seksiyon denen örgütlenme zamanında oluşturulmamış. Organlaşmamış, kaynaklar yaratılmamış falan. İstanbul'a gidiş sürecimiz de bu mantığın dışa vurmuş ve ağırlaşmış hâliydi. Bizimle çeşitli boyutlarıyla tartışılarak alınmış bir kararın ürünü değildi. Bizim yerimize ve bizim 'iyiliğimiz', korunmamız için alınmış bir karardı. Bizim yerimize düşünen bir anlayış, gerektiğinde Kürt halkı yerine, giderek işçi sınıfı yerine düşünme gücü de bulur kendisinde. "Gelin burada sizi koruyalım" dediler. Her birimiz bir başka komiteye ya da yere verildik. Bu da onay alınarak ya da tartışılarak ulaşılmış bir sonuç değildi. Bir dayatmaydı, çünkü bizim ortak ve ciddi itirazlarımız oldu bu örgütsel keyfiyete. Özünde bu, etkisizleştirmeye dönük bir bütünlüklü anlayışın sonucuydu. Eleştiri ve itirazlarımız süreç boyunca hep devam etti. Bu anlayış Ekim dergilerindeki yaklaşımla da giderek Kürt ve Kürdistan konusunda bütünlüklü bir çizgiye dönüştü.

Sol içi şiddet marazi bir durumdu

12 Eylül öncesi sol içi şiddete dair ne düşünüyorsun?

Sol içi şiddet, ana dair tekil ve geçici bir durum değildi. Temelinde anlayışa dair, örtük ya da açık, ama sürekli var olan marazi bir durumdu. Türkiye'de küçük burjuva zemininde hareket eden yapıların ve örgütlerin sığ ve rekabetçi anlayışlarından ya da Sovyet-Çin çekişmesi üzerinden pratiğe yansıyan tekçi düşüncenin bir sonucundan kaynaklandığı şeklindeki görüşler kısmen doğru olsa da, bu beslenilen sol ve sosyalizm anlayışlarının sosyalist demokrasiden yoksun olduğu gerçeğini değiştirmez. Sol içi şiddet teorize edilmiş, kişisel ve örgütsel pratiğin ürünü olarak geçmişten miras kalmış, sorgulanmamış ve yüzleşilmemiş bir durum olarak devam ede gelmiştir. Yani Rus Devrimi ya da öncesi süreçler bundan bağışık değiller bence. Bir dönem elde

edilmiş doğrunun, tüm dönemler için geçerli olduğu sanılmış. "En doğru benim, benim dışımdakiler devrim sürecinde ya bana tabi olur ya da karşı devrimle bütünleşir" anlayışı, karşı tarafa şiddeti de içinde barındırır olmuş; doğal olarak, "revizyonizm ve oportünizm bir sapmadır, son tahlilde bir burjuva ideolojisidir, dolayısıyla da bugünden yok edilmelidir" anlayışı bu çatışmalara kaynaklık etmiştir. Bu anlamda geçmişle köklü yüzleşilmediği sürece de sorun bugün devam ettiği gibi devem edecektir. Mesela, Dev-Yol ile Kurtuluş'un silahlı çatışmaya varan kavgasının geçerli bir nedeni olduğunu kimse savunamaz. Üretilen gerekçelerin tamamı durumu kurtarmak üzere taraftarları iknaya dönük izahatlardır. Bu konuda da büyük bir yüzleşmeye ve arınmaya ihtiyaç var. Monolotik yapıda ısrarlı olan sol için şiddet kaderdir. Beslendiğimiz uluslararası sol sosyalist hareketin bütününde, açık ya da örtük şiddet özlemi hep olmuştur. Mesela bugün PKK, halk saflarındaki güçlere, kendisinden ayrılana ve iç muhalefete uyguladığı şiddet nedeniyle haklı olarak eleştirilir. Ama aynı pozisyonda eleştirenlerin kendilerinin olması hâlinde şiddet uygulamayacaklarının güvencesi yoktur. Çünkü beslenilen teorik kaynaklar, var olan mentalite aynıdır, olan farklılık da öze dair ve ilkesel değildir. İçselleştirilmiş bir çoğulculuk ve sosyalist demokrasi anlayış ne yazık ki yok. Türkiye'de şiddete bulaşmamış, kendi çapında hükmetmemiş hiçbir örgüt yoktur.

Kurtuluş ile Dev-Yol çatışmasında da bu teori mi hâkimdi? Bu çatışmanın bölgeye yansımaları nasıl oldu?

Doğrudan olmasa da sonuçta belirleyici olan anlattığım kavrayış ve anlayıştı. Bu Dev-Yol-Kurtuluş çatışması için de geçerlidir. Güç olmak için kullanılan araçlar amacı gölgeler nitelikteydi. Hareketin dayandığı sınıf temeli, güç olma isteği, rekabet, ana dair nedenler vb. bir dizi gerekçe sayılabilir. Mesela Kars'ta bizim arkadaşlarla Halkın Birliği arasında sarırım afiş yeri konusunda kavga çıkmış ve onların şefi olan birisi dövülmüş. Daha sonra birkaç öfkeli genç, dövülen şefle okula geldiler. Orada tanıdık öğretmenler olmasa, alttan alarak yatıştırıcı davranmasam kesinlikle fiziksel şiddette başvururlardı. Bu tekil ve münferit bir olay değildi, bütün siyasetlerin yazılı olmayan ama ruhlarına sinmiş bir özellikti. Kurtuluş da bundan bağışık değildi. Sosyalist demokrasiyle ilgili söylediklerimiz de bunun için değil mi? Biz şöyle bir şey

söylüyoruz: "Mülkiyetin reddi temelinde tüm görüşler, tüm düşünceler yarışmalıdır". Senin devraldığın toplumsal ilişki tek bir görüşe tekabül edecek özellikte değildir. Köylüsü var, işçisi var, işçinin çeşitli kategorileri var falan filan. Sen bu gerçekliği telaffuz edip, kendini tüm zamanlarda geçerli tek doğru sayar ve bunu da dayatmaya çalışırsan, gidilecek yer güç temelinde boyun eğdirme isteği ve çatışmadır.

Dev-Yol-Kurtuluş arasındaki çelişkiye ve çatışmaya o gün de bir anlam biçmemiştim.

Dev-Yol'da öne çıkmış arkadaşlarla ilişkimiz iyiydi. Bunların önemli bir kısmı öğretmendi. Kimi gerginliklere rağmen çatışmaya varan nahoş bir durum yaşamadık diyebilirim.

Toplumsal ilişkilerde şiddetin reddedilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü şiddeti öngörmeyen bir toplum tahayyülüyle hareket ediyoruz. Sol içi şiddeti ilkesel düzeyde reddetmek gerekir. Son tahlilde fiili ve tarihi eşitsizliklerin egemen olduğu bir toplumda yaşıyoruz. Egemenlerin egemenlik biçimi baskı ve şiddet üzerinden yürüyor esas olarak. Bizim belirlediğimiz özgür ve demokratik ilişkiler içinde yaşamıyoruz. Sözünü ettiğimiz solun kendi içine dönük şiddettir. Egemenler egemenliklerini, rıza ve cebir araçlarıyla, onun örgütlü ifadesi olarak devletin gücüyle yürütüyorlar. Egemenlerin egemenliğine karşı mücadele somut duruma, güç ilişkilerine bağlı olarak değişir. Burada dayatılana karşı, kitlelerin örgütlü gücü temelinde "şiddeti reddediyorum" demek gerçekçi olmaz. Mülkiyetini, dolayısıyla egemenlik ilişkisini gönüllü terk edecek enayi bir sınıf bulunursa o zaman hiç kimse şiddet hastası ve heveslisi değildir ve olmaz.

Söyleyeceklerimize dönecek olursak; Iğdır'a, oraya buraya gidiyoruz. Iğdır'da bir doktor arkadaşımız vardı sevilip sayılan. İsmail Abalı, sonraki yıllarda Doğru Yol partisinden milletvekili adayı olacak kadar savrulmuş olduğunu duydum. Doğu Beyazıt'ta da Bingöllü, Salih Şimşek adında bir doktor arkadaşımız vardı. Yani nerede bir Kurtuluşçu varsa ilişkilenmeye ve onlar vasıtasıyla da yeni ilişkiler edinmeye çalışıyorduk. Kendi yayınlarımızın dışında, orada etkin olan Dev-Yol ve Halkın Kurtuluşu başta olmak üzere siyasi hareketlerin de yayınlarını izlemeye çalışıyordum. Kürtlerle ilgili dergileri dikkatli izlemeye ve yararlanmaya çalışırdım. Kürdistanî hareketler başlarda

güçlü değildi ama hızlı gelişen ve kısa sürede güçlenip başta HK olmak üzere birçok hareketle fiziki, hatta silahlı çatışmaya giren PKK oldu. Özgürlük Yolu ve Rızgari'den konuşup tartıştığımız az insan vardı. Keza TİP ve TSİP'ten de konuştuğumuz bir grup öğretmen vardı. Her siyasetten sayıları az da olsa insanlar vardı. Antep Cezaevi'nde Kenan Kalyon, (halen devam eden sağlam bir dostluğumuz oluştu) yıllar sonra, "Beni hatırladın mı?" diye sordu. Hatırlayamadım; "Kars Eğitim Enstitüsü'ndeki siyasetler arası bir tartışmada beraber olmuştuk," dedi. Aynı cezaevinde KAWA'cı Cemalettin arkadaşla da benzer bir şey yaşadım, Kars'ta bir tartışmada beraber olmuşuz. Kars hem çok hareketli hem de Türkiye'de var olan siyasi hareketlerin hemen tümünün varlık gösterdiği bir yerdi.

Bir noktadan sonra yeterli gelemiyorsun. Profesyonel çalışan yeterli bir arkadaşın gelmesini istedik. Bu isteğimiz de yukarda anlattığım şekilde karşılandı; daha doğrusu karşılanmadı.

Kürdistan'daki devrimci dinamiğin yönelimi ve Seksiyon

Bize kısaca Kürdistanî örgütlenmelerden söz eder misin?

Kurtuluş, kabul etmek gerekir ki Türkiyeli bir hareket olarak doğmuş, Türkiye Kürdistanı'nı teorik düzeyde tahlil ederek anlamaya ve kavramaya çalışmış, önemli siyasal çıkarsamalar yapmış, teorik yönelimi doğru olan bir hareketti. İki ülke devrimci dinamiklerini ortak bir devrimci dalgaya dönüştürmek üzere örgütlenmeyi temel almıştı.

Kürdistanî hareketlerse esas olarak iki damardan beslenmiştir. Kürtlerin, yüzyılın başından Azadi örgütüyle başlayıp, Hoybun örgütüyle devam eden; Beytüşşebap, Şeyh Said, Ağrı/Zilan isyanları ve Dersim kıyımından sonra uzunca bir suskunluk döneminin ardından Güney Kürdistan'daki gelişmelere de bağlı olarak kurulan TKDP'nin ve Dr. Şıvan'ın, Türkiye DE-KDP çizgisinin devamı niteliğindeki geleneksel çizgiye bağlı hareketleriyle, Türkiye devrimci hareketinden gelen hareketler ve örgütler şeklinde kabaca ayırabiliriz beslenen bu iki damarı.

Irak'ta kurulan KDP'nin yarattığı etkiyle, Türkiye Kürdistanı'nda da KDP kuruldu; bu gelenek Kürt Milliyetçisi olarak nitelenir. (Türkiye)-de ekini ek-

leyerek Sait Kırmızıtoprak'ın kurduğu parti, silahlı mücadele geleneğinin de başlatıcısı sayılır. 1949'da içeri girip çıkmış, *Yön* dergisinde yazılar yazmış sosyalizan bir yaklaşıma sahip olmasına karşın, Türkiye sosyalistlerinin Kürt ve Kürdistan sorunundaki tutucu ve inkârcı yaklaşımlarına tanık olunca güvensizlik duyarak, ayrı örgütlenmeyi ve silahlı mücadeleyi milliyetçi bir çizgide savunmuştur. Bugün de bu çizgiyi farklı biçimlerde devam ettirenler var. Bir diğer kesim de Türkiye devrimci hareketinin içinden gelenlerdir. Türkiye devrimci hareketinin içinden gelenler de iki koldan izlenebilir; bir TİP geleneğinden gelenler – Kemal Burkay, Tarık Ziya Ekinci, Naci Kutlay gibiler – bir de yine Dev-Genç ve öğrenci hareketi içinden gelenler. PKK kendini oradan gelmiş olmanın avantajlarıyla donattığını söylüyor. Artı, DDKO hareketi de bu çizgilerin ikisinden beslenerek ve sonradan ayrışarak oluştu. Özel bir değerlendirme konusu yapıldığında söylenmesi gereken, izahata muhtaç başkaca çok şey de var tabii ki.

Kürdistan'da bizden sonra örgütlenenler bile örgütlenme konusunda bizden daha etkili hâle gelebildiler. Bizim seksiyon oluşturmaya çalıştığımız dönemde, Kars'tan Antep'e doğru çizilen çizginin batısında kalan Kürdistan alanında olduğu kadarıyla egemenlik, ayrı örgütlenmeyi savunan hareketlere geçmişti. Kürdistan'daki devrimci dinamikleri yeterince kavramamış ve görmemiş, dahası örgütlenme konusunda gecikmiş ve duyarlı davranmamıştık.

Gazete hem propaganda hem ajitasyon ama...

***Kurtuluş* gazetesinin örgütlenmeye dair katısından söz eder misin?**

Kurtuluşun gazete çıkarmasıyla yeni bir heyecan ve istek doğdu. Örgütlenmenin ve yaygın kitle ilişkileri edinmenin önemli ve etkili aracı oldu. Yani Lenin'in ifade ettiği gibi, gazete hem propaganda hem ajitasyon hem de aynı zamanda örgütlenme aracı olarak iş gördü. Bu gazeteyle ilgili Diyarbakır'da, değişik zamanlarda üç-dört toplantı yapıldı; Antep'ten, bizim oradan, yani Varto'dan, başka il ve ilçelerden gelenlerle bu vesileyle tanışmış ve karşılıklı bilgilenmiş olurduk. Aynı zamanda örgütlenmede ne kadar zayıf ve yetersiz durumda olduğumuzu görerek önerilerimizi ve isteklerimizi her vesileyle iletmeye, dert anlatmaya çalışıyorduk. Ali Demir'le İMO'da birkaç kez ko-

nuştuğumuzu, can kulağıyla dinleyerek, her zamanki içtenliğiyle hemfikir olduğunu, onayladığını söylediğini, ama sonrasında bir türlü harekete geçilmediğini hatırlıyorum. Bir-iki kez de benzer şeyleri, çok ilgili görünmese de İsmail Ayçiçek'le konuştuğum oldu. En çok muhatap olduğumuz insan Burhan arkadaştı. Mustafa Erdemli arkadaşla Diyarbakır'a geldikten sonra görüştük. Bu iki arkadaşın da, benim değer verdiğim ve önemsediğim, meseleleri bilen, teorik birikimi olan arkadaşlar olmasına karşın, dil bilmemeleri başta olmak üzere, birçok özellikleri ve edinimleriyle Kürdistan gibi zorlukları ve özgünlükleri olan bir coğrafyada görev almaları kendi verimlilikleri açısından da doğru olmamıştı bence.

Varto'daki çalışmalardan kısaca söz etmiştim. Biz, Kars'ta birkaç ay sonra dernek açacak kadar gelişip, ilişki edindik. Sayısını hatırlamıyorum ama epeyce dernek üyemiz vardı. Iğdır, Doğu Beyazıt, Ağrı, Şenkaya dâhil birçok yere gazete dağıtıyorduk. Afiş, yazılama, sokakta gazete satma, okul, köy ve mahalle çalışması yapma, çeşitli yerlerde örgütlenmiş tartışma toplantılarına katılma vb. dönemin yaygın çalışmalarının tümünü, güç koşullarda ve olanaklarımız ölçüsünde yapmaya çalışıyorduk. Günün sorunları neyse o sorunlarla ilgili kendi gücümüz oranında işler yapmaya çalıştık. Genel yürüyüşlerde olanaklarımız ve gücümüz ölçüsünde yer alıyorduk. Her grup flaması arkasında yürüyordu, yer ve yürüyüş sırası konusunda tartışma ve gerginlik yaşansa da, sorun büyümeden uzlaşmayla çözülüyordü. Öğretmen olmam nedeniyle en çok uğradığım ve çalıştığım yerlerden biri de TÖB-DER'di. TÖB-DER'de seminer, panel, tartışma varsa mutlaka orada olmaya çalışırdım.

Örgütsel yaşam senin hayatına ne kattı?

Çok şey kattı diyebilirim. Her şeyden önce, eğiten ve yöneten konumunda olduğunu sananların herkesten daha çok eğitilmeye ve öğrenmeye muhtaç olduklarının farkında olmaları gerektiğini, kolektif yaşamayı, paylaşmayı ve dayanışmayı, ortak düşünme edinimini vb. zorluklarla mücadeleyi, öğrenme isteğinde ve dayanma gücü edinmede ısrarlı olmayı öğretti. Yaşayarak, hayattan öğrenmenin önemini kavrattı. Çok sıkıntılı süreçler yaşadık. Örgütten gerekli desteği gördüğümüzü söyleyemem. Örgütün bizim dışımızda bir şey olduğu sanısını varsayarak söylemiyorum bunları. Taleplere açık olmama, yapılabilecekleri yapmama, duyarsız ve ilgisiz davranma, dahası yazıp savunduklarının gereğini yapma konusundadır eleştirilerim. Bütün bu eleştirilere rağmen hiçbir zaman bu sürecin boş yaşanmış bir süreç olduğu kanısın-

da değilim. Edindiğim birçok şeyi bu döneme ve Kurtuluş ilişkilerine, gereğini yapmamış olmasına karşın enternasyonalist bakışına borçluyum.

Örgütsel ilişkileri nasıl kuruyordunuz?

Yerinde ve güzel bir soru, eşitler arasında öne çıkan insanlarız. Bu örgütümüz için de istisnalar dışında önemli ölçüde geçerli. Mesela Varto'da benim gibi birçok arkadaş vardı. Ben biraz daha istekli olduğum ve çaba harcadığım, okumaya ve koşuşturmaya zaman ve enerji ayırdığım için eşitliği bozmuş, öne çıkmış olabilirim. Yoksa daha yetenekli ve meziyet sahibi olduğum için değildi. Doğal bir sorumluluk yüklendik. Gereğini yapmak üzere daha çok koşuşturduk, öğrenme ve anlatma konusunda daha istekli olduk. Biraz daha istekli ve kararlı olmam, bu işi sorumluluk duyarak görev edinmiş olmam vb. nedenler. Bunu şimdi daha iyi kavrıyorum. Savunulan görüşler nedeniyle güven duyulur olmak, daha çok seviliyor, sayılıyor olmak gibi faktörler de etkili olmuş olabilir. Bütün bu motifler bir araya geldiğinde eşitler arasında biraz öne geçiyorsun. İnanıyorum ki 70 sonrası sol içinde öne çıkmış birçok insan için de bu söylediklerim geçerli olmuştur. Daha sonraki süreçte farklı zaman ve zeminlerde özellikle cezaevleri yaşamında vb. zor koşullarda karşılaştıklarımız da bunu doğrular özelliktedir.

Fetişe edilmiş bir örgüt fikriyatı

Profesyonelliğe geçişin, kendiliğinden gelişen bir süreç miydi? Ailenle bağını tümden kopardın mı? Geçimini nasıl sağlıyordun?

Aileme ekonomik olarak yeterince katkı yapmadım, öğretmen olmama rağmen. Yazın tarla çayır işlerinde yardımcı olmaya çalıştım. Ailem tüm zamanlarımda bana çok yardımcı oldu. İllegal olduğum dönemde de aralıklarla da olsa birkaç kez ağabeylerimle görüştüm. Diyarbakır'da hastalandığımda gittiğimi anlatmıştım. Haydar Ağabey, ama daha çok Naciye, eleştirel olmak koşuluyla Kurtuluş görüşlerine yakındılar. Başka zamanlar da birkaç kez görüştüm. Tüm zamanlarda ama özellikle cezaevi sürecinde, ailenin tüm fertleri çok yakın, ilgili ve dayanışma içinde davrandılar. Babamı Diyarbakır Cezaevi'ndeyken kaybettim. Köy koşullarında ve sıkı feodal ilişkiler içinde yetişmiş, çevrede çok sevilen ve saygınlığı olan babam, son derece demokrat, aydın, çocukları için hiçbir özveriden kaçınmayan biriydi. Annem yaşlı ve hasta haliyle Varto'dan, kardeşlerim İzmir ve bulundukları yerlerden, Haydar Ağabey, Naciye, Gülser İzmit'ten tüm bayramlarda ziyaretime geldiler. Gül-

ser, Kars'ta benimle kalarak liseye devam etmiş ve Kurtuluşçu öğrencilerle hareket ettiği için daha farklı bir ilişkimiz olmuştu, velhasıl tüm zamanlarda ailemin tüm fertlerinden yakın ilgi gördüm; maddi manevi olarak hep yanımda oldular. Hepsine karşı kendimi borçlu görüyorum.

12 Eylül öncesi örgütte resmi anlamda bir görevin var mıydı?

Bizim bölgede hiyerarşi yoktu; hiçbir zaman "şeflik" diye bir tutum olmadı; gönüllülük temelinde, yoldaşça ilişki içinde oldu her şey. 12 Eylül öncesi örgütte resmi görevim yoktu. Örgütün görünmeyen gücü vardı. Fetişe edilmiş bir örgüt fikriyatı oluşmuştu bizde. Hayrına devrimcilik yapıyorduk. Bizi cennete götürür diye o sınırlı ve dar çevrede Kurtuluş adına: "En doğru siyaset Kurtuluş'tur; devrimi yaparsa bu yapar; yapacağı devrim iyidir; tüm ezilenleri, Kürtleri de Türkleri de esaretten ve sömürüden kurtarır; ezilen cins olarak kadını da kurtarır; Sünniyi de Aleviyi de özgürleştirir; sınıfsız ve sömürüsüz bir dünya için, var olan tüm sorunları çözer!" diyorduk. Sihirli bir değnek gibi, gak deyince su, guk deyince ekmek verir gibi temiz, naif ve safiyane bir düşünceyle kendimizi, bizim tüzüksel olarak içinde görevli olmadığımız, ama inanç ve aşkla bağlandığımız örgüte adamıştık. Cansiperane bir çaba içindeydik, halkalar genişledikçe Ankara'ya gidiş gelişler başladı ve giderek anlattığım çerçevede ilişkiler yoğunlaştı.

Seksiyonu besleyecek nesnel ve öznel düşünsel perspektif...

40-50 *Kurtuluş* dergisinin Varto gibi Kürdistan'ın küçük bir ilçesinde dağıtılması örgütün de dikkatini çekmiş olacaktı ki, Burhan arkadaş Varto'ya geldi neden sonra. Bu arada Karlıova ve Hınıs gibi komşu ilçelere de gitmeye ve oralarda da ilişki yaratmaya çalışıyorduk. Malazgirt'ten gelenler oldu ilişki kurmak ve dergi almak için. Dönemin özelliğinin de etkisiyle hızlı bir gelişme yaşanıyordu.

Seksiyonla ilgili tartışmaları ve pratik örgütlenmesini anlatır mısın?

Biz öyle bir örgüt kurmalıyız ki hem bugünün ihtiyaçlarına cevap vermeli hem de muhtemel gelişmelere. Bunun iki kanadı olmalı diyorduk – tabii bunlar giderek geliştirildi – Kuzey Kürdistan'ındaki güç aynı zamanda yalnız Kuzey Kürdistan'ı gözeten bir güç olmamalıdır. Muhtemel gelişmeler der-

ken, hem Türkiye-Kuzey Kürdistan devrimci güçlerinin gelişim seyri hem de Kürdistan'ın dört parçalı olması ve birbirini etkileyebileceği gerçeğini gözeterek örgütlenmesi. Yani bu değişkenler hesaba katılarak, en azından lafta diğer parçalardaki gelişmeleri de dikkate alarak örgütlenmek gerektiği konuşulup tartışıldı. İran'da bize benzeyen ve bizim dergilerden alıntı yaparak görüş oluşturan örgüt ya da örgütlerden söz ediliyordu. Bunların hepsi masabaşı konuşulan şeylerdi.

Kurtuluş'un başta "Yol Ayrımı", ona binaen yazılmış ikinci yazı ve polemik yazıları hariç, yazıların ağırlığı Kürt tarihiyle ilgilidir. Kürt tarihini anlatan ve birkaç sayı süren bir yazı dizisi var. Bilinen ve o güne kadar özellikle Özgürlük Yolu'nun kitap olarak çıkardığı *Kürdistan Tarihi* kitabında okuduğumuz bilgilerin bir özetinin ötesinde fazlaca yeni bir şey yoktu dersem haksızlık yapmış olmam. Örneğin K. Kürdistan isyanlarının, Özellikle Koçgiri ve Dersim İsyanı ve kalkışmasının, Şeyh Sait ve Zilan isyanıyla arasındaki ilişkiyi ve çelişkiyi, neden karşılıklı birbirlerinden yalıtık geliştiğini irdeleyip nesnel ve öznel nedenlerini değerlendirme konusu yapmadık? Dün olduğu gibi bu konu bugün de tartışma ve değerlendirme konusu olarak orta yerde durmaktadır. Emeğin Birliği'ne yönelik yazılmış iki sayı devam eden, bence önemli eleştiri yazısı dışında bakışımızı derinleştiren, yeni katkı sunan bir yazı çıkmadığı gibi, başta yakaladığımız doğru görüşleri geliştiremedik. Bir kısırlık ve durgunluk yaşandı. Seksiyonu besleyecek düşünsel perspektif, pratikte yol gösteren bir teorik üretkenlik de olmadı. Teorik üretimi ihtiyaç haline getiren örgütsel çabadan da uzaktık.

Seksiyonun pratikte vücut bulması TEKOŞİN ayrılığından önce miydi, yoksa ayrılık sonrası geliştirilen bir örgütlenme miydi?

Yok, *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'nin ikinci sayısında bakış olarak vardı. Hem bugüne hem muhtemel gelişmelere cevap verebilen bir bakış, seksiyon örgütlenmesini doğal ve zorunlu olarak içermek ve öngörmek zorundadır. Güven sorunu çok tekrarlanıyordu çevremizde sözlü ve yazılı olarak. Bence de gereği yapılması koşuluyla çok önemli ve işlevsel olurdu. Bizim örgütsel ilişkilerimize ve görüşlerimize dönük ciddi eleştiriler vardı bu konuda. Nitekim Seyfi Cengiz'in de eleştirilerinin toplandığı ana noktalardan biri "Siz savunularınıza uygun davranmıyor ve gereğini yapmıyorsunuz ve net değilsiniz

'Biz hem bugünü hem geleceğin muhtemel gelişmelerini dikkate alarak örgütleniyoruz,' diyorsunuz ama pratiğiniz bunu doğrulamıyor," dediği noktaydı.

Bu bağlamda yapılan eleştiriler bize dışarıdan yapılmış eleştiriler olmanın ötesinde, bizlerin de içerden her vesileyle yaptığımız eleştirilerdi. Şimdi çok net hatırlamıyorum ama Seyfi'nin ayrılmasından sonra oluşturulduğu söylenen Seksiyonun varlığını, 1 sayı *ŞOREŞ* dergisini saymazsak (ki onun da hem biçim hem içerik bakımından ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı tartışma konusudur), siyasi ve örgütsel varlığımızda bir başka etki ve farklılık olarak görmedik ve hissetmedik. Hasılı bunun pratik tezahürlerini görmedik.

Siz eğer bir memleketin devrimini düşünüyorsanız o memleketin enerjisini, insan ilişkilerini, mevcut potansiyelini olabilecek en üst düzeyde harekete geçirerek idealarınızı gerçekleştirmek için örgütlenmek ve mücadele etmekle yüz yüzesiniz. Volantarist gelişme dediğimiz devrimci hareketlerin insan iradesini, insan bilincini, insan faktörünü harekete geçirerek onların gücünün değiştirici özelliğini kullanmasıdır. Bu konuda ben Kurtuluşçuların, dahası merkezi yapısının, tezlerini gerçekleştirmek üzere özellikle Kürdistan'da bilinçli, tutarlı, düzenli ve istikrarlı bir çaba harcadığı kanısında değilim.

Örgütlenme dediğiniz şey iradidir. Orada ortaya çıkmış olan kadroları besleyen, zenginleştiren, onların öne çıkmasını sağlayan, onlara yetki, sorumluluk veya tüzüksel ilişki içinde hak ve sorumluluk vermek ve bunlara sahip kılmaktır. Seksiyon dediğimiz şey tüzük çerçevesinde, hesap sorulup hesap alınan, eleştiri ve öz eleştirinin egemen olduğu bir kurumsal ilişki olmak durumundadır. Örgüt, ben buraya şu misyonla geliyorum, sizi şöyle görevlendiriyorum, sizden şunları istiyorum, size şunu veriyorum şeklinde yazılı veya sözlü taahhüt altına alınmış bir ilişki biçimidir. Öğrendiğimize göre Bodrum'daki toplantıya kadar böyle bir ilişki yoktu. Çok dar bir alanda var olduğu rivayet ediliyordu.

Hepimiz, o dönemin insanları olarak çok büyük bir heyecanla, büyük bir istekle ve arzuyla, gecesini gündüzüne katarak çalıştık. Oradaki gençleri örgütleyip bir yerlerde barındırarak, onları özendirip bu işe seferber olmalarını sağlayarak, yoğun çaba harcayarak, tüm yetersizliklere ve yetmezliklere rağmen devrimcilik yaptık. Dönemin ruhu buydu. Tabii bu inanç ve adanmışlık meselesidir. Örgüte, sosyalizme, Kurtuluş'a olan inancın ortaya çıkar-

dığı bir şeydi. O dönem ben örgütün neresindeyim diye sormak ayıptı. Statü düşkünlüğü, kariyerizm sayılırdı. Bana bir makam ver demek anlamına gelirdi ve bu büyük zaaftı.

Tekoşin ayrılığının siyasi ve teorik gerekçeleri sonradan üretildi

TEKOŞİN ayrılığı ve Seyfi Cengiz hakkında bize neler söyleyebilirsin?

Özetle, Seyfi Cengiz'in ayrılışının bilinçli, planlanmış, gerçekten siyasal ve örgütsel gerekçeleri önceden karar verilerek oluşturulmuş teorik zemine tekabül eden bir ayrılık olduğunu düşünmüyorum şahsen. Siyasi ve teorik gerekçeler sonradan üretildi. Bir yanıyla bunlar ayrılık gerekçesi yapılmadan, eleştiri düzeyinde zaten konuşulan konulardı. Bu ayrılık, ders çıkarılması gereken önemli bir uyaran olarak alınması gerekirken, işler yine ağırdan alındı ve öze dair bir siyasi ve örgütsel değişim olmadı. Mehmet Ali kadar tanımıyorum ama tanıdığım kadarıyla Seyfi kişi olarak reaksiyoner bir insandı. Gerçekten teorik kapasitesinin ve söz söyleme gücünün farkındaydı. Kürdistan'da mücadele sürdüren örgütlerin önder durumunda olanlarına göre Seyfi arkadaş kendisini daha yetenekli ve teorik donanımlı olarak görüyordu. Bu konuda abartılı bir özgüvene sahipti. Çok okuyor ve araştırıyordu ama ilişkilerde bir biçim tutturulamamıştı. Bence Kurtuluş içinde yazı kurulu gibi bir yerde, konumuna uygun onore edilerek görevlendirilebilinirdi. Seyfi'nin kaybı bizim için önemli bir kayıptı, bence yanlış oldu. Süreç doğru yönetilmediği gibi adeta ayrılmasına yol verildi. Seyfi arkadaşın, eleştirileri yerinde ve haklıydı, yeteneklerine göre istihdam edilmiş olsaydı örgütsel ilişkiye azami katkısı olurdu. Fakat eleştirilerini ayrılık gerekçesi yapması kesinlikle yanlış oldu. Bilebildiğim kadarıyla, dinlenmek üzere kısa bir süreliğine, örgütün bilgisi dâhilinde İstanbul'a gitmek istediğini belitmiş, arkadaşlar da Dev-Yol'la ilgili bir eleştiri yazısı yazmasını istemiş, o da onaylamıştı. Ama o arada, sonradan öğrendiğimiz, merkeze alınıp alınmama konusunda tartışma çıkmış, o gün de bugün de bence gereksiz ve çözülebilir bir sorunken, ayrılmasına adeta yol verilmişti. Merkezde gerekli olan bir 'Kürt' bulunmuş, ikincisi sorun üretir, fazla gelir mantığı da belirleyici olmuş olabilir. Sonuçta gergin gelişmeler olmuştu ve Seyfi bize ayrılık manifestosuyla çıkıp geldi. Sey-

fi'nin çıkışı Kürdistan'daki bütün hareketleri az çok tedirgin etti, konuşulup tartışılır oldu. Dışa vurmamış olsa da Kurtuluş hareketinde de bir tedirginliğe neden oldu. Farklılığını ifade eden ve güçlü olduğunu sandığı Kürdistan tezleri konusunda ayrılık yaşamıştı; yapılan eleştiriler de görmezden gelinecek gibi değildi, dahası önemli ve dikkate alınması gereken, sarsıcı ve ciddi eleştirilerdi. Mahir Sayın'ın ve Ali Demir'in ikili olarak Diyarbakır toplantısına gelip Seyfi ile öne çıkması, Kurtuluşçuların bulunduğu bir toplantıda tartışma gereği duymaları da bunun kanıtı sayılır. Seyfi'nin ayrılmasının yarattığı tedirginliği gidermek üzere, dışımızdaki Kürdistan yapılarının bir kısmının, bizim de suskunlukla geçiştirdiğimiz, kendisiyle ilgili ortaya sürülen "ajandır", "MİT'in kurdurduğu bir harekettir" vb. şeklindeki sözleri yakıştırmadır. Aslı astarı yoktur.

Bizi etkilemesi çok yönlü oldu. Mesela çok adam götüreceğinden tedirgin olundu. Eğer önceden sayılan zaafları üzerinden geliştirilen propagandalar olmasaydı, yani örgütü kayıran bir yerden, "Seyfi kariyeristtir, sübjektiftir. İyi konuşur ama örgütçü değildir. Yazıp söylediklerinin hiçbir önemi yok. Arkadaş İstanbul'a yazı yazacağım diye gitti, orada merkeze alınmadığı için ayrıldı" denerek kitlelerde bir ön yargı oluşturulmasaydı sonuç farklı olabilir, bir kısım insan onunla tavır alabilirdi. Bunun için hareketin var olan duyarsızlığı yeterli gerekçe sunuyordu zaten. Diyarbakır'da 40-50 kişilik bir toplantı oldu, o toplantıda bir kişiyle çıkabildi, ama özellikle Dersim'de ve kimi bölgelerde kısmen örgütlü hale gelebildi.

Anlaşılan şu ki, İsmet Ağabey Seyfi Cengiz'i merkeze öneriyor, bunun için görüşmeler yapılıyor ve sonuçta merkeze alınmıyor, çünkü ortada bir güven sorunu var. Biliyorsunuz bu hareket dengeler üzerinden yürüyen bir hareketti. Kaçaroğlu, İlhami ve Mahir sürecin tüm aşamalarında ortak hareket eden bir ekip olarak anlatılır. Bir döneme kadar Doğan Tarkan, Şaban İba, Ali Demir ve İsmet Ağabeyse duruma göre bu ekibe yakın ya da mesafeli olmuşlar. İsmet Ağabey, Karadeniz üzerinden kendisini ifade eden ve oradaki ilişkilere dayanarak örgüt içerisinde güç olmaya çalışan tutumuyla anlatılırdı. Ali Demir ise yetenek ve yeterliliğinin ötesinde bir ihtiyaca binaen oradaydı. Seyfi Cengiz'e karşı çıkışın nedenlerinden birisi de bu temsiliyetin karşılanmış olmasıydı. Yoksa merkezi dengeler değişmiş ve kurulmuş olan

uyum bozulmuş olabilirdi. Ali Demir, Kurtuluş'u ayrıcalıklı ve saygın kılan Kürdistan sorununu temsilen vardı ve bence bu hak edilmiş bir temsiliyetti.

Seyfi Cengiz'e yapılan eleştirilerden birisi de onun askere gitmiş olmasına yönelikti. Seyfi Cengiz'e yapılan eleştirileri sınırlamak lazım. Seyfi Cengiz'in ayrılık haberleri gelince birkaç görüşmemiz oldu. Seyfi 'yi bu görüşmelerden sonra daha iyi tanıdım ve anladım. Seyfi'nin örgüte dönük eleştirilerinin önemli bir kısmı çok haklı eleştirilerdi ve o eleştiriler şahsen benim ve iş yapan, öne çıkmış birçok Kürdistanlı Kurtuluşçunun da eleştirileriydi. "Seyfi Cengiz'in bölgeye gelen gazetelerin parası bölgede kalsın diye öneri yaptığı, bu önerinin demokratik merkeziyetçiliğe aykırı olduğu gerekçesiyle reddedildiği söyleniyor. Bugünden konuştuğumuzda, demokratik merkeziyetçilik böyle anlaşılırsa o zaman seksiyonun da bizde olduğu gibi lafzından başka geride bir şeyi kalmaz. Nitekim de öyle oldu. Bizim, danışılıp tartışılmaksızın İstanbul'a alınışımız, oradaki keyfi istihdamımız da demokratik merkeziyetçilik adına yapılıyordu. Bizim bu antidemokratik ve seksiyon gerçeğiyle bağdaşmayan tutuma karşı durmayışımız da bizim yetersizliğimiz ve yetmezliğimiz olararak kaydedilmeli.

Seyfi Cengiz'in söyledikleri sonuçta doğrulandı. Kurtuluş, görüşleri bakımından başta ortaya koyduğu ve heyecan yaratan, doğru olan ve hepimizi kucaklayan ortak örgütlenme tezlerine uygun davranmadı. 27. sayıdan sonra biz durakladık diyen bu örgütün sekreteri olan İlhami Aras'tır. Bence zaten odada otururak, pratik hayatla ilişkilerini kopararak yazı yazmaya başladın mı üretken olma özelliğini de yitirmiş olursun. Teorik üretim, sosyal hayatın canlı pratiği içinde, mücadele eden güçlerle ilişki kurarak, devletle mücadele alanında yüz yüze gelerek, toplumsal muhalefeti kucaklayıp örgütleyerek sağlanabilecek bir şeydir. Teori zaten bir ihtiyaca cevaben üretilir.

Seyfi Cengiz, "Kurtuluş tezleri doğru olsa bile tezlerine uygun davranmak samimiyetini göstermiyor" diyordu. Kürdistan'ın çelişkilerinin yoğun olduğunu, parçalı olduğu muhtemelde onun da ayrı örgütlenmeyi dayatabileceğini söylüyorsan bugünden ona cevap verebilecek bir örgütlenmeyi de ertelemeksizin, hızlı bir biçimde örgütlemeli ve gereğini yapmalısın diyordu, haklı olarak. Mücadele alanında olmalı ve insan ilişkilerine müdahale etmelisin. Biraz önce dediğim gibi o dönemde orada gördüğümüz Rızgari'nin,

PKK'nin, Özgürlük Yolu'nun insanları gibi önder konumunda olan herhangi birisinin orada seminer vermek ya da örgütlenmek için geldiği görülmedi. Seyfi ayrılacak, Tufan'ı göndermişler, Dersim'e... Bu "mal kaçırmak"tır. Ali Demir'le Ankara'da görüştüm hep. Ancak Seyfi Cengiz ayrılınca Varto'ya ve başka yerlere uğrayabildi.

Seyfi Cengiz gelip bizimle konuştuğunda, "Senin bu gerekçelerin hepimiz için geçerli ama bu ayrılık gerekçesi değil ve olmamalı" dedik. "Bence ayrılarak sen kendine de haksızlık yapıyorsun. Sen burada daha önemli roller yüklenebilir, daha yararlı ve daha iyi işler yapabilirsin. Ayrılırsan kimse bu gerekçelerle tavır almaz, Kürdistan'da da bu saatten sonra siyasal koşullar ağırlaştı, yeni bir örgüt yaratmak çok zor ve bunun olanakları yok. Atı alan Üsküdar'ı geçti" dedim/dedik ısrarla ama olmadı.

Enternasyolizm, dayanışma, faydacılık ve...

Diyarbakır Toplantısında sen de vardın. Biraz anlatır mısın?

Seyfi Cengiz'in ayrılığından sonra 78'de Diyarbakır'da bir toplantı öngörüldü. Hazırlanıldı, haber salındı etrafa; Antep'ten, Varto'dan, Bingöl'den, Dersim'den, Mardin'den ve Kızıltepe'den 30-40 kişilik bir grup vardı, Mahir Sayın ile Ali Demir gelmişti merkez adına. Seyfi de bir arkadaşla geldi. Biz büyük bir heyecanla yoğun çekişmeli ve tartışmalı bir toplantı bekliyoruz. Seyfi, özet olarak derli toplu bir Kürdistan tarihi, Kürdistan'ın ilişki ve çelişkilerini, toplumsal yapısını, Ortadoğu'daki önemini ve bölünmüşlüğünü üzerinden kendi görüşlerini anlattı. Kurtuluş'un da birinci ve ikinci sayılarındaki vurgularını, Kurtuluş'un ortak örgütlenme savunusunu ve bununla çelişen pratik tutumunu faydacılıkla suçlayarak ayrı/bağımsız örgütlenmenin gerekçelerini etkili bir şekilde anlatmaya çalıştı.

Seyfi Cengiz, "Ben enternasyonalistim. Sosyalizme inanan biriyim, Kürdistan'da da benim dayanacağım güçler, geleceği temsil eden sınıf ve tabakalar vardır ve giderek gelişiyor nicel ve nitel olarak. Biçimde ulusal olsa da özünde savunduğumuz devrim, ezilen sınıflara dayalı anti-sömurgeci, ulusal demokratik halk devrimidir. Bunlar da Kürdistan işçi sınıfı ve köylülüğüdür; dolayısıyla bunlarla örgütlenen bir hareketin hedefi emperyalizm ve oligarşi olacaktır. Emperyalizm ve oligarşiye Türkiye'de vurabilen bir güç ortaya çıkarsa o güç ve hedeflere dönük mücadelede ortaklaşırız. Kurtuluş bu du-

rumda olan bir örgüt değildir. Dolayısıyla biz enternasyolizmi bırakmıyoruz, tam tersine ruhuna uygun örgütleniyoruz Tekoşin olarak. Kurtuluş ise bugüne kadar söylediklerine uygun davranmamakla enternasyonalizmi faydacı bir biçimde kullanıyor" diyerek görüşlerini aktardı.

Seyfi Cengiz'den sonra sözü Mahir Sayın aldı. Mahir Sayın benim bakışıma göre sorunun özüyle ilgili olan yanından çok felsefi yanıyla ilgili olmak üzere uzun bir anlatım yaptı. Enternasyonalizm, dayanışma, işçi sınıfının çıkarları üzerinden daha çok felsefi ve daha uzaktan temas eden bir konuşma yaptı. Ali Demir ise daha çok ulusal temelli örgütlenmeyle sınıf temelli örgütlenme arasındaki bakış farklılığına ve sosyalistlerin en başından itibaren alması gereken tutumlara değinerek, Türkiye ile K. Kürdistan arasındaki sosyal ve siyasal ilişkilerin durumu ve bugünden dayattığı görev ve sorumlulukları anlatarak, lafza rağmen ayrı örgütlenmeyi savunanların ulusalcı bir çizgiye kaydığını Sovyet dönemi tartışmalardan daha çok Ermenistan ligi ve Polonya ile ilgili tartışmalardan örneklerle anlatmaya çalıştı. Yani işçi sınıfını uluslara göre örgütlemenin yaratacağı sonuçlar üzerinden bir eleştiri yapmaya çalıştı. Hatırlayabildiklerim bunlar. Seyfi Cengiz'in tutumuyla ilgili bilgilenmemiş ve bundan sonra Kürdistan'da bu veya şu iddiayla ortaya çıkan bir hareket için yeni alan açma ihtimalinin olmadığını bilince çıkarmamış olsalardı Seyfi Cengiz ile tavır alacak arkadaş çok olurdu. O toplantıdan sonra Seyfi Cengiz için dönüş artık olanaksız hâle geldi.

Biz Diyarbakır'daydık, 80 sonrasıydı. Seyfi Cengiz dışarı çıkmak istediğini söyledi ve yardım için bize haber gönderdi. Koşulları oluşturup en kısa sürede haber göndereceğimizi ilettik. Nitekim bizim aracılığımızla değil başkaları aracılığıyla çıktı. Güneyde bizim arkadaşlarla kısa da olsa bir dönem kaldı sanırım, daha sonra Avrupa'ya gitti, orada *Sosyalist İşçi*'de yazılar yazdı. Seyfi Cengiz ayrıldıktan sonra hitabet gücüne güvenerek herkese meydan okudu, onları tartışmaya davet etti. Karşı tavır gelişmeye başladı, Seyfi Cengiz devletin adamı, Tekoşin MİT örgütlenmesidir, Kürdistanî hareketleri bölmek için kurulmuştur, diye bin bir şayia çıkarıldı. Bunlar etki kırmaya dönük söylentilerdi ve doğru değildi, doğal olarak katılmadık. 80'den sonra Mahir Sayın'ın Abdullah Öcalan'la yaptığı bir röportaj vardır. O röportajda örgütlenmeniz için devletin önlerine ne tür engeller çıkardığı sorusu üzerine Abdullah Öcalan, Tekoşin'in PKK'nin örgütlenmesini parçalamak ve dağıtmak için devlet tarafından kurulduğunu ve Seyfi'nin de devletin adamı olduğunu iddia ediyordu. Bu iddiayı Mahir Sayın es geçmişti. O kitap sadece Mahir Sayın'la

Abdullah Öcalan arasında cereyan eden bir görüşme değildi, politik alanda bütün insanlara ulaşan bir vasıtaydı. "Sen böyle diyorsun ama biz böyle bir bilgiye sahip değiliz" diyebilirdi, demedi.

Tekoşin ayrılığında fazla taraftar bulmayışının, bu ortodoksça bağlılık, merkeze biat etme anlayışının etkisi olabilir mi?

Bu da içinde olmak üzere birçok faktör bir arada var ve etkili. Mesela Tekoşin'in söylediklerinin çoğu, ayrılık gerekçesi yapmamak koşuluyla, Kürdistan'da öne çıkmış kadroların hemen tümünün dillendirdiği ve katıldığı eleştirilerdi. Bizce Tekoşin'in, görünür bir gelecekte savunduklarını hayata geçirebilecek, farklılık yaratabilecek gücü ve potansiyeli yoktu. Son tahlilde siyaset dediğimiz şey kitleler içinde güç olmakla yapılabilir bir etkinliktir. Kitle içinde maddi bir güce dönüşmemiş bir düşüncenin pratik ve değiştirici bir gücü de olmaz. Önemli olan değiştirip dönüştürme gücüdür. Buna bağlı olarak savunulan görüşlerin de pratik mücadeleden beslenerek zenginleşmesidir. Seyfi'nin söyledikleri çoğunlukla doğruydu ama bunları hayata geçirebilecek örgütsel güçten, o gücü yaratacak yetenekten ve olanaklardan yoksundu. Ortaya çıktığı dönem Kürdistan'da başka örgütler, olabilecek yerlerde önemli ölçüde alan hâkimiyeti sağlamıştı. Rakip durumuna geldiğinde de "ajan örgütlenmesidir" yaftasıyla etkisizleştirilmenin ötesinde fiziki yönelimle de karşılaştı Tekoşin.

O günlerde Türkiye devrimci hareketi, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nden daha ileride, daha önde olarak görünüyordu. Bugün bakıldığında öyle miydi gerçekten? Mesela Kürdistan'daki isyanlar, sömürgeciliğe karşı mücadelelerdi. Sadece 71 hareketine, Mahirlere, Denizlere bakarak mı bu söyleniyordu?

Hayır değil. O günkü somut verilerden hareketle bu sonuca varılıyordu. Bence de abartılmamak ve verili durumu değişmez görmemek koşuluyla doğruydu. Ama Kürdistan'da uygulanan sömürgeci baskı ve şiddetin yaratabileceği sonuçlar, örgütlenmeye hazır yoğun potansiyel ve toplumsal çelişkiler, siyasal hayat içinde yeterince görülmedi ya da görülmesine karşın ona uygun davranılmadı. Söyleme rağmen "yabancı bir gözle yukarıdan" ve uzaktan bakıldı. Verili durum, Türkiye'deki devrimci dinamiklerin nicel ve olduğu kadarıyla esas olarak küçük burjuva temelli örgütlülük düzeyinin önde oluşu değişmez gibi görüldü, farklı söylemlere rağmen. Nicelik ve nitelik olarak önde oluş, çok sorgulanmadı, değişebilirliği önemsenmedi. Pratikte, kitlesel

güç denen kitlenin esasını küçük burjuvazi oluşturuyordu, örgütlülük de tartışa geldiğimiz özellikte. Gevşek ve kendiliğindenci...

Doğal önderliğe güven, gerisini merak etme

Kurtuluş, çıkışından sonraki teorik üretkenliğini giderek yitirdi. 1 Mayıs 77'den sonra kitlesel güç ilişkileri bakımından da bir durgunluk, bir düşüş dönemine girildi denebilir. Bu durum genel devrimci hareketlerin tümü için de geçerliydi. Kürdistan için daha farklı şeyler söylenebilir. Zaten o döneme kadar da sıkıyönetimle yönetiliyordu ve her tarafı kan revan içerisindeydi. Güçlü bir saldırı vardı ama o dönemi yakalayan PKK, halkla, özellikle diri güç olarak gençlikle, belli ölçülerde buluştuğu ve yaygın kitle ilişkileri temelinde, zor koşullarda faaliyet sürdürme beceri gösteren bir örgütlülüğe sahip olduğu için, yoğun operasyon ve tutuklamalara rağmen sürekliliğini koruyabildi. O ndenle Türkiye için 68 kuşağı, 78 kuşağı denir ama 88 kuşağı ve sonrası için sürekliliği olan bir kuşaktan söz edilemez. Aynı şey Kürdistan için söylenemez. Kürdistan için süreklilik kazanan, kitlesel güç edinmiş bir devrimci süreçten söz edilebilir ve edilmelidir. Bu devrimci mücadelenin ana gövdesini, Kürdistan ezilen ve sömürülen yoksul halkları, gençliği ve dahası yoğun bir kadın gücü oluşturuyor.

Seyfi Cengiz'in ayrılığından sonra seksiyonla ilgili bir gelişme oldu mu?

80 öncesi var mıydı yok muydu bilinmiyor ve şimdi ortaya çıkanlardan anlıyoruz ki, dönemin sorumlu arkadaşları bile birbirleriyle uyuşmayan farklı şeyler söylüyorlar, daha doğrusu bir şey söylemiyor, geçiştiriyorlar. Büyük iddiaları olan bir hareketin seksiyon örgütlenmesiyle ilgili söyleyebilecekleri bunlar olmasa gerek. Öz eleştiri babında da olsa söylenecek çokça sözün olması gerekmez mi? Neyse, seksiyonun Seyfi'nin ayrılışından sonra oluşturulduğu söyleniyor. Ama nasıl bir şeyse, resmi hiçbir organı yok ve aktif insanlar olarak ülkede bunu fark etmiyor ya da haberimiz olmuyor. Bunları üzülerek konuşuyoruz. Büyük iddiaların ve savunuların sonucu bu olursa, şimdilerde bolca söylendiği gibi samimiyetiniz sorgulanır hale gelir. Yazılarda yazılmış, kafalarda düşünülmüş olabilir, ama birlikte olduğumuz ortak örgütsel hayatımızda buna tanık olmadık.

Seyfi Cengiz'in ayrılmasından sonra, güya üç kişilik bir yapı oluşmuş ama bu yapıda, bir kişinin daha sık ziyaretlerinin ötesinde bize yansıyan örgütlü

bir müdahale olmadı. Ama tasavvur olarak hep vardı. Konuşulup yazılıyordu, ulaşılmayan bir özlemdi.

Güven ilişkisi üzerinden; "Doğal önderliğe güven, Mahir'e, İlhami'ye, Ali Demir'e ve diğerlerine güven, gerisini merak etme sen" gibi bir anlayış üzerinden gidiliyordu. Bu, teorik beyni gelişmiş insanlarımız için düşündüğümüzde gerçekten inanılmaz bir zaaftı. Tabii bizlerin durumu sorgulamaksızın benimsememiz de bir o kadar kabul edilmez bir zaaftı. Devrime inanç temelinde kendimizi öyle kaptırmışız ki, hakka hizmet adına hiçbir şeyi sorgulamıyorduk. Hesap sorulmuyor ve verilmiyordu. Gevşek de olsa bir örgütsel yapı, işleyişte bulunması gereken işlevsel organ ve mekanizmaların hemen hiçbiri yoktu.

Kurtuluş, 78'den sonra toprağın sarsıldığını görünce, bölgeye yönelik biraz daha ilgili davranma gayreti içine girdi. Niteliksel bir değişiklik anlamında değil de gelen insanların gelme periyotlarının değişmesi şeklinde oldu. Yoksa orada bir örgütlenmeye gidelim, kadro aktaralım, kaynak aktaralım, oradaki kaynakları daha verimli kullanalım; İstanbul işçi sınıfı nedeniyle, Ankara politik merkez bakımından, Karadeniz, Akdeniz çeşitli nedenlerle önemli ve oralara ağırlık veriliyorsa Diyarbakır da Kürdistan'ın başkentidir, Antep işçi sınıfının geliştiği bir yerdir, Van gelişmeye açık bir yerdir, diyerek örgütlenme alanı olarak seçilmeliydi; olmadı. Geleneksel Kürt çizgisinin geliştiği alanlar Suriye ve Irak sınırına yakın olan bölgelerdi. Burada daha milliyetçi, yani Kürdi özelliklerin ağır bastığı, bugüne gelen daha çok KDP'nin milliyetçi ve dinsel özelliklerini içeren Kürt hareketleri yoğun ve etkinlerdi ama Kuzeyde kapitalizmin gelişmiş olması ve nüfusun farklı özellikler taşıyor olması, özellikle Varto'dan başlayıp Dersim'e ve Koçgiri'ye kadar uzanan o derin havzada Kürt Aleviliğinin kısmen ayrı özellik taşıyan bir halk olarak varlık göstermesi, tarihsel ve siyasal ilişkilerinden ya da kültürel özelliklerinden dolayı, okumaya yatkın, değişmeye açık olmaları, daha laik olmaları, toplumsal muhalefete daha yakın davranmaları gibi özelliklerden dolayı buralarda ağırlıklı olarak sosyalizme yatkın hareketler, Türkiye'de ortaya çıkıp gelişen hareketlere benzer hareketler daha hızlı gelişiyordu. Halkın Kurtuluşu, Dev-Yol, Kurtuluş vb. hareketler de diğer Kürt hareketlerinden az olmamak üzere gelişip güç olabiliyorlardı. Ama buna karşın Diyarbakır'da, Mardin'de, Urfa'da, Van'da bu hareketler taban bulamıyor ya da taban bulmakta zorlanıyorlardı.

Tarihimizdeki ünlü "geri çekilme kararı" ve Seksiyon

O zaman soruyu şöyle soralım: Sizin sözünü ettiğiniz seksiyon nasıl oluştu?

Bunu tarihimizdeki ünlü "Geri Çekilme Kararı" ile açıklamak daha doğru olur. Türkiye genelinde İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropoller; Kürdistan'da ise Diyarbakır, Antep gibi iller düşünülmesine rağmen bizler için fiilen toplanılan yer Diyarbakır olmuştu. Diyarbakır aynı zamanda Kürdistan'ın merkezi olması sebebiyle de seksiyon oluşturmanın merkezi durumundaydı. Diyarbakır'da biraz önce sözünü ettiğimiz gibi dört beş değişik bölgeden gelmiş insanlar vardı, bunlara profesyonel arkadaş diyorduk. Mehmet Ali, ben, Cemil, Adil, İbrahim Turgut ve İbrahim Akan ve birkaç arkadaş daha... Biz orada resmi bir örgütlülük ilişkisi içinde kendimizi düşünüyorduk. Seksiyon ilişkisi içinde ama bununla ilgili bize örgütten resmen iletilmiş bir şey yoktu. Olduğumuz yerlerdeki ilişkilerle görüşüp, geçinmek üzere bir miktar para derlemek, kaynak sağlamak, o arada gidişattan bilgilendirip örgütün politikalarını anlatmak, varsa yazı ulaştırmak, ilişkileri sıcak ve canlı tutmak, kimi bölgelerde de olan gruplarla seminer çalışmaları yürütmek şeklinde devam ediyorduk. Giderek bu faaliyetler de iyice daraldı. Bağın kesilmemesi için, özel çaba göstererek gidip geliyorduk. Örgütün, dolayısıyla seksiyonun yetkili ve etkili üyeleri olarak kendimizi düşünüyorduk. Örgütsel olarak sadece sözlü düzeyde, olduğu kadarıyla görev ve yetkilerin devri oldu, Burhan arkadaş tarafından. Benim kişisel olarak tanık olduğum ve yaşadığım bu. Bize devredilmiş görevlerden ve sorumluluklardan da bu sonuç çıkıyor doğal olarak.

Bu sihir ne zaman bozuldu? Biz İstanbul'a geldikten, örgütsel bir hiyerarşi olmadığını, bunun yeniden oluşturulmaya çalışıldığını öğrendikten sonra. Bu anlattığım 80 ama biraz atlayarak söylediğim şey 80- 81 yılları.

Geri çekilme gizlenme, saklanma ve korunmaya dönüşmüştü Kurtuluş hareketinde. Niceliksel farklılıklarla İstanbul'da da bundan farklı bir durum yoktu. İlişkiler önemli ölçüde kendi haline terk edilmiş, sınırlı insanlarla, merkezden gelen yazıların ulaştırılması ve kaynak sağlanması amacıyla ilişki sürdürülüyordu. İlişkiler örgütsel ilişki olmaktan çok hatır gönül, vefa ilişkisine dönüşmüştü. Dolayısıyla biz o durumdayken bile "kuyruğu dik tutmaya" çalışıyor, bize gelenlere, ya da bizim gittiğimiz yerlerdeki arkadaşlara,

yazılardaki anlatımları da aşan, örgütümüzün güçlü, diri ve canlı durduğundan bahisle örgüt güzellemesi yapmaya çalışıyorduk. Tabii ki o koşullarda abartılı da olsa moral bakımından bu bir ölçüde doğru ve gerekli sayılabilirdi. Biz geri çekilmeyi de yanlış kavradık bence. Çünkü geri çekilmenin çok yaygın ilişkiler içerisinde, gevşek halkayı dışta bırakarak, belli bir ilişkiyi koruyarak ayakta kalması ve sınırlandırılmış örgütsel faaliyet içinde olması gerekirken, bizde adlandırma dışında buna benzer bir yanı yoktu. Kadroların birbirleriyle randevulaşması dışında gidilen sınırlı ilişkiler vardı.

Çarpık bir anlayış vardı. Kürdistan seksiyonu kendi içinde, kendisine yeten, bir partide bulunması gereken bütün özellikleri içeren, sadece hedeflerine dönük mücadelede ortak olan ama hem ayrı hem ortak konferansları olan ve aslında adı seksiyon olmasına rağmen eşitler arasında bir ilişkiyi ifade eden bir yapı olmalı ve olmalıydı. Böyle bir kavrayışsal eksiklik de vardı. Bir diğeri de yetmezlik vardı. Alınan kararlar bizimle tartışılmıyordu. Uyulmak üzere iletiliyordu. Bizde önemli bir tepki oluşmuştu ama bunu ifade edecek örgütsel kanallar ve fiziki olanaklar yoktu.

Günü kurtarma, ayakta kalma ve PKK'yle ilişkiler

Kürdistan'da örgütlü olan tüm hareketlerle neredeyse kavgalı olan PKK. Kurtuluş ile bu yaşanmadı, neden?

İki nedenden dolayı diye düşünüyorum. Bir, belki sıra gelmediği, onların örgütlenmelerini daraltıcı ya da engelleyici bir güç ve konumda olunmadığı için; iki, onların kuruluş aşamasında, diğer örgütlerin karşı çıkışlarına ve engellemelerine karşın, Kurtuluş'tan ilgi ve destek gördükleri için. Kendilerine ait bir yazıda ya da kitapta okumuştum: "Bize İMO'yu açtılar, bildirilerimizin basılması için baskı makinalarını kullandırdılar" vs. diyorlardı. Bir başka şey daha söyleyeyim, KUK-PKK çatışması gerçekten inanılmaz büyüklükte bir çatışmaydı. Aşiretler de savaşta taraf olmuş ve iş iyice büyümüştü. Yeri gelmişken bir anımı anlatayım:

Kurtuluş'un arabuluculuğu döneminde KUK'la görüşmenin birine Mustafa Erdemli'yle gitmiştik. Stalin'den alıntıyla konuşuyorken beş dakika sonra, müsaadeyle namaza gideyim diyebilmişti KUK'tan görüştüğümüz insanlardan biri. Barışçı yöntemlerle çözülebilecek bir sorunken, işin içine Bucak ve Kırvar aşiretleri de girmiş olmasından dolayı içinden çıkılmaz ve anlaşılmaz bir savaş haline dönüşmüştü. Çünkü Kürdistan'ın yegâne örgütleri oldukla-

rını iddia ediyor ve her biri, kendi dışındaki herkesin sonuçta sömürgecilerin uzantısı durumunda ve devrimde ayak bağı olduğunu söylüyordu. Bu mantık aslında tüm örgütlerde örtük de olsa var olan genel bir mantıktı. Şiddet konusunun gelip dayandığı ve beslendiği çarpık anlayış burasıdır. Hedef engel meselesi Kürdistan'da çokça tartışılan konular arasındaydı. Rızgari, uzunca bir dönem, Kürdistan feodal, gerici ve işbirlikçi güçlerinin hedef değil engel olduğunu savunuyordu.

PKK'nin bizimle uğraşmamasının bir başka nedeni, belki de bizim, onların çalışmalarının yoğun olduğu bölgelerde onlara engel olacak biçimde faaliyet sürdürüyor olmamamız veya alanlarını daraltıcı düzeyde güçlü bir örgütlülüğe ulaşmamış olmamızdı. Mesela Varto'da bize yönelebilirlerdi ama bizden önce Halkın Kurtuluşu'na yöneldiler. Artı, belki de o bölgenin özel ilişkileri nedeniyleydi. Bazı bölgelerde bizden insanlar, örneğin bizde olduğu gibi, onlarla alanda düzeyli ve iyi ilişkiler kurmuş olmamız vb. falan...

Seksiyonda resmi düzeyde yer aldın mı, ne tür faaliyetler sürdürdün?

Adı konmamış da olsa 81 Mayıs'ında orada yaratılmış olan seksiyonda yer almış oldum. Kürdistan'da yetkili kılındık. Ben, Mehmet Ali, Adil Yıldırım, Kenan Özdemir vardık. Daha önce söylediğim gibi, Burhan arkadaş ayrıldığında, mealen, bundan sonra benim yürüttüğüm görevleri sen yükleneceksin demişti. Ama bunun sözlü söylenmiş olmasının ötesinde çok muğlak ve işlevsiz olduğu çok açıktı.

O dönemde artık hiç kimsenin yazılı ve sözlü olarak anlattığımız bilgiye uygun bir seksiyon örgütlenmesine gidelim gibi bir 'lüksü' yoktu. Günü kurtarma ve ayakta kalma her şeyin önüne geçmişti. Deyim yerindeyse bir panik hâli vardı. Arabanın bayır aşağı gittiğini bilmem kaç ay öncesinden yazmış ve söylemiş, tehlikeyi görmüş bir örgütün bu denli hazırlıksız, gevşek ve dağınık ilişkilerle 12 Eylül'e girişi, konuşa geldiğimiz sonucu baştan kabul edişle izah edilebilir ancak. Öncesini görmek bir şeydir ama asıl olan ona uygun davranmaktır. Hiçbir hazırlık yapılmamış. Diyarbakır'da, o saatte/dönemde toplanmamız da ne kadar doğru olmuştu o da tartışılır. Bizim içinde var olabileceğimiz yeterli bir ilişkimiz ve kitlemiz yoktu. O saatten sonra yaratmaksa mümkün değildi. Sınırlı ilişkilere dayanarak ayakta kalmaya çalıştık. O dönem bile ilişkilerimizin olduğu yerlerde ya da yakın iki üç ilde kendine yeten

ilişkilerle barınmak ve korunmak daha mı doğru olurdu diye de tartışılabilir. Nitekim biz kendi başımıza kalınca böyle bir tartışma da yaptık. Diyarbakır'ın kendi nüfusunun çokluğu, kendi kalabalığı dışında bizi örten, kendimize ait geniş insan ilişkileri yoktu. Diyarbakır'da yeni ilişki yaratma olanağı da yok denecek kadar azdı. Faaliyet olanaklarının iyice sınırlandığı, olduğu kadarıyla ilişkilerin daralmaya yüz tuttuğu dönemde, Diyarbakır'da toplanıyorduk. Aynı zamanda istihbaratın en yoğun, denetimin en fazla olduğu bir yerdi Diyarbakır.

Antep'te bir operasyon oldu. Ondan sonra bizim Antep'le ilişkimiz bireyler üzerinden yürüdü. Bir Diyarbakır kaldı. Burhan arkadaş 12 Eylül'den kısa bir süre sonra birkaç kez uğramanın dışında esas olarak ayrıldı. Mustafa arkadaş daha erken, Antep'teki operaysan sonrasında ayrılmıştı. Dolayısıyla bizden önce var olan seksiyon fiziki olarak ortadan kalkmış, adı konmamış ve resmiyet kazanmamış bir biçimde bize kalmış oldu. O arada bizimle ilişki götürülüyordu. Olduğu kadarıyla ilişkiler bize devredilmeye başlandı. Hâlinden ve tavrından belliydi ki örgütle gerginlik yaşıyordu Burhan arkadaş. Bunu seziyor ama çok fazla da bir şey sormuyordum.

Bizim İstanbul'a alınmamızla ilgili kararlar üremeye başlayınca arada usulen toplanıyorduk. Kızıltepe'ye gidiyorduk, para alınması gereken yerlerden para alıyorduk, gelen sirkülasyonları çoğaltıyor, gitmesi gereken yerlere götürüyor ya da gönderiyorduk. Batman'dan, Varto'dan, Bitlis'ten bazen adam çağırıp görüşüyorduk. İlişkileri mümkün mertebe bireyler üzerinden de olsa canlı tutmaya, zamana dayanıklı hâle getirmeye, beklenti ve umut yaratmaya çalışıyorduk. Bizim Kürdistan'da kalma imkânlarımızın kalmadığı, örgütün de oraya dönük kalıcı bir desteği olmayacağı iyice belirginleşti. Kaynak yaratmaya yönelik bir politika hiçbir dönem olmadı. Dolayısıyla sıkışmışlık ve yetmezlik örgütle ilişkimizde de önemli bir gerilim ve güvensizlik nedeni oluyordu. Giderek toplantılarımız da verimsiz ve çözümsüz bir hâl almıştı. Her defasında gelinen noktanın neden ve niçinleri bizi geçmişle hesaplaşmaya götürüyordu. Kürdistan'la ilgili insanları oraya özendiren, insanların heyecanını artıran en ufak bir adım atılmadı. O zaman Kürt hareketlerinin Kurtuluş'a dönük eleştirisinde acaba haklılık payı var mıydı diye düşünüp sorgulamaya başlıyordun, cevapsız bir yığın soru ürüyordu. Eğer sömürge tespiti yapıyorsan ona uygun davranman gerekmez miydi?

Darbe konusunda yazıp çizmemize karşın yeterli önlem alınmadı

12 Eylül olduğunda neredeydin?

12 Eylül öncesi, haziran ayında Diyarbakır'a geldim, Kars'ın rakımı yüksek, yayla havasından çıkıp Diyarbakır'ın cehennem sıcağına gelmek dayanılır şey değildi. Ağırlıkla Kızıltepe olmak üzere çeşitli yerlere seminer çalışması için gidiyordum. Hasan Sekizkardeş'in evinde kalıyordum çoğunlukla. Yakın ve candan, yoldaşça bir ilgi gördüğümü belirteyim. Sağ olsunlar. Evin çatısında yatıyordum. İnanılmaz bir sıcak vardı, dayanılır gibi değildi. Dayanmaya, yakınmamaya çalışıyordum. Çoğunlukla evlerde 6-7 kişilik gruplar hâlinde, belirlenmiş bir plan dâhilinde adına seminer ya da grup çalışması dediğimiz yoğun teorik tartışmalar yapıyorduk. Bir defasında Diyarbakır'a döndüğüm gece çok hastalandım, postanenin arkasındaki evde ben ve Kenan kalıyorduk. O gece yalnızdım. Burhan da evi biliyor ve ara sıra o da kalıyordu. Mustafa da bir kez kalmıştı. Ben banyo yaparken düşmüş ve bayılmışım, kaç saat geçmiş bilmiyordum. Derinden kapının çalındığını duydum, kapıya yürümek istiyordum ama yürüyemiyordum, gücüm yoktu. Güçlükle kapıyı açtım; Burhan! Beni görür görmez gözleri doldu ve sarıldı, "Ne oldu sana" dedi. Dr. Binali'ye gittik. Serum verdi, "Burada olmaz, sen kendine bakamazsın. İyi bir bakıma ve dinlenmeye ihtiyacın var" dedi ve ben, her başım sıkıştığında başvurduğum, maddi manevi desteklerini esirgemeyen Naciye ve Haydar Ağabeyle, Çüngüş'e gittim.

Neyse beklenen gün geldi ve sözünü ettiğim evdeyken darbe oldu. Burhan arkadaşın darbe ile ilgili espri dolu bir izahı oldu, onu anlatmadan geçemeyeceğim. Sarının Mardin'den gelirken bir arama ve kontrol noktasında, askerden ve sivil halktan tanık olduğu tepkileri muhtemel muhalefete kanıtmış gibi anlatarak moral vermeye çalıştı. Kaldığımız evden çıkamadık. Tedirgin olduk. Yazıp çizmemize karşın yeterli önlem almış değildik. Deşifre olmuş evleri değiştirecek kadar paramız bile yoktu. Sıkıntılı günlerdi. Durumumuzla ilgili bir belirsizlik de vardı. Tabii bu konularda Mehmet Ali dururken bizim parasal sıkıntılardan yakınmamız haksızlık ve ayıp olur. Dönemin yükünü Mehmet Ali, en ağır ve katlanılmaz olanını da Nafiye çekti.

12 Eylül'ün bu kadar kısa zamanda egemenlik kurabileceğine, toplumu zapturapt altına alabileceğine inanmıyorduk. Sınırlı da olsa direniş gösterileceğini umuyor ya da öyle olmasını istiyorduk. Bu denli donanımsızlığımızı kendimize bile itiraf edemiyorduk. Sübjektif düşünüyorduk. 12 Eylül'den sonra da ilişkimizin olduğu yerlerle, daha aralıklı ve daha daraltılmış şekliyle bağlantılı bir dönem daha devam etti. Çünkü bizim geçinebilmemiz için de o ilişkiler hayati önemdeydi ve ihtiyacımız vardı. Mesela bizim evlerimizi yeniden değiştirmek, yasal zemindeki ilişkilerle bir ölçünün ötesinde bağları kesmek, yeni ve daha radikal bir düzenlemeye gitmek gibi bir şansımız yoktu. Bunu kotaracak ne insan ne de ekonomik kaynak vardı. Bütün bu yetmezliklere rağmen oradaki sınırlı insan ilişkilerinin inanılmaz fedakârlığı sonucu bir dönem de olsa tutunabildik. Geride beş, altı kişi profesyonel kalanlar olarak, orada doktor, memur ya da herhangi bir işte çalışan arkadaşların katkıları, dayanışma duyguları ve fedakârlıklarıyla kalabildik. Bir müddet daha orada kalabilmemiz belki de devletin operasyonlarının, bize (Kürdistan'da) sıranın geç gelmiş olmasından da olabilir. Darbe olduğunda sözünü ettiğim evdeydik, ben ve Kenan kalıyorduk. Daha önce söylediğim gibi, Burhan da geldiğinde kalıyordu. Bir kez Mustafa Erdemli de gelmişti. Yaygın ilişkilere sahip değildik. 12 Eylül'le de iyice daraldı. Hem yasal alandan geliyor olmamızdan hem de çeşitli nedenlerle birçok yere gidiyor olmaktan dolayı deşifre olmuştuk. Bizim orada ek/kod isim takmamız işe yaramıyordu. Bölgeden bir dönem çıkmadık. Kars hariç ilişkilerimizin olduğu yerlere, zorunlu olarak aralıklara gittim/gittik, biliniyor ve tanınıyor olarak. Merkezi olarak çıkmış, durum değerlendirmesi niteliğindeki yazıları da ulaştırmaya çalışıyorduk. Varto'da yapılan bir operasyon sonucu arkadaşların önemli bir kısmı yakalandı. Kars'ta da benzer bir durum yaşandı. Bitlis'te Necdet Adalı için yapılan afişlemede yakalananlar Vartolu öğretmen olarak tarif etmişler beni. Bu gelişmeler sonucu hareket alanım giderek daraldı, buralara Kenan arkadaş gitmeye çalıştı. Nispeten yaygın ilişkilerin olduğu yerlerde bile ilişki gevşekti ve her bir operasyonda iyice daraldı, insanlar geri çekildi, korktu. İlişki kurmakta isteksiz davrandı. Her defasında bir başka halkası koptu ilişkilerin. Bu durum az çok diğer hareketler için de geçerliydi. Kürdistan adeta yeniden işgale uğramıştı. Anlatılamaz bir şiddet ve baskı uygulanıyordu.

Bu arada nasıl geçiniyordun?

İlişkilerin nispeten geniş olduğu dönem, öğretmen, memur ve esnaftan alınan aidat vb. gelirlerle geçinmeye çalışıyorduk. İlişkiler daraldıkça, yeni kaynaklar da yaratılmadığı için, var olan sınırlı ilişkilere yüklenildi. Bizim orada belirlenmiş adamlar vardı, deyim yerindeyse onları sömürüyorduk resmen. Bülent, Sedat, Nihat, Binali ve birkaç maaşlı başka arkadaş ya da başka illerde ilişkide olduğumuz doktorlar ve maaşlı öğretmenler, memurlar ve diğer arkadaşlar, yaygın gelirler azaldıkça her türlü ihtiyaç için başvurulan kaynak haline geldiler. Bu arkadaşların birkaçı aynı zamanda pratik işlere de koşuşturan arkadaşlardı (Sedat ve Bülent arkadaşlar). Belirlenmiş yerler vardı, buralar kaynak için sık sık ziyaret edilirdi. Bu sorunu ne kadar konuşsak azdır. Sıkıntılı bir süreçti gerçekten. Ev tutamıyorduk. Mesela Mehmet Ali eşiyle, çocuğuyla oraya geldi. Binali arkadaşın evinde kaldılar uzun bir süre. Çocuğu hasta, öyle bir noktaya geldik ki – tabii söylenmesi bile çok yürek yakıcı, çocuk hasta, doktora götüremiyoruz – para da yok, ölürse ne yaparız diye konuşurken, "Surların önüne bırakır gelirim" diyen bir arkadaşımız bile çıktı. Bu insani duyguların yitirildiği noktadır. M. Ali hatırlar, Iğdırlı Hasan'ı ve o olayı!

Parasal sıkıntıya, tüm imkânsızlıklara karşın, olanı paylaşma konusunda olabildiğince duyarlıydık. Kıt kaynakları duruma ve önceliklere göre paylaşmaya çalışıyorduk. Mehmet Ali'nin durumu çocuklar nedeniyle daha sıkıntılıydı. Bulabildiğimiz sınırlı kaynakların kullanımında gözetmeye çalışıyorduk ama yetmiyordu. Giderek ilişkiler daralıyor, kaynaklar azalıyordu. Merkezle ilişkiler bakımından durumumuz netleşmediği için kendimize ve var olan ilişkilere ilişkin kalıcı bir plan da yapamıyorduk. Bu sıkıntılı durum, bireysel ilişkilerden kaynak yaratmaya zorladı bizi. Bu da güvenlik ve polisiye durum açısından bir dizi sakıncaya, denetimi zor sonuçlara neden oldu. Merkezi olarak en ufak bir destek almadık, bir gün tek bir kuruş gelmiş değildi. Ezberlenmiş ve tekrar ede gelen söz, "Kendi yağınızla kavrulacaksınız"dı. Merkezle aramızda olmayan şeylerden birisi de kaynakların yoldaşça paylaşılması ve bu anlamda dayanışma, daha doğrusu dayanışmamaydı dersem haksızlık yapmış olmam. 12 Eylül'e bu yetmezlikleriyle ve örgütsel zaaflarıyla giren bir hareketten örgütsel direniş de beklenemezdi. Bu farklı düzey-

lerle Türkiye devrimci hareketinin tümü için geçerliydi bence. Sınıfsal dayanakları bakımından olduğu kadar örgütsel yapıları bakımından da süreci göğüsleyecek durumda değildik/değillerdi.

Ekim çizgisi, Konferans ve Sosyalist İşçi ayrılığı

Ve sonra İstanbul'a çağrıldınız?

İstanbul'a gelmeden önce bir anımı anlatayım:

Diyarbakır'da her gün insanlar yakalanıyordu. Akşamları yakalananları televizyonda izliyorduk. Yıl 80-81. Umutsuzluk yaymak, gücünü göstermek için Türkiye'de ve Kürdistan'da yakalanmış olan insanları ve daha çok da adı bilinen kadroları çıkarıp konuşturuyorlardı. Bunların kitlede korku yaymak ve caydırıcı olmak anlamında önemli etkisi oluyordu. Kürdistan'da yakalanmış, ağır işkence görmüş olan insanlara, özellikle PKK ve Apo aleyhine hakaret edici ve aşağılayıcı sözler söylemeleri dayatılıyordu. Diyarbakır Cezaeviyle ilgili yaşatılan vahşetle alakalı tüm ayrıntılarıyla olmasa da kimi bilgiler alıyorduk.

Ağır koşullarda aralıklarla, pelür kâğıda yazılmış durum değerlendirmesi niteliğindeki birkaç sayfalık yazılar gelirdi merkezden. Gitmesi gereken yerlere bir biçimde mutlaka ulaştırmaya çalışıyorduk. Yine yeni bir yazı gelmişti. Yazı cebimdeydi, arkadaşlardan birine vermek üzere randevulaştığımız kahveye gittim. Komite olarak otururken, üç beş dakika sonra polis kahveyi bastı. O zaman da Diyarbakır Cezaevi'yle ilgili inanılmaz rivayetler vardı. Ayağa kaldırdılar ve herkesi aramaya başladılar. Gömleğimin cebindeki katlanarak küçültülmüş ve bantlanmış zarfı mazgal aralığından aşağı düşer diye attım, ama aşağı düşmedi, mazgal demirlerinin üstünde durdu. Polis şeflerinden birisi görmüş, gelip zarfı aldı ve yanımızda durdu, "Bu nedir?" diye sordu, "Benim değil" dedim, "Senin attığını gördüm" dedi. Bekledi, polisler çıktıktan sonra, bana "Dikkatli ol," diyerek, birkaç şey daha ekleyerek, zarfı bana verdi, oradan ayrıldı. İnanılması güç bir olayı büyük bir korkuyla ve heyecanla atlatmış olduk. Polisi merak ettik, meğer Pol-Der'liymiş zamanında. Yakalanmış olsaydık Diyarbakır'ın vahşet dönemi diye nitelenen dönemini de yaşamış olacaktık.

Tabii alan ve ilişkiler daraldı ve bunlara bağlı olarak kaynaklar azaldıkça, durum daha da ciddileşti. Sık sık toplanarak durumu değerlendirmeye çalışıyor, farklı seçenekler üzerinde duruyorduk. Merkeze dönük eleştirilerimiz de geçmişte zaten var olan güvensizlikle birleşince iyice ağırlaşarak pekişti. O arada piknik görünümü altında, bir iki kez gün boyu komite toplantıları yaptık. Kendimizce çözüm üretmeye çalışıyorduk. Bunların bir kısmı merkeze rağmen ne yapılabilir şeklindeki önerilerdi. Kürdistan'ın farklı illerinde kalarak bir süreliğine de olsa sınırlı bir ilişki içinde varlığımızın devamını sağlayalım şeklinde öneriler üzerinde de durduk. Merkeze dönük güvenimiz azaldıkça, eleştirilerimiz de giderek keskinleşti. İlişkilerimiz iyice daralıyordu, giderek polisin de dikkatini çeker duruma gelmiştik. Birkaç doktor vardı, toplasan 15- 20 kişiyle sınırlı bir ilişki vardı Diyarbakır'da. Bunun dışında da paraya ihtiyacımız olduğu için, zorunlu olarak başka yerlere Kenan'ı göndermiyorduk çoğunlukla, tüm sakıncalarına rağmen bazen de ben gidiyordum. Merkez de işin bu yanıyla ilgili değildi. Kendisi sormadığı gibi sorulmasını da istemiyordu. Yok sayınca yok olacağını sanıyorlardı belki.

İstanbul'da kendinizi nasıl bir tartışmanın içinde buldunuz?

Ekim dergisi birçok faktörün bir arada işlediği koşullarda ortaya çıkmış yeni bir çizgiydi. Kendini dayatan ve eleştiri, ikna süreçlerini çalıştırmayan, durumu koşullara sığınarak izaha çalışan sekter bir eğilimdi. Yenilgi yıllarının, geçmişte örgüt olamamanın ve bunun dışarı çıkmış olan doğal önderliğin yetmezliğine bağlanmasının, farklı eğilimlere tahammülsüzlüğün vb. bir yığın nedeni sayılabilir.

Yurt dışından Mahir Sayın, Ali Demir ve diğer arkadaşlar aralıklarla geldiler ve yöntem olarak konferans düzenlenecek diye, birikmiş sorunlar örgüt içi yazılarla tartışılmaya başlandı. Mahir Sayın, Ali Demir tartıştığımız, ulusal sorunla ilgili yazılar yazdılar. Zaten aşağıdaki (Suriye'deki) tartışmalarda savunduklarının çizgimizle çeliştiğini kabul etmişlerdi. Hatırladığım; Mahir Sayın'la iki uzun görüşme yaptık, o da "Senin o yazındaki uyarıların benim de görüşlerimdir, haklı ve yerinde itirazlardır," demişti. Bunu bizde Kürt ulusal sorunuyla ilgili perspektifin yeterince kavranmadığına ve gerekli özenin gösterilmediğine yordum.

Aşağıdan gelen arkadaşların hepsi, İlhami Aras, Mahir Sayın, Ali Demir kendi aralarında anlaştılar. Çünkü Ekim çizgisine bizim dışımızda da çok büyük bir muhalefet oluşmuş, iş, siyaseten 'öç alma' noktasına kadar varmıştı. Çünkü yaptıkları gerçekten önemli bir kırgınlığa ve yarılmaya neden olmuştu. Buradan çıkış, radikal bir süreç eleştirisiyle, yüzleşmeyle ve hesaplaşmayla mümkün olabilirdi ancak. Bunun yerine iç dengeler gözetilerek sorun biçimsel olarak çözülmeye çalışıldı. İlhami Aras, Mahir Sayın ve Kürt sorunu nedeniyle Ali Demir üçlüsü uzlaşma ve denge oluşturmaya çalıştılar, kısmen de başarılı oldular. Ali Demir'in bizde önemli ve saygın bir yeri vardı. Onu devreye soktular. Zaten aşağıda yapılan tartışmalarda, İrfan Cüre ile Seyfi Öngider baştan yapılan edilenlerle ilgili öz eleştiri yapmışlardı. İstanbul'da yanlış hatırlamıyorsam iki gün süren konferansa gittik (o konferansta tuttuğum el yazmaları da yakalandığımda ele geçti, konferansın yapıldığı evi göstermem için beni çok zorladılar çünkü o el yazmalarında herkesin kod adı, ne söylediği, kimin muhalefet ettiği, kaç oy kullanıldığı vardı, arkadaşlara aktarmak için konferansta ayrıntılı not tutmuştum). O konferansa beş arkadaşın oyu ile gitmiştim, sayıca en çok toplu oy bizdeydi. Biz orada ısrarla iki şey söyledik: Birincisi, Ekimciler öz eleştiri yapsınlar, örgütün bütünlüğü ve selameti açısından. Bunlara karşı çok büyük bir güvensizlik oluşmuştu, büyük bir tepki vardı. Dolayısıyla bunlar mademki yeni ve profesyonel devrimcilere dayalı bir örgüt kurduklarını iddia ediyorlar, o örgütün işleyişine göre dışarıdaki arkadaşlar da aday üyelik sürecini yaşayarak ancak üye olabilirler denmişti. Ayrı süreç bu arkadaşlar için de çalıştırılsın, Şaban İba, İrfan Cüre ve Seyfi aday üye olsunlar. Beş arkadaşın oyuyla ben ve Nasır (Burhan) arkadaş bu görüşleri savunduk. Mahir Sayın belki ilk kez İlhami Aras'la değil de Ali Demir'le temsil ettirmişti kendisini. Biraz da bizler üzerinde ağırlık oluşturmak ve ikna etmek için uygulanan bir taktikti. Çünkü o noktadan sonra Kürdistanlı arkadaşlar çok kırgın ve güvensizlerdi. Ali Demir benimle üç dört defa birebir görüşerek, bu tutum ve görüşlerimizi yumuşatmamızı istemişti. Kendisini önemsediğimizi ve değer biçtiğimizi ama bunun politik bir tutum olduğunu söyleyerek tutumumuzda ısrarcı olduk. Onlar da Ekim çizgisinin yanlış olduğunu, Doğanlara karşı sekter davrandıklarını, Kürt sorununa ve geri çekilme adına getiriliş biçimimize katılmadıklarını ve yanlış olduğunu, konuyla ilgili yazılanların kabul edilemez olduğunu falan yazıp

söylüyorlardı. Zaten başta Mahir Sayın işin merkezinde olmak üzere, diğerleri de, eleştirilerde çubuğu her türden eleştiri sahiplerinden yana bükerek, gerginlikleri gidermeye, iç birliği sağlamaya yönelik yazılar yazdılar. Muhaliflerin de gönlü olsun, tepkileri yumuşasın, diğer taraftan da doğal önderlerin sorun çözen gücü bir kez daha kanıtlanmış ve onaylanmış olsun diye. Kürtler çok mağdur edildiği için önemsenir hâle geldiler. Kürdistanla ilgili radikal kararlar alınacaktı. Seksiyon bundan sonra ayrı bir örgüt gibi davranacaktı. Oranın sekretaryası buranın merkez komitesi toplantılarına da katılacak diye yazılıp söylendi. Bence o konferans ve sonuçları hem yararlıydı hem de bir takım sorunları ertelemiş, zamana bırakmış olması bakımından yetersizdi. Yara almış, yıkılmış ilişkiler üzerine inşa edildiği ve Doğan Tarkan grubunun ayrılık sorununu çözemediği için. Çünkü Doğan Tarkanlar artık hem ideolojik, teorik hat anlamında hem de pratik tutum ve ilişkiler anlamında çok yol almışlardı. Karşılıklı onarılması güç, ağır ve kırıcı laflar edilmişti. Yapıcı olabilecek etkili kişi Mahir Sayın olabilirdi, ama Mahir Sayın da bir noktadan sonra keskin yazılar yazmıştı. Doğanlar da pürü pak değillerdi ama yine de bu sonuç önlenebilirdi kanısındayım.

Konferanstan çok kısa bir zaman sonra mevzilenmek, güç toplamak ayrı zamanda da geçmiş ilişkilere el atarak yeniden örgütlenmek üzere arkadaşlar aralıklarla bölgeye dönmeye başladılar. Tabii o zaman giderek sivil siyasetin de alanı genişler gibi olmuştu. "Türkiye'de de kitlelerde hoşnutsuzluk belli bir tepki noktasına geldi" diyen tespitlerimiz de vardı. Güneydeki bilgileriyle Ali Demir, PKK'nin orada önemli bir güç topladığını, eğitim ve askeri hazırlık yaptığını falan söylüyordu.

Düzenli bir yayın çıkacak, bu yayın birleştirici, toparlayıcı, ajite edici bir işlev görecek diye konuşuluyordu. Arkadaşların Diyarbakır'a dönüşünden sonra, ben bir süre daha kaldım. Ali Demir'le daha sık görüştük. Birçok konuyu konuşup tartıştık, benim için geliştirici oldu. Özellikle güneydeki gelişmelerle ilgili önemli bilgiler edinmiş, ilginç gözlemleri olmuştu. Seçim olana kadar, arkadaşların da oluruyla, seksiyonda sekreterlik görevini bana verdiler.

Anti-şovenizm Kurtuluş hareketini ayıran temel ilkedir ama...

DEB ve ilkeler konusunda neler söyleyebilirsin?

Bir hareket kendisini elbette ki ilkelerle ifade eder. Kurtuluş kendi sağından medet uman hareketlerden kendisini ayırırken neyle ifade ediyor? Kemalizme karşı tavrı, sömürge tespiti, Kürt ulusunun kendi kaderini koşulsuz belirleme hakkı ve benzerlerinin somuttaki ifadesi anti-emperyalizm, anti-faşizm ve anti şovenizmdir. Anti şovenizm Kurtuluş hareketini farklı kılan önemli ilkesiydi. Çok özel ve özgün gelişmelerin dışında, hareketin varlık koşulu olan ilkelerden ödün verilemez. Bence Kürdistan için bugün bile, iş yapacaksan oranın somutunu öngören, oranın gerçekliğini hesaba katan ilkeli bir politik tarz izlemek zorundasın. Bunun dışındaki her şey lafı güzaf olur. Güzel sözler söylersin ama hayatın içinde yer tutamazsın. Dolayısıyla biz geçmişte tabii gücümüzle sınırlı olmak koşuluyla bir itibar kazandıysak, gücümüzün üstünde bir ilgi gördüysek Kürdistan'da, bu bizim savunduğumuz ilke ve tezlerin ürünüydü, pratiğimizin ortaya koyduğu sonuç değildi. O nedenle bizim anti sömürgeci ve anti feodal savunumuz hoşa gitsin diye savunulmuş bir şey değildi. Gerçeğe tekabül ettiği için doğruydu ve de onda ısrarcı olmamız aslında bizi farklı kılmıştı. Belki bazı alanlarda anda bizi dezavantajlı kılmış olabilir ama süreçte kazandırmıştır. Aynı yaklaşım anti şovenizm için de fazlasıyla geçerlidir.

Demokratlık için de böyle bir ölçünün ve yaklaşımın gerekli ve doğru olduğunu söyleyebiliriz. Geçmişte, "Çok uluslu ülkelerde bir demokratın savunması gereken kader tayiniyse, söz konusu Türkiye olunca Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını savunmayanlar demokrat olamaz" demiştik. Demokratlık ve demokrasi, özgürlük, barış ve kader tayini gibi kavramlar içi boşaltılarak, keyfi kullanılmaktadır çoğu zaman.

Mesela bizim Ekim ile ilgili tartışmalarımızda yine bu sorun gündeme gelmişti. Barış Derneği üyeleri imza toplamıştı 12 Eylül'e karşı ve haklarında açılan davada, dilekçelerindeki görüşleri savunmuşlardı. "Bunlar tutarlı demokratlar gibi davrandılar" diye bir yazı çıkmıştı. Ben de "Bu ifade bizim geçmiş tezlerimizle çelişiyor, demokratlık tespitimizi mi değiştirdik yoksa artık Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkını savunmayanlara da tutarlı demokrat mı diyeceğiz" diye bir sayfalık bir yazı yazmıştım *Ekim* dergisinde yayınlanması isteğiyle. Kaldı ki, tutarlı demokratlık için öngörülen koşul,

Kurtuluşa ait değildi, Lenin'e aitti. "Proleter sosyalist saflarda da sosyal şoven kervana katılan yeni bir eğilim doğdu" şeklinde bir başlık taşıyordu yazdığım yazı hatırladığım kadarıyla. Yayınlanmadığı gibi, tepki aldı.

O zaman Kürdistan'dan gelen arkadaşların büyük bir kısmı, kendi iç tartışmaların sonucunda, tepki temelinde görev almadı. Bu benim örgüt anlayışıma tersti, eğer örgütte kalıyorsan hem tartışmaları sürdüreceksin hem de bir organda çalışacaksın diye bir bakışı savundum arkadaşlarla tartışmamızda.

82'de Sezai Sarıoğlu ve Osman Bozkurt'la aynı komitedeydik. Sağ olsunlar ikisiyle de iyi bir ilişkimiz oldu. Anlayış gördüm. O zaman Sezai daha merkezciydi. Doğan'la ilgili tutumu, bize yönelik tasarrufları önemli ölçüde onaylar konumdaydı. Osman Bozkurt arkadaşsa Doğanlara karşı alınan tutuma ve yapılan nitelemelere karşı eleştireldi; birçok konuda benzer düşündüğümüz bir arkadaştı. Daha sonra bir süre Sebahat'la ikisinin evlerinde kaldım, sağ olsunlar, yoldaşça, iyi ilişkilerimiz oldu hala devam eden. Aynı zamanda verimli tartışmalar da yaptık.

Mahir Sayın demokratlık meselesinde yazımıza atıfla, zamanında yapılan uyarının ve eleştirinin dikkate alınmamasını da içeren bir yazının ardından konuyla ilgili öz eleştiri ve düzeltmeler yaptı. Konuyla ilgili Ali Demir'in de uyarı ve eleştiri içeren yazıları olmuştu. Velhasıl Kürt ve Kürdistan sorununun, Türkiye devrimci hareketinde olduğu gibi Kurtuluş hareketi gibi konuya duyarlı bir hareketin de – koşullar ağırlaşınca – en zayıf yanı olduğu görüldü. Kürdistan seksiyonunda çalışmış Mustafa arkadaşın bu görüşleri, hem de bizlere karşı, dayatıcı ve ısrarcı bir şekilde savunuyor olması üzücü ve yaralayıcıydı.

Ekimciler olarak anılan çevre merkez hizipti bizce. Keşke hiziplerin bir arada yaşayabileceği demokratik bir ortam olsaydı. Nitekim RSDİP uzunca bir dönem hizipler toplamı olarak var olmuştu. Aynı partide aynı şeyi düşünmek gerekmeyebilir, önemli olan partinin genel çizgisini, eylemlerinin muhtevasını bozmamaktır. Yoksa partide her gün her saat değişik sorunlar çıkar ve geçmiş sorunlarda beraber düşündüğümüz insanlarla bugün farklı düşünüyor olabiliriz. Farklılığımıza rağmen bir arada yaşayabilecek bir düzey yaratmaktır esas. Bu Kürdistan için de fazlasıyla geçerlidir.

Mesela Doğan Tarkanlar bize dönük, sözlü ya da yazılı biçimde bizlerin milliyetçilikten etkilenmiş olduğunu iddia ediyorlardı. Proletaryanın en yo-

ğun olduğu İstanbul İl Komitesi'nde bu eğilim belirleyici bir ağırlıktaydı. Bu komiteden bir arkadaş "Bizim Kürdistan komitesinden/seksiyonundan haberimiz yoktu" diyebiliyor. Buradan öteye söz söylemeye gerek kalmıyor. Anlattığım ihmallere karşın bizler Kurtuluş çizgisini Kürdistan'da var etmek için tüm gücümüzle çalıştık, ısrarcı olduk. Enternasyonal anlayışa sahip olduğumuz için Kürdistan'daki egemen eğilime ve kuşatmaya rağmen enternasyonalizm, ortak örgütlenme, uluslara göre değil sınıflara göre örgütlenme, ortak mücadele, işçi sınıfının birliği, ezilenlerin birliği diye görüşlerimizi savunarak orada var olmaya çalıştık. Ortak örgütlenme şöyle dursun, oradakiler (Kürdistanî hareketler) bizi sosyal şovenizmden etkilenmişsiniz, inceltilmiş sosyal şovenizmi temsil ediyorsunuz diye eleştiriyorlardı.

Nasıl yakalandın?

Seksiyondaki üyemiz Adil Yıldırım'ın arkadaşlarla çeşitli konularda, daha çok da işleyişle ve istihdamla ilgili yoğun problemleri vardı. Adil'in ailesi Kızıltepe'de, kardeşi Batman'da kalıyordu. Adil buralara gidip geliyor, denetimsiz işler yapıyormuş. Tabii o da haklı olarak "Para yok pul yok, ne yapacağım? Geçinmek için ilişki kuruyorum" diyerek yaptıklarını savunuyormuş. Biz yeniden Kürdistan'a/ Diyarbakır'a gidince hazır bir ilişki bulmadık; daha dağınık, isteksiz ve daha daralmış bir ilişkiyle karşılaştık doğal olarak. Oradaki doktor arkadaşların kendi güçlerini aşan, hesap edilenin ve beklenenin çok çok ötesinde fedakârlıkları oldu. Hepimiz, özellikle daha çok ben, benden önce Burhan, Şermin ve Sedatların evini kullandık, Mehmet Ali de Dr. Binali'nin evini kullandı. Olan imkânlarından yararlandık. Ali Ekber diye bir arkadaş da çalışmak üzere getirilmişti Antalya'dan. Orada bırakıldığı için kırgındı, haklı haksız ciddi eleştirileri olmuş, terk edilmişlik temelli tepkiler de eklenince arkadaşlarla sorunlar çıkmış. Uyarı ve eleştirilere rağmen farklı ilişkiler edinmiş ve takibe açık hâle gelmişti. Takibi nereden, ne zamandan beri yedik sorusu sorulduğunda, farklı zaman ve yerlerden yemiş olabileceğimize dair yaygın ve her birinin inandırıcı yanları olan görüşler ortaya çıkıyordu. Ali Ekber'in bu durumu da içinde olmak üzere, farklı sorunların çözümü için Adil benim gelmemi istemiş. Düşündük, kim gidebilir? Mehmet Ali ile Kenan takip nedeniyle Antep'e taşınmışlar. Adil'le olan sorunu çözemezler çünkü Adil bu arkadaşlarla da sorunlu ve önyargılı. Adil kendisinin dışarı çıkarılmasını, bu koşullarda çalışamayacağını söylüyormuş. Değerlendirdik, Ali Demir birçok nedenle ama özellikle takip nedeniyle gitmemi istemedi. Yakınmalar artınca gidelim dedik çünkü onları sorunlarıyla yalnız bı-

rakmış gibi de algılanabilirdi. Ali Demir'le tam ayrılıyorken, "Bana 15 gün sonra yakalanacağımı söylüyordu rüyamda biri" dedim. O da "Neyse rüyayı boşver de, senin ayakkabıların kötü gel sana bir ayakkabı alalım" dedi. O akşam Antep'e gittim, Mehmet Ali, Diyarbakır'a gitmeme haklı gerekçelerle karşı çıktı. Antep'te bir iki gece kaldım. Oradan Diyarbakır'a gittim. Diyarbakır'a gittiğimde Adil yoktu, Batman'a gitmiş. Zülküf'le görüştüm ve ayrıntılı bilgilendim. Sorunlar ve şikâyetler çoktu, yer değiştirerek konuşmaya çalışıyorduk. Bir kahveye oturduğumuzda "Zülküf siz izleniyorsunuz herhalde" dedim, "Yok canım" dedi. İki üç kahve değiştirdik ama gittiğimiz her yerde aynı tipleri gördüm. Ondan önce oraya gider gitmez bizim oralı, Diyarbakır'ın Çüngüş kazasında öğretmenlik yapan Mehmet arkadaşa göndermek üzere kısa bir mektup/not yazdım: "Mehmet üç-dört gün buradayım, zamanın müsaitse gel görüşelim". Postaneden attım. Polis mektubun fotokopisini almış. (Mehmet benim o zaafımdan dolayı yakalanıp getirildi ve inanılmaz bir işkence gördü. Çok üzüldüm.) Sonra o gün geçti, ikinci gün Adil gelmedi, Sedat ya da Bülentlerin evinden Ali Demir'le konuşmuşum, "Burada herkes çok hasta, sorunu çözdükten sonra geleceğim. Üç gün sonra aynı saatte, aynı yerde görüşelim" demişim telefonda. Adil gelmediği için ben bir gün daha bekledim ama doğrusu iyice tedirgin oldum, izlendiğimizin artık çok farkına vardım ama ne kadar ciddidir onu anlayamadım. O arada Ali Ekber'le görüştüm, terk edilmiş olmaktan dolayı tepkiliydi. Sedat nöbetçi diye kendimce değişik yollardan dolanarak Bülentlere geldim ve o gece yakalandım. Zülküf'e siz izleniyorsunuz diyorum, izleniyoruz diyemiyorum, sanki ben o izlenmeden bağışıkmışım gibi. Hâlbuki avuçları içine almışlardı bizi. Daha önceden de değişik zamanlarda birkaç kez izlendiğimi bana sorguda gösterilen fotoğraflardan anladım. Zülküf oralı, çevresi geniş, girişken ve sevilen bir arkadaşımızdı. Gece saat 11.30'da evi bastılar. Evde ben bir vesileyle tuvalete gidiyorum diye üstümdeki notları yırttım attım ama notların bir kısmı suyun üstüne çıktı, onları aldılar, ama bereket okunacak durumda değillerdi, o notlardan dolayı da epeyce dayak yedim. Bülentlerin yatak odasına *Ekim* dergisinin 2-3 sayısını koymuşlar ve bana soruyorlar "Senin ne işin var bunlarla?" diye. Ben de eğer bizimle sınırlıysa misafir geldim diye kendimle sınırlarım ama eğer grup halinde insanlar yakalanmış ve ellerinde malzeme de varsa o zaman farklı tutum alırım diye düşünüyordum. Bizi götürür götürmez ilk işleri teybi açmak oldu, en büyük şef "Ulan anam avradım olsun, şu üç gün sonra aynı saatteki, aynı yerdeki randevuyu ver, sana fiske vurdurmam" diye küfürler ederek inandırmaya çalışıyordu. Benim de ilk etapta önemsediğim o

üç günü bilgi vermeden atlatmaktı. Daha kimlerin yakalandığını bilmiyordum. Beni alır almaz tabut diye anılan ve işkence yapılan mekânın içinde olan bir yere koydular. Tabut dedikleri yer içinde ancak ayakta durabildiğin daracık, havasız bir yerdi. Yana dönmek, diz çökmek falan mümkün değildi. Yukarıdan mercek gibi ışığı süzerek tek noktadan ısı veren ampul vardı, ısı kafanın tam ortasına geldiği için kısa zamanda fenalık geçiriyor insan. Onun için sık sık kontrol ediyorlardı. Üç günde, askı, elektrik, falaka, akla gelebilecek her türlü işkence ve muameleye tabi tutulur. O zamana kadar kalabalık bir grup olarak alındığımızı seslerden çıkarıyordum ama kimler alınmış bilmiyordum. Evinde yakalandığım Alev ve Bülent Sürmen arkadaşlar da 16 aylık bebekleriyle birlikte alındılar.

Sorgu, işkence... Hoca beni öldürecekler

Diyarbakır'daki gözaltı ve cezaevi sürecini anlatır mısın?

Sorgunun ikinci haftasıydı sanırım, adı esrar eroin kaçakçılığına çıkmış Behçet Cantürk'ü de getirdiler, o da ağır bir işkence görmüştü. Bir kolundan radyatöre bağlamışlardı sanırım. Durmadan bağırarak hava kuvvetleri komutanı dâhil birçok ünlüye verdiği rüşvetleri sayıp duruyordu.

Diyarbakır sorgusunda 43 gün kaldık. Bunun üç gününü adı hastane olan ama benim için cehennem azabı denen yerde, kapıda bekleyen nöbetçi jandarmalardan sorguyu aratmayacak kadar dayak yiyerek geçirdim. Bunların birkaçı da konuşmasından anladığım kadarıyla Kürttü. Dahası doktorların olduğu zamanda da bu hakaret ve kötek devam ediyordu. 43 günün sonunda iki hafta kadar gözaltında yaralarımızın iyileşmesi için tutulduk ama orası da sorguyu aratmayacak uygulamalarla geçti. İstanbul'a getirdiler, Adil'le.

Sorguya dönecek olursam; sorgunun ikinci günü Adil'i karşıma çıkardılar. Adil'in, ütülü ve şık giyimiyle, rahat tavırlarıyla en ufak bir baskı görmediği, en başından uzlaşıp anlaşarak getirildiği her halinden anlaşılıyordu. Sigarası elinde, "Ne hâle getirmişler seni, değer mi bu hâle gelmeye, zaten her şey biliniyor. İstanbul'dakilerin de çoğu yakalandı" diyerek devamla "İlişkileri Kamer sağlıyordu, dolayısıyla bilgilerin çoğu onda. Ali Demir'le görüşen de Kamer" diye olan biteni ayrıntılı, adeta yük kalmasın diye gerekli gereksiz tüm bilgileri gözlerine girmek ve onlara kendini kanıtlamak için gönülden

anlatıyordu. Benim gelirken muhtemelen Antep'e de uğradığımı, Mehmet Ali ve Kenan'ın evlerini bilebileceğimi falan bıkmadan usanmadan anlatıyordu. Çözülmenin ötesinde gönüllü ve isteyerek veriyordu bilgileri. Bana da adeta yalvarıyordu "Ne gerek var" diye. Ben gayri ihtiyari, öfkeyle yüzüne tükürdüm. Buna rağmen Adil bu tutumunu değiştirmeden esas olarak bana karşı ama bildiği tanıdığı diğer arkadaşlara karşı da acımasızca kullandı. 9. veya 10. gün Zülküf yakalandı. Zülküf bizim yakalanmamızdan sonra bir yerlerde saklanmış. Akrabaları ikna etmiş, "Polis ayarladık, gel teslim ol" diye. Tabii o da, büyük bir zaaf ve saflıkla kanmış ve gelip teslim olmuş. Zülküf sonradan yakalandığı ve boylu poslu olduğu için, askeri kanattandır, silah külah da bundadır diye düşündükleri için yapabilecekleri işkencenin azamisini yapmışlar, adını anabileceğimiz işkencenin her türünü uygulamışlar. Çoğunlukla o da benimle bitişik tabutta tutuluyordu. İkimizi aynı anda askıya aldıkları çok oldu. Tabutlukta ölüyordu, uzun boylu da olduğu için. Sözünü ettiğim kafaya verilen ısı nedeniyle. Parmaklarının bir kaçını kırmış, koltuklarının altı sürekli kanıyor, dayanamaz durumdaydı, ikimiz de çok kötüydük. Silah istiyorlardı. O da dayanamadığı noktada "Her şeyi Kamer biliyor, silahları da ona sorun" diyordu. Bana işkence yapmaya başladıklarındaysa ağlayarak "Ben yalan söyledim, doğru değil söylediklerim" diyordu. Ondan sonra polisin yanında benden özür diliyordu. Çok inançlı temiz bir arkadaş olduğundan o durumda bile kuşkum yoktu. Ben de kızarak, "Kendine de bana da gereksiz işkence yaptırıyorsun. Bizim örgütsel silahlarımız yok ki sen ya da ben bilelim" dedim. Diyarbakır sorgusunda cezaevinde, yargılama sürecinde, nihayet yaşamın her alanında konuştuğumuz, yazdığımız ölçülerle bile ifade edilemeyecek kadar ağır ve her anına sömürgeci özellik sinmiş uygulamalardı. Sömürgeci karakter hayatın tüm alanlarında, bizim pratiğimizde de kendini gösteriyordu. Bunu da gelişmenin farklı her aşamasında gördük, izledik ve canlı yaşadık.

Yanlış hatırlamıyorsam İstanbul'daki bir soygunla da bağlantılı olarak sorgulanmışsın.

Doğru. Erenköy'de bir banka soygunu olmuştu. Adil, "Ben kendim 16'lık iki silahı yağ tenekesi içinde, Kamer'in gittiği otobüsün alt bagajına koydurdum, Şaban İba'nın bilgisi dâhilinde alınacaktı" diyerek, benim gerçekten hiç bil-

mediğim bilgiler vermiş. "Sen nasıl bilmezsin" diye tonlarca dayak yedim. Artık öyle bir şey oldu ki her askıya alındığımda bayılıyor ve indiriliyordum kendime gelmem için. Bayıldığıma adeta seviniyordum. Bilen arkadaşlardan birisi, depo olarak kullanılan ve yazılı materyal ve belgelerin de saklandığı yeri vermiş. Dolayısıyla arşiv de ele geçmiş ve Adil'in söylediklerine güç veren birçok veri de ortaya çıkmış oldu. Özellikle konferans ve seksiyon çalışmalarıyla ilgili çeşitli toplantı tutanaklarıydı. Bunların da hemen tamamına yakını benim el yazmalarımdı.

İlk kez PKK'lılar gelmeye başladı o sıra, Ali Oruç, Mahmut Dora, Sıdık adında üç kişi, Hakkâri bölgesinden içeri girerken bir biçimde yakalanmışlar. Ali Oruç'un kabul ettiği, sayısı epeyce fazla öldürme olayı vardı ama geldiklerinde uğradıkları evleri ve insanları vermemek için direniyordu. O vermese de Sıdık arkadaşı birkaç kişi vermiş. Korkunç işkence yapmışlar. Tabutlukta tuttukları için hepsini duyuyor ve dinliyordum. En dayanılmazı da bu durum, başkasına yapılan işkenceye ve sonuçlarına tanık olmak, acısını duyumsamak. Çok korkunç. Yan tabutta Ali Oruç, tabutun dışında da polis duruyordu. Bana, "Hoca beni öldürecekler herhâlde, sen çıkınca ne olur arkadaşlara, 'Ali Oruç partiye ihanet etmedi' der misin?" dedi. Tüylerim diken diken oldu, çok etkilendim, bu denli etkilendiğim az şey olmuştur hayatımda. Sonra cezaevi hücrelerinde beraber olduk. Arkadaşlarına, "Hocaya sahip çıkın" diyormuş. Tabutlardan sonra hücreler vardı. Hücreler, içinde iki büklüm olunan daracık yerlerdi. Zaten orada emir komuta vardı. Gardiyanlara komutanım diye hitap edilirdi. İstanbul'da da komutanım deyince "O nereden çıktı şimdi, sana da komutanına da..." diyerek terslerlerdi. İstanbul'da birkaç kez kaba dayak ve falakanın dışında ağır bir işkence görmedim. En çok da konferans yeri için bastırdılar. Bana bir sabun verdiler, "Git tuvaletlerde hortum var yıkan çok kokuyorsun" dediler. Buz gibi soğuk suyla defalarca sabunlandım.

Ali Oruç'a daha sonra ne oldu?

Hatırladım olayı. Ali Oruç ve arkadaşları bir köyde beklenmedik bir şekilde askerlerle karşılaşmışlar. Askerlerin komutanı olan başçavuşu rehin almışlar, sonra ev askerler tarafından sarılmış, köylüye zarar gelmesin diye bunlar teslim olmuş. Çok işkence ve eziyet gördü. Cezaevleri aynı zamanda siyasal

okul işlevini de görüyordu. İki cilt roman yazacak kadar kendini geliştirmiş olarak dışarı çıktı yirmi küsür yıl yattıktan sonra. Kendisiyle daha sonra karşılaşmadım.

Banka memurlarıyla karşılaşman nasıl oldu?

Ben kabul etmiyorum ya, Adil iki de bir, "Kesinlikle bu soygun işini biliyor" diyerek tahrik ediyordu. Adam arkadaşlarına işkence yaptırmak için adeta özel görev edinmişti. Beni zora sokmak, kendi durumuna düşürmek ve belki de öç almak için elden gelen ne varsa yapıyordu. İtirafçı ve işbirlikçi olduğu gibi, ilgili ilgisiz bir yığın insanı yakalatıp getirtti, özellikle de Kızıltepe'den. Ama Kızıltepeliler de, onun ailesini Kızıltepe'de yaşayamaz hâle getirdiler ve ailesinin onun üzerinde baskı kurmasını sağlayarak mahkemenin bir aşamasında gerçekten ilişkisi olmayan kimi insanlarla ilgili ifadesini değiştirmesini sağladılar. Orada yaşayamaz hâle gelince ailesi göç etmek zorunda kalmış. Ailesi de onun üzerindeki baskısını iyice arttırmış. Bunları avukatlardan öğreniyorduk tabii.

Adil Yıldırım, Bülent Sürmen'le ilk olarak gözaltında tanışmasına rağmen "Tanımıyorum ama böyle bir arkadaşımız var, Kamer onun evinde kalıyor, bizimle irtibatlı" demişti. Bunun üzerine Bülent, "Bari bilmediğin değil, bildiğin şeyleri söyle" dediğindeyse, "Yok ben ne biliyorsam, ne duyduysam hepsini söylerim çünkü kendimi kurtarmak zorundayım" demiş. Polisle işbirliğinin ulaştığı boyuta örnek olsun diye anlatıyorum. Dağarcıkta ne var ne yok hepsini anlatmış.

Sorgunun 13. ya da 15. günü İstanbul'dan banka memurlarını yüzleştirmek için getirdiler. Kadın çalışanlardan biri, "Bir daha bağırsın, tam çıkaramadım" diyordu. Bankayı soyarken bir aksilik olmuş, soyan ve kaçanlardan birisi kaçarken, "Allah kahretsin" diye bağırmış. Beni defalarca "Allah kahretsin" diye bağırttılar. Bağırtın diyen kadının sessiz konuşmasına karşın, "Kesinlikle bu değil" dediğini duydum. Doğal olarak rahatladım, bir de yanlışlıkla, "Evet bankayı soyanlardan birisi de buydu" dese üstüme bu kez başka türlü geleceklerdi. Adilin silahları benim gittiğim arabanın bagajında gönderdiğini söylemesi iddiasıyla da birleştirince işkenceci polisler için vazgeçilmez bir işkence gerekçesi çıkardı. Gerisin geri beni tabuta götürdüler, "Tamam yaktık ulan seni, bankayı soyanlardan birinin sen olduğunu söylü-

yorlar" diyerek üstüme geldiler, kaba dayak, tekme yumruk giriştiler ama blöf yaptıklarını anladım. Diyarbakır'dan İstanbul'a gidişimin birinde benim bindiğim otobüsle göndermişler silahları. Bir defasında da izlenmişim, ama bir noktadan sonra izimi kaybetmişler.

Bir işkence ya da askı anında bayılmışım. Parklardaki banklara benzeyen bir banka sırt üstü yatırmışlar. Bir zaman sonra kendime geldim. Ama çok kötüyüm. Polislerden biri dizimin üstüne koydu ayağını, topuğuyla hafif döndürerek bastırınca kaydı. Bir ses duydum ve sanki diz kapağım yerinden oynadı. Büyük bir acıyla tekrar kendimden geçtim, fenalık geçirdim. Dizimde hızlı ve abartılı bir şişme oldu. Dr. Sedat'ı çağırdılar. Sedat, "Menüsküs olur, durum kötü mutlaka doktora götürmek gerekir" dedi. Birkaç tokat atarak, "Ulan siktir ol eşek oğlu eşek, ne yapılacaksa burada ve sen yapacaksın" dediler. Sarının Sedat'ın önerisi üzerine kalın bir şırınga getirdiler. Ben göz bandının altından aşağı bakarak görmeye çalışıyordum. Şırıngayla kapkara kan çekip boşaltıyordu Sedat. Buna aralıklarla devam etti, Sedat çok üzülüyor, fırsat oldukça durumumu soruyordu. Şırınganın batırıldığı yerden aşağıya doğru akan kanı orada bulunan eğitimli ama komut verildiğinde saldırgan, iri yarı köpeğe yalatıyorlardı. Gerçekten Diyarbakır'da hem sorgu hem de cezaevi süreci sömürge bir ülkede görülebilecek tüm uygulamaları fazlasıyla yaşatan ve teslim almakla yetinmeyip, kişiliksizleştirmeyi, ihaneti dayatan bir öze, bir amaca sahipti. Sorgulamanın bir aşamasında beni alıp bir başka yere götürdüler. Sarının birkaç km denebilecek uzaklıkta bir yerdi. Orada gözlerimi açtılar. Bir odada sandalyeye oturttular. Temiz giyimli, hallerinden işkenceci olmadıkları anlaşılan iki üç kişi vardı. Kötü davranmadılar. Herifler benimle ilgili, ailemizin çevrede sevilen sayılan, Türk ve Alevi, itibarlı bir aile olduğunu, ağabeyimin kaymakam olduğunu vb. ayrıntılı bilgileri aktararak, her şeyi izleyip bildiklerini belirterek beni etkilemeye ve "Ne işin var senin bu türden işlerle?" deme noktasına gelmeye çalışıyorlardı. Umutlarını kesince de hareketle ilgili sorulara geçtiler. Uzun uzun Kurtuluş ne yapmak istiyor, – bilmiyorlarmış gibi – önderleri kimlerdir, PKK ile niye farklı düşünüyorsunuz, siz niye ortak örgütlenmeyi savunuyorsunuz diye klasik ve bilinen sorular soruyorlardı peş peşe. Olabildiğince kısa cevaplarla geçiştirmeye çalışıyor, daha çok da kimdir bunlar ve sonucu nereye varacak, ne olacak diye kuşku ve korkuyla bekliyordum. Arada da, "Sizde askeri adamlar kimler?

Bankayı sizinkiler soydu ve sen de silah götürmüşsün, soyguna karışmamış olsan bile soyanları biliyorsundur" vb. sorular soruyorlar, istedikleri cevabı almadıklarında zor kullanıp diretmiyorlardı. Sonra benim bu kafayla çok sıkıntı çekeceğimi belirterek, nasihat türünden laflar edip gözlerimi bağlayarak geri getirdiler sorgu yerine.

39. günde iyice kötüleştim. Ayakta duracak hâlde değildim, hastaneye kaldırdılar. Sorguyu arar oldum. Sırt üstü yatmak zorundasın. Bir bileğimden somya demirine kelepçelenmişim, kapıda hâllerinden ve dillerinden Kürt oldukları anlaşılan iki asker vardı ve çok kötü davranıyorlardı. Doktorun yanında bile sövüp dövmeye çalışıyorlardı. Doktor son derece ilgisizdi, şikâyetlerime olumlu olumsuz cevap vermeden çekip gidiyordu. İkinci ya da üçüncü gün götüren ekip gelip beni aldı. Artık sorgu bitmişti. Gözaltında hep beraberdik. Diyarbakır'da işkenceli sorgu yerinden sonra, askeriyenin içinde güya yara berelerin geçmesi için bekletilen bir başka yere götürdüler. Ama burası da sorgu yerinden çok farklı değildi.

Bir bütün olarak teslim almak amaçtı. Örneğin Türkiye'de tek tip elbiseyi giyip kurallara uyulduğunda biterdi iş. Orada bununla bitmiyordu, ihanet ettirmekti nihai amaç. Bu sorgu sürecinde başlar, cezaevi işkenceleriyle devam ederdi ve mahkemeler de buna uygun cezalarla noktalardı. Zincirleme birbirini tamamlayan bir ilişki vardı bu kurumlar arasında. Hücrelerin girişine, "Ben bir vatan haini ve bölücü olarak geldim, bir Türk ve Müslüman olarak çıkacağım" yazısı yazılmıştı ve bunun gerçekleşmesi için yapılması gereken her şey yapılırdı. Sözünü ettiğim sorgu, cezaevi ve mahkeme süreçlerinde de uyum içinde devam ederdi. Her şey bu tip insan yaratmak içindi. Her tarafa yazmışlar, "Türk, öğün, çalış, güven", "Türkçe konuş, çok konuş". Boyasından bezine kadar tüm malzeme mahkûmların parasıyla alınırdı. Her yere bayrak, Türk büyükleri, kurulmuş kaç Türk devleti varsa bunların kuruculanının fotoğrafları aralık kalmaksızın koğuş ve malta duvarlarına yaptırılırdı resim becerisi olan mahkûmlara. Gözaltından sonra arkadaşlar cezaevine gittiler, ben ve Adil İstanbul'a götürüldük. Seyfi, Doğan ve bir başka arkadaşla bizi yüzleştirdiler. Adil'i ayrı, beni ayrı bir hücreye koydular. "Sen burada konferansa katıldın mı?" diye sordular. Orada kaba dayak attılar ama Diyarbakır'la mukayese edilecek bir işkence yoktu. Konferans yerini söylemem ve

göstermem için ısrarlı olduklarında bir kez falakaya yatırdılar. Hücrede battaniye vardı, rahattım yanı. 21 ya da 22 gün sonra geri getirdiler Diyarbakır'a. Biz aynı davadan yargılandık İstanbul'da yakalanan arkadaşlarla. Seyfi arkadaş merkezdendi. Biz benzer savunmalar yaptık ve savunmayı hangi koşulda yaptığımıza tanık olduğu için Bülent arkadaş anlatsın. Bana sevk ve idarecilikten 24 yıl verdiler. Yaptığım savunmadan dava açtılar ve 7 yıl da savunmadan verdiler ama sonradan bozuldu ve düştü. Örgüt üyesi olduğum için normalde sahte kimliğe dava açmamaları gerekirdi ama sahte kimliğe de dava açtılar. Kahramanmaraş olaylarında afişlemeye çıkmış, yakalanmıştım. Ona da ayrıca dava açtılar. Toplam, savunma hariç, 27 yıl ceza verdiler. Burada bizim arkadaşlar 14 yıl aldı. Bu da iki ülkede uygulama farklı hukuka işaret eder.

Bir şey daha anlatayım, ceza aldım hücrelere döndüm, ismini hatırlayamadığım PKK'li bir arkadaş, Mehmet Akbaş olabilir, Kürtçe türkü söylüyordu. Selim Çürükkaya'nın ısrarı üzerine: "Bemalı[2] söyle". Bemal Kürtçe bir türküdür, hüzünlü, yürek yakan cinsten. Köyde eşek sırtında, PKK'lilere erzak taşımış. 7 gün var köyün en güzel kızıyla evlenmesine (kendi tabiri), bu sırada yakalanmış. Bemal, yani evsiz, evimin kadını ama evsiz kalmışım anlamında bir türkü yakmış, sesi çok güzel, içten ve yanık söylüyordu. O hücrelerde 99 kişi kalıyorduk. Bir Dev-Yolcu, birkaç Ala Rızgarici, Mehmet Şener, Selim gibi birkaç kişi hariç, geri kalanların hemen hepsi idam ve müebbetlik. "Hoca sana kaç yıl verdiler?' diye sordu Akbaş. "24 yıl" deyince, "E hoca sana hiçbir şey vermemişler" dedi. Kendince haklı, eşek sırtında erzak taşımış, köyün en güzel kızıyla evlenmesine günler kala yakalanmış ve müebbet almışken, benim 24 yıl almış olmam için ne diyebilirdi? Ölçü, idam ve müebbet. Diyarbakır'da direnmek, tek tip elbise giymemek ya da marş söylememek, emir komuta ilişkisine uyup uymamak olmaktan çıkmış, ihanet edip etmeme çizgisine dayanmıştı. Selim Çürükkaya, "Bana saatlerce işkence yaptılar 'Türküm' demem için. Eşimi kadınlar koğuşundan getirip çırılçıplak soydular, tecavüz edeceğiz dediler, ağlayarak' Ben Türküm' dedim, eşim bana tükürdü" demişti. Amaç ruhen, fikren teslim almak, hiçleştirmek, düşkün kılmak ve kişiliksizleştirmekti. Diyarbakır'ın şahsında, Kürdistan hareketle-

[2] Evsiz, barksız.

rinin önder takımını, PKK'nin hem önder hem de diğer kadrolarını, onların şahsında kitlesini teslim almak, dahası ihanet noktasına sürükleyerek Kürdistanî güçleri, devrimcileri teslim almak ve bir daha kendilerine gelmemek üzere direnç noktalarını kırmış olmaktı. Dersim isyanı sonrasındaki uzun suskunluk dönemini yeniden elde etmekti amaçlanan. Ama bunu gerçekleştiremediler. Biz gittiğimizde koşullar kötüydü, kaba dayak vb. işkenceler devem ediyordu, özellikle mahkemelere gidiş gelişlerde ama tüm bunlara rağmen bu durum vahşet dönemiyle karşılaştırılamazdı.

Üzerine yeterince kitap yazılmış "Diyarbakır Zindan Gerçeği" direnişi, PKK önderlerinin, özellikle Mazlum Doğan'ın Newroz meşalesini simgeleyen üç kibrit yakarak intihar şeklindeki isyanı ve direnişe çağrısı, bugünkü mücadelenin ana mayası, temel dayanağı ve besleyicisi oldu. İçerde komün halinde yaşanıyordu, örnek bir dayanışma ve sahiplenme vardı. Örgütsel disiplin ve eğitim devam ediyordu olanaklar ölçüsünde. İçerde eğitim amaçlı gazete çıkarmaya çalışıyorlardı. Toplumlarla ilgili benden de birkaç yazı yazmamı istemişlerdi. Tanık olduğumuz şey oradan çıkanların ezici çoğunluğunun dağa çıktığıydı. Aslında başka seçenek de kalmamıştı; ya PKK'li olursun veya onlarla hareket ederek mücadele edersin ya da devletten yana olursun. Mehmet Gezgör adında bir arkadaş vardı, Ankara'dan gelmişti 1986'da, Orhan Hançerlioğlu'nun *Felsefe Sözlüğü* kitabını nasıl sakladıysa, içeri sokmuştu. Bizim için bulunmaz bir kaynak olmuştu. Herkes, "Bu gece bende kalsın" diye ısrar ediyordu. O arkadaş çıktı, kısa bir zaman sonra çatışmada ölüm haberi geldi. Hepimiz çok üzmüştük, kabullenememiştik. Hayat dolu, mücadeleci, zeki bir arkadaştı. Bu mücadele için de binlerce insan hayattan çok erken ayrıldılar. Son tahlilde değirmen gibi insan öğüten bir özelliğe sahipti.

Siz gözaltındayken başka siyasi örgütlerden kişiler de var mıydı?

Hatırladığım kadarıyla grup halinde kimse yoktu. Hangi birini anlatalım. PKK'nin bazı tespitleri incelenmeye, okunmaya, dikkate almaya değer. Kürdistan'ın en gelişkin, önder konumunda olan kadro ve taraftarlarını toplayıp kitlesel olarak o cehennem gibi yere getirmişler. Orada bulunanları teslim alır, kişiliksizleştirir ve itirafçı konumuna düşürürsek, Kürdistan'ı da teslim almış oluruz diye düşünüyorlardı. Bu TC'nin değişmeyen politik mantığı

olagelmiştir. Bunu zaman zaman cezaevinde başarır gibi oldular ama nihayetinde direnme ruhu ve iradesi, ağır bedeller pahasına galip geldi. Geçmişte yaşananlar ve yaşanmakta olanlar dikkate alındığında, PKK'nin zoru ve şiddeti mücadelede bir yöntem olarak öne almasının anlaşılır bir yanı var. Bu anlamıyla PKK'nin bir öç alma hareketi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Dışarıdan konuşmak kolaydır ama Diyarbakır Cezaevi ve Kürdistan'daki mücadele söz konusu olduğunda daha dikkatli ve özenli olmak, düşünerek söz söylemek gerekir diye düşünüyorum.

Cezaevinde komün, tartışmalar, savunmalar

Daha öncesinde cezaevi deneyimin var mıydı?

Hayır, yoktu. Bu ilkti ve 7 yıl yattım. Üç yıl kadar Diyarbakır'da kaldık, sonra aynı davadan hüküm giymiş arkadaşlarla Malatya Cezaevi'ne geldik. Malatya'da açlık grevine katıldık. Orada 5-6 ay gibi kısa sayılacak bir süre kaldım. Açlık grevine girdiğimizde bizi hücrelere aldılar. Tuz bile vermiyor, suyu da aralıklarla akıtıyorlardı. Yazdı ve hücreler çok sıcaktı, devamlı terliyorduk. 16. günde kalkarken gözlerim kararıyor, neredeyse yürüyemiyordum. Oysa daha sonraki süreçte, 30 küsür günü geçkin açlık grevlerinde bile bu duruma düşmemiştim. Haydar Ağabeyim gelmişti görüşmek için. Aynı zamanda avukatımdı artık. Onunla görüşmeye o haldeyken çıkmak istemedim. Direttim ve tuz aldıktan, kendime biraz geldikten sonra gittim görüşe. Açlık grevinin bitiminin 2. günü sürgüne gidecekleri hazırlanmak üzere okudular. Antep'e, hücre tipi cezaevine götürdüler. Malatya'da kabız olmasınlar diye sözüm ona bize iyilik yapmak için çorbanın içine deterjan atmışlardı, herkes ishal olmuştu. Antep'e gidene kadar çok sıkıntı çektik. Tuvalet ve ihtiyaç molası yoktu. Beş-altı saat ring denen kapalı, havasız ve iki tarafa çakılmış tahtalara oturarak, kimi zaman ayakta, zor ve sıkıntılı bir yolculuk yaptık. Antep, F tipi Hücre Cezaevi'yle ilgili bir yığın tevatür konuşuluyordu. Hücrelerin karanlık, rutubeti yoğun, insanın uzun süre yaşayamayacağı kadar kötü olduğunu falan anlatıyorlardı. O dönem cezaevleri girişinde, "Hoş geldin dayağı" neredeyse kuraldı. Malatya'ya geldiğimizde, kapıda kötü dövmüşlerdi hepimizi. Bu rutin hoş geldin dayağıymış. Sedat arkadaşın kaburgası kırılmıştı. Siyasi savunma yapmış biri ve grubun başı olduğum varsayımıyla beni de bir

güzel benzettiler tabii. Ayakta duracak hâl kalmamıştı. Malatya Cezaevi'nden sonra Antep Hücre Tipi Cezaevi'ne geldik. Malatya Cezaevi'ne girişteki "hoş geldin dayağı" faslını bekliyorduk. Direnecek hâl kalmamış, ama "Soyunun!" derlerse soyunmamak için direneceğiz diye herkes hemfikir. Çok susamışız, arkadaşlardan birisi umutsuzca, "Memur bey bir su içebilir miyiz?" dedi. Memur bey bolca su getirdi. Dolu dolu kemal-i afiyetle içtik sırayla hepimiz. Soyunun demelerini veya saldırmalarını bekliyorduk ama bizi bodrumdaki hücrelere indirdiler. Hücrelerde ranza ve yatak vardı. Nesimi Rizgari davasından bir arkadaş bizi nelerin beklediği konusunda merak içindeydi ve sık sık görüş ve yorumlarımızı soruyordu. İyimser yorumlar yapmaya çalışıyorduk, inanmıyor olsak da. "Yukarıdakiler açlık grevindeler, siz açlık grevine girecek misiniz yoksa karavana gelecek" diye sordular. Elbette, "Gireceğiz" dedik. Neyse, biraz sonra Celal Pedik diye Partizancı bir arkadaş geldi ve bağırarak "Uşaklar ben Partizan sorumlusu Celal Pedik" dedi. Dolayısıyla kaygılarımızın önemlice bir kısmı geçti. Dört gün sonra açlık grevi bitip arkadaşların yanına çıktığımızda, geldiğimiz cezaevlerine göre çok rahat koşulların olduğunu gördük. Kitap ve kaynak sorunu yoktu. Çıkan tüm dergiler, hatta Serxebun bile geliyordu bir biçimde. Çünkü yasak listesinde yazılı olmayan her yayın giriyordu. Antep'te ünlüler vardı, ben gittiğimde Ertuğrul Kürkçü çıkmıştı. Antep'ten tahliye oldum. Farklı siyasetlerden gelmiş birçok arkadaşla önemli dostluklar geliştirdik. Çeşitli konularda konuşup verimli tartışmalar yaptık. Antep Cezaevi sözcüğün gerçek anlamıyla okul oldu bizim için. Komün olarak yaşadık. Aynı davadan 9-10 kişiydik. Çeşitli konularda düzenli seminerler yapmaya çalışıyor, *Yeni Öncü* dergiside çıkan yazıları, özellikle sosyalist demokrasi yazılarını konu edinip değerlendirerek, tartışmaya çalışıyorduk. Halepçe Katliamı'yla ilgili verdiğimiz dilekçe nedeniyle açılan davaya karşı hazırladığımız siyasi savunmaya Zafer arkadaş da imza atmıştı. Hayatta olmayan Aziz arkadaşın ve daktilo edilmesinde İsmet Papila'nın katkılarını belirtmeyi bir borç bilerek, sevgi ve özlemle anmak istiyorum.

15 Nisan 1991 de çıktıktan birkaç ay sonra da askere gittim. Cezaevindeki arkadaşların birçoğuyla bu kez askerde buluştuk, Mustafa Erdemli de dâhil. Askerliğimi Tokat Avcı Er Eğitim Tugayı'nda yaptım. Beş bin lira ödeyerek

üç ay askerlik yaptım. Cezaevinde beraber olduğumuz ya da tanıdığımız birçok arkadaşla bu kez askerlik nedeniyle bir arada olduk.

Doğrusu benim tasarladığım, kurguladığım geleceğe...

Hapisten ilk çıktığın günü anlatır mısın?

Turgut Özal döneminde çıkarılan Şartlı Salıverme Yasası'yla 1991 yılı 15 Nisanında tahliye oldum. Naciye ile Haydar Ağabey beni almaya gelmişlerdi. Doğrusu buruk bir sevinç oldu bizim için. Beraber olduğumuz birçok arkadaşı içerde bırakarak çıkmak, yarımızı içerde bırakmak anlamına geliyordu. "Bölücülükten", 125. Maddeden yargılanmış olan Kürtlerin içeride kalmış olması, bir kez daha Kürtlerin zenci muamelesi gördüğünü kanıtlıyordu. Bizim ekipten Kaçaroğlu ve birkaç müebbet almış arkadaş kalmıştı. Onlar da üç ay sonra çıktılar. Yalnız onlar değil, Kürtlerin de büyük bir kısmı çıktı. Diyarbakır üzerinden İzmit'e geldik. İzmit'te bir buçuk iki ay kaldıktan sonra askere gittim. Doksan gün de askerde kalınca benim hayata müdahil olmam Eylül sonu veya Ekim ayı gibi oldu.

Çıktıktan sonra, İlhami Aras ve Ali Demir dâhil farklı arkadaşlarla görüştüm. *Yeni Öncü* dergisine uğradım birkaç kez. Doğrusu benim tasarladığım, kurguladığım geleceğe dair düşündüğüm örgütlenme anlayışıyla ve çalışma tarzıyla, arkadaşların içinde bulunduğu somut durum pek örtüşmüyordu. Uzun zamandır ayrı koşullarda ve farklı mekânlarda kalmış olmamızın da farklılaşmamızda etkili olduğunu düşünüyorum. Geçmişte Kürdistan sorunu nedeniyle yaşadığımız çelişkinin ve güvensizliğin bunda önemli payı olduğunu söylemek mümkün. Zaten geçmişle yüzleşme temelinde kolektif bir değerlendirme yapılmış, aynı ve farklı olduğumuz konular da belirlenmiş değildi. Tarih olmuş bitmiş bir şey değildir. Tarih geçmişin, edinilen bilgiler ve yaşamsal deneyler ışığında yeniden ve yeniden ele alınıp, eleştirel bir bakışla değerlendirilmesi ve sonuç çıkarılmasıdır. Bizde sözle pratik arasında mesafe açılmış, sözün sosyal pratik içindeki yaptırım gücü ve inandırıcılığı iyice azalmıştı. Pratiğin en önemli bilinç üreticisi olduğu gerçeğini neredeyse görmezden ve duymazdan gelmiştik. İndirgemeci ve sığ bir sınıfsal bakış söylemlerinin arkasına sığınılarak, Türkiye sosyalist hareketinde var olan iflah

olmaz hastalık neredeyse Kurtuluşa da bulaşmış; Kürt ve Kürdistan sorunu es geçilmiş, görmezden gelinmiş ve tali görülmüştü. Kürtler ve Ermeniler sözkonusu olduğunda genelde Türkiye sosyalistleri ton farkıyla, Kurtuluş da özellikle *Ekim* dergisi perspektifi ve uygulamalarıyla, deyim yerindeyse "Renk körü" durumuna düşmüştü.

Kürt ve Kürdistan meselesi Türkiye devrimci hareketinin zayıf karnı

Artık Kürdistan'da TKKKÖ yok. İsimdeki Kuzey Kürdistan (KK) ibaresi de kaldırıldı. Bununla Kürdistan'da örgütlenmeye gerek yok mu denildi?

Süreç değişmiş, Kürdistan özgürlük hareketi toplumsal hayatın tüm alanlarına nüfuz ederek rakipsiz hâle gelmişti. Dolayısıyla K. Kürdistan'da Kurtuluş için örgütlenme iddiasında olmak, geçmişin doğru tezlerine karşın, örgütlenmedeki başarısızlığı da dikkate alındığında gerçekçi değildi. Temel görev Türkiye'de işçi sınıfı ve toplumsal muhalefet güçlerini enternasyonalist bir çizgide örgütlemek olarak belirleyip gereğini yapmak olmalıdır. Bunu ne kadar yaptık ya da yapıyoruz, tartışılması gereken bu bence. Kürdistan özgürlük hareketiyle, olduğu kadarıyla Türkiye devrimci hareketi arasında hem ideolojik politik değerlendirmeler hem de örgütlenme, mücadele araçları ve kitleselleşme bakımından önemli farklılıklar doğmuş, makas iyice açılmıştı. Objektif koşulların ve zorunlulukların dayatmasıdır beraber yürümeyi sağlayan. Sosyal hayat ve siyasal mücadele başka bir düzey ve tarz kazanmıştı. Başka parçalarla ilişki eskisinden daha önemli ve öncelikli bir özellik kazanmıştı. Kısaca organik bir ilişki ve ortak örgütlenme yerine ayrı örgütlenerek ortak mücadelenin çeşitli biçimleri üzerinde düşünmek daha gerçekçi görünüyordu bu koşullarda. Nesnel ve öznel zemin Türkiye devrimci hareketinin Kürdistan'da örgütlenme koşullarını en azından anda ve yakın gelecekte ortadan kaldırmış görünüyordu. Dünyada ve Türkiye'de yaşanan süreçten dolayı kitlelerde güven, itibar ve prestij yitirmişti geleneksel Sosyalizm. Onun için barikatı en geri noktaya kurarak oradan yürümek gerekir anlayışıyla, uzun tartışmaların ardından ÖDP kuruldu. Hem tartışma sürecine hem de kuruluşuna ve çalışmalarına olanaklar ölçüsünde katılmaya çalıştım ve görev aldım kişisel olarak. Başlarda cazibe merkezi oldu ama kısa bir süre sonra es-

ki geleneksel ve grupçu refleksler devreye girince dağıldı. Her zaman olduğu gibi ayrışmayı belirleyen konulardan biri, belki de en önemlisi, Kürt ve Kürdistan meselesi oldu. Bu mesele Türkiye devrimci hareketinin zayıf karnı olmaya devam ediyor ve edeceğe benziyor.

Ben BSP'de yer almadım, daha çok yasal düzlemde kurulmuş olan HEP, DEP gibi partilerle, üyesi olmadan, faaliyetlerine katılmaya, güç katmaya çalıştım. 86'daki seçimlerde Kocaeli'de Sungur Savran da adaydı. Bir ay kadar, Filiz'in de katıldığı yoğun ve verimli bir çalışma ilişkisi içinde beraber olduk. İzmit'te, İzmit'in yerel dinamikleri sayılabilecek bütün devrimci yapılar ve çevrelerle ilişkideyim. Sendikalarla yakın durarak, mücadeleden, teorik ve siyasi tartışmalardan kopmamak üzere, çıkan yayınları ilgiyle yakından izlemeye çalışıyorum. Şimdi de ağırlıklı olarak siyasi faaliyeti, Türkiye'de kurucusu olduğum Halkların Demokratik Partisi ve Halkların Demokratik Kongresi'nde yürütüyorum.

Özel hayatındaki gelişmelerde neler oldu?

Çıktıktan birkaç ay sonra üç aylığına askere gittim. Döndükten sonra ağabeyimin kız kardeşimle kurduğu zücaciye gibi bir dükkânı vardı, o bana kaldı. Onu bir yıl kadar sürdürdükten sonra da tasfiye edip, küçük bir kitap kırtasiye dükkânı açtık. Filiz'in ağır bir beyin ameliyatını ve ayrı dönemde sevgili oğlumuz Baran'ın nefrotik sendrom gibi zor atlatılan, uzun süreli tedavi gerektiren çok sıkıntılı dönemlerini dayanışarak, daha çok da sevgili Filiz'in özeni, dayanma gücü, özveri ve metanetiyle atlattık. Filiz'in bir sigorta acentesi var zar zor yürüyen. Karınca kararınca dayanışarak mütevazı bir yaşam sürdürüyoruz. Aslında dershane öğretmenliği düşünüyordum ama tahditli olduğum için Milli Eğitim onay vermezdi. Üç yıl öncesine kadar sabıka kaydım vardı ve işin ilginç yanı benim kırtasiyede damga pulu satmam için bile izin alamadım. Damga pulu satmak da "Temiz vatandaş" olmayı gerektiriyordu. Şimdi karınca kararınca geçiniyoruz. Anlayış ve düşünüş olarak yaşadığımız sürecin ardından bu kadar atıl, kendine yeten, kıyısından ucundan ilişki götüren birisi olmak istemezdim doğrusu. Ama hayat böyle bir şeyi dayattı. Olduğu kadarıyla devrimci sürecin içinde olmaya çalışıyorum. Bugün daha çok yasal düzlemde, meşru mücadele içinde olan, ağırlıkla Kürtlerin oluşturduğu ama değişik eğilimlerden insanların da yoğun olarak yer aldığı

ve Türkiye'den çeşitli örgüt ve çevrelerin de bileşen olarak katıldığı partilerde oluyor bu çaba. PKK hareketini ve mücadelesini önemsiyor, yakından izliyor olmakla beraber, teorik ve siyasi çizgisine ciddi eleştirilerim ve itirazlarım var. Dolayısıyla döneme damgasını vuran Kürt hareketinden ve daha çok da mücadelesinden öğrenilecek çok şey olduğunu düşünüyorum. Türkiye devrimci hareketinin de öğrenecek çok şeyi olmalı bu hareketten. Türkiye devrimci hareketi Kürt hareketini eleştirme hakkına tabii ki sahip, ama sadece eleştiriyle yetinilecek bir şey değil. Eleştiri hakkını elde etmek gerekir. Artık PKK yalnız Türkiye Kürdistanı hareketi değildir, aynı zamanda Suriye, Irak ve kısmen İran Kürdistanı hareketidir de. Dolayısıyla sorunu bu genişlikte düşünmekte fayda var. Lenin de der ya, "Biz sınırları meşru görmeyiz, ama plan program yaparken o sınırları temel alınız". Bu Kürdistan içinde kısmen geçerli olmakla beraber epeyce aşılmış gibi görünüyor. Zaten Kürt hareketinin gündeminde de Kürt devleti kurmak gibi bir amaç yok. UKKT hakkı, sınıf temelli çözüm, devlet ve iktidar sorunu vb. konularda Marksist-Leninist görüşleri aşılmış sayarak, dahası reddederek epeyce farklı bir çizgiyi savunuyorlar. Tartışma konusudur ama yeri değil; şu kadarını söylemek isterim, Kürt özgürlük hareketinin savunuları, Türkiye devrimci hareketi ve birlikte mücadele için işi önemli ölçüde kolaylaştırmış, propaganda ve örgütlenme olanaklarını çoğaltmıştır. Türkiyelileşme tezlerindeki ısrarı, kullandığı silahlı mücadelenin gölgesinde kalmış olsa da, önemli olanaklar sunuyor örgütlenme ve ortak iş yapma zeminı bakımından.

Resmi tarihle sosyalistler de derinlikli hesaplaşamadı

Ermeni ve Alevi sorunu tartışmaları Kurtuluş'ta nasıl yaşandı?

Ermeni sorunu gibi köklü bir sorun bir yana, Alevi sorunu da ağırlığı oranda ayrı bir başlık olarak gündemimizde hiç olmadı. Kemalizm'i anlayabilmenin en önemli uygulama alanlarından birisi, Kürt meselesiyse bir diğeri (İttihat Terakki bağlamıyla) Ermeni sorunudur derim. TC'nin oluşması, yetkinleşmesi ve giderek şiddete dayalı bir devlet haline gelmesi, sınıfsal niteliğinin yanında esas olarak bu iki meseleye yaklaşımı ve uygulamalarıyla TC geleceği belirlenmiş bir devlettir.

Mazlumların, koşullar oluştuğunda nasıl birer zalime dönüşebildiğini de Kürtlerin Ermenilere dönük tutumundan görmek mümkün. Ermeni Soykırımı'nda Kürtlerin rolü görmezden gelinemez. Hamidiye Alayları'nın devletin katliam politikasının hayata geçmesinde belirleyici rolü olduğunu ve Kürtlerin de mal mülk edinme, inanç farklılığı ve devletin yönlendirmesi nedeniyle katliamda bilerek ve isteyerek rol aldığını belirtmek gerekir. İslami devlet ve hilafetin korunması söylemiyle Kürtler yedeklendi. Oysa Ermenilerin Kürtlere karşı, özünde bir düşmanlığı yoktu. Tersine Kürtlerin de hedef olduğunu görüyorlardı. Ermeni Soykırımı'ndan sonraki amaç, kalanları önce Müslüman sonra da Türkleştirmekti. Talat Paşa, "Asimile etmemiz gerekir. Dersim Kürtleri, Ermenilerle tavır alıyor ve onları koruyup yardım ediyorlar. O nedenle onları da mutlaka bastırmak gerekir" diyordu. 1920'den başlamak üzere Kürtler iç düşmandır, başkaldırıları bastırılmalıdır ve mutlaka asimile edilmelilerdir, Kürt Alevileri Türkleştirmek yetmiyor, aynı zamanda Sünnileştirmek gerekir söylemleri değişmez ve vazgeçilmez temel bir politik tutum olmuştur TC'de.

Tüm zamanlarda önemli ve öncelikli bir sorun olan kadın sorunu da dâhil, Ermeni, Kürt ve Alevi sorunu gibi sorunlar, işçi sınıfı ve sosyalizm sorununu öncelememeli gibi çarpık bir anlayış ve yaklaşım egemendi. Sanki bunlar bir arada ele alınamazmış gibi bir algı vardı. Bunlar görülüp dert edinilmeden savunulan sosyalizmin ne menem bir sosyalizm olduğunu yaşayarak gördük. İşçi sınıfının da tüm sorunları gören ve dert edinen bir bakışla donanmamış olmasının ne denli içe kapanık ve sosyal şovenizmle malul olduğu ya da olabileceği görüldü. Varolan ve sürüklenen nokta bu. Bizim o dar, dogmatik, kendisiyle sınırlı sosyalizm anlayışımızın her derde deva olacağını düşünüyorduk. Oysa çelişkilerle dolu olan toplumsal hayat bu kadar dar ve dogmatik bir yaklaşıma sıkıştırılacak gibi değildi. Toplumumuzda üst üste binmiş, iç içe geçmiş o kadar yoğun çelişki ve birbiriyle ilintili sorun vardı ki bunları ayıklamadan, özgürleştirmeden geleceğin toplumunu kurmak mümkün değildi ve olmadı. Kadın sorununun tarihselliği olan ve sınıf sorunundan önce, ilk iş bölümü ve egemenlik ilişkisinin ortaya çıkışından beri var olan kadim bir sorun olduğunu belirleyip bilince çıkarmak, geleceğe ertelemeden bugünden eril dil ve tutumdan arınmayı amaçlamak gibi bir dert olmadı hiçbir zaman.

Mazlumların da günü geldiğinde nasıl zalimleşebileceğinin tipik bir örneğidir Ermeni kıyımında Kürtler durumu. Bu yanıyla da yüzleşilmeli. Alevi sorunu, kültürel yaşam ve inanç meselesi gibi meseleler bugünden yarına çözülmeyeceği gibi, işçi sınıfı iktidarına da ertelenmeyecek kadar önemli ve öncelikli sorunlardır.

Şunu da eklemek gerekir: Yarın öbür gün – bilemeyiz – Gürcü sorunu, Laz sorunu belki bizim henüz bugün bilemediğimiz uyuyan ve adını koymadığımız ya da adını koyup da çok önemsemediğimiz bir başka sorun ortaya çıkıp gündemimize oturabilir. Bir sorunun kendisinden söz ettirebilmesinin iki yolu var: Ya sözü edilen sorun kendisini, görmezden gelinemeyecek kadar dayatır ki Türkiye'de Kürt sorunu böyle bir sürecin sonunda daha sıcak ve yakıcı bir sorun olarak gündeme girmiştir ya da sorun bilince çıkarılarak, kendisiyle yüzleşilerek bilinçli ve gönüllü bir şekilde gündemleştirilip çözülür. Şimdi Alevi sorunu solcular ve sosyalistler için tali bir sorundu. Hâlâ da kısmen öyle... Ama devrimci yükseliş döneminde onun eylem ve söylemi içinde hareket eden ve etkili bir güç olan Alevi potansiyeli, genel ve özel yenilgiden sonra, etnik, kültürel ve inançlar meselesi olarak öne çıkınca yekpare olmayan Alevilerle de çeşitli adlar altında örgütlenerek ortaya çıktı. Aynı şey farklı özelliklerle kadınlar için, Kürtler için, cinsel tercihleri farklı olanlar ve nihayet çevreciler için de geçerli oldu. Toplumsal hayat içinde güç olup kendilerini dayattıkça görünür oldular.

İslamiyet içerisinde bir inançsal eğilimdir ve İslamiyet içi kavgaların bir ürünüdür Alevilik şeklindeki bir bakış eksik ve yanlış bence. Şimdi görüyoruz ki Alevilik sorunu öyle sanıldığı kadar İslamiyet'in içinde bir sorundur denerek kestirilip atılacak özellikte değildir. Bu alan da son derece dinamik yeni araştırmalar ve veriler ışığında yoğun tartışmaların yapıldığı bir alandır. Son dönemlerde birçok kitap, dergi ve inceleme türü yayın çıktı. Yoğun tartışmalar yapılıyor. Seyfi Cengiz gibi arkadaşların ya da bugün birçok insanın konuyla ilgili farklı ve üzerinde düşünüp tartışmaya değer yaklaşımlar içinde olduğunu görüyoruz. İsmail Beşikçi, "Alevilik İslamiyet'in dışında ve İslamiyet'e asimile edilmek istenen, Kürtlerin Türklüğe asimile edilmesinin istenmesi gibi bir sorundur" diyor.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan örgütlenmelerinin hiçbirinin merkezi olarak Ermeni sorununu dert edinip araştırdığını ve hareketi bağlayan sistematik bir görüş ürettiğini sanmıyorum. Bu sorun daha çok Türk büyükelçiliklerine yönelik saldırılar ve öldürmeler sonucu, eylemlerin karakteri ve bireyselliği bağlamında gündemleştirildi. Dergilerimizde bu sorunla ilgili özel bir yazı hatırlamıyorum. 80 öncesinde benim hatırladığım kadarıyla İMO'da Ermeni sorunundan, Ali Demir'in Kürt sorunu bağlamında söz edilmişti. Türkiye'de hiçbir sosyalist hareket bu sorunu merkezi bir sorun olarak dert edinmemişti. Olmuşsa da bizim haberimiz yoktu. Belli ki bir takım akademisyenlerin, mesela Stefanos Yarasimos'un, *Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye* kitabında konuyla ilgili aydınlatıcı bazı bilgiler olduğunu hatırlıyorum. Bu ve benzeri konularda egemen ideolojinin etkisi çok fazlaydı ve netameli olduğu için de es geçiliyor ya da dert edinilmiyordu. Dahası yok sayılıyordu. Ermeni sorunu Kürdistanî hareketlerin de gündeminde hiç olmadı. Oysa bir arada ve ortak coğrafyada yaşamış, gadre uğramasında doğrudan rol almış ezilen bir halkın devrimcileri bu meselede daha duyarlı olmalı ve sorunla yüzleşmeyi görev edinmeliydiler zamanında. Dahası bugün bile bu konuda doyurucu bir değerlendirme ve yüzleşmenin yapıldığına tanık olmadık Kürt hareketi içinde. Üüzücü olan lobi faaliyetlerine dönük, neredeyse devletin bakışıyla paralel eleştiriler yapıldığına tanık oluyoruz. Bu konu esas olarak Kürdistan'da yaşanan bir olaydır ve Kürdistan devrimcilerinin ve sosyalistlerinin birinci dereceden yüzleşmeleri gerekir. Cezaevinden tanıdığım ve dostluğunu önemsediğim Recep Maraşlı, kapsamlı bir çalışmanın ürünü olarak çıkardığı kitabında, Kürtlerin katliamdaki rolünü ortaya koyarak Kürtleri yüzleşmeye çağırması önemli bir katkı örneğidir.

Birbirimizin yarasına sahip çıkamadık

Yaşanmışlıkla ilgili anlatmak istediğin bir anektod var mı?

Benim anlayışımda vefa ilişkisi çok önemlidir. Örgütün geneli için de söyleyebileceğim ama özel olarak Varto'da, "Öne çıkmış" olarak görünmüş olmakla beraber, benim yaptığım işi yapabilecek özellikte ve nitelikte birçok arkadaş olabilirdi. Bizim tek farkımız biraz daha çok enerji harcamamız, koşuşturmamız, daha çok zaman ayırmamız falan oldu. Kurtuluş görüşlerini

henüz dergi gelmeden de anlatmaya başlamıştık çıkan yazılarla. Hanefi Sarıkaş öğretmen arkadaş benimle ilk tavır alan arkadaşlardan biridir. Tekin Kocadağ, Hüseyin Aslan, Ekrem Gündüz, Fevzi Bal, Adil Güneşer ki bu arkadaşımızın çok önemli ve ayrıcalıklı bir yeri vardı, Veli Balseven, İmam Beyaz, Zeki, Veysel ve adını anmadığım daha birçok kişi bizim ilk Kurtuluşçu olan, koşuşturan, afişe çıkan, dergi dağıtan insanlarımızdı. Varto'da giderek çoğalıp güçlenmemizde bu arkadaşların da çok katkısı vardır. Mehmet Seyitalioğlu 10. sayıdan sonra Kurtuluşçu oldu sanırım. PKK'liler de kazanmak için çok çaba harcıyorlardı. Mehmet aynı zamanda, uzun süre kimliğini kullandığım, mektup yazıp yakalanmasına neden olduğum, önemsediğim bir arkadaşımdır. Bu arkadaşları unttuklarımla beraber anmak isterim.

Adil Kars'ta okudu. Bizim profesyonel olmasını düşündüğümüz, konuştuğumuz arkadaşlardan biriydi ama onun da çok yoğun eleştirileri vardı. Ağrı'da, Iğdır'da evlerinde kaldığımız, çeşitli dönemlerde afişlemeye, yazılamaya çıkan birçok arkadaş vardı. Gelecekte örgütle çalışabilecek özellikte olduğunu düşündüğümüz arkadaşlardı bunlar.

Bu sürecin hepsini anlatmak mümkün değil. Son tahlilde üzerinden yıllar geçmiş ve insan bir kısmını unutuyor doğal olarak. Unuttuklarımız, hakkını teslim edemediğimiz ya da haksız eleştiride bulunduğumuz olmuştur belki, varsa geri alıp özür dileriz.

Ama burada dostluğundan söz etmek istediğim bir arkadaş daha var: Bingöl'den Erdoğan Yurtsever. Bingöl'de de önemli bir grubumuz vardı ve bu grup da siyaseten donanımlı ve Kurtuluş örgütlenmesi için yoğun çaba gösteren insanlardan oluşuyordu. Ali Alim de bu grubun içinde gelişkin arkadaşlarımızdandı. Erdoğan Yurtsever'in hem kendi ilinde hem dışarıda bize çokca katkısı oldu. Bir takım eleştirileri vardı, özellikle Tekoşin ayrılığından sonra dozu daha da arttı ama Erdoğan hep Kurtuluşçu kaldı. Onu da hatırlamak ve hatırlatmak, önemli arkadaşlarımızdan bir olduğunu belirtmek isterim. Erdoğan Yurtsever'le dostluğumuz ve arkadaşlığımız halen sürmektedir.

İşçi sınıfının ya da ezilen mazlum halkların içgüdülerini varsayan, önemseyerek inananlardanım. 90'lı yıllarda çok önemli serhildanlar oldu ve Kürdistan'daki resmi dairelere, hükümet konağına önemli ölçülerde camilerden çıkan halk da dâhil olmak üzere kitlesel yürüyüşler, saldırılar oldu. O zaman PKK bunu idaresinin aşılması anlamında değerlendirerek müdahaleci oldu.

Önderi olmayan ya da önderlik yapılmayan hareketler başımıza iş açabilir diye sükûnete davet eden yatıştırıcı bir tavır geliştirdi. Sovyetler'deki konseyleri hatırladım. Konseylere de parti iradesine rağmen doğmuş olmaktan dolayı ikircikli yaklaşılmıştı, Troçki hariç. Daha sonra Lenin konuyla ilgili olarak öz eleştiri yapıyordu hatırladığım kadarıyla. Kürdistan'daki bu gelişmelerden bir müddet sonra da Zonguldak'ta maden işçilerinin eylemleri ve Ankara'ya etkili yürüyüşü oldu. Tartışıyorduk, PKK'nin yıllardır süren çok görkemli ve kitleselleşmiş bir mücadelesi vardı ama bu mücadeleye olduğu kadarıyla, K. Kürdistan'daki işçi sınıfından grev, yürüyüş ya da bir açıklama düzeyinde herhangi bir destek olmadı. Fakat Türkiye'de bir emek harcanmamışken Zonguldak'tan Ankara'ya yürüyüşe geçen ve döneme damgasını vuran bir işçi eylemi oldu. O eyleme Batman'dan hemen ses verildi, ilgi gösterildi ve yüründü. Demek ki bizim ta en baştan savunduğumuz tezler özü bakımından doğruydu; ama bu doğru kitlelerde maddi bir güce dönüşmediği ve orada durduğu sürece kendisiyle sınırlıdır, pratik bir değeri yoktur ve olmamıştır. Bunu hayata geçirmenin yolu nedir? Bizim teorik tespitlerimiz temelinde yaratıcı bir pratiğimiz olsaydı, üzerinde konuştuğumuz eksiklikler, aksaklıklar giderilmiş olsaydı farklı bir süreç yaşanıyor olabilirdi. Teori pratikle zenginleşir. Teori gridir, hayat ağacı yeşildir. Dolayısıyla teorinin geliştirilip güçlendirilmesi pratikle mümkündür. Pratik dediğimiz şey de iradedir, ilişkidir, örgütlenmedir ve kitleler içinde yer edinmek, mücadeleye katılmak ve kitlelerden öğrenmektir.

Yakın tarihlerde birçok anı kitabı okudum. Bunlardan biri de Muzaffer Oruçoğlu'nun anılarıdır. Dersim'le ile ilgili ilginç ve dikkate alınması gereken, zengin izlenimleri ve gözlemleri var. Bir diğeri de Oya Baydar'la Melek Ulagay'ın ortak kitabı. Melek Ulagay'ın yazdıkları ilginçti; okunmaya değerdi ama aklımda kalan ve önemsediğim bir anısı var, bizim anlattıklarımızla ilgili ve beni etkileyen. Kürt halkının, kendi konumundan hareketle mazlum ve mağdura duyduğu yakınlığı, kapısını ve gönlünü devrimciler olarak kendilerine açmış olmasını ve sahiplenmelerini anlatıyor. Malatya'ya gitmişler bir arkadaşıyla sıkı aranıyorken. İbrahim Kaypakkaya ile Doğu Perinçek ayrışmış. İbrahim Kaypakkayalar o bölgelerde üstlenmişler. Daha önce örgütsel çalışma yapmak, saklanmak ve barınmak üzere baba diye kabul ettiği, çok kızlı bir aileye gitmiş. Orayı kanıksıyor/benimsiyor ve bir kış orada kalıyor. O ailenin kızı gibi hissediyor kendisini. Onlar da hiç ayrım gözetmemişler. Jandarma baskınında kızımdır diyerek kurtarmışlar. Daha sonra Malatya'da Kaypakkayacılar bunu çok yoksul bir ailenin alt katında perde yerine bez

kullanılan evine yerleştiriyorlar, sınır ötesine geçirecek olan ulağı hazır beklesinler diye. O ulağı beklerken polise ihbar edildikleri için takipteler ve giderek çember daralıyor. Eşi hamallık yapan yoksul evin kadını geliyor, "Sizin kendinizi bizden gizlemenize gerek yok, biz sizin ne olduğunuzu biliyoruz, polis de biliyor. Polisin sizi yakalaması an meselesi, bir önce buradan ayrılın" diyerek elini göğsüne götürüyor ve o gün için önemli sayılabilecek bir parayı, özenle sakladığı bezin içinde Melek'e veriyor, "Durmayın, kaçın kurtulun" diyor. Melek bunun kendisinde bıraktığı etkiyle de "Olursa bu topraklarda ve bu fedakâr insanlarla olur devrim. Bunların bu inancıyla ve vefasıyla yapılabilir ancak devrim" diye yazıyor. Bugün Kürdistan'da özellikle Rojava'da tanık olduğumuz mücadele ve gelişmekte olan durum da bunu kanıtlıyor sanırım.■

KURTULUŞ

sosyalist dergi

SİYASİ KAMPANYALAR
ve
ÖRGÜTLENME

●

PROGRAM, STRATEJİ
ve
ÖNÜMÜZDEKİ
DEVRİMCİ ADIM

●

GÜNEY KÜRDİSTAN'DAKİ
DİRENİŞ
ve
HAKKARİ OLAYLARI
ÜZERİNE

EKİM
1978

28

KAZIM BERGEN

Görüşenler: Nuran Gelişli, Mehmet Ali Orgun, Bülent Sürmen

Görüşme Tarihi: Aralık 2015

Sizin kesinlikle Kürtçe konuşmanızı istemiyor

Kendini tanıtır mısın?

1955 Nazımiye doğumluyum. Dört erkek kardeşiz. İlkokulu Pülümür'de, ortaokulu ve liseyi Dersim Kalan Lisesi'nde, yükseköğrenim tahsilini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde tamamladım. 1966'dan 1980 Ekim ayına kadar büyük çoğunlukla Dersim'de yaşadım. Biz aslen Pülümürlüyüz. Babam devlet memuru, annem de köy enstitüsü mezunu öğretmen. İkisi birlikte görev nedeniyle Nazımiye'ye gidiyor, babam bir dönem kaymakam vekilliği yapıyor orada. Eskiden rüştiye mezunu olanlar bu tip görevler üstlenebiliyormuş. Babam da rüştiyeyi bitirdiği için tahrirat kalemi yani şimdiki kaymakamlık yazı işleri müdürü pozisyonunda görevi var. Annem ve babam Nazımiye'de görevli iken ben doğmuşum ama diğer kardeşlerimin hepsi Pülümür doğumlu. Ben üçüncü çocuğum. En büyüğümüz Mustafa, onu tanıyorsunuz.

Babam ve annem de devlet memuru oldukları için maddi anlamda pek sıkıntımız yoktu. İlkokulu 1965-66'da Pülümür'de bitirdim. Babam arada bir sürgün edilir, uğraşıp sürgünü durdururdu. Dersim'de yerli devlet memurları ile aşiret mensupları çatışması vardır. Genellikle kendilerinden olan insanlara yönelik hep, "Bunlar taraflı davranıyor" diye şikâyetler olur. Babam o şikâyetler nedeniyle çeşitli yerlere sürgün edildi. İlçelerde lise yoktu. Dersim'de lise, öğretmen okulu, yapı sanat okulu, kız enstitüsü vardı. Ben 1966-67 öğretim yılında ortaokula Tunceli'de başladım. Ağabeyim ve babam bizden bir yıl önce gitmişti. Dersim Katliamı sırasında yapılan kışlalar konuta dönüştürülüp lojman yapılmış, devlet memurlarına verilmişti. Biz lojmanda kaldığımız için ev konusunda şanslıydık.

Kürt olabileceğimizi ilk kez 1967'de "Doğu Uyanış" mitinglerinde öğrendim! 1967-1969 yılları arasında Türkiye İşçi Partisi, Kürt illerinde "Doğu Mitingleri" adı altında mitingler yapıyordu. Dersim'de de yapıldı. Hatırladığım, konuşmalar yapıldı, şiirler okundu. Anlamadığım bir dilde şiir okunduğu zaman, bu hangi dilde şiir okuyor, diye merak ettim. Dilin bir kimliği ifade ettiğini bilmiyordum. Bizim çevremizde de kendi kimliklerini Kürt olarak ifade eden insanlar vardı, çocuk merakıyla onlara sordum. Onlar da "Bu adam Kürt ve Kürtçe şiir okuyor" dediler. Bu mitinginden sonra biz farklıymışız, biz Kürt olabilirmişiz, diye düşünmüştüm. O güne kadar; "Biz Alevi'yiz, öz be öz Türküz, Horasan'dan geldik, ehlibeyt soyundanız" diye biliyordum. Aslında bu, bize özel bir şeydi. O güne kadar hiç Kürtçe konuşmamışız, köye gittiğimiz zaman amcalarımız, akrabalarımız Kürtçe bilmelerine rağmen bizimle kesinlikle Kürtçe konuşmazdı. Hatta kendi aralarında da Kürtçe konuşmazlardı. Bir tek amcamın hanımı, babası o katliamlarda öldürüldüğü için kesinlikle Türkçe konuşmaz, hep Kürtçe konuşurdu. Biz daha sonra bizimle hiç Kürtçe konuşmamalarının nedenlerini sorduğumuzda, "Baban sizin kesinlikle Kürtçe konuşmanızı istemiyordu" cevabını aldık. Bizim Kürtçe öğrenmemizin önündeki engel babamdı. O nedenle Kürt kimliğini içselleştirmemiz yıllar sonra olacaktı.

Dersim Katliamı'nın travmaları devam ediyordu. Dersimli sürekli tedirgindi, devletle karşı karşıya gelindiğinde bu hissediliyordu, devlet dairelerine gitmekten ürküyorlardı. Liseyi 1972 yaz döneminde bitirdim. 12 Mart 1971 de lise ikinci sınıftaydım. Dersim'de üniversiteli gençliğin sol hareketin gelişmesinde ciddi katkısı vardır; ulusal sorun için ise bu söylenemez. Dersim'de Türkiye İşçi Partisi, TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) kurulmuş-

tu. Kalan Lisesi'nde bazı öğretmenlerin ilişkileri, örgütsel bağları ve siyasi çalışmaları vardı. O dönemde öğretmenlerle bizim de ilişkilerimiz iyiydi. İlçelerde lise olmadığı için öğrenciler Dersim merkezde ev tutmuşlar, o evlerde de çeşitli yerlerden gelen arkadaşlarımız kalıyordu. Biz ya ders çalışmak için ya da onlarla sohbet etmek için evlerine giderdik. Onlarla sohbet ederken onların yanında daha önce hiç görmediğimiz, tanımadığımız insanlar olurdu. Sosyalizmi, işçi sınıfı ve köylü mücadelesini anlatırlardı. Liseli arkadaşlarımız yaşça bizden büyüktü. Onlar daha aktifti. Okuduğum ilk kitap *İnce Memed*'di, Türkçe öğretmenimizin teşviki ile okudum.

1972 yılında lise sondaydım. O yıl 31 Mart 1972 de Kızıldere'de Mahir'lerin katledilmesi ve 6 Mayıs 1972 de Deniz'lerin idamını protesto için boykotlar yapıldı. Tüm liselilerin katıldığını hatırlıyorum. Boykot süresince okul çevresinde nöbet tutmuştuk. Boykotlar bir grup öğretmenimizin inisiyatifinde gelişti. Öğretmenler lisenin pansiyonunda kalıyordu, öğrencilerle çok iyi ilişkileri vardı. Örgütsel çalışmaların yapıldığını daha sonraları öğrendik. İbrahim Kaypakkaya'nın vurulmasından, Ali Haydar Yıldız'ın öldürülmesinden sorumlu olan Teğmen Fehmi Altınbilek, bizim Milli Güvenlik derslerine geliyordu. Dolayısıyla o da öğrenci çevresini çok iyi biliyordu. Arkadaşlarımızdan gözaltına alınan ve tutuklananlar oldu.

Tuncelileştirme, Türkleştirme, Müslümanlaştırma

Bu hareketlilik daha çok sınıfsal temelde gelişiyor, ulusal mesele gündemde değil, öyle mi?

Ulusal mesele gündemde yoktu. Benim de ulusal sorun duyarlılığım yoktu. Kürt müydüm, bilmiyordum. Dersim dışında yaşayan Dersimliler'den "Kürtçü" denilenler vardı. Anadili konuşmada duyarlılık olmayınca kimlik duyarlılığı da olmuyor. Doğu Dersim-Batı Dersim'li olmalarına göre insanların konuşma dilleri de farklılaşıyor. Böyle bir farklılık vardı ama konuşulan dil Kürtçeydi. Kürt ulusal sorunu bizce bilinen bir şey değildi. 1912 yılında kurulan Kürt Talebe Hevi (Umut) Cemiyeti, 1918-1927 yılları arasında Kürdistan Teali Cemiyeti, 1927-1946 yılları arasında Hoybun Örgütü var ve bu örgütlenmelerin içinde Dersimliler var. 1959 yılındaki 49'lar tutuklanmasında, 1969'da kurulan DDKO'nda yine Dersimliler var. 1970'de kurulan T-KDP (Türkiye- Kürdistan Demokrat Partisi) kadroları içinde önemli sayıda Dersimli var, parti kurucusu Dr. Şıwan (Sait Kırmızıtoprak) Dersimlidir.

DDKO'nun Dersim'de şubesi yoktu. Kürt ulusal mücadelesinde yer alan Dersimliler olsa da Dersim'de bilinen bir faaliyetleri yoktu.

Dersim'de direniş kırıldıktan sonra artık Tuncelileştirme de başlar. Tuncelileştirme, Türkleştirme, Müslümanlaştırmadır. 1942 yılında af çıkartılır, daha önce teslim olmayanların büyük çoğunluğu silahlarını bırakır. 1947-1948'de sürgün edilenler geri dönmeye başlar. Arka arkaya okullar açılır, yeni nesile egemen kültür empoze edilmeye başlar. Tuncelili yoksulluktan kurtulmak için öncelikle çocuklarını okutmak ister. Okumak onlar için sınıf atlatmaktır. Asimilasyon, Kürt dilinin konuşulmaması ve Kürt kimliğinin unutulmasında başarılı olur. Kürt ve Kürdistan sözcükleri sosyalizmin tartışılmaya başlamasıyla yeniden gündemdeki yerini almıştır. 12 Mart öncesi Türkiye İşçi Partisi faaliyetlerinin içerisinde, ulusal sorunla ilgili bir şey görmedik. Dersim bölgesinde, ulusal sorun konusunda 1967 Doğu Mitingi dışında bilinen, hatırda kalan bir çalışması yok TİP'in. 1970'lerde de böyle bir faaliyeti yoktu. Türkiye solu içinde yer alan Dersimliler, Türkiye solu ulusal sorun konusunda ne kadar duyarlıysa o kadar duyarlıydı; onların için sosyalizmle çözülecek Kürt sorunu vardı. Ulusal sorunun gündem dışı olmasının bir nedeni de 1937-1938 kırımı ve sonrasında yaşanılanlardı.

Dersimde 1937 -1938 katliamlarına karşı direnen bölgelerde, katliam ve sürgünler daha yoğun yapılmış. O nedenle kimliğine sahip çıkmada da farklılıklar var. Aileler 1937-38 katliamlarını çocuklarına anlatmadılar (çocuklarını korumak için anlatılmadığını düşünüyorum), Dersim felaketi öğrenilmeye başlandıktan sonra, onlar da hatırladıklarını anlattılar. Dersim yoksul bir bölge, insanların büyük çoğunluğu dışarıya gidip çalışmak zorunda kalmış. İstanbul ve diğer illere göç ederek, gönüllü sürgünlük yaşamışlar. 1960'lı yıllardan sonra bu kez çalışmak için yurt dışı göçler oldu. Gidenler, geri dönüşlerinde edindikleri kültürü taşımaya başladı. Okullaşma, işçi göçleri, devletin dil üzerindeki baskıları, kendi anadillerinin konuşulmasını dar bir çevreye sıkıştırdı. Aile içinde konuşulur hale geldi. Dersimliler kendi aralarında konuştukları Kırmancaya "Zone Ma" (bizim dil) der. Bu dil kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya olan dillerden biridir.

Bu sende nasıl bir etki yarattı?

O yıllarda etnik kimlik duyarlılığım olmadığı için ulusal sorun var mı, yok mu beni ilgilendirmiyordu. İnanç gündemdeydi, Aleviler üzerindeki baskı ve aynımcılık nedeniyle görünen bir Alevi sorunu vardı. Bu iki sorun da sosya-

lizmle çözülecekti. Kürtçeyi bilmemek önemliydi, bu bir eksiklikti ama sadece çevremde konuşulanları anlamak ve konuşmak açısından önemli ve gerekliydi. Bu nedenle "Biz bu dili niye öğrenmedik, bize neden öğretmediniz" diye tepkilerimiz vardı. Bize "O dili kullanmanıza gerek yok" dendi. Sonradan dili öğrenmeye çalıştık. Köylere gittiğimizde, "Bizimle kesinlikle Türkçe konuşmayacaksınız, bundan sonra bizimle Kürtçe konuşacaksınız" dedik ama orada sürekli yaşamadığımız için yeterince öğrenemedik. Türkçe egemen bir dildi ve herkes kendini bu dilde ifade ediyordu. Bu durum asimilasyonun başarılı olduğunu gösteriyor.

Unuttum mu? "Arada kirvelik var, kız veremem"

Karma eğitim aldınız, kızlarla aranız nasıldı?

Lisede çok fazla kız arkadaşımız yoktu. Kız öğrenciler, kısa yoldan meslek sahibi olsun diye çoğunlukla kız enstitüsüne giderdi. Ortaokul ve lisede elli kişilik sınıfımızda beş kız öğrenci ya vardı ya yoktu. Mahallede birlikte olduğumuz için birbirimizi tanıyorduk. Sanat okulunda mesela hiç kız öğrenci yoktu. Yaş grubuna göre değişen ilişkiler vardı. Mahallelerde ergenliğe kadar kızlar ve erkekler birlikte oyun oynardı. Gece birlikte oturur sohbetler yapılır, kendi mahallemizde kızlarla erkeklerin bir arada olmasına karşı çıkılmaz, farklı bakan da olmazdı. O nedenle daha rahat bir ortam vardı. Okullarda kızlar ve erkekler birbirlerine karşı hep mesafeli olurdu. Erkek ve kadın arkadaşlığı konusunda, aileler daha toleranslıydı. Dersim'de kadın-erkek ilişkilerinde bağnaz ve tutucu olan sol gruplar vardı. Bütün kadınlar bacıydı, farklı gözle bakılamazdı.

Anlatmakta kararsız olduğum, anlatıldığında benim için bir yüzleşme sayılacak bir hikâyem var. Dersim'de ortaokul yıllarında başlayan ve yıllarca devam eden, evlenmeyi kararlaştırdığımız bir kız arkadaşım oldu. Ben ortaokuldayım, o kız enstitüsünün orta kısmında. Ortaokul yıllarında ne kadar duygudaş olunur ne kadar âşık olunursa biz de o kadar bir ilişki sürdürdük. Bu lisede de devam etti. Bir arada olmak için her fırsatı değerlendirirdik, hayranlık duyduğum, âşık olduğum biriydi, sevgiliydik. Bir süre sonra bizim arkadaşlığımız bilinir oldu, çevredekiler de bizi birbirimize yakıştırıyordu. Kız enstitüsünü bitirince eğitimini tamamlamak için o Hacı Bektaş'a, ben Bursa Eğitim Enstütüsü'ne gittim. Eğitimini tamamlamış Dersim'e dönmüş çalışmaya başlamıştı. Ben de okulu bitirdikten sonra döndüm ve öğretmen olarak Tunceli'ye atamam yapıldı. Evlilik kararı aldık. Annesi annemle aynı dö-

nemde kız enstitüsünde birlikte okumuşlar. Onun annesi Konya'ya gidiyor ebe oluyor, benim annem köy enstitüsüne gidip öğretmen oluyor. O dönemde aileler arasında çok iyi bir ilişki vardı. Ankara'da spor akademisinde okuyan iki kardeşi de Kurtuluşçuydu. Mustafa ağabeyimle konuştuk, nasıl yapalım, diye. O da geleceğini ve birlikte isteyebileceğimizi söyledi. Ankara'da kardeşleriyle görüşüp onaylarını alan ağabeyim geldi, annemle birlikte istemeye gittiler. Babası "Arada kirvelik var, kız veremem, bu iş olmaz" diye karşı çıktı. Kirvelik meselesini biz ciddiye almamıştık.

Dersim'de özellikle Kızılbaş inancında kirvelik, aileler arasında kan bağı olmayan, kutsallık verilmiş akrabalık bağıdır. Kirve olan aileler birbirlerinden kız alıp veremez, birbirleriyle evlenemezler. Benim akrabalarımdan biri, sevdiğim kızın annesine "Seni kirve yapacağım" demiş. Bu kadar bir söz yani; zaten bunu söyleyen çocuk da daha sünnet olmamış, en azından bir sorun teşkil etmez, diye düşünmüştük. Babam bu konularda duyarlı biriydi, eğer bir kirvelik meselesi varsa bu evliliğe karşı çıkacaktı. O da kendisince bu konuda engel var mı diye inançla ilgili donanıma sahip, bilgili insanlarla konuşarak, sohbet ederek durumu öğrenmeye çalışmış, kendince araştırmış. Bizim aile pir ocağına bağlı bir pir ailesi olduğu için kolay kolay bu tip kırmızı çizgileri olan işlere girmezler, daha doğrusu kabul etmezler. Babam, "Bu gerçekleşmemiş sözde kalmış bir akit, gerçekleşebilmesi için de o erkek çocuğun sünnet olması, o aileden birinin gelip, onun arkasında durması, yani kirvelik şartlarını ya da ritüellerini gerçekleştirmesi gerekiyor" diyerek evliliğe taraftar oldu. Biz de babayı nasıl ikna ederiz diye düşünüyoruz, ikna çabalarımız sonuçsuz kaldı. Ailenin evliliğimize onayını önemsemiştik o günlerde.

TÖB-DER genel merkez yönetiminde yedek üye ve Tunceli bölge temsilcisiydim. Toplantılar nedeniyle ayda bir mutlaka Ankara'ya gidiyordum. Ankara'ya gittiğimde kardeşleriyle konuşup çözerim diye düşünüyordum. Kızla sohbet ettik, kardeşleriyle konuşacağını, gerekirse alıp geleceğini, bu sorunu çözeceğimi ve kendisini çok fazla sıkmamasını söyledim. Benim Ankara'ya gideceğim sabah intihar ettiğini öğrendim. Büyük ihtimalle babasıyla evlilik konusunda bir tartışmaları oluyor, annesi evde yokmuş. Baba herhalde hakaret ediyor, o da buna katlanamıyor ve intihar ediyor.

Benim için büyük bir şok ve yıllarca süren bir travmanın başlangıcı oldu. Bir insanın yaşamının sonlanmasına, süreci iyi yönetemeyerek neden olmanın sorumluluğu altında ezildim. İnsanların bakışlarından rahatsız olmaya başlamıştım, bana farklı baktıklarını hissediyordum. Hikâyeyi öğrenen insan-

ların olumlu olumsuz tepkileriyle yaşam boyu karşılaşacaktım. Benim için büyük bir travmaydı. Arkadaşlarımın bu travmayı atlatabilmem için büyük destekleri oldu. Öğretmendim ama öğretmenlikle hiçbir ilgim yoktu. Arkadaşların önerisi ile Ankara'ya gittim, hikâyeyi bilenler, benimle zaman geçirerek beni terapiye aldılar. O süreçte arkadaşlar çok ciddi dayanışma gösterdiler, kendilerine minnettarım. Bu konuyla ilgili konuşmama kararı almıştım, sanıyorum bugüne kadar da hiç konuşmadım. Unuttum mu? Hayır, beynimde konuşmalarımın bir parçası olmaya devam ediyor. Ayakta kalmak yaşamı idame ettirmek, devrimci mücadele içinde yer alarak mümkün oldu. Devrimci mücadeleye yoğunlaştım, daha profesyonel ilişkilerle bu işi yürütmeye çalıştım. Evde de çok fazla kalmıyordum. Köylere gidip oralarda kalıyordum. O faaliyet sürecinde bir biçimde bu travmayı atlatabileceğimi sanıyordum.

Daha sonra aile ile ilişkiyi sürdürdünüz mü?

Kız arkadaşımın intiharından ailesi de ben de çok etkilendim ama birbirimize karşı olumsuz bir tavrımız olmadı. O süreçte görüşmek mümkün değildi, birbirimizi mümkün olduğunca görmemeye, olayı hatırlatacak her şeyden kaçınmaya çalıştık. Aileye mümkün olduğunca görünmemeye çalışıyordum. Ama yıllar sonra kardeşlerini görmeye gittim. Önce kız kardeşi sonra erkek kardeşiyle daha sonra ikisiyle birlikte görüştüm. O görüşmelerden sonra yıllar önce görüşmemenin pişmanlığını yaşadım.

Solcu olun ama Kürtçü olmayın

Siyasetle ilişkiniz ev, aile içine nasıl yansıyordu?

Siyaset evin içinde konuşulan bir şey değildi. Tunceli'nin özelliğine uygun olarak babam, CHP'liydi. Ailecek CHP'ye oy verirlerdi. Bizim siyasetle uğraşmamızı istemediler. Tek istekleri okumamızdı. Ağabeyim Mustafa Kurukafa (Erdemli) Trabzon'daki KTÜ'de (Karadeniz Teknik Üniversitesi) öğrenciydi. Dersim'de, 1970'li yıllarda, TİP'in bildirisinin dağıtımından tutuklandı, birkaç ay yatıp çıktı. Bu duruma ailenin tepkisi; birini kaybettik diğerlerini elde tutalım, olmuştu. Liseli yıllarda kontrol altındaydık. Dersim'de sol hareketin gelişmesi ailemizi de etkiledi. Dört kardeştik ve aktif siyasetin içindeydik. Aile bu duruma uyum sağladı. Bu kez "Solcu olun ama Kürtçü olmayın" dediler. Kürt sözcüğünün ve Kürtçenin

yasaklı olması ve Kürt olmadıklarını düşündüklerinden, Kürtçü olmayı tehlikeli görüyorlardı.

1972-73 öğretim yılında Bursa Eğitim Enstitüsü'nü kazanmıştım. Fen Bilimleri Bölümü'ne girdim. Bursa bir emekli kentiydi. TOFAŞ ve RENAULT otomotiv fabrikaları yeni açılmıştı. Bugünkü gibi sanayi kenti değildi, emekliler için çok ideal olduğundan emeklilerin tercih ettiği bir kentti. Kaldığım ev, Dersim'li üniversite öğrencilerinin uğradığı yerlerden biriydi. Dersim kökenli çok sayıda üniversite öğrencisi vardı ve aramızda dayanışma vardı. Çoğunluk zaten yurtlarda kalıyordu, evde kalan insan sayısı fazla değildi. Ulusal sorun tartışmalarının ilk kez o zaman yapıldığını hatırlıyorum. Kürtlerin ayrı bir ulus olduğu, ulusal mücadelenin farklı olması gerektiğini savunan arkadaşlar, örgütlenmenin de ayrı olmasını savunurdu. Kürt kökenliler ilk kez o zaman, kendi kimlikleri ile ortaya çıkmaya başladı. Kürdistani düşünen arkadaşlar bizi "Siz Dersimlisiniz, Kürtsünüz, kendi kimliğinize sahip çıkmalısınız" diye eleştirirdi. Kendi dillerine ve kimliklerine sahip çıkan, onu dile getiren insanlardı. Biz onlar gibi bakmadığımız için Kürt ulusal mücadelesinin ayrı mücadele ve ayrı örgütlenmeyle olmayacağını düşünüyorduk. Kürtlerin ayrı bir ulus olduğu, bazı çevrelerde, hâlâ kabul görmüyordu. İlk kez Kürtçe bir basılı eseri, Kürtçe yayınlanan bir gazeteyi, -KDP'nin yayın organı *XEBAT* gazetesi- o yıllarda görmüştüm. Nuri Dersimi'nin *Kürdistan Tarihinde Dersim* kitabını teksir halinde okumuştum. Dersim direnişini bir isyan gibi yazmıştı, Kürt gençliğine bir hitabı vardı. Kürt tarihi, coğrafyası, direnişleri, katliamları, ihanetleri ve Kürt gençlerinin görevlerini anlatıyordu. Yıllarca 1937-1938 Dersim Tertelesi, bizim tarafımızdan -Nuri Dersimi'nin yazdıklarının da etkisi ile- Dersim İsyanı olarak savunuldu. İsyan etmiş olmak ruhumuzu okşuyordu. Başka yazılı kaynak yoktu. Oysa isyan değil, katliamlar ve sürgünler vardı.

Stalin'in ulus tanımına uymayan bir Kürt uluslaşması vardı. "Ulus, tarihsel olarak kurulmuş, kararlı bir dil, toprak, iktisadî yaşam ve kendini kültür ortaklığında dile getiren ruhsal biçimlenme birliğidir." Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı savunulmalıydı. Kürdistani değildim. Biz daha çok sol bakıyorduk. Sınıf örgütlenmesi, sınıf mücadelesi açısından bakıyorduk, bu aşamada ulusal sorunun birlikte çözülebileceğini düşünüyorduk. Çok ulusal bakmadık meseleye o dönemde. Yani çevremizdeki insanların büyük bir çoğunluğu da o boyutta baktığı için, egemen düşünceden daha fazla etkilendik. Kürt sorununa yabancıydım. O dönemde Kürt sorunu bir tabuydu.

Ankara'ya nasıl geldin?

1973 yılı Ağustos ayında Bursa'nın iklim koşullarının benim yaşamam için uygun olmadığına dair bir heyet raporu aldım. Sağlık raporumu kullanarak Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'ne nakil yapmak için bir dilekçe verdim. Notlarım da iyiydi, dilekçem kabul edildi, Ankara'ya geldim. Dersim'den arkadaşlarım, Ankara'da Demirkapı'da bir evde kalıyorlardı, ben de onlarla birlikte kalmaya başladım.

THKP-C sempetizanlığından Kurtuluş'a

Siyasi faaliyet sürecine girmeden önce bir öğrenci olarak Ankara'da günlük yaşamın nasıl geçiyordu? Sinema, tiyatro var mıydı hayatınızda?

Maddi anlamda bir problemim olmadığı için bu tür etkinliklere gidebiliyordum. Ankara'da sosyal ilişkiler, sanatsal ve kültürel faaliyetler yaygındı. Hem sanat anlamında hem de diğer sosyal ilişkiler anlamında, gerçekten bizim dönemimizde çok farklı bir Ankara vardı. Mesela ben Sinematek üyesiydim. Film haftaları düzenlenir, biz o hafta gösterilen filmlerin hepsini izlerdik. Ankara Sanat Tiyatrosu vardı, bütün oyunlarına gittik. Dostlar Tiyatrosu, Devekuşu Kabare Tiyatrosu gelirdi, tüm oyunlarına giderdik. Sinemalara mutlaka gidiyorduk. Ankara'ya dışarıdan gelen tiyatroların oyunlarına giderdim. Bir de Gazi Eğitim Müzik Bölümü vardı. Oradaki arkadaşlarımızla ilişkilerimiz çok iyiydi, onların katkılarıyla bu tip faaliyetlere de katılabiliyorduk. Mesela ilk kez bir oratoryo dinledim. Müzik bölümünden arkadaşlar *Yunus Emre Oratoryosu* olduğunu söylediler ve bizi davet ettiler. Oratoryonun ne olduğunu bilmiyorum. "Gelin, görürsünüz" dediler; gittik dinledik ve tabii hiç hoşlanmadık. Mesela Ankara'da opera çok zengindir, biz onlarla birlikte operalara gidip, dinlerdik. Operayı oratoryoya göre daha çok sevdik, çünkü oratoryo çok anlamsız gelmişti.

12 Mart 1971 darbesiyle devrimci mücadele kesintiye uğramıştı. 1974 yılından itibaren devrimci hareket toparlanmaya örgütlenmeye başladı. Faşist hareket de örgütleniyordu. Faşistlerin yoğun olduğu okullarda devrimcilere yönelik saldırılar başladı. CHP-MSP koalisyonu kuruldu. CHP'nin iktidar ortağı olması daha rahat bir ortamın oluşmasını sağladı. Af Yasası'yla 12 Mart Darbesi sonrasında tutuklananlar tahliye olmaya başladı. ADYÖD kuruldu. ADYÖD kurulduktan sonra devrimci gençlik örgütlü hareket etmeye başladı. Gazi Eğitim, faşistlerin örgütlü olduğu Beşevler'deydi ve okulda faşist saldırılar vardı. Beşevler bölgesindeki diğer okullarda da faşist saldırılar artmaya

başlamıştı. 1974 yılının sonlarından itibaren okullara toplu ve korumalı gitmeye başladık. ADYÖD içerisinde yer alan herkes birlikteydi; bütün işler birlikte kotarılıyor, okullara gidiyoruz, eylemlere katılıyoruz, zaman zaman korsan eylemler yapıyoruz. Ankara'da Tunceli Yüksek Öğrenim Derneği'ni kurduk fakat kurarken herhangi bir politik amaç gütmedik. Üniversite gençliği içerisindeki Tuncelileri bir araya getirmek, dayanışmaktı başlangıçta düşünülen. Biz Tunceli Yüksek Öğrenim Derneği'ni kurduğumuzda, yönetime giren arkadaşların hiçbirinin ideolojik misyonu, örgütsel tercihleri yoktu. Ayrışmalar başladıktan sonra yavaş yavaş o insanlar da tavır almaya başladı. Tunceli Yüksek Öğrenim Derneği, 12 Mart'tan sonra Ankara'da en ciddi kapalı salon toplantısını yaptı. Amaç, Tunceli öğrencilerle dayanışma, onların katkılarıyla Tuncelili yoksul olan insanlara maddi anlamda katkıda bulunmaktı. Bu dernek gerçekten Ankara'da okuyan bütün Tuncelili arkadaşları bir araya getirdi, belli bir dayanışma sağladı ta ki politik ayrışmalar ortaya çıkıncaya kadar. Ankara'da 12 Mart sonrası yapılan ilk ciddi kapalı salon toplantısıydı. Atatürk Spor Salonu'nda yapılan gecemizin sunucusu Ali Demir, gecede şiirler okuyan Mehmet Demir'di ve ciddi bir katılım vardı. O organizasyon dönemi içerisinde afişlerimizin basılması, asılması ve yazılamalarda bütün örgütlerin çok büyük katkısı oldu. Mesela biz Siyasal Bilgiler çevresinde, Cebeci, Kurtuluş civarında afişleme yaparken bizzat Nasuh geldi, "Arkadaşlar herhangi bir desteğe ihtiyacınız varsa size her türlü katkıyı vermeye hazırız" dedi. Bu bizim çok hoşumuza gitmişti. Birçok şeyi o dönemde o ayrışma olmadan bir araya getirmiştik. Kapalı salon toplantısı hepimiz için moral olmuş, hatırı sayılır bir maddi katkı sağlamıştı.

Benim Gazi Eğitim'de son sınıfta olduğum dönemde afla tahliye olanlar okula gelmeye başladı. Bahçelievler çevresinde öğrenci arkadaşlarımızın evleri vardı. Zaman zaman o evlerde kalıyordum. Okulda birlikte hareket ettiğimiz arkadaş grubumuz, kendisini THKP-C sempatizanı olarak tanımlıyordu. Benim sempatizanlığım arkadaş grubum nedeniyleydi. İdeolojik bir tavır değildi. Tahliye sonrası okula gelen arkadaşlarla tanıştık. Hatırladığım İbrahim Sevimli ve Öner Yağcı vardı. Onların THKP-C ile ilgili anlatılarını dinledik. Onların anlatımlarından Mahir Çayan'ı, Kızıldere'yi öğrendik. AYÖD kurulmuştu. Diğer örgütlerin benim bulunduğum çevre içerisinde faaliyetleri ya da ilişkileri yoktu. Okulda da ağırlıklı olarak zaten THKP-C'li arkadaşlar vardı. Faşistlerle kavgamız, afişlemeler, yazılamalar, korsan miting eylemleri, okula gidiş gelişler hep bu arkadaşlarla birlikte yapıldı.

KTÜ'den Mustafa Abi'min arkadaşları Ankara'ya gelip işe girdi ve ev tutarak benim de kendileriyle kalmamı istedi. Dersimli üç arkadaşımla birlikte onlarla kalmaya başladık. Daha sonra başkaları da gelmeye başladı. Sayı arttıkça ev ihtiyacı da arttı. İkinci bir ev tutuldu. KTÜ'lü arkadaşlar da THKP-C sempatizanıydı. Ankara'ya yerleşmeye karar vermişler, her gelen de işe giriyor, çalışıyor ama birlikte faaliyet yürütüyorlar. Bunlar bir ekip. Biz öğrenciler ayrı bir evde kalıyoruz onlar ayrı bir evde kalıyor. Kendi aralarında ve bizimle eğitim çalışmaları yapıyorlardı

Tam o dönemde ayrılıklar gündeme gelmeye başladı. İdeolojik teorik ayrılıklar yoktu, sonra ideolojik teorik tezler geliştirildi. O ana kadar kişisel sorun olarak algılanan "önemli" sorunlar, bir anda kişisel olmaktan çıkarılarak THKP-C'nin görüşlerinin tartışılması ve daha da önemlisi THKP-C'nin görüşlerinin tümüyle savunulup savunulmadığı noktasına kadar getirildi. O günkü söylemle "geçmişin inkârı" ya da "geçmişin savunulması" gibi, sadece gençlik ajitasyonunda kullanılan yöntemlerle bir ikilem yaratıldı. Dolayısıyla bu toplantıda sorunların çözümü için öngörülen "ideolojik ve siyasal tartışma" asla yapılamadı. Bu, sonraki süreci olağanüstü derecede etkileyen, THKP-C'liler arasında bir bölünmeye neden oldu. Farklılıkları sonradan teorize edilen Türkiye'ye özgü bir ayrılık yaşandı.

Ben KTÜ'lü arkadaşlarla kaldığım için ayrılıklarla ilgili tartışmaları biliyordum. KTÜ'lü arkadaşların, Karadeniz'deki arkadaşlarıyla ilişkileri vardı, meslek odalarında siyasi çalışma yapıyorlardı. Bazı odalarda etkinlikleri vardı. Parti Cephelilerle birlikte hareket ediyorlardı. Ayrılıkla ilgili tartışmalar genellikle benim de kaldığım evde yapılırdı. İsmet Öztürk, KTÜ'lü arkadaşların tanıdığı, saygı duydukları biriydi, Karadeniz'de THKP-C'nin önder kadrolarındandı. Onun düşüncelerini önemseyen bu arkadaşların politik çizgileri de büyük bir ihtimalle Karadeniz ekibinin aldığı tavra bağlı olacak gibi görünüyordu. İsmet Abi, Ankara'ya geldiğinde bizim evlerde de kalırdı. Onunla da konuşup tartışırdık. Kimlerle birlikte olacağı konusunda net bir tavrı yoktu. Geçmişi olduğu gibi savunanlarla birlikte olmayacağını biliyorduk. Onun dışında eleştirel bakan, geçmişten insanlar var ve onlardan hangileriyle birlikte olacağı konusunda İsmet Abi'nin kafasında da net bir şey yoktu. Çünkü o da tartışıyor, görüşüyor, cezaevlerindekiler de dahil, kadrolarla yaptığı tüm tartışmalarda, birlikte olmayı savunuyordu.

Henüz yazılı çizili herhangi bir şey söz konusu değildi. Düşünceler bize sözlü olarak ifade ediliyordu. Kaçarcılar grubu var; söyledikleri, bizim düşüncelerimize yakındı. O dönemde, bu grup ne söylüyor, net olarak neyi ifa-

de ediyor, farklılıkları, ayrılıkları ne, anlatılıyordu bunlar; ama yazılı değil, sözel aktarımlar var. Biz de kendi aramızda oturduk konuştuk. Kasım Cengiz, Necmettin bir de Hukuk Fakültesi'nden Özcan vardı; Kaçaroğlu grubu ile hareket edeceğimizi ve Kaçaroğlu ile konuşacağımızı söyledik. SBF Yurdu'na gittik, Kaçaroğlu'na kendimizi tanıttık ve orada birlikte hareket edeceğimizi söyledik. Biz gruba katıldığımızda, Ankara'da Kaçaroğlu grubuyla birlikte olanların sayısı belki de elli, atmış kişiydi. Hukuk Fakültesi'nde Özcanların ilişki kurduğu belli bir çevre vardı, o çevre olduğu gibi gruba katıldı. Hacettepe'de Kasım Cengiz, öğrenci derneği yönetimindeydi, onunla birlikte olan arkadaşlar da gruba katıldı. Bizim okulda Öner Yağcı, Nevin, Yaşar Özbay ismini hatırlamadığım birkaç arkadaş vardı. Gençlik örgütlenmesi faaliyeti sürerken Siyasal'daki teksir makinesi hikâyesi çıktı ve arkadaşların bir kısmı kaçak duruma düştü. Bu boşluğa neden olmuştu, Doğan Fırtına geldi. İlişkiler toparlandı. Arkadaşlarımızdan ne söylediğimize dair yazı çıkartılması talebi vardı. İnsanlar bizden doküman bekliyor ama kimseye doküman veremiyorduk. Bizim anlattıklarımı yetmiyor ya da biz yetemiyoruz. "Yol Ayrımı" yazısı yazıldı, mühendis arkadaşların ilişkilerini kullanarak bu yazıyı bastık. "Yol Ayrımı" yazısı ile birlikte tartışmalarımızda daha ciddi söz söyler hale geldik. Daha çok da oradan aldığımız bilgileri satmaya çalışıyorduk. *Kurtuluş* dergisi çıktı; dergi teorik tartışmaları daha kolay hale getirmişti. Örgütlenme de dergi çıktıktan sonra katlanarak artmaya başladı.

Gazi Eğitim'i bitirdim ama Tunceli'ye gitmeyi düşünmediğim için yeniden üniversite sınavlarına girdim. Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü'nü kazandım. Hacettepe'yi kazandığımda, hazırlık sınıfı Beytepe'ye taşınmıştı ama hâlâ merkezde bölümler vardı. Hazırlıkta bizim çevreden kimse olmadığı için arkadaşlar benim okula devam etmemi istedi. Hazırlıktaki örgütlenme çalışmalarına katılmak için yarım dönem kadar kaldım okulda. Gidip geliyordum ama faşistler, dönüş saatlerinde Hacettepe'ye giden otobüslere dolup okula geliyorlardı. Çok sorunlu bir dönem yaşadık.

Dersim'le ilişkim vardı oraya da gidiyordum, oradaki siyasi gelişmelerden haberim vardı. 12 Mart sonrası toparlanmaya çalışan devrimci hareket, Dersim'de örgütlenmeye başlamıştı. Örgütlerin kadroları ve sempatizanları aktifti.

Dersim'de Kurtuluş örgütlülüğü Seyfi Cengiz'le başlar. THKP-C'li olarak tanıdığım Seyfi Cengiz, Dersim'de kalıyor, İsmet Öztürk'le birlikte hareket ediyordu. Ankara'daki arkadaşlarla da tartışmaları sürdürüyordu. "Daha tar-

tışılması gereken birçok sorun var" diyordu. Seyfi Cengiz kendi anlatımıyla "İlk süreçte MDD hareketine, daha sonra oluştuğu dönemden itibaren THKP-C 'ye sempati duydum, bu örgütün taraftarı oldum. THKP-C bölündü, bölünmeden Dev-Yol ve Kurtuluş adlarıyla bilinen gruplar oluştu. Ben Kurtuluş'tan yana tavır aldım"diyerek Kurtuluş'a katıldığını açıklamıştı. İsmet Öztürk, Seyfi için "Oldukça ileri, gelecek vaat eden bir arkadaştır" demişti.

Tunceli'de THKP-C'nin örgütlü bir yapısı yoktu. Daha çok TİKKO etkin ve güçlüydü. THKO'nun da ilişkilerinin olduğu bir bölgeydi. Onun dışında da çeşitli grupların şu veya bu şekilde sempatizanları varsa da etkili değillerdi. Pülümürlü olan Mehmet Bedri Gültekin nedeniyle Aydınlıkçıların örgütlediği bir grup da vardı. Seyfi'nin bir araya getirdiği THKP-C'li bir arkadaş grubu oluştu. Seyfi askere gidip döndüğünde, ayrılıklar sürecinde, onlar Devrimci Gençlik, Militan Gençlik gruplarına katılmıştı. Seyfi'nin ilişkileri kişisel olarak bu arkadaşlarla kötüydü. Kişisel ilişkiler kötü olduğu için de onlarla bir arada olma şansın yoktu. Konuşamıyor, görüşemiyordun. Biz oraya gittiğimizde oturup konuşulabilecek, bağımsız düşünceye sahip insanların sayısının da son derece sınırlı olduğunu gördük. Mümkün olduğunca birebir ilişkilerle düşüncelerimizi anlattık, insanları kazanmaya çalıştık.

Dersim, devlet için Kızılbaş, Kürt ve komünistti

Tunceli'ye ne olarak gidiyorsun? Herhangi bir görevle mi gidiyorsun?

Okul bittiğinde, öğretmenlik için müracaat ederken ilk tercihim, Rize idi. Tunceli'ye değil Rize'ye gitmeyi planlıyordum. Karadenizli arkadaşlarla çok iyi ilişkilerim vardı, ağabeyimden kaynaklı olarak. Rize'ye gidip onlarla birlikte kalınm diye düşünüyordum. Kafamda hiç Tunceli'ye gidip yerleşmek yoktu. Tunceli'ye gittiğimde de önce gidip öğretmenlik yapacağımı düşünüyordum. Çalışmalarda bir arkadaşımızın bürosunu kullanıyorduk. Seyfi Cengiz daha organize çalışmalar yapmak için dernek kurmaya karar vermişti. Dernek yönetimi ve diğer organları için yeterli kişi yoktu. Ankara'da okuyan Kurtuluşçu Dersimlilerle bu sayı tamamlandı. Karadeniz Dev-Genç tüzüğünü adapte ederek Tunceli Dev-Genç adıyla bir dernek kurduk ve Ankara'ya gittik. Çalışmaları Seyfi yürütüyordu. Seyfi bizim Tunceli'de çalışmamızı istedi. Arkadaşlarla konuştuk, Dersim'e gitmeye karar verdik. 1977 Ara-

lık ayında öğretmen olarak atamamı yaptırıp Dersim'e gittim. Benden sonra da Kasım Cengiz, Almanca öğretmeni olarak geldi, çalışmalarımıza katıldı. Derneğe merak edip gelenler olduğu gibi, bizim düşüncelerimizi öğrenmeye gelenler de oluyordu. "Kimsiniz, neyi savunuyorsunuz?" diye soruyorlardı. *Kurtuluş Sosyalist Dergi* dernekte satılıyordu. Bu arada belli bir grup oluştu. Kişisel ilişkilerimizde, dernek lokalinde Kurtuluş'u, "Yol Ayrımı"nı, ulusal soruna bakışımızı anlatıyor ve kendi örgütlenmemizi gerçekleştirmeye çalışıyorduk. Dernek, insan örgütlenmesi açısından çok büyük bir mevzi; insanlarla rahat ilişki kurabileceğin bir mekânın ve yayının var. O arada biz, derneğin tüzüğünü ve adını değiştirerek daha geniş bir yere taşıdık. Derneğin adını "Anadolu Dev-Genç" yaptık, şube açabilecek şekilde tüzük değişikliği yaptık. Seyfi daha farklı bakıyordu. "Anadolu Dev-Genç'i Kürdistan bölgesinde merkezi yapılanma haline dönüştürelim" dedi. Ne yapacağız? Diyarbakır'da, Mardin'de şube açılacak. Bu sefer nerelerde şube açabiliriz diye baktık. İlk yapılacak Dersim'in ilçelerinde dernek şubesi açmaktı. Herkesin kendi bölgesinde çalışma yapması kararlaştırıldı. Görev bölümü yapıldı. Köylerden ilişki kurduğumuz yerler vardı, onlarla ilişkilerimizi geliştirdik, katılımlar oldu. Pülümür, Nazımiye, Mazgirt'te şubeler açıldı. O dernek çalışması, mesela Pülümür'de çok başarılı oldu, ciddi katılım sağladık.

Siyasi rekabet var mıydı?

Bir siyasi rekabet vardı. Başlangıçta ideolojikti, teorik tartışmalar yapılabiliyordu. Bir süre sonra çoğunluk olma, güçlü olma, başkalarına yaşam hakkı tanımamaya vardı. Siyasi rekabet sol içi şiddete neden oldu. Sol içi şiddet nedeniyle insanlar hayatlarını kaybetti. İnsanlar yer aldıkları çevrelere düşüncelerini benimsediklerinden değil, çevrelerindeki ilişkileri nedeniyle katıldılar politik hareketlere. Futbol takımı taraftarı olmaktan farklı değildi. Devrimci olmak sıradan bir iş, modaya uymak gibiydi. Herhangi bir örgütten yana olmayana adam gözüyle bakılmazdı. Bu taraftarlık kolayca fanatikleşiyordu. İdeolojik, teorik yoksunluk nedeniyle kimseyle çok fazla bir şey de tartışamıyorsun. Gittiğin yerlerde çok fazla politik, siyasi tartışmalar da yapamıyorsun.

Öğretmenliğe Tunceli'de mi başladın? Ulusal sorun konusunda ne yapılıyordu?

Tunceli merkezde, Kalan Lisesi'nde öğretmenliğe başladım. Öğrenci çevresinde çok fazla Kurtuluşçu yoktu. Diğer dergi çevreleri, bölgede çalışmaya bizden önce başladıklarından daha fazla kitlesel desteğe sahiplerdi. Dersim'de, sosyal emperyalizm teorisini savunan dergi çevreleri örgütlüydü, onların da ulusal sorun diye bir dertleri yoktu. Biz de kitle ilişkileri ve tartışmalarda sosyal emperyalizm meselesine yoğunlaşmıştık. Kurtuluş'un ulusal sorun konusundaki düşünceleri netti. Ulusal sorun sınıf mücadelesinden bağımsız değildir, diyorduk. Proletaryanın örgütlülüğü, sınıf mücadelesinin gelişmişliği nedeniyle, ulusal sorunun birlikte örgütlenme ve birlikte mücadele ile çözülebileceğini savunuyorduk. Kürdistan'ın sömürge olduğu tespitini yapmıştık. Ayrı örgütlenme ve ayrı mücadele yanlıştı. O döneme kadar Kürdistan'ın sömürge olduğu konusunda Özgürlük Yolu çevresinin bir tespiti vardı ama net değillerdi. *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'de de ulusal sorun konusunda Kürdistan'ın sömürge olduğu tezi savunulmaya başlanmıştı. Apocu ekipten insanlar da kişisel sohbetlerimizde Kürdistan'ın sömürge olduğunu kabul etmişlerdi ve ulusal sorunla ilgili yazılarımızın çıktığı dergilerimizi alıp okuyordu. Seyfi Cengiz'in, Kurtuluş'un Kürdistan sorunu konusundaki düşüncelerinin oluşumunda katkıları vardır. Dergi için hazırladığı yazıları birlikte okuyup tartışırdık, daha sonra daktilo edilirdi. Kurtuluş çevresindeki her arkadaşımız, ulusal sorun konusunda herkesle tartışacak düzeydeydi.

Dersim'de Türk solu ile Kürt solu arasında farklılıklar var mıydı? Kürt solu ne zaman öne geçti?

Dersim, devlet için Kızılbaş, Kürt ve komünistti. Dersim'de Türk solunun örgütlenmesi de etkin ve kitleseldi. Kürt solu olarak, Özgürlük Yolu'ndan bir grup vardı, etkin değillerdi. Kürt solunun diğer gruplarından kişiler de vardı. Kürt solu, deyim yerindeyse 1976'dan sonra Apocularla ortaya çıktı. Kendilerini UKO'cu, (Ulusal Kurtuluş Ordusu) olarak ifade ediyorlardı. UKO'cu kadro içinde çok sayıda Dersimli vardı. Onları herhangi bir tartışma platformunda görmedik. Kürt solunun nicelik olarak en zayıf olduğu bölge Dersim'di. Türk solunun Dersim'deki kitleselliği uzun süre devam etti. Biz Dersim'de örgütlenirken bizden sonra Apocular da örgütlenmeye başladı. Hemen hemen aynı yıllarda örgütlenmeye başlamıştık. Onlar Dersim'e, Tunceli Yüksek Öğrenim Derneği çevresinde etkili olmuş bir grup kadroyla gelmişlerdi. Daha sonra bu kadrolardan PKK Merkez Komitesi'nde yer alanlar ol-

du. Herkes birileriyle birlikte tavır aldığı için örgütleyecek insan bulmakta sıkıntı yaşadılar. Öyle bir açmazları vardı. Apo'nun konuşmaları kasetlere alınmıştı, o kasetleri insanlara dinletiyor, sempatizan ve kadro devşirmeye çalışıyorlardı. Dersim'de çeşitli nedenlerle ötekileştirilişmiş, yalnızlaştırılmış, lümpen denebilecek insanları örgütlediler. Bu örgütlenme, onlara çok ciddi vurucu militan güç sağladı. Kürdistan'da örgütlenmelerine uygun bir politikaydı bu. Başka yerlerde de aynı türden örgütlendiler. Gittikleri her yerde daha çok, militan olabilecek türden insanlarla ilişki kurdular. Bulundukları yerde kendilerinden başka insanların örgütlenmesine izin vermiyorlardı. Tabii bu, Dersim'de çok kolay bir şey değildi. Çünkü onların gelişinden önce insanlar çok ciddi bir biçimde örgütlenmişti. Onları kitle içerisinde görmek çok mümkün değildi. Daha illegal bir örgütlenme çalışmaları vardı. Kendilerini güçlü hissettiklerinde, Dersim'de diğer örgütlerle çatışmaya başladılar. Kendilerinden ve diğer sol gruplardan insanlar öldürüldü.

Bir anımı paylaşmak istiyorum: Ben Kaçaroğlu grubuna katıldıktan bir süre sonra Tunceli Yüksek Öğrenim Derneği'nin kongresi yapıldı. Dernek yönetiminde Apo'nun çevresinde bulunan arkadaşlar hâkimdi ve dernek maddi olarak iyi durumdaydı. Yönetimi bu grubun elinden almak için bir çalışma içerisine girdik. Fakat diğer örgütlerin tek başına bu derneği ele geçirmesi sayısal olarak mümkün değildi; biz de onların dışında kalan ne kadar grup varsa herkesle seçim ittifakı yaptık. Bizim yaptığımız ittifakın içerisinde Aydınlıkçılar bile vardı. İlkesiz bir ittifaktı. Herkesten birer ikişer kişinin olduğu bir yönetim listesi ile çıktık ama onlar bu derneği çok önemsediklerinden, derneği vermemek için ellerinden gelen bütün çabayı gösterdi. Kongrede kavga çıkardılar ve kongre dağıldı. Kongrede muhalefet edenlerin sözcülerini dışarıda çevirip dövmüşler. Biz de o sırada dernekte üç arkadaştık, üçümüz de Kurtuluşçuyuz, Kaçar'la Siyasal Bilgiler'de bir görüşmemiz var, yurda gittik olanlardan haberimiz yok. Apocular bizi de dövmeye karar vermiş, takip etmişler. Biz öğrenci yurdundan içeri girdik, kantine doğru yürüyoruz, arkamızdan bir grubun geldiğini fark etmemişiz, bizim arkadaşlardan bir grupla karşılaştık. Hatırladığım, o dönemde Ankara'da Kaçar'ın en yakınındaki arkadaşlardan biri olan Mustafa Şamlıoğlu da vardı aralarında. Onlar Apocuların bize saldıracağını fark etmiş ve onlar geldiğinde aramıza girdiler. Biz de ne olduğunu anlamadık. Şamlıoğlu "Bu arkadaşlar bizim arkadaşlarımız, sorun ne?" dedi. O kargaşada Kaçar da geldi, "Ne oluyor, neden kavga ediliyor?" di-

ye sorunca "Bizim arkadaşlarımızı dövmeye çalışıyorlarmış" dedi Şamlıoğlu. Kaçar, "Konuşalım arkadaşlar" dedi, o ara Apo da geldi. Bir masaya oturduk, "Sizin arkadaşınız olduğunu bilmiyorduk ama dernek kongresinde bize çok ağır hakaretlerde bulundular, biz de cezalandırmak istedik" dedi. Kaçar "Bizim arkadaşlar böyle bir şey yapmaz, bu işte bir terslik var, ben konuşurum arkadaşlarla, hallederim" dedi. Bize de "Akşam gelin konuşalım" dedi. Kaçar'a hikâyeyi anlatınca o da "Bu arkadaşlarla ilişkilerimiz var, görüşüyoruz. Ulusal sorun konusunda düşünceleri bize yakın, bizim bu konudaki yazımızı bekliyorlar" dedi.

Dersim'de Kurtuluş örgütlenmesi

Dersim'de Kurtuluş örgütlenmesi nasıl oldu? Seyfi Cengiz bu örgütlenmede nasıl yer aldı?

İlk dönemde bizim faaliyetlerimiz daha çok şehir içinde memur, teknik elaman ve sağlıkçılarla oldu. Gidebileceğimiz çok farklı bir çevre yoktu. Köylere ulaşabilecek kontaklarımız çok sınırlıydı. Olabilen yerlere gidiyorduk ama merkez ve ilçelerdeki faaliyetlerimiz daha çok sözünü ettiğim kesimlerle oldu. Bu da bize onların çevresinde örgütlenmeyi sağladı. Biz ondan sonra Tüm Teknik Elemanlar Derneği'nin (TÜTED), Tüm Sağlık Emekçileri Derneği (TÜSDER) şubelerini kurduk. Bu derneklerde ciddi anlamda faaliyet gösterdik. O derneklerin yönetimleri uzun süre bizdeydi. Hem onların kongrelerinde ciddi ağırlığımız vardı, hem de bizim siyasi faaliyetlerimize katkıları oluyordu; aynı zamanda maddi anlamda da katkı sağlıyordu.

Biz daha çok ulusal soruna yoğunlaşmaya başladık. Gençlik örgütlenmesi, yapısal örgütlenmeler, köylerde ilişkiler temelinde bir faaliyet yürütüyorduk. İlk kez Tunceli'de bir dernek kurduk. Derneğimizin olması, oraya gelip gidenlerle sohbetler ve diğer ilişkilerle birlikte yavaş yavaş toparlanmaya başladık. Bir yayınımızın olması çalışmalarımızı kolaylaştırmıştı. Bizimle birlikte olan arkadaşların çoğunluğu da çevrelerinde sevilen saygın arkadaşlardı. O arkadaşlarımızın çevrelerindekilere ulaşıp ilişki kurabildik. Bunun çok yararını gördük. Diğerlerinden niye farklı olduğumuzu anlatmaya çalıştık. Geçmişe yönelik eleştiriler bize ciddi katkı sağladı.

Dersim'e memur olarak gelen Kurtuluşçu arkadaşlarımız oldu. Bulundukları yerlerde çalışmalarımıza katkıda bulundular. Dışarıdan gelen insanlar da örgütlenmelere katılınca Tunceli'de ciddi bir ağırlığımız oluşmaya başladı. Onlardan aldığımız bağışlarla maddi anlamda örgütlenme problemleri-

ni de ortadan kaldırdık. Biz sattığımız gazete ve dergilerin parasını dergiye göndermiyor, oradaki faaliyette kullanıyorduk. TÖB-DER içerisinde nitelikli bir yapımız vardı, nicelik olarak çok güçlü değildik ama onun dışındaki diğer sivil toplum örgütleri içerisinde de ciddi bir yapılanma oluşturmaya başladık.

Grup içi eğitim çalışmalarını hızlandırdık. Yeni gelen arkadaşları eğitmeye başladık. Onları yetiştirdikçe ilçelere gönderdik. Belli bir kadro oluşmuştu. 1 Mayıs 1976 da ve 1 Mayıs 1977 de mitinglere Dersim'de hatırı sayılır bir kitle ile katıldık. 1 Mayıs 1977'de kitleselliğimiz görünür hale gelmişti, iyi bir katılımımız oldu. Bu da bizim ciddiye alınabilecek bir grup olduğumuzu ortaya çıkardı. Dersim'de seçim dönemleri dışında, miting faaliyetleri yok denecek kadar azdı. İnsanların kendi yereli içerisinde bir faaliyet sürdürüyor, köylerle bağ kuruyor, ilişkileri canlı tutmaya çalışıyorduk. Siyasi bir faaliyet olmasa da köylerde, yaz aylarında, imece usulü ekin biçmeye yardım edilirdi. Amaç sempatizan kazanmaktı. Bize yanlış gelse de zaman zaman biz de imece usulü çalışmalar yaptık. Köylerde siyasi tartışmalar da yapılırdı. Kamulaştırılan bir teksir makinemiz vardı. Gündeme ilişkin bildiriler basıp dağıtıyorduk.

Dernek çalışmalarında kitlelere ulaşmanın araçlarından biri olarak bir oyunun sahnelenmesini düşünmüştük. Dersim'deki arkadaşlarımızdan Ali Tunç, Ankara Sanat Tiyatrosu'nun oynadığı *403. Kilometre*'nin senaryosunu getirdi. Bir tiyatro topluluğu kurduk. *403. Kilometre* oyununun çalışmalarına başladık. Oyunun yönetmenliğini ben üstlenmiştim. Senaryoyu değiştirip kendi taleplerimizi kattık. Burası Kürdistan'dır, sömürge bir ülkedir vb. değişiklikler yaptık. Tiyatroda rol alan arkadaşlarımızın çoğunluğu hiç tiyatroya gitmemişlerdi. İşçi, öğrenci, öğretmen arkadaşlarımız görev aldılar. Örgütlü olduğumuz merkez dâhil üç ilçede daha bu oyunu sahneledik. Seyredenlerden çok olumlu tepkiler aldık. Farklılık yaratmış, ilgiyle karşılanmıştık. Her gittiğimiz yerde dergiyi, gazeteyi dağıtıyor, konuşmalar yapıyor, şiirler okuyorduk. Bizim kitlelerle iletişimimizi ve onlara değmemizi sağlayan bir ağ oldu. Arkadaşlarımızın amatörlüklerine rağmen başarılı olmaları, gidilen yerlerde kurdukları insani ilişkiler Kurtuluş'un kitlelerce bilinirliğini artırdı.

1976 yılının ortalarından sonra Tunceli'de teorik tartışmalar yapılmaya başlandı. TÖB-DER lokalinde sosyal emperyalizm, ulusal sorun, devlet, demokrasi ve örgütlenme konularında tartışmalar yapılıyordu. En uygun yer orasıydı. Bu tartışmalara ciddi biçimde biz de katıldık. Hepsinde de bizim konuşmacımız Seyfi Cengiz'di. Seyfi'nin bu konuşmaları gerçekten etkili oldu. Tunceli'de ilk kez ciddi biçimde teorik tartışmalar yapılıyordu. Seyfi'nin

Tekoşin ayrılığına kadar da bu tartışmalar devam etti. Mesela Dev-Yol'la Hozat'ta özel bir tartışma yaptık. Bizim ve Dev-Yol'un katıldığı (Dev Yol'dan da Kel Aydın geliyordu) iki gün süren bir tartışma oldu. Bu tartışmaların hepsinde, Seyfi gerçekten etkiliydi. En büyük özelliklerinden biri buydu. İdeolojik formasyonu gayet iyiydi. Yeterliydi. Bir süre sonra insanlar bizimle bu ideolojik tartışmalara girmemeye, kaçmaya başladı. Seyfi gerçekten baskın çıkıyordu. Çünkü diğerlerinin düzeyi çok yeterli değildi.

Ulusal sorun tartışmaları ve Tekoşin'e giden yol

Seyfi Cengiz ile örgütün arasındaki ilişki sadece bilgi alış verişi düzeyinde miydi?

Dergiye ulusal sorun üzerine yazılar yazıyordu. Kurtuluş'un Kürdistan sorunu ile ilgili görüşlerinin oluşmasına katkıda bulunuyordu. Dersim'de çalışmaları yürütüyordu ve Kurtuluş'un merkezi örgütlenmesinde görev almak istiyordu. İsmet Abi, Merkez Komite'de yer almasını istemişti. Seyfi, ulusal sorunla ilgili Ali Demir'le ortak çalışma yapmak için görevlendirildiklerini bize anlatmıştı.

Bu arada Seyfi, Ankara'ya gidip arkadaşlarla görüşüyor, geldiğinde de bize bu görüşmeleri aktarıyordu. Son zamanlarda sağlıksız şeyler anlatmaya başlamıştı. Kürt meselesi konusunda arkadaşların samimi olmadıklarını, onların görüşlerini sağlıksız bulduğunu söylüyordu. Ulusal sorun konusunda ilk çıkacak yazının ortak yazılması olması gerekirken o yazıyı Ali Demir yazmış. Ulusal sorun konusunda Ali Demir ve Seyfi Cengiz görevlendirilmiş ama buna uyulmamış. Kendisi yazıyı teksir edildikten sonra okuduğunu söyledi. Dergi basılmadan önce okumuş ama ortak bir yazı olarak çıkmamış. Seyfi'nin ulusal sorun konusundaki yazıları *Kurtuluş* dergisinde yayınlandı. Seyfi'nin o dönem Merkez Komite gibi algılanan "beşli grupla" yaptığı toplantılardan bize anlattığı şuydu; "Biz giderek dışlanıyoruz, bizim eleştirilerimiz dinlenmiyor, sadece tartışmalarda kalıyor, taleplerimiz dikkate alınmıyor." Bunlar bizi de etkiliyordu. Çok sağlıklı bir birlikteliğin olmadığı ortaya çıkıyor ama faaliyet de sürdürülüyordu. Seyfi bu komiteye giremeyeceğini anladıktan sonra bizimle olan bütün diyaloglarında, Kurtuluş'a eleştirel yaklaşmaya başladı. Daha çok bağımsız hareket etmeyi, Kürdistan'daki örgütlenmenin özerk bir örgütlenme olması konusunda düşüncelerini anlattı. Gerçekten de bizim sahadaki örgütlenmemiz özerk bir örgütlenmeydi. Yani Kurtuluş taraftarı, Kurtuluş'un dergisini getiren, dağıtan, önce dergiyi sonra ga-

zeteyi dağıtan bir gruptuk. Örgütlenme konusunda bir özerkliğimiz vardı. O aslında çok ilginç bir şey. Biz ciddi anlamda yeni bir örgütlenme modeli ile örgütlendik Dersim'de. Bizim Merkez'le hukuki hiç bağımız yoktu. Seyfi aracılığıyla bir bağ kuruluyordu, Seyfi komiteye giremeyeceğini anladıktan sonra da gerçekten özerk bir örgütlenme oluşturuldu

Seyfi'nin eleştirileri hangi konulardaydı?

Birincisi Kürdistan'da örgütlenme. Kürdistan'daki örgütlenmenin otonom olması ve yayınının çıkarılması, ikincisi Kürdistan'a kadro aktarılması, üçüncüsü maddi olanakların sağlanması.

Kurtuluş'la birlikte hareket eden, kendi merkez komitesi olan, otonom bir Kürdistan örgütü olmalıydı. Otonom örgütün Kürdistan'a özgü yayın organı çıkartılmalıydı. Özerk bir örgütlenme olarak kendimizi ifade etmeliyiz, diyorduk. Merkezle ilişki içinde özerk bir örgütlenme olmalıyız. Nitekim ayrı bir örgüt yapılanması yaratılmıştı, organlarıyla komiteleriyle. Kamulaştırmalar dâhil tüm faaliyetleri yürütüyorduk.

Dersim'deki saha faaliyetlerinin hepsi de buna yönelikti. Anadolu Dev-Genç'in kurulması, diğer yerlerde şube açılması, oralardaki örgütlenmeler hep bu örgütlenme hedefine yönelikti.

Kurtuluş'un Kürdistan'da örgütlenmesi için kadrolara ihtiyaç vardı ama tam tersi yapılıyordu, buradaki kadrolar bölge dışına aktarılıyordu.

Diğer bölge komitelerine, gençliğe verilen önem Kürdistan'a verilmiyordu. Gençliğe yönelik yayın organı ve örgütlülüğü vardı. Kürdistan'a özgü bir yayın ve örgütlülük yoktu. Teoriyle pratik uyuşmuyordu. Kurtuluş, savunduğu bu görüşler konusunda tutarlı bir örgütsel politik tutum geliştirememişti. Bunlar Dersimli Kurtuluşçuların ortak tespitleriydi.

Seyfi'nin düşündüğü örgütlenme tarzı bizim saha çalışmalarımıza da yansıdı. Bir örgüt nasıl örgütleniyor, neler yapıyorsa biz Dersim'de onları yaptık. Dersim merkezde komiteler halinde örgütlendik. Bu örgütlenmeye hazırlık için kamulaştırmalar yaptık. Çünkü daha önce bu tür taleplerimizin hiçbiri, Merkez tarafından karşılanmamıştı. Biz farklı bir örgütlenme içerisindeydik ama Merkez'le ilişkimiz Seyfi üzerinde yürüyordu. O da Seyfi ile ne düzeyde ilişki sürdürülüyorsa oydu. Bir de *Kurtuluş* dergi ve gazetelerinin dağıtımı, satılması, örgütlenmesi vardı. Bine yakın gazete, yüze yakın dergi satıyorduk ve onların geliri bize kalıyordu. Seyfi'nin öyle bir talebi olmuştu; Merkez'in karşı çıkmasına rağmen biz, sattığımız dergi ve gazetelerin parası-

nı merkeze göndermiyorduk. Gazete ve dergiyi Ankara'dan gidip kendimiz alıyorduk, dağıtımını da kendimiz örgütlüyorduk.

Kurtuluş'un teorik anlamda savunduğu seksiyon örgütlenmesinin gerçekleşmemesi Seyfi Cengiz ile alakalı mıydı? Başka sorunlar mı vardı

Kurtuluş'un seksiyon önerisi yoktu. Kürt ulusal sorununun çözümü konusunda ise Kurtuluş, birlikte ya da ayrı mücadeleyi mutlaklaştıran değil, çözümü koşullara ve mücadelenin gelişimine bağlayan bir tutum aldı. Bir model önerisi yoktu.

"Ulusal sorunu Türkiye devrimci hareketinin başarısına bağlıdır" dememiz ve sorunu böyle değerlendirmemiz doğru olacaktı. Tersi bir durum için, yani Kürt ulusal mücadelesi, ileri bir aşamada bulunsaydı ve Kürdistan'ın bağımsızlık hareketinin başarısı sağlanmadan Türkiye işçi sınıfı hareketinin güçlenmesi olanaksız olsaydı, o zaman da "Kürt ulusal sorununun çözümü ayrı bir mücadeleyle gerçekleşecektir" diye görüş belirtmek en doğrusu olacaktı.

"İlke olarak tek işçi sınıfı partisinden ve bu partide Türk ve Kürt sosyalistlerinin birlikte mücadelelerinden yana olmamız, yukarıda söylediklerimizle çelişen bir şey değildir. Mücadele, en doğru ve en tutarlı çözümü ortaya çıkaracaktır." denilmekteydi.

Kurtuluş'un örgütlenme anlayışında, Kürdistan'daki örgütlenme diğer bölge örgütlenmelerinden farklı değildi. O yıllarda Kurtuluş örgütlülüğü içerisinde Kürdistan'da seksiyon örgütlenmesi tartışılmıyordu. Birilerinin seksiyonla ilgili düşüncesi olabilir ancak pratikte karşılığı yoktu. Kurtuluş, teorik anlamda seksiyon örgütlenmesini Seyfi Cengiz ayrılığından sonra tartışmaya başladı. Seksiyon örgütlenmesi, 1979'larda hayata geçirilmeye çalışılan bir örgütlenme oldu. O yıllara kadar seksiyon örgütlenmesi ne tartışıldı, ne konuşuldu. Seyfi'nin ayrılış nedeni aslında, Kürdistan'ın örgütlenmesine ilişkin taleplerin yerine getirilmemesi ve Kurtuluş'un bu konuda samimi olmadığını düşünmesiydi.

Dersim'deki Kurtuluşçu arkadaşların ve benim de kendisi ile birlikte olacağımızı düşünüyordu. Biz sorunun ideolojik olmadığını, sorunun daha geniş halkalarda tartışılıp, konuşularak bir çözüm üretilmesi gerektiğini söyledik. Çünkü birlikte örgütlenmenin gerekçeleri olarak söylenen şeyler, ayrı örgütlenmenin gerekçeleri olarak teorikleştiriliyordu. Karadeniz'i dolaşmasını, oradaki arkadaşlarla konuşmasını önerdik. Diğer Kurtuluşçu arkadaşlarla mesela Ali Demir'le özel bir görüşme yapıp yapmadığını sorduk, Ali De-

mir'in kendisi ile konuşmak istemediğini, Ali Demir'in Kürdistan'da gelişmek gibi bir derdi olmadığını söyledi. Yani ayrılık ideolojik bir ayrılık olmaktan çok örgüt içerisinde kişisel bir ayrılık biçiminde geliştiğini düşündüğümüz için biz Seyfi ile birlikte tavır almadık. Ayrı örgütlenmenin doğruluğuna inanmıyorduk; buna inanmış olsaydık biz de ayrılma kararı alırdık.

Seyfi Cengiz'in ayrılması sizin Dersim'deki faaliyetinizi nasıl etkiledi? Bu durum sizin örgütle organik bir ilişki kurmanıza yol açtı mı?

Dersim'de siyasi faaliyeti yürüten bir yapımız vardı. Bu yapı içerisinde yer alan kadroların çoğunluğu, Seyfi ile birlikte tavır almadı ve dolayısıyla Dersim, Seyfi için hayal kırıklığı oldu. Seyfi'nin kitlelerle organik bir ilişkisi de yoktu. Seyfi Cengiz'in kendisi, Kurtuluş için ciddi bir kayıptı. Seyfi merkezi yapıda ya da oluşturulacak seksiyon içinde olsaydı, Kurtuluş hareketinin gelişimine ciddi katkıları olurdu. Kendisini geliştirdiği gibi merkezdeki arkadaşların da gelişimine katkıda bulunurdu.

Ayrılık sonrası, Kurtuluş hareketi içerisinde, Kürdistan'da örgütlenme meselesi ciddi bir şekilde tartışılmaya başlandı. Seyfi Ankara, İstanbul ve Kürdistan'da kadrolarla toplantılar yaparak ayrılık nedenlerini anlatmaya çalıştı. Bu toplantılar tartışmalara neden oldu ve toplantılar engellenmeye çalışıldı, sabote edildi. Bu insanlar neden ayrıldı diye sorgulanmadı. İstanbul, Ankara ve Dersim'de Kurtuluş'tan ayrılıp Tekoşin'e katılanlar oldu. Sayıları fazla olmasa da bir kayıptı.

Kurtuluş hareketi, Kürdistan'ın sömürge olduğu tespitini yapmıştı. Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'nın tanınmasını savunarak sosyal şöven çizgiyi kırmıştı. Teorik katkılar sunmasına rağmen, Kurtuluş tabanında ulusal sorun konusunda ciddi bir duyarsızlık vardı. Kürt sorunu diğer sorunlar kadar konuşulan bir şey değildi. Kurtuluşçu Kürdistanlı kadrolar da ulusal sorun konusunda zorlayıcı olamadılar. Ali Demir, Seyfi kadar bu meselede duyarlı olabilseydi bence bu sorun, çok daha önceden çözülmüş olabilirdi. Ali Demir'in Kürtlerle ilişkisi Kızıltepe ilişkisiydi. Kızıltepe dışında Kürt örgütlenmesiyle ilgili değildi. Teorik planda vardı belki ama sahada yoktu. Ali Demir bizzat ve fiili olarak bu çabanın içerisine girmedi. Bu çok büyük bir eksiklikti. Ne zaman Tekoşin ayrılığı ortaya çıktı, ondan sonra Kürdistan'da örgütlenme diye bir olay gündeme geldi ve "Kürdistan'da biz de örgütlenmeliyiz", "Nasıl örgütlenmeliyiz?" diye tartışmalar yapılmaya başlandı. Mahir Sayın ve Ali Demir ayrılık sonrası Kürdistan'ı dolaşmaya başladı.

Tekoşin-Kurtuluş ayrılığı nedeniyle PKK'nın Kurtuluş'la bir diyalogu oldu mu? PKK ile Tekoşin arasındaki çatışmaları durdurmak için bir girişimde bulundunuz mu?

Abdullah Öcalan, Tekoşin'in Kurtuluş tarafından kendilerine karşı kurulduğunu bir kitabında iddia ediyor. Böyle düşünüyorlardı. 1977'nin sonlarında, Apoculardan bir grubun ayrıldığını öğrendik. Bu arkadaşlar çok önceden beri orada faaliyet sürdüren, uzun süre dağda kalmış TİKKO geçmişi olan militan insanlardı. Onlar Apoculardan ayrılırken ellerinde ne varsa onlara el koymuştu. O arada Apocular da silahları istediler. Kamer Özkan Apocu oluşumun Dikmen Toplantıları'nda Merkez Komite'ye alınanlardan biriydi, ayrılan grubu temsil ediyordu. Kamer Özkan'ın kardeşini kaçırdılar ve karşılık olarak o silahları talep ettiler. Bir ortak yol bulundu, el konulanlar geri verildi. Kamer'in kardeşi alındı. Bu arkadaşlarla ilişki Seyfi üzerinden sürdürülüyordu. Seyfi bir süre onlarla görüştü ve bize katılmalarını sağladı. Onların bize katılması önemliydi. Özellikle Kamer Özkan, bölgede tanınan, devrimci geçmişi olan, militan biriydi. Yeni bir çevrede ilişkiler kazandırdı bize. Kamulaştırma faaliyetlerinde becerikli insanlardı. Deneyimleri, tecrübeleri vardı.
Bu arkadaşların bize katılmaları süreciyle ilgili yanlış bilgiler dillendiriliyor. El konulan silahların geri verilmesini Seyfi Cengiz'in istemediği ve PKK ile Kurtuluş'u çatıştırmaya, savaştırmaya çalıştığı konusunda spekülasyon yapmak doğru değil. Dersim'deki Kurtuluşçular iki taraf için de güvenilirdi. İki tarafı da ikna etmiştik. Dersimli Kurtuluşçular ve Seyfi Cengiz, silahların PKK'ye geri verilmesini sağlamışlardır. Seyfi Cengiz'in Kurtuluş'tan ayrılığını silah meselesiyle açıklamak hiç doğru değildir. Arkadaşlarımızın doğru bilgiler vermesi gerekir.

Tekoşin - Apocular çatışmasına kaynaklık eden süreç, 1978 yılının ortalarında Gaziantep'te bir grubun Apoculardan ayrılıp Tekoşin'le ilişki kurmasıyla başlıyor. Merkez'deki arkadaşlar bu çatışmalara kayıtsız kaldı, çatışmaların durmasını sağlamak için arabuluculuk yapmadı. Tekoşin, Kurtuluş'tan ayrılanların oluşturduğu bir gruptu. En iyi biz tanıyorduk. Bu arkadaşlarımız yurtsever, devrimci insanlardı; bizimle birlikte mücadele etmişlerdi. Onlara sahip çıkmak Kurtuluş'un görevi olmalıydı.

Dersim'de sol içi siyasi rekabet ve Newroz

Kurtuluş hareketinin kampanya faaliyetlerini nasıl sürdürdünüz?

Dersim'de inandığımızı, savunduğumuzu hayata geçirmek için çalışmalarımıza devam ettik. O günün koşullarında biraz daha önde olanlar, öncelikle Dersim'deki Kurtuluşçulara ayrılığı anlattık, etkilenenler vardı onları ikna ettik. Daha önce kurduğumuz Anadolu Dev-Genç Derneği'ni ayrılan gruba bıraktık. Tunceli Dev Halk-Der diye yeni bir dernek kurduk. Dersim'de çalışmaları sürdürmek üzere bir araya gelen, sorumluluk alan dört kişilik bir ekip olduk. Mehmet Ali Orgun, Ali Tunç, Alişan Ak ve ben. Merkez'den görevlendirilmemiştik, üye değildik. Kurtuluş'un ideolojisini benimsemiş, onun Dersim'de örgütlenmesi için çaba harcayan bir ekiptik. Profesyonel değildik, işlerimiz vardı çalışıyorduk. Öncelikle Mehmet Ali'nin Dersim merkeze taşınmasını sağladık. Kurtuluşçu tüm arkadaşlarımızla birebir görüşüp yeniden görevlendirmeler yaptık. İçe dönük bir çalışmaydı. Dergi ve gazetenin dağıtımı yeniden örgütlendi.

"Hayat Pahalılığına, Sömürgeciliğe, Faşizme Karşı Mücadele Kampanyası" Dersim'de yeniden örgütlenmemizi, kitle çalışmalarını yaygınlaştırmamızı, ayrılığın etkilerini nötralize etmemizi sağladı. Kampanya çalışmalarını Dersim'de bir gece ve Kızıltepe'de yapılacak olan mitinge katılım hedefiyle yürüttük. İlişkimiz olan her yerde bildiriler dağıtıldı, afişler asıldı, yoğun yazılamalar yapıldı. *Kurtuluş* gazetesinin satışı, dağıtıma çıkan grupların kampanyanın taleplerini içeren sesli propagandalarla yapıldı. Bizimle ilişkisi olan sanatçıların da katıldığı, propaganda ve ajitasyonun yoğun olduğu bir gece yaptık.

Ankara'dan Kürdistan'ın çeşitli yerlerine kadrolar gönderildi. Dersim'e ve Kürdistan'a daha sık gelindi. Gelen arkadaşlar merkezi bir örgütlenmeyi yapılandırmaya çalıştı. Merkez'le ilişkimiz gazete ve dergi alımı ve dağıtımı ilişkisine dönüştü. Ali Demir, Mustafa Kurukafa ve Burhan Tanrıverdi ile ilişkileri sürdürüyorduk. Adı seksiyon olan örgütlenmeydi. Resmi ilan edilmiş bir komite falan da değildi ama o örgütlenme sürecinin buraya evrileceği söyleniyordu. Bu da Tekoşin ayrılığının getirdiği en büyük katkılardan biriydi. Sanıyorum kadroların Kürdistan'a aktarılması konusunda bir adım oldu. Ama 12 Eylül geldikten sonra bu örgütlenmenin çok fazla işlevselliği kalmadı.

Çalışmalarımızı birlikte yapıyorduk, aramızda hiyerarşik ilişki yoktu. Adam dövülecekse gidip adamı birlikte dövüyor, yazılama yapılacaksa birlikte yapıyorduk. Böyle olduğu için bizim arkadaşlarımızla ilişkimizde çok güçlü bir bağ oluşmuştu. Daha çok sevilen, saygı duyulan bir yapımız vardı. Kadro-sempatizan ayrımı yoktu, şefler yoktu. Gazetenin dağıtımını örgütlüyor, onun çalışmasını yapıyorduk. Kendi aramızda çalışmalarımız var. Eğitim çalışmaları düzenledik, gruplar oluşturduk, o gruplarla evlerde ve dernekte eğitim çalışmaları yaptık.

Bu arada köylerde faaliyet sürdürmeye, köylerdeki sorunlara el atmaya, problemler varsa onları çözmeye çalıştık. Bazı yerlerde hakem olup uzlaşmazlıklara çözüm bulduk. Arkadaşlarımızın talepleri ile Partizancılarla birlikte, Deşt (Geyiksu) nahiyesinde, hazine arazisi olan tarlaları işgal edip köylünün ekmesini sağladık. İki kez yapıldı benzer eylem. Biri daha çok işin şov kısmıydı. Çok ciddi anlamda bir işgal söz konusu değildi. Sadece insanlar oraya gidip birer hafta arayla karasabanla toprakları sürdü, ekim yaptı. Müdahale edilir diye korumalar oluşturuldu ama sonradan köylü orayı bir daha ekip biçmedi.

Köylülükle ilişkilerde çok dikkatli olmamız gerekiyordu, bazen bizi yanlış yapmaya yönlendirebiliyorlardı. Örneğin Sarı Ağa diye bir meselemiz var. Sarı Ağa, köylünün muhbir olduğunu söylediği bir vatandaş. Amaç adama köyü terk ettirmekti, nitekim korkutuldu, adam köyü terk etmek zorunda kaldı. Sonradan düşündüğümde çok da doğru yapılmış bir şey değildi. Köylülerin anlatımıyla ikna olduğumuz bir şeydi. Bu eylemi biz yapmazsak, başkaları yapar, sempatizanlarımız bu eylemi yapanlara katılır diye yapmıştık. O köyde ciddi bir bağımız vardı, 12 Eylül'den sonra da bağlarımızın olduğu ve kalabildiğimiz köylerden biriydi.

Doktor arkadaşlarımız köylere sağlık taramalarına giderlerdi; aynı zamanda politik çalışma yapar, köylünün sorunlarıyla da uğraşırlardı. Pülümür'ün Karagöl köyü Çarekan aşiretinin mirasçılarına aitti ve köylüyle ilişkileri marabalık ilişkisiydi. Köylü eker biçer her yıl hasat sonrası ürününü onlarla paylaşırdı. Krom üretilen bir maden ocağı var, hayvancılığa uygun otlakları var. Bir kaç mezradan oluşan köyde, köylüler maraba olmak istemediklerini ve toprakları sahiplenmek istediklerini doktor arkadaşımıza anlatıyor. Arkadaşlar bu problemi iletti. Biz o köylülerle bağ kurduk, konuştuk, bize "Kendi topraklarımızdan bizi çıkartmaya çalışıyorlar, yıllardır buradayız, bu topraklardan çıkmak istemiyoruz" dediler. Biz de onlarla ne yapabileceğimiz konuştuk. İlk aklımıza gelen şey, hukuki anlamda yapılabilecek şeyler

var mı diye bir avukatla görüşülmesiydi. Ankara'dan avukat arkadaşımız Ali Ulvi'yi Dersim'e götürdük. Kış mevsimi köye gitmek için karın altında altı saat yürümek zorunda kaldık. Ali Ulvi hukuki seçenek sunmadan, işgal etmeleri gerektiği üzerine konuştu. Köylü bundan çok memnun olmadı, işgale hazır değillerdi. Hukuki yardım alacağınız başka bir avukat aradık, Dev Maden-Sen'in avukatı Hacı Akyol geldi, yapılabilecekleri köylülere seçenekleriyle anlattı. Hukuki bir süreç başlatılacak, kamuoyu oluşturulacak, köy terk edilmeyecek. Köylüler ikna oldu. Daha sonra görüşmeler devam etti. Pülümür'de toprak sorunu ile ilgili bir miting yapılmasını kararlaştırdık. *Kurtuluş* gazetesinde haberler yaptık. Köylü de hukuki süreci başlatacak, çözüm olmazsa son kertede işgal de olacaktı. İçlerinden biri, uzun yıllar direnip mücadele ederek bulunduğu yerin tapusunu alabilmişti. Köylüler için örnekti. Pülümür'de toprak mitingi yapıldı, engellemelere rağmen köylüler ve biz, tüm gücümüzle mitinge katıldık. Bu gelişmeler toprak sahiplerini telaşlandırdı. Toprağı satma kararı aldılar. Madeni zaten önceden kiralamışlar, "Madeni satıyoruz, köyü de satacağız" dediler. Beritan aşiretine sattılar. Dersim'de sıkıyönetim ilan edilince köylü mücadele etmeye çekindi, köy satılınca oradaki köylüler de madem bu toprak el değiştirdi, biz burada bundan sonra barınamayız deyip oraları terk etti. Köy çalışmaları bizlere deneyim kazandırıyordu, bunlardan dersler çıkartıyorduk.

1977 yılından itibaren her yıl 21 Mart'ta Newroz kutlamaları yapıldı. Dersimli Newroz'la tanıştı. Newroz miting yaparak değil, bildiri dağıtarak, yazılama yaparak, şehir merkezinde ve dağlarda ateşler yakarak kutlanırdı. Bu ateşlerin içine küçük tüpler atılır onların patlatılması sağlanırdı. Bu kutlamalar, sıkıyönetim dönemlerinde de sürdürüldü. Newroz, Kürtler için direnişin simgesiydi.

1976-1980 yılları arasında genel ve yerel seçimlerde genellikle sandığa gitmeme eğilimimiz vardı. Aday göstermedik ama diğer sol gruplar aday çıkarıyordu. Anti-sömürgecilik ilkemiz ittifak yapmayı olanaksız kılmıştı. Kürdistan'ın sömürge olduğunu kabul eden örgütler, etkin değildi. Dersim mevcut sol potansiyeliyle milletvekili çıkartabilir, belediye başkanlıkları alabilirdi. Sol içi siyasi rekabet, ittifaklara her zaman engel oldu.

Dersim'de sıkıyönetim ilan edildikten sonra legal çalışmalar sınırlandırılmaya başlandı. Dergi ve gazetenin Dersim'e getirilmesi, dağıtılması yeniden organize edildi. Dersim, Erzincan, Diyarbakır ve Elazığ'a gazete dağıtımını biz üstlendik, alternatif yollar yaratmaya çalıştık. Eskiden daha çok

Kayseri-Malatya-Elazığ ağını kullanıyorduk, bir süre sonra aramalarda gazeteler ele geçmeye başlayınca Erzincan güzergâhını kullanmaya karar verdik. Demiryolunu kullandık. İlk sevkiyatı da daha sonra gazetenin ulaşımından sorumlu olacak Timtik'le ben birlikte gerçekleştirdik, gelecekteki ulaşım kanallarını belirledik. Arkadaşlar bizden önce trene paketleri bırakıyor, sonra biz trene biniyoruz, bir sorun olmadığını görünce devam ediyoruz. İlk kez demiryolunu kullandığımızda acemilik var, paketler ambalajlanmış, oturduğumuz koltuğun altına konmuş. Hangi istasyonda ineceğimize karar vermeye çalışıyoruz. Erzincan'da inmedik çünkü aramaların çok olduğu yerlerden biri. İnmeyi kararlaştırdığımız istasyona yaklaştık ama baktık tren yavaşlamıyor. İneceğimiz en uygun yer de orası. Arkadaşa trenden atlayacağımızı söyledim. Birimiz önden atlayacağız, diğerimiz gazeteleri atacak filan. Tren hafif yavaşlar gibi oldu, ben atladım ama atlarken düştüm. Trenden ilk kez atlayan biri olarak kötü bir düşüştü. Benim o halimi görünce arkadaş atlamadı. Kısa bir süre sonra tren durdu. Meğer tren bir sonraki istasyonda duracakmış zaten. Baktım arkadaş elinde paketlerle geliyor. Karayoluna çıktık. Dersim'e gideceğiz, geçen araçlara el kaldırır biner, gideriz diye düşünüyoruz. Bir otomobil geldi, el kaldırdık, araç durdu. İki sivil bir de şoför, önde ve arkada oturanın ellerinde silah var. Siviller ve şöför polisti. Bir anlık tereddüt yaşasak da arabaya binmemezlik yapamazdık. Elimizdeki gazete dergi paketleriyle, arkada oturan kişiyi ortaya alarak binmeye çalışıyoruz, adam da ortada kalmak istemedi, öbür tarafı işaret etti, ben ortaya geçtim. Herif benim halimi görünce ne olduğunu sordu, ben de tepeden aşağıya inerken yuvarlandığımı söyledim. Nereden geldiğimizi, ne yaptığımızı, nereye gittiğimizi sordu. Biz de filan köydeniz, öğretmeniz, kasabaya gidiyoruz dedik. Onlar da Erzincan'a gidiyorlarmış. Onlar kendi aralarında konuşuyorlar, bir taraftan da bizi süzüyorlar doğru mu söylüyoruz diye. Bizde de tedirginlik var ama biz de onlara hissettirmemeye çalışıyoruz. İnip başka bir araca binmemiz gerekiyordu, adam "Biz buradan bir araç durduralım, bu halinizle beklemeyin, sizi bindirelim" dediler. Bir kamyon geldi, durdurdular, biz o kamyona bindik. İndiğimiz kavşakta da arama vardı, onların sayesinde aramadan da yırttık. Pülümür'e gittik. Pülümür'de gazeteleri bırakacağımız yer var, biz oraya bırakacağız, gazete ve dergiler daha sonra Dersim'e getirilecek. Biz gazete ve dergiyi uzun süre daha güvenli olan bu güzergâhı kullanarak getirdik. Diyarbakır'a kadar o gazeteyi gönderdik. Diyarbakır'a götürmek de çok büyük problemdi. Arkadaşlar tüm risklere rağmen gazete ve dergileri iletmeyi başardı.

Sıkıyönetime rağmen faaliyetlerimize devam ettik. Köylerdeki ve merkezdeki ilişkileri elde tutmaya çalışıyoruz. Pülümür Tunceli arasındaki karayolunda, tünellerde, kamu binaları üzerinde yazılama yapıyoruz. Pullama, kuşlama, yazılama yapmak o günlerde önemli görünürdü. Okullarda boykotlar, yürüyüşler sürekli hale gelmişti.

Bu arada bir darbe ortamına gidildiği tartışılıyordu. Devlet de daha sertleşmeye başlamıştı. Bazı arkadaşlarımızda geri çekilmeler görmeye başladık. Geleceğe yönelik hazırlıklar yapıyorduk. Maddi destek sağlamak ilk hedefti, lojistik birikim yaratmalıydık. Günlük faaliyetlere de devam ettik. Bu süreçte bir arkadaşımız kuşlama yaparken yakalandı, Süleyman, sorgu süreci dâhil iyi bir sınav vermişti, kısa bir süre kalıp tahliye oldu. Yazılama örgütler açısından bir rekabet alanıydı. Yazılamaya korumalarla çıkardık. Bir gün yine biz dört kişi buluşup yazılama yapacağız. Boyalar bir arkadaşın evinde, silahlar bir arkadaşımızın atölyesindeydi. O gün polise, "karakola saldıracaklar" diye ihbar gelmiş. MİT binası ile karakol karşı karşıya. Birbirlerine yakın. Arkadaşın evi de oraya çok yakın. Biz evde boyaları karıştırmaya başladık tam o anda silah sesleri duyduk. Ne oluyor, diye bakarken arkadaşların yakalandıklarını gördük. Mehmet Ali Orgun ve Timtik yakalanmıştı. Arkadaşların üzerine ateş edilmişti, vurulabilirlerdi, ellerindeki silahlarla yakalandıklarını düşündük. Sıkıyönetim komutanlığında yedek subay olan bir arkadaşımız vardı. Bu arkadaş o gece geldi, "Karakoldalar, bizim oraya gelecekler" dedi. "Bizimle bağlantını kesme, bilgi aktarmaya devam et" dedik. Diğer arkadaşlara da haber verdik, bekliyoruz ne olacağını. O gün saat 21.30 gibi doktor arkadaşımızla kontakta olan arkadaş geldi, sorun olmadığını silahın birinin kayıp olduğunu söyledi. Çatışma olmamış, bir tane silah ele geçirilmiş. Biz gittik silahı araştırdık ama silah filan yok. Uzun namlulu bir silah yakalandığı için örgüt bağlantısını araştırdıklarını söyledi. Daha sonra herhangi bir sorun olmadığını, arkadaşların silahı ve örgütü kabul etmediklerini söylediler. Mehmet Ali ve Timtik sorgulamaları süresince örnek bir tavır göstermiş, direnmişlerdi. Arkadaşlarımız Elazığ'da 1800 Evler'deki işkencede de direnmeye devam etti. Biz bu bilgileri aldığımız için günlük faaliyetlerimize devam ediyor, o arada da arkadaşlarımızı içeriden nasıl çıkartacağımızı hesap etmeye çalışıyoruz. Adli Müşavirlik'i doyurarak davanın adli olmasını sağladık. Dava, Tunceli Adliyesi'ne aktarıldı ve beş veya altı ay içinde Mehmet Ali tahliye oldu. Timtik ceza aldı, bir süre yatıp çıktı.

Mehmet Ali'lerin yakalandığı günlerde Dersim yapılanmasından Ali Tunç ve Alişan'ın Kurtuluş'tan ayrılacakları duyumunu almıştık. Bir taraftan ayrılıklar var, bir taraftan işler var. Sorun iyice derinleşmeye başladı. O zaman seksiyondan arkadaşlarla diyaloga geçtik. Arkadaşların ayrılıkları ile ilgili seksiyondan arkadaşlar geldi. Bir toplantı yaptık, arkadaşların ayrılıklarının gerekçelerini sorguladık, tartıştık. Sıkıyönetim koşullarında devrimci mücadele riskler içermeye başlamıştı, bizim arkadaşlarımızdan da yakalananlar olunca daha kararlı mücadele sürdürmek gerekiyordu. Darbe de gündemde olduğu için ayrı örgütlenme gerekçe yapılarak ayrılmaların aslında kılıf olduğunu düşünüyorduk, arkadaşlara da öyle tepki gösteriyorduk.

Seksiyondan kadro takviyesi talebimiz oldu. Problemleri anlattık ve birilerini göndermelerini istedik. Talebimiz üzerine Sinan diye bir arkadaşımızı gönderdiler. Bize "Siz komitesiniz" dediler. İki kişilik komite olarak orada faaliyetlerimizi sürdürüyoruz. Darbe beklentisi olunca, rahatlıkla gidip gelebileceğimiz yerdeki ilişkilerimizden, sığınak olacak yerler ayarlamalarını istedik. Bir taraftan darbe koşullarına hazırlanmaya çalışıyoruz. İki farklı köyde bu çalışmayı yaptık. Amaç, hem orada barınmak hem de mevcut malzemeleri oralara taşıyıp oralardan çalışmaları sürdürebilmekti. 12 Eylül geldiğinde biz oraları kullandık.

12 Eylül ve yer değiştirme

12 Eylül geldiğinde neredeydin?

Dersim'de, evdeydim. Bir beklenti olduğu için çok fazla da uyumuyorduk zaten. Televizyondan haberi öğrendik. Ertesi gün sokağa çıkma yasağı kaldırıldığında ben, Tunceli merkezden çıktım. O arada zaten ilk yaptıkları, Dersim bölgesinde görevli ne kadar solcu devlet memuru, öğretmen, sağlıkçı, mühendis varsa toparlamak oldu. Öğretmen okulunu kışla, karargâh merkezi yapmışlardı. Tüm Türkiye çapında örgütlenen 24 Aralık Boykotu vardı. Ona katılanların hemen hemen hepsinin sürgünü çıkmıştı ama hiçbirine tebliğ edilmediği için göreve devam ediyorlardı. Onlara tebligat yapılıyor ve Tunceli'yi terk etmeleri isteniyor. 12 Eylül'de yapılan ilk müdahale buydu. Listede ben de varmışım, eve gelip sormuşlar, ben çıktığım için alınmadım. İlişkide olduğumuz bir köye gittim, bir hafta kadar kaldım köyde. Bir hafta sonra merkezden de ne olup bittiğini öğrenerek Tunceli'ye döndüm. Çünkü aşağı yukarı bir buçuk iki ay hiçbir şey yapmadılar. Darbeciler ne arama ne sorgulama ne tutuklama yaptı. Öyle sanıyorum ki Tunceli'deki gücü tam kes-

tiremiyorlardı. Herhangi bir müdahalede çok farklı tepki gösterilebileceğini düşünüyorlardı. Oradaki örgütlenmeyi bence çok fazla abarttılar. Çünkü köylerde silahla dolaşmaya başlayan gruplar vardı. Herhalde devlet aldığı istihbaratta çok silahlı bir güç var gibi gördü. O nedenle bir buçuk iki ay civarında hiç müdahale etmedi.

Temel hedefimiz, mücadeleye, savaşmaya yönelik örgütlenmeydi artık. Legal mücadeleyi bıraktık, örgütlenmemizi farklılaştırmaya başladık. Yeniden komiteler oluşturduk. O komitelerle ilişkilendirdik kendimizi, onlarla görüşmeler yapmaya başladık. Daha alttaki insanlarla komiteler aracılığıyla iletişim kurmaya başladık. Darbe sonrası koşullarda örgütlenme yapmak için mühimmat tedarik etmek gerekiyor diye, onaylamadığım bir eylem gerçekleştirildi. Tunceli-Pülümür karayolu kesilip, bir saat boyunca o yoldan geçen bütün araçlar soyuluyor. Askeri cemsenin geldiğini görünce paniğe kapılıp kaçıyorlar. Bu eylemi gerçekleştiren arkadaşlarımızın hiçbir deneyimleri yoktu. Belki de o silahları ilk kez ellerine alıyorlardı. Daha sonra yolda dinlenmek için otururken arkadaşlardan biri, yanlışlıkla diğerini vuruyor. Soygun olayı haber alındıktan sonra aramalar yapılıyor. Yaralanan arkadaşın tedavisi için kasabadan ebe, hastaneden ve eczaneden ilaç ve pansuman malzemesi alıp eve götürüyorlar. Kullanılan silahları evde bırakma gibi bir hata da yapıyorlar. Böylece olay bir biçimde bir hafta sonra ortaya çıkıyor ve yakalanıyorlar. Baba, anne, bir arkadaşın eşi, çocuğu, üç kardeşi gözaltına alınıyor. Sorguda benim adım veriliyor, bu nedenle ben de aranma durumuna düştüm. Ekim ayı gibi Tunceli'den ayrılmak zorunda kaldım ve Ankara'ya geçtim. Mehmet Ali Dersim'de kaldı. Ankara'ya gittiğimde Dev-Yol'a yönelik bir operasyondan dolayı bizim arkadaşlar da alınmıştı. Benim ilişki kuracağım insanlar o operasyonda gitmişti. Bir hafta Ankara'da kaldım ilişki kurabilmek için. Sonra İstanbul'a gideceğimi ve oradaki arkadaşlarla ilişki kuracağımı söylediler. İstanbul'da buluştuk. "Siz başka alanda görevlendirildiniz. Onun hazırlıklarını yapın. Bölgelerinize gideceksiniz" dendi.

Dersim'de benimle birlikte olan arkadaşımız da İstanbul'a gelmişti, ikimiz Antep'te görevlendirildik. Antep'e gidip arkadaşlarla görüşüp Ankara'ya döndüm. Ankara'da o sıra Antepli arkadaşlarımız vardı. Onlarla ilişki kurdum. Onlar benim Antep'te iş durumumu ayarlayacaklardı. Antep'te kalabilmenin hazırlıklarını yaparken Antep'te de operasyon yapıldı. Dersim'de birlikte çalıştığımız arkadaşımız o operasyonda yakalandı. Antep'te bütün

teşkilatın darbe yediği bir operasyon oldu. Ondan sonra benim Antep'e gitme ihtimalim de ortadan kalktı.

1982'nin başlarına kadar teşkilatla ilişkim örgütlü bir biçimde olmadı çünkü ne olacağı belli değildi. 1982 başlarında bize "Geri çekilme kararı alınmış, siz Kürdistan'a gitmeyeceksiniz, burada kalacaksınız" dediler. Bizi birilerine bağladılar. İstanbul'da kaldık. O arada sağa sola gidip geldik, çok örgütsel bir faaliyet içerisinde olmadım.

Bu arada ne zaman ve nasıl evlendin?

Arkadaşlar benim daha önce yaşamış olduğum travmayı biliyorlardı. O travma nedeniyle evliliği düşünmüyordum; fakat arkadaşlar kendi aralarında konuşmuş, beni evlendirmek istemişler. Dersim'de öğretmen olan Kurtuluşçu bir kadın arkadaşlarımız vardı. Söz konusu kadın arkadaşlarımızla siyasi ilişkimiz var. Evlilik niyetim olmadığı için Mehmet Ali'nin önerisine önce direndim. Mehmet Ali de düşünmemi istedi, sonra ben de "Olur" dedim. Kurtuluş sempatizanı iki insan olabilsek belki çok sorun olmayacaktı. Mehmet Ali'nin aracı olmasıyla konuşmalar başladı. Birbirimizden etkilendik, süre sonra da evlenmeye karar verdik. Ayşe, Kız Meslek Lisesi'nde çocuk gelişimi öğretmeniydi. Aile ile tanışmak için Ilgaz'a gittim bir gece misafir ettiler. Aile olumlu karşıladı. Kızılbaş Alevi olmam da bir sorun olmadı. Nisan ayında Ankara'daki arkadaşlarımızı da kız isteme sürecine dâhil ederek Ilgaz'a gittik, istedik. 1980 Haziran'ında Tunceli'de nikâh yaptık.

Evlilik, cezaevleri, askerlik hikayeleri

Beraberliğinizden çok kısa bir süre sonra 12 Eylül darbesi oluyor ve sen kaçağa düşüyorsun? Bu durumda o ne yapıyor?

24 Aralık 1979 Maraş Katliamı'nı protesto için yapılan iş bırakma eylemi sonrası, Dersim'deki memurların çoğunluğu sürgün cezasıyla başka yerlere tayin edilmişti. Benim sürgün yerim İstanbul'du. Ayşe, Çankırı Kız Meslek Lisesi'ne tayin edildi. Çankırı'da il içi tayinle Ilgaz'da görevlendirilmesini sağladık. Ilgaz memleketiydi, ailesi oradaydı. Bir sene o ailesiyle kaldı, ben de İstanbul'da kaldım. Arada bir gidip geliyordum.

Kadroların korunması için, bannmanın büyük şehirlerde daha kolay olacağı düşünülerek büyük şehirlere aktarıldık. İşçi mahallelerine yerleşeceğiz oradan fabrikalara gireceğiz. İşçi sınıfı içinde olacağız. Yaşanan ise bunun tam tersi oldu. Herkesin yalnızlaştırıldığı günlerde herkes kendi başına kendi

çözümünü yaratmak zorunda kaldı. İnsanların aş, iş, barınma sorunlarıyla baş başa bırakılmaları "sokağa terk edilmişlik" duygusu yaratıyordu. Dersim'de darbeye karşı çıkmak, onu geriletmek için hazırlıklar yapmaya çalışırken, örgütü koruma adına, kadrolarla ilişkilerin kesildiği, onlara çözüm üretemeyen bir yapıyla karşılaştık. Darbenin olabileceği tespitini yapan örgüt, darbe koşullarında mücadele edebilecek örgütlenme için hazırlık yapmamıştı. Bunu gerçekleştirecek yeterlilik ve tecrübelerinin olmadığı ortaya çıkmıştı. Örgüte olan güvenimiz erozyona uğradı.

Ayşe'nin tayinini İstanbul'a yaptırmayı planlıyordum. O arada da tayinim çıkmış ama göreve başlayayım mı başlamayayım mı diye bir kararsızlık içerisindeyim. Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gittim göreve başlayacağım diye ama kararnamem yok. Kararname Milli Eğitim Bakanlığı'na iade edilmiş. TÖB-DER merkez yöneticisi iken ilişkide olduğum insanlar vardı MEB'de. Onlardan birini de benim lise yıllarımda coğrafya öğretmenimdi. Daire başkanlığına atanmış. Gittim, problemimi anlattım. Adam uğraştı, halletti kararname işimi. Tayinim önce Mahmutpaşa Ortaokulu'na, daha sonra da Anadolu İktisadi Ticaret Lisesi'ne yapıldı. Ayşe'nin de eş durumundan İstanbul'a tayini epey uğraşarak yaptırdıktan sonra İstanbul'da ev tutup yerleştik.

Soyadını neden değiştirmiştin?

Ben aranıyordum, ağabeyim aranıyordu, küçük kardeşim 1 Mayıs 1980 korsan eyleminden, Ankara'da bir süre tutuklanıp tahliye olmuştu. Bir kardeşim kalmıştı. Öyle bir pozisyon olunca, aileyi koruma düşüncesi ile soyadlarımızı değiştirme kararı aldık. 12 Eylül'den çok kısa bir süre sonra soyadı değişikliği yaptık. Yeni bir kimlik edinmiştim.

Sen nasıl yakalandın?

1982 yılı hatırladığım kadarıyla İstanbul'da Kurtuluş'a yönelik operasyonların başladığı tarihti. Bizimle ilişkilendirilmiş bir arkadaşımıza eski mahalle ilişkilerinden ulaşıyorlar. Bizim ilişkilendirildiğimiz arkadaşı Erkan Mete önceden tanıyor. Bu şekilde arkadaşımıza ulaşıyor, takibe alıyorlar. Benim görüşmeye gideceğim arkadaşı alıyorlar, onun randevusuna gittiğimde yakalandım. 1982 Nisan ayında randevuya gittiğimde üzerimde "Siyasi Durum ve Görevlerimiz" başlıklı yazı vardı.

Gayrettepe'de kırk beş gün kaldım, sonra bizi Selimiye'ye götürdüler. Selimiye'ye gittiğimizde İstanbul'daki cezaevlerinde açlık grevleri vardı. İlk

büyük açlık greviydi. Bir ay kadar sürdü. Açlık grevi bitinceye kadar Selimiye'de kaldık. Bizi dağıtmadılar. Açlık grevi bittikten sonra Alemdağ'a gönderdiler. Alemdağ çok rahat bir cezaeviydi. Alemdağ'da daha önce bir operasyon oluyor, koğuşlara gaz bombaları atılıyor, gaz bombaları ilk kez orada denenen türden. İki kişi ölüyor, birisi de bizim arkadaşlarımızdan Hakan Mermeroluk. Ondan sonra cezaevini büyük oranda boşaltıyorlar. Biz gittiğimizde üç koğuşta tutuklu vardı. Koğuşun birinde hastalar kalıyordu, diğer iki koğuşta farklı örgütlerden 150'ye yakın tutuklu vardı.

Biz Alemdağ'a gittiğimizde herhangi bir baskı görmedik. Her şey çok rahattı, dışarıdan istenen her şey getiriliyordu. Görüşler koğuş kapısının önünde yapılırdı. Bazen çocukları koğuşa alırdık, açık görüş gibi görüş yapılıyordu, gemi maketleri, resim çerçevesi, tespih gibi çeşitli hobilerle uğraşanlar olurdu. Kantin listesiyle dışarıdan istediklerimiz alınıyordu, idarenin yemekleri dışında kendimiz yemek yapıyorduk.

Çok sayıda tünel kazma teşebbüsü oldu. Tünel kazarak kaçışta sona gelindiği dönemde, TKP-ML'ye yapılan bir operasyonda yakalananlardan birinin üzerinde, kaçacak olanlar için hazırlanan kimlikler çıkıyor. Kaçış hikâyesini anlatıyor. Bunun üzerine Alemdağ Cezaevi'ne operasyon yapıldı. Tünelin içerden girişi dörtn beş gün aramadan sonra bulundu. Cezaevi kapatıldı, bizi oradan dağıttılar. Ben Metris'e gittim.

Metris'e gittiğimizde açlık grevinden yeni çıkılmıştı. Bizi koğuşlara dağıttılar, bağımsız koğuşlara vermişler. Biz kapıları vura vura kendimizi oradan aldırdık, siyasilerin olduğu koğuşlara gittik. Gittiğim koğuşta TDKP'nin merkezinden Metin Güngörmüş hemşerimdi. Cezaevinde hatırı sayılır bir Dev-Sol kitlesi vardı. Her gittiğim koğuşta mutlaka dört, beş tane Dev-Solcu olurdu. Metris'e baskıların artmaya başladığı bir dönemde gittik. Metris'te hiçbir şeyimiz yoktu, televizyon, gazete, hiçbir şey gelmiyordu. Metris cezaevindeki baskı ve işkence tek tip elbise dayatmasıyla arttı. Uzun süreli açlık grevleri yapıldı, haklar kazanılmadan bırakıldı. Metris'e gittiğim ilk bir iki ay hariç, aile ve avukat görüşümüz olmadı. Mahkemelere atlet ve donla gittiğimizden duruşmalara almıyorlardı. Metris'teki açlık grevi döneminde ailelerin bize çok desteği oldu. Aileler de dışarıda eylem yapıyorlardı. Bir grup aile görüşmek için Beşiktaş'ta, Balmumcu'daki Sıkıyönetim Komutanlığı'na gidiyor, gidenlerin hepsini gözaltına alıp, tutukluyorlar. Eşim Ayşe de bir ay Metris'te kaldı, ilk mahkemede tahliye ettiler. Mahkeme bitene kadar Ayşe açığa alındı ve işsiz kaldı.

Dersim'deki operasyonlarda ismim verildiğinden aranıyordum. Yeni kimliğim nedeniyle Dersim'le ilişkim bilinmiyordu. Sonradan yakalananlardan birinin ifadesiyle yeni kimliğim ortaya çıktı. Metris Cezaevi'nden Dersim'e götürüldüm, iki hafta emniyette kaldım. Tekrar Metris'e getirildim.

Sağmalcılar Cezaevi yapılıyordu, bittiğinde örgüt liderlerini ve Metris'teki mücadeleyi sürdüren önder kadrolardan bir bölümünü tecrit koğuşuna aldılar. Bir kaç ay içinde hepsini Sağmalcılar Cezaevi'ne gönderdiler. Sonra tek tip elbiseleri dayatmaya başladılar. 1984 sonunda ben de Sağmalcılar'a götürüldüm. Sağmalcılar'da altı ay kaldım. İnfaz süresi bir yılın altında cezası kalanları kaza cezaevlerine göndermeye başlamışlardı. Benim de aldığım cezanın infaz süresi bir yılın altındaydı; bir grup arkadaşla bizi Mudanya Cezaevi'ne götürdüler. Mudanya'da altı ay kaldım, tahliye oldum. Askerlik meselesi nedeniyle beni jandarmaya teslim ettiler. Kısa dönem askerlikten yararlanmak için yedek subay kararı aldırmıştım, kısa dönem çıkmış ama ben gitmemiş bakaya durumuna düşmüşüm. Jandarma eşliğinde askerlik şubesine gittik, benimle ilgili kararı MSB'nın verebileceğini söylediler. İfademi alıp "Serbestsin" dediler. İstanbul'a geldim. İki ay sonra polis geldi, kararı bildirdi. Aldığım ceza nedeniyle yedek subaylık hakkımı kaybetmişim, zorunlu askere gittim. Er olarak önce Amasya'ya gittim. Amasya'da sakıncalı olan yüzün üzerinde adam var, bunun yarısı çeşitli siyasi örgütlerdendi. Biz orada hemen bir ekip olduk. Sonra dağıtım oldu, Erzurum Aşkale'ye gittim. Orada da aşağı yukarı on beşe yakın siyasi sakıncalı vardı. Bizim Haşim Barış oradaydı. Ankara'dan İrfan diye bir arkadaşımız vardı. Ne silah verdiler, ne de nöbet tuttuk. Sadece üzerimizde üniforma vardı. Askerler "amca" diyorlardı.

İşkence gördün mü?

Sistemli bir işkence yaşadığımı söyleyemem, benim için olumsuz olan bir sorgu süreci yaşadığımı belirtmeliyim.

Askerden sonra neler oldu?

Askerden döndüm geldim. Ağabeyim Mustafa Kurukafa içerideydi, onun ziyaretine gidiyordum. Önce Sağmalcılar'a sonra Çanakkale'ye. İş konusunda ne yapabilirim diye düşündüm. İktisat Fakültesi İşletme Enstitüsü, sertifikalı muhasebe kursları açıyordu. Aklıma en uygun gelen meslek muhasebecilik oldu. Muhasebecilik kursuna gittim, sertifika aldım. Dersim'den tanıdığım bir arkadaşımız vardı, muhasebecilik yapıyordu; onunla birlikte çalışmaya başladım. Daha sonra büroyu bana devretti, ben de-

vam ettirdim. Sigorta acenteliği aldım, bir süre iki işi birlikte yürüttüm. Tüm bunları ailemin katkılarıyla gerçekleştirdim.

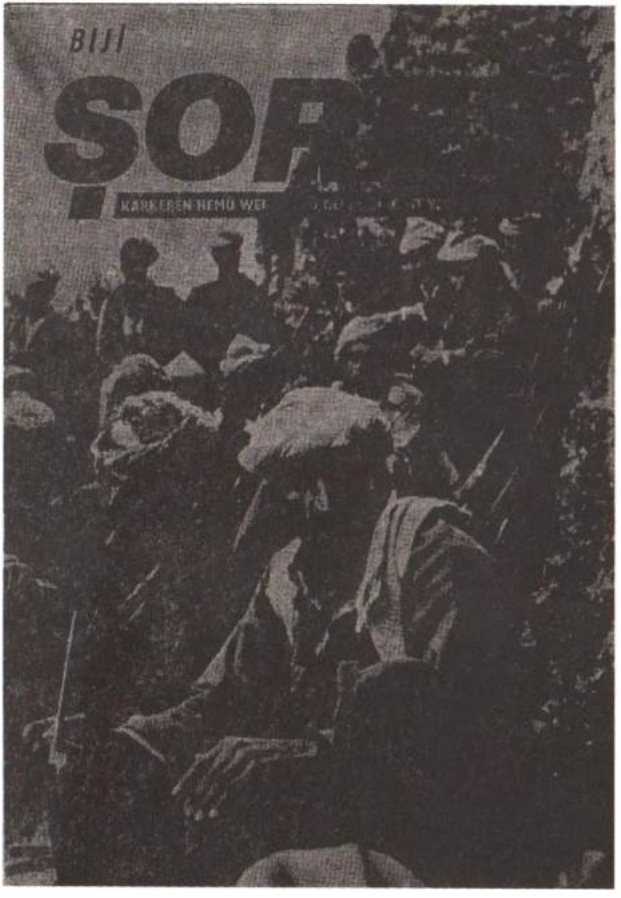
Görüşmenin sonuna geldik galiba değinmek istediğim birkaç şey var. Profesyonel devrimci değildik, Kurtuluşçuyduk. Kurtuluş ideolojisini hayata geçirmek için mücadele ettik, sorumluluk aldık, sorumluluklar verdik. Riskli de olsa yaşama dair kararlar alıp uyguladık. Örgüte üye değildik, denetlenen, hesap veren, hesap alan değildik. Velhasıl biz böyle bir örgütlülük içindeydik!

Kurtuluş'un ortaya çıktığı ilk yıldan itibaren, merkezi yapılanmayla ilgili olumlu olumsuz birçok olay dinlemiştim. İsmet Öztürk (Ankara'da zaman zaman aynı evlerde kalıyordum) ve Seyfi Cengiz'in (Dersim'de birlikteydik) anlatımlarıyla bu ikili ve diğerleri arasında yaşananları dinlemiştim. Seyfi Cengiz'in Merkez'deki arkadaşlarla ilgili olumsuz düşünceleri vardı, İsmet Öztürk'ün de kendisi gibi düşündüğünü söylerdi. Arada güven olmayan bir ilişkisi sürdürülüyordu. Seyfi Cengiz ayrılmak zorunda bırakıldı. İsmet Öztürk birlikte devam kararı aldı. Karadeniz'deki etkinliği nedeniyle önemli olsa da İsmet Abi'ye güvensizlik uzun süre devam etti.

İki olaydan söz edeceğim; birincisi, Ankara'daki KTÜ'lü arkadaşların mühendisler içinde örgütlülüğü vardı, ama onların geçmişte İsmet Abi ile olan ilişkileri Ankara'daki arkadaşların kafasında hep soru işaretiydi. "Bunlar İsmet'in adamları" gibi bakıyorlardı. Odaların yönetimlerinde yer alacak adaylar odaların küçük kurullarında belirlenir, o adaylar seçilirdi. Bir süre böyle devam etti ama İsmet Abi'ye karşı kafalarda her zaman bir soru işareti olduğu için bu aday belirleme ve seçilme işine İsmet Abi dışındaki ekip, kendi belirledikleri kişilerin yönetime girmesini dikte etmeye başladı. Oradaki insanların yetkilerine müdahale ediliyordu. İsmet Öztürk devreye girerek uzlaşı sağlamasaydı, bu müdahaleler oda seçimlerinde Kurtuluş adına iki listenin çıkmasına neden olacaktı. İnşaat Mühendisleri Odası genel merkez seçimlerinde bu müdahale nedeniyle neredeyse kavga çıkıyordu. İkincisi, belki de daha önemlisi Karadeniz'de faaliyet yürüten arkadaşlarla kurulmaya çalışılan birebir ilişkilerdi. Bu ilişkiler İsmet Öztürk atlanarak yürütülüyordu, ilişkinin bu biçimi bu kez ilişki kurulanlarla diğer arkadaşlar arasında sorun oluşturmaya başlamıştı. Bazı arkadaşların, Karadeniz'deki arkadaşlara, özellikle İsmet Abi'ye haber vermeden Karadeniz'e gidip örgütlenme çalışması yaptıkları da oldu. Karadeniz'e gönderilen arkadaşlardan bazıları kendileriyle yapılan sözlü tarih çalışmalarında benim anlatımlarımı destekleyen açıklamalarda bulundular.

Bu arada Dersim'deki Kurtuluşçuların kadın-erkek ilişkileri konusunda feodal bir düşünceye sahip oldukları algısını oluşturmaya çalışanlar oldu. Arkadaşlar yanlış bilgilendirildiklerinden ya da yanlış hatırladıklarından bu imalarda bulundular. Dersimli arkadaşlarla konuşsalardı, bu algıya neden olan olayı gerçekliliğiyle öğrenirlerdi. Kurtuluşçu arkadaşımız, "müsahip" olduğu arkadaşının kız kardeşine âşık oluyor. Müsahiplik Kızılbaşlıkta akrabalık bağı olarak görülür ve müsahip olan aileler arasında evlilik olmaz. Ailelerinin evliliklerine karşı çıkacağını düşündüklerinden evlenmek için kaçıyorlar. İstanbul'a gidiyor, Kurtuluşçu arkadaşlarla ilişki kuruyor, evleniyorlar. Dersim'de bu tür evlilikler çok olmuştur, buna aile içi cinsel ilişki olarak bakılmamıştır. İnanca karşıtlığı olan bizim de böyle bakmamız mümkün değildi. Dersim örgütü, Ankara ve İstanbul'u basmaya da gitmedi. İstanbul'daki arkadaşlarla bu konuda görüşmedik. Tutsaklarmış gibi "Geri veremeyiz" demek de yanlış bir ifadeydi.

Bizim Dersim'deki örgütsel ilişkilerimiz biraz da o bilinen ilişkilerin dışındaydı. Özerk bir örgütlülüğümüz vardı, kendimizi bir yerlere bağlı düşünmüyorduk. İlişkilerimizde aramızda iş bölümü vardı ama hiyerarşi yoktu. Birbirini tamamlayan, eksiklerini gideren, siyasi faaliyetleri yürüten bir ilişki aramızda çok güçlü bir bağ oluşturmuştu. Dersim'e özgü Kurtuluşçu kültürü ortaya çıkmıştı. Biz Kurtuluş ailesiydik, bu aileden biri Torut Köyü muhtarı da olan Ali Eksik arkadaşımızdı. Bizim köy faaliyetlerimiz içerisinde aktif olarak yer almış biriydi, tüm olanakları ve enerjisiyle Kurtuluş'un örgütlenmesinde vardı. 12 Eylül sonrası İstanbul'da barınacak, iş bulacak ilişkiler yarattı. Maddi destek sağlayacak ilişkiler buldu, bizleri onlarla tanıştırdı. Bizimle ilişkileri koptuktan sonra kendisini boşlukta hissediyor. Kürt özgürlük mücadelesinin yükseldiği yıllarda onları kendi düşüncelerine yakın görüyor, onlarla ilişki kuruyor. Devrimci ahlaka sahip güvenilir bir arkadaşımızdı. İnandığı mücadeleyi sürdürmek için yurt dışına gitti, yurt dışında kalp krizinden vefat etti. Onu sevgiyle anıyorum... ■

BIJÍ
ṢỌ
KARKEREN HEMO WEI

KENAN AYGÜLER

Görüşenler: Cemalettin Efe, Bülent Sürmen, Mehmet Ali Orgun

Görüşme Tarihi: Mayıs 2018

Kendini tanıtır mısın?

1957 Mardin doğumluyum, altı erkek iki kız... Sekiz kardeşiz, en küçükleriyim. Son dört çocuk annemin ısrarıyla üniversite mezunu... Babamın ve annemin ana dili Arapça. Babam esnaftı ve müşterileri dolayısıyla Kürtçeyi de çok iyi bilirdi. Bundan dolayı, daha doğrusu Mardin'in kültürel zenginliklerinden kaynaklı benim ana dilim Arapça, sokak dilim Kürtçe, eğitim dilim Türkçedir. İlkokulu Ebulula Mahalle Mektebi'nde okudum. Ortaokula ve liseye Mardin'de başladım, Kızıltepe Lisesi'nde bitirdim. Üniversite eğitimine ise 1978'de Urfa Eğitim Fakültesi'nde başladım. Sonrasında üzerimde gıyabi tutuklama kararı olduğundan dolayı devam edemedim. 1979'da Ankara Eğitim'e yeniden kayıt yaptım fakat o dönemde aranıyordum.

Aile kültüründe daha çok Arap kültürü mü, Kürt kültürü mü var?

Mardin kozmopolit bir kenttir. Ermeniler, Kürtler, Süryaniler, Ezidiler, Araplar o bölgenin kadim halklarıdır. Hatta Yahudi mezarlığı bulunmaktadır. Bir-

çok medeniyete yuva olmuştur. Araplar şehir merkezine, Kürtler ise kırsal alanlara yayılmıştır. Dolayısıyla; Yahudiler, Ermeniler, Süryaniler, Mahallemiler ve Araplar kültür olarak birbirlerinden etkilenmiştir. Benim kültürümde Arap kültürü daha etkin.

Artuklular Mardin'de 300 yıl hüküm sürmüştür ve resmi dilleri Arapça'dır. Artuklular orada yaşayan halkların dokusuna dokunmamış ve orada yaşayan halkların kültüründen etkilenmişlerdir. Benim çocukluğumda Mardin şehir merkezinde Araplar daha yoğundu. Günümüzde Kürtler ve Araplar dengede diyebilirim.

İlkokula başladığında Türkçe biliyor muydun?

İlkokula başlayana kadar Türkçe bilmiyordum. "Ebu" baba demektir ve "lula" özel isimdir. Yani okulumun Ebulula olan ismi bile Arapça kelime olup Lula'nın babası demektir. Türkçe'yle karşılaşmam çocukken ağabeylerimin beni sinemaya götürmesiyle olmuştur. Televizyon yoktu, insanlar Lale Sineması'na giderdi. Okula başladığım zaman Türkçe'yle yakından karşılaştım ve karşımda sanki o filmlerden bir sahne oynuyordu.

Mezopotamya ovasına taş ev

Ailenin ekonomik durumu nasıldı?

Mardin'deki ilk un değirmeni babamındı. Babam esnaftı ve fanatik Demokrat Partiliydi. İşi dolayısıyla hasat döneminde köylüler bakliyatlarını şehrin merkezine getirirdi, babam ticaretini yapardı. O dönemde bölgede az otel oluşu itibarıyla gelen köylüler evimizde konaklardı. Annem hemen hemen her gün yaklaşık 40 kişiye yemek hazırlardı. Üç kuyusu, mahzeni olan üç katlı, sırtını Mardin kalesine, yüzünüyse baharda yemyeşil olan, yaz mevsiminde başak sarısından rengini alan uçsuz bucaksız Mezopotamya ovasına çevirmiş bir taş evimiz vardı. Hala duruyor.

Yaz dönemi olduğu için ve avluların genişliğinden dolayı misafirler avlularda konaklardı. Evler kalabalık aileler düşünülerek inşa edilmiş. Geniş avlular, teraslar...

Araplar genellikle bakırcılık, terzilik, ayakkabıcılık yapardı. El sanatları yaygındı ve her zanaatın ayrı çarşısı vardı. Yani bakırcılar çarşısı, ayakkabıcılar çarşısı, terziler çarşısı gibi. Süryaniler ise genellikle kuyumculuk ve terzilik yapardı.

Diğer halklarla ilişkiler nasıldı?

Çocukluğumda daha iyiydi. Taziyelerde, düğünlerde, bayramlarda biz giderdik, onlar gelirdi. Hâlâ birbirimizin bayramlarını kutlarız. İlişkilerimiz iyidir.

70'li yıllardan önce halklar arasında sistemin yarattığı fikri ve mezhebi çatışmalar vardı. 70'li yıllardan sonraysa Türkiye'de gelişen devrimci hareketin Mardin 'de şekillenen ayağı bu yapıyı yok etmeyi başarmıştır. Mardin'in bir Maraş, bir Çorum, bir Sivas olmaması bundandır.

İlkokulu bitirdikten sonra ne oldu?

Ortaokul ve liseyi Mardin Lisesi'nde okudum. Mahalleden aynı liseye gittiğim on, on beş kişilik bir arkadaş grubumuz vardı, haylazdık. Ortaokul dönemlerinde bir yerlerden para bulup büyük damacanalardan şarap içerdik. Süryani Şarabı... Futbola ilgimiz vardı, Lale Sineması'na giderdik. Sinema gün içinde iki film oynatırdı. İlkini izledikten sonra ikincisine aradan kaynayıp tekrar girerdik. Yılmaz Güney filmleri dönemin en güzelleriydi.

Annem ve babam Müslüman insanlardı. 71 hareketiyle birlikte, Mahir ve Deniz gençliğimin kahramanları oldu ve sola sempati duymaya başladım. Denizler o dönemde komünist, devrimci diye anılırdı. Çocuktum ve komünizm böylelikle model aldığım bir öğreti oldu. Çocuk yaşta Deniz'e devasa hayranlık! Ailemin bu konularda asla baskısı olmadı.

Mardin'de kadın-erkek ilişkileri nasıldı, sosyal hayat nasıldı?

Kadın erkek ilişkileri moderndi. Kendi okul çevremizden kız arkadaşlarımız vardı. Onlarla birlikte sinemaya gitmek etkinliklerimiz arasındaydı. Devrimci olmadan önceydi bunlar.

Cezaeviyle ilk tanışman nasıl oldu?

Devrimci olmadan önce bir Buca'da, bir de Mardin'de cezaevi yaşantım var. İlk girişim Mardin Cezaevi, 1973. İkinci girişim 1974, Buca Cezaevi. 1973'te ağabeyim Mardin Lisesi'nde öğretmenlik yapıyordu. Gençler okulun önünden geçen bir kıza laf attılar. Kızları korumak adına o kavgaya karıştım. Dövdüğüm adamlardan birisi beyin kanaması geçirdi. Bu olay sonucunda tutuklandım. 1,5 ay tutuklu kaldım. Yaralanan kişinin tüm masraflarını karşıladık ve aile şikâyetinden vazgeçti, çıktım. Siyasi değildi.

Halk-Der'de Kürt meselesi, sömürgecilik, emperyalizm, faşizm...

Mardin'de kurulan derneklerden bahseder misin?

1973'te Mardin'de ilk kurulan dernek Ülkü Ocaklarıydı. Ülkü Ocaklarına bir sürü genç gidip geliyordu. 74-75 yıllarında TÖB-DER kuruldu. Biz Mardin Sosyal Dayanışma Derneğini 1975'te kurduk. O dernekte tüm siyasi hareketler vardı. 1976'da Mardin'de hayat pahalılığına karşı ilk miting yapıldı. Katılım genişti, çevre iller ve ilçeler desteklemişti.

76'dan sonra Mardin'de siyasi örgütlenmelerin gruplaşmaları başladı. Sosyal Dayanışma Derneği kapatıldıktan sonra Halk-Der'i kurduk. Yine birlikteydik. 77 yerel seçimlerinde iki aday ortaya çıktı. Derneğe geldiler, kendilerini tanıttılar. İçlerinden biri, Kerim Ağırakçe, siyasi görüşü olduğunu ve bundan asla taviz vermeyeceğini fakat Halk-Der ilkelerine sadık olacağını söyledi. Bu arkadaşımız Denge Kawa'nın siyasi görüşlerini savunuyordu.

İkinci aday ise Aziz Baran'dı. Belirli bir siyasi aidiyeti yoktu fakat demokrattı. Bu nedenle biz Aziz Baran'ı destekledik. Destekleyenler Kurtuluşçular, bağımsızlar (Fuatçılar), Özgürlük Yolu hareketi oldu.

Aziz Baran bine yakın oy aldı. Kerim Ağırakçe de bine yakın oy almıştı. Fakat sonuçta CHP adayı Edip Servet Devrimci 2.300 oyla belediye başkanı seçildi. Mardin tarihinde 80'lere kadar hep sol iktidardaydı. Tek bir aday etrafında bütünleşmiş olsaydık 77 Mardin yerel seçimlerini alabilirdik. Yıllar sonra, Denge Kawa'dan yargılanan Kerim Ağırakçe, Mardin ve Diyarbakır zindanlarıyla ilgili bir kitap yazdı. Aşağı yukarı 300 sayfalık bir kitaptır. Bu kitapta bolca eleştiri var. Eleştiriden nasiplenenler 17 -18 yaşlarındaki sempatizan gençler, kadrolar değil.

Kendi dilinden anlattığı, lider pozisyonlardaki kişilerle yaşadığı bir teslimiyet olayına değinmek istiyorum. Kerim Ağırakçe, Mümtaz Kotan'ın, Nurettin Elhüseyni'nin ve Ruşen'in koğuşunda kalıyor. Bir gün koğuşlarına Esat Oktay Yıldıran geliyor ; "Atatürk ilke ve inkılaplarıyla ilgili yarışma yapıyorum, kazanan koğuşa televizyon vereceğim" diyor. Dördü bu durumu değerlendiriyorlar. Bunda herhangi bir sakınca olmadığını düşünüp, her biri Atatürk'ün bir yönünü ele alıp, 60 sayfalık bir kitap ortaya çıkarıyor. Mümtaz Kotan'ın el yazısıyla bir kitap oluşuyor. Buna karşılık bir televizyon veriliyor koğuşlarına. O dönemde sadece teslim olan koğuşlarda televizyon vardı ve kullanımı gardiyanın kontrolü altındaydı. Kerim kitabında Yıldıran'ın yazdırdığı bu ki-

tabı, Mümtaz'ın el yazısını sayfalarca övüyordü. Alın size teslimiyet, alın size Mümtaz, Kerim...

Biz merkezi düzeyde insanlar değildik. 18-20'li yaşlarda insanlardık. Ağırakçe'nin yazdığı bu kitapta benim şahsıma asla bir eleştiri yoktu, hatta beni göklere çıkartıyor fakat genç grubu yeriyordu. Bu biraz üzücü...

Kürt sorunu üzerine tartışmalarınız oldu mu?

Oldu tabii ki. Derneğin ilkelerini konuşurken anti-faşistlikten, anti-emperyalistlikten, anti-sömürgecilikten söz edildi ve dernekte Kürt meselesi tartışıldı. Kurtuluş'un çıkışıyla birlikte belli bir grup Kurtuluş'un görüşlerini kendine daha yakın gördü. Sosyal Dayanışma Derneğinde ve Halk-Der'de Kürt meselesi, sömürgecilik, emperyalizm, faşizm gibi kavramlar tartışılıp, seminerler veriliyordu. Bir grup arkadaş Kürdistan'ı savunmak kaydıyla ortak örgütlenmeyi mi yoksa ayrı örgütlenmeyi mi savunalım şeklinde düşünüyordu.

Kurtuluş Sosyalist Dergisi'nin çıkışıyla birlikte Kurtuluşu kendimize daha yakın gördük. Bunun için de Kurtuluşçu olduk. Hacettepede okuyan Beşir diye bir arkadaşımız vardı. Mardin'e gelip gittiğinde onunla ilişkilerimiz oluyordu.

76'da Sosyal Dayanışma Derneği Mardin'de hayat pahalılığına karşı herkesin birlikte katıldığı bir miting yapmıştı. Anti-faşist mücadelede tüm siyasi hareketlerin birlikteliği sağlanmıştı çünkü MHP'nin ilk örgütlenmesi Mardin'de 1972'deydi. MHP'nin gücünü kırmak adına Mardin'de korkunç bir mücadele verildi. Özgürlük Yolu, Rizgari, Bağımsızlar (Fuatçılar) vardı 77'ye kadar, hep birlikteydik. 77'de biz Halk-Der'den ayrıldık ve Dev-Halk-Der'i kurduk Kurtuluş olarak.

Nasıl bir siyasal mücadele sürdürüyordunuz?

Mardin'de kitlesel olarak Milli Türk Talebe Birliğiyle bir çatışmamız oldu. 77'nin sonuna doğru dernek kapatıldı ve belli bir dağılma gerçekleşti o olaydan sonra. Yani kitlesel bir eylem gündeme geldi. Kavgada 300'e yakın insan vardı. O 300'e yakın insanın içinden biri silahla, biri de satırla yapılan saldırı sonucunda hayatını kaybetti.

Mardin'de anti-faşist mücadele verildi. Ülkücülerin ilk derneği Sürur Garajındaydı, ikinci dernekleri ayakkabıcılar çarşısında kurulmuştu. O derneği yaktık. Mardin'deki tüm MHP'lileri Mardin'den söküp attık. Mardin'e giremiyorlardı. Haberini aldığımız zaman otobüsten indirirdik veya evini ablu-

kaya alırdık. Gece gündüz onları kovalardık. Bu tabii ki Mardin'deki tüm devrimci arkadaşlarla birlikte yapılırdı. Anti-faşist mücadele Mardin'de gerçekten başarılı oldu. Örneğin Eğitim Enstitüsü açıldı, Mardin'e herhangi bir dernekten yazı getirmeyenin Enstitüye kaydı yapılmıyordu.

Bu mücadelede kadınlar var mıydı?

Kadın arkadaşlar vardı ama azınlıktaydılar. Olanlar da aktiflerdi.

Dev Yol'la Kurtuluş arasında yaşanan çatışmanın Mardin'e yansıması oldu mu? Olmadıysa neden olmadı?

Mardin'e öyle bir yansıma olmadı ama Bağımsızlarla bir çatışmamız oldu. Mardin'de etkin olan bizdik, sonra Bağımsızlar gelirdi. Biz 100 kişi sokağa çıkar bağıra bağıra haftalık gazetemizi caddede satardık. *Kurtuluş İçin İleri* dergisinin ismini slogan atarak, Mardin'in her yerinde satardık. Mardin'de benim olduğum dönemde siyasi gruplarla aramız iyiydi. Siyasi hareketler arasındaki çatışmayı uygun bulmuyordum. Bulmadığım gibi lider kadrolar bu çatışmayı engellemiyordu, çatışma hesaplarına geliyordu. Peki bu doğru muydu? Elbette doğru değildi. Bu bölge benim, bu mahalle benim, bu okul benim hikâyesiyle birbirlerine silah sıkıyorlardı, birbirlerini öldürüyorlardı.

Liseyi ne zaman bitirdin?

Lise'yi 77 'de bitirdim. 75'te Mardin Lisesi'nde bir olaya karıştım. Kızıltepe Lisesi'ne geçince okulum 1 yıl uzamış oldu. Mardin Lisesi'nde MHP kökenli iki öğretmen vardı. Onlarla fikir çatışması yaşadım ve onları dövdüm. Okulu polisler sardı, kaçtım. Fakat ağabeyim beni teslim etti, aşağı yukarı 40 gün cezaevinde kaldım. Disiplin kurulunda beş öğretmen vardı, üçü TÖB-DER'li ikisi MHP kökenliydi. Ben içerideyken beni okuldan attılar. Lise 2'de. Cezaevinden çıktıktan sonra Kızıltepe Lisesi'ne kayıt yaptırmaya gittim fakat almadılar. O sene boşta kaldım, bir sonraki yıl TÖB-DER aracılığıyla Kızıltepe Lisesi'ne kaydımı yaptırdım. Lise 2'den yeniden başladım. Kızıltepe Lisesi'ne başlarken Kurtuluşla daha fazla ilişkilerim oldu. Tabii o arada gidip gelirken gazeteleri, dergileri de taşıyorduk Mardin-Kızıltepe arasında.

Buca'dan döndükten sonra ne oldu? Senden çekiniyorlar mıydı?

Tabii herkes çekiniyordu, öğretmenler de çekiniyordu. Okullar tatil olduğu zaman çalışmak için İzmir'e gidiyorduk. Milli Türk Talebe Birliğiyle yaşanan çatışma sonrasında hakkımda tutuklama kararı çıktı. O sırada Urfa Eğitimde

kaydım vardı. Urfa Eğitimdeki faşizan baskıları kırmak adına Mardin ve ilçelerinden 50 kişilik grubu Urfa Eğitime kaydırdık. 78'deki bu olaydan sonra üzerimde tutuklama kararı vardı, Ankara'ya geçtim. 78 ve 80 yıllarında Ankara'da kaçak olarak yaşadım. Kaydım silindi, 79'da Ankara Eğitime kayıt yaptırdım, orada eğitimime devam etmeye başladım. Birinci sınıfların hepsi devrimciydi, ikinci sınıfların hepsi ülkücüydü. Urfalı bir çocukla ve bizim bir arkadaşla teneffüste birinci sınıfları geziyorduk. Çıkarken Kars Iğdır'dan Abbas Bozbeyli diye MHP'li bir gençle omuz omuza geldik. Sınıfımıza geçtik, tüm birinci sınıflara, "Hazırlıklı olun, ikinci sınıflara bindireceğiz" dedik. Biz o sınıfın içinde hazırlıklar içerisindeyken Abbas Bozbeyli'yle polis sınıfı bastı.

Bizi karakola götürdüler. Bozbeyli sınıfı kışkırtmaktan dolayı karakola getirildi. Karakolun nezarethanesi bodrumdaydı, üçümüzü oraya koydular. Üzerimde tutuklanma kararı vardı. Nasıl olsa Mardin'e gideceğimi düşündüm ve Bozbeyli'yi dövmeye başladım. Polisler gelene kadar hırpalamıştım.

O zaman 13 ilde sıkıyönetim vardı, gözaltı 15 gündü. Sonra hepimizi Mamak'a götürdüler, demir kafese koydular, direkt savcılığa çıkartmadılar. O dönemde 15 gün içerisinde ya tahliyen gelirdi veyahut da savcılığa çıkartılırdın. 14. günde bize tahliye geldi, tekrar okula devam ettim ama hakkımda tutuklama kararı devam ediyordu. Sıkıyönetim 16 ile çıkartıldı, o zaman Giresun'a gittim. Giresun'a gittiğimde üçüncü dönemi okuyordum, onlar dördüncü döneme geçmişlerdi. O zaman Ankara'ya tekrar geri döndüm, başmüdür yardımcısına durumumu anlattım, o da okula devam etmemi, beni sordukları takdirde okulda böyle bir öğrencinin olmadığını diyeceğini söyledi. Her gün Fen İşlerinde toplanıp okula toplu hâlde gidip geliyorduk. Kız Teknik, Gazi, Ankara Eğitim hep oradaydı. Faşistler Yüksel Caddesi'nde toplanıyordu. Yolda faşistlerle karşılaşıp çatışabiliyorduk.

Kurtuluş'la nasıl ilişki kurdunuz, dergisi nasıl geliyordu, nasıl satıyordunuz?

1976'da Kurtuluşun çıkışı, Mardin'e gelişi, dergileri okumamız ve arkadaşlarla değerlendirmemiz sonucunda kendimizi Kurtuluşçu bulduk. Toplumdaki çelişkilerden dolayı kendimi sol içerisinde şekillendirmiştim. Bunu Kurtuluşla devam ettirmemin en büyük nedeni Kurtuluş Hareketi'nin ortak örgütlenmeyi savunmasıydı. Dergiler ve haftalık gazeteler Kızıltepe ilçesinden geliyordu. Mardin'de Cumhuriyet Meydanı'nda satıyorduk. Mardin merkezinde tek cadde olan şehirdir. Cadde boyunca yaklaşık 50-60 kişilik gruplar şeklinde gazeteleri ve dergileri satıyorduk.

Kurtuluş Hareketi'nin ortak örgütlenmeyi savunması

İnsanların siyaset seçmesinde etnik kökenlerin rolü oluyor muydu? Örneğin Kürt örgütlenmelerinde Araplar yer alıyor muydu?

Vardı tabii.

Mardin'de ve Kızıltepe'de Kurtuluşçu Kürtlerle Araplar arasında çıkan tartışma hakkında ne biliyorsun?

1977 yılında olan bu tartışmada rahmetli Mahmut Erbil, Kilikya Olayı'nı ortaya atmıştı ve "Bu coğrafyada yaşayan Araplar ne olacak?" diye sormuştu. Bu tartışma aşağı yukarı bir ay sürdü. Merkez bu duruma müdahale etti ve iki ulusun kurtuluşundan söz etti. Bu iki ulusun kurtuluşunun azınlıkların da kurtuluşunu getireceğini belirtti. Oradaki yapı feshedildi, KUK'tan Kurtuluşa geçen Adil Yıldırım ve PKK'den geçen Necat İltaş'ın da içinde olduğu yeni yapı getirildi o dönemde.

İzmir'e çalışmaya gittiğinde ne yapıyordun?

İzmir'e yaz tatilinde üç arkadaş gittik. Hatay Üçyol'da bir pide salonu vardı, orada çalışmaya başladım. Gündeliği 30 liraydı. Orada garsonluk yapıyordum. Lokantada yaşıyordum. Diğer arkadaş kalıpçıydı, Kidaş fabrikasında çalışıyordu, günlük 80 lira alıyordu. Sürekli kendi çalıştığı yerde çalışmamı söylerdi. Bir ay sonra lokantadan çıktım. Kidaş fabrikasına gittim, demirci olarak çalışmaya başladım. Demircilikten ne anlarım! Sadece demir ustasına demir çekiyordum. Bir hafta dayanabildim o Temmuz sıcağında. Orayı bıraktım. Sonra Basmane'de, pavyonda komi olarak çalıştım. Orada da günde 30 lira alıyordum. Komi olarak üç kişiydik. Yaklaşık bir ay da orda çalıştıktan sonra ayrıldım, apartmanlara su satmaya başladım. Damacanayı alıyordun, katlara su dağıtıyordun. O zamana kadar asansöre binmemişiz, inip çıkıyordul asansörle. Bahşiş alıyorduk, orada da bir hafta çalıştım. Kıbrıs çıkartmasına yakın bir tezgâh açtım. Salatalık alıyordum, onları boy boy diziyordum, salatalıkları soyup satıyordum. İyi para kazanıyordum. Sonra Kıbrıs çıkartması başladı. Akşamları sattığım salatalıklar karartma başlayınca elimde kalıyordu.

Bir gün Basmane'de arkadaşlarla oturmuş musakka yiyorduk, karartma da vardı. Para verdik adamda üstü yoktu, adam çıktı. Biz kasadaki tüm para-

ları aldık ve yürüdük. Devrimcilikten önce bende "Kamulaştırma" çok olmuştur. Kordon boyunda turluyorduk. Bir arabada bayan, bir çocuk ve iki kişi daha vardı. Benimle birlikte olan arkadaş arabaya "Yürü ulan taş arabası" dedi. Araba durdu, içindeki adamlar üzerimize geldi. Ben birinin burnunu, diğerinin de kaburga kemiğini kırdım. Mahkemeye çıktık, ben tutuklandım. Buca Cezaevi olayı buydu. Buca Cezaevinde 40 gün filan kaldım. Diğer arkadaş Mardin'e dönünce beni sormuşlar. Okul da açılmak üzereydi. Ağabeyim avukat arkadaşını bulmuş, davacıları davadan vazgeçirmişler. Beni serbest bıraktılar.

1978'de hayat pahalılığına, sömürgeciliğe, faşizme karşı bir kampanya düzenlenmişti. Mardin'de kampanya nasıl sürdürüldü?

Ben o sırada Ankara'daydım. İstanbul Üsküdar'da yapılacak olan mitinge 5-6 otobüs geldik. Çiçekçi semtinde bir arkadaşın evinde kaldık. Çiçekçi'den Üsküdar'a kadar yürüyüş yaptık.

1 Mayıs 77'de ve 80'de neredeydin?

İstanbul'daydım. 1 Mayıs için gelmiştim. 78'de de İstanbul'daydım. 1979'da İzmir Karşıyaka'da Seyfi (Öngider) konuşma yapmıştı, oradaydım. 1980'den öncesinde Eşber Yağmurdereli için bir paragraf açıyorum.

1979'da Ankara Eğitim'de okurken Maltepe bölgesine takılıyorduk. Albayrak Kıraathanesi basıldı, üzerimde dergiler vardı çıkardım attım, polisler yakaladı Çankaya Karakolu'na götürdüler. Oradan da Emniyet Sarayı'na... Üzerimde tutuklama kararı vardı zaten. Mardin'den iki polis geldi, beni aldılar Ankara'dan Mardin'e götürdüler. 79'da Mardin Cezaevi'ne girdim. Kaldığım koğuş üç kişilikti. Hapishanede imtiyazlıydım. Arkadaşlar cezaevine geliyordu, cezaevinin çatı katında toplantılarımız oluyordu. Hamama yakın bir yerde kalıyordum. Eşber Yağmurdereli Amasya'dan sürgün geldi. Bir aylık hücre cezası vardı, cezaevi müdürüyle görüştüm. Bunun üzerine aşağı yukarı beş ay Eşber'le aynı koğuşta kaldık. Eşber gönül gözü açık, zeki, ileriyi gören bir adamdır. Dünyayı görmek için sadece gözlerin olması gerektiğini değil yürekle, beyinle, bilgiyle, güçle dünyayı okuyabilmenin olması gerektiğini en güzel şekilde gözler önüne sermiştir. Bir gün ona banyoda yardım ederken sular kesildi, Eşberi'i sabunuyla duştan çıkardım. Bunun üzerine gardiyana nedenini sordum, verdiği cevap tatmin etmeyince saatlerce gardiyanı dövüp kovaladım. Bunun gibi bir sürü anımız var.

İyi ki tanımışım onu. Seneler sonra Kınalıada'da gördüm, seslendim ve sesimden tanıdı.

Mardin cezaevinden 5-6 ay sonra tahliye oldum, Ankara'ya döndüm. O tarihlerde Türkiye'deki eğitim enstitülerini Ankara'ya topladılar. Son dönem sınavlarına girdim ve o şekilde okulu bitirdim. 79 mezunu olacakken 80 mezunu oldum.

1 Mayıs 1980'de Ankara'da sokağa çıkma yasağı konulsa bile çıkılması kararı alındı. Tüm okullardan, üniversitelerden gönüllü listeleri hazırlandı. O gün 125 kişilik grupla Yukarı Ayrancı birinci durakta toplandık. Flamaları açtık, konuşma yapıldı, sloganlarla ve marşlarla yürüyüşe başladık. Etrafımız sarıldı. Grup içinde tartışıyorduk, "Çatışmaya mı girelim yoksa 1 Mayıs'ı mahkemelerde mi savunalım?" diye. Çatışmaya girersek fazla kayıp olur diye karar aldık ve 1 Mayıs'ı mahkemelerde savunma kararı aldık. 125 kişi tutuklandık. Mamak'a götürüldük. Mamak'ta terk edilmiş bir yer vardı: "Baraka". Başta hepimizi oraya koydular. 3-4 gün orada kaldık. Biz girdiğimizde Mamak Cezaevi açlık grevindeydi. Onları desteklemek için ikinci gün açlık grevine girdik. Mahkemelere iki sefer toplu hâlde gidip geldik. Bizi savunan 10'a yakın avukat vardı. Üç buçuk ay kaldık. Çıkışımla birlikte Mardin'e döndüm. Mardin'e dönüşümden aşağı yukarı bir ay sonra 12 Eylül askeri darbesi oldu.

Diyarbakır Cezaevi ve Esat Oktay Yıldıran'ın köpeği

1980 darbesi olduğunda neredeydin?

13 ilde sıkıyönetim vardı. Mardin'deki gericilerle olan çatışma dosyası Diyarbakır Sıkıyönetim mahkemelerine intikal etmişti. 11 Eylül 1980'de beş arkadaş Diyarbakır'a gittik, ertesi gün mahkememiz vardı. O sabah darbe gerçekleşti. Biz bırakıldık ve Mardin'e geri döndük. Dönüşümüzle birlikte arkadaşlara ayrı evde kalmamamız gerektiğini ve dışarı çıkmamamızı tembihledim.

Darbeden sonra yaklaşık 1,5 ay Mardin'de saklandım, oradan Ankara'ya geçtim. Bu arada hepimiz ayrı yerlere dağıldığımız için birbirimizle iletişimimiz kalmamıştı. Evde olmadığımız bir gün evimiz basılmıştı ve eve gidemiyorduk. Bir gün sabah 5'te eve gidip eşyalarımızı toplayıp başka eve taşındık. Benimle birlikte kalan arkadaş bir İzmir, bir İstanbul yapıyordu.

O dönemde mezun olan öğretmenlerin atamaları merkezden yapılıyordu, müracaatsız.

Isparta'ya kursiyer öğretmen olarak atandım. Bir, iki maaş alıp dönerim diye düşünerek gittim. 7 Ocak'ta göreve başladım. Kursiyer öğretmen olarak altı ay kadar eğitim alıp sonra dağıtılacaktık. Şubat ayı maaşını alıp geri dönme düşüncesindeydim. Ailemle beş, altı aydır irtibatım yoktu, Mardinli arkadaşlarla onlara, beni merak etmesinler diye haber gönderiyordum. O sırada yeğenim yakalanmış, işkenceye maruz kalmıştı. O zaman benim yerimi söylemişti. Haber göndermeseydim yakalanmazdım. Sınıfta ders anlatırken müdürün odasına çağırıldım, gittiğimde üç-dört sivil polis oradaydı. Odaya girişimle birlikte beni yakaladılar.

Okulun yurt kısmında kalıyordum. Orada bir dolabım vardı. Dolabı da aldıkları gibi Emniyet'e götürdüler. Bir hafta kaldım, bir hafta sonra Mardin'den bir ekip gelip beni Mardin'e götürdü. Gözaltı süresi 45 gün sürdü. 12 Eylül'ün gelişiyle birlikte yakalanan arkadaşlar vardı. Ben örgüt üyeliğinden tutuklandım. Bizi Diyarbakır Cezaevi'ne götürdüler. Girişimle birlikte Esat Oktay Yıldıran'la ve köpeğiyle tanıştım. Esat Oktay Yıldıran sarhoş bir şekilde, "Siz nereden gelmişsiniz? Nedir bu üstünüz başınız? Televizyonlu yere mi yoksa banyolu yere mi?" diye sordu. Bunun kurgu olduğunu anlamıştım. Televizyon kaba dayak, banyoysa pis su demekmiş. Diyarbakır Cezaevi iki kısımdan oluşuyordu. 80 hücre vardı, her kısımda 40, her katta 10 hücre vardı. Birinci katın 9. ve 10. hücresi pislikle doluydu. Önce şiddetli kaba dayak attılar sonra da "Banyo" dedikleri pis sulardan geçirdiler. Daha sonra 2. kata çıkarıldık ve on kişi tek hücreye bırakıldık.

Ne kadar kaldın Diyarbakır cezaevinde?

Yaklaşık olarak dört yıl.

Hangi koğuşta kaldın?

İlk olarak 36. koğuşta, sonrasında 33, 18... Değişik koğuşlarda.

O koğuş PKK'lilerin koğuşu muydu?

Hayır, tüm siyasi hareketlerden insanlar vardı. Herkesin kendi komünü vardı. Bir süre PKK'lilerin komününde kaldım. 36. koğuş cezaevinin koyduğu kuralları çiğneyen, aksatan bir koğuştu. Koğuşun kantin sorumlusuydum. 130 kişinin tüm ihtiyaçlarını oradan karşılıyordum. Ağırlıklı olarak süt veya

reçel üzerinde yoğurlaşıyorduk. Kantinden küçük mumlar eritip, büyük hale getirip ateşiyle çay demliyordum.

Bidonlarla çay geliyordu. İlk demlediğim biten çayın tortusunu kurutuyordum, gözenekli hale getirdiğim bir kutunun altında mum yakıp kullanılmış çayı yeniden demliyordum.

Koğuşun kuralları çiğnemesi üzerine tuvaletlerimiz 7 ay kapalı kaldı. Tuvalet kısmı üç bölümden oluşuyordu. Bir basamağı vardı, pislik o kısma gelmeden bidonlarla havalandırmadan dökerdik. Karşı koğuş havalandırmaya çıkarken o pis suda sürünürdü. Koğuşun her tarafında fareler cirit atıyordu. Karşı koğuştan mahkûmların kafalarını bu pis sulara batırıyorlardı. Bir gün bir mahkûm kendisine sıra gelmeden önce koğuş arkadaşına, "Başımı başına sürteyim" demiş. Diğeri de "Ben bokumu paylaşmam" diye karşılık vermiş. Dayak yememek adına pisliğin değerli olduğu dönemler... Pislik yoksa başında dayak var. Çok zor ve tarifi ağır süreçlerdi.

Esat Oktay Yıldıran nasıl biriydi?

Esat Oktay Yıldıran psikopat biriydi. Diyarbakır zindanının baş celladı denebilir. İnsanlara işkence yapar ve bunu zevkle anlatırdı. Yıldıran işkence konusunda uzman bir adamdı ve yöntemleri çok şaşırtıcıydı. Özetle Yıldıran, Kürt halkının haklı öfkesini ortaya çıkaran aktörlerdendir.

Özel yetiştirilmişti. Esat Oktay Yıldıran, Mamak Cezaevinden özel olarak Diyarbakır Cezaevine gönderilmişti. 1974'te Kıbrıs'taymış, kendi ağzıyla, "Ben oradaki Rumlardan hıncımı alabilmek için Rum çocuğun kafasını kesip, kanını içtim" diyordu.

Aslında cezaevlerini mukayese ettiğiniz zaman Kürdistan'da bir bölge halkı cezalandırıldı. Diyarbakır Cezaevinin, Mamak'la ve Metris'le arasındaki fark budur. Cezaevine gelenlerin çoğu köylüydü ve meselelere vakıf değildi. Türkiye kesimine baktığınız zaman Mamak'ta veya Metris'te kadro düzeyinde iş yapan insanlar yattı ama bölge insanı açısından baktığınız zaman Kürdistan'ı bir cezaevine dönüştürdüler. Her gelen arkasında 50 kişi getiriyordu. Gelenler de bilinçli değillerdi. Nasıl davranacaklarını bilmiyorlardı. Her koğuşta iki, üç tane kadro düzeyinde insan vardı, geneli köylüydü. Çoğu kadro düzeyinde değildi. Teslimiyetin o aşamaya gelmesinin nedeni budur. Tabii ki bölgeye bakışları da farklıydı, yani daha da katmerli bir şekilde geldiler. Gelince teslimiyet diz boyu oldu belli bir sürece kadar ama birileri direnerek tes-

lim oldu, birileri direnmeyerek teslim oldu. Devletin en büyük hedefi PKK'ydi. PKK'nin üzerine gidildi.

Türkçe konuş, çok konuş, işkenceler direnişler ölümler

Teslimiyetten kastın ne?

O dönemin kurallarına uymak. Nedir o? Marş söylemek, andımızı okumak, Gençliğe Hitabe'yi okumak, havalandırmaya çıkıp nizami yürüyüş yapmak, koğuşta Atatürk ilke ve inkılapları kitabını topluca sesli okumak, Esat Oktay Yıldıran'ın köpeği olan Co'ya "Komutanım" demek gibi...

Kürtçe konuşma yasağına ilişkin bir şeyler söyler misin?

Görüşme kabinlerinde "Türkçe konuş, çok konuş" diye yazmışlardı duvara. Annem gelirdi Türkçe bilmediği için esas duruşta sadece yüzüme bakıp giderdi. Zaten düdüğün çalınmasıyla birlikte sadece yüzünü görme vaktim olurdu. Girişiyle çıkışı bir oluyordu.

Ne kadar kaldın cezaevinde?

19 Şubat 1981'de tutuklandım, 84 Nisanı'na doğru çıktım.

Cezaevinde seni en çok etkileyen neydi?

Cezaevinde gerçekten en iyi olan koğuşlardan birindeydim. Direnen bir koğuştu ve komün kuralları geçerliydi. Hiçbir zaman değişmedi. Diyarbakır Cezaevinde tüm koğuşlarda koğuş sorumluları bir anlamda idarenin istihbarat ağını oluşturuyordu. Buna uymayan sorumlular her gün sabah akşam dayak yerdi. Şahin diye Kızıltepe'den bir koğuş sorumlumuz vardı, PKK'den yargılanıyordu. Çocuk sabah akşam dayak yerdi.

36. koğuşun ölüm mangası vardı. Dışarıya istihbarat vermemek adına koridorun süpürülmesine, gardiyanların bulaşıklarının yıkanmasına, yemekhanelerinin temizliğine bu ölüm mangası giderdi. İçlerinde ben de vardım. Yemekhane mevsimine göre sebzeler ve meyvelerle dolu olurdu. Gardiyanları mutlu edecek ortamlar hazırlanırdı. Onları üzerimize saldırtırlardı. Mutfaktan topladığımız ekmek, peynir kırıntılarını torbaya koyar koğuşa götürürdük. O artıklar bayram havası oluştururdu.

36. koğuş kuralları çiğneyen bir koğuştu özetle. Bir buçuk yıla yakın kaldık, ondan sonra 36. koğuşu diğer koğuşlara dağıttılar. O koğuştaki direniş tüm koğuşlara yansıdı.

Esat Oktay Yıldıran'ın nezaretinde Şahin Dönmez ve Yıldırım Merkit samimi itirafa zorluyorlardı. Elazığ grubunun yüzde 99'u samimi itiraf yaptı. Bu işi sistematik hale getirdiler ve yeni gelenleri 14. koğuşa almaya başladılar. İlk önce orada düşüncelerini çözüyorlardı. Ajan durumuna getirdikten sonra koğuşlara dağıtıyorlardı. Ajan durumuna gelmeyenleriyse hücrelere atıyorlardı. Kimi zaman ajan durumuna gelenleri de deşifre ediyorlardı.

Dörtlerin gecesi nedir?

33. koğuşta Eşref, Necmi, Ferhat ve Mahmut her gün işkenceye çekiliyordu, Şahin Dönmez'in, Yıldırım Merkit'in nezaretinde samimi itirafa zorlanıyorlardı. Bu insanlar ya onurlarıyla öleceklerdi yahut da teslim olacaklardı. Kendilerini imha kararı aldılar. Görüşmecilerin nizamiyeye yatırdıkları paranın bir kısmını boyaya ayırırdık. Bu paralarla boya ve tiner alınarak pencere ve camlara bayrak yapılması, duvarlara ırkçı sloganlar yazılması sağlanırdı. Onlar da bu tineri kullanıp, sloganlar eşliğinde koğuşun önünde kendilerini yaktılar. Bunun öncesindeyse Mazlum Doğan, 21 Mart 1982 Nevroz'unda üç kibrit çöpüyle Nevroz'u kutlayarak kendini astı. İlk eylem Mazlum Doğan'ın eylemiydi, diğerleri ondan sonra oldu.

Bu sizi nasıl etkiledi?

Tüm cezaevi tutsakları üzerinde korkunç bir etki yarattı. Bizi daha dirençli hâle getirdi.

Siz bunu nasıl duydunuz?

Koğuştan mahkemeye çıkan arkadaşlar sayesinde öğrendik. Tüm koğuşlara yayıldı. Hemen ardından Kemallerin, Akiflerin, Hayrilerin ölüm orucu gündeme geldi. Bu da 50-52 gün sürdü ve hayatlarını kaybettiler. Hemen ardından tüm koğuşlar açlık grevine girdik. 10 günlük açlık grevi, daha sonra ölüm orucuna dönüştü. O ölüm orucuna aşağı yukarı 360 kişi aşamalı olarak katıldı. Bazı arkadaşlar ölüm orucuna girerken, Diyarbakır Cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları protesto etmek amaçlı intihar etme kararı aldım. O sırada Ferhatların koğuşu olan 33. koğuştaydım. İntihar eylemini tuvalette gerçekleştirdim. Bunu yapmak için paspas değnekleri ve çarşaflar kullandım.

Yan yana üç tuvalet vardı. Üstleri açık olduğu için değnekleri tavana sabitlemiştim. Çarşafı değneğe bağlayıp boynuma geçirerek kendimi astım. Ardından tuvaletin kapısını açtılar, beni askıdan indirdiler. Baygındım, belli bir süre sonra kendime gelmişim. Kurtuluşum boynumun kırılmaması ve boğulmuş olmamdır. Boğulma süreci uzatan detay olmuş.

Nasıl bir psikoloji içindeydin o intihar olayını gerçekleştirirken?

Bir insan kendini öldürme kararı almışsa artık bazı şeyleri kaldıramıyordur. Cezaevinde üçüncü yılımı dolduruyordum ve insanlık onurunun ayaklar altına alındığı ağır işkence şartlarında ölüm onurlu bir duruştu, yaşamdı. Yöntem olarak onu seçtim.

Kalıcı bir sağlık hasarı oluştu mu?

Çıkışımla birlikte depresyon geçirdim. Hatta çıkışımdan bir, iki ay önce başladı, çıkışımla devam etti. Oturduğum yerde duramıyordum, gürültüden rahatsız oluyordum. İki kişi konuşurken bunlar benim hakkımda konuşuyorlar diye şüphe ediyordum. Bu durum 7-8 ay sürdü. Doktora gitmedim, ben bunu yeneceğim dedim ve yendim.

Peki, bu arada mahkeme süreci devam etti mi, ceza aldın mı?

Evet.

Ne kadar ceza aldın?

Beş yıl örgüt üyeliğinden ceza aldım. Mahkeme sonuçlandığında verilen ceza kadar yatmış olduğumuz için tahliyelerimiz geldi. Dev-Hak-Der'in kurucuları ve üyeleri de ceza aldılar. Herkes aşağı yukarı dört yıla yakın yattı. Sonunda dernek yönetimi ve kurucu üyeleri ceza aldı, diğerleri beraat etti ama sonuçta yattıkları süre aynı oldu.

Cezaevi sürecinde ailen seninle ilgilendi mi?

Evet. Ben görev yerinden alındığım için maaşımın üçte ikisi ödeniyordu. Diyarbakır süreci boyunca maaşım cezaevine geliyordu. Ekonomik olarak iyiydim.

Hangi yasadan yargılandın?

168/3'ten yargılandım.

Avukatın var mıydı?

Fethi Gümüş avukatımdı.

Diyarbakır sürecinde ilginç kişilikler, seni etkileyen insanlar oldu mu?

Beni etkileyen Kemal Pir oldu. Kemal Pir ölüm orucunun 40. gününde gözlerini kaybetmişti ve arkadaşlarına hissettirmiyordu. Çakmakla sigarasını yakarken arkadaşları tarafından fark edilmişti. Kişiliği ve siyasi duruşuyla beni her daim etkilemiştir.

Senin koğuşunda kamuoyunda ismi bilinen kişiler var mıydı?

Vardı fakat isim hatırlamıyorum.

Cezaevinden çıkınca neler oldu?

Çıkışımdan bir ay sonra 40. Piyade Alayı'nda kısa dönem askerliğe gittim. 40. Piyade Alayı o zaman yaklaşık 800 kişiydi. Bunun 700'ü cezaevi çıkışlıydı, 100'ü Avrupa'dan gelmişti. Gidişimle birlikte bizi eğitim alanında tutmak için silah verdiler. Biz verilen silahları tüfekliğe bırakıp arazi oluyorduk. Eğitim anında 800 kişiden 200'ü kalıyordu. Sürekli anons yapılıyordu ve 4 aylıkların eğitim alanına gelmesi söyleniyordu. Bizim grubun manga başı bendim. Mangamda Mardin'den iki arkadaşım ve Vedat Aydın da vardı. Bir ay sonra bize izin verildi. Dönüşte bir gün, bize tren istasyonunda un yükleme görevi verildi. Bunu yapmamamız üzerine bize terk edilmiş bir barakada özel cezaevi yapıldı, iki ay orada kaldık. Sonrasında zaten 4 ay kısa dönem tamamlanmıştı. Herkese bir sabah tezkere verdiler ve bizi öğleden sonra saldılar.

Mardin'e döndüm, dönüşümle birlikte esnaflığa atıldım. Ayakkabı dükkânı açtım. 1987 yılında Nurcan'la evlendim. Gençliğimin kahramanının ismini verdiğim kızım, Denizim 1988 yılında doğdu. 94'te Ezgim, 96'da da Simgem. Üç tane kızım var. 1994'te aldığımız 10 yıllık cezanın yasal süresi dolduğundan öğretmenliğe geri döndüm. 2008'de öğretmenlikten emekli oldum. ■

KURTULUŞ

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ ve EZİLEN HALKLAR BİRLEŞİN

1 Mayıs özel sayısı

YAŞASIN 1 MAYIS

EYLEMİMİZ

YAŞASIN SOSYALİZM

Bugünkü Talepleriniz

***

DÜŞÜNCE VE ÖRGÜTLENME
ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ÖNÜNDEKİ
BÜTÜN ENGELLER KALDIRILMALIDIR

.Anayasada ve örgütlerine özgürlüğü - yönü engelleyen bütün maddeler kaldırılmalı - dır.

.Anayasa siyasi örgütlenme hakkı.

.18 Yaşındakilere oyda,21 yaşındakilere seçilme hakkı.

.Tüm çalışanlara grevli,toplu sözleşmeli sendika hakkı.

.Yerel yönetimler yasası demokratikleştirilmeli - dir.

.Dernekler yasası demokratikleştirilmelidir.

.Tüm öğrencilerin katılacağı seçimlerle oluşturulacak öğrenci örgütleri kurulmalıdır.

***

1 MAYIS, ULUSLARARASI İŞÇİ SINIFININ
BİRLİK, DAYANIŞMA VE MÜCADELE GÜNÜ
OLARAK KUTLANMALIDIR

1 Mayıs 1977 katliamının sorumluları bulunmalı,hesap verebilirler.

***

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFININ
EKONOMİK VE DEMOKRATİK ACİL TALEPLERİ
DERHAL YERİNE GETİRİLMELİDİR

.8 saatlik işgünü ve 2 günlük hafta sonu tarihi bir hak olarak,bütün işyerlerinde uygulanmalıdır.

MEHMET ALİ ORGUN

Görüşenler: Cemalettin Efe, Kazım Bergen, Bülent Sürmen, Nuran Gelişli

Görüşme Tarihi: Mayıs -Haziran 2017

Annem Ermeni, babam Kürt/Zaza

Kendinden ve doğduğun yerden bahseder misin?

Dersim'in Mazgirt ilçesi Temırtax (Temürtaht) köyünde, 1954 yılı mayıs ayında, annemle babamın ikinci evliliklerinin, dördüncü çocuğu olarak doğmuşum. İlk iki çocuk henüz iki yaşını doldurmadan, ateşli hastalıklar sonucu kış aylarında ölmüş. Bu ölen iki çocuktan sonra ağabeyim, arkadan da ben doğmuşum. Benden sonra bir kız, iki oğlan daha dünyaya geldi.

Babamın ilk evliliğinden bir ablam ve bir ağabeyim; annemin ilk evliliğinden de bir ablam olmak üzere sekiz kardeştik. Annem Ermeni, babam Kürt/Zaza.

Doğduğum Temirtax, Çarsancak'a bağlı bir köy. Annemin ailesi Çarsancak'a 1880 öncesi yıllarda, Nazımiye'nin (Kızılkilise) Dereova köyünden gelmişler. Dereova ve çevresindeki Ermenilere Mirakyanlar deniliyormuş; Mirakyan bir aşiret. Bilirsiniz Ermenilerde aşiret yapısı yoktur ama Mirakyanlar bir istisna. Bu, biraz da bölgenin özelliğine uyum sağlama ihtiyacıyla süreç içinde gerçekleşiyor. Birlikte yaşadıkları silahlı Zaza/Kürt aşiretleri arasındaki

çatışmalı ilişkilerin etkisi ve zorlu doğa koşullarının da dayatmasıyla; kısacası aşiret olmak kendisini dayatınca Ermenilerin istisnai bir aşireti olmuşlar. Denilebilir ki bu aşiret yapısından dolayı da savaşçılar. Yaşlılarımızın anlatımları ve Antranik'in söylediklerinden çıkan sonuca göre, iç Dersim'deki aşiretlerin iç çelişki ve çatışmaları Mirakyanlara yaşama şansı tanımadığından, yerlerini terk etmek zorunda kalıyorlar. Çarsancak beylerinin bazı savaşçı Mirakyan ailelerini, kendi iç kavga ve çatışmalarında kullanmak için yanlarına aldığı da söylenir. Annemin ailesinin bu ailelerden biri olduğunu düşünüyorum.

Babamın ailesi 1930-1932 yılları arasında bir tarihte, iç Dersim'de bulunan Çukur köyünden Temirtax köyüne göç etmiş. Çukur köyü aynı zamanda Alan aşiretinin merkez köyüdür. Alan aşireti, o civarda on kadar köyden ibarettir. Çukur'da ekilebilir arazi yok denecek kadar azdır. Göçte bu bir etken olabilir ama asıl etken, Alan aşiret "ağa"sı[3] ve aynı zamanda akrabamız olan Sülü Ağa'nın, halamla olan evliliğinden kaynaklanan bazı sorunların aşiret içi bir tartışma ve gerilime yol açmasıdır. Dedemler göç etmek ister, aşiret meclisi de bunu onaylar. Aşiretin mal varlığından (daha çok altın) paylarına düşeni alarak dört kardeş (dedem ve üç kardeşi, kardeşlerden biri aynı zamanda eşim Nafiye'nin dedesidir), Çarsancak'ta satılığa çıkarılan köylerden biri olan Temirtax köyünü; yine Çukur köyüne yakın başka bir aşiretten göç etmek isteyen dört aileyle birlikte meraları, otlakları ve yaylalarıyla yüklü bir altın karşılığında satın alır.

Okul öncesi hangi dili konuşuyordun?

Doğduğum ve çocukluğumun geçtiği köyümüzde bütün tanımlamalar, tamamen yereldi. Aklımın ilk erdiği yıllarda büyüklerimiz hep "ma Kırmanci me" yani "biz Kırmancız" derlerdi. Bu "Biz Alevi/Kızılbaşız" anlamında, inanç üzerinden bir tanımlamayı ifade ediyor; kısmen de "ayrı bir halkız" anlamına geliyordu. Konuştuğumuz dilin adı da Kırmanciki idi. Aslında buna benzer yerel tanımlamalar bütün Kürdistan'da vardır.

Kırmanciki/Zazaki/Dimilki aynı dildir. Alevi/Kızılbaş olanların dillerine Kırmanciki, Sünni/Şafii olanların dillerine Zazaki, Sünni/Hanefi olanların da dilerine Dimilki dediklerini sonradan öğrendim.

---

[3] Ağa sözcüğü burada saygınlığı ifade eder; toprak sahibi, geniş arazisi ve marabaları olan anlamında değildir.

1980'li yıllardan sonra bunların hepsini kapsayan Zaza/Zazaki tanımlaması genel kabul gördü.

Bu konuda şunu da eklemek isterim: Dersim'de Zazaki/Kırmancikinin dışında, Kurmancı (yerel tanımlamada Kırdaski) konuşan Kızılbaş /Aleviler, "Ez Kurmancım" (Ben Kurmancım) derler. Buradan da çıkan sonuç "Kurmanc, Kirmanc"lık etnik aidiyet ile inancın ortaklaştığı bir kavramdır. "Biz Kırmancız" denildiğinde de "Biz Kurmancız" denildiğinde de hem Kızılbaşlık/Alevilik hem de Kürtlük ifade edilmiş oluyor.

İlkokula başladığında dil yasağı var mıydı?

Altı yaşıma geldiğimde zorunlu olarak baskıcı, sömürgeci dili öğrendim. Öğrenirken anladım ki annemin dili olan Kırmanciki/Zazaki dili insan dili değilmiş! Daha doğrusu insan dili olmadığı anlatılıyordu bize. Kim ki bu dili ısrarla konuşur, onun insan dili olduğunu söylerse, o vatanın düşmanı olur derlerdi.

Annem, babam, komşularımız okuldaki bu dil yasağından dolayı bizimle Türkçe konuşmaya çalışsalar da kendi aralarındaki bütün iletişim anadilleri ile kuruluyordu. Yöre isimlerini anarken, bizleri çağırırken hep anadillerini kullanırlardı. Alevi/Kızılbaş inancı gereği, Güneş'e karşı ellerini açarak yaptıkları dualar, Zazacaydı. Ay ve Güneş tutulması sırasındaki korkularını, hastalık ve sevinçlerindeki duygularını anadillerinde yaşıyorlardı. Dağlarla, vadilerle, çeşmelerle kutsal saydıkları mekânlarla yalnızca ana dilleriyle konuşuyorlardı. Ay'ın, Güneş'in ağaçların vb. kısaca doğanın başka bir dili bilmediğine inanırlardı. Alevi inancının önemli bir ritüeli olan Cem törenlerin dili de Zazacaydı. Okulda bize geçmişimiz unutturulmaya çalışılıyordu. Türk kimliği bize dayatılıp, Türk olduğumuz ve Horasan'dan geldiğimiz iddia ediliyordu. Sonradan öğrendik ki Horasan denilen yer, başka halklarla birlikte Kürtlerin de bölgesiymiş; oradan gelse gelse başka halklardan daha çok Kürt gelir.

Kendini nasıl bir kimlikle tanımlıyorsun?

Çocukluğum ve ilk gençlik yıllarımda Dersim benim vatanımdı. Dersim dışındaki dünya, bana ait gibi gelmiyordu. Dersim anadilim, kimliğim, kültürüm, insanı ve doğayı sevme anlayışım demekti.

Kendimi 12 Mart öncesi ve sonrası yıllarda devrimci dalgadan etkilenmiş, muhalif bir solcu olarak görürdüm. 1976-77-78 ve özellikle Tekoşin ayrılığın-

dan sonra, Kürdistani grup ve örgütlerle yaptığımız tartışmalardan da etkilenerek yurtsever ve sosyalist olarak görmeye başladım.

Dersim'deki Kurtuluş örgütlenmesinde yöneticilik ve aktif siyaset sürecinde, örgüt aidiyeti öne geçti. Daha sonra ülke ve örgüt aidiyeti iç içe gelişti ve geldiğim noktada, kendimi Kürdistanlı sosyalist olarak tanımlıyordum.

Yaşadıklarım üzerinden kendimi tanımlayacak olursam; sosyalist mücadelenin içinde de dışında da değil, çeperinde bir yerlerdeyim. Mücadeleye bireysel anlamda katkıda bulunmaya çalışıyorum. Kendimi örgütlü sosyalist olarak tanımlamam doğru olmaz.

Çocukken Ermeni olan annenin ailesi ile ilişkin nasıldı?

Annem Ermeniliğinden hiç söz etmezdi. Komşu kadınların, annemle girdikleri kavgalarda küfür yerine, aşağılamak için "Ermeni, Ermeni kızı" gibi söylemlerinden fark ettim. Bir de babamla Mazgirt ilçe merkezine fotoğraf çektirmek için ilk defa gittiğimizde, Ermeni semerci ve nalbantların babama daha fazla ilgi göstermeleri ve anneme selam göndermeleri ilgimi çekmişti. O zaman annemin Ermeni olduğunu anladım. Gerçi Ermenilik ile Zazalığı ayırt edecek algı ve bilince sahip değildim. Ama annemin babam tarafındaki akrabalardan olmadığını anladım. İlkokul dördüncü sınıftan sonra, neredeyse her yaz annemin köyüne giderdik. Annemle beraber iki üç hafta kalırdık. Yaşıtım olan teyze ve dayı çocuklarımla oyunlar oynardık. Dayımlar belki de azınlık olmalarından dolayı, bize çok önem verirlerdi. Annemi sık sık ziyaret eder, hediyeler getirirlerdi. Evliliklerinin ilk yıllarında babam kardeşleriyle yaşadığı bir anlaşmazlık nedeniyle bir süre annemle birlikte dayılarımda kalıyor, dayılarım onlara çok iyi bakıyor. Babam kardeşleriyle altı, yedi ay sonra barışınca köye geri dönüyorlar. Çevredekiler beni ve kardeşlerimi daha çok anne tarafına benzetirlerdi. "Dayılarına benziyorlar, onlar gibi mert, açık sözlü" dediklerinde, hem dayılarımla hem kendimizle gurur duyardık.

Bir keresinde annemin köyünde kalıyorduk. Bir dayımın kucağında uyurken dayım sabah erkenden kalkıp tarlaya gitti. Bir süre sonra, yatağı ıslattığımı fark ettim. Ne yapacağımı bilemedim. Yorganı kafama örtüp uzun bir süre ıslaklığı nefesimle kurutmaya çalıştım. Kurutamayınca gizlice bir saat yürüyerek kendi köyüme gittim. Dayım tarladan öğle yemeği için döndüğünde durumu fark edip atıyla bizim köye gelerek beni geri götürürken yolda bana, "Seninki ne ki, ben üç defa yatağımı ıslattım senin yaşındayken" diyerek beni çok rahatlatmıştı.

Ben ağabeyimle Mazgirt'te ortaokul birinci sınıfı okurken dayılarım, özellikle pazartesi günleri ilçeye gelir, öğle paydosunu bekler bize harçlık verirlerdi.

TİP, THKO, THKP-C, TİKKO'nun kuruluşları ve Dersim'e yansıyan etkileri

Ortaokul sonrası okul hayatın nasıl geçti?

Ortaokuldan sonra girdiğim sınavda, Tunceli Yatılı Öğretmen Okulu'nu kazandım. Öğretmen okulu birinci ve ikinci sınıfı Tunceli'nde okudum. İlk defa orada daha net olarak Alevi/Kızılbaş inancıyla Sünni inançların farklılığını anladım.

Alevilik Sünnilik tartışmaları olurken diğer taraftan da Doğu Mitinglerini hatırlıyorum. Kemal Burkay, Tunceli'de avukattı. Onunla ilgili tutuklamaları hatırlıyorum. "Pir Sultan Abdal Ölür Dirilir" adlı tiyatro oyunundan sonra olaylar olmuştu. Hafızam beni yanıltmıyorsa Mehmet... adlı bir Dersimli olaylar sırasında öldürülmüştü.

Öğretmen okulu son sınıftayken öğretim yılı başında, batıdaki öğretmen okulu son sınıf öğlencileri Kürdistan'daki öğretmen okullarına, Kürdistan'daki öğretmen okulu son sınıf öğrencileri de batı illerindeki öğretmen okullarına gönderildi. Yanlış hatırlamıyorsam "Kültürel Etkileşim ve Dönüşüm" adı altında yapıldı. Biz on beş kadar öğrenci Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okulu'na gönderildik. Necati Bey Öğretmen Okulu'nun en son okuyan öğrencileriydik. Öğretmen okulunun birinci ve ikinci sınıfı yoktu, zira iki yıl önce okul, Necati Bey Eğitim Enstitüsü'ne dönüştürülmüştü. Okul bünyesinde eğitim enstitüsü öğrencileri ve biz öğretmen okulu öğrencileri vardı. O yıl, bizim mezun olmamızla birlikte okul sadece eğitim enstitüsü olarak devam etti.

Biz on beş arkadaşı farklı sınıflara dağıttılar. İki kişi aynı sınıftaydık. Dilimiz ve bazı davranışlarımız zaman zaman anlaşılmadığından, bazen de bilinçli şekilde alay konusu oluyordu. İkinci dönem ancak kaynaşabildik. Birçok kişiyle devam eden dostluklarımız oldu. Son sınıfta stajyerlik yaptığımız bir köy okulunda, tiyatro grubu kurduk. Tiyatro oyununda başarılı bir rolüm oldu, kendime güvenim artmıştı.

Sınıflarımız ayrı ama eğitim enstitüsü öğrencileriyle aynı binada olduğumuzdan, siyaseten onlardan çok etkilendik. İsimlerini hatırlamıyorum ama önemli bir kaç sima vardı. Protestolarda okul boykot ve forumlarında ko-

nuşmaları etkileyiciydi. THKP-C, THKO gibi hareketlerden haberdardık. 1971 yılında mezun olup diploma aldığım halde, öğretmenliğe yaşımı bir yıl büyüttükten sonra başlayabildim. Tayinim Hakkari ili Uludere ilçesi Merkez ilkokuluna çıktı. Orada üç yıl görev yaptım. Denizlerin asılmasını orada yaşadım. Kaymakam dahil, hakim, savcı ve bazı öğretmenler sürgündü. TÖS'lü öğretmen Mustafa Alan'da bu sürgünlerdendi. Benim üzerimde çok etkisi olmuştur. 1965'de kurulan Türkiye KDP'sinin bazı insanlarıyla oturup sohbet ederdik. Türkiye KDP'sinin Türkiye soluyla bağları yoktu. Irak'la ilişkileri vardı. Sınırdan çok rahat gidip geliniyordu. Oradan bize hediyeler getirirlerdi. İçtiğimiz bütün sigaralar kaçaktı. İlçe kaymakamı sürgün ve Alevi olduğu için, benimle özel ilişkisi vardı. Birlikte iki defa sınırı geçip Zaho'daki Arap kaymakamla yemek yedik. İlk defa Kürdistan'ın dört parçalı durumunu, sınırların iki yakasında da aynı halkın yaşadığını; Irak'ta Hewler'in (Erbil), İran'da Mahabbat'ın, Suriye'de Qamışlı'nın Kürdistan olduğunu, halkın günlük sohbetlerinde ve akraba ilişkilerini anlattıklarından çok net gözlemledim.

Hakkari'den sonra nereye gittin, hayatında ne gibi değişiklikler oldu?

Hakkari'den sonra tayinim İzmit/Kandıra ilçesinin bir köy ilkokuluna çıktı. Köyün adı Hatip Köy'dü. Köylüler kendilerine "Manav" diyorlardı. "Biz Türküz"den çok "Biz Manavız" demeleri ilginç gelmişti. Modern bir köydü. Dersim'deki sosyal hayattan daha geri değildi. Beni hiç yadırgamadılar. Kadınları traktör kullanır, çarşamba günleri ürünlerini satmak için Kandıra pazarına giderdi. Henüz bekârdım. Köyün kadınları ve kızları evime çay içmeye ve sohbet etmeye hiç çekinmeden gelirdi, üzerlerinde bir aile baskısı yoktu. Çarşaflı veya örtülü değillerdi. Geleneksel giysileri içinde şalvar ve yazma yaygındı. Beni çok sık yemeğe davet ederlerdi. Yemekten sonraları eve dönmezdim, yemek yediğim evde kalırdım. Camileri ve mescitleri vardı ama tutucu değillerdi. Başlarında fark etmediler ama kısa bir zaman sonra, cami ve namazla mesafeli olduğumu anladıktan sonra, "Haydi camiye gidelim" teklifinde hiç bulunmadılar. 2000'li yıllarda yolum oraya düştüğünde tamamen farklı, elimi sıkmayan, çarşaflı, haremlik selamlık bir köy buldum ve şaşırdım.

Kandıra'da üç yıl kaldıktan sonra 1977 yılının sonbaharında oradan ayrıldım.

Evliliğin nasıl oldu, anlatır mısın?

1975 yaz tatilinde köydeyken annemler evlenmem için çok ısrarcı oldular. Henüz 21 yaşındaydım. Ama annem "Bak yaşın geçiyor, yalnızlık zordur, sütü helal bir kızla seni baş göz edelim, başını bağlayalım" gibi sözleri baskı düzeyinde sarf etmeye başladı. Tam da siyasete, örgütlü siyasetle ilgili arayışa girdiğim bir zamandı. Mahir Çayan, Deniz Gezmiş, İbrahim Kaypakkaya ile doğrudan tanışan ve onlarla ilgili anılarını anlatanlarla karşılaştıkça çok etkilenirdim.

Yakın köylerde ya da akrabamız olan kızlardan biri üzerinde karar verilemeyince annem, "Biz neden o kadar uzaktan arıyoruz ki; bak köyümüzde, üstelik akrabamız, dünya kadar güzel Nafiye var ya" dedi. Ben 17 yaşımda öğretmen okulunu bitirdiğimde, Nafiye 12 yaşında ilkokul beşinci sınıftaydı. Şimdiyse ben 21, Nafiye 16 yaşında. Aynı köyde ve akrabalığımızdan dolayı Nafiye'yle görüşmem zor değildi. Beraber sohbetlerimiz oldu. Birbirimizi çok beğeniyor ve hep görüşmek istiyorduk. Sonuçta birlikte evlenmeye karar verdik. O yıl nişanlı kaldık. Bir yıl sonra, 1976 yılı 16 Mayıs'ta ben 22, Nafiye 17 yaşındayken geleneksel, davullu-zurnalı, üç gün-üç geceli bir düğünle evlendik.

Kemalizm, Kürt sorunu, Kurtuluş

Aktif siyasetle ilişkin nasıl başladı?

Evlenmemle birlikte ilginç bir tesadüf siyasete de aktif bir biçimde girmeye başladım. O arada okuyan ve siyasetle aktif olmasa da ilgilenen gençleri etkileyen, tarihsel bir arka plan da vardı. 2. Dünya Savaşı'ndan zaferle çıkan SSCB, Küba'da Che Guevara ile özdeşleşen devrimci rüzgar, Güneydoğu Asya'da Çin, Vietnam, Kuzey Kore'deki devrim hareketleri, 1960'larda özellikle Afrika'da emperyalist sömürgecilik zincirini kıran ulusal bağımsızlık mücadeleleri okuyan herkesi etkiliyordu. TİP, THKO, THKP-C, TİKKO'nun kuruluşları ve Dersim'e yansıyan etki ve örgütlenmeleri bizi aktif siyasete çekiyordu. Önceleri Militan Gençlik'e, daha sonra Kemalizm tespitlerinden dolayı TİKKO'ya bir ilgim oldu.

Kandıra'dayken İzmit'e *Kurtuluş Sosyalist Dergi* geliyordu. Onları okuyordum. *Özgürlük Yolu*, *Halkın Sesi* yayınlarını da takip ediyordum. En çok odaklandığım Kemalizm ve Kürt sorunu idi. Benim için sosyal emperyalizm ve faşizm konuları, siyaset belirlemede ikinci planda kalıyordu.

Evet, 1923'de cumhuriyetin ilanı önemli bir ilerlemedir, yalnız ne tür bir ilerleme olduğu, kimin ilerlediği açık seçik hale gelmeliydi. Bu cumhuriyet yok varsayılmamız ve yok edilmemiz hedeflenerek kurulan bir cumhuriyet, dolayısıyla bizim olamazdı. O yıllarda bu sistemin (cumhuriyetin) sınıfsal temeli, ilericiliği, gericiliği çokça tartışıldı. Bu sistemin ticaret burjuvazisine, bürokrasiye ya da sivil asker zümreye dayandığı, onların sistemi olduğu şeklindeki tartışmalar vardı. THKP-C'nin Kemalizm'i "küçük burjuvazinin en sol kanadının anti-emperyalist tavır alışı" olarak tanımladığını da hatırlıyoruz.

Bu koşullarda hem sosyalist hem de gerçekten cepheden eleştiren *Kurtuluş Sosyalist Dergi*leriyle birlikte; Dersim'de Kurtuluş'un örgütsel faaliyeti içinde olan bir akrabam ve köylümün etkisiyle Kurtuluşçu oldum. Bana *Yol Ayrımı*, *Büyük Han Şövenizmi* gibi yayınlar verildi. Metin'le yoğun sohbetlerimiz ve tartışmalarımız oldu. 1976 Haziran-Temmuz aylarında Ali Tunç ve Seyfi Cengiz ile tanıştım. Okulların açılacağı güne kadar Kurtuluş'un Dersim'deki tüm pratik faaliyetleri ve teorik tartışmalarının içindeydim artık.

Eşimle birlikte 1976-77 öğretim yılı açılınca Kandıra'ya gittik. TÖB-DER içinde seçimlerde önemli oranda oy alacak kadar faaliyet yürüttüm. İstanbul'dan Haşim ve Mehmet Ali hocalarla görüşüyordum. İstanbul-Aksaray'da bir yere gittiğimi ve orada başka Kurtuluşçularla tanıştığımı hatırlıyorum. Kandıra'daki bir grup öğretmen arkadaşla eğitim çalışmaları ve okumalar yaptık.

Nafiye hamileydi. 12 Mart 1977'de ilk çocuğum doğdu. Nafiye'nin doğum sancıları başladığında, Kandıra Devlet Hastanesi'ne götürdük. İkinci günün sabahı hastaneye köydeki ebe teyzeyle beraber gittiğimizde, MHP'li bir faşist olan başhekim "Doğum yapan komünist hocanın eşidir, bildiğinizi yapın" yani "dövün" demiş. Biz kapıdan içer girer girmez saldırıya uğradım. Ben 23 yaşında spor yapan, kavga etmesini az çok bilen biriydim. Aynı anda üç dört kişinin saldırısıyla nereden geldiğini anlayamadığım yumruklarla bir anda kendimi yerde buldum. İlk fırsatta aralarından sıyrılıp merdiveni dört beş basamak çıktıktan sonra geriye dönerek önüme kim geldiyse yumrukla, kafayla gücümün yettiğince vurdum. Tekrar beni araya aldılar ve dövdüler. Bir kaç saat önce doğum yapmış Nafiye, bu gürültüler üzerine merdivenin başına gelmiş ve beni beş-altı kişini arasında yerde tekmelendiğimi görünce bayılmış. Bu bayılmadan dolayı sütü kesildiği için çocuk mamayla büyüdü. 12 Mart dolayısıyla TÖB-DER'de toplantı vardı. Yanımdaki ebe kadın, kavga sı-

rasında TÖB-DER'e haber vermiş, orada bulunan öğretmen arkadaşlar hastaneye geldi. Polis tarafından karakola götürüldük, olay "Komünistler hastaneyi bastı" ya döndü. İki taraftan da yaralılar vardı, doktora rapor almaya gönderildik. Rapor alması gereken ben olduğum halde bana değil, beni dövenlerden dört kişiye üç dört günlük iş göremezlik raporu verildi. Nezarete atıldım. Bir süre sonra bir polis geldi, beni odasına götürdü. "Ben de solcuyum" dedi. Akşam beni evine götürdü. Karakol komiseri ve bekârdı. Sabah olunca da serbest bırakıldım.

1977 1 Mayıs'ında neredeydin?

1977 1 Mayıs'ında, Kandıra'dan bir grup arkadaşla İstanbul'daki mitinge katıldık. Saraçhane'de toplanarak başlayan yürüyüşümüzün noktalandığı Taksim'de, Kemal Türkler'in kürsüdeki konuşmasını hatırlıyorum. Ben o zaman İstanbul'u fazla bilmiyordum. Daha sonraları defalarca Taksim'e gitmeme rağmen, nereden geldik, nasıl geldik, Kemal Türkler nerede konuştu ve nereden ateş açıldığını bir türlü kafamda oturtamadım.

Nafiye televizyonda gördüğü görüntülerden dolayı çok üzülüp endişelenmişti, telefon ve haberleşme imkânı da yoktu. Eve geri döndüğümde, sevinçten karşılıklı olarak birbirimize çok sıkı sarılmıştık.

Kaç çocuğun var?

İlk çocuğum demin söylediğim gibi 12 Mart 1977'de Kandıra'da doğdu. Adı Çetin Dersim'dir. Madem Che yazamıyorum bari Ç harfiyle başlayan bir isim olsun ki, çağrılırken Che sesi versin diye düşündüm. Dersim ismini de o günlerde "yasaklı isim" olması dolayısıyla koyduk. İkinci çocuğum 1 Mart 1978 doğumludur. Che'den sonra Castro'ya haksızlık olmasın diye adını Fidel koyduk. Üçüncü çocuğum Tekoşin ayrılığından bir yıl sonra doğdu. Kürt/Kürdistan sorunu benim çok yoğun ilgi alanımdaydı ve zamanın ruhuna uygun olarak Rojhat ismini koyduk. Dördüncü ve son çocuğum 3 Aralık 1980 doğumludur. Dersim'de Kurtuluş örgütlenmesinin yöneticiliğini yaptığımdan "Kurtuluşçuluk" bende baskın bir kimlikti. Adını, Necdet Adalı'nın Necdet'i, Zeki Erginbay'ın Zeki'sini alarak Necdet Zeki koyduk.

Çocuklarının isimleri nedeniyle sorun yaşadın mı?

Aranmaya başlandıktan sonra çocukların isimlerini illegalite nedeniyle kullanamadık. Daha önceleri Çetin Dersim, Fidel, Rojhat ve Necdet Zeki diye çağırdığımız çocuklarımızı, Çetin Dersim için ön adı Çetin'i kullandık; Fidel'i

F harfiyle başlayan Fikret yaptık. (Fikret aynı zaman da Kamer Konca'nın kod adıydı). Rojhat'ı Necdet Zeki'nin Zeki'siyle, Necdet'i de ismiyle çağırdık. Yani; Çetin, Fikret, Zeki ve Necdet.

Dersim'de örgütler, fikirler, tartışmalar

1977'de artık Dersim'desin. Orada neler oldu?

1977/78 öğretim yılında Mazgirt ilçesi, Darıkent nahiyesi, Mestan (Ortaharman) köyünde görev yaptım. Köyde dört öğretmen arkadaştık. Her birimiz farklı örgütlerdendik. Kurtuluş, TKP/ML, Özgürlük Yolu ve Halkın Kurtuluş'u mensubuyduk. Ben çok sık rapor alırdım. Müdür ve diğer öğretmen arkadaşlar beni idare ederdi. Ara tatillerde ve raporlu olduğum günlerde Dersim ve merkez ilçelerinde örgütlenme faaliyetlerine katılırdım. Hafta sonları Darıkent ve Mazgirt'te TÖB-DER içerisinde seminer ve tartışmalara aktif olarak katılırdım. 1978 yılı Mayıs ayı itibarıyla bir öğretmenle yaptığım becayiş (yer değiş tokuşu) sonucu, artık Dersim merkezdeydim.

Dersim'de yoğun bir siyasal, teorik ve örgütlenme süreci yaşanıyordu. Dersim'de ciddi bir anti-faşist mücadele olmadığından, teorik faaliyetler ve örgütler arası ideolojik mücadele daha öndeydi. Yalnızca dışımızdaki grup ve örgütlerle değildi bu tartışma, içimizde de yaşanıyordu. Okudukça tartışmalarımız derinleşiyordu. O zaman sol ayrışmanın temel konuları SSCB, Çin, Arnavutluk ve Latin Amerika gibi "sosyalist merkez" tartışmalarını, daha çok geniş kitle tabanları bulunan H. Kurtuluşu, TKP/ML, Halkın Yolu ve benzeri gruplarla yapardık. Bu örgütler aynı zamanda Kürdistan ve Uluslaın Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı konusunda "ortak örgütlenmeyi" savunuyorlardı. Aslında savundukları örgütlenme ortak değil, tek örgütlenmeydi. Kürdistan'ı Türkiye'nin yedi bölgesinden ikisi olan "Doğu ve Güneydoğu Anadolu" bölgesi olarak gördüklerinden, tek ülke merkezli örgütlenmeyi savunuyor ve savunularını Kürdistan'ın sömürge olmayışına dayandırıyorlardı. Bu nedenle bu gruplarla Kürdistan sorunu tartışmalarımız, sömürge mi yoksa değil mi, ekseninde sürüyordu.

PKK'nin Dersim'de hem ideolojik mücadeleye hem de örgütlenmeye hızlı bir giriş yapması ve kısa sürede kitleselleşmesiyle siyasal tartışmalar Kürdistan tarihi, bağımsız mı birlikte mi zeminine kaydı ağırlıklı olarak.

Sömürge tespitimiz ve ortak örgütlenme anlayışımız bizi diğerlerinden farklı, özgün bir konumda ve herkesle tartıştıran pozisyonda bırakmıştı.

Kürdistani örgütlenmelerle ortak tespitlerimiz elbette fazlaydı: Kürdistan'ın parçalanarak işgal edildiği, uluslararası bir sömürge ve sorun olduğu, Türkiye'den ayrı bir toplumsal dinamiğe ve siyasal arka plana sahip olduğu gibi... Mesele sorunun nasıl çözüleceği idi. Tartışmanın yoğunluk noktası ayrı mı yoksa ortak mı örgütlenmeliyiz, sorusuna verilen cevapta düğümleniyordu.

Dersim'de bağımsız örgütlenmeyi savunan örgütlerin tümü, Türk solu içinden gelen Kürt kadrolar tarafından oluşturulmuştu. Hepsi de mücadelede Marksizm/Leninizm'i kılavuz alıyordu. Yani komünist/sosyalist ideasını taşıyorlardı. Bu o gün ki dünya konjonktürüyle de ilgiliydi. 20. yüzyıla tartışmasız "sosyalizm" damgasını vurdu. Aydınlanma, tiyatro, edebiyat, felsefe, bilim vb. alanlardaki tüm faaliyetler, bunu güçlendiriyordu. Kapitalist sistem savunmadaydı. En azından görünürde tablo buydu. O dönemin belirgin bir özelliği de bu siyasal yapılanmaların silahlı mücadeleyi esas almalarıydı.

Dersim'de ne tür faaliyetlerde bulunuyordunuz?

Dersim'deki faaliyetlerimiz içerisinde, demokratik kitle örgütlerindeki aktivitelerimiz önemli bir yer tutuyordu. Gazete ve dergilerin dağıtımı ve okunması titizlikle takip ediliyordu. Eğitim çalışmaları, mitingler, köy çalışmaları, örgütlerle rekabet içerisinde daha çok ideolojik tartışmalar üzerinden yürüyordu. Müthiş bir siyasallaşma vardı. Dersim'de herkesin siyaseti vardı. Anne ve babalarımız, yaşlılarımız bile çocuklarının siyasetlerinden sayıyorlardı kendilerini. Siyasetten anladığını ve bir şeyler bildiğini kanıtlamak için de; konuştuğu kişiye siyasetin temel konuları olan, baş çelişki, temel çelişki, devlet oligarşi mi, faşist mi gibi kavramlar hep sohbet konusu olurdu. Bu siyasallaşma, dışarıdan gelen memurlar üzerinde de "mahalle baskısı" oluşturuyordu. Memurlar siyasete mesafeli olsalar da, devletten yana olmadıklarını göstermek için en azından sosyalist bir hareketin gazetesini satın alırdı. Öyle ki, delilerimizin bile siyaseti vardı.

Dersim'de sol içi çatışmalar

Örgütler arasında ilişkiler ve sol içi çatışmalar Dersim'e nasıl yansıdı?

Sol içi ilişkilerde gerginlik yaratan süreç, PKK'nin giderek örgütlenmesi ve kitleselleşmesiyle başladı dersek yanlış olmaz. Dersim'de örgütlü ve geniş bir tabana sahip Halkın Kurtuluşu'nu kendisine rakip görüyordu. Bizim sömürge tespitimiz ve THKP-C kökenli oluşumuz nedeniyle PKK'nin, bizimle çok

gergin bir ilişkisi olmadı. Tabanımızın Kürdistani hassasiyetinden dolayı kendilerine katılma ihtimali de ilişkinin böyle olmasında bir etkendi. PKK'nin siyasi tespitleri şöyleydi: Burası Kürdistan, işgal edilmiş ve parçalanmış bir ülke, burayı Türkiye'nin bir parçası olarak görüp örgütlenen herkes sosyal şövendir, inkârcıdır, ihanetçidir ve Türkçü sömürgeci anlayışa sahiptir. Diğer Kürdistani örgütler bunları daha alçak sesle dillendirseler de, mücadeleyi silahlı bir düzeye taşımada kararlılık göstermiyordu. PKK; ağırlığı, örgütlülüğü ve kitleselliği ile bunu söyleme ve uygulama hakkını daha çok kendinde görüyordu. Bu söylemin, az çok Kürdistani bilinç taşıyan kişilerde karşılığı da vardı.

Bu nedenle Kürdistan'ın farklı bölgelerinde yaratılan ve yaşatılan gerginlik ve çatışmalar, Dersim'de aynı düzeyde yaygınlık kazanmadı. PKK-Halkın Kurtuluşu çatışmalarında dört, TKP/ML-Dev Yol çatışmasında bir kişinin öldürüldüğünü hatırlıyorum. Bu ölümler kısa bir süre içinde gerçekleşti, süreklilik arz eden bir seyir izlemedi. Bunda Dersimli yerel kadrolarının olgunluğu kadar, hepimizin birbirimizi ve ailelerimizi yakından tanıyor olmamızın da payı var.

Dev Yol, Kurtuluş'un Ankara, İstanbul çatışmaları Dersim'e tartışma düzeyinde bile yansımadı dersem abartmış olmam. Yaşanan çatışmanın nedenini hem Devrimci Yolcular hem de biz anlayamamıştık. Hatta bu çatışmanın daha önceki toplantı ve tartışmalarda görüş ayrılıklarımız dolayısıyla Dev Yol'la yaşadığımız gerginliği azaltan etkisi bile oldu. Karşılıklı daha dikkatli davrandık. Ayrıca birbirimizi dövecek, birbirimize sövecek hiç bir nedenimiz de yoktu.

Tekoşin'le olan ayrılığımızda da bir gerginlik, kavgaya varan, birbirimizi düşman gören bir noktaya hiçbir zaman gelmedik. O gün mücadelede çok gerekli olan bazı teknik aletlerin paylaşılması da son derece adil bir şekilde olmuştu. Herkes payını almıştı. Ayrılıktan kısa bir süre sonra, Dersim'e gelen Tufan arkadaşımızın bir toplantı sırasında "Ben Kürdistan halkının bir evladı olarak bir soru sorabilir miyim?" diyen bir Tekoşinciye, bizi göstererek "Bunlar cumhuriyet çocuğu mu?" diye cevap vermesi, küçük bir gerginliğe neden olsa da bu, gülümseten bir gerginlik olmuştu.

Tekoşin ayrılığı, siyasi karizma, PKK

Tekoşin ayrılığı nasıl oldu?

Bize anlatıldığı ve aktarıldığı kadarıyla İsmet Öztürk ve Karadenizli arkadaşlar üzerinden Seyfi Cengiz, Kurtuluş'un Ankara'daki önde gelen isimleriyle tanışmış ve görüşmüş. *Kurtuluş* dergisinde ulusal sorunla ilgili görüşlerimizi anlatan ve polemik yapan yazıları da var. Tanıştığımda sıkı bir Kurtuluşçuydu. Teorik donanımı oldukça yüksek ve tartışmalarda oldukça etkiliydi. O günkü Dersim siyasal ikliminde, çok bilen ve bildiğini etkili anlatan, karşı taraftan iyi ve üstün olduğunu hissettiren kadrolar, taraftar kazanmada en önemli rolü oynuyordu. Tartışma platformlarında her örgüt, kendisini temsilen en ileri (en iyi hatip) kadrolarını konuştururdu. Seyfi Cengiz oldukça başarılıydı. O gün fark etmedim ama bugün Seyfi'yle ilgili o günler için bir değerlendirme yapacak olsam, iyi bir örgütçü olmadığını söyleyebilirim.

Dersim ve Kürdistan'daki mücadelenin gereksinmelerini karşılayacak bir örgütlülükten uzaktık. Gelişmelere müdahale edebilecek kadro ve maddi imkânlara gerçekten ihtiyaç vardı. Bu anlamda Seyfi'nin talepleri gerçekçi ve haklıydı. Seyfi Cengiz, İsmet Öztürk tarafından MK'ya önerilmiş, farklı nedenlerle kabul edilmemiş. Bu durum Seyfi'de bir tepkisellik yaratmış olabilir. Bu tepkisellik, bölge dinamikleri ve Kamer Özkan ile arkadaşlarının Kurtuluş'a katılmalarıyla da birleşince, seksiyonu aşan bir yetkilendirmeyi dile getirmiş olabilir.

Talepler konusunda bizim desteğimizi alarak Merkez'den arkadaşlarla görüşmeye gittiğinde, hiç birimizin aklına, ayrılma kararı alacağı gelmemişti. Ankara'da arkadaşlarla görüşme halindeyken kendi talimatıyla Dersim'de yüksek sayılacak miktarda bir mali imkânın kamulaştırılması da ayrılığın önceden kararlaştırıldığı fikrini akla getirebilir.

Ali Tunç bize tartışmaların bir sonuç vermediğini ve ayrılma kararı aldığını söyledi. Bir tartışma sürecini sonuna kadar tüketmeden alınan bu kararı, erken ve yanlış bulmuştuk.

Ali Tunç, Kazım Bergen, Alişan Ak ve ben Ankara'ya gittik. Ankara'da Ali Demir, Mahir Sayın ve Şaban İba'yla görüşmeler yaptık. Mahir Sayın bize seksiyon örgütlenmesini uzun uzun şemalarla anlattı. Henüz Türkçeye çevrilmemiş "Ermenistan Ligası" olarak bilinen, RSDİP ve Liga deneyimini, biraz da "havalı" bir tarzda anlatmıştı. Bu görüşmelerden sonra o sırada Anka-

ra'da bulunan Seyfi'yle de görüştük. Ayrılık kararını benimsemediğimizi, Kurtuluş içinde kalmaya karar verdiğimizi açıkladık. Bunu beklemediği her halinden belliydi. Dostça ayrıldık.

Benim kişisel görüşüm; o gün daha örgütlü ve kurumsal bir Kurtuluş olabilseydi Seyfi bu yapılanma içinde tutulabilirdi. Güven veren bir yoldaşlık ilişkisi geliştirilerek, MK içinde veya dışında, örgüt hukuku içinde Seyfi'nin görüşlerini tartışarak ayrılık engellenebilirdi. Ayrı şekilde Seyfi, sebat göstererek daha olgun ve seçimli sürece kadar eylem birliğini bozmadan, düşüncelerini ve teorik üretimini gerçekleştirebilirdi.

Tekoşin-PKK çatışmasına ilişkin neler söyleyebilsin?

Tekoşin, Kürdistan'da yeni bir siyasal örgüt olarak ortaya çıktıktan takriben iki üç ay sonra, görüşlerini dergi ve kitap şeklinde kamuoyuna açıklamaya başlayınca, PKK Tekoşin'i "ajan örgütlenmesi", "PKK'nin önünün kesilmesi için Seyfi Cengiz eliyle bir devlet projesi" olduğunu ilan etti. Dersim'de ölümle sonuçlanan herhangi bir çatışma yaşanmadı. Tekoşin'in Antep'te siyasal faaliyetler yürütürken hem daha önce PKK'den ayrılmış olan bağımsız bazı kişilerin, hem de PKK'den doğrudan ayrılan bir grubun Tekoşin'e katılması sonucu, çatışmalı bir ortama girildi. Saldırılar sonucu altı yedi Tekoşin militanı öldürüldü. Tekoşin aslında PKK ile çatışmaya hevesli değildi. Tekoşin tarafından öldürülen PKK'li olmadı. Tekoşin de PKK için devlet örgütlenmesi olduğu, Kürdistani örgütlerin önünün kesilmesi için oluşturulmuş bir devlet projesi olduğu tespitini yaptı. Her iki tespit de çok yanlıştı. Bana göre bütün eksikliklerine rağmen bu iki örgütlenme de Kürdistan'ın özgürlük mücadelesinde samimiydi. 12 Eylül'den kısa bir süre sonra, muhtemelen 1980 Ekim Kasım aylarında, Tekoşin silahlı mücadele başlattığını ilan etti. Dersim'le sınırlı iki üç askeri araca kurulan pusu ve bir karakol baskınıyla sesini duyurmaya çalıştı. Gerisi gelmedi. Hiç bir hazırlığı ve koşulu olmayan bu kalkışmanın "bir kıvılcım bir kırı tutuşturur" misali yayılacağına, diğer Kürdistani hareketlerin tabanının kendilerine katılarak mücadelenin ulusal demokratik halk savaşına evrileceğine gerçekten inanıyorlardı. Daha sonra Seyfi Cengiz dahil ileri kadrolarının önemli kısmının, 1981 yılında yurtdışına çıktığını öğrendim.

Hatırlanan yanlış tarih

Metin ve müsahiplik olayı nedir?

Doğan Tarkan, sözlü tarih anlatımında Dersim'de bir genç kızla erkeğin ilişkisi üzerinden yaşanan bir sorundan söz ederken, Dersim örgütünün sorunu "aile içi cinsel ilişki" olarak değerlendirildiğini ileri sürüyor. Ankara ve İstanbul'un basıldığı, hatta Ankara örgütünün de Dersim örgütünü onayladığı ve destek verdiğini aktarıp, kısaca olayı "namus davası" gibi gördüğümüzü belirtiyor.

Olayın anlaşılması açısından biraz geriye giderek daha ayrıntılı anlatmam gerekiyor.

Kızılbaş/Alevi inancında müsahiplik yol kardeşliğidir. Kimi zaman kardeşliğin de ötesine geçen bir ilişkiyi anlatır. Müsahipliğe yüklenen anlam, görev ve sorumluluklar oldukça ağırdır. Her erkeğin belli bir yaştan sonra müsahibi olur. Genellikle ergenlik döneminde müsahiplik seçimi yapılır, ailenin müdahalesiyle inanç ritüelleri içinde resmileşir. Bireysel seçimle başlayan bu ilişki, toplumsal hukuki bir sürece dönüşür. Müsahipler birbirlerinin her türlü eyleminden sorumlu tutulur. Bir müsahibin işlediği suçtan diğer bir müsahip sorumlu tutulur. Müsahip olunduktan sonra her iki taraf diğerini kardeş, eşlerini kız kardeşleri, çocuklarını da kendi çocukları olarak görür. Bu kardeşlik kurgusal olsa da geçmişte, gerçek hayatta karşılığını bulan bir şeyidir. Müsahiplik akrabalar arasında ve aşiret içi çok yaygın değildir. Müsahip ve kirve çocukları, hatta torunları birbiriyle cinsellik yaşayamaz ve evlenemezler. Geçmişte bu suçu işleyenlere verilen ceza "düşkünlük" yani toplumdan ihraç edilmedir. Yani düşkünle dost olunmaz, evine misafirliğe gidilmez, misafir edilmez ve tüm sosyal ilişkilerden dışlanır.

1960'lı yıllardan sonra benim de tanık olduğum, kirveler ve müsahipler arasında yaşanan evliliklere gösterilen tepki, kınama ve ayıplamanın ötesine geçmemiştir. Kentlere ve yurtdışına yoğun göçlerle birlikte bu kutsallık daha da aşınmıştır.

1975 sonrası Dersim'de her siyasi örgüt mensubu, devrimciliğin bir gereği olarak, örgütünün siyasi hedeflerinin yanında Kızılbaş/Alevi inancının kutsallarına da karşı çıkmak durumundaydı. Çünkü din afyondu. Ateistlik ve Tanrıtanımazlık en keskin biçimiyle Dersim'de yaşandı. Dersim Alevi halkıyla en çok Tanrı'nın varlığı yokluğu tartışıldı. Devrimciler Kızılbaş/Alevi mekânlarını ziyaret etmezdi. Kızılbaş/Alevi oruçlarına karşı çıkılırdı. İnanç önderleri, çocuğu devrimci olanların ailesine ya gitmez ya da gittiklerinde

inanç ritüellerini uygulamadan çıkardı. Müsahip tutmalar azaldı, olanlar da sembolik hale geldi. Bu yaşananlar için devrimciler doğru mu yanlış mı yaptı tartışması ayrı bir konu; ama gerçeklik buydu.

Ali Tunç ile Metin müsahipti. Muhtemelen 70'li yıllardan önce tutulan müsahiplik. Ali Tunç Metin'i evine ilk götürdüğünde annesine "Bugüne kadar bir oğlun vardı, şimdi iki oğlun oldu, Metin müsahibimdir" demiş. Anne de Metin'e o günden itibaren oğlu gibi davranmış, evin bir çocuğu gibi o evde kalmış. Evin kızı da kız kardeş olmuş artık. Siyaset günlerinde iki müsahip Kurtuluşçu olmuş. Ali Tunç'un kız kardeşi Nazlı iyi bir Kurtuluşçuydu; aktifti, bilinçli bir kadın yoldaşımızdı. Metin ile Nazlı birbirine aşık olmuş. Metin için de Nazlı için de Aleviliğinin ritüellerinin fazla bir önemi yoktu. Başta anne olmak üzere akrabalar ve yakın çevresinin tepkilerini hesaba katarak İstanbul'a kaçmaya karar vermişler. Ali Tunç da bu olaydan dolayı çok üzüldü. Üzüntüsü, kendilerine söylenmemiş olması ve güveninin suiistimal edilmesi nedeniyleydi. Ali'nin duygusal ve tepkisel davranışları oldu. Bu arada Seyfi Öngider ve Burhan Tanrıverdi bu sorun vesilesiyle Dersim'e gelmişti. Bizler de madem kaçmışlar dedik, bir süre İstanbul'da kalmalarını doğru bulduk. Dersim'den İstanbul'a gelen bütün Kurtuluşçuların, ben de dahil, ilk uğradığımız ve kaldığımız ev Metin ve Nazlı'nın evi oldu. Dolayısıyla ne Dersim örgütü bu olayı bir "namus davası" yapmıştır ne Ankara ve İstanbul basılmıştır ne de Ankara örgütünün bir taraf tutma meselesi olmuştur.

Tekoşin ayrılığından sonra Dersim'deki siyasi faaliyetleriniz nasıl devam etti?

Teorik tartışmalarımız çok yoğunlaştı. Geleceğe cevap verecek bir örgütlenmeyi gerçekleştirebilmek için, Ankara'dan gelen arkadaşların anlattıkları veya dergi ve gazetemizin örgütleyici rolü ile yetinmedik. Dışımızdaki örgütlerin örgütlenme anlayışı ve çalışma tarzlarını konu alan tartışmalar yaptık. Lenin'i okuduk. Özel olarak "Ne Yapmalı"yı inceledik. Vietnam, Küba, Çin ve Bolşevik Devrimi'ni anladığımız kadarıyla değerlendirdik. Halk ve gerilla savaşlarını incelemeye çalıştık. F. Engels'in "organları yaratan ihtiyaçlardır" sözünden hareketle özgülümüzdeki mücadelenin ihtiyacı olan örgütlenmeyi yaratmalıydık ama bunu nasıl yapacağımızı bilemiyorduk. El yordamıyla yol alıyorduk. Teorik olarak derinlikli tartışma çabamıza rağmen, bu teorinin yüzleşeceği bir pratik olmadı. Çünkü pratik için kadro gerekliydi.

Kitleselleşme sorununu özel olarak tartıştığımızı belirtmeliyim. Kitleselleşme önemlidir ama bu, salt sayısal çoğunluk olarak görülmemeliydi. Dolayısıyla biz herhangi bir kitleselleşmeyi değil, değerlerimizin kitleselleşmesini savunmalıydık. Kalıcı olanın bu olacağını düşünüyorduk.

Eğer daha ileri örgütlenmelerimizin olduğu alanlardan kadro (Türkiye metropollerindeki Kürdistanlı kadrolar) aktarımı olabilseydi, güç oluşturma ve örgütlenmeye önemli katkıları olacaktı. Yerel kadroların nitelikli hale gelmesi için, kadro aktarımı olamıyorsa tecrübe ve deneylerin aktarılmasının yolu bulunmalıydı.

Bugünden geçmişe bakıldığında öyle anlaşılıyor ki; Kurtuluş pratik politik bir çekim merkezi olmaktan çok, ideolojik teorik çekiciliğe sahipti. Dolayısıyla Kurtuluş'a yönelişler pratik politikadan çok ideolojik duruşu nedeniyleydi. Kucaklayıcı ve yönlendirici bir örgütlülük düzeyini yakalamak ve çekim merkezi olabilmek, ideolojik teorik belirlemelerin pratikleşmesiyle mümkündür.

Bölgeye gelen iki arkadaşımız, Tekoşin ayrılığı ve onun yarattığı basınç dolayısıyla beş altı ayda bir yerine, iki ayda bir gelmeye başladı. Dersim'e Merkez adına geldiklerini düşünüyorduk. Temas ve ilişkilerimiz doğrudan Ankara ile yürüyordu. Dergi ve gazeteler oradan gelirdi. Diyarbakır, Mardin, Kızıltepe ve Kars ile örgütsel hiçbir bağlantımız yoktu. Onlarla ilk temasımız 1978 sonbaharında "Faşist Saldırılara, Sömürgeciliğe ve Pahalılığa Karşı Mücadele" mitingi dolayısıyla olmuştu. Ali Demir, Mustafa Kurukafa ve Burhan Tanrıverdi tarafından oluşturulduğu söylenen seksiyonun varlığını bu sözlü tarih çalışması sırasında öğrendim. Bu komitenin bize değen bir yanı yoktu. Ya da "gizli bir seksiyondu!" Yalnızca o zamanın MK'sı ve seksiyonu oluşturan arkadaşlar tarafından bilinen bir komiteydi. Daha doğrusu Dersimli Kurtuluşçuların bilmediği bir komiteydi.

Maraş olayları akabinde, Dersim de dahil, ilan edilen sıkıyönetim koşullarında illegal örgütlenme daha fazla önem kazandı. Buna yoğunlaştık ama Dersim il ve ilçeleri bizi saklamaya, görünmez kılmaya elverişli değildi. Bu nedenle kırsal alanlarda, köylerde çalışmalarımızı yoğunlaştırdık. Mücadelenin ileri aşamaları için teknik donanım açığımızı gidermek doğrultusunda çabalarımız oldu. Korsan mitinglerimiz oldu. Diğer grup ve örgütlerle eylem birliklerimiz oldu. Bu arada bir de cezaevi sürecim oldu.

Dersim'de afişler, korsan mitingler, cezaevi

Günlük yaşamın ve ev içi ilişkilerin nasıldı?

Biz sadece bir yıl şehir merkezinde bulunduk. Onun dışında hep kendi köyümüzde kaldık. Nafiye annem ve babamla birlikte kalıyordu. Her yerde olduğu gibi Dersim'de de siyasi faaliyetler erkekler üzerinden yürüyordu. Kadın yoldaşlarımızın sayısı az değildi, Dev-Halk Der diye bir derneğimiz vardı. Eğitim çalışmalarına katılan liseli ve üniversiteli kadın grubumuz vardı. Dışarıdan gelen kadın memurlarla birlikte eğitim çalışmalarımız oldu. Ev tartışmalarına, seminerlere ve panellere yoğun ilgi gösterirlerdi. Ama kadrosal anlamda, siyasi faaliyette görev alma, o görevi sürdürme rolü yoktu. Seyirciydi.

Cezaevine neden girmiştin?

1979'un 1 Mayıs'ı için afişleme ve yazılama yapılacaktı. Dersim'de bütün pratik işlerde öndeki kadrolar da yer alırdı. Yetkimiz ve sorumluluğumuz ne olursa olsun pratik işlerde birlikte olurduk. Bizim olmamız arkadaşlara güven verirdi. Bu tür işleri silahlı ve gece yapardık. Sıkıyönetim vardı. Ben ve İlyas, onun atölyesinden silahları almaya gittik. Silahlardan 16'lık bendeydi. Demirci olan İlyas'ta da Mersin'den gelen Rus yapımı özel bir silah vardı. Açılıp kapanabiliyordu. Kapandığında dikdörtgen şeklini alarak belde saklanabilecek kadar küçülüyordu. Gideceğimiz evin yolu MİT binasına paralel bir sokaktan geçiyordu. Yürürken üç sivil bize "Kımıldamayın" deyip silahları ensemize dayadılar. Şüpheli gördüklerinden dolayı durdurmuşlardı bizi. O gece MİT binasına saldırı ihbarı yapılmış. Ellerimiz havada üstlerimizi ararken İlyas'ın üzerindeki silahı gören polis, panikleyerek diğer polisleri haberdar etmek için havaya ateş açtı. Karşıda pusuda olan polisler de bize doğru ateş edince hem biz hem de bizi durduran polisler yere yattık. Karşılıklı havaya ateş etmeler bir süre devam etti. Bu, şehirde bir çatışma olarak düşünüldü. O hengamede ben, üzerimdeki silahı az ilerde karanlıkta zor seçilen çöp yığınına attım. Bizi en yakın karakola götürdüler. Polis çok şaşkındı. Bizi yakalayan polisler hariç, diğer polisler de ciddi bir çatışma olduğunu düşünüyordu. Bizi eski öğretmen okuluna götürdüler. Çok kaba bir işkence yaptılar. Bu dövmeler ve düşmeler sırasında sol ayakkabımın içinde dışarı taşacak kadar kan olduğunu fark ettim. Aslında hiç bir ağrım yoktu, ayak bileğimi kurşun sıyırmış, çorabın içinden kan ayakkabıya akmış. Aksama ve ağrı

çekme numaraları yaptım. Askeri doktoru çağırdılar, doktoru görünce şaşırdım. Çünkü Doktor Kurtuluşçuydu. Samsunluydu, bana bir şeyin yok anlamında işaretler yaptı. Ayak bileğime baktı, sıyırma olduğunu söylemedi, "Hastanede bakılması lazım" dedi. Yetkililer hastaneye götürmedi, "Sabah bakarız; şişme veya morarma olursa hastaneye götürürüz" dediler. Bu nedenle o geceyi işkencesiz geçirdim. Moralimiz çok iyiydi. İlyas kendi üzerinde bulunan silah için "Ben demirciyim, bunu bana tanımadığım biri getirdi tamir etmem için. Kaynak yaptım teslim etmeye giderken siz beni yakaladınız" dedi. Sonra bizi Elazığ'da 1800 Evler denilen işkence merkezine götürdüler. Arkadaşım ve ben bütün işkencelere olağanüstü direniş gösterdik. Adımız ve mesleğimiz dışında bir şey söylemedik Bir hafta sonra 1 Mayıs'tan dolayı Dersim'de yakalanan ve getirilen başka örgütlerden bazıları beni tanıdıklarını ve benim Kurtuluşçu olduğumu söyledi. Bu yeni tezgah ve işkence demekti. Sonra cezaevi... Cezaevinde kimler yok ki; PKK'den Şahin Dönmez, Hamili Yıldırım ve Ali Çiçek. Dev Sol'dan Erdoğan Eliuygun vb.

Cezaevi koşulları çok sıkı değildi. Bazı haklar için açlık grevine gittik. Acemiliğimizden dolayı 6. günde kötüleştik. Çünkü altı gün boyunca slogan atmalar, halay çekmeler bizi mecalsiz bırakmıştı. Hayatımızın ilk açlık greviydi çoğumuz için. Koğuşlar arası ziyaretler serbestti. Günde iki defa havalandırma vardı. Örgütler arası düzenli tartışmalarımız olurdu. 12 Eylül sabahı, cezaevinde her şey değişti; cezaevi yönetimi değişti, havalandırmalar yasaklandı, koğuşlar talan edilircesine arandı. Aslında diğer cezaevlerinde neler olduysa Elazığ Cezaevi'nde de o oldu. Bu baskılar sonucunda yeniden açlık grevine gittik. 12 Eylül'den yaklaşık bir ay sonra görülen ilk mahkememizde, görevsizlik kararı verildi. Biz Tunceli Sivil Cezaevi'ne gönderildik. Bir süre sonra Tunceli'deki ilk mahkemede ben tahliye oldum. Silah dolayısıyla İlyas bir süre daha cezaevinde kaldı.

1981'de kurulan seksiyon

Dışarı çıktın, neler yaptın?

Ben cezaevindeyken Dersim İl Komitemizin iki üyesi Ali Tunç ve Alişan Ak bağımsız örgütlenmeyi savunarak Kurtuluş'tan ayrılma kararı almış. Ala Rizgari ve Tekoşin gibi bağımsız örgütlenmeyi savunan hareketlerle belli bir tartışma sürecinden sonra, hiçbir örgütle organik ilişki içinde olmamışlar.

İl Komitesi'nde Kazım Bergen (Kurukafa) yalnız kalmıştı ve aranıyordu. Dışarı çıktıktan bir müddet sonra ben de aranmaya başladım. Bu aranmala-

mızın asıl nedeni de Ankara'dan Dersim'e gönderilen Sinan kod adlı bir arkadaşın, bazı ilçe kadrolarımızla çok da tasvip edemediğimiz, soygun ve benzeri şeyleri gerçekleştirmesiydi. Bu arkadaşın Ankara'dan yetkili olarak mı gönderildiği, yoksa kendi kendisini mi yetkilendirdi çok anlaşılmış değil benim açımdan. Kazım bana; Ali Tunç ve Alişan Ak'ın ayrılmasından sonra kendi talebi üzerine Merkez tarafından gönderildiğini söyledi. Kazım'ın Dersim dışına çıkması zorunlu hale gelince İstanbul'a gitti. Bizim Kurtuluş'un başka birimleriyle ve Merkez'le ilişkimiz yoktu. Sürekli birlikte olduğumuz bir grubumuz oluştu kendiliğinden. Silahlı olarak Dersim'in köylerinde kırsalında dolaşıyorduk. Şehir merkezlerinden uzak, gündüzleri köylerde devrimci propaganda yapıyor, geceleri ilişki ve sempatizanlarımızın olduğu yerleşim birimlerinde nöbet tutarak kalıyorduk. Bir iki sığınağımız vardı. Kırsal alanda karşılaştığımız diğer silahlı gruplarla siyasi sohbetler yapıyorduk. Ankara'dan gönderilen Sinan arkadaş da dahil beş altı kişiydik. Bu arada yaptığımız siyasi toplantılarda bölgenin özgün şartlarını, genel anlamda Kürdistan'ın siyasi koşullarını ve Dersim'de neler yapabileceğimize ilişkin değerlendirmelerde bulunurduk.

Aslında biz 1978 itibarıyla öne çıkmış sekiz on kişiydik. Ormandaki sayısız ağacın içinde az farkla önde olan ama aynı ormandaki ağaçların bir bileşimi olan kişilerdik. Çok sıkı fedakârca, iç içe ilişkilerimiz vardı. Aramızda "Benim maaşım", "Benim param" yoktu. Tüzük ve programımız yoktu ama yazılmamış hukukumuz vardı. Sorumluluklarımız ve görevlerimiz belliydi. Nasıl davranılırsa, hareket edilirse ve nasıl bir yaşam tarzı olursa devrimcilik olur veya aynı anlama gelen Kurtuluşçuluk olur? Bunlar belliydi; halkımız da bizi günlük davranışlarımızla değerlendirirdi.

Aklımıza kesinlikle ricat/geri çekilme fikri gelmiyordu. Size garip gelecek ama 71'i kendimize referans alıyorduk. O zaman silahlı mücadeleyi savunmayan, aktif siyasi mücadele vermeyenlerin nasıl değerlendirildiğini konuşuyorduk. Biz silahlı siyasi mücadele verilmesi gerektiği koşullarda olduğumuz tespitini yapıyorduk kendimizce. Dersim'de silahlı mücadele veren örgütlerin bizi etkilemeleri de söz konusuydu.

Öğrendiğimiz ve kavradığımız kadarıyla kendimizi örgütlemeye çalıştık. Şunu biliyorduk: Merkezde güçlü bir örgüt yetmez, yerelde de güçlü örgütler olmalı. Güçlü bir merkezi örgütlenme, güçlü bir merkezi seksiyon örgütlenmesi ve bunlara bağlı güçlü yerel örgütlenmeler. Güçlü yerel örgütlenmelerin yokluğu koşullarında, en güçlü merkezi örgütlenmelerin dahi devrimci mü-

cadelede başarılı olmayacağının bilinciyle bir şeyler yapmaya çalışıyorduk. Merkez'le bağlantımız sağlandığında, bize verilecek destekle birlikte Dersim'de üzerimize düşeni yapacağız diyorduk. Çünkü biz Dersim'de o günlerde Kurtuluş'u bizden fersah fersah ileri görüyorduk. 76'dan 80'e kadar örgütlenmiş on binlerce kişiden oluşan kitleyi yürütebilen, profesyonel bir çekirdeğe sahip, hak ve görevlerin belli olduğu ve demokratik merkeziyetçiliğin hâkim olduğu bir örgüt. Cunta'nın saldırılarını, kitle desteğinde bir azalma olsa da diğer örgütlerle geliştireceği ittifaklarla göğüsleyebileceğini düşünüyorduk. Kendimizi de mümkün olduğunca buna hazır ve uyumlu hale getirmeye çalışıyorduk.

Kürdistan seksiyonu nasıl oluştu?

1981 Mart'ı gibi Diyarbakır'dan bir haber geldi. Diyarbakır merkezli bir seksiyon düşünülmüş. Kamer Konca Diyarbakır'daymış. Ankara'dan Kenan Özdemir, Mardin'den Adil Yıldırım ve Merkez'den Ali Demir. Bir de Dersimli olsun denmiş, o da ben. Nafiye ve dört çocukla birlikte üç beş eşyayla Diyarbakır'a taşındık. Diyarbakır'a gittiğimizi, bizim nazarımızda kadro olan sekiz on arkadaş biliyordu. Diyarbakır merkezde ilk taşındığımız ev ofis semtindeydi.

Kendi aramızda toplantı ve tartışmalarımız olurdu. Farklı bölgelerden geldiğimiz için farklı deneyimlerimiz ve farklı yanlarımız vardı. Birbirimizden öğrendiğimiz şeyler oldu. Dr. Bülent, Dr. Sedat ve diğer bir arkadaştan oluşan memur komitemiz vardı. Ayrıca Ali Sarıtepe, Züllküf Balta ve başka kadro düzeyinde gördüğümüz arkadaşlarla ikili görüşmelerimiz oluyordu. Seksiyonun sekreteri Ali Demir'di; ama o gelemediği için Kamer gidip geliyordu. Mardin'e gidilirdi, Kamer daha çok tanıdığı için Kızıltepe'ye gidilirdi. Dersimli arkadaşlarla da görüşülürdü. Varto'dan ve başka bölgelerden görüşmeye gelen arkadaşlarımız olurdu.

1981'in ilkbaharından 1982'nin kışına kadar faaliyetlerimiz böyle sürdü.

Diyarbakır'da günlük yaşam nasıldı?

Günlük yaşantımız ikili görüşmeler ve komite toplantılarımız dışında, alt birimlerle görüşmelerin ötesine geçmedi. Bu arada çalışmalarımız sırasında birçok ilginç olay da yaşadık.

Ofis'de evimizin bulunduğu apartmanda Dersimli bir doktor oturuyormuş. Sahte kimliklerdeki isimlerimizi kullanıyoruz. Taşınmamız nedeniyle, Nafiye'ye hoş geldin ziyaretleri yapılıyor. Dersimli doktorun eşi Nafiye'yi sık

sık evine davet ediyor, Nafiye bir gün kahve içmek için uğradığında gördüğü manzara karşısında şaşırıyor: İçerde köyümüzden komşumuz yaşlı bir kadın ile köyümüzde öğretmenlik yapan Binnaz Hoca oturuyor. Köylümüz yaşlı kadın, Dersim'deki ileri düzeydeki arkadaşlarımızdan Kaya'nın annesi.

Binnaz Hoca bacağını kırıyor tedavi için Diyarbakır'da apartmanımızda oturan doktor dayısına geliyor. Kaya'nın annesini de yanında refakatçi olarak getiriyor. Kaya'nın annesi Nafiye'yi görünce şaşırarak ayağa kalkıp "Veeeeyyy Nafiye sen nerden çıktın?" diyor Nafiye sarılıp öptükten sonra Binnaz Hoca'nın kulağına eğilip ben Ayşe'yim, Mehmet Ali de mühendis Engin durumu idare et. Binnaz Hoca Devrimci Yolcuydu. Durumu anlıyor ve elinden geldiğince vaziyeti idare etmeye çalışıyor. Kaya aranıyordu. Antep'teydi. Ancak anne bunu bilmiyordu. Akşam eve geldiğimde Nafiye çok telaşlıydı. Durumu anlattı, hemen Kaya'nın annesini ve Binnaz Hoca'yı eve çağırdık. Akşam yemeğinden sonra, evin arka odasında Kaya'nın kaldığını söyledik ve sözde yattığı yatağı gösterdik. Bir hafta sonra geleceğini söyledik. Anne ağladı, yataklan çarşafları kokladı. "Kaya'nın kokusu geliyor" dedi. Bizim amacımız oğlunun burada kaldığını düşünürse evimizi söylemez veya oğlunun güvenliğini düşünerek daha geç söyler. Anne köye döndükten sonra en güvendiklerinden başlayarak köyümüzün kadınlarına "Mehmet Ali mühendis olmuş, Nafiye Ayşe Hanım olmuş, benim oğlumu da arkada karanlık bir odaya atmışlar" diye anlatmış. Benim annem de bizi Antalya'da bildiği için "Ben oğluma söz vermiştim söylemeyecektim ama madem böyle, şimdi doğrusunu söylüyorum oğlum Antalya'dadır" diyor.

İstanbul maceramız, "herkes başının çaresine baksın"

Seksiyonun feshedilme süreci ve geri çekilme kararını nasıl yaşadınız?

Biz kendi merkez komitesi ve özgün programı olan, otonom bir Kürdistan örgütünün oluşturulacağına inanıyorduk. Oluşumumuzun da bunun ilk ciddi adımı olduğunu düşünüyorduk. Kürdistan'ın özgünlüğünü gören ama ortak bir devrimi öngören bir perspektife sahiptik.

Ama gördük ki teorik olarak neyi savunursa savunsun, pratik olarak Kurtuluş, Türk Solu'nun sosyal çizgisini zorlamış ama aşamamıştı! Sanıyorum gerçekliğimizi aşan bir misyon biçmişiz kendimize.

"Geri çekilme" gündeme geldiğinde, kendi içimizde tartıştık. Örgüt merkeziyle ters düşmek istemiyorduk. "Geri çekilme" olacaksa bunun iki merkezli olması, yani biri Türkiye diğeri Kürdistan merkezli olması gerektiğini; Türkiye'de kadrolar nasıl korunacaksa, Kürdistan'da da kendi koşulları ve özgülünde benzer şekilde korunmalıdır, diye düşünüyorduk. Diyarbakır, Antep gibi büyük kentlerde yoğunlaşmalı, kendi yerel kaynaklarımızdan beslenmeli ve kendi halkımız arasında olmalı ve barınmalıyız anlayışını savunuyorduk. Kısacası "Geri çekilme olacaksa Kürdistan'da olmalıdır" diyorduk. Bu minvalde bir tartışma yürüteceğimizi ve kararımıza saygı duyulacağını hesaplıyorduk.

Kamer'i çağırdılar, Kamer gitti ama geri gelmedi. "Geri gitmene gerek yok, onları da çağıracağız" denmiş. Bir müddet sonra Adil çağrıldı, o da dönmedi. Sonra Kenan, en sonra da ben çağrıldım. Yine de iyimserdim. Orada bir araya geleceğiz, tartışacağız ve geri geleceğiz diye düşündüm. Yanılmışım yanılmışız...

İşin en garip ve acıklı yanı, hiç anlam veremediğim, içimizi burkan şey, bizi birbirimizle görüştürmemeleri ve mega kent İstanbul'un en farklı semtlerine dağıtmaları oldu. Kenan gençlikle; Kamer, Sezai ve Osman Bozkurt'la ilişkilendirilmiş; beni de Kartal'da Cevizli Tekel Fabrikası'ndaki Mustafa Karabay ve Erdoğan Usta'yla ilişkilendirdiler. Adil Yıldırım da Ali Demir'le bireysel düzeyde görüşüyordu. Kürdistan'daki arkadaşlarımızla bu durumu tartışmak bir yana, açıklayacak zamanımız bile olmadı.

İstanbul'a tek başına geldin sonra neler yaşadın?

Diyarbakır'a bir kaç defa telefon etme, Nafiye'yle konuşma olanağım oldu. Morali iyi değildi. Dört çocukla beraber Ali Sarıtepe ve Düriye'nin evinde kalıyordu. Ali Sarıtepe hem bizim Diyarbakır'dan habersiz çıkışımıza hem de imkânsızlıklardan dolayı tepkiliydi. İstanbul'da Mustafa Kurukafa ile görüşüyordum. Nafiye ve çocukların durumunu anlattım. Diyarbakır'a gitmek istediğimi, imkân yaratabilirsem İstanbul'a getirebileceğimi söyledim. Erken bulundu. Kardeşlerimin Dersim'e, köyümüze anne ve babamın yanlarına götürebileceklerini ve orada rahat edeceklerini söyledim. Nafiye'nin Dersim'de alınabileceğini, Diyarbakır'daki ilişkilerimizin sorulabileceği ihtimali gerekçesiyle uygun görmedik.

Mustafa Kurukafa bir görüşmemize kırmızı bir kitapçıkla geldi. Okumamı ve kabul etmem halinde üye olabileceğimi söyledi. Üye olmadığımı böylece öğrenmiş oldum. Sohbetlerimizde üye olmanın öyle kolay olmadığını,

Yunus'un dergâha girmek için kırk yıl odun taşıdığı vb. şeyler söyledi. Bu arada iki, üç ay sonra Diyarbakır'a gidip çocukları getirebileceğimi de söyledi. Para yok, pul yok, Diyarbakır'a gidecek kadar para buldum ve gittim. Diyarbakır'daki arkadaşlarla görüşerek durumu aktardım. Arkadaşlardan aldığımız parayla bir süre sonra trenle İstanbul'a geldik. İstanbul'da Kurtuluş'la ilişkileri olan, Karabay ile görüşen, benim de Dersim ve Kandıra'dan tanıdığım Hakkı arkadaşın evine yerleştik. Nafiye ve dört çocukla aynı evde kalmanın zorluğunu biliyorduk. Hakkı çok özverili ve bizi memnun etmek için elinden geleni yapıyordu. Evde bir huzursuzluk yarattığımızın farkındaydık. Hakkı'nın üzülmesi ve itirazına rağmen, geçici bir süre apartmanın kazan dairesinde kaldık. Kazan dairesi çok rutubetliydi. Hakkı ile birlikte çevredeki inşaatlardan taş ve tuğla getirip zemini yükseltmemiz de çözüm olmadı. Mustafa Kurukafa ile görüşüyorum ama ona da durumumu dillendirmiyorum. "Herkes başının çaresine baksın" sözlerinin çok söylendiği günlerdi.

Hakkı inşaatı yeni bitmiş, içine yerleşilmiş, on dört daireli bir apartmana kapıcı arandığını söyledi. Çok sevindik. Apartmanda üç boş daire var, alttaki boş dairede biz oturacak, kira vermeyecektik. Kapıcılık hizmeti karşılığında da cüzi bir para alacaktık. Üç beş eşyamızla hemen taşındık. 82 Anayasa oylamasında oradaydık. Erzincanlı bir aileyle özel bir ilişkimiz gelişti, bizi çok sık yemeğe çağırırlardı. Çocuklarının okul ödevlerine yardımcı olurdum. Cezaevinden çıktıktan sonra bu aileyi, Nafiye ile birlikte ziyarete gittik. Kadına gerçek durumumuzu anlattığımızda ağladı. "Keşke o zaman söyleseydiniz, ben size hep bakardım" dedi.

Kapıcılık yaptığımız apartmandan sonra Tuzla'da, elektrik ve suyu ortak olan bir eve taşındık. Bu evdeyken iki büyük çocuğumuzu Dersim'e annem ve babamın yanına gönderdik. Sonbaharda açılacak ilkokula başlamaları için.

Bir şekilde Kamer Konca, Kenan Özdemir ve ben birbirimizi bulduk. Hangimiz hangimizi nasıl bulduk, hatırlamıyorum. Örgütten habersiz görüşüyorduk. Bölgeden gelen insanlarla görüşüyorduk. Bu görüşmelerimiz birbirimize büyük moral destek oldu. Aramızda kurduğumuz dayanışmayla maddi ve manevi anlamda hepimize büyük bir enerji verdi. Kendi aramızda İstanbul'da bir seksiyon komitesi olabileceğimizi, Kürdistan'daki ilişkileri buradan yönetebileceğimizi ve koşullar elverdiğinde Kürdistan'a taşınacağımızı konuştuk ama bunu örgüte dillendirmedik.

İlhami Aras ve Ali Demir yurtdışından geldikten sonra örgüt içinde yoğun tartışmalar oldu. "Sosyal şovenizmden etkilenme" dendi. 1983 Konfe-

ransı'nda seçimle yeni bir Merkez Komitesi oluştu. Dağıtılan seksiyon, yani bizler resmi olarak yeniden bir araya getirildik. Kamer Konca, Adil Yıldırım, Ali Demir, Kenan Özdemir ve ben toplantılar yaptık. Kürdistan'a yeniden gitmeyi ve faaliyet yürütmeyi kararlaştırdık. Bu karar doğrultusunda Diyarbakır'a gerdi döndük.

Hayatın içinden hikayeler

Diyarbakır'a döndükten sonra neler yaptınız?

Diyarbakır'a yeniden geri dönmemiz 1983 sonbaharıydı. Diyarbakır'daki arkadaşlarla toplantılar yapıyoruz. Bütün arkadaşlarla yeniden ilişkilendik. Bu arada Türkiye'den de operasyon haberleri alıyoruz. Bu çalışmalar içindeyken Diyarbakır'da nereden olduğunu anlayamadığımız bir biçimde takip edildiğimizi fark ettik. Bir süre sonra takibin çok sıcak olmaya başladığını, buluştuğumuz yerlerde, sesimizi duyabilecekleri mesafede yakınımızdaki masalara oturmaya kadar ilerlettiklerini gözlemledik. O zaman, organların seçimle işbaşına gelmesi gündemdeydi. Seksiyon, Diyarbakır İl Komitesi aday belirleme tartışmaları vardı. Kamer Konca ve Adil Yıldırım seksiyona adaylıklarını açıkladılar. Kendi aramızda takiple ilgili tartışmalar yaptık. Takiple ilgili tartışmalarımız İstanbul'daki seksiyon toplantımızın gündem maddelerinden de biriydi. Takibin operasyona dönüşmesi ihtimalinin çok yüksek olduğunu, tedbir almamız gerektiğini söyledik. Benim ve Kenan'ın takiple ilgili kaygılarımız abartılı bulundu.

Antep'in Kürdistan'ın önemli bir işçi kenti olmasından dolayı daha önce alınmış örgütlenme kararımız, takibin etkisiyle erkene alındı. Ben ve Kenan'ın Antep'e taşınması bu toplantımızda karar altına alındı. Bu karar doğrultusunda ben, Nafiye ve iki çocukla birlikte Antep'e taşındık. Bu taşınmayı çok titiz bir şekilde, 1984'ün Şubat ayında bir sabaha karşı gerçekleştirdik. Kenan Özdemir, Beyrut'tan gelen bir ailenin yanına yerleşti. Ayrıca örgüt evi olarak Akif arkadaşımızın da Antep'te evi vardı. Kamer Konca Antep'e geldiğinde bizde kalacaktı. Bu nedenle de evimizi biliyordu. Biz Antep'e taşındıktan iki ay sonra, 15 Nisan'da Diyarbakır'a operasyon yapıldığı haberini aldık. Kamer, Adil, Dr. Bülent, Dr. Sedat, Ali Sarıtepe, Zülküf Balta ve bizimle ilişkisi olan arkadaşlarımız eşleriyle birlikte alınmıştı.

Kenan ve ben bir durum değerlendirmesi yaptık. Nafiye ile iki çocuğu kimsenin bilmediğini düşündüğümüz, Kenan'ın da kaldığı Beyrutlu Zeki'nin evine yerleştirdik. Nafiye'ye on beş gün sonra döneceğimizi söyleyerek Ke-

nan'la birlikte İstanbul'a geldik. Biz İstanbul'dayken Antep'e Diyarbakır bağlantılı operasyon gerçekleşiyor. Diyarbakır'da çözülen ve itirafçı olan Adil Yıldırım'ın, Zeki'nin ve Akif'in Antep'te takıldığı kahveleri bilmesinden dolayı operasyon Antep'e uzanıyor.

Nafiye ve çocukların kaldığı Zeki'nin evine benim geri döneceğim ihtimali düşünülerek karakol kuruluyor. "Artık gelmez" denilerek karakolun kaldırıldığı gün ve saatte ben evin kapısına çok yakın bir noktadaydım. Kapıdan çıkılmıştı ve ev terk edilmeye çalışılıyordu. Ben durumu anlayarak uzaklaşmaya çalıştım. Durmam ve kimlik göstermem istendi. Geri dönerek kimlik göstermek için yaklaşırken ilk fark ettiğim sola dönen dar bir sokaktan hızla koşmaya başladım. Kısa bir süre sonra izimi kaybettirmiştim ama Antep'in dışına hemen çıkmam gerekiyordu. Antep'te kalamazdım. Ne yapacağımı bilmez halde bir taksiye bindim. Havaalanına gitmek istediğimi söyledim. Beş on dakika sonra havaalanını riskli bulduğum için taksiden indim. Hemen başka bir taksiye bindim. Bindiğim taksiciye Adana'ya çok kısa sürede varmam gerekiyor, çünkü hastanede yatmakta olan ablam için zor bulunan bir kan lazım, benim kanım uyuyor dedim. Taksici de yetişebileceğimizi söyledi. Telaşlı olduğumu görünce rahatlamamı telkin etti. Antep çıkışında herhangi bir aramaya rastlamadığımızdan tehlikeyi atlatmıştım. Yolda şoförle ahbaplık kurdum. Karşılıklı telefon ve adres aldık. Tabii benimkiler haliyle sahteydi. Hastaneye vardığımızda ne kadar ödeyeceğimi sordum. Rakam cebimdeki paradan çok daha fazlaydı. "Bırak para vermeyi, sen ablana koş, ben arkadan geliyorum" dedi. Ben hastanenin bir kapısından girdim, diğer kapısından çıktım. Doğruca terminale gidip otobüse atladığım gibi İstanbul'a geldim. Taksiciyi ekmiştim.

Daha önceden bildiğim bir arkadaş üzerinden Ali Demir'e ulaştım. Ali Demir'den ve başka arkadaşlardan para aldım. Taksi şoförünü aradım. Telefona karısı çıktı, ona durumu anlatım. "Ya abi sen neredesin, benim herif her gece içiyor ve hep sana küfür ediyor" dedi. "Ben onu kandırmadım, bir sorunum vardı. Onunla konuşmak istiyorum ama sen onu biraz yumuşat, parasını göndereceğim, onun için aradım" dedim. Kadınla anlaştığımız saatte aradım. Adamın ses tonu iyiydi. Küfürlü falan konuşmuyordu, ona kaçak olduğumu, polisten kaçtığımı söyledim. O da "Abi ben senin dolandırıcı olmadığını biliyordum zaten, efendi adamsın" dedi. Ona vereceğim paranın biraz üstünde bir parayı adına bankaya yatırdım.

Nafiye Diyarbakır'da henüz gözaltındayken en büyük ağabeyim Dersim'den gelerek iki çocuğu emniyetten alıyor. Nafiye de iki, iki buçuk ay gibi kısa bir süre sonra tahliye ediliyor. Köye gidiyor. Dört çocukla kaldıktan ve hasret giderdikten sonra tek başına İstanbul'a yanıma geldi.

Kürdistan Operasyonu'ndan sonra İstanbul'da nasıl bir hayatın oldu?

Antep dönüşümden sonra Nedimhan Atalay üzerinden örgütle yeniden ilişkilendim. Bu arada Nedimhan'dan biraz bahsetmem gerekir. Nedimhan Atalay'ın bizim üzerimizde çok büyük emekleri var. Son derece fedakâr, cefakâr ve özverili bir arkadaştı. Herkese karşı öyleydi. İsimsiz kahramanlardan biriydi.

Nedimhan'ın yanından ayrılıp Tuzla/Aydıntepe'de bir ev tuttuk. Komşularımıza yeni evli bir çift olduğumuzu söyleyerek taşındık. Hiç bir eşyamız yoktu. Bu ev tutma ve yerleşimde yaşadığımız ilginç biraz da komik bir olayı anlatayım:

O zaman buluştuğum bazı arkadaşlar ve Burhan Tanrıverdi, eksik olan ve elle taşınabilir eşyalardan getiriyorlardı. Bu eşyalar içerisinde perde ve benzeri eşyalar da vardı. Ben aynı zamanda Burhan'ın evinde kaldığı (o zaman bilmiyordum) arkadaşla da görüşüyorum. Bu arkadaştan da bazı eşyalar aldım. Aynı binadan çıkan eşyalar İstanbul'un farklı bölgelerinde yaptığımız görüşmelere getiriliyor, buradan aynı apartmanın başka bir dairesine geri gidiyor. Komşularımız Nafiye'ye "Aynı perdeden üst komşuda da var, hatta yanık yeri de aynı" demişler. Bunun gibi benzetmeler başka eşyalarda da olmuş. Bir kış böyle geçti. Burhan'ın evinde kaldığı arkadaşla yaptığımız bir görüşmeden sonra evlerimize gitmek üzere ayrıldık. Bindiğim trenden inerken istasyonda arkadaşı gördüm. Benim iki adım önümden yürüyordu. Görünmemeye çalıştım ama benim gideceğim yoldan ilerleyerek kaldığım apartmana girdi. Kendimi teselli etmek için her halde misafir olarak gelmiştir dedim. Daha sonra bir kez daha apartmana girerken gördüm. Komşularımızın perde ve eşya benzetmeleriyle birleştirince aynı binada kaldığımızdan emin oldum. Bundan sonraki ilk görüşmemizde nerede oturduğunu sordum. Arkadaş şaşkınlıkla "Yoldaş böyle soru sorulur mu?" dedi. Ben sizin kaldığınız evi biliyorum, adres konum ve daireyi söyledim. Şaşırdı. Yanında Burhan'ın kaldığını söyleyince bu sefer de ben şaşırmıştım. Aynı binada kaldığımız anlaşıldıktan sonra bir süre daha kalmamızın doğru olacağını, iki evi bir ev gibi kabul edip, bu durumun bir süre daha sürdürülebileceğini düşündük.

İstanbul'da ne tür siyasi faaliyetler yürüttün?

Kürdistan'daki ve Türkiye'deki operasyonlar sonucu yeniden toparlanma ve örgütlenme hedefi vardı. İstanbul başta olmak üzere il konferans ve kongreleri gündemdeydi. İstanbul örgütünü de konferansa ve kongreye götürecek bir komite gerekliydi. Necmettin Gökçe, Osman Bozkurt ve benden oluşan bir il komitesi/konferans komitesi oluşturuldu. Ben Anadolu yakasındaki ilişkileri devraldım. Cevizli Tekel Fabrika Komitemiz vardı. Bu yakadaki başka ilişkiler içinde de toplantılarımız ve siyasi faaliyetlerimiz oldu. Avrupa yakasındaki ilişkilerden de Osman Bozkurt ve Necmettin Gökçe sorumluydu. Bu faaliyetler içerisinde bir taraftan da konferansa hazırlanıyorduk. Geçici bir komiteydik. Görev süremiz konferansa kadar bir zamanı kapsıyordu. Osman Bozkurt ve Necmettin Gökçe'yle uyumlu bir çalışmamız vardı. İkisinden de öğrendiğim şeyler oldu. Tekel işçileriyle kurduğumuz ilişki de bana sınıfa dair deneyimler kazandırdı. Burhan Tanrıverdi ve Ümit Savaş'la özel bir konumda örgütsel ilişkiyi ben sağlıyordum. Komite üyeleri olarak sık sık görüşmezdik. Erken görüşmeyi gerektiren bir durum olmazsa sekiz on günde bir görüşmelerimiz olurdu. İkili görüşmelerden çok, üçlü toplanmayı tercih ederdik. Her birimiz alandaki çalışmalarımızı aktarır ve değerlendirmeler yapardık.

Gitme, seni vururlar

Nasıl yakalandın?

Anadolu yakasında bir operasyon olmuştu. Bu operasyonda Zafer Demirak, Mustafa Karabay, Erol, bankacı Soner ve başka arkadaşlar yakalanmıştı. Yakalanan arkadaşlardan birine mahallenin muhtarıyla aynı binada oturduğumu ve sürekli benden ikametgâh istediğini söylemiştim. Bu ev aynı zamanda Burhanlarla kaldığımız evdi. Belli bir bölge içerisinde muhtarların oturduğu binayı tespit etmek zor değildir. Eşyalarımızı Dersimli bir arkadaşımızın evine taşıdık. Ben ve Nafiye, Hürriyet ve Mehmet'in Pendik'teki evlerinde misafir olarak kalmaya başladık. Ali Demir, Osman Bozkurt, Necmettin Gökçe ve benim katılacağım bir toplantı tarihi belirlemiştik. Necmettin beni toplantı yerine götürecekti. Hürriyet ve Mehmet'in evinde kaldığımızın üçüncü günü, Necmettin'le Şişli'de randevum vardı. Randevu saatinden beş dakika önce sokağa girdim. Sokağın sağ tarafında bir restoranın önünde Necmettin'i gördüm. Biraz yaklaştıkça çok yorgun, dağınık, sakalı kötü kesilmiş hali beni te-

dirgin etti. Tedbir olsun diye Necmettin'e doğru gitmedim. Sokağın sol tarafına geçtim ve ona bakmadan yürüdüm. Eğer bu bir operasyon ve bunun sonucunda randevuya getirme durumu değilse, arkamdan gelecek ve seslenecektir diye düşündüm. Tam hizasını üç beş metre geçmişken "Vahit gitme, seni vururlar" dedi. Köşeyi dönmeme çok az kalmıştı, köşeyi dönmek için hızlanmıştım ki dükkânlardan ve başka bir sürü yerden sivil polisler çıkarak beni ve benimle birlikte iki kişiyi daha aldılar. Hangimizin "Vahit" olduğunu bilmiyorlardı. İki sivil polisin kolunda gelen Necmettin, sanırım beni işaret ettiği için diğer iki kişiyi bıraktılar. Kafamı bastırarak beni beyaz Reno otomobil içinde Gayrettepe'ye götürdüler. 24 Nisan 1985 tarihinde böyle yakalandım.

"Vahit gitme, seni vururlar" demesini Necmettin cezaevinde şöyle anlatmıştı: "Polisler Behçet'i randevu için buluşmaya geldiği sırada kaçtığı için vurmuşlar. Senin Diyarbakır'da takip sırasında çekilen fotoğrafların polislerin elindeydi. O fotoğraftaki elbiselerin randevuya geldiğin elbiseyle neredeyse aynıydı. Durmaman, kaçman halinde seni Behçet gibi vururlar diye düşündüm ve onun için seslendim" dedi. Belki de korumaya çalıştı bilemiyorum.

Benim alındığım bu tarihten on on beş gün önce Avrupa yakasında Ali Demir, Şaban İba, İrfan Cüre, Azmi Pat, Yaşar Özbay, Haldun Kalyol, Osman Bozkurt, Şehmus Tekin, Necmettin Gökçe ve başka bazı arkadaşlar bir operasyonla yakalanmışlardı. Bu operasyon uzun bir takip sonrası gerçekleştiği için aynı anda topluca alınmışlar. Anadolu yakasında bir takip söz konusu değildi. Dolayısıyla operasyonun Anadolu yakasına sıçraması ve sürdürülmesi ancak benim üzerimden mümkün olabilirdi. Operasyonun benim üzerimden derinleşmesi için polis çok yüklendi. Üzerimdeki kimliğim çok sağlamdı çünkü bizzat nüfus idaresinden almıştım. Bir arkadaşım nüfusunu kaybettiğini söyleyerek muhtarlıktan alınan kayıp ilmühaberiyle nüfus idaresine gitmişti, iki adet fotoğrafımı vermiştim. Kayıtlı olunan nüfus idaresinden faks geldikten bir gün sonra bir fotoğrafım kimliğe, bir fotoğrafım da deftere yapıştırıldı. Dolayısıyla kimliğimin sahteliğinin anlaşılması imkânsızdı. Bu nedenle kimlikteki ismimde ısrar ettim. Benden önce yakalanan arkadaşlardan beni gerçek kimliğimle tanıyanlar "Mehmet Ali Orgun'dur" dese de ben bir süre kabul etmedim. Beni ilkin Osman Bozkurt'la yüzleştirdiler. Beni tanıyıp tanımadığını sordular. Osman hal ve davranışlarımdan kendimi ve kendilerini nasıl anlattığımı kestiremediğinden, uzun ve edebi cümlelerle durumu idare ediyordu. Tanıyorum demedi, tanımıyorum da demedi. Bunu bir

kaç kez tekrarlayınca üzerine çullandılar, hakaretler ettiler. Osman onları daha önce de uğraştırmış belli ki. Burhan ve Ümit'le benim görüştüğüm, polis tarafından öğrenilmiş. Polis benden kaldığım evi ve bu iki arkadaşı öğrenmek istiyordu. Ev için, eşimin Dersim'de kaldığını, benim de her gece farklı adreslerde ve akrabalarda kaldığımı söyledim. "Son gece kaldığın evi söyle" dediler. Bunu onlara söylemeyeceğimi, onlara baskı ve zulüm yapacaklarını, bir daha onların yüzüne bakamayacağımı söyledim. "Onların siyasetle ilgilileri yok, tek yaptıkları beni misafir etmekti, onun için söyleyemem" dedim. Burhan ve Ümit için de onlarla görüştüğüm doğru değil, başka görüşme ve randevularım olsa bile, son randevumun bile süresinin geçtiğini söyledim. Avrupa yakasında operasyonun daha alt ilişki ve kadrolara uzanması Osman'da durdu.

Merkez Komitesi'nin yakalanması, örgütle ilgili birçok bilgi ve ilişkinin operasyondan önce biliniyor olması ve bilinmeyenlerin de operasyon sırasında edinilmiş olması dolayısıyla benden ek olarak öğrenebilecekleri fazla bir şey kalmamıştı. Bu nedenle bana çok sert davranmadılar. Poliste bir zafer sarhoşluğu vardı. Türkiye'de 12 Eylül sonrası görülen binlerce işkencenin yanında bana yapılanlar işkenceden bile sayılmaz. Yakalandığımda MK'daki arkadaşlar dahil, ifade alımları bitmek üzereydi. Polisin bana sorduğu sorulardan örgütümüzle ilgili, benden daha çok bilgiye sahip olduklarını anladım. Beni Diyarbakır ve Dersim'e göndereceklerini ve yüzleştireceklerini söylediklerse de vazgeçtiler.

Gayrettepe'de otuz beş gün kaldıktan sonra, topluca Selimiye'ye gönderildik. Selimiye'de bazı değerlendirmeler yaptık. Selimiye'deki yaptırımlara karşı ortak bir direniş gösteremedik, Selimiye'deki tutumumuz, emniyette iyi bir sınav verememenin devamı niteliğindeydi. Hep beraber sınıfta kalmıştık. Mücadelenin önünde yürüyen bizlere denk düşen bir sınav verememiştik.

Cezaevine gönderildiğimizde Gayrettepe ve Selimiye unutularak, bir cezaevi pratiği oluşturulmaya çalışıldı.

Bütün bunlar bende ciddi kırılmalara yol açtı. Bu Kurtuluş ve pratiğine ilişkin kırılmaydı. Cezaevinden çıktığımda Kurtuluş'un devamı olan grup, çevre ve partilerle organik bir ilişkim olmadı.

Cezaevlerinde baskı ve kısıtlamalara karşı devrimci tutsaklar canları pahasına direndiler, destanlar yarattılar. Ancak cezaevinden çıktıktan sonra kavganın bırakılması, özellikle de mücadelenin önünde yürüyenler için üzerinde tartışılması ve uzun uzun durulması gereken bir durumdur.

Bu arada Nafiye ne yaptı?

Benim yakalanmamdan sonra Nafiye, Dersim'den köyümüz Temurtax'a gitti. Aslında Nafiye'yi çok özel anlatmam gerekiyor. Nafiye'yi doğru anlatmam gerekirse, hep peşimden sürüklendi. Müthiş bir yoksulluk içerisinde, dört çocukla yaşam mücadelesi verdi. Ben içerdeyken de dışarıdayken de direnmenin ve mücadelenin zor olan kısmı hep Nafiye'ye kaldı. En dayanılmaz, en zor koşullarda bile pişmanlık ve tereddüt göstermedi. Kısacası benim siyaset yapmamın itici motor gücü oydu.

Metris'e görüşüme geldiğinde, Ali Kemal İpek'in annesi ve babasıyla tanışıyor. Ondan sonra her görüşe geldiğinde Ali Kemallerde kalıyor. Ali Kemal'in annesi ve babasının katkılarını ve çabalarını özellikle belirtmem gerekiyor. Yalnızca Nafiye ve çocuklarımıza değil, diğer tutsak arkadaşlarımızın ailelerine de kucak açtılar. Çocuklarımızın ilk montları, ilk güzel ayakkabıları onlar tarafından alındı. Çocuklar halen bunu hatırlar ve anlatırlar.

Cezaevinden tahliye olurken seni karşılamaya kim geldi?

Nafiye gelmişti. Birlikte tahliye olduğumuz Şehmus'la abisinin evine gitmiştik. Bizden daha önce tahliye olan Osmanlarda da kaldık Nafiye'yle birlikte. Nafiye'yle Dersim'e gidecek parayı da Osman ve Burhan vermişti. 1982'den sonra dört çocuk Nafiye ve ben, ilk defa 1987'de cezaevinden çıktıktan sonra Dersim'de bir araya geldik.

Cezaevinden sonra neler yaptın?

Dersim'de üç dört ay gibi kısa bir süre kaldıktan sonra İstanbul'a dönüp boya badana işinde çalıştım. Geçinebileceğimi anlayınca da ev tutmaya karar verdik. Hakkı Çetin'in katkılarıyla Tuzla/Güzelyalı'ya yerleştik. Nedimhan ve ağabeyi Ahmet Cafer'i bulduktan sonra da onların yanında çalışmaya başladım. Müthiş destek ve yardımlarını gördük. Hatta beni yanlarında çalıştırmayı yanlış bulup, işlerine ortak ettiler. Çocukların hepsini bir seferde getiremedik. Önce iki küçüğü, bir yıl sonra da iki büyüğü getirdik.

Nedimhan ve Ahmet Cafer'le birlikte daha önce Kurtuluşçu olan üç dört arkadaşın daha bize katılmasıyla bir eğitim grubu oluşturduk. Dünyadaki ve bölgemizdeki siyasal gelişmeleri sıcak olarak takip etmeye çalışıyorduk. Var olan siyasi grup ve çevrelerden kimlerle görüşmeliyiz, kimlerle ilişkilenmeliyiz tartışmalarını sıkça yaptık ama bu çalışmalar, bir sonuç vermeden kendiliğinden sönümlendi.

Son olarak söyleyeceğin bir şey var mı?

Bütün bu yaşanmışlıklar üzerinden çıkardığım sonucu, bir kaç noktada toparlamak gerekirse şunları söyleyebilirim:

Sadece merkezde güçlü olan değil, örgütün her yerinde aynı yoğunlukla güçlü bir örgütlenme yaratmak yaşamsaldır. Bu, hem örgütün/partinin dağılmasının hem de bürokrasinin panzehridir. Örgütün tüm birimlerinde güçlü olmanın temel esprisi, yönetenin kendinden güçlü olanı yönetebilmesidir. Biz eğer yerelde güçlü örgütlenmeler yaratabilseydik Merkez, 1982 ilkbaharında bizi, yani seksiyonu dağıtmaya dönük karar ve yönelişlere giremezdi.

Kürdistan için oluşturulan birinci ve ikinci seksiyon örgütlenmeleri işlevselliği olmayan, amorf, istenildiğinde feshedilecek, yok sayılacak nitelikte örgütlenmelerdi. Burada sorun bölgeye gelen arkadaşlar değil, Kürdistan'a bakış sorunudur. Bölgeye gelen iki arkadaşımız, özverili, Kürdistan'ın zor şartlarında faaliyet yürüten ve hepimiz üzerinde emeği olan arkadaşlardı. Sosyal şövenizmi aşmak için bir hamle yapılmış, zorlanmış ama aşılamamıştı ve asıl sorun da buydu.

Belli bir döneme özgü örgütlenme, kadro ve önderlik anlayışı aşılmalıdır. Bu da ancak yeni bir kitle mücadelesinin yükselişiyle, yaratılmasıyla mümkündür. Yeni önder kadrolar ve örgütlenmeler ancak bu süreçte şekillenecektir.■

ŞOREŞ

KARKERÊN HEMÛ WELATAN Û GELÊN BINDEST YEKBÛN

ŞOREŞ çıkarken Kürdistan'da durum

Ortadoğu'daki gelişmeler ve Kürt ulusal hareketi

RIZGARİ herşeyi ile Kürt olan bir dergi midir?

DEVRİMCİ-DEMOKRATLAR'ın ittifak anlayışı üzerine

Afganistan olayı

MUSTAFA KURUKAFA

Görüşenler: Bülent Sürmen, Cemalettin Efe, Mehmet Ali Orgun, Nuran Gelişli

Görüşme Tarihi: Ocak 2016, Ocak-Şubat 2017

Erkekler anlatmazdı ama halam Dersim'de yaşananları anlatırdı

Kendini tanıtır mısın?

Tunceli'nin Pülümür kasabasında 1951 yılında doğdum. Alevilik yaşamı içerisinde Baba Mansur aşireti diye bilinen bir aileye mensubuz. Özellikle Tunceli'nin değişik yerlerine dağılmış ve Aleviler içerisinde etkili, kendisine bağlı diğer aşiretlerle ilişkisi olan, hatırı sayılır bir aile. Babam hem eski yazıyı hem yeni yazıyı bilirdi; o tarihte o her iki yazıyı bilmek önemli; çünkü çok az insanın bildiği bir şey. Babam da küçük bir memurdu, iskân memuru olmuş o tarihlerde.

Annem, köy enstitüsü mezunu bir öğretmen; dedesinin Koçgiri diye tabir edilen bir aşiretten geldiği söyleniyor. Biliyorsunuz 1938'den sonra devlet oraya ilişkin bir proje geliştiriyor. Bir Türkleştirme politikası olan bu proje kapsamında, Sıdıka Avar diye birini Elazığ'a getiriyorlar. Sıdıka Avar yanlış hatırlamıyorsam Denizli, Uşak ya da Aydın oralarda zaten böyle bir projeyi

hayata geçirmiş. Yani çocukları çeşitli köylerden toplayıp onları eğitmiş, daha sonra da başka okullara göndererek bu konuda başarılı olmuş biri. Sıdıka Avar Elazığ'a geldikten sonra, oradaki yerel yöneticilerle görüşerek özellikle Dersim bölgesinden, babaları ölmüş yetim çocukları ya da her aileden birer çocuğu toplayıp Elazığ'daki okula götürüyor. Annemin olduğu köye de geliyorlar. Dedem o sıra o köyün muhtarıymış. İkisi erkek, beşi kız çocuğu var, kızlardan birini vermesini istiyorlar. Dedem de annemi veriyor. Elazığ'a ilk gittiklerinde bu çocukların hepsinin saçlarını kazıtmış, yıkamış, temizlemişler. Okuldayken bazı hocalardan "Bunlar Kürt, yıkanmıyorlar, hastalık bulaştırırlar" türünden ırkçı laflar da duymuşlar. Annem, Sıdıka Avar'ın bu tür öğretmenlere tavır aldığını söylüyordu. Köy enstitülerinde bu tür tavırlarla karşılaşmamış. Elazığ'a köy enstitülerinde okutmak için değil, o çocukları okutmak ve tekrar köylerine geri göndermek üzere götürüyorlar. O sırada köy enstitüleri ve sağlık ocakları var. Bir kısmını alıp ebe-hemşire ya da sağlık görevlisi olmak üzere bu okullara, bir kısmını da köy enstitülerine gönderiyorlar. Annem de mezun olduktan sonra kendi arkadaşlarıyla Akçaabat Köy Enstitüsü'ne gidiyor. Orayı bitirdikten sonra bizim memlekette görevlendiriliyor. Daha sonra annem babamın olduğu köye geliyor ve orada tanışıyorlar.
Biz dört erkek kardeşiz. En büyük benim. İlk ve ortaokulu Pülümür'de okudum. Babamın tayini Tunceli'ye çıktığı için kardeşlerim Tunceli'de okudu. Liseyi Tunceli'de bitirdim. Tunceli'deki lise hayatı benim için oldukça renkliydi. Kışın müthiş kar yağardı, bütün çocuklar kayak yapmayı bilirdi. O zaman pek fazla siyasi bir şey yoktu ama babam her zaman *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetesi alırdı. Babamın da CHP'li oluşundan dolayı evde genellikle politik tartışmalar, konuşmalar olurdu. Hatta babam Tunceli'ye gelmeden önce Demokrat Partililer tarafından "CHP adına faaliyet yürütüyor" diye şikâyet edilince iki kere sürgüne gönderildi. Bir keresinde Kütahya'ya, diğerinde de Hatay'a yollandı. Hatay'a gitti bir müddet orada kaldı sonra naklini Erzincan'a aldırdı. Sonra, 27 Mayıs'ta bütün tayinleri durdurdukları için babam tekrar geri döndü Tunceli'ye.

Alevilik, Kürtlük bilinci ve sol kültür

Evde hangi dili konuşuyordunuz?

Evde Türkçe, köyde Zazaca konuşuluyordu ama bizim yanımızda Türkçe konuşurlardı. Pülümür'de ağırlıklı Türkçe, köylerde Zazaca konuşulurdu.

Yengelerim, amca çocuklarım halen Zazaca konuşur ama biz bilmeyiz. Konuşmaların bir kısmını anlayabiliyorum. Büyük amcamın karısı -biz ona "nene" derdik- Dersim olaylarını bilenlerden biriydi; onun sülalesinden ölenler olmuş. Nene ölünceye kadar asla Türkçe konuşmadı. Biz onunla Türkçe konuşurduk o bizimle Zazaca konuşurdu. Mesela kocası olan büyük amcam Türkçe-Kürtçe karışık konuşurdu ama nenem, amcamla asla Türkçe konuşmazdı. Ailesinden birileri öldüğü için bilinçli bir tavır aldığını düşünüyorum. Erkekler anlatmazdı ama babamın kardeşi halam ve o, Dersim'de yaşananları anlatırdı. Pülümür meydanına yakaladıkları erkekleri getirmiş, zincirle bağlamışlar, makineli tüfekle tarayıp öldürmüşler. Bunları bilen insanlar oldukları için anlatırlardı bu yaşananları. Çocuklar etkilenip bu işe bulaşmasın, gelecekleri kötü olur endişesini de taşıyorlardı. Erkekler bu endişe ve korkuyu daha çok yaşıyordu ama onlar, içten içe bu acıları bir biçimde aktarırdı.

Siyasi tartışmalar ben lise sondayken gündeme gelmeye başladı. Tunceli, TİP'in il teşkilatı kurduğu ve örgütlendiği yerlerden biriydi. Kemal Burkay, Ali Gültekin isminde bir öğretmen, terzi Niyazi, kunduracı Ali, berber (adını hatırlamıyorum) o dönem TİP içinde faaliyet yürütüyorlardı.

Ben lise sondayken ilk defa bir boykot oldu. Boykot, Malatya'dan gelen müdür Alevilere hakaret ettiği için yapılmıştı. O dönemde siyasi sayılabilecek tek şey buydu. El altından kitaplar dolaşıyordu. Mesela Metin Güngörmüş bizim mahallede otururdu, daha sonra Halkın Kurtuluşu'ndan oldu, Nazım Hikmet'in şiirlerini ve onun bir takım el yazması kağıtlarını el altından dolaştırırdı. Tanrı üzerine tartışmalar yapılırdı, hem hayretle dinler hem de anlamaya çalışırdım. Nazım Hikmet'in kitaplarının toplatıldığını, şiirlerinin yasaklandığını onlardan öğrenmiş oldum. Metin ve diğer arkadaşlar liseyi bitirip başka yerlere gittiler, ben de üniversite sınavına girdim.

Alevilik ya da Kürtlük bilincin var mıydı?

Hayır. Ne Aleviliğe ilişkin ne Kürtlüğe ilişkin bir bilincim yoktu. Çünkü Alevilerin yoğun olduğu bir toplumda yaşıyordum. İlk defa üniversiteye gittiğim zaman Alevilerin farklı bir inanç ve yaşama sahip olduğunu oradaki bir tavırdan dolayı hissettim. Şoke oldum... Karadeniz Teknik Üniversitesi'ne gidip yurda kayıt olmuştum. Verdikleri odada biri Çarşambalı, diğeri Bafralı Samsun'dan iki arkadaş vardı. Sürekli kendi aralarında konuşuyor ama çok da açıktan bir şey söylemiyorlardı. Bir gün Bafralı olan geldi "Sana bir şey soracağım, Aleviler 'mum söndü' yapıyorlarmış, sen biliyor musun? "Mum

söndü" nedir, diye sordu. Ben de mum söndünün ne demek olduğunu sordum, o da "İşte, mumu söndürüyorlar, ana bacı fark etmiyor" deyince ben küfür ettim ve kavga ettik. Sonradan o faşist oldu zaten.

Solun, özellikle Alevi kesim arasında çok daha fazla örgütlenmesinin, o kültürle sol kültür arasındaki benzerlik ve yakınlık nedeniyle olduğunu düşünüyorum. Belki de yıllardır baskı altında yaşayan Alevilerin, soldan bir çıkışı umut gördükleri için sola daha çok yakınlaştığını söyleyebiliriz.

Annem öğretmen, babam da memur olduğu için biz kasabada yaşadık, bir de köy yaşamımız vardı; çünkü orada arazilerimiz vardı. Babam memur olduğu için kendi haklarını kardeşlerine devretmişti. Mezra gibi bir yerdi köyümüz, aynı zamanda bir de türbe vardı. Türbenin olduğu yere büyük bir konak yapmış bizimkiler; köylüler Pülümür'e gelip alış veriş yapıp kendi köylerine gitmeden önce akşam bizim o evde yatarlardı. O türbeyi öper, dua eder, eğer karanlığa kalmışlarsa bizim evde yatar, ertesi sabah kalkıp köylerine giderlerdi.

Köylerde cami yoktu ama Pülümür'de cami vardı; o camiye gidenler de genellikle dışarıdan gelen memurlardı. Benim de ilkokul öğretmenim olan Mehmet Kar diye bir öğretmen, Ramazan'da kim camiye giderse onları ödüllendiriyordu. Ben de oruç tutmadığım halde, din dersinden iyi not almak için, oruç tuttuğumu söylerdim. O öğretmen çocukları Sünnileştirmek için özel bir çaba harcardı.

Babam "Okulunu iftiharla geç, sana bisiklet alacağım" derdi; ben o nedenle çok çalışırdım ama bir türlü alamadı. Bürokrat ailelerin çocuklarının bisikleti vardı ve ben çok özenirdim. İçimde ukde olarak kaldığı için 1992'de cezaevinden çıktıktan sonra Kazım'la birlikte gidip bisiklet almıştık.

Çok kitap okuyan biri değildim, o dönem kitap çok da fazla bulunan bir şey değildi. *Teksas*, *Tommiks* gibi resimli kitaplar vardı. Ortaokulda *Ekmekçi Kadın* diye bir kitabı vermişlerdi özetini çıkarmamız için. O dönem için okuduğum tek kitap oydu. Ama Alevilikle ilgili kitapları okurduk. Mesela, Hazreti Ali'nin Cenkleri. Bu tür kitaplar çok yaygındı hatta köye gittiğimde yengelerime de okurdum ama diğer kitapları okuduğumu söyleyemem.

Ailenle aran nasıldı?

Annemle hep resmi bir ilişkim oldu. Onun öğretmen oluşunun getirdiği bir şey miydi, bilmiyorum. Çok sıcak, anne-çocuk ilişkisi hatırlamıyorum. Ba-

bam da sert bir adamdı. Top oynuyorsun, dayak yiyorsun, kayak yapıyorsun dayak yiyorsun. Tunceli'de bir futbol sahası vardı, orada takımlar birbirleriyle basketbol, voleybol ya da futbol maçları yapardı. Biz oraya gidip futbol oynadığımızda babam ders çalışmayacağımızı, kaytaracağımızı düşünerek kalkar gelirdi. Babamı gören arkadaşlar beni "kaç" diye uyarırdı, biz kaçardık onun geldiğini görünce.

KTÜ'de öğrencilik, Dev-Genç hareketinin ileri gelenleri

Okul hayatına dönecek olursak, üniversite hayatın nasıl geçti?

Ben mühendis olmayı kafaya koymuştum. Üniversite sınavına girdiğim dönemde, üç kişi iyi puan aldı. Benim okul hayatım başarılıydı. Bizden büyük bir abimiz vardı Kamer ve o Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde (KTÜ) okuyordu; onlar bizim eş dost çevremizdendi. O nedenle hep KTÜ'ye gitmeyi hayal etmiştim, başka bir yeri düşünmedim. Ankara'da sınava girmiştim, mesela İstanbul hiç aklımda değildi ya da doktor olmak aklımda değildi, mühendis olmak aklımdaydı. KTÜ'ye gittim, İnşaat Fakültesi'ne aldığım puanla ön kayıt yaptırdım; fakat puanım sınırda kaldı. Daha sonra yeniden kayıt açılacak dendiği için Ankara'ya geldim. Başka bir yere de başvurmamıştım, nasılsa oraya girerim diye. Orası olmayınca Ankara'da hangi okula girebilirim diye baktım, Hacettepe Maden Fakültesi'ne girebiliyorum. Ama nedense oraya gitmek istemedim. Siyasal'ın Basın Yayın Yüksek Okulu'na kayıt yaptırdım. 1969'un Aralık ayına kadar orada okudum. KTÜ'de kontenjan açılmasını bekliyordum.

Biz KTÜ'ye gittiğimizde üç arkadaşımız bizden daha ilerideydi ve onlar bize yol gösterdi. Birisi Ali Demiral, biri Jeoloji Bölümü'nde okuyan Talip diye Adanalı bir arkadaşımız, biri de Şenol Kürtünlüoğlu; o da Gümüşhaneliydi. Bu arkadaşlarımız teorik ve ideolojik olarak bizden ilerdeydi ve bizi de Fikir Kulübü'ne götürmek, Dev-Genç içerisine sokmak, politik tartışmaların içerisine katmak konusunda öncülük yaptılar.

Ali Demiral çok aktifti, Fikir Kulübü'ne üyeydi, sonradan Dev-Yolcu oldu. Bizi toparlayıp oradaki toplantılara götürüyordu. 1969 yılında bizim gittiğimiz dönemde, ikinci kez "6. Filo Defol" diye bir miting yapıldı Trabzon'da. İlkinde bir şey olmamış, konuşmalar yapılmış millet dağılmış ama bizim gittiğimiz dönemde yapılan mitingi Fikir Kulübü düzenledi. Biz de o zaman Fikir Kulübü üyesi olarak miting alanının çevresini el ele tutuşarak

sardık; ama kimse bize bir olay olabileceği konusunda bir şey söylemedi, böyle bir beklenti de yoktu. Fikir Klübü Başkanı Fikret, niçin Amerikan emperyalizmi ve 6. Filo'ya karşı olduğumuzu anlatmaya başladı, biraz sonra yukarıdan taşlar atılmaya başlandı. Meğerse önceden mitingi sabote etmek üzere oraya tertip almışlar, taşları sopaları yığmışlar. Trabzon'da o zaman Komünizmle Mücadele Dernekleri etkindi. Trabzon'un kültüründe de komünizme karşı bir gelenek var, geçmişte yaşanan olaylardan dolayı. Bize saldırdılar, ilk başta taşlardan korunmaya çalışsak bile sonra sopalarla geldiler. Bizim elimizde ise hiçbir şey yok. Bizi dağıttılar, o arada kimi buldularsa linç ediyorlardı. Ben de bir grupla birlikte aşağıya doğru kaçtım. Köprünün oradaki bir kasaba girdim. Milletin kafasını gözünü dağıtıyorlar, ondan sonra polis, arabasına alıp götürüyor. Bizi darmadağın ettiler. O zaman çok moralim bozulmuştu doğrusu, niye KTÜ'ye geldim diye. Herkesin morali acayip bozulmuştu. Kimse böyle bir şey beklemiyordu, saldırıya karşı bir hazırlık yapılmamıştı.

Okuldaki Fikir Kulübü sonradan Dev-Genç'e dönüştü, daha etkin ve kalabalık bir örgütlenme başladı. Sola yatkın insanlar geliyordu okula. O zaman okulda seminerler, paneller, tartışmalar yapılmaya başlandı. Çeşitli nedenlerle boykotlar oluyordu. Ali Faik Cihan diye bir savcı vardı Trabzon'da; sosyalizm üzerine küçük bir kitabı da vardı. Trabzon'da etkin bir öğretmen hareketi vardı ve bu öğretmenlerle birlikte birçok etkinlik yapıldı. Halkevi vardı, Trabzon halkı ile ilişki burada yapılan tiyatro vb. etkinlikler üzerinden kuruluyordu. Bu öğretmenlerin bazıları daha sonra TSİP'te ve başka siyasi partiler içerisinde görev aldı.

KTÜ'de öğrenici sayısı artıp okul kalabalıklaşınca yeni arkadaşlar da siyasi faaliyetlere katılmaya başladı. Mesela Ersin Önsel'in Trabzonlu olmasının bize müthiş faydaları oldu. Trabzon'daki faşistler o bölgenin adamına sataşmak ya da çatışmak istemiyordu. O nedenle Ersin Önsel ve Mehmet Ali Alganca (nam-ı diğer Ortak) o dönemdeki Dev-Genç hareketinin en ileri gelenleri oldular. Kavga dövüşte öne çıkan Ersin, Medet Özbek, Mehmet Ali Alganca, Berat, Kenan, Tayfun, Mustafa Pehlivan, Haydar İlker, Ertuğrul KTÜ'deki mücadeleye önderlik ettiler. Bu arkadaşlarının hemen hepsi daha sonra Kurtuluş hareketi içinde yer aldı. Siyasi gelişimimiz birlikte evrildi. Daha sonra katkılarını TMMOB içerisinde de sürdürdüler.

KTÜ'den ayrıldıktan sonra devrimci mücadeleyi devam ettiren bir kuşak vardır bizimle başlayan. Mustafa Orhan, Orhan Prişitine, Mete Vural, Kah-

raman Ezber, Köksal Çoban gibi arkadaşlarımız çok onurlu bir mücadele vererek Trabzon'da faşist hareketin egemen olmasını önlemeye çalıştılar. Onlardan sonra gelen devrimci kuşak ta aynı mücadeleyi Karadeniz Dev-Genç çatısı altında sürdürdü.

Bu vesileyle anti-faşist mücadelede hayatını kaybeden Mete Vural ve Kahraman Ezber'i ve kaza kurşunuyla talihsiz biçimde kaybettiğimiz Orhan Aydın'ı saygıyla anıyorum.

Okulda seminerler oluyordu. Aynı zamanda Ankara ve İstanbul Dev-Genç'le ilişkimiz olduğu için oralardan da insanlar geliyordu. Mesela Hüseyin Cevahir geldi, hemşeri hesabına bir tanışmamız da olmuştu. Fındık ve çay mitinglerini hatırlıyorum. Mahir Sayın, Nahit Töre geldi. Ankara ve İstanbul'da özellikle öğrenci gençlik içerisinde etkin olan Dev-Genç üyeleri bölgeye geliyordu. Onların yanı sıra Karadenizli yerel sosyalistler Ertan Saruhan, Ziya Yılmaz, İsmet Abi (Öztürk) de vardı. Fındık mitinglerinin yapılması için etkin bir köy çalışmaları yapılmıştı. Dev-Genç yönetimi üye olan herkesi miting çalışmaları için görevlendirmişti, ben de bir arkadaşımla birlikte Giresun'un köylerine gitmiştim. Dev-Genç olarak mitinge katılmaları için propaganda yapıyorduk köylülere. Bu köylerin bazıları Demirel yanlısıydı ama bizim anlattıklarımızı dinlediler, tartıştılar, olumsuz bir tavır almadılar. O dönemde fındıkla ilgili sorunları anlatıyorduk, taban fiyatının düşük olması, köylülerin haklarının verilmemesi gibi konularda köylülerle sohbet ediyorduk. Bölgenin birçok köy ve kasabasında yapılan çalışmaların sonucunda büyük bir fındık mitingi yapıldı. Gene çayla ilgili çalışmalar oldu. O fındık mitingleri çalışması sırasında yalnız Sürmene'ye giden arkadaşlarımız olumsuz şeylerle karşılaştı. Bunları alıyor, komünist diye iskeleye götürüyorlar oradan da denize atıyorlar. O denize atılanlardan biri, daha sonra ÖDP'de başkan yardımcısı olan Haydar İlker arkadaşımızdı. Bunlar yüzüp kıyıya geliyor, kaldırıp iskeleden tekrar denize atıyorlar. Ama diğer köy çalışmalarına giden arkadaşlara bu tip saldırganlık olmamıştı.

Mesela Araklı'da İbrahim Amca vardı, eski TKP'den kalma biriydi. Onunla ilişkimiz vardı. Onun aracılığıyla biz Araklı'daki köylere yardım etmeye gittik birkaç kez. Tarlada çalıştık onlarla birlikte. Araklı'ya birkaç kez gittim, İbrahim Amca'nın evinde kaldım. O bizi köylülerle tanıştırıyordu "devrimci gençler" diye. TKP'den kalma başka insanlar da vardı, bazılarıyla tanıştık, bazıları ile de 1974'ten sonra tanışma imkânımız oldu. Rizeli Yusuf Dayı'yı sonradan tanıdım ama belli ki orada geçmişten kalan tek tük komünist insanlar vardı.

Mesela Gediz'de bir deprem oldu. İstanbul Dev-Genç'ten bir grup arkadaş yardım için Gediz'e gitmeye karar vermiş. Karadeniz Dev-Genç'e de haber geldi, bunun üzerine Karadeniz Dev Genç'ten de bir grup oraya gitmeye karar verdi. Trabzon'dan bir otobüs Gediz'e gittik. İstanbul'dan gelen arkadaşlarla orada buluştuk. Biz gittiğimizde Eskişehir Hava Kuvvetleri'nden bir grup asker yardım için gelmişti. Onların kurduğu yardım çadırlarında, biz Dev-Gençliler bir haftaya yakın onlarla birlikte kaldık. Hatta askeri cemselere binip yardım için köylere gittik. Akşam olduğunda sohbetler oluyordu, Hava Kuvvetleri'nden gelen askerlerle Dev Genç'ten gelenler ciddi tartışırdı; buna rağmen bize her türlü olanağı sağladılar.

O arada üniversitede ciddi bir faşist örgütlenme oldu. Sanıyorum bu da bir devlet politikasıydı; çünkü o dönemde Erzurum'u düşürmüşlerdi. Kadir Manga, Alpaslan Özdoğan gibi Dev-Genç'in ileri gelenleri Filistin'e gitmiş, Erzurum'daki devrimci mücadele zayıflamıştı. Bunu fırsat bilen faşist hareket, üniversiteyi ele geçirmiş ve ne kadar devrimci öğrenci varsa okula girmelerini engellemişti. O dönemde Erzurum faşistlerin eline geçti ve devrimci öğrenciler, öğretmenler saldırıya uğradı. Hiç kimse orada barınamadı. Birçok arkadaş Erzurum'dan kaçmak zorunda kaldı. Aynı şekilde Trabzon da hedef seçildi. Saffet Rıza Alpar diye bir rektör İstanbul Üniversitesi'nden KTÜ'ye geldi. O dönemde hakkında bir sürü öğrencinin politik olarak tavır gösterdiği kadınlardan biriydi, o rektör olarak geldikten sonra KTÜ'de faşist örgütlenme daha güçlendi; çünkü öğretim kadrolarında ne kadar faşist varsa hepsini KTÜ'ye topladı. O dönemde müthiş bir örgütlenme yaptılar. Bizim üniversite hayatımızda kavganın olmadığı tek bir gün yoktu.

Bir keresinde Erzurum'dan otobüslerle gelip yerel faşistlerle birleşerek bize saldırdılar ve bizi darmadağın ettiler KTÜ'de. Öyle olunca biz ne yapabiliriz diye düşünmeye başladık ve yirmi kişilik bir ekip oluşturduk. Bunlar hem bu tür dövüşlere hazırlık yapacak hem de faşistlere karşı her yerde tavır alacaklardı. Bu yirmi kişi böyle bir eğitim aldı. Öte yandan bu arkadaşların politik yanı da daha fazla gelişti bu süreç içerisinde. Mesela bunlar derslere filan girmiyor, hep birlikte yurttan üniversiteye gidiyor, herhangi bir olay olduğunda müdahale ediyorlardı. Her yerde faşistlere karşı mücadele ediyorlardı. Aynı zamanda şehre de toplu gidiliyordu. Faşistler bu parkalı kişileri gördükleri zaman kenara çekilmeye başladı. Kredi ya da burs almak için şehre gitmek zorundasın; bazen tek gidenler olursa faşistler onları gördükleri yerde dövüyordu.

Sanıyorum 1970 yılında Ankara'da iki devrimci öldürüldü: Nail Karaçam ve İlker Mansuroğlu. İkisi de aynı gün faşistler tarafından Beşevler'de öldürüldü. Biz KTÜ'de rektörlüğün önündeki bayrağı yarıya indirdik ve orada toplandık. Slogan atıyoruz, bir arkadaşımız konuşma yaptı. Sonra faşistler geldi, saldırdı bizi dağıtmak için. Orada faşistleri dağıttık, daha sonra gittik yurdu işgal ettik ve faşistler yurda gelemediler. O gün faşistler Trabzon'da bütün camilerde "Okuldaki mescidi yıkıyorlar, Kuran'ı yırtıyorlar" diye propaganda yapıyor. Fakat Trabzon'da bizim arkadaşlarımızın anne babaları ya da öğretmenler bu propagandadan haberdar olunca bize haber verdi. Biz de gelecek saldırıya karşı okulda ve özellikle yurtta kendimize göre hazırlık yaptık. Ertesi sabah bunlar kamyonlara binmişler, ellerinde nacaklar, tüfeklerle geldiler. Yurdun etrafını sardılar. İlk önce yurdun önünde namaz kıldılar. Namazdan sonra birinci kata hücum ettiler, amaçları bizi orada yok etmekti. "Biz Mustafa Suphi'yi denize dökenlerin torunlarıyız", "Komünistleri denize dökeceğiz" diye bağırıyorlardı. O dönemde Kanlı Pazar'lar yaşandı, onlar nasıl yaşandı bilmiyorum ama bu çok planlı ve örgütlüydü. Çok bilinçli bir şekilde saldırdılar. Biz yurdun birinci katına barikat kurmuştuk masalardan, sandalyelerden. Ellerimizde taşlar filan vardı, girmelerine engel olduk. Bir sürü saldırı yaptılar. Yurdun arka tarafı yere yakındı oradan içeriye girdiler. Biz ikinci kata çıktık. Yurt dört kattı. Niyetimiz kat kat savunmak en son çatıya çıkmaktı. Yapacak başka bir şey de yoktu. Başka yerlerden gelen yardım da yoktu. KTÜ jandarma bölgesindeydi, jandarma dışarıda duruyor ama olaya müdahale etmiyordu. Bizim aramızda da jandarmaların tüfeklerini alabilir miyiz diye düşünenler olmuş, meğerse jandarmaların tüfeklerinde kurşun da yokmuş. Boş tüfek varmış ellerinde. Biz yukarıya çıktık ama aramızda müthiş korkan da var, çünkü yıllardır kavga içinde olanların yanı sıra hiç kavga etmemiş bir sürü de insan var. Onlar da müthiş bir panik içerisindeler; o saldırıdan etkilendiler haklı olarak. Dört kişi birinci kattan yere atlıyor, askere gideyim, kurtulayım diye. Gidenlerden iki kişiyi faşistler yakalıyorlar, onları linç ediyorlar, bir tanesi silahı dayıyor, öldürmek üzereyken astsubay ateş edip öldürmek isteyeni vuruyor. Onun üzerine faşistler bu sefer askerlere saldırmaya başladı. Bir anda yurdun önü asker doldu, hemen geldiler ve onları yurttan uzaklaştırdılar. Biz hâlâ yurttayız. Sonra bizi teker teker otobüslere bindirip Samsun yoluna çıkardılar. Bir askeri cemse önde, bizim otobüs arkada, bizi Trabzon'dan alıp Giresun'a kadar götürdüler. Üç-beş ay okul tatil oldu. Her birimiz kendi evlerimize dağıldık. Bu olay 1970'de yaşandı.

12 Mart, Karadeniz'deki devrimci harekete büyük darbe vurdu

Ben memlekete geldim. Orada da liseden ve üniversiten tanıdığım bir sürü insan var. O tarihte Dev-Genç ve Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nın (DDKO) ortak dağıttığı bir bildiri gelmiş oraya. O zaman İlerici Gençlik Derneği diye bir dernek vardı Tunceli'de. Daha çok TİP ağırlıklı arkadaşların kurduğu bir dernekti, o derneğe gidip geliyorduk. Onlara gelmiş o bildiri, Hasan Ali diye bir arkadaşımla birlikte o bildiriyi dağıttık. Bildiri, Kürt halkının taleplerini içeriyordu. Kürtçülük meselesi çok önemli bir mesele olduğu için biz yakalandık ve hemen tutuklandık; beş buçuk ay kadar cezaevinde kaldım. 12 Mart geldiğinde ben Tunceli'de içerideydim. Bu bildiriyi bilirkişi heyetine gönderiyorlar, Kürtçülük propagandası yapılıyor raporu geliyor, bizim avukatlar itiraz ediyor. Hasan Ali'nin avukatı Kemal Burkay, benim avukatım da babamın tuttuğu, politik bir kimliği olmayan başka bir avukat. Birkaç avukat daha var. Bu avukatların da itirazıyla en sonunda aralarında Uğur Mumcu'nun da olduğu bilirkişi heyetine gidiyor. O zaman Uğur Mumcu Ankara Hukuk Fakültesi'nde asistan. Onlardan "Kürtçülük propagandası içermiyor, sadece haklara yönelik talepler var" diye rapor geldikten sonra dava devam etti ama bizi serbest bıraktılar.

İşkence gördünüz mü?

O dönem işkence görmedik. Hapishanede de görmedik. Bizim çevreden tanıdığımız insanlar vardı bir de zaten, cezaevinde görevli olanlar herkesin tanıdığı insanlardı.

12 Mart geldiğinde ne oldu?

Ben sivil hapishanedeydim, darbe geldiğinde de hemen bir yansıması olmadı. Yani "Ne kadar solcu varsa toparlayalım götürelim" diye bir şey olmadı. Ben çıktım ve rahatlıkla Trabzon'a geldim. 12 Mart sonrası kurulan Nihat Erim Hükümeti döneminde, ülke çapında yapılan "Balyoz" operasyonu nedeniyle - AKM'nin bombalanması, vapur yakılması gibi ne olduğu belli olmayan düzmece olayları bahane ederek başlatılan ve ileri gelen gazetecilerle aydınların tutuklandığı operasyon - Trabzon'da, ne kadar bilinen solcu varsa herkesi toparlayıp Mamak'a götürüyorlar. Ben Trabzon'a geldiğimde böyle düzmece bir hikâyeyle yaratılan "Titrek HAMSİ" hücresi bahanesiyle topladıkları, daha önce birlikte mücadele et-

tiğim arkadaşların hepsi Mamak'taydı, kimse kalmamıştı. Faşistler daha aktif hale gelmiş, herkesi ispiyonluyorlar. Mesela bir faşist beni sokakta gördü, hemen beni de ispiyonladı, beni aldılar ama ismim polis kayıtlarında olmadığı için bıraktılar. 12 Mart'tan sonraki dönemde faşistler daha ağırlıklı hale geldi Trabzon'da.

Milli Demokratik Devrim, Kırmızı-Beyaz Aydınlık ayrımlarını nasıl yaşadınız?

Dev-Gençli olmamız bizi otomatik olarak MDD'ci yaptı. O zaman Trabzon'da da TİP vardı, biz aynı zamanda TİP'e gidip geliyorduk. Kongre oldu, Nihat Sargın gelmişti kongreye, Dev-Genç'le TİP'liler arasında karşılıklı tartışmalar oldu. Biz orayı terk ettik ama kongreyi neden terk ettik sorusuna verilecek cevabım yok, bilmiyorum; aradaki farkın bilincinde değildim. Sırf Dev-Genç'li olduğumuz için TİP revizyonist o nedenle ayrılıyoruz gibi bir tavırdı, ondan sonra de TİP'e hiç uğramadık. Tabii o dönemin Dev-Genç önderlerinin gelip gitmesi bizi otomatikman Dev-Genç'li yapmıştı. Hem Dev-Genç'le hem de Karadeniz'deki bölge insanlarıyla ilişkileri sürdüren Ersin, Ortak ve başka arkadaşlar vardı. Onlar tabii daha bilinçliydi.

Yerel sosyalistlerden Ali Faik Cihan'ın ve bazı öğretmenlerin sosyalizm üzerine verdiği seminerler oluyordu. Ankara Dev-Genç'ten arkadaşlar gelip seminer veriyordu. Okul amfilerinde onların katıldığı toplantılar yapıyorduk. Bir keresinde Hüseyin Cevahir gelmişti. Toplantılar sırasında, biz de dışarıda güvenlik tedbiri alıyorduk. Bu toplantılara katılan birçok öğrenci ve öğretmen oluyordu.

12 Mart, Karadeniz'deki devrimci harekete büyük darbe vurdu. Bölge çapında siyasi harekete önderlik eden Ertan Saruhan Kızıldere'de Mahirlerle birlikte öldürülmüş, Ziya Yılmaz yakalanmış ve İsmet Abi hapse düşmüştü. Böylece bölge ile bağlantılar kopmuş ve Trabzon'daki devrimci hareket üniversite ile sınırlı kalmıştı.

Bu arada gözaltılar oluyor, tutuklananlar jandarma bölgesi olduğu için askeri cezaevine götürüyorlardı. Bazen polis baskını oluyordu yurda, bildiriler yakalanıyordu; o zaman gözaltına alınıp dayak yediğim oldu. İşkence gördüm yani ama o işkence kaba dayaktı. Okulda faşistlerle kavgalar hiç durmadı, hep devam etti. Bizden sonra bir sürü insan yetişti. Bizden sonra gelen öğrenci kuşağı ile ilişkimiz hiç kopmadı. Biz ne isek onlar da aynı şekilde, o mücadelenin içerisinde aktif biçimde yer aldı. 1980'e kadar bu süreç

devam etti. Kısa bir dönem faşistler etkili oldu, tutuklanan arkadaşlar geriye döndükten sonra olaylar devam etmesine rağmen devrimci hareket etkin olmaya devam etti.

Devrimci hareketin gerilemesini fırsat bilen MHP, devlet desteği ile şehirde ve üniversitede örgütlenmesine hız vermişti. Trabzon'da ne kadar lumpen varsa örgütlemeye çalıştılar, aynı zamanda Trabzon'da kurulan komando kampı onlara kadro devşiriyordu. KTÜ'ye ise birçok üniversiteden kadro getirdiler. Örneğin *Dokuz Işık* kitabının yazarı bizim üniversitenin İktisat Fakültesi'ne öğretim üyesi olarak geldi. Yıldız'dan ve başka okullardan bir sürü faşist özel olarak getirildi. Özellikle bizim bölümde örgütlendiler; çünkü Jeodezi Bölümü'nün başında, Erdoğan Özbenli diye bir hoca vardı ve MHP bölge temsilcisiydi, bu sonradan ortaya çıktı. Erdoğan Özbenli ve ekibinin KTÜ'de daha sonra yaşanan olaylarda parmağı olduğuna dair söylentiler başladı.

Devrimciler olarak öğretmenlerle birlikte Trabzon Halkevi'ni kurduk. TÖS o dönemde örgütlüydü ve o öğretmenlerin çabalarıyla Trabzon halkı ile bir ilişki yaratmaya çalıştık. Zaten o ilişkinin çok etkisi oldu. Geceler, tiyatro gösterileri örgütlendi. Böylece şehirde de faşistlerin örgütlenmesine karşı etkin olmaya başladık. Zaten o tarihlerden sonra ölümler de başladı. Bir arkadaşımızı öldürmeye çalıştılar, ciddi yaralanmıştı. Bu sefer silahlar çekilmeye başlandı karşılıklı. 1974'e kadar bu olaylar devam etti. MC döneminin gelmesiyle beraber ölüm olayları artmaya başladı. Pol-Bir, yani faşist polislerin örgütlenmesi de geldi. Bir çok arkadaşımız öldürüldü. Trabzon bu anlamda faşistlerin ciddi ağırlık verdiği yerlerden biriydi. Bizim ve bizden sonraki kuşağın da tek yaptığı şey Trabzon'daki üniversiteyi düşürmemek, orada var olmaya çalışmaktı ama en son, 12 Eylül geldiğinde, öyle bir noktaya gelinmişti ki hemen hemen düşmek üzereydi KTÜ.

Kendimi "Cepheci" olarak görüyordum

Ankara'ya Dev-Gençli olarak mı geldin?

Tabii Dev-Genç' li, aynı zamanda THKP-C'li olarak geldim Ankara'ya. O dönemdeki Karadeniz ilişkilerimizin de bunda payı olduğunu düşünüyorum. THKP-C'den geriye kalan insanlarla bir biçimde ilişki kurmaya çalışıyorduk. Bunlar içinde ilk olarak iki grup doğdu. Biri Acilciler ki, THKPC'yi olduğu gibi savunuyorlardı, diğeri Halkın Yolu grubuydu. Halkın Yolu, sosyal emperyalizm tezini savunarak herkesle ilişki kurmaya çalışıyordu ve bu nedenle

Trabzon'a da gidip oradaki arkadaşlarımızla ilişki kurdular. Trabzon'da bizim geride bıraktığımız gençlik içerisinde Halkın Yolcuları çıkmaya başladı. O dönemde Ömer Güven, Necati Sağır falan hem Ankara'ya hem de Karadeniz'e gitmişlerdi. Karadeniz'e gitmelerinin nedeni Yurtsever Gençlik Derneği'nin başkan yardımcısı olan Ertan, daha önce söylediğim Ersin Önsel'in kardeşiydi. Maçka'lıydı. Ben Ankara'dan Trabzon'a gittim, bir toplantıya katıldım, insanlar Halkın Yolcusu olmasın diye. TSİP'lilerle tartışmalarımızda biz Mahir'in yazılarını savunuyorduk. THKO'ya ilişkin hiçbir yayın yoktu ama Dev-Genç yayınları vardı ve daha sonra Mahir'in suni denge, politikleşmiş askeri savaş stratejisini anlatan yazıları gelmişti. Biz o zaman THKP-C tarafında tavır almıştık.

1974 affından çıkanlar, cezaevinde kaldıkları sürede daha da politikleşmiş ve daha farklı gelmişlerdi Trabzon'a. Daha derli toplu bir hareket olmaya evrildi bizim çalışmalarımız.

Okulu ne zaman bitirdin?

1974 Eylül'ünde bitirdim. Memlekette cezaevinde kaldığım için bir kayıp olmuştu, ders de çok fazla çalışmıyorduk. Herkes 1973'te mezun olup gitti. Bizim beş yıl okumamız gerekiyordu; çünkü yüksek mühendis olarak mezun oluyorduk. Benim kuşağım bitirdi, ben bir buçuk yıl sonra mezun oldum. Son dönemlerde içeriden gelenlerle kurulan ilişkilerle birlikte, mücadele daha politik bir şekle büründü. Artık Dev-Gençli olmanın ötesinde THKP-C ile bağlantısı olan bir takım insanların toplu hareket ettikleri bir yapıya dönüştü.

Kendini Alevi ve Kürt olarak tanımlıyor muydun?

Alevilik ve Kürtlük üzerinden tanımlamıyordum, kendimi "cepheci" olarak görüyordum. Sosyalist bir kimlikle tanımlıyordum. Kendi aramızda gruplar halinde eğitim çalışması yapıyorduk. Ben çok konuşmazdım; bizim arkadaşlarımızın en çok şikâyet ettikleri konuydu bu. Topluluk içerisinde konuşturmak için bana eğitim çalışması görevi verdiler. Onun yararı oldu.

Bütün okul hayatım yurtta geçti. Trabzon'da aileleri olan arkadaşlar da yurtta kalıyordu, yurdu düşürmemek için. Kim yurdu işgal ediyorsa diğerlerini yurda almıyordu. O kavgalar sırasında benim de yaralanmalarım oldu. Kafam kırıldı falan ama devrimciler her zaman sayı olarak daha fazlaydı; faşistler ancak dışarıdan getirdikleri destekle üstünlük kurabiliyordu.

Ankara'ya geldikten sonra ne oldu?

73'te mezun olan arkadaşlar Ankara'ya geldiler. THKPC ve THKO yenilmiş ama onlardan kalan bir sürü insan var ortalıkta. Onlarla bir biçimde ilişki kurmuşlar. Mühendis oldukları için odalara üye olmuşlar, Jeolojide, İnşaatta, Harita'da bayağı bir gücümüz olmaya başladı. Arkadaşlarımız yönetimlere girmişler. TMMOB çevresinde Medet Özbek ciddi ilişikiler yaratmış, İMO yönetiminde aktif çalışmaya başlamış, daha sonra gelen arkadaşlar da Medet'le birlikte bu çalışmalara dahil olmuştu. Aynı çalışmayı Ersin Önsel de Jeoloji odasında yapmıştı. Ortak ve diğer arkadaşlar da Harita Mühendisleri odasında çalışıyorlardı. Oda çevrelerinde ilerici, sosyalist insanlarla çok iyi dostluklar kurulmuştu. Daha sonra Yükseliş'ten ve diğer okullardan arkadaşlar geldi, İMO'da Berat, Erdir Çıvmaz, Müslüm Solgun, Turan Kutman, Tarık, Mustafa Atmaca, Ahmet Epli, Tuncer Güvensoy, Fahrettin, Hasan Demirel, Feridun, Jeoloji'de Ersin, Mustafa Pehlivan, Ertugrul, Harita'da Ortak, Aslan, Muhittin, Güner, Fatih, Namık, Abdullah, Elektrik'te Müjdat Savran, Vehbi, Necati ve Bülent, Mimarlarda Necip, Fizik Mühendisleri Odası'nda Zeki Işık, Kimya'da Servet ve diğer arkadaşlarla TMMOB çevresinde etkin bir grup olduk.

74'te mezun olduktan sonra ben de Ankara'ya geldim ve arkadaşlarla bir ev tuttuk. Daha sonra evleri çoğaltmaya başladık. Birken üç, beş oldu. Karadeniz'den gelen bütün mezun arkadaşlar bizim çevremizde yer almaya başladılar. Ama zaten onlarla bizim her bakımdan ilişkimiz vardı. Dedim ya, Halkın Yolu ile ilgili ayrılıkta ben kalkıp Trabzon'a gittim tartışmaları yürütmek üzere. Bu arada Ankara'daki bütün politik tartışmalara katılmaya başladık. İlk dönemde yoğun olarak sosyal emperyalizm üzerine tartışmalara oluyordu.

Artık Karadeniz'den gelenler olarak birbirini tanıyan bir arkadaş grubuyduk. Birlikte hareket eden, birlikte yaşayan insanlardık. Sosyal emperyalizm tartışmaları başlayınca "Ne yapmalıyız?" diye düşündük ve kendi aramızda eğitim çalışmaları başlattık. Gelen yayınları okuyor, tartışıyoruz. Sonra THKP-C değerlendirmesi yaptık, çünkü Halkın Yolu ve Acilciler THKP-C'yi de değerlendiriyordu. Onun üstüne tartışmaya başladık. Giderek THKP-C'ye yönelik tartışmalarda özellikle Kürt meselesi konu oldu. Çünkü Denizlerin idama giderken söyledikleri "Kürt ve Türk halkı" için mücadele ediyoruz sloganı üzerinden neden "Kürt meselesi" gündeme alınmadı, diye sorduk. Kemalizm meselesi bununla bağlı mıdır, diye sorduk. THKP-C'nin politik-

leşmiş askeri savaş stratejisi, Kemalizm ve Kürt meselesine ilişkin kendi aramızda eleştiri yapmaya başladık. Görüşmemize rağmen Acilcilerin düşüncelerini yanlış bulduğumuz için Acilci olmadık. Sosyal emperyalizmi de mümkün görmüyorduk. O dönemde geriye kalan insanlar hep Ankara Yüksek Öğrenim Derneği (AYÖD) içerisinde olduğu için onlarla kişisel ilişkilerimiz gelişmeye başladı. 1975 Ocak ya da Şubat'ında Harita Mühendisleri Odası'nda yönetim kurulu üyesi oldum. Ersin bana Harita Mühendisleri Odası'nda çalışmamı önerdi, Güner Önsel ile birlikte 1975 yılında oda yönetimine girdik. TMMOB çevresinde ve odalarında faaliyet yürütmek tamamen o arkadaşlarımızın kendi çabalarıyla geliştirdikleri bir durumdu. Odalarda aktif olmaya başladılar ve oda yönetimlerine girdiler. O sırada İmar ve İskân Bakanlığı'na bağlı bir birimde kontrol mühendisi olarak çalışmaya başlamıştım. Dokuz ay çalıştım, sonra TMMOB'da genel sekreter yardımcısı olarak profesyonel kadroyla işe başladım. Teoman Öztürk TMMOB başkanıydı, benden önce Yavuz Önen vardı, o ayrılmış sonra Yeraltı Maden İş'in başkanı olan Çetin Uygur görev yapmış. Çetin geçici bir süre için genel sekreter yardımcılığını yürüttü. Bir de İlker Akman vardı; İlker Akman TMMOB'u bırakmak istiyordu, onun yerine ben geldim. İlker ayrıldıktan kısa bir süre sonra Malatya'da bir çatışmada, iki kişiyle birlikte öldürüldü. Onlar Acilciler hareketi içinde yer alıyordu.

TMMOB'daki çalışmalar ve Kurtuluşçu olma sürecimiz

TMMOB'da çalışmaya başladım. Karadeniz grubu olarak Harita, İnşaat, Jeoloji Mühendisleri Odaları yönetimlerinde etkin olduk. Aynı zamanda AYÖD'le de ilişkilerimiz vardı. O sırada ben TMMOB'un örgütlenme sekreteriydim ve TMMOB'un bülteni yayınlanıyordu. 50 bin tane bültenin basılması ve daha sonra bütün mühendislere yollanması gerekiyordu. Biz bu işi gençlere gelir olsun diye AYÖD'e verdik. Hafta sonları onlar geliyor bülteni zarflayıp, pulluyorlardı.

Beş yıllık bir süreçte birçok çalışmamız oldu. Her tarafta işyeri temsilcilikleri oluşturduk. Genellikle İTÜ, KTÜ, ODTÜ'den mühendisler temsilci oldu ve oradaki ekonomik demokratik mücadele içinde yer aldı. Bir taraftan da MC iktidarları nedeniyle ciddi saldırılar oluyordu her yerde. Bu durumdaki temsilciliklere gidip cesaret veriyorduk. Ankara'da o dönem mitingler oluyordu, o mitinglere insanları toparlayıp getiriyorduk.

MC döneminde önce TMMOB, TÖB-DER, TÜM-DER'in de içinde yer aldığı ortak hareket için bir platform oluşturuldu, daha sonra bütün örgütleri katmaya başladık. On üç tane örgüt MC'ye karşı ortaklaşa hareket ediyordu. Dolayısıyla bunların bütün toplantıları TMMOB'da oluyordu. TÖB-DER, TÜM-DER, TÜTED, TİP-TSİP-TKP'nin elindeydi. Bir dönem TÖB-DER yönetimini, biz, Özgürlük Yolu, Dev-Yol ittifak yapıp almıştık ama sonra yine TKP ve TSİP etkin olmuştu. TMMOB'da ise herkes vardı. Var olan on sekiz odanın bir kısmı Devrimci Yol, Kurtuluş görüşlerini savunanların elinde, bir kısmı TKP-TİP-TSİP'lilerin elinde olduğu için, orada her yerden insanların var olması, kimsenin dışlanmaması, herkesin TMMOB'a başvurmasına neden oluyordu. TMMOB herkesin bir arada olduğu bir platform özelliğini 12 Eylül'e kadar sürdürdü. Ben de o platformun bazen Teoman adına bazen de kendi başıma toplantıları düzenleyen, organize eden kişisiydim. Eğer açıklamaları Teoman yapmıyorsa daha çok eski Milli Birlik Komitesi üyesi Ahmet Yıldız'a yaptırıyorduk. Süleyman Genç'in evine, Halkevlerine, TMMOB'a bomba atıldı. Onlara karşı Güven Parkı'nda açıklamalar yapılıyordu. Bu arada politik faaliyetlerim de devam ediyordu.

THKP-C dağılmış, THKO yok artık ama zaten biz THKP-C sempatizanı olduğumuz için THKP-C ile ilgili tartışmalar yapıyor veya tartışmalara katılıyorduk. Kendi aramızdaki tartışmalarda ilk farkına vardığımız şey, kitlelerden kopuk olarak savunulan "öncü savaşı" anlayışı idi. Latin Amerika gerilla savaşlarını anlatan kitaplar okuyor ve bu pratiklerin bize çok benzemediğini düşünüyorduk. Süreç içinde THKP-C'nin görüşlerinden farklılaşmaya başladık. Bu arada tabii İsmet Abi gidip gelmeye başladı. Samsun'dan arkadaşlar gelip bizim evimizde kalıyordu. Onlarla da tartışıyorduk. İsmet Abi ile de ortaklaşma başlayınca, Karadeniz'le ister istemez bir bağımız kurulmuş oldu. Sürekli onlar bizim evde kaldılar, biz her zaman onlarla tartıştık. Bir şey olduğunda ortak tepki gösterdik. Trabzon'dan gelen bütün arkadaşlar bizim evlerde kaldı, onları hiç bırakmadık. Eğer biz odalarda etkin olduysak bu ilişkilerin müthiş etkisi oldu. Diyelim ki birisi bir olayda yaralanıyor, geliyor, biz hemen kendi ilişkilerimizle hastaneye götürüyor, tedavisinde yardımcı oluyorduk. Kitap ihtiyacı oluyor mesela hemen Zafer Pasajı'na gidiyor kitap örgütlüyorduk. Diyelim ki *Yol Ayrımı* çıktı, hemen Karadeniz'e yolluyoruz arkadaşlar okusunlar diye.

Bu arada Dev-Yol, Kurtuluş ayrılığı yoktu. Bu ayrılık olduğu dönemde de biz bu üç meseleden dolayı Kurtuluş'a kendimizi daha yakın hissetmeye baş-

ladık. Bu arada Şaban'ı tanıyoruz, Mahir'i Karadeniz'e gelmesinden dolayı tanıyoruz. Bir de Kaçar'ı biliyoruz. Diyelim ki, ODTÜ'de tartışmalar oluyor, biz oraya gidiyor, o tartışmaları dinliyor, sonra kendi aramızda değerlendiriyoruz. THKP-C'yi savunduklarını söyleyenlerle ayrıştık. Kemalizm meselesinden dolayı geçmiş sosyalistlerin de Kürt meselesine bakışının çok yanlış olduğunu, Kemalizm'i meşrulaştırmanın bu yanlışın temeli olduğunu söylüyorduk. Hatta Kürt isyanlarını ve Dersim olaylarını okumaya başladık. Giderek Kürt meselesine ilişkin daha duyarlı hale gelmeye başladık, Kemalizm konusunda onlara göre farklı bir tavrımız oldu. Bu arada Mahir Sayın, Şaban İba ve Ali Demir'le görüşmelerimiz oluyordu. Bizim grubun Kurtuluş'tan yana tavır alması, İsmet Abi ile yaptığımız tartışmalar ve son olarak da benim, Medet, Berat ile birlikte Mahir'le yaptığımız tartışma sonucunda oldu. Kurtuluş'un görüşlerine dair birçok sorunu konuştuk. Ondan sonra "Biz bunu değerlendireceğiz" dedik. Daha sonra kendi aramızda değerlendirdik ve Kurtuluş'la birlikte tavır aldık.

Kurtuluş o sırada tam olarak ilan edilmiş miydi hatırlayamıyorum ama Siyasal'da bir soygun olayı olmuştu ve Kaçar'la birkaç arkadaş kaçak durumuna düştü. Ali Demir bize geldi, durumu anlattı ve bizde kalmalarını istedi. Tam olarak Kurtuluşçu olmamamıza rağmen, onlar bir süre gelip bizim evde kaldı. O dönemde Halkın Kurtuluşu ile de bir problem olmuştu, ben bu arkadaşların tavırlarından çok hoşnut olduğumu söyleyemem. Kaçar ajitasyon yaparak, militanlığa vurgu yaparak etrafına gençleri topluyor ve bunlar devrimci kamuoyunda "Kaçarcılar "olarak konuşuluyordu. Bu nitelemenin benim siyasi bakışıma çok sıcak geldiğini söyleyemem. Şaban çok sık görüştüğümüz insanlardan biriydi ama esas olarak Ali, Mahir ve İsmet Abi ile ilişkimiz vardı.

Biz Kurtuluşçu olduktan sonra o anki gençlik örgütlenmesi ve yapılanması içerisinde, bizi hep Karadenizli olarak gördüler. Bunda kimin etkisi oldu bilmiyorum. Kendi aralarındaki tartışmalarda İsmet Abi eğer farklı bir tutum alacak olursa hemen "Bunlar da onunla birlikte hareket eder, kopar gider" diye, bize biraz farklı davranılıyor ya da bu hissettiriliyordu. Bunu birkaç kez de Ali Demir'e şikâyet olarak söyledim. Nitekim Tekoşin örgütlenmesi gündeme geldiğinde, Mahir bile "Onlar da gittiler mi?" diye sormuş. Yani onun kafasında bile böyle bir hikâye vardı.

Biz İMO'da yönetim kurulunu bütün ilerici-devrimci mühendislerin katıldığı Küçük Kurul'da oluşturmuştuk ama onlar, bizim etkimizin kırılması için bize "Yönetimde şunlar da olsun "diye dayattılar. Onlarla aramız bo-

zulmasın diye seçimi iptal ettik ve böyle davrandığımız için bir sürü bağımsız insanı kaybettik.

Siz Karadeniz'den gelen ekibin ayrı bir örgüt yapısı mı vardı?

Birbirine güvenen insanlardık, aramızda çok büyük bir güven ilişkisi vardı. Her şeyini paylaşan bir dayanışma vardı. Medet hep hayret ediyordu "Bizim aramızdaki dayanışma bunların arasında niçin yok?" diye. Merkezin kendi arasındaki tartışmalar bize de yansıyordu ve bizim aramızdaki sıcaklığı onların arasında göremiyorum endişesi vardı Medet'te. Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden bir grup geliyor ve birdenbire TMMOB'da etkin oluyor. Odalarda ODTÜ'den, Yıldız Teknik'ten de arkadaşlar vardı. Yani öyle iyi bir ilişki kuruldu ki, o insanlar da gelip o çemberin içinde yer aldı ve ilişkileri hiç kopmadı. Bugün bile o çevreyle ilişkilerimiz sürüyor.

Kurtuluş'u ileriye götüren iki motor

Ali Demir'in bizim diğer arkadaşlarla yapacağımız tartışmaların önüne set oluşturduğunu düşünüyorum daha sonraki değerlendirmelerimde. Çünkü bazı bize yanlış gelen şeyler görüyorduk ama ne zaman Ali'ye gittiysek, geri dönüp geliyorduk. Kürt meselesi nedeniyle Ali ile ilişkimiz biraz farklıydı ve rahatça konuşabileceğimiz tek kişi Ali'ydi. Mesela çatışmalarla ilgili başından beri bu işin yanlış olduğunu söyledik. Kaçarlar bizim evde kalıyor ve tam o sırada Halkın Kurtuluşu ile çatışma olmuş. Bizim evde bir toplantı yapıldı. Hatırladığım İlhami ve Doğan Fırtına'nın da bu çatışmaya karşı oluşuydu.

Kurtuluş'u ileriye götüren iki tane motor vardı. Bir tanesi Mahirlerin başını çektiği politik yapı ve onların belirlediği politika, diğeri de Doğan Tarkan'ın belirlediği politika. Doğan'ın "işçi sınıfına gidelim," diğerlerinin ise "evet işçi sınıfına gidelim ama anti-faşist mücadeleyi de birlikte yürütelim" anlayışları vardı. Onun için Doğan'ın bu harekete katılması bence iyi bir şey olmuş. Merkez'de olmayı hak edenlerden bir tanesiydi Doğan Tarkan. Kurtuluş'a canlılık kazandıran biriydi. Onun hakkını vermek lazım, başkaları vermeyebilir ama ben, kişi olarak en azından böyle değerlendiriyorum. İsmet Abi'nin değerlendirmelerine politik farklılaşma diyemem; belki uygulamada farklılaşmalar olabilir, kararlardan dolayı. Çünkü bunun en önemli örneği anti-faşist cephe kurma meselesidir. En büyük tartışma orada çıkmış zaten. Orada bir ayrışma gündeme geliyor ama o zamana kadar kendi aralarında nasıl bir tartışma yaptılar onu bilemiyorum.

Kurtuluşçu olmaya karar verdikten sonra Ankara'daki Memur Komitesi'nde görev aldım. Memur Komitesi'ne o zaman İl Komitesi adına Celal Hoca, Nadir, ben ve sonradan Osman Bozkurt'un dahil olduğu bir yapılanmaydı. Memur Komitesi'nde olmam nedeniyle bir yandan kamu kurumlarındaki ilişkilerle ilgilenirken öte yandan TMMOB'la da ilgileniyordum. Memur Komitesi adına birkaç bildiriyi ben yazdım, sonra eğitim çalışmaları sürdürmeye başladım. DSİ ve birkaç grubu ben aldım. Hem Kurtuluş'ta yayınlanan temel görüşleri hem de temel klasikler üzerinden eğitim çalışmaları yürüttüm. Bu çalışmalardan sonra, sanırım oradaki çalışmalarım iyi bulundu ki hangi tarihte olduğunu hatırlamıyorum, Ali Demir geldi ve beni Kurtuluş'a üye olarak aldıklarını söyledi. Tüzüğün temel ilkelerini anlattı, şu andaki bilincim gereği bu ilkelerin ne olabileceğini tahmin edebilirim ama o dönemdeki konuşmanın ne olduğunu çok fazla hatırlamıyorum.

Aradan belli bir süre geçtikten sonra bir gün, bir toplantıya çağırıldım. Toplantıda, ajitasyon ve propaganda birimi oluşturulduğunu, benim de o birimde olduğumu söylediler. Şaban Merkez Komite adına katılmıştı, İstanbul'dan Seyfi, Ankara'dan Burhan vardı, İzmir'den de bir arkadaş gelmişti. Merkez'e bağlı özel bir birim olarak ajitasyon-propaganda birimine alınmış oldum. Memur Komitesi'nden aldılar bu birime bağladılar. TMMOB'da da çalışmaya devam ettim. TMMOB demokratik mücadele alanı açısında etkin bir kuruluştu. İMO bizim için önemliydi bu nedenle bir süre daha çalışmaya devam ettim.

Kürdistan'la ilk ilişkiler ve Tekoşin'le biten sayfa

Kürdistan'da örgütlenme faaliyetleri var mıydı?

Kurtuluş örgütlenmesi her yerde olduğu gibi Kürdistan'da da başlangıçta kendiliğinden oluşmaya başladı. Örneğin Ali Demir'in Kızıltepe'li olması, oradaki devrimcilerin Kurtuluş'tan yana tavır almasına neden oldu. Aynı şekilde Seyfi Cengiz'in Kurtuluşçu olması, onun çevresinin ve Ankara'da okuyan Kasım Cengiz ve Kazım'ın Kurtuluşçu olmaları Tunceli'de Kurtuluşu bir çevre yaptı. KTÜ'den arkadaşımız Hüseyin Ayaz'ın Kurtuluşçu olması, Antep'te bir grubun olmasını sağladı. Siyasal'da Bingöllü bir arkadaşımız vardı, Bingöl'de de Kurtuluşçular oldu. Kamer Varto'daydı, Varto'da Kurtuluş güçlü bir grup oldu. *Kurtuluş* dergisi ve gazete çıktıktan sonra ilişkiler daha sıklaşmaya başladı. Ankara'ya gelip gazete ve dergi alıyor, varsa sorunlarını Ali Demir ile görüşüyor tekrar bölgeye dönüyorlardı. Bölgeden birçok arkadaşı

ben de tanıyordum, Ankara'ya geldiklerinde benimle de görüşüyorlardı. Hareket yaygınlaştıkça bölgedeki arkadaşlarımızın talepleri de artmaya başladı. Esas olarak istenen Kurtuluş'un merkezi olarak bölgeye ağırlık vermesiydi. Bölgede faaliyet yürütecek kadrolara ihtiyaç duyuyor ve gelirleri yeterli olmadığı için destek istiyorlardı. Seyfi Cengiz de o sıra Dersim'deydi ve orada Kurtuluş faaliyetlerini yürütüyordu. İyi bir ekiple Dersim'de de Kurtuluş etkin olmaya başladı. Kızıltepe hariç olmak üzere diğer yerlerde geç başladık örgütlenmeye. Bütün Kürt siyasetlerinin hemen hemen hepsi, bu bölgelerde vardı. Özgürlük Yolu, PKK, Ala Rızgari, Rızgari vardı, dolayısıyla bizimkiler geç kalmaları nedeniyle etkin olmak için çok çaba gösteriyorlardı. Kadro ve maddi destek doğrultusunda istekleri vardı ama şöyle bir gerçeklik de vardı; orası Kürdistan olarak görülmüyordu. Ha İzmir, ha Antep, ha Diyarbakır fark etmiyordu. Kürdistan'a özgü uygulama olarak örgütlenmeye ağırlık verme biçiminde bir bakış yoktu.

Tekoşin ayrılığına kadar ilişkiler bu şekilde devam etti. Aslında Kurtuluş'un bölgeye bakışını ikiye ayırmak gerekir. Tekoşin ayrılığına kadar olan ilişki ve bakış, Tekoşin ayrılığından sonraki bakış. Bölge ayrı bir "ülke" idi, kültürü, dili, toplumsal yapısı, sınıf ilişiklerinin Türkiye'den farklı olduğu kabul ediliyordu. Ancak ayrılığa kadar uygulamada farklı bir yaklaşım yoktu. Bölgeden gelen arkadaşlar, karşılaşılan sorunları getirip tartışıyordu ve bu tartışmaların en önemli muhataplarından birisi de Ali Demir'di. Seyfi Cengiz de gelip gidiyordu ve şikâyetleri oluyordu. PKK'dan ayrılan bir grubun bize katılmasının yarattığı sorunlar nedeniyle bir tartışma dönemi yaşandı. PKK'den ayrılan Kamer Özkan ve ekibi Kurtuluş'a katıldı; bu durum PKK ile bizim aramızda problem yaratmaya başladı. PKK bize katılan arkadaşların ellerindeki bir takım şeylerin geri iade edilmesini istiyordu. Bu nedenle bir tartışma gündeme geldi. En sonunda Seyfi "bu Merkez ile bu iş çözülmüyor" diyerek tavır aldı ve Ankara'ya gelip bana "Bunlara ne söylüyorsak karşı çıkıyorlar, hiçbir konuda yardımcı oldukları yok. Beni oradaki sorunlarla yalnız bırakıyorlar. Artık farklı düşünüyorum. İstanbul'da ve diğer bölgelerdeki arkadaşlarla görüşeceğim, kararımı vereceğim" dedi. Böyle olmaması gerektiğini söylememe rağmen o devam etti ve İstanbul'a gitti ve beni İstanbul'a çağırdı. Onun üzerine Ali ile görüştüm, Ali de "Git bakalım ne diyecek?" dedi. Gittim. Seyfi'nin yanında Hasan ve Hüseyin diye bizim oralı iki arkadaş vardı; onları bulmuş, onlarla da konuşmuş. Konuşmamız sırasında "Bunlar Kürdistan'a Kürdistan olarak bakmıyorlar, Kürdistan dört parça, başka bir

ülke..." diyerek kendi teorik görüşlerini anlattı. Ben de bu dönemde böyle bir hareket yaratmanın çok zor olduğunu, PKK ile yaşanan sorunu da bildiğim için PKK ile her yerde çatışmak zorunda kalınacağını ve bunun doğru olmayacağını söyledim. O da PKK ile belli ilişkileri olduğunu ve dolayısıyla güçlü bir şekilde siyasi arenaya çıkacağını ve sosyalist yönünün daha ön planda olacağını söyledi. Bölgedeki örgütlerin sosyalist yanının azlığından söz etti ve Kurtuluş'tan ayrılacağını söyledi. Ankara'ya geri döndüm, Seyfi bana ne söylediyse Ali'ye anlattım ve Seyfi'nin ayrılacağını söyledim. Doğrusu ne Ali'den ne Seyfi'den Merkez Komite'ye girme anlamında herhangi bir söz işitmedim.

Seyfi'nin Merkez Komite'de yer almak istediği söyleniyor çeşitli anlatımlarda...

Ali Demir Kürt olmasına rağmen Ankara merkezli çalışıyordu, Kürdistan'da o hareketi yönetecek olan Seyfi'ydi. Dolayısıyla İsmet Abi, Seyfi'nin Kürdistan bölgesini temsil etmesini istemiş olabilir ama Seyfi'den böyle bir hikâye işitmedim. Seyfi, pratik uygulamalardan, yeterince kadro ve başka tür desteklerin olmamasından, aynı zamanda Kürdistan'la ilgili Kurtuluş hareketinin geleceğe dair onun beklediği bir açılım göstermemesinden rahatsızdı.

Tekoşin ayrılığı olduktan sonra, hem Ankara'da hem de Dersim bölgesinde bazı arkadaşlar Seyfi'den yana tavır aldı. Ancak ondan sonra Ali ve Mahir Kürdistan bölgesine gitti. O zamana kadar ne Ali ne Mahir ya da merkezi düzeyde herhangi bir arkadaşımızın Kürdistan'a gittiklerini ben bilmiyorum doğrusu. Kürdistan'da kim varsa o arkadaşımız oradaki ilişkileri götürmeye çalışıyordu. Tekoşin ayrılığı olduktan sonra arkadaşlarımız oralara gitmeye başladı. Kızıltepe kolaydı zaten, Kızıltepe Ali'den yana tavır aldı. Dersim bölgesinde bazı arkadaşlar Seyfi'den yana tavır aldılar. PKK'dan gelen arkadaşlar da Seyfi ile birlikte hareket edince Tekoşin örgütlenmesi ortaya çıktı ve ondan sonra Tekoşin olarak faaliyet sürdürmeye başladı. Ben de Kürdistan'a gitmeye başladım.

Kurtuluş'un Kürdistan sömürge tespiti var ve aynı zamanda "ortak örgütlenme mi ayrı örgütlenme mi" gibi bir tartışma da sürdürülüyor. Tekoşin ayrılığında etkili olan şey ne idi?

Eğer seksiyon örgütlenmesi türünden bir örgütlenme yaratılmış olsaydı ve içinde Ali de olmuş olsaydı Seyfi'nin bütün huzursuzluğuna rağmen

ayrılacağı konusunda çok emin değilim. Çünkü öyle olsa zaten bizimle tartışma ihtiyacı duymazdı. Sadece beni çağırmadı, o dönemde kim varsa tanıdığı, hepsini çağırdı ve tek tek konuştu.

Kürdistan'da, Halkın Kurtuluşu'nu yani THKO'yu saymazsak, Partizan ve Kaypakkaya'dan kalanları da saymazsak geri kalan hareketlerin hepsi, "Burası ayrı bir ülke" diyerek ayrı örgütlenmeden yanaydı. Ulusal soruna ilişkin Kurtuluş'un çok önemli tezleri olmasına ve ortak örgütlenmeyi savunmasına rağmen, Kürt solu içindeki grupların Kurtuluş'a bakışı hep ayrı idi: Kurtuluş "Türk solu"dur. Bu niteleme bölgedeki örgütlenme ve gelişme için büyük bir engeldi. Devrimcilerle aramıza bir duvar örüyordu. Zaten biz oraya gittikten sonra yaptığımız tartışmalarda da Kurtuluş'u "en akıllı Türk solu" diye nitelendiriyorlardı; dolayısıyla "en tehlikeli Türk solu"ydu. "Farklı bir bakışı var, seksiyon örgütlenmesini savunuyor, bölgede örgütlenebilir" diyerek doğrudan hedef gösteriyorlardı. Her yerde böyle şeylerle karşılaşıyorduk. Çünkü Halkın Kurtuluşu sömürge demiyor, başka bir şey söylemiyor, Türkiye'deki hareketin bir parçası olarak faaliyet sürdürüyor. Aynı şekilde Partizan, "Türk ve Kürt halklarının ortak kurtuluşu" demesine rağmen, seksiyon ya da bağımsız örgütlenmeyi savunmuyordu.

Bölgedeki Kürt siyasetlerinin kafasında "Burası ayrı bir ülke, bağımsız örgütlenmek gerekir" düşüncesi vardı ve ayrı örgütlenmeyi, mutlaklaştırıyorlardı; PKK da böyle düşünüyor ve öyle örgütlenmeye çalışıyordu. Sonradan KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları) , KDP'nin etkisiyle hareket etti. Bir tek Kava biraz farklıydı. Seyfi'nin de bu tür şeylerden etkilenmemesi mümkün değildi. Koşullar ayrı örgütlenmenin doğru olduğunu savunan yeni bir grubun doğmasını getirdi. Ortak örgütlenmeyi savunan bir grubun, bundan vazgeçip ayrı örgütlenme doğrudur diyerek ayrılması, Kurtuluş için büyük bir kayıp oldu. Bu ayrılıkla sadece insan kaybedilmedi aynı zamanda ortak örgütlenme teziyle bölgede gelişme şansı da azaldı ve kendi hareketlerinde ideolojik veya politik sıkıntıları olan devrimcilerin alternatif olarak görecekleri bir harekete tereddütle yaklaşmalarını doğurmuş oldu.

Bölgede olduğumuz sürede ben diğer grupların bizim toplantı ve seminerlerimize katıldığını hiç hatırlamıyorum. Tek tük katılma olabilir ama Ankara'da yapılan tartışmalar gibi olarını hatırlamıyorum. Bir kaç kez Tuncelİ'de yapılan ve özellikle sosyal emperyalizm tezini kabul eden grupların katıldığı tartışmaları hatırlıyorum. Bir defasında Tekoşin ayrılığından sonra, bi-

zim Tunceli'de yaptığımız toplantıya Tekoşin'den yana olanlar katılmış ve bizimle tartışmıştı.

Bölgede olan diğer grupların yaptıkları tartışmalar hakkında bilgim yok. Hemen hemen her grup gazete veya dergi çıkarıyor ve siyasi faaliyetlerini esas olarak bunlar üstünde yürütüyordu. Gazeteleri olmayan gruplar ise ağırlıklı olarak el yazmaları üzerinden yapıyorlardı tartışmaları. Yayın hayatı konusunda Özgürlük yolu ve Rızgari oldukça faaldi ve Kürtçe, Türkçe olarak yayın yapıyorlardı.

PKK'nın da esas olarak Kürt tarihini anlatan seminerlerini duymuştum, Mesela Ankara'da Öcalan tarafından verilen Kürt tarihi konulu seminer için yeri Kurtuluş ayarlamıştı.

Seksiyonun ilk adımları

Seksiyon tartışması daha net bir çerçeveye ne zaman oturtuldu?

Tekoşin ayrılığı olmasaydı, seksiyonla ilgili belirlenmiş bir görüşün olması biraz daha zaman alabilirdi diye düşünüyorum. Ulusal soruna ilişkin Kurtuluş'ta iki yazı çıkmıştı. Biri Ali Demir'in diğeri de Seyfi Cengiz'in yazısıydı. Seyfi'nin yazısı daha çok TKP ile polemik içeriyordu. Tekoşin ayrılığı olmasaydı Kürdistan'ın ekonomik yapısına ilişkin yazı Kurtuluş'ta çıkacaktı.
Tekoşin ayrılığı ile birlikte arkadaşlar Kürdistan'a gidip gelmeye başlayınca, Kürdistan gerçeğini gördüler ve farkına vardılar ki orası ayrı bir ülke, oradaki insanlar başka siyasi projelerle örgütleniyorlar. Bundan etkilendiler. Ben üye yapıldığımda seksiyon gündemde yoktu. Ne zaman ki Tekoşin ayrılığı oldu, ondan sonra seksiyon konusu konuşulmaya başlandı. Kurtuluş'ta ilk parti yazısını sanırım Mahir Sayın yazmıştı ve o yazıda proletaryanın merkezi partisi ve seksiyon örgütlenmesi anlatılıyordu. Bu konu esas olarak o zaman gündeme geldi ve tartışılmaya başladı. Sonra Ankara'da Mahir'le seksiyon üzerine konuşurken benden parti konusunda seminer hazırlamamı istedi. İlk önce Mahir anlattı, ben de Mahir'in notlarından, önerilerinden ve Lenin'in bu konudaki görüşlerinden de yararlanarak hazırlandım, Ankara'da her gittiğim yerde ve daha sonrasında Kürdistan'a giderek seksiyon meselesini anlatmaya başladım. Bu seminerlerde esas olarak Lenin'in ulusal sorun üzerine tezlerine dayanarak, ayrı örgütlenmeyi mutlaklaştırmanın doğru olmadığını, bunun siyasi koşullara bağlı olduğunu, Polonya örneğini vererek anlatıyor ve hangi milliyetten olursa olsun proletaryanın sıkı ve ayrılmaz birliğini savun-

mamız gerektiğini savunuyorduk Seksiyon konusunda ise Ermeni Ligası'nın kuruluşunu, bölgede özerkliği olan seksiyon tarzı örgütlenmesini ve onun kendini Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP) bir kolu olarak gören anlayışını vurguluyorduk.

1978'e gelindiğinde, çevrendeki kadınlarla ilişkin nasıldı?

Ankara'daki demokratik platform içerisinde yer alan Ankara Demokratik Kadın Derneği'ni (ADKD) Armağan'la Emine, Sanatçılar Birliği derneğini de Sabahnur, temsil ediyordu. Bizim arkadaşların buluşma yeri İMO lokaliydi; İMO'ya gidiyorsun hep birlikte oturuyor, konuşuyor, tartışıyorsun, sorunları paylaşıyorsun, vb. Kadınlı erkekli herkes orada oturuyor ve bu arada da üniversitedeki arkadaşlar arasında duygusal ilişkisi olan varsa en azından biliniyordu. Sabahnur Siyasal'da okutmandı, Sanatçılar Birliği'nin de başkanıydı. Ben zaten hep TMMOB'daydım, ilişkimiz o platform toplantılarında başladı. Sabahnur'a arkadaşlık teklif edeceğim diye Ali'ye haber yolladım. İMO çok göz önünde olan bir yerdi. Herkes birbirini biliyordu ve mutlaka Ali'nin kulağına gidiyordu, bir de Ali'nin kadın arkadaşlarımızla muhabbeti çok iyiydi. Ali daha önce başka arkadaşlarda kalıyordu, sonra bizim evde kalmaya başlamıştı. Bütün bilgiler onda toplanıyor, ben de bundan hoşlanmıyordum. Bize dair hayat olmalı diyordum. Sabahnur bazen bizim eve geliyor, bazen de kimsenin görmediği parklara gidip buluşuyorduk, daha rahat konuşalım diye. Benim çevremdeki arkadaşların hepsi evliydi, onların eşleriyle güzel bir arkadaşlık ilişkimiz vardı. Bir de İMO çevresindeki arkadaşlarla ilişkimiz vardı. Belki de o dönemde konumumu çok önemsediğim için, başka türlü ilişkilerim olmadı. Yani üye durumuna gelmişsin, seminerler veriyorsun, ona halel gelmemesi ve yanlış anlaşılmalara yol açmamak için Sabahnur dışında bir arkadaşla özel ilişkim olmadı.

TMMOB'daki işinden aldığın maaş yetiyor muydu?

Oradan aldığım maaştan pek bir şey kalmıyordu. TMMOB'un altında bir lokanta vardı, Türkiye'nin dört bir yanından gelen arkadaşlar genellikle orada yiyorlar, hesabı bana yazdırıyorlardı. Ben de orada yiyordum zaten.

1978'deki kampanya sürecinde ne tür faaliyetler oldu?

Bu kampanya örgütün bütün elemanlarını harekete geçiren bir şeye dönüştü. Her yerde toplantılar yapıldı, kampanyanın amaçları anlatıldı. So-

nuçta on üç yerde miting örgütlendi. Bu kampanya nedeniyle herkesi bir yerlere dağıttılar, bana Samsun'u verdiler. O arada da seminerler vermeye devam ediyorum. Samsun'a da gittim, orada önce Karadeniz Dev-Gençlilere bir seminer verdim. Samsun'da kadın örgütlenmesi vardı, kadın arkadaşlara seminer verdim. Ertesi gün Karadenizli arkadaşlar mitingi örgütlemek için çalışıyorlar, faşist saldırılara karşı tedbirler alıyorlar. Kampanya ve miting komitesinde Raif Gümüş, Necmettin Gökçe, Mustafa Demir, Murat Tıkıroğlu vardı. Mitingde benim konuşmamı istediler, kortej yürüyor, ben kamyonun üstünde mitingin hedefleri üzerinden konuşuyorum. Bir hafta falan Samsun'da kaldım, iyi bir miting oldu, diye düşünüyorum. Çevre illerden de arkadaşlar gelmişlerdi. En etkin olduğumuz yerlerden biriydi Samsun.

Sol içi şiddet: "Bu böyle olmaz, araya girelim"

Sol içi çatışmalar konusunda ne anlatabilirsin?

İlk çatışma Kaçar'ın ekibi ile Halkın Kurtuluşu arasında oldu. Daha önce söylemiştim, Kaçarlar o sırada bizim evde kalıyordu, kaçaklık hikâyesinden dolayı. Tabii var olan hiyerarşiden dolayı o dönem çok işlevsel olamadığımız için, çok fazla etkimiz ya da sözümüz olmadı. Bizim evde yapılan toplantıda savunanlar da oldu ama Doğan Fırtına şiddetle karşı çıktı bu çatışmaya. Başından itibaren o davranış biçimi bize de hep yanlış gelmişti. İlk Halkın Kurtuluşu ile bu iş başladı. Sonra değişik aralıklarla Dev-Yol'la çatışmalar oldu ve en sonunda Süleyman'ın vurulmasına kadar değişik evrelerle üç kez sürdü. Devrimci-Yol üniversitelerde büyük bir güç olduğu için bizimkiler okullara gidemez hale geldi.

Bu çatışmalar sizin çalıştığınız alanlara mesela TMMOB içerisine nasıl yansıyordu?

Başından itibaren THKP-C'den kalan unsurlar olduğumuz için daha sonra Dev-Yol'dan yana da olsalar da bir arkadaşlık ilişkimiz vardı. Bizim TMMOB'da olmamız zaman zaman arabuluculuk yapmamıza vesile oldu. O zaman başkan olan Teoman Öztürk, Dev Yol ve Kurtuluş arasında bağımsız duruyordu. Bir gün Teoman geldi "Bu böyle olmaz, araya girelim" dedi, iki kez görüşme toplantısı oldu. O toplantılardan birisine Kaçar ve Nasuh da katıldı. Tabii ikisi katılınca uzlaşma çıkmadı. Biz sadece görüşmeci taraflara haber ulaştırdık, toplantıya girmedik. Özel bir toplantı ol-

du. Bir toplantıya da sanıyorum Celal Polat ve bir arkadaş katılmıştı. Celal'in katıldığı toplantının aracılığını ben yapmamıştım. Bu çatışmayı odalara ve TÖB-Der içerisine yansıtmadık; çünkü TÖB-Der'de de bizim ittifakımız vardı. Ne öğretmen hareketi ne de mühendis hareketi içerisinde birbirimize yönelik böyle bir tavrımız olmadı. İkinci çatışma döneminde Ali bizim evde kalıyordu, İlhami de gelmişti ve biz evden birlikte çıktık. Karşımızda Devrimci Yolcuların evi vardı, bir problem çıkmadı. Dolayısıyla bizim aramızda öyle bir çatışma olmadı.

Ayrı örgütlenme mi, birlikte mi? Kürdistan'a yolculuk

Siz gitmeden önce bölgedeki durum nasıldı?

DDKO içerisinde örgütlenen insanlar, Kürt halkının varlığını, dört parçaya ayrıldığını dolayısıyla ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını içeren savunmaları, ilk defa 12 Mart mahkemelerinde gündeme getiriyor. Bu Kürdistan'da özellikle üniversitede okuyan gençler arasında oldukça etkili oluyor. 1974 de af çıktıktan ve siyasi tutuklular dışarı çıktıktan sonra İstanbul, Ankara ve muhtemelen onun yansıması olarak Diyarbakır'da DDKO kuruldu. Ancak daha tahliyeler olmadan cezaevinde Kürt yurt severleri arasında bir takım görüş ayrılıkları oluyor. Bunlardan bir tanesi de Rızgari'yi oluşturan ekip. Onlar biraz farklı düşünüyorlar. Kürdistan'ın parçalandığını ve ortak mücadeleyi onlar da kabul ediyor ama DDKO ve Özgürlük Yolu, SBKP çizgisine yakın olarak kendilerini konumlandırıyor ve onların politikalarına uygun politikalar üretiyor. Rızgari ise onlardan farklı olarak Kurtuluş ve Devrimci Yol gibi her iki çizgi arasında bir noktada duruyor. SBKP'ye sosyalist hareketin merkezi olarak bakmıyor ve revizyonist nitelemeleri var; SBKP'nin o noktaya gelmesine yönelik Stalin'i eleştiriyor. Düşünün ki bu eleştiriler, o dönemde ne Devrimci Yol'da ne Kurtuluş'ta vardı. Hatta Türk siyasetlerinin hiçbirinde yok. Diğer bir artı özelliği, anti-kapitalist ilkesinin olması çünkü diğer siyasi kendilerini anti-sömürgeci, anti-feodal diye tanımlarken Rızgari ekibinde anti-kapitalist ilke de var. Dolayısıyla sınıf meselesine bakışta diğer Kürt gruplarından ayrılıyorlar. Bu gruplar bölgede kendilerini ifade etmeye başladıktan sonra DDKO, Özgürlük Yolu ve Rızgari örgütlenmeleri de gündeme geliyor. Bu arada da Ankara'da da DDKO ile PKK arasında silahlı

mücadele konusunda farklılık oluşuyor; dolayısıyla Öcalan bunlardan ayrılarak Kürdistan'ın güney bölgesine gidiyor. PKK kurtuluşun silahlı mücadele ile olacağını söylerken diğer gruplar, her ne kadar teorik olarak silahlı mücadeleyi kabul etseler de hazırlık konusunda PKK'den farklı bir tutum alıyor. Bölgeye biz gittiğimiz sırada, ağırlıklı olarak Diyarbakır merkezinde Özgürlük Yolu, DDKO ve Rızgari var. Van, Ağrı, Bingöl civarında DDKO ve Özgürlük Yolu ağırlıklı. Antep, Urfa bölgelerinde de PKK ağırlığı var. Bir de Türkiye Kürdistan'ında KDP var ama çok bilinmiyor.

Kürdistan'a gitmen nasıl oldu?

O dönemde birinci öncelik Kurtuluş olarak her yerde var olmamızdı. Diğer illerden farklı olarak bölgeye bir ülke, o ülkeye özgü ayrı bir perspektif, ayrı bir örgütlenme olmalı diye bakıldığını düşünmüyorum. Hatta o nedenle Tekoşin ayrılığı için konuşulan gerekçelerin de çok haklı olduğunu düşünüyorum. Çünkü o dönemde oralardaki insanlar kendi kendilerine örgütlendiler. Kurtuluş merkezine bağlı olmayan bir şekilde gelişti oradaki örgütlenme. O süreç içerisinde, Tekoşin ayrılığına kadar, oraya ilişkin herhangi bir şeyin merkezi olarak yapıldığını ve tartışıldığını düşünmüyorum. Kurtuluş'un sömürge tespiti olmasına rağmen, ayrı bir ülke olarak görülüp Kürdistan'a özgü farklı bir örgütlenme düşünelim tartışması yapıldığını, ben hatırlamıyorum. Bu iş zorlama ile oldu çünkü arkadaşlar sürekli gelip talepte bulundular. Ama nedense bizimkilerin her şeyi kontrol altına alma ya da güvenmeme anlayışı mı vardı bilemiyorum, merkezden bu taleplere yönelik herhangi bir girişim olmadı; orada ne yapılmışsa yereldeki arkadaşlarımızın çabasıyla oldu. Kurtuluş bölgeye sadece yayın yolladı, onlar da okuyup tartıştılar, oradaki faaliyet ne kadarsa o kadarını yerine getirdiler. Özel olarak birilerinin oraya gidip o arkadaşları örgütlemesi gibi asli bir çalışma olmadı.

Tekoşin ayrılığından sonra ayrılığın olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla Ali Demir ve Mahir ilk defa Kürdistan'a gitti. Bölgedeki arkadaşlarla toplantılar yaptılar. Mesela Ali Demir Kızıltepeliydi, o bölgeyi iyi bilen arkadaşlardan biri olmasına rağmen, Tekoşin ayrılığı öncesi gezip dolaştığını hatırlamıyorum. Ben bölgeye gidip gelmeye başladıktan sonra "Neden bu bölgeye geç gittik?" diye sorduğumda İlhami'nin "Ya, biz Ali'ye sen de git, gez diye söyledik" diye bir şey söylediğini hatırlıyorum. Çünkü ben gidip geliyor, oralardaki durumları aktarıyordum Ali'ye; İlhami de MYK sekreteri olduğu için aynı zamanda seksiyonun da üyesiydi.

Seksiyon için bana ve Burhan'a görev verdiler. Bana ilişkin proje şuydu: Ben oraya gidip dolaşacağım, sonra yerleşeceğim dolayısıyla Diyarbakır'da merkezi olarak çalışma şansımız olacak, ondan sonra belki başkaları da gelecek. Seksiyon oluştuktan sonra ben ve Burhan bölgeye gitmeye başladık.

Tekoşin ayrılığından sonra Kürdistan'ı dolaşmaya başladık. Daha önce kurulmuş olan dernek, Seyfilerin elinde kaldığından Dersim'de yeni bir dernek kurulmuştu, o dernekte toplantı yaptık. Hem Tekoşin ayrılığı hem de seksiyon üzerine konuşmalar yaptık. Tekoşin'le birlikte tavır alan arkadaşlar da o toplantıya geldi. "Ortak örgütlenme mi ayrı örgütlenme mi?" diye tartışma yapıyoruz. O tartışma sırasında Hasan Barzani diye bir arkadaşımız kalkıp "Ben bir Kürt evladının çocuğu olarak..." diye söze başlayınca Tufan hemen müdahale etti, "Bunlar Cumhuriyet çocuğu mu bunlar da Kürt evladının çocuğu" diye.

Burhan ve ben ajitasyon propaganda organından alındık, seksiyon örgütlenmesi için görevlendirildik. 1979 Mayıs'ında TMMOB'dan ayrılarak tümüyle Kürdistan'a gittim ve işin gerçeği "görev" diye baktım; çünkü oraya gittikten sonra gerçeklerle çok daha yüz yüze gelmiştim. Oradaki Kürt hareketlerinin durumunu gördüğümde yıllarca Türkiye'de faaliyet sürdüren birinin oradaki Kürt sorununu bütünlüklü olarak anlayabilmesinin hakikaten güç bir şey olduğunu gördüm. 12 Mart'tan önce orada Kürt hareketi gelişmiş, örgütlenmişler, 1974'ten sonra çeşitli örgütler ortaya çıkmış. Dolaşmaya başladık ve her yerde seksiyon örgütlenmesi, ortak örgütlenme konusunda seminerler verdik. Kızıltepe, Diyarbakır, Antep'e gittik ama Tufan bir yerden sonra galiba geri döndü. Ankara Tıp'ta okuyan Adnan diye bir arkadaşımız o sırada Diyarbakır'a yerleşmişti. Onun benim gelmem için özel bir talebi olmuş. Diyarbakır'a gittiğimizde bizim bir derneğimiz yoktu, toplantımızı Ala Rızgari'nin derneğinde yaptık. Bize böyle bir olanak sağladılar. Diyarbakır şehir merkezinde o dönemde ağırlıklı olarak DDKD ve Özgürlük Yolu vardı. Sadece öğrenciler arasında biz varız. O sırada Adnan tıpta okuyor, iktisatta ve birkaç okulda daha Kurtuluşçular var. Kızıltepe'de Ali ile birlikte geçmişten gelen arkadaşlar var. Antep'te Hüseyin ve Ali Tütüncüler'in çevresinde bir grup arkadaşımız var. Adıyaman'da ve Varto'da arkadaşlarımız var, başka yerlerde tek tük arkadaşlarımız var ama örgütlenmiş değiller. Oraya gittiğimizde hakikaten çok geç kaldığımızın farkına vardım. Öyle kitleselleşmiş ki diğer hareketler, her birinin devasa güçleri var. PKK şehir merkezlerinde falan yok ama PKK'nın etkin olduğu bölgeler var. Bir tek Antep'te sendikacı-

lıkla birlikte Ali Tütüncüler'in yarattığı ilişkiler var, oradaki ODTÜ'den arkadaşlarımız var, bir de Dersim bölgesi var. Varto çok lokal.

Biz gidiş gelişleri bu sefer artırmaya başladık. Bir ay falan kalıyor, gidip dolaşıyordum. Dönüp rapor veriyor, talepleri iletiyordum. İki üç gün sonra tekrar bölgeye dönüyordum. Trafik böyle başladı. Ben diyelim ki Antep, Diyarbakır'a gidiyorsam, Burhan Varto, Ağrı gibi bölgelere gitmeye başladı. Oradaki arkadaşları örgütlemeye çalışıyoruz. Seksiyon olarak görev aldıktan sonra "Ne yapmalıyız, nasıl bir faaliyet yürütmeliyiz?" diye oradaki arkadaşlarla toplantılar yapıyor, komiteler oluşturmaya çalışıyorduk.

Biz kendimizi sömürge tespiti ve dolayısıyla seksiyon örgütlenmesini yapmaya çalışan bir hareket olarak görürken oraya gittiğimizde, "Türk solundan bir grup geldi" diye karşılanıyorduk. Algı buydu. Hatta tehlikeli buluyorlardı bizi.

Kürdistan'daki arkadaşlarımızın en büyük taleplerinden biri kadro isteğiydi. Kürt olan arkadaşları alıp oralara götüremedik. Antep'e gönderdiğimiz bir arkadaşımız, kaçaktı, bir tanesi de mahallede çalışmış bir arkadaşımızdı. Oradaki örgütlenmeye fiili olarak önderlik yapacak, oraya güç katacak arkadaşları götüremedik hiçbir zaman. Ajitasyon yönü güçlü olduğu için Tufan da düşünülüyordu bölge için ama Diyarbakır'daki çalışmayı bir süre sonra bıraktı Tufan. Oradaki çalışmaya adapte olamadı. Sahada çalışmanın ayrı bir zorluğu vardı çünkü.

Sosyalizm üzerine ne tür tartışmalar yapıldığı hakkında da az çok bilgim vardı. Çünkü Türkiye sol hareketi içinde yapılan tartışmalar hakkında bilgimiz ve ilgimiz vardı. Okuyarak, tartışarak, tartışmalara katılarak gündemde olan her sorun hakkında bilgi ediniyorduk; ayrıca eğitim çalışmaları yapıyorduk ama Kürt meselesinde durum farklıydı. O tarihi, kültürü bilebilmek hakikaten oradaki siyasi faaliyetlerde, propaganda çalışmalarında, örgütlenmede çok gerekliydi. Bir de gittiğin her yerde sadece Türkiye sol hareketinde yapılan tartışmalara aşina insanlarla karşılaşmıyorsun ki. Gittiğin yerlerde Kürt siyasetinin politik ve ideolojik olarak bombardımanına uğramış ve kendisi o bilince sahip çıkmış arkadaşlarla da karşılaşıyorsun. Onlara bir şeyler anlatman gerekiyor, benim bu konudaki bilgim sınırlı, Burhan'ın da sınırlı olduğunu düşünüyorum. Çünkü biz Dev-Gençliydik, arkasından THKP-C arkasından Kurtuluş hareketi içerisinde yer aldık ve ben, hiçbir zaman bir Kürt hareketi içerisinde bulunmadım. Tarihsel olarak böyle bir konumum olmadı. Biz bölgeye gittiğimizde hareketin Kürt siyasal hareketlerinden bazıları ile neden ortaklaşa davranamadığı konusunda kafamda hep soru işaret-

leri oldu. Bize en yakın hareket de Rızgari ve Ala Rızgari'ydi. Bir de onların bize yaklaşımları çok olumluydu.

Biz oraları gezmeye başladıktan sonra Dersim bölgesi hariç olmak üzere geri kalan yerlerde kaybettiğimizi gördüm. Hiçbir kırsal alanda ilişkimiz yoktu. Diyarbakır, Van, Ağrı gibi yerlerde cılız ilişkilerimiz vardı. İşçi sınıfının yoğun olduğu Antep'te vardık ama bizim dışımızda da gruplar vardı. Tabloya baktığımda çok geri planda kaldığımızı gördüm. Diğerleri çok yol almış, biz çok geriden başlıyorduk. Bir de Türk solu damgası ile oraya gidiyorduk, bir de böyle bir şey vardı.

Kürdistan'a özgü bir yayın organımız yoktu. Herkesin doğrudan doğruya o bölgeye hitap eden yayın organları vardı. Ancak kampanya ve benzeri bir takım faaliyetlerde bir takım bildirileri Kürtçe yayınladık. O bölgenin sorunlarını dile getirebilecek ve eli kalem tutan arkadaşımız da çok yoktu. Özgürlük Yolu'nun ciddi bir sosyalizm potansiyeli vardı; TİP'ten gelen bir geleneği sürdürüyorlar, çok ciddi kadroları var. DDKO dediğin zaman ayrı şey. DDKD'nin de TKP geleneği ile ilişkileri vardı. O zamana kadar bizim çok konuşmadığımız ancak oraya gittiğimizde gördüğümüz KDP ve KUK var. Birdenbire biz bütün bu gerçeklerle karşı karşıya kaldık. Urfa'dan başlayarak, köylülük içinde ciddi bir şekilde örgütlenmiş olan KUK'la karşılaştık. PKK ile Antep ve Urfa bölgesinde karşılaştık. Ben PKK'nın işçi sınıfı içerisindeki çalışmalarını Antep'te öğrendim. Sendika yönetimlerinde PKK'ya sempati duyan arkadaşlar vardı. Bütün bu dezavantajların yanı sıra dil bilmemek gibi de bir dezavantajımız vardı. Kürtçe, Zazaca bilmiyoruz dolayısıyla kitle çalışması yapma şansımız yok. Kırsal alanda çalışamıyoruz ancak şehir merkezlerinde memurlar ve öğrenciler içerisinde çalışabiliyoruz.

Bölgeye gittikten sonra neler yaptınız?

Burhan bölgede dolaşmaya devam edecek ben yerleşecektim. 12 Eylül'den birkaç ay önce evi Antep'e taşımaya karar verdik. Antep Diyarbakır'a göre daha büyük bir bölge, orada barınmam daha kolay ama Diyarbakır'a da gidip geleceğim. Sabahnur da bunu görev olarak kabul etti, o da Antep'e gelmeyi kabul etti. Ona da haksızlık yapmış olduk.

Tam da çalışmalarımızı daha örgütlü yürüteceğimiz bir dönemde, PKK ve KUK arasında çatışma başladı ve Diyarbakır, Urfa, Kızıltepe, Mardin civarında bütün bölgeyi etkileyecek boyutlara ulaştı. İster istemez bizim insanlarımız da o çatışmadan etkileniyordu. Rahat çalışma yapma, toplantı yapma

imkânları bazı yerlerde olanaksız hale geldi. Çünkü bu bölgelerde PKK ve KUK'un ciddi örgütlenmeleri vardı, kırsal kesimde iki grubun çatışmaları kazalara da sıçramış, köylüler PKK ve KUK olarak bölünmüştü. Bu durum bizim faaliyet alanımızı daraltmıştı. O çatışma, ciddi bir şekilde sadece bize değil herkese zarar verdi.

O zaman Kızıltepe'de bir komite oluşturulmuştu, Hasan Sekizkardeş de yetkili arkadaşlarımızdan birisiydi. Hasan Sekizkardeş'le birlikte görüşme yerine gitmek için yola çıktık. Önce bizi bir yere götürdüler, orada görüşme olmadı. İkinci hafta görüşme yerini ayarladıklarını bildirdiler. Yine Hasan'la birlikte bu sefer Nusaybin'e gittik. Nusaybin'de köylü bir rehber, bir arabayla bizi aldı bir köye götürdü ve o köyden bir traktörle dağa çıktık. Dağda Süryanilerden kalma bir kilise vardı. Kemal Pir, Mehmet Can Yüce gerillalarıyla birlikte o kilisedeydiler. Orada bir görüşme yaptık, Kemal Pir en yetkililerinden biriydi. Hem çatışma hem de Türkiye ve Ortadoğu üzerine genel bir konuşma yaptık. Kemal Pir "Siz onlarla görüşün, biz bu çatışmayı durdurmaktan yanayız" dedi. Diyarbakır'a döndük, Adil'le birlikte KUK'un yetkili insanlarıyla görüştük. Sonuçta her iki taraf da bu çatışmanın durdurulmasından yana olduklarını söyledi. Her iki tarafı da meşgul eden ve aynı zamanda gerileten bir durum vardı ortada. Onun üzerine her iki tarafa, ortak bir bildiri yayınlanmasını, Kurtuluş-PKK-KUK imzalı bildirinin Kürdistan'da dağıtılmasını önerdim. Yaptığım görüşmelerle ilgili Ankara'daki arkadaşlarla görüştüm, Ali'ye durumu anlattık, her iki tarafın çatışmadan yana olmadığını söyledik, önerimizi de söyledim. Ali de onaylayınca bildiriye ilişkin bir taslak hazırlandı. Ankara'da PKK'nın sorumlusu olan Çetin Güngör'le görüştüm, Çetin de bildirinin taslağına onay verdi. Bundan sonraki süreci Ali götürdü ama o bildiri yayınladı ve etkisi oldu. Bizim trafik başladıktan sonra çatışma olmadı ve her iki taraf da görüşmelerin sonucuna uygun davrandı. Bizim arabuluculuk yapmamız bir bakıma iyi oldu. Bu aynı zamanda o dönemde Kurtuluş'a itibar da sağladı. Kemal Pir ile görüşmemden sonra ben Ankara'ya ve başka yerlere gitmiştim. Kemal Pir ve Mehmet Can Yüce bir trafik kazası sonrası yakalanıyorlar; 12 Eylül geldiğinde Diyarbakır zindanlarındaydılar.

Kemal Pir'i o görüşmemizden sonra görmedim ama daha sonra Mehmet Can Yüce'ye Çanakkale Cezaevi'nde rastladım. Hemen oturup anılarımızı tazeledik.

Seksiyon çalışmalarında Merkez'le ilişkiniz nasıldı?

Ciddi bir Merkez Komite gibi çalışılmadı. Burhan'la biz Ankara'da gezici ekip olduğumuz için ben geldiğimde Burhan gitmiş oluyordu veya ben gittiğimde Burhan gelmiş oluyordu. Sadece PKK-KUK çatışması belki Merkez'e gitmiştir. Merkez'in de önceleri bu işten çok fazla haberi olduğunu düşünmüyorum ama Merkez Komite'ye bir rapor sunulmuştur. Ali'ye gidip "Şunu yapalım" dediğimizde eğer onun elinde olan bir şeyse bizi destekliyordu. Ama kadro götürmek konusunda Ali'nin de elinden gelen çok fazla bir şey olmadığını gördüm.

Bölgedeki olanakları gördüğümde anladım ki biz orayı değerlendiremiyormuşuz. Kürdistan'ın olanaklarını yeteri kadar değerlendiremediğimizi düşünüyorum. Kürt hareketleri çok iyi değerlendirdi. Bir kere yoğun bir şekilde Suriye ile ilişkileri vardı. Rahatlıkla gidip gelebiliyorlardı, öyle ilişkiler yaratmışlardı. Bizim de yaratmamız gerekiyordu çünkü biz Kızıltepe'deyiz. Çok rahatlıkla o bölgede her türlü ilişkiyi yaratma potansiyele sahiptik. Bunu sadece bizim değil aynı zamanda Ali'nin ya da Merkez'den başka arkadaşların da görmesi gerekiyordu. Oradaki olanaklarla ilişkilenebilseydi belki de her zaman o bölgeden Filistin'le ilişki kurma şansımız olabilirdi. Orası kendine has özellikleri olan bir bölge, orada yaşayan halkın Suriye ve Irak'ta kendi akrabaları ile yakın ilişkileri var ve birbirleri ile bu ilişkileri yıllardır sürdürüyorlardı. Bölgedeki siyasi hareketler, o bölgenin bütün potansiyelini, olanaklarını bizden daha iyi görmüş ve değerlendirmişlerdi. Sonradan düşündüğümde, iki hareketin birliğini savunan bir hareket olarak, o potansiyeli nasıl daha güçlü hale getirebiliriz, neler yapabiliriz noktasında büyük fotoğrafa doğru bakılmadığını, doğru değerlendirilmediğini düşünüyorum.

Mesela PKK Merkez Komitesi bir kongre yapıyor, o kongrede PKK'nın faaliyetlerini rahat yapamaz hale geldiğini görüp bir takım adamları dışarı çıkarma kararı alınıyor. Özellikle Şahin Dönmez'in Elazığ'da yakalanmasından, Bucaklarla çatışmalarından dolayı, devletin bunların üstüne gitmesi üzerine sıkışıyorlar ve kongrede en başta Öcalan olmak üzere merkez komitenin bir kısmını dışarı çıkarma kararı alıyorlar. O kararı aldıktan sonra iki yüze yakın insanı çıkardıklarını söylüyorlar

Kemal Pir'le görüşme yapmaya gittiğimde, PKK'nın silahlı bir güç yaratmaya çalıştığını, örgütlenme tarzını bunun üzerine kurduğunu gördüm. Sohbetlerimizde gördük ki hangi yörede hangi mağara, hangi kilise var biliyorlar. Önceden bu araştırmaları yapmışlar. PKK'nın silahlı mücadele

anlayışı ile çalışma yaptığı aşikârdı Özgürlük Yolu da, DDKD de, Rızgari ve Ala Rızgari de ağırlıklı olarak şehirlerde örgütlü idi ve esasen gençlik hareketi, öğretmen hareketi içinde etkindi.

Ali Demir'in Kürdistanî olarak çok fazla düşünmediğini düşünüyorum. Ali Demir, Ankara'da değil de bölgede olsaydı gelişmeleri görme şansına sahip olabilirdi, çünkü buna vakıf bir arkadaştı. Hem de geleceğe yönelik neler yapılabileceğini bizden daha iyi fark edebilirdi. Bizim hareketin Kürdistan'da büyüme şansı, diğer Kürt hareketleri ile yapılacak ittifaklarla mümkün olabilirdi. Böyle bir şansı Merkez Komitemiz hiç düşünmedi. Belki de seksiyonumuz var o düşünsün diye düşünmüş olabilir.

Merkez Komite İstanbul'a gittikten sonra ağırlıklı olarak iki önemli konuyu tartışıyor: Anti-faşit mücadele ile mi işçi sınıfına gitmek, doğrudan mı işçi sınıfına gitmek. Çoğunluklu görüş bu mücadelenin anti-faşist mücadele ile birlikte yürütülmesine karar veriyor ve buna uygun olarak örgütlenmeye ağırlık veriyor. Mesela o tartışma içerisinde Kürdistan yok. Eğer seksiyonda o bölgeden arkadaşlar, bölgeyi düşünebilen, o bölgenin tarihini bilen, geçmiş siyasal hareketleri yaşamış ve bilen o deneyime sahip insanlardan oluşsaydı durum daha farklı olurdu; bu anlamda seksiyonda görevlendirilen arkadaşların iyi bir seçim olmadığını düşünüyorum. Kürdistanî düşünmek apayrı bir şey; oranın sorunlarını bilmek, oranın mücadele perspektifine sahip insanlarla ilişkilenebilmek önemliydi. Örneğin Öcalan, Şeyh Sait'in ilk çıktığı köye gidiyor, o köyde ilişki yaratmaya çalışıyor. Mesela bir gün Ali Demir geldi, Öcalan'ın seminer vermek istediğini söyledi. Ben de o sırada TMMOB'de görevliyim. Bir mekân sağladık seminer için. Öcalan Ankara'da o dönemdeki bütün ekibiyle geldi, kürsüye çıktı, bir hocanın ders vermesi gibi, Asurlardan başlayarak Demirci Kava'yı da içeren Kürdistan tarihini anlattı. Sadece Kürdistan tarihini anlattı. Kendi kadrolarında Kürt tarih bilinci oluşturuyordu. Kemal Pir Kürtçe bilmediği için bazı yerlerde tersleniyormuş, bu nedenle onu geri çekip yerine Kürtçe bilenleri gönderiyorlar. Aynı şey bizim için de geçerli. Kürt tarihi bilincini oluşturmak bile başlı başına bir olaydı, biz o zaman bunun o kadar ayırdında değildik.

Tekoşin ayrılığından sonra çok geç kalmış olarak bölgeye gittik. Dersim'de Seyfi Cengiz ve etrafındaki arkadaşlar olmasa, Kızıltepe'de Ali Demir olmasa, Antep'te Hüseyin Ayaz olmasa, Varto'da Kamer Hoca olmasa, bizim Kürdistan'daki varlığımız konuşulamaz. Bazı yerlerde tek tek insanlarımız var ama siyasi faaliyet anlamında herhangi bir şeyden söz edilemez

Biz oraya gittiğimizde diğer örgütlerin yapısını, örgütlenme biçimini, ilişki biçimlerini en azından kişi olarak çok iyi tahlil ettiğimizi söyleyemem. Dolayısıyla kendi gözlemlerimize dayalı herhangi bir analiz yoktu. Sadece arkadaşlarımızın aktarımları vardı.

Biz oraya gidip de var olan durumu öğrenmeye çalıştığımızda, bize yakınlık gösteren örgüt Ala Rızgari oldu. Çünkü Irak'ta KDP ile KYB arasında ciddi bir çatışma oluyor ve hatta KYB'den birileri Türkiye'ye geliyor, Türkiye'deki örgütlerden kendilerine destek istiyor. Kürt örgütlerinden de destek istiyor, Rızgari içerisinde tepe yönetiminden bir grup, KDP'nin haklı olduğunu diğerleri de KYB'yi savunuyor. Rızgari, Ala Rızgari ayrımının nedenlerinden bir tanesi de bu. Biz oraya gittiğimizde Ala Rızgari bize yardım etti, bir iki toplantımızı onların derneklerinde yaptık Diyarbakır'da. Özgürlük Yolu, DDKO ile çok fazla ilişkimiz olmadı. PKK ile ilişki kurmamızın imkânı yoktu. Çünkü Kızıltepe'de bir grup PKK'lı bize geçmiş, o nedenle küçük bir sürtüşmemiz olmuştu; dolayısıyla ortak mücadele anlamında çok fazla ilişkimiz olmadı. Herkes faaliyetini kendi başına yürütüyordu. Bu arada Özgürlük Yolu ile DDKO, TÖB-Der gibi örgütlerde ortak çalışma yürütüyorlardı ama diğer grupların bu anlamda ortak hareketi yoktu.

Tekoşin ayrılığından sonra, yeniden orayı toparlamak gerekir diye o bölgeye gittiğimizde daha iyi örgütlenebilecek üç tane alan çıktı bize. Dersim, Antep ve Kızıltepe. Dersim'de komiteleşme oldu ve o çalışmayı o arkadaşlar yürütmeye başladı.

Antep bölgesinde Hüseyin Ayaz ve Ali Tütüncüler vardı. Ali Tütüncüler tekstil işçileri içerisinde örgütlenme bakımından ağırlığı olan, tanınan, yerel bir arkadaşımızdı. Onun aracılığıyla hem işçiler içerisinde hem de Hüseyin'in çevresindeki gençler içerisinde örgütlenme şansımız oldu. Kazım Hoca diye bir öğretmen arkadaşımız vardı. Basın İş Sendikası'ndan Mehmet, bir de Gözlük Mehmet ve Yalçın vardı. Bu arkadaşlar aracılığıyla Antep'te bir komiteleşme imkânı ortaya çıktı. ODTÜ'de de iki arkadaşımız vardı, onlar da orada çalışma başlatmıştı. Eskiden beri yapılan gazetenin dağıtılması ve o gazeteye bağlı olarak propaganda çalışmalarının yanında, Antep'te yavaş yavaş daha örgütlü hale gelmeye başladık. Genel İş, İplik İş'te falan Ali'nin çevresinde ilişkiler oluşmuştu. Ankara'dan Suat ve Elif, Muğla'dan Mustafa gelip çalışmalara dahil oldu ve örgütlenmemiz güç kazandı. 12 Eylül'den kısa bir süre önce işçi çalışmalarımız için Orhan arkadaşımız gelmişti. Dolayısıyla

hem gençlik hem de işçi sınıfı içerisinde, Antep'te daha örgütlü olmaya başladık. Antep'te her alanda siyasi çalışma yapmaya başlamıştık. İplik İş'te PKK çok etkiliydi, temsilcilikleri filan almıştı. Orada işçi sınıfı içerisinde çalışıyorlardı.

Kızıltepe'de daha örgütlü bir çalışmamız vardı. Kızıltepe'de esas olarak Ali Demir'in çevresinde başlayan bir hareketlilik vardı. Orada Kurtuluşçu Arap devrimcilerle Kurtuluşçu Kürt devrimciler arasında zaman zaman sorunların yaşanması gibi bir handikapla karşılaştık. Ali Demir'le paylaştığımızda komitedekileri değiştirmek ve genç arkadaşları komiteye almak gibi bir düşünce ortaya çıktı. İbrahim Turgut ve Selahattin gibi genç arkadaşların olduğu bir yapılanma gerçekleştirildi. Oluşturulan komitede hem Arap hem Kürt arkadaşlarımız vardı. İlişkiler genişledikçe aradaki sorunlar su yüzüne çıkmaya başladı. Kızıltepe'deki sosyal doku da değişime uğramaktaydı. Kürtler köylerden ve başka yerlerden kasabaya gelmeye başladıkça, ister istemez daha bir çoğunluk oluşturuyorlardı. Daha ziyade ticari faaliyetleri Arap kökenli insanlar yürütürken Kürtlerin ilçede çoğalmasıyla birlikte ekonomik problemlerden kaynaklanan sorunlar çıkmaya başlamıştı.

Kızıltepe, bizim faaliyetlerimizin ilk başladığı yerdi Dersim'le birlikte. Kızıltepe'de güç olmak Mardin bölgesi ve hatta Diyarbakır'da etkili olmak anlamına geliyordu. Tabii belli bir yere kadar gelişmemiz sürdü, ondan sonra durdu. Mesela bizde Kürtçe yazı dilini bilen arkadaş yoktu. Bildirileri filan bizden olmayan, bağımsız gibi duran bir arkadaşa yazdırıyorduk. Kürtçe bilen arkadaşlar oradaydı ve bizim özellikle Kürtçe bildiri ve gazeteye basılacak yazılar, Kızıltepe'de bulunan bir arkadaşımızın yardımı ile yazılıyor, bu tür ihtiyaçlarımızı oradan karşılıyorduk. Yazılan bildiri orada Kürtçeye çevriliyor, Ankara'ya geliyor ve öyle basılıyordu.

Diyarbakır'da komite ya da benzeri bir örgütlenmemiz yoktu. Arkadaşların fiili çabalarıyla yürüyordu her şey. Sonradan Kürdistan'ın merkezi olduğu için Diyarbakır'ı nasıl güçlendirebiliriz diye tartışmalar oldu, sonunda da bazı arkadaşlarımızın Diyarbakır'a gönderilmesi gündeme geldi. Dışarıdan gelen arkadaşlar çok yararlı olamadı. Hem Kürdistan'daki yaşam koşulları hem politik faaliyetin kapsamı, niteliği çok farklıydı. Bunun üzerine bölgeden arkadaşların Diyarbakır'a getirilmesi daha uygun görüldü, Kamer Hoca'ya Sur'da bir ev tutmuştuk. Yine Ankara'dan Kenan geldi. Orada da komiteleşme çalışmaları, 12 Eylül'den sonra başladı. Daha önceden düşünülüyordu ama bir türlü olmamıştı.

Bu çalışmaların dışında seksiyonun faaliyetlerine gelirsek, Diyarbakır bize Antep kadar imkân vermez diye Antep'e yerleşme, orayı merkez yapma ve işleri oradan yürütme kararı verildi. Ben bölgeye gidiyordum, bir ay, iki ay Antep, Diyarbakır, Mardin, Kızıltepe'yi dolaşıyordum. Burhan da esas olarak Kars, Tatvan, Varto, Bitlis, Ağrı'yı dolaşıyordu. Sonra bir araya geliyor, bölgedeki duruma ilişkin Ali ile konuşuyorduk. Bu her zaman seksiyon toplantısı biçiminde olmadı. Bazen ben geldiğimde Burhan olmuyor ya da tersi oluyordu. Zaman zaman organ faaliyeti gibi toplantılarımız oluyordu ama Merkez'i temsilen İlhami ve Ali'yle benim ve Burhan'ın katıldığı ancak birkaç toplantımız olmuştur. Düzenli bir organ faaliyetimiz olmadı desem daha doğru olur. Ancak fiili olarak Burhan'la birlikte organ olarak çalışıyorduk.
Ankara'da yıllarca sürdürdüğümüz ve alıştığımız politik faaliyet içerisinden alınıp bölgeye gönderilmenin bize çok keyif verdiğini söyleyemem. En büyük sorunum dil bilmemekti. Bir de ben Dersim'de büyüdüm ama Dersim ayrı bir yer, Kürdistan ayrı. Çünkü Dersim'deki Alevi ortam ve kültürü, yaşam biçimi batıdaki yaşam biçimine çok daha yakın; hatta daha ileride. Kürdistan'a gittiğimde şaşırdığımı söylemeliyim. Feodal kültür ve geleneklerin oldukça yoğun yaşadığı bir ortama gelmiştik.

Gittiğimizde Kürdistanlı arkadaşlarımızın evlerinde kalıyorduk. Oralar toz toprak bir de hava sıcak, akşam eve gidene kadar çamur gibi oluyorsun. Eve gittiğinde yüzünü yıkaman gerekir, gittiğin evdeki kadınlardan biri gelir bir leğen ve ibrik getirir, döker daha sonra da çoraplarını alır götürür, yıkar. Çok şaşırmıştım buna ve asla çorabımı onlara yıkatmadım. Yataklar damlara kurulur, en güzel yer ve yataklar erkeklere verilir. Fakat bütün bunlara rağmen oradaki arkadaşların gerçekten çok fazla desteğe ihtiyaçları vardı. Ben bundan etkilendim açıkçası. Ama daha önce de söylediğim gibi bizim gibi insanların değil, o bölgeyi ve dilini bilen insanların yani Ali Demir gibi arkadaşların bölgede olması gerekiyordu. Tamam, benim ya da Burhan'ın örgütlenme konusunda becerisi var, Kurtuluş'u kabul etmiş insanlara propaganda yapabiliriz, eğitim çalışması yapabiliriz ama Kürdistan bölgesinde bir merkez gibi faaliyet gösterebilmek için Ali Demir gibi üç, beş tane arkadaşımızın olması gerekirdi.

Bir de ben o bölgeye gittiğimde Sabahnur'la evli olduğum için o da benimle birlikte gelmek zorunda kaldı. Ankara'da yürüttüğü faaliyet ve ilişkilerden onu koparmış ve atıl bir noktaya çekmiş olduk.

Bölgeye gidip gelişinizde Merkez'le yaptığınız görüşmelerde seksiyona geri dönüşler nasıl oluyordu? Mesela talepler karşılanabiliyor muydu?

Bizim en büyük ihtiyacımız orada çalışabilecek kadrolardı. Para pul o kadar önemli değildi. İşin ilginci Kürdistanlı olup Ankara ve İstanbul'da okuyan arkadaşlarımızdan da herhangi bir destek göremedik. Biz kadro ihtiyacımızı Ali aracılığıyla Merkez'e iletiyorduk. Sadece Ankara'dan kadro sağlayabildik. Tufan'ı, Ankara mahalle çalışmasında yer alan Suat'ı, Antalya'dan Mustafa diye bir arkadaşı daha sonra da Orhan Piriştine'yi alabildik ama taleplerimizi karşılayacak bir gelişme olmadı. Merkez Komite'nin politikasıyla Kürdistan'ın ihtiyaçları arasında her zaman aynı doğrusal çakışma olmadı. Ortak örgütlenme mantık olarak doğruydu çünkü bu ülkede kurtuluşu ancak iki hareketin birleşmesi sağlayabilirdi. Ama ille de Kurtuluş'u bölgede örgütleme mantığında bana göre eksik taraflar vardı.

Bizim zayıflığımız sadece bize özgü bir şey değildi. Türk solundaki diğer gruplar da zayıftı. Devrimci Yol Dersim, Elazığ, Malatya'da var, diğer taraflarda yok. Halkın Kurtuluşu'nun örgütlü olduğu yer Dersim bölgesi, diğer yerlerde Dersim'deki kadar etkisi yok. Kaypakkaya'nın geçmişte faaliyet yürüttüğü Elbistan, Malatya, Dersim bölgelerinde ise takipçisi olan siyasi hareketlerin en yoğun olduğu yer Dersim bölgesi. Aynı şekilde onlardan ayrılan Halkın Birliği Elbistan'da etkin. "Kürdistan" denilen bölgede Türk soluna dair herhangi bir şey yoktu. Oralara giden bir tek Kurtuluş oldu. Tekoşin ayrılığı da bizim gelişmemizi etkileyen bir kırılma yarattı. Kürt hareketleri de dört parçada birden nasıl örgütlenebileceği konusunda çok net değildi, onların da açık ve net bir politikaları yoktu.

Antep ve Diyarbakır'da komiteler oluşturulduktan sonra merkezi bir ilişki sürdürmeye başladık. Diğer yerlerde dolaşıp kendi çevremizle politik tartışmalar yapıyordum. Kürdistan'da hemen hemen gitmediğim yer kalmadı. Evlerde ya da dernek varsa derneklerde toplantılar yapıyor ve kendi politikalarımıza ilişkin tartışıyorduk. Mesela Malatya'da bir evde toplandık ama daha geniş bir toplantı için Sultansuyu denen yerde piknik yaptık arkadaşlarla. Daha kalıcı örgütlenmeler yaratabilmek için gittiğimiz yere dair bilgiler alıyorduk, ne yapılabilir diye de konuşuyorduk. Eğitim, propagandanın yanı sıra örgütlenmeye yönelik de faaliyet yürütüyorduk.

Adana, Antep ve Urfa faşistlerin de çok örgütlenmeye çalıştığı bölgeydi. Mesela faşistlerin tetikçileri geliyor oradaki yerel önderlere yönelik eylemler yapıyor sonra da kaybolup gidiyorlardı. Urfa'da yurtsever, demokrat insanları öldürdüler. Antep'te bizden Ali Tütüncüleri, ayrıca liseden bir arkadaşı-

mızı öldürdüler, ODTÜ'den iki arkadaşımızı yaraladılar. Yani ciddi bir şekilde Antep'e ağırlık verdiler. Çünkü Antep kilit bir yerdi. Ticaret ve sanayi merkeziydi, işçi sınıfı vardı ve gelişme potansiyeli diğer yerlere göre en yüksek yerlerden biriydi. O günkü koşullarda en çok göç alan yerlerden biri olan Antep, ticari olarak en büyük ildi. Bir sürü okul da vardı. Antep'teki örgütlenmemiz Türkiye'deki örgütlenmeye benzer bir şekilde gelişti. Oradaki örgütlenmemizde Ali Tütüncü'nün yönetiminde sınıf içerisinde çalışan arkadaşlarımız vardı. Öğretmen arkadaşlarımız vardı ve aynı zamanda gençlik içerisinde çalışan arkadaşlarımız vardı. Bir taraftan da anti-faşist mücadele yürütmek gerekiyordu yapılan saldırılardan dolayı. Bizim Antep'te sonradan ciddi bir şekilde hedef haline gelmemiz, anti-faşist mücadele nedeniyle oldu. Onun için Antep'i diğer bölgelerden ayırıyorum.

Seksiyon faaliyeti sürdürürken günlük yaşamınızı nasıl sürdürüyordunuz?

Aslında daha önceden de oralara gidip geldiğim için Mustafa Kurukafa olarak biliniyordum ama madem gizli bir örgütlenme yaratacağız gerekçesiyle sahte isimle ev tuttuk. Oturduğum evi de kimse bilmiyordu, Antep'te orta sınıfın yaşadığı bir yerde ev tutmuştum. Orada toplanan aidatlarla yaşamımızı sürdürmeye çalışıyorduk. Ekstra para falan gelmiyordu. Eğer ihtiyaç olursa Ankara'ya gidip geldiğimde para alıyordum. Bir memur ailesi nasıl yaşıyorsa biz de öyle yaşıyorduk. Mümkün olduğu kadar oranın kültürüne uymaya çalışıyorduk. Komşuya pazarlamacı olduğumu söylemiştik. 12 Eylül'den 6 ay önce filan yerleşmiştik Antep'e.

Merkez Komite'nin geri çekilme politikası

Darbenin olacağı tespitleri yapılıyordu, siz yürüttüğünüz faaliyette darbenin olmasına yönelik tedbirler almış mıydınız? 12 Eylül geldiğinde neredeydin?

Bizim arkadaşlarımız kaçak duruma düşünce Antep'te ne yapabiliriz diye düşünmeye başladık. Bu konuda özellikle Adil'in yardımları oldu. "Kaçakçılar var, Suriye'ye giriş çıkışlar çok kolay, bu olanaklardan biz de yararlanabilir miyiz?" diye kendi aramızda sohbetlerimiz oldu. Kızıltepe'ye toplantı yapmaya gitmiştim, 11 Eylül akşamı toplantı yapıyorduk. Orada kim varsa herkes toplantıdaydı. O arada evdeki televizyon açıktı. Erbakan

Konya'da miting yapmış, bu hepimizin dikkatini çekmişti. Kızıltepe'nin girişinde bir arkadaşın evinde kaldım o gece. Damda yatıyoruz. Sabah beşte, "Cemseler Kızıltepe'ye doğru geliyor" diye anonslar yapılıyordu. Alayın yeri Kızıltepe ile Mardin arasındaydı. Arkadaşı uyandırdım, "Diğer arkadaşlara da haber verelim Kızıltepe'den çıkalım" dedim. Biz darbe gelecek farkındayız ama diğer siyasetlerin umurunda bile değil. Arkadaşları toparladık ama asker her tarafı sarmış, sağa sola gitmek de kolay değil; sekiz on kişi olduk, önce bir dere yatağından sürünerek Kızıltepe'nin dışında bir dağa çıktık. Oradan yürüyerek tütün yetiştirilen ve Hors bölgesi denen yere geldik ama hiçbirimizin bir hazırlığı yok. Gerilla mücadelesi vermeye yönelik hazırlığımız yok. Biz daha çok yakalanmamaya çalışıyoruz. Birlikte olduğumuz arkadaşlar bölgede bilinen insanlar, açığa çıkmaları halinde hepsi gözaltına alınacaklar. Dağda kalırken aşağıdaki köylerden bize günde bir kez kumanya getiriyorlardı. Asker gelirken bize haber veriyorlar, biz de saklanıyorduk. Kızıltepe kontrol altına alındı, çevre köylere de baskınlar başladı. Baktık oralarda barınamayacağız, ikişer ikişer ayrılalım herkes kalabileceği bir alan seçsin dedik. Adil yanına birini aldı gitti. Hasan Sekizkardeş aldı bir kişiyi gitti. Benim üstümde hem kendi kimliğim hem de sahte kimlik var. Ben de Diyarbakır'a gitmeye karar verdim. Bana bir araba ayarladılar. Yol ayrımına kadar Adillerle birlikte yürüdüm, onlar devam ettiler. Araba geldi, yollardaki çevirmelerde sahte kimliği gösteriyordum. Diyarbakır'a kadar gittik. Gelişmelerin ne yönde olduğunu bilemiyordum, bu nedenle değerlendirme şansım da yoktu. Diyarbakır'dan Antep'e geçtim, oradan da Ankara'ya geldik ve arkadaşlarla konuştuk. Bize geri çekilmeyi anlattılar. Bunu nasıl yapalım diye tartışırken oradaki olanaklarımızı yeniden aktardım Ali Demir'e, arkadaşları öbür tarafa geçirebileceğimizi söyledim. Onu araştırmak üzere tekrar bölgeye geri döndüm. Arkadaşlarımızın isimlerini tespit ettik. Filistin'le ilişkimiz var, bu arkadaşları göndereceğiz ama nasıl gönderelim. Ali bana 4 rakamlı bir telefon numarası verdi, "Bu ellerinde bulunsun, oraya gittiklerinde arasınlar, arkadaşlar onları bulur" dedi. Antep'ten ve Kızıltepe'den sekiz kişiyi geçirdik.

Merkez Komite'nin geri çekilme ve koruma politikası çok dar bir alanı kapsıyordu, onun için de çok bilgiye ulaşamadım. Bana kalsa birçok arkadaşı öbür tarafa geçirirdim. Çünkü olanakları anlatıyor, henüz yeteri kadar kontrol etmediklerini söylüyordum. Baktım olacak gibi değil, bekle gör politikası yürütüyorlar, bunun üzerine ben biraz da inisiyatif kullanarak sekiz arkada-

şımızı geçirdim. Sadece biz değil, diğer siyasetler de aynı yolu kullanıyorlardı. İyi ki o arkadaşlarımızı geçirdik çünkü sonradan Antep'te büyük bir operasyon yedik, o operasyonla bu arkadaşlarımız cezaevine gireceklerdi.

Yavaş yavaş 12 Eylül koşullarına alışmaya başladık. Herkes bulunduğu yerlerde ev tutuyor, mümkün olduğu kadar kendimizi ve var olanı korumaya çalışıyorduk. Antep'te yediğimiz operasyonda kitle ilişkilerimizden biri, yakalattığı tabancayı nereden aldığını söylüyor; derken zincirleme olarak komitedeki arkadaşlar yakalandı. Antep'li bir arkadaşımız bize operasyon başlatıldığı haberini vermişti, ben de Suat'a haber vermek için onun evine gittim, komşusu "Sen niye geldin, polis Suat'la karısını aldı götürdü" dedi. Karakol kurulmuş olsaydı yakalanacaktım. Bana geleceğini anlayarak Sabahnur'a durumu anlattım, evdeki fotoğrafları ve dokümanları yok ettik ve dışarıya çıktığımızda bizim bölgeyi polis ve askerin tümüyle çevirmiş olduğunu gördük. Her tarafta polis ve asker olduğu için ana yola çıkamıyoruz, ara yollardan ilerlemeye başladık. Önce bir ere gittim "Eşim hamile, şu anda ağrıları var ne yapayım?" diye sordum. O da "Görevli astsubaya sor" dedi. Astsubaya gittim adam hiçbir yere gidemeyeceğimi söyledi. Tekrar o ere gittim, astsubayın izin verdiğini söyledim. Biz o şekilde oradan çıktık. Benim eskiden beri tanıdığım bir mühendis arkadaşın evinde kaldık. O gün de orada bir vefat olmuş. Cenaze eviydi. Oraya da geldiler, kimliklerimize baktılar, cenaze evi olduğu için çok da fazla üstünde durmadılar.

Oradan gara gittik, trenle önce Ankara'ya gittik. O sırada Ankara'da operasyon olmuş, bazı arkadaşlar gözaltına alınmış. Kimseyi bulamadık. Sonra İstanbul'a geldik Ali'yi bulmak üzere. Bu arada hem Sabahnur'un Ankara'daki evine hem de bizim Tunceli'deki eve baskınlar yapılıyor. Antep'teki evde biz evlendiğimizde bir arkadaş bizim fotoğrafımızı çekmiş, büyütüp bize hediye etmişti. Biz her şeyi yok ettik ama onu duvarda unutmuşuz. Onu almışlar, 6. Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından aranmaya başlandığımda duvarlardaki aranan lar listesinde o resmim vardı. Kendi resmimi istasyonlarda filan görüyordum. Saçımı, bıyıklarımı kısaltarak tip değiştirdim.
İstanbul'a geldikten sonra "Geri çekilme kararına bağlı olarak seksiyondaki arkadaşlar İstanbul'a alınacak" dendi. Yazı Kurulu'ndan iki arkadaş yurt dışına gidecek, daha sonra Ali ve sekreter gidecek. Ben ne Burhan'ı ne de Ali'yi görebiliyorum. Bir süre sonra da seksiyonun lağvedilmiş olduğunu öğrendim. Bu kararın nasıl alındığını ve kimlerle birlikte alındığını bilmiyorum.

Merkez'deki arkadaşlar yurtdışına gitmiş, geçici bir merkez oluşturulmuş, İstanbul'da barınma şansı daha fazla diye bir takım arkadaşlar da İstanbul'a çağrılmış. Beni de İstanbul Komite'sinde çalışmaya başladım. Sonra beni Anadolu yakasına verdiler. İstanbul İl Komitesi'ne bağlı bir Anadolu Yakası Komitesi, bir de Avrupa Yakası Komitesi vardı. Ama öyle hazırlıksızdık ki barınabilecek ev bile yoktu. Bir süre teyzemde kaldım. O sırada en çok geri çekilme konusu tartışılıyordu. Teyzemden sonra Ankara'dan Nadirlerle Fatih'te birlikte kaldık bir süre. Daha sonra İstanbul Yayla tarafında bir ev tuttuk.

Komiteler, ihraçlar, hizipler, serzenişler, sitemler

Anadolu Komitesi'nde iken ne tür faaliyetler yürütülüyordu?

O dönemde geri çekilme kararı gereği "faaliyetsiz kalma, var olan kadroları korunma" gibi bir politika belirlendi. Yer değişikliği yapılarak insanlar bir yerlerde istihdam edildi. Mümkün olduğu kadar fabrikalara girilebiliyorsa girmelerini sağlamak, insanların kendi olanaklarını da kullanarak korumak gibi bir faaliyet içindeydik. Bu darbenin uzun vadeli ve kalıcı olacağı, sol hareketi yenilgiye uğratmak için bütün olanaklarını kullanacakları, toplumun yeniden dizayn edileceği tespiti yapıldı.

Var olan ilişkileri korumak asli işimiz oldu ama Türkiye'nin her tarafından insanlar İstanbul'a geliyor. Para yok, barındıracak yer yok, bir fabrikaya sokacak ilişki yok. Çünkü sadece biz değil sendikalar falan da darmadağın. Cunta her yere saldırıyor. Ne kadar önder işçi, mahalle ilişkisi varsa herkesi toparlıyorlar. Bu nedenle insanların gidebileceği yer de yok. İnsanlar çok çaresiz durumdaydı. Çaresizlikleri, çırpınışları, serzenişleri, sitemleri çok yakından biliyorum çünkü birçoğuyla konuşuyordum. Mesela bir arkadaşımız psikolojik olarak çok sıkıntıya girdi; gittim arkadaşla konuştum ve ailesine gönderilmesi gerektiğini söyledim. Çünkü bizim yapabileceğimiz bir şey yoktu. Böyle bir sürü problemle karşılaştık. Kime kızacaksın? Biz muhatap olduğumuz için herkes bize kızıyor, biz de neden bu süreç görülmedi ve tedbirler alınmadı diye kızıyorduk. Mesela bize bıraksalar birçoğunu sınırın ötesine geçirirdik. Çünkü bunu yapmıştık. Olanakları da aktarmıştım. İstanbul'a bir geldik ki her yerden buraya insanlar geliyor ve bir bakıma açıkta kalıyor. İlişkileri toparlamaya, bir yerlere yerleştirmeye çalışıyorsun ama kolay değil tabii.

Bu arada biz Doğan Tarkan'la diğer merkez üyeleri arasındaki problemin boyutunu tam olarak bilmiyorduk. İstanbul'daki İl Komitesi, Doğan yanlıları ve merkez çoğunluğu yanlıları olarak ikiye bölünmüş. Neredeyse aralarında yoldaşça ilişki kalmamış. O sırada Ümit, Fahri, Ufuk için de bir hizip çalışması yaptıkları iddiasıyla teşkilattan atılma kararı alınmış Merkez tarafından. Bu karar bize de geldi. Hatta gelen karar da "Özeleştiri yapsalar bile geri alınmayacak" ifadesi de geçiyordu. Bu kararı benim iletmemi istediler. Ben tartışmalar sırasında Kürdistan'da olduğum için benim anlatmamı daha uygun gördüler galiba. Ben bu kararı iletince onlar da bana süreci anlatarak, kendilerine haksızlık yapıldığını söyledi. Sonuçta ben tebliği onlara iletmiş oldum. Bunun devamı olarak Topal ve Bekir çevresindeki arkadaşlarla da ayrı problem yaşanmaya başladı. O arada da operasyonlar nedeniyle İl Komitesi'ne alınmıştım. Onlara da sarıyorum Mustafa Kahya iletti. Yani Merkez içindeki çatışma otomatik olarak buraya yansıdı ve burada da hemen Doğan yanlılarının tasfiyesine yönelik karar alındı. Bir de böyle bir problem oldu. Kadroları koruma, bir takım faaliyetler bu tartışmaların ışığında güme gitti ama buraya gelen bir sürü insan da "Bu ne biçim geriye çekilme" diye tartışıyor, haklı olarak geri çekilme kararına ilişkin eleştirilerini yöneltiyorlardı. Biz o günkü koşullarda ne anlatabiliyorsak onları anlatmaya çalışıyorduk; çünkü insanlarla Merkez muhatap değil, biz muhatabız.

Sözünü ettiğim arkadaşların tasfiyesinden sonra Merkez'den Türkiye'de olan arkadaşlarla dışarıda olan arkadaşlar arasında, geleceğe yönelik neler yapılabileceği konusunda aralarında ayrılık gündeme geliyor. Sadece ilişkileri korumakla bu iş yürümez, faaliyet de yapmak gerekir deniyor. Bir dergi çıkartılmasına karar veriliyor. O dergi etrafında yavaş yavaş faaliyetleri artırma planlanıyor. Bu kararlar İl Komitesi olarak bize iletildi. Dergiyi çıkartmak üzere dört kişi görevlendirildi. Bunlardan biri ben, Mustafa Orhan, Sezai bir de İrfan'ın çevresinden bulduğu bir arkadaş. Biz dört kişi Merkez'in aldığı kararı yerine getireceğiz. *Ekim* de bu kararla çıktı. O arada 1982 Anayasası'na karşı çıkan bildiriler dağıtıldı, kuşlamalar yapıldı.

Bu sefer de bu faaliyetlerin yürütülebilmesi için yurt dışındakiler Türkiye'ye çağırılıyor. "Bu faaliyetlerin altından kalkamazsınız, siz de operasyon yer, yakalanırsınız, önemli olan örgütü korumaktır" diye haber geliyor. "Türkiye solu cunta dönemlerinde tepe kadrolarıyla birlikte yakalanıyor, faaliyet yürütemez hale geliyor ve sonrasında parçalanmalar söz konusu oluyor. Örgütü koruyabilirsek parçalanmayı önleyebiliriz, örgütü korumak birincil

görevdir" diye bir mantık var. Kendi aralarındaki bu tartışmalar sonucunda Şaban'ın başını çektiği Merkez, "Aşağıdakiler gelmiyor, biz burada faaliyeti yürütelim" noktasına geldi. O arada birilerini aşağıya gönderiyorlar buradaki görüşleri oraya, oradakilerin görüşlerini de buraya aktarmak üzere. Ben bunu sonradan öğrendim.

1982'nin sonunda Doğan, Avrupa'dan aşağıya çağırılıyor, orada bir toplantı yapılıyor. İlhami ve Ali Türkiye'ye geldi. Merkez'in geri çekilme kararı ve örgütü koruma politikasının sonuçları burada birçok ilişkinin dağılmasına ve kadroların kaybolmasına, kendi aralarında çatlamaya neden oldu ve onun etkileri sonraki süreçte de devam etti. Bu süreçte moral bozucu bir sürü şeyle karşılaştım ama onları konuşmanın da bir anlamı yok.

Bu arada kadınlar, alınan karar gereğince sadece evli oldukları arkadaşlar ya da birileriyle birlikte kalıp ona legallik konumu kazandırmak için, tümüyle aktif faaliyetten çekildiler, atıl bırakıldılar. Bu konuda Sabahnur'un hakkını vermem gerekir, "Tarih önünde hesap vereceksiniz" diye biten bir yazı yazdı. Ben de bunu desteklediğimi söyleyerek ilettim. Kadın arkadaşlarımız müthiş bir hayal kırıklığına uğradı. Herkes bu konudaki eleştirilerini gündeme getiriyordu ama o kararın bir parçası olarak aktif faaliyetten çekildiler. Galiba elli bir üye vardı, bir tane kadın arkadaşımız üyeydi. Merkez, Merkez'e bağlı Ankara, İstanbul, Antalya, Samsun İl Komiteleri, Kürt Seksiyonu ve Merkez'e bağlı özel birimler var. Ama bunlar içerisinde bir tane resmi üye kadın arkadaşımız var. Geri kalan kadın arkadaşlarımız bulundukları yerlerde alt komitelerde faaliyet gösteriyor ama resmi üyelikleri yok. Dolayısıyla örgüt kendi üyelerini koruma mantığı ile karar alıyor. Bizim hareketimiz eril olma halini bu süreçte de devam ettirdi.

Ne zaman yakalandın?

1983'ün 15 Haziran'ında yakalandım. Anadolu yakasında olan iki arkadaş kendi başlarına bakkal soymaya kalkıyor. Bizim operasyon böyle başladı. Her ne kadar ayrılsak da Topallarla bizim dolaylı bir ilişkimiz vardı ve o ilişkiyi de ben sağlıyordum. Ali ile bu işi konuştuk bizim evde, çünkü Erdoğan'ın Topal'la ilişkisi vardı, bir operasyon yiyebileceklerini düşündük. Topal'ı uyarmak için gittim, Harbiye'de kurulan pusuya düştüm. Bizden önce Celal Polat ve Mustafa Yavuzların yakalandığı operasyon olmuştu, sonra biz, sonra 1984'te Seyfiler yakalandı, 1985'te Şabanlar yakalandı, en son Erdiller 1987'de yakalandı.

Operasyonlar, takipler, işkenceler, cezaevleri...

Şubede ne kadar kaldın? İşkence gördün mü?

Kırk beş gün İstanbul'da kaldım, sonra Antep'e götürüldüm, orada da otuz gün kaldım. Bilinen rutin tüm işkenceleri gördüm.

Kaç yıl cezaevinde kaldın?

Sekiz yıla yakın kaldım. Ben yakalandığımda kızım beş aylıktı. Benden önce Mustafa Koç'un çocuğu olmuştu. Bu dönemde çocuk yapmak doğru mu diye tartışmalar olmuştu. Ama çocukla birlikte yakalanmak kötü bir şeydi.

Biz önce Selimiye'ye geldik, oradan Sultanahmet'e götürdüler. Sultanahmet'e gittiğimizde cezaevi gruplar arasında bölüştürülmüştü. Bizimkilerin kaldığı bir koğuş vardı. Halkın Kurtuluşu, Devrimci Yol ve biz aynı blokta kalıyorduk. Yan tarafımızda MLSP, TİKKO vardı, Dev-Sol ayrı bir yerde kalıyordu. En altta da bağımsızların olduğu bir yer vardı. Sultanahmet ilk başlarda en iyi yerlerden biriydi. Elbise operasyonları başladıktan sonra hemen bize operasyon çektiler, bütün eşyalarımızı aldılar. Elbise giymeyince bizi Sağmalcılar Özel Tip'e götürdüler. Orada uzun süre tek kişilik hücrelerde kaldım. Kaldığım hücrenin altında Süleyman Sadık Öge, yan tarafımda Dev-Sol'dan ölüm orucunda ölen bir arkadaş vardı. Tek kişilik ve üç kişilik hücreler vardı. Önce C Blok'ta tek kişilik hücrelerde kaldım sonra beni oradan alıp Manisa Blok'a verdiler. Antep'te olan işlerden dolayı idamla yargılandım. O yüzden beni tek kişilik hücrelere verdiler. Ölüm orucuna dönüşen açlık grevleri o dönemde başladı. Daha önce üç günlük, beş günlük açlık grevleri yapılmıştı ama o dönemde açlık grevlerinin gücü azalmıştı. Ölüm orucu başladı. İstanbul'un değişik cezaevlerinde bulunan kim varsa onlar da Sağmalcılar'a getirildi, dolayısıyla artık herkes siyaset olarak bu işlere karar veriyordu. Biz, Halkın Kurtuluşu, Devrimci Yol, MLSP ölüm orucunu doğru bulmadıklarını söyledi, bir tek Dev-Sol ve TİKB ölüm orucuna girdi. Biz katılmadık ama destek verdik belli aralıklarla. Sonuçta o ölüm orucunda Dev-Sol'dan Elazığlı Abdullah, Ziya, Haydar, TİKB'den Fatih Öktülmüş öldü. Atmış beş gün sonra ölüm orucuna son verdiler. Bir buçuk yıl biz havalandırmaya çıkmadık.

Elbise giyerek çıkalım mı çıkmayalım mı tartışmalarında Dev-Sol ve TİKB dışındaki siyasetler elbise giyerek havalandırmaya çıkmayı kabul etti. Bunlardan biri de Kurtuluş'tu. Ondan sonra elbise kalktı. Elbise giymeme direnişlerinin etkisinin yanı sıra İnsan Hakları Derneği bu konuda sürekli mücadele ediyordu. Bir de yurt dışına çok yansıyordu. Aileler çok sahip çıkıyor, gazeteciler gelip gidiyor. Yani hem Türkiye'de yaratılan infial hem Avrupa kamuoyuna yansıması ve sonuçta bizim oradaki direnişimiz elbiseyi ortadan kaldırdı ondan sonra daha rahat bir ortam oldu.

Mahkemelere elbiseyle gitmedim, mahkemeye giderken çıkışta dayak atarak elbiseyi giydiriyor, seni mahkemeye götürüyorlar. Cemsede ellerimiz arkadan bağlı olmasına rağmen birbirimize yardım ederek elbiseyi yırtıyor ve mahkemeye öyle çıkıyorduk. Mahkeme bizi o halde görünce (fanila ve donla) salondan atıyordu. Dolayısıyla ben mahkemeye karşı savunma falan vermemiş oldum.

Ben esas olarak Antep'teki olaylar nedeniyle tek başına yargılanıyordum. Dolayısıyla hep tek götürüldüm mahkemeye. Önce 146'dan yargılandım, sonra 168'e düştü. Örgüt yöneticiliği ile birlikte bir de sahte kimlikten bir yıl ceza aldım. 1986'da karar kesinleşti ve Çanakkale'ye gönderildim.

Hapisten çıktığındaki duygularını anlatabilir misin?

Uzun süre inanamadım hapisten çıktığıma. Cezaevinden çıktığımda Ümraniye'de oturan annemlerin evinde kaldım. Dışarıya adapte olmak için sürekli vapura biniyordum. O bana dışarıda olduğum gerçeğini hatırlatıyordu. Karaköy ya da Eminönü'ne gidiyordum, oradan geri geliyordum. Çıkabileceğimi düşünmüyordum, kendimi buna hiç hazırlamamıştım. İnfaz Yasası tartışılmaya başladığı an, insanlar herhalde çıkabiliriz umuduna kapılmaya başlamıştı. Bu aslında kötü de oluyordu; çünkü o koşullara katlanabilmen için başka şeyler düşünmen lazım. Dışarıyı hayal edersen orada vakit geçmez.

Sonuç olarak, dışarıya adapte olduktan sonra ise dışarısını gerçekten "hayal edilebilecek bir yer" yapmak için uğraşmaya, bu doğrultudaki çabaların bir parçası olmaya devam etmekten başka yol yoktu tabii. Bu yolda yürümeye devam ediyoruz... ■

KURTULUŞ

sosyalist dergi

FAŞİST SALDIRILARI
ANCAK
SOSYALİSTLER
ENGELLEYEBİLİRLER

•

KÜRDİSTAN TARİHİ
ve
KÜRT ULUSAL HAREKETLERİ
ÜZERİNE
BİR YAKLAŞIM

•

PROGRAM, STRATEJİ
ve
ÖNÜMÜZDEKİ
DEVRİMCİ ADIM

EYLÜL
1978

27

ŞEHMUS TEKİN

Görüşenler: Nuran Gelişli, Mehmet Ali Orgun, Bülent Sürmen

Görüşme Tarihi: Şubat 2014

Anadilim Kürtçe, sokak dilim Arapça, komşu dilim Süryanice, yabancı dilim Türkçe

Kendini tanıtır mısın?

3 Mart 1959 Mardin doğumluyum. 17 kişilik bir ailede beşinci çocuk benim. Bir anneden 8, bir anneden yedi olmak üzere 15 kardeşiz. Ben birinci anneden beşinci numarayım; 8'i kız, yedisi erkek. İlkokulu Midyat'ta okudum babam memur olduğu için. Kürt anne babadan olmayım. Anadilim Kürtçe, sokak dilim Arapça, komşu dilim Süryanice, yabancı dilim Türkçe. Savur'daki komşularımız Süryani'ydi. Sokakta egemen dil Arapça olduğu için onlar da Arapça konuşuyordu. Kızıltepe'ye gidene kadar, Kürt olmama rağmen Kürtçeyi iyi bilmiyordum. Sokak dilinde Arapça egemen olduğu için Arapçayı daha iyi biliyordum. Türkçeyle okulda karşılaştım, Türkçeyi orada öğrendim.

İlkokula başladığında Türkçeyi öğrenirken neler yaşadın?

Kişisel olarak bir sorun yaşamam söz konusu değil çünkü hiç kimse bilmiyordu. Yani benim sorunum herkesin sorunuydu, Türkçe bilen yok ki

ben zorlanayım. Aralarında en iyi ben biliyordum. Neden? Bizim locamız vardı, her hafta sinemaya giderdik. Annem ve babam sinema hastasıydı. Aile locaları vardı eskiden, haftalık loca kiralamıştı babam. Biz her cumartesi o locaya giderdik, oradan kulağımız Türkçeye aşinaydı. O filmlerden bir şeyler öğrenmiştik. Türkçeyi bildiğimden dolayı hep sınıf başkanı olurdum. Filmlerden öğrendiğim Türkçe işime yaradı.

Ortaokulu bitirdiğimde babamın tayininden dolayı Savur'daydık ama orada lise olmadığından Kızıltepe'ye, yani ailemizin esas olarak olduğu yere yerleşmek zorunda kaldık. Biz asıl olarak Kızıltepeli değiliz, biz Omerî'yiz. Omeryan aşireti Mardin'in en büyük aşiretidir. Ailemizin büyük çoğunluğu köylerden Kızıltepe'ye yerleştiler, Kızıltepe'de çok büyük bir aileyiz.

Liseyi Kızıltepe'de okudum. Liseden mezun olurken Hareket beni ODTÜ'ye almak istedi, üniversite sınavında benim yerime bir eleman sokmuşlardı Ankara'da. ODTÜ'de, Dev Yol'la kapışmamızdan dolayı ağırlık olarak oraya girmemizi istiyorlardı. Benim yerime giren eleman yakalandı. Bir sonraki yıl Mardin Eğitim Enstitüsü'ne girdim. Mardin Eğitim'de çok kısa bir süre kaldıktan sonra Urfa'ya geçiş yaptım. Kaydımızı Mardin Eğitim'den Urfa Eğitim'e aldırdık. Amaç Urfa'daki anti-faşist mücadeleye katılmaktı. Mardin'den, Diyarbakır'dan birçok kaydırmalar olmuştu. Çünkü Urfa Eğitim Enstitüsü faşistlerin elindeydi. Bütün siyasetler oraya ağırlık veriyordu, başta PKK olmak üzere. Biz ilk gün Adnan Güllüoğlu ile beraber gittik. Adnan Urfalı olduğu için bizi İbrahim diye biriyle tanıştırmıştı, onun akrabasıydı İbrahim Kava'cıydı. Urfa'yı bilmiyorduk, kendi evini gösterdi evine gittik. Orada ailesiyle tanıştık. Eğitim'e yakındı zaten, bir şey olursa evi kullanabilirsiniz dedi. Sabahçılar ve öğlenciler diye iki grup vardı. Biz sabahçıydık, öğlenci arkadaşlar silahlı olarak bizi okula götürüp geri geliyorlardı. Biz çıkınca o silahları biz devralıyorduk. Bu defa öğlencileri götürüp getirme anlamında paslaşma oluyordu.

Okula yeni başladıktan birkaç gün sonra, kimseyi de pek tanımıyoruz, Abide Parkı diye bir park vardı Urfa'nın girişinde, saat 16.30 civarı oraya gittik oturduk. Saat 17.00'de öğrenciler dağılıyor. Biz parkın içinde otururken dört kişi geldi bizim hemen yan tarafımıza oturdu... Tavla oynamaya başladılar ama görüntülerinden ve hareketlerinden sekter insanlar oldukları belliydi. Bir müddet sonra altı kişi daha geldi. 10 kişi oldular. Sonra bir iki kişi daha geldi, kalabalıklaşmaya başladılar. Saat 17.00'ye yaklaşmaya başladıkça bizim kitleyi koruyacak olan silahlı arkadaşlar da gelmeye başladı. Biz de se-

kiz kişi falan olduk. Yan taraftakilerle birbirimize bakıyoruz ama tanımıyoruz; kimdir, neyin nesidir bilmiyoruz. Tam o esnada İbrahim dediğim arkadaş gözüktü. Onun yanına gittim ve yan tarafımızda oturanların kim olduklarını sordum. Drej Ali ve ekibi olduğunu söyledi. O da Urfa Eğitim'de okuyordu o zaman. İbrahim, "Bunlar faşist. Burada toplandıklarına göre bir şey var" dedi. İbrahim'de de silah var, o karşılarına geçti pozisyon aldı, biz de iki iki dağıldık, etraflarını sardık. Elazığlı bir arkadaşı okulun Maraşlı Müdür Yardımcısı, PKK sempatizanı bir arkadaşımıza gönderdik, "Abide Parkı'nda bir durum var, çatışma çıkabilir, kitleyi geciktirin. Kesinlikle saat beşte kitle çıkmasın" diye. Bunların niyeti bizi vurmak değil, isteselerdi vururlardı, bunlar kitleyi tarayacaklar belli. O esnada bir arkadaş daha dışarıdan geldi, "Ya baksanıza, dışarıda elinde gazeteler olan birileri var" dedi. Bir baktık uzun namlulularla bizi sarmışlar. Yani müthiş bir hazırlık ve kitle katliamı yapmayı düşünüyorlar. Biz öyle yorumladık. O arkadaş gidiyor müdür yardımcısına söylüyor. Bütün bunlar çok kısa sürede oluyor tabii. Müdür yardımcısı Emniyet'i arıyor, bizim haberimiz olmadan. Biz oradayız. Beş dakika var, karar aldık iki iki çıkalım, kitleye doğru gidelim... Kitlenin önüne geçelim, biz silahlı olanlar öne gelelim, dedik. Tam beş dakika kalktık, onlar orada daha, hiç hareket yok... Bizi de vurmuyorlar, bir şey de söylemiyorlar, kitleyi bekliyorlar. En son arkadaşımız parkın içinden çıktı, polis ekibi geldi Abide Parkı'nı sardı. Onların hepsini yakaladı, biz kurtulduk. En son çıkan arkadaş elindeki tabancayı; orada askeriye vardı, askeriyenin içine attı. Kitle geldi, biz kitlenin içine girdik. Bizden hiç zayiat olmadı, onların hepsi yakalandı. "Bu sefer olmadı bir dahaki sefere tarayacağız" diye bağırmaya başladılar. Tesadüf de olsa bir kitleyi kurtarmış olduk. Ciddi anlamda bir katliam yapacaklardı orada. Çünkü Urfa onların elindeydi. Drej Ali ve ekibi yakalandıktan sonra onlar ciddi oranda zayıfladılar ve Urfa Eğitim düştü.

Urfa Eğitim'i bitirdim. Öğretmenliği bir sene iki ay falan yaptım, Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde. 78-79 Ecevit'in hızlı eğitim döneminde mezun oldum. Maraş'a gitmem gerektiğini söylediler... Maraş'a gittim, bir sene iki ay kaldım orada. Bu Maraş Katliamı'ndan hemen sonraydı, 78'in sonlarıydı.

Devrimci olmaya nasıl karar verdin? Niye Kurtuluş? Orada başka hareketler yok muydu?

Savur'da Cavit Kavak bizim komşumuzdu, (sonradan Anavatan Partisi'nden bakan oldu) Ankara'da, 1971'lerde aranan bir insandı Cavit Ka-

vak. Ortaokul yıllarımızda Dev-Genç diye biz onu bilirdik. Gidip geldiğinde Dev-Genç geldi diye onun yanına giderdik. Bir de parka falan giyiyordu, heybetli bir duruşu vardı, iri yarıydı, hakikaten dev gibi bir gençti. Mesela arananların arasında Deniz Gezmiş'in heybetli fotoğraflarını görüyorduk, Cavit'in de öyle bir duruşu vardı, onlara karşı bir sempatimiz vardı. Dev-Genç sempatisi oluştu bizde, daha ortaokul son sınıftayım o zaman. Mesela o mahallede Fevzi Karakaya, Zeyni Karakaya, İbrahim Demir, Adnan Karakaya ve Kavak ailesinden birçok arkadaş hepsi devrimci, aynı zamanda ilerleyen yıllarda Kurtuluşçu oldu. Bir de üç tane devrimci öğretmenimiz vardı, arada Köprübaşı diye bir yerde saz çalarlardı biz de giderdik yanlarına, dinlerdik devrimci marşları. Onlar bize iyi davranırlardı, biz onlardan da etkilendik. Kızıltepe'de liseye geldiğimde Halim Yıldırım (Bozo), İbrahim Akan'la tanıştım bu arkadaşlarda okulda sayılan ve sevilen insanlardı. Daha sonra İbrahim Akan'la ayrılmaz bir ikili olduk. Gençlik yıllarımızda yaşanan en önemli kırılma noktalarından bir tanesi 11 Aralık 1974 Viranşehir katliamıdır. Rojava (Batı) ile Bakur Kurdistan (Kuzey) arasında sırt hamallığı (kaçakçı) yapan 20 Kürt köylüsü yükleriyle beraber yakalandıktan sonra kurşuna dizilerek katledildiler. Bu olay bölgede Kürdistanlı tüm devrimci, demokrat, aydın, yurtseverlerde infial yarattı. Bu Kürdistan coğrafyasında yaşanan bir ilk değildi, 33 kurşun olayı halen hafızalarda, ancak tekrarlanmaması adına Kürdistanlılar ilk kez devletin gerçekleştirdiği katliamı bir araya gelerek katil devlet sloganıyla protesto edeceklerdi. Urfa, Mardin ve Diyarbakır mitingleriyle yükselmeye başlayan Kürdistan devrimci gençlik hareketi, Alpaslan Türkeş'in Diyarbakır ziyaretini protesto ederek ciddi bir serhıldanla (ayaklanma) Faşist Türkeş'i Diyarbakır'a sokmayarak doruk noktasına ulaştırmıştır. Kürdistan'ın her bölgesinden Diyarbakır'a toplanan protestocuların bu zaferinin Kürdistan gençliği üzerinde bıraktığı iz küçümsenmeyecek önemdedir. Bütün bu gelişmeler devrimci olmamda önemli bir etken.

O tarihlerde biz kendimize devrimci demeye başladık

Urfa, Mardin ve Diyarbakır mitingine kitlesel katılım sağladık. Kürdistanlı devrimcilerin Türkiye devrimcilerinden ilk defa ayrı olarak örgütlediği mitinglerdi bunlar. Öğrencilik yıllarımda o mitinglerin hepsine katıldım. Biz Kızıltepe'de Kültür Sosyal Dayanışma Derneği adı altında örgütleni-

yorduk. Ben öğrenciydim, derneğe üye değildim çünkü yaşım tutmuyordu ama hep o derneğe gidip gelirdik. Dernek yönetiminde iki eğilim vardı, bir Kürtçüler bir de devrimciler. Kürtçü dediğimiz daha sonra DDKD, Özgürlük Yolu, Rızgari, Ala Rizgari, KUK vs. PKK hareketini oluşturan unsurlar. Kendisine devrimci diyen kesim ise sanırım fire vermeden Kurtuluşçu oldu. Orada bir ayrı örgütlenmeyi bir de birlikte örgütlenmeyi savunanlar vardı. Biz birlikte örgütlenmeyi savunuyorduk, Kürtlerle Türkler bu işi birlikte kotarabilirler diye.

Diğer örgütlerin hepsi ayrı örgütlenmeyi savunuyordu ve aramızda bir çatışma vardı. 76 yılında kavga ettik. Örneğin, benim ilk kavgam faşistler tarafından katledilen Aynur Sertbudak yoldaş içindi. Aynur'un afişlerini getirtmiştik Ankara'dan, o afişleri asmıştık Kızıltepe'ye, "Türklerin burada afişi asılmaz" diye yırtmışlardı. Baktık bizim afişler yırtılmış, kimlerin yaptığını öğrendik, Bilal ile birlikte gittik okulu bastık. Orada bayağı bir hır gür oldu. O süreç öyle bir gelişti ki, bunlarla bizim bir arada olmamız artık mümkün değildi. 1976'da Kızıltepe Sosyal Dayanışma Derneği'nin yönetimini (ayrı örgütlenmeyi savunanlar) ele geçirdiler, bizim arkadaşlar dernekten ayrılmak zorunda kaldı. Ortaklaşa kurulan dernek elimizden uçtu gitti. O zaman da biz daha okuyoruz, liseyi bitirmemiştik. Kısa bir süre TÖB-DER'in bir odasını işgal etmiştik. İki ekip vardı bizde, bir gençlik, bir de memur ekibi. Memur ekibinde Hasan Sekizkardeş, Bilal, Rahim, Hıdır, Mehmet, Fuat hoca olduğu bir ekip vardı, öğrenci hareketi içerisinde de biz vardık. Kısa bir süre orada örgütlendik. Okulu bitirir bitirmez HALK-DER adı altında bir dernek kurduk. Başkanlığını ben yapıyordum. Halim Yıldırım, İbrahim Akan, Abdulrahman Demirkesen, Halit Aslan yönetim kurulunu oluşturduk. Dernekte esas olarak eğitim çalışmalarına ağırlık veriliyordu.

Kurtuluşçu nasıl olundu? Ali Demir Ankara'da kalıyordu o dönemler, Dev-Yol'la ayrılık nedenlerini anlatan "Yol Ayrımı" adlı o broşürü getirmişti. Belli bir tartışma sürecinden sonra oradakiler hiç fire vermeden Kurtuluşçu oldu. Ali Demir vardı, onunla dirsek temasımız vardı. Ali Demir mülayim olarak daha çok sevilen biriydi. Rakipler tarafından bile sevilen bir insandı, ikna kabiliyeti vardı. Ali Demir gelip bizi ikna edince biz de tamam dedik, Kurtuluşçuluğumuz böyle başladı. İlk Kurtuluşçu olanlardan biriyiz. Kurtuluş olduğunda biz Kurtuluşçuyduk. Daha sonra Ankara'nın müdavimi olduk, toplantılar, dergi, gazete vs için sürekli Ankara'ya gidip gelmeye başladık.

1978 yılında DEV-HALK-DER adıyla örgütlenmeye başladık. Dernek kuruluşunda Refik, Muammer, Selahattin, İbrahim(Turgut) gibi bizden sonra gelen ekip yönetimi devraldı. Proje olarak Kürdistan genelinde Dev-Halk-Der'ler adıyla yeni bir örgütlenmeye gidilecekti. Kızıltepe, Diyarbakır, Mardin ve Tunceli'de Dev-Halk-Der'ler kuruldu.

Örgütlü bir yapıdan söz etmek mümkün mü o bölgede?

Yerelde her birim kendi bağımsız örgütlenmesine sahipti, merkezi bir yapı yoktu. Ancak kendi aramızda belli bir ilişki ağı oluşturulmuştu. Kızıltepe'de ikili bir çalışma grubumuz vardı TÖB-DER, HALK-DER, memur ve gençlik olarak iki ayrı örgütlü yapımız vardı. Bildiri, afiş, yazılama gibi çalışmaları ortak yapardık. Bölgeye getirilecek halk ozanları veya tiyatro gibi etkinliklerin organizasyonlarında mutlaka ortak çalışma grubu oluşturulurdu. Köy komiteleri gibi örgütlenmelerde birlikte yer alınırdı. Seminer çalışmalarında da bu iki örgütlü yapı koordinasyon halindeydi, başlarda çok uyumlu bir örgütsel yapıya sahiptik. Mardin merkezde de memur ve öğrencilerden oluşan bir yapı vardı, daha sonralar Ankara'ya gidiş gelişlerde Gaziantep'ten gelen arkadaşlarla tanıştık aynı güzergah üzerinde olduğumuzdan onlarında dergi vs ihtiyaçlarını karşılamaya başladık. Belli bir süre sonra Ankara Tıp'tan Adnan Güllüoğlu Diyarbakır'a geldi. Adnan'ın gelişiyle Diyarbakır'da üniversitede okuyan 10-12 civarında Kızıltepelinin de dahil olduğu bir grup oluştu. Akabinde Diyarbakır-Dev-Halk-Der kuruldu, ilk başlarda dar bölge çalışması şeklinde örgütlendik ancak zamanla Kızıltepe, Mardin, Gaziantep, Tunceli, Varto, Iğdır, Savur, Hani gibi yerlerin katılımıyla bölgede ciddi bir güç oluştu. 1978 Ekim'inde "Faşizme, Hayat pahalılığına ve Sömürgeciliğe karşı mücadele kampanyası" çok güçlü bir şekilde yürütüldü, bu kampanya bizler açısından çok önemliydi, nihayetinde Kürdistan'ın her tarafından katılımın sağlandığı Kızıltepe'de bir mitingle noktalandı. 1700 ila 2000 kişiye yakın bir katılım sağlandı. Bu kampanyada bildiri, afiş hariç merkezden hiçbir destek alınmadı. Tamamen kendi imkanlarımızla sürdürdük kampanyayı. Bu kampanyanın bize kazandırdığı özgüvenle tertip komitesini Kurtuluşçuların oluşturduğu 1978 yılında Diyarbakır'da 1 Mayıs kutlamaları için müracaat ettik ve iznini aldık, ancak daha sonra valilik yasakladı. Kızıltepe, Mardin, Diyarbakır ve Gaziantep'le başlayan daha sonra

Tunceli, Varto, Hani, Savur, Iğdır gibi bazı birimlerin katılımıyla Kürdistan'da ciddi bir güç oluştu.

TÖB-DER, DEV-HALK DER tartışma ve eğitimler

O ilişki nasıl sağlanıyordu?

Belli aralıklarla Ankara'ya giderdik varsa dergi, gazete, bildiri vs. alır gelirdik. İlk dönemler toplantılar hep Ankara'da oluyordu, her seferinde başka arkadaşlar gidiyordu, ama toplantılar hep Ankara'da oluyordu. Ali demir dışında Ankara'dan bize kimse gelmiyordu. Bize gelmeler daha sonra oldu. Mahir Sayın Seyfi Cengiz'in ayrılığında geldi bizim oralara. Diyarbakır Dev-Halk-Der kurulduktan sonra toplantıları oraya kaydırmaya başladık ve zamanla Diyarbakır merkez konumuna geldi.

Ankara'dan seminer için filan gelen oluyor muydu?

Hayır, olmuyordu.

Gazete okuyor muydunuz?

Cumhuriyet gazetesi okuyorduk. Onun dışında bizim kendi gazetemiz, dergimiz geliyordu, okuyorduk elimizden geldiğince. Bizim kitapçımız vardı sağ olsun Sekizkardeşler, ailecek onların çok büyük emeği var Kızıltepe'ye. O kitapçı bizim Kurtuluş'un merkeziydi. Kitapçı olduğu için Ankara'dan yasal olarak bize de imkan sağlıyordu, dolayısıyla oradan kitap da alıp okuyabiliyorduk. Marx, Engels, Lenin, Dimitrov ele geçen bütün kitapları elimizden geldiğince okuyorduk, okumaya çalışıyorduk. Dernekte bayağı büyükçe kütüphanemiz vardı, orada da okuyorduk. Seminerlerimiz vardı. Eğitim çalışmalarımız her hafta olurdu. Bir hafta ben, bir hafta Bozo, bir hafta Hasan, bir hafta başka bir arkadaş... O şekilde kendi kendimizi eğitiyorduk.

Örgütlü yaşama katıldığında aile ile bağın zayıfladı demiştin, çatışma yaşadın mı?

Yok, hayır. Ailem beni kabullenmişti.

Ankara'ya gidiş geliş masraflarınız nasıl karşılanıyordu?

Biz karşılıyorduk. Kızıltepe'de bizim çok gücümüz vardı. Bağış topluyorduk, Halk-Der destek veriyordu, esnaf destek veriyordu, dergi satıyor-

duk, baya bir itibarımız vardı. Merkez'e bir gün yük olmadık. Oradan hiç bir zaman para istemedik tam tersine biz para gönderiyorduk.

Kızıltepe'de kitlesel anlamda ilk ciddi hareket 1977 Newroz'da yaşandı. Newroz'da iki gün boyunca asker ve polisle çatışma yaşandı. Çok büyük olaylar oldu. Kızıltepe'de yaklaşık 100'e yakın işyerini tahrip ettiler. Adıyaman'dan mavi bereliler getirdiler olayları bastırmak için. Devlet güçleri ara sokağa giremiyordu biz ana caddeye çıkamıyorduk. Çatışmalar iki gün sürdü Kızıltepe'de. Bütün halk dayaktan geçirildi, dükkanlar kırıldı askerler tarafından. Ondan sonra biz halkı, esnafı topladık büyük bir yürüyüş yaptık Kızıltepe'de. O yürüyüşte Hasan'ın kardeşi Hayrettin Sekizkardeş, esnaflar adına konuşma yaptı. Orada sadece Kurtuluşçular değil, PKK, DDKD, KUK, BAĞIMSIZLAR, orada kimler varsa hep birleştik ve Kızıltepe'yi teslim etmeyeceğiz diye bir yürüyüş yaptık. O dönem CHP milletvekili aynı zamanda avukat olan Nurettin Yılmaz Kızıltepe'ye geldi, oturduk konuştuk. Ondan sonra bir basın açıklaması yürüyüşü daha yaptık, Nurettin Yılmaz orada konuşma yaptı. Hiç unutmam o konuşmasını ki veto yemesine neden oldu o konuşma, "Biz onların bayramlarına karışıyor muyuz ki onlar bizim bayramlarımıza karışıyorlar," diye bir laf etti, bunun üzerine CHP Nurettin Yılmaz'ı veto etti. O sene de seçimler vardı. Diğer siyasi yapılanmalarla da bir araya geldik Nurettin Yılmaz'ı destekleyeceğimizi söyledik. Böyle bir karar aldı bütün siyasetler. Herkes uygulayacak mı? Uygulayacak. Nurettin Yılmaz'a seçimlerde bağımsız adaylığını koyması söylendi. Nurettin Yılmaz da bağımsız adaylığını koydu, Kızıltepe'de biz gezginciyiz, bütün sandıkların başına adamları koyduk, CHP-MSP vardı o zaman, bütün sandıkları ele geçirdik, Nurettin Yılmaz bütün partilerden fazla oy alarak, bağımsız milletvekili seçildi ve Meclis'e gitti. Onun Newroz'da ödediği bedeli taçlandırarak ve daha güçlü bir şekilde Ankara'ya gönderdik.

Kadınlar var mıydı?

Vardı. Kadın arkadaşlar gidip geliyordu. Tazegül diye bir arkadaş vardı (Diyarbakır'dan Yusuf Türkmen'in kız kardeşi), Günay'la (Kubilay) beraber Erzurum Şenkaya'dan bize eğitime gelmişlerdi. Tazegül gelince çekingen olan kadın arkadaşlar onun sayesinde derneğe gidip gelmeye başladı. Örneğin, Kızıltepe'deki yürüyüşte kadınlarımızı yürüyüşe soktuk. Bizim taraftarımızdı ama derneğe gidip gelme konusunda bir çekingenlik vardı. Tazegül Mardin Eğitim Enstitüsü'nde öğrenciydi, onun sayesinde o insanlar da gidip gelmeye başladı. En örgütlü olan o da okumak için

Mardin'e gelen Tazegül'dü. Tazegül'ün abisi de Diyarbakır'da Kurtuluşçuydu.

Halklar arasında Ermeni, Kürt, Süryani, Araplar arasındaki ilişki nasıldı ve halkların kardeşliği perspektifine nasıl yansıyordu?

Kızıltepe'de Süryani yoktu, belki bir iki aile vardı. Kızıltepe'de Kürtlerden başka Araplar var, Mahallemiler var, onlar da Arap, bir de Çeçenler vardı. Yani Kürtlerin dışında bunlar vardı. Biz Kürtçü olmadığımız için herkes bizim etrafımızda bir araya geliyordu. Yani biz herkese daha bir yakındık. Bize daha yakın hissediyorlardı kendilerini.

Kürtçü derken Kürt milliyetçisi mi demek istiyorsun?

O anlamda tabii. Milliyetçi gruplar vardı. Tabii, o gün üzerinden söylüyorum, bugün için değil. Halk onlara "Bunlar Kürtçü" diyordu. Onlar da "Neden bize böyle diyorsunuz?" demiyorlardı. Böyleydiler. Biz devrimciydik. Bize de Kurtuluşçu demiyorlardı, Kürtçüler ve devrimciler diye ayırt ediyorlardı. Devrimcilere daha bir sempati ile bakılıyordu. Örneğin Kürtçü deyince, bunlar sırf Kürt mücadelesini savunuyorlar diye Araplar orada kendini ifade edemiyordu. Çeçenler ifade edemiyordu. Süryaniler ifade edemiyordu. Bunlar ister istemez bize daha yakın duruyordu.

Arap- Kürt çelişkisi mi vardı?

Evet, zaman zaman kavgalara varan bir çelişki vardı. Ancak Kurtuluş bu çelişkileri ortadan kaldırmada çok büyük rol oynadı. Çünkü içimizde Kürt, Arap, Çeçen, Mahallemi arkadaşlar vardı ve biz hepsine kucak açıyorduk

Profesyonel devrimcilik, *Şoreş* adlı dergi

Devrimci oldun, Kurtuluşçu oldun, örgütlülük hayatına ne gibi bir değişiklik getirdi?

Benim için pek fark eden bir şey olmadı, çünkü ben kendimi örgütlü biliyordum, meğer örgüt üyeliği diye bir şey varmış. Ben onu 79'da duydum. Kurtuluş'un içinde dar kadroların oluşturduğu farklı bir örgütlenme varmış. Kızıltepe'de yaşanan tartışmalardan sonra öğretmenlik yapmak üzere Kahramanmaraş'a gitmiştim, Gaziantep'ten haber geldi Diyarbakır'dan isteniyorsun diye. Atladım Diyarbakır'a gittim. Beni İbrahim Turgut aldı ve Mustafa

Kurukafa'ya götürdü, bana Kürdistan'da yeni bir oluşum içine girildiğini Kürdistan seksiyon örgütünün sekreteryasının kurulduğunu, bölgede profesyonel çalışacak Kurtuluşçulara ihtiyaç duyulduğunu ve *Şoreş* adlı dergi çıkarılacağını, benim bu oluşum içinde olup olamayacağımı sordu. Hiç tereddüt etmeden görevi kabul ettiğimi kendisine söyledim. Öğretmenliğimle ilişiğimin kesilmesi için Kahramanmaraş'a dönmemi istedi. Buna gerek olmadığını, verilecek her göreve hazır olduğumu söyledim. Bunun üzerine Adil Yıldırım, İbrahim Turgut ve ben Diyarbakır'ın ofis semtindeki örgüt evine yerleştik, Mustafa'nın da olduğu bir toplantı yaptık ve görev bölüşümünü gerçekleştirdik. O dönem seksiyon örgütlenmesi yeni oluşuyordu, birçok arkadaşa teklif götürülüyordu profesyonel devrimcilik yapması için, ancak kabul edenlerin sayısı azdı, ondan sonra artık örgüt üyeliği süreci başlayacaktı. Diyarbakır'a yerleştikten sonra İbrahim Turgut vasıtasıyla peyderpey ilişkileri devralmaya başladım. Diyarbakır'a yerleştikten 12 gün sonra duvara yazılama yaparken Cemal Sulhan adlı Kızıltepeli bir arkadaşımla yakalandık. Çok ağır işkence gördüm, o dönem gözaltı süresi bir haftayla sınırlı olmasına rağmen savcılık kanalıyla iki kez gözaltı süremi uzattılar. Benden kaldığım evin adresini istiyorlardı, ben de her defasında otogarda yatıyorum diye diretiyordum. Diyarbakır'ın birinci şubesi ve meşhur Kurdoğlu İşkencehanesi'nde 21 gün kaldım. Gözaltındaki yirminci günde çok enteresan bir manzarayla karşılaştım. Kurdoğlu inzibat karakolunda kaldığım süre içinde beni her gün işkenceye götürüp getiren çavuş işkence dönüşü tam beni hücreye sokarken " Geçmiş olsun yoldaş, işkence faslını atlattın. Seni Pazartesi günü Devegeçidi'ne -Devegeçidi, işkence ile mahkeme arasında ara istasyon olarak faaliyet gösterirdi. İşkence izlerinin mahkemeye delil olarak sunulmaması için bir nevi tedavi merkezi görevi görüyordu- sevk edecekler, ben de Kurtuluşçuyum, Samsunluyum" dedi. Ne diyeceğimi bilemedim, adama sarılsam mı, suratına tükürsem mi öylece kalakaldım. Bir ihtiyacının olup olmadığını, yarın çarşı iznine çıkacağını, yoldaşlara ileteceğim herhangi bir mesajım varsa söyleyebileceğimi belirtti. Bana yoğurt ve sigara getirmesini istedim. Tabii ki adama güvenmedim, 20 günde alamadıklarını bu yolla alacaklarını düşünmüş olabilecekleri aklımdan geçiyor. İşkencede beraber hücreyi paylaştığım Tekin Kızılay (90'larda Tunceli dağlarında vuruldu) "Yoğurt kum torbası işkencesine iyi gelir" dediği için yoğurt istedim. Biraz sonra çavuş bana yoğurt ve sigara getirdi. Kendisine teşekkür ettiğimi ve dışarıya gönderilecek

tek mesajın tanıdıklarına direndiğimi anlatmasını istedim. Ben o anı hiç unutmadım, o çavuş gerçekten yoldaşım mıydı? Eğer ki o tarihte (1979) Kurdoğlu İnzibat Karakolu'nda görev yapmış Samsunlu Kurtuluşçu varsa ve yaşıyorsa onunla görüşmek isterim. En azından gözlerimi bağladıktan ve beni sorgu odasına soktuktan sonra neler hissettiğini öğrenmek isterim. Diyarbakır'da okuyan hemşerim Cemal Sulhan ile birlikte yakalanmıştık, abisinin nişanlısının evinde kalıyordu, kaldığı evi göstermesinde herhangi bir mahsur görmedi, ancak benim kaldığım evin adresini ondan almak için garibime çok işkence yaptılar. Gerçekten de kaldığım evi bilmiyordu, birinci şubede falakaya beraber yatırdılar bizi, bir müddet sonra Cemal'in sesi kesildi, polis daha gaddarca vurmaya başladı bağır ulan diye haykırıyor Cemal'de tık yok. Ben küfür ediyorum, öldürdünüz diye bağırıyorum, hem dayak yiyorum hem de küfür ediyorum, kaba bir ses "İbneyi camdan atın!" dedi, aklıma biz yakalanmadan bir gün önce birinci şubenin beşinci katından atılan KUK'çu Bube Eser geldi, bayılan adamı ölmüş diye beşinci kattan atmışlardı. Cemal'i pencereden atmaya götürürken "Su, su..." diye mırıldanmaya başladı, meğer çektiği acıdan dolayı baygınlık numarası yapmış, işin ciddiyetini anlayınca su diye mırıldanmış. Bu kardeşimi trafik kazasında kaybettik, çiçekler yoldaşı olsun. Mahkeme tutuklama kararı verdikten sonra bizi Diyarbakır 2 No'lu Cezaevi'ne koydular. Cezaevine gittikten sonra İbrahim Turgut ziyaretime geldi, ben yakalandıktan 2 gün sonra evi terk ettiklerini, gereksiz yere 20 gün işkence gördüğümü anlattı. Halim (Bozo), İbrahim Akan istihkam cezaevindeydiler. Bu cezaevinde bizden kimse olmadığından bizi depo denen yere koydular, yanında çocuk ve kadınlar koğuşu vardı. Sabah havalandırmaya çıkarken çocuk koğuşunun kapısında Mazlum Doğan'la karşılaştım. Ben bir şey demeden boynuma sarıldı ve "Ben İbrahim Şenol "dedi, sahte kimlikle yakalanmış ve deşifre olmamıştı. Bana ve Cemal'a banyo yaptırıp, temiz çamaşırlar sağladı. 2 No'lu cezaevinde kısa bir süre kaldıktan sonra 7'nci Kolordu içinde yeni açılan cezaevine geçtik. Mazlum Doğan da bizimle beraber geldi. Kaldığı cezaevinde tanıdık birileri tarafından teşhis edilip ihbar edilmesinden çekiniyordu. Bir de buradan kaçmak neredeyse imkansızdı, zaten başarısız bir firar girişimi de yaşamıştı. Gittiğimiz cezaevinde en büyük koğuşa yerleşip diğer cezaevlerindeki arkadaşlarımızı da buraya naklettirdik.

Sol içi şiddette hepimizin günahı var

Seksiyon örgütlenmesine geçmeden önce sol içi kavga yaşandı mı?

Kızıltepe'de sol içi ilk kavga Aynur yoldaş için oldu. Esas olarak siyasal yapılar 77'den sonra şekillenmeye başlamıştı. Kürdistan devrimcileri daha sonra PKK adını aldı. KDP'den ayrılmış olan KUK çular vardı, Şıvancılar DDKD oldu. Bir de DDKD'den ayrılan bağımsız Fuat Önen grubu vardı. Kızıltepe'de bunlar vardı. En önemli kavgamız DDKD ve PKK ile oldu. Yaralanmalara kadar varan çatışmalarımız oldu. Örneğin Kızıltepe'de bizim Mardin grubu bizden habersiz Mardin İstasyonu'nda, Eğitim Enstitüsü'nün olduğu bölgede yazılama yapmışlar. Sabah baktık yazılar var, akşama doğru PKK oradaki yazıları silip kendi yazılarını yazdılar. Bunun üzerine Mehmet Güneş diye bir öğretmen arkadaşla birlikte Mazlum Doğan'ı çağırdık. Mazlum o dönem bizim bölgede çalışma yapıyordu. Biz iki kişi onlar da iki kişi geldi, "yazılarımızı silmişsiniz bu doğru bir anlayış değil" dedik. Mazlum da "Hayır bu siyasal mücadele" deyince biz de bunun doğru olmadığını söyledik, "Bizde aynısını yapabiliriz ama bu doğru bir anlayış değil, o yazılar silinecek ve bizim yazdığımız yazılar yazılacak oraya" dedik. Ben sekterdim o zamanlar, bir şey dedim mi ne pahasına olursa olsun geri adım atma kesinlikle yoktu, "Akşam saat sekizde o yazılar silinecek yerine kurtuluşun yazıları yazılacak. Delikanlıysanız o saatte gelirsiniz" dedim, "Tamam" dediler ayrıldık. Akşam dediğimiz saatte gittik, ben, Hasan, İbrahim, Fesih silahlıyız. Tam o saatte onlar da geldi, Mazlum da aralarındaydı, daha sonra şehit olan Mahmut ve Mehmet Ali de vardı. Ellerindeki silahların mermilerini ağzına verdiler, yazıları kimin sildiğini sordular biz de "size söyledik sileceğimizi, biz de siyasal mücadele vereceğiz diye söyledik size" dedik. Baktık rahat oturmuyorlar biz de çektik kafalarına silahları dayadık, eller aşağı düştü. İstesek sıkardık orada ama doğru değildi, biz o niyetle gitmedik ama kendimizi korumak içinde silahlıydık. Kızıltepe'ye gidip konuşalım bu işi dedik. İbrahim Mazlum'u "iki gün içinde Kızıltepe'yi terk edeceksin yoksa seni vururuz" diye tehdit etti. Bu olaydan sonra karşılıklı eleştiri-özeleştiri toplantıları yaptık, ancak bu olaydan etkilenen bazı PKK'liler daha sonra bize katıldı. Bir de Devrimci Yol ile bir kavga yaşadık, İbrahim Akan'la bana bir pastanede silah sıktılar İbrahim ayağından yaralandı bana da seken bir kurşun isabet etti. Bunun üzerine arkadaşlarımız Devrimci Yol'a ait bir kitap-

çı dükkanını ateşe verdiler. Diyarbakır'da okuyan Orhan Keskin adında biri vardı, ortalığı karıştırıyordu.

Diyarbakır Fen Fakültesi'nde okuyan Malatyalı İbrahim isimli arkadaşımızı DDKD liler silahla vurdu bunun üzerine Kızıltepe ve Mardin'den 8 kişi yanımıza silahlarımızı alarak Diyarbakır'a gittik, Fen Fakültesi ve Eğitimde bildiri dağıttık, bildiride DDKD'ye ilişkin çok sert sözler sarf edilmişti, bu okullarda onların egemenliğindeydi ancak niyetimizin iyi olmadığını anlamış olacaklar ki hiç ses çıkarmadılar. Bölgede buna benzer çatışmalar yaşandı. Bu çatışmalarda birimizin diğerine göre masumiyeti daha az olabilir ama netice olarak hepimiz kardeş kavgası yaşadık ve hiç birimiz masum değiliz. Devrimci öldürmekten yakalanan devrimciler var. Birbirimize karşı gösterdiğimiz sekter tutumlardan dolayı hepimizin günahı var. Kendi kendimizle ciddi bir muhasebe içine girmeli ve özeleştirimizi cesurca yapmalıyız.

Tekoşin ayrılığı konusunda ne söylersin?

Seyfi Cengiz'i tanımıyordum. Ankara'ya gidip geldiğim yıllarda Kasım'ı tanıyordum, muhabbetimiz vardı. Ankara'ya gidip geldiğimiz dönemlerde Kurtuluşçuların hemen hemen hepsini orada görüyorduk. Seyfi'nin ayrıldığını duyduk ama niçin ayrıldığını bilmiyoruz. Sadece bağımsız, ayrı örgütlenmeyi savunduğunu duyduk onun dışında bir şey yok. Elimizde ayrılık nedenlerine ilişkin ne bir bildiri ne bir yazı hiçbir şey yoktu, dolayısıyla bizim ondan yana tavır koymamız söz konusu değildi çünkü hiçbir bilgiye sahip değildik. Bir gün arkadaşlarla oturuyoruz, bağımsız çocuklardan biri geldi, "Sizin arkadaşlarınız gelmiş, parkın içinde oturuyorlar birileriyle tartışıyorlar, Apocular bunları vurabilir, sahip çıkın" dediler. Bizim de haberimiz yok, bizden habersiz kim, niye gelsin buraya? Parka gittik, baktım PKK'liler birileriyle tartışıyor, tartışanlardan biri Kasım, yanında Seyfi, sarıldık öpüştük. Tartıştıkları kişilerin (adını bilmediğimizden "Kör Silahşör" derdik) provokatör olduklarını biliyoruz, "Kalkın gidelim" dedik, onlar da sıkılmışlar zaten, sonra derneğe gittik. Dernekte toplantı yapmak, arkadaşlarla konuşmak istediler. "Yemek yediririz, bakarız, dövdürtmeyiz ama toplantı yaptırmayız" dedik. Çünkü yukarıdan öyle bir haber gelmişti, gelirlerse itibar etmeyin diye. Ondan sonra bir daha Seyfi'yi görmedik. Bugünkü aklımla baksaydım belki de çok şey değişirdi. 12 Eylül'den sonra yurtdışında gördük onları. Tekoşin'le pek ilişkimiz olmadı.

12 Eylül, Filistin ve gerillacılık maceraları

12 Eylül günü neredeydin?

Diyarbakır Cezaevi'nden yeni çıkmıştım, iki üç ay oluyordu. İbrahim Akan da yeni çıkmıştı. Kızıltepe'de faaliyet sürdürüyorduk. Yakalandığımda görev yerim Diyarbakır'dı. Çalışma alanım Diyarbakır'dı ama cezaevinden çıktıktan sonra Kızıltepe'de kaldık. Yeni arkadaşlar da katılmaya başlamıştı. Kamer falan gidip geliyordu o dönem. Komitelerimiz vardı. O gün de 12 Eylül gecesi Mustafa Kurukafa gelmişti, bizdeydi, toplantımız vardı. Sabah oldu, babam uyandırdı, "Kalk, darbe oldu, askeriye geldi" dedi. Hemen radyoya sarıldım, zaten bekleniyordu böyle bir şey. Ondan sonra ilk Hasan'ı aradım. Kurukafa onlarda kalıyordu, İbrahim'i aradım bizim eve geldiler.

Hasan, Kurukafa, İbrahim Akan, Selahattin Kabasakal geldi, bizde toplandık. Ne yapalım diye biraz kendi aramızda tartıştık. "Bu faşist darbedir bizi öldürecekler, biz buna karşı direnmeliyiz. Ya savaşacağız ya da geri çekileceğiz. Bir yerde kendimizi korumaya almamız lazım" diyerek dağa çıkmaya karar verdik, bu ekip olarak. Kızıltepe'deki ablukayı deldik. Silahlandık, Kızıltepe'nin dağlarına çıktık. Orada kaldık. Bir müddet barınma sorunumuz vardı. Dağda kalıyorsun, kitle ile ilişkilerin yok, önceden bir hazırlığın yok, sadece köy ilişkileri ile yürütüyorsun, onlar bize yemek götürüp getiriyor. Bir yeri mesken ettik kendimize karargâh olarak, gündüzleri su kenarına iniyoruz bahçelerin arasına, gece en tepeye çıkıyoruz ki hâkim olabilelim. Kızıltepe'yi, Mardin'i görüyoruz, yani her alana hâkimiz. Bizim yanı başımızda yedi PKK'li öldürüldü. Bir mağarada sıkıştırdılar onları ve hemen infaz ettiler. Tabii, bu köylülerde korku yarattı. Bir gün aşağıda otururken bizim ilişkide olduğumuz vatandaş "Kaçın, asker geldi köye" dedi. Biz o arada eğitim yapıyoruz bir taraftan. Herkes aldı silahı kaptı, bende de bir mavzer vardı, onu kaptım... Adil'in elindeydi, meğer mermiyi ağzında bırakmış, kaçarken o canını kurtardı silahı bıraktı. Ben onu kaparken, yere doğru bir deneme yapmak istedim, bir sıktım, güm diye yankılandı, askerden kaçıyoruz güya. Gerilla değiliz, hazırlıklı değiliz. Eyvah dedik. Çatışacağız artık. Tırmandık bir yerlere, baktık ne bir kimse var ne asker var. Meğer köylü korkmuş, gidin diyor. Oturduk bunun böyle olmayacağını konuştuk. Merkezden haber almak için Kurukafa'yı Diyarbakır'a göndermeyi kararlaştırdık. Biz de başımızın çaresine bakacağız. Kurukafa'yı Diyarbakır'a postaladık, biz de bir iki gün kal-

dıktan sonra Kızıltepe'ye döndük. Kaç gün kaldığımızı tam olarak hatırlamıyorum ama 10-15 gün gibi diye hatırlıyorum. Bir ay kalmadık, o kadar uzun değildi. Necdet Adalı asılmadan iki gün önce Kızıltepe'ye indik. Barınma yerlerinde, dükkânlarda saklanmaya başladık. Kızıltepe'de Necdet için eylem yaptık. Merkez'den haber almaya çalışıyoruz, ne yapacağız diye. Bu arada düşünce üretiyoruz. Kızıltepe'de kaçak yaşıyoruz. Necdet'le ilgili bombalı pankart ve bildiri yaptık. Çünkü Necdet'in benim yanımda ayrı bir değeri vardır, Ankara'da aynı evi paylaşmıştık bir dönem. Kızıltepe'de kaçak yaşayıp çarşıda dolaşırken bizi ihbar etmişler. Dört kişiydik: ben, İbrahim, Selahattin, bir de Bedir diye bir arkadaş. Çarşıda bir yerden öbür tarafa doğru giderken, iki iki yürüyoruz, aniden askerler bütün çarşıya "Eller havaya" dedi. İhbar almışlar, kim için olduğunu bilmiyorlar ama ihbarın bizim için olduğunu anladık. Biz hemen kaçtık, arkadan bayağı sıktılar bize. Biz anladık ki Kızıltepe'de duramayız, barınamayız. Merkez'den, yani Diyarbakır'dan haber ulaşıncaya kadar biz sağa sola, İzmir'e, Mersin'e kişisel imkânlarımızla dağılma kararı aldık. Yani bir nevi Türkiye'deki "Başının çaresine bak" bizde 12 Eylül'de başladı; yani bizde çok erken başladı. O dönem bağlarımız bayağı bir koptu. Hepimiz bir tarafa dağıldık... Ondan sonra yine haberleştik. Bir aya kadar, en azından bir haber gelir düşüncesiyle, tekrar Kızıltepe'ye geri döndük. Yine kimseden çıt yok. Yapabileceğimiz bir şey yok, ortalıkta kaldık. Bize gelin ölün deseler gidip öleceğiz. İçeri girin deseler onu da yapacağız ama hiçbir şey yok. Diyarbakır'dan Adil'le haberleşiyoruz ama onda da bir şey yok. Bunun üzerine Suriye'ye geçip Lübnan'a gitme kararı aldık, bunu da Adil'e söyledik. Yani Filistin'e gitme kararı aldık. Ben sahte pasaport düzenledim. İbrahim'i, bir de Selahattin'i sınıra götürdük, onları kaçak olarak geçirip ben de öbür taraftan geçip buluşacaktık onlarla. Deneme başarısız geçti. Tabii, bu arada insanlar bize geliyor. Ailesinden etkilenenler de var. Mesela dağdan indikten sonra Hasan'ı ailesi ikna etmiş teslim olmaya. Teslim olma ile olmama arasında ikilem içinde yaşıyordu... İbrahim gitti konuştu, böyle şey olur mu diye. Hasan ağlamaya başladı "Neredesiniz?" diye. Herkes bize bakıyor. Ben ve İbrahim, yani bizim vereceğimiz kararlar arkadaşlar için önemliydi. Boşluk içinde hissediyordu herkes kendini.

Öğretmen arkadaşlar teslim oluyor, yani böyle bir kargaşa var. Biz de bıraktık orayı. Biz orada olmayınca insanlar bir tedirginlik içerisinde. Neyse, Hasan falan teslim olmaktan son anda vazgeçti, İstanbul'a doğru yola çıktı. İnsanlar bizi korkudan ele verebilirdi. Ailemiz üzerinde baskı var. Örneğin, orada seni bulmuyorlar, aileni yakalıyorlar. Amca çocuğunu, kızını yakalı-

yorlar. Aileden birilerini götürüp rehin olarak alıyorlar insanları. Oradakilere de zarar vermemek için yurtdışına çıkmak üzere ben ayrıldım. İbrahim ve Selahattin ayrı geçecekti. Onlar Nusaybin, ben Hatay tarafına yöneldim. Oradan sınırı geçtim. Gümrükçü vs. ayarladık geçtik. Ben Beyrut'a ulaştım. Bende bir adres vardı, Zeki orada kalıyordu. İki tane daha arkadaşımız vardı İbrahim Demir ve öteki İbrahim. Onlar da cinayetten çıkmışlardı, biliyordum orada olduklarını. Fevzi'nin amcası bir de Bedii diye bir arkadaş, yani beş altı kişi orada var. Zeki orada çalışıyordu, onu buldum. Zeki'yi ondan sonra Bedii'yi gördüm. Bedii, iki kişiyi gördüğünü, sanki tanıdığını söyledi. Biri uzun biri kısa mıydı diye sordum. Evet deyince, oraya gidelim dedim. Tesadüf o iki arkadaşı da buldum yani iki İbrahim'i. Yedi sekiz kişi olduk ama teşkilat yok. Zeki'nin ilişkileri ve tanıdığı birtakım insanlar var. FKÖ'nün kuruluş yıl dönümünden bir hafta önceydi. Dış ilişkiler sorumlusuna gidip "Kurtuluş pankartıyla yürüyüşe katılma izni" istedik. "Kurtuluş pankartıyla Beyrut'ta yürüyüş yaptık mı, Kurtuluşçular varsa bizi görür alırlar, başka çare yok" dedik. Başka da bir fikrim yoktu, mecburen de bulmak zorundayız bu insanları. Halil diye birisi vardı FKÖ'nün dış ilişkiler sorumlusuydu, onun yanına gittik, "Biz devrimciyiz, kaçtık. Türk örgütleri varsa bizi onlarla görüştürün, yoksa da böyle bir izin istemeye geldik" dedik. O da, "Böyle bir izin istemeye gerek yok herkes giriyor ama Türkler var, istiyorsanız sizi onlarla görüştüreyim" dedi. Görüşmek istediğimizi söyledik. Yarın için sözleştik. Ertesi gün gittik oraya, hangi örgütten olduğumuzu sorduklarını söyledi. Biz de Kurtuluş olduğunu söyledik. İki saat sonra gelmemizi istedi. Gittik, iki saat sonra geldik. Baktım, gözlüklü biri girdi içeri, "Selamünaleyküm", "Aleykümselam", "Merhaba", "Merhaba." Türkçe konuşan bir adam bulduk ama tanımıyorum. Bizim Türkiye'den kaçıp kaçmadığımızı, hangi örgütten olduğumuzu sordu. Kurtuluş deyince "Hangi Kurtuluş?" diye sordu. "Kurtuluş Kurtuluş'u" dedim. "Yok, Devrimci Kurtuluş var, Halkın Kurtuluş'u var" dedi. "Hayır, Kurtuluş Sosyalist Dergi Kurtuluş'u" dedim. Kimi tanıdığını sordu, ben de "O sizi ilgilendirmiyor" dedim. "Ama sen bana mecbursun, ben sana değil. Sen anlatacaksın. İsteyen sensin" dedi. Deşifre olmuş isimler vardı, "İlhami, Kaçar, Ali Demir, Mahir'i tanırım" dedim. "Bunların hepsini tanıyor musun? Onlar seni tanır mı?" diye sordu. "Görseler tanırlar herhalde" dedim. Beş dakika beklememi söyledi, akabinde kapı açıldı Mahir Sayın girdi içeri. Benimle konuşan kişi de Doğan Tarkan'mış. Ben Doğan'ı tanımıyordum. Doğan'la İsmet Abi'yi duymuşum ama tanımıyorum. Mahir gelmemiş,

Doğan'ı göndermiş, kim olduğumuzu bilmiyorlar çünkü. Mahir gelince sarıldık öpüştük. Mahir'in bizden haberi var, "Kürdistan'dan birileri kaybolmuş, oralarda olabilirler" diye haber vermişler. O da Almanya'ya haber verdi, Almanya üzerinden haber verildi, "Arkadaşlarımızı bulduk" diye. Orada böyle ilginç bir karşılaşmamız oldu arkadaşlarla. Ondan sonra ben toparladım oradaki arkadaşlarımızın hepsini örgütlü bir şekilde.

Yıl 1980 sonu, 1981 başı gibiydi. Arkadaşları kamplara yerleştirdiler. Beni kampa yerleştirmediler. Galiba dil bildiğim için, hem de çevrem var diye; bir de sorumluluk yüklediler. Filistin hüviyeti vardı üstümde. Şam'a gittim, Kıvırcık'la (Yaşar Özbay) orada karşılaştık. Yaşar'la birlikte Hamurriye kampı diye bir yerde kalmaya başladık. Daha sonra sınırdan gelen arkadaşlarla, özellikle, Kürdistan bölgesinden gelen arkadaşları Kamışlı'da bekliyorduk. İsmet Abi ile Doğan Fırtına'yı aldığımızı çok iyi hatırlıyorum.
Beyrut'ta kaldığımız dönemlerde, daha sonra arkadaşlar çoğalmaya başladı. Azmi, Kamil, Ayçiçek geldi. Birçok arkadaş gelmeye başladı. Beyrut'ta dört sene kaldım. Yakalanıncaya kadar oradaydım.

Kamplarda silahlı eğitim aldınız mı? Çatışma oldu mu?

Oldu. Ben hem topçu hem hava savunma eğitimi almıştım. Bir gün hava savunma birliğindeydik biz. Yani Lübnan'ı koruyan hava savunma ve uçaksavarların başındaydık. O gün Ali Demir, İlhami Aras, Cemil Bayık voleybol oynamaya geldiler. İkindi zamanı, biz voleybol oynuyoruz... O anda bir telsiz konuşması geldi İsrail uçakları size doğru geliyor diye. Biz hemen alarma geçtik. İlhami, Ali Abi, Cemil Bayık'ı sığınaklara gönderdik, diğerlerimiz de görevlerimizin başına dağıldık. Benle Azmi Pat aynı uçaksavarın başındayız. Biz Güney Lübnan'dan uçak bekliyoruz. Ben yön belirliyorum, Azmi atıyor. Baktım oradan gelen bir şey yok. Dönerken bir baktık Suriye tarafından geliyor. Beyrut'un içinde bir sivil havaalanı da var, sivil uçaklar da geliyor. Güneşi arkasına alarak gelen bir uçak var. Sivil değil, İsrail değil, başka bir uçak. Anında, saniyesinde yorumlaman lazım, İsrail uçağı güneşi arkasına alıp bizi bombardımana geliyor diye yorumladık. Başladık sıkmaya buna. Uçak geldi, bir tur attı geri gitti. Bu defa sivil koridordan devam etti. Yani sivil koridora girdi ama aynı uçak. Numara yaptığını düşündük, bir de alçaktan geliyor, başladık yine vurmaya. Tabii alev aldı uçak. Sadece biz sıkmıyoruz, Lübnan'daki bütün hava savunma sıkıyor ama ilk biz başlattık. Mehmet Şerafettinoğlu "Sıkmayın, sivil uçak, içinde insanlar var öldürmeyin" diye bağırıyor. Benle Azmi, bir coşmuşuz, kim tutar bizi. Uçak düşmedi ama pilot kolundan

yaralanmış. Sivil uçak değil ama F16 da değil. Meğer İsviçre Genelkurmay Başkanı'nın uçağıymış. NATO uçağı oraya gelmiş ama yanlış koridordan gelmiş. Tabii, o esnada komutanımız kalaşnikoflarla havaya sıkmaya başladı, uçağı vurduk diye havaya girdik. Sonra duyduk ki İsviçre uçağı. FKÖ'den hemen inzibatlar geldi araştırma yapmaya. Biz İsviçre uçağı olduğunu duyunca boş kovanların hepsini topladık. Geldiklerinde bizim sıkmadığımızı, faşistlerin sıktığını söyledik. Cezası neydi bilmiyorum ama biz sahiplenmedik olayı. Azmi ile bizim böyle bir olayımız oldu orada.

Orada arkadaşlar arasındaki ilişkiler nasıldı?

Şöyle düşünün, cezaevinde kaldık hepimiz, 24 saat aynı insanlarla bir arada olup problem olmaması mümkün değil ama kendi açımdan söylemem gerekirse hiç dert edinmedim. Çünkü devrimden başka bir şey düşünmüyordum, o her şeyin önüne geçiyordu. Örneğin bana çok acı gelen şeyler oldu orada. Kürdistan'da yıllarımızı birlikte geçirdiğimiz arkadaşlarımız ayrıldılar bizden bazı çelişkilerden dolayı. Metin Ayçiçek'le, Mersinli Kamil'le bir takım sürtüşmeler oldu, o çelişkilerden dolayı ayrıldılar. Benim ekürim diyebileceğim İbrahim Akan ayrıldı, Selahattin ve Bedi arkadaşlarımız da. Çelişkiler ideolojik değildi, niye Kürtler bir arada, niye Türkler bir arada, niye böyle yapıyorsunuz gibi şeylerdi. Ben Şam'daydım, Lübnan'a döndüğümde duydum günlerce ağladım. Çünkü benim kader arkadaşlarım, yoldaşlarım ayrılmışlardı, hakikaten çok ağırıma gitti. Kabullenemedim. O insanlar Kurtuluşçuydu, mümkün değil Kurtuluş'tan ayrılmaları ve ayrılmalarını gerektirecek ideolojik bir şey yok. O derece etkilenmiştim.

Ben gittim konuştum, "Vuracağım sizi. Bir şeyi ortaya koyun ben de geleyim sizinle" dedim. Vay efendim şu şöyle demiş, ya ne yapayım öyle demişse. Bu bir neden değil. Bu bir ayrılığı gerektiren neden değil diyerek ikna ettik geri geldiler fakat bu bir kırılma yarattı. O arkadaşlar beni eleştiriyordu ben her zaman örgütü ön plana koyan insandım. Hiçbir zaman en yakın arkadaşım bile olsa ön planda tutmadım doğrusu bu diye düşünüyordum. Dolayısıyla onlar da bundan etkilenerek geri geldiler. Ancak yenilmişlik duygusuyla hareket eden ve moralmen çöküntü içinde olan arkadaşlarımızda yok değildi. Kaldığımız kamplarda güvenliği sağlamak için ikişer saat arayla nöbet tutardık. Ancak bazı arkadaşlar kaytarmayı bir marifetmiş gibi görüp kendi görevlerini başkasına yüklerlerdi. Yine günlük olarak koğuş içi görevlendir-

meler yapılırdı, yemek, temizlik gibi işleri organize etmek üzere. Burada da işini aksatan ve yükünü diğer arkadaşlara bindiren zaafiyet içinde arkadaşlarımız vardı. Genelde saflarımızda iki eğilim hakimdi 1- Geri çekilme sürecini en iyi şekilde değerlendirip ülkeye daha donanımlı (askeri ve siyasi) gitmek için sıkı hazırlanmak 2- Bizler korunma altına alındıysak buralarda (Filistin) kalmamalıyız, Avrupa'ya gitmeliyiz. Bu düşünceler zaman zaman çok sert tartışmalara sebebiyet veriyordu, nihayetinde Avrupa yolunu tutanlar oldu, bizi yarı yolda bırakıp kaçanlar oldu, ama Lübnan ve Şam'da yaşayan arkadaşların ekseriyeti peyderpey ülkeye geri dönüp tekrardan sürece dahil olmuşlardır. İçimizde Kurtuluş'u basamak olarak kullanmak isteyenler de vardı tabii ve bunlardan bazıları ilk fırsatta kapağı Avrupa'ya attılar.

Peki, hangi psikoloji ile oradaydınız? Biz yenildik mi yoksa hazırlanıyoruz psikolojisi miydi; hâkim olan hangisiydi?

"Hazırlanıyoruzdu" kesinlikle. Örneğin, biz İsmet Abi ve Yaşar'la birlikte kalıyorduk. Kaçar'ın yakalandığını duyduğumda "Gidip Ankara Emniyeti'ni basalım" dedim. Öyle yenilmişlik duygusu falan yoktu.

Kendi başının çaresine bakmak, seksiyonun tasfiyesi...

Doğan Tarkan'la ayrışma sürecindeki tartışmalar size yansıdı mı?

Aslında yurtdışında çok ketumdular. Yeni bir süreç başlamıştı yurtdışında. Birçok şey oluyordu ama bizim haberimiz yoktu. Bize hiçbir şekilde yansıtmıyorlardı. Çok az kişinin haberi oluyordu. Bize hiç yansıtmadılar. Biz duyumla da hareket etmiyorduk. Örneğin günlük ilişkilerimiz en çok Ali Demir ile olmasına rağmen hiç bir gün bize bir şey anlatmadı.

"Ekimciler" diye bilinen grupla tartışmalar oldu. O tartışmalar oraya yansıdı mı?

Hayır, hiç yansımadı. Burhan (Tanrıverdi) geldi, bizde kaldı... Burhan mektup getirdi, götürdü, tartışmalar yaşandı... Burhan bizim yanımızdaydı, Burhan'la biz, 75'den beri tanışırız, hiçbir şey anlatmadı. Gidip gelmeler var, bir şeyler olduğunu tahmin ediyoruz. Örneğin Şam'daki organizasyonu biz yaptık: ben, İsmet, Yaşar. Öbür arkadaşlar Lübnan'daydı, Şam'daki ilişkileri biz sürdürüyorduk. Doğan'ın ayrıldığını da duymadık, yurtdışına gittiğini duyduk. Herkes kendi yakınındakine an-

latmış olabilir, biz Ali'nin yakınında olduğumuz için duymadık. Bizim işimiz ülkeye hazırlıktı.

1982'de, 90 günlük savaş var, İsrail-Lübnan savaşı... Ben, Yaşar ve İsmet Abi o zaman Şam'daydık. Arkadaşlar Beyrut'tan çekilip geldikten sonra, çok kısa bir süre kaldılar, sanırım sekiz ay bir yıl falan kaldıktan sonra Merkez Komitesi ülkeye dönüş kararı aldı. Yeniden üyelik önerisi geldi ve örgüt üyeliğine kabul edildik: Yıl 83. Hemen hemen hepimizin örgüt üyeliği kabul edildi. Ülkeye dönme kararı alındıktan sonra bize danışılmaya başlandı, kararlar ortak alınmaya başlandı, yani biz sürece o zaman katıldık. Örgüt içi tartışmalarla ilgili işte bu Ekim'i, tasfiyeleri, kendi başının çaresine bakmaları, seksiyon tasfiyesini falan, o zaman öğrendik. Üye olduktan sonra bize açıldı ve bu süreci tartışmamız istendi. Tartışma sonucunda, yurtdışını temsilen bir kişinin konferansa katılma kararını bizim kendimizin vermemiz gerektiğini söylediler. O açıdan konferansa bir arkadaş gidecekse bir şeylerle gitmeli, yani bu anlamda bizi mecburen o sürece kattılar. Bu süreci kendi aramızda tartıştık, konferansa benim gitmem kararı alındı. 84'teki konferansa yurtdışını temsilen ben gelmiştim. Ülkede ne olup bittiğini o zaman öğrendik. O zaman kadar hiçbir şey bilmiyorduk.

Şam'da ve Lübnan'da diğer örgütlerle ilişkiler var mıydı?

Tabii vardı. Dış ilişkiler sorumluluğunda ben ve İsmet Abi vardık. Diğer örgütlerle bütün ilişkileri biz sürdürüyorduk. Hemen hemen bütün örgütlerle ilişkilerimiz vardı.

Çok önemli bir şey anlatacağım. Dayanışma örneğini sergilemek açısından, bizim arkadaşlar Kamışlı'ya geçiyor, altı kişi, hem de az değil. 23 diye bir adres vermişler, 23 kampın adı. Ama sorsan, Suriye'de kimse 23 diye bir şey bilmez, ancak Filistinlileri görürse 23'ün bir anlamı oluyor. Suriye'de bir anlamı yok. Yani 23 kampın adı. Suriyeli bilmez, Filistinliler bilir ancak. Dolayısıyla ortada kaldılar. PKK'liler, arkadaşlarımızı uçakla alıp bize getirdiler. Bu önemli bir dayanışmaydı. İbrahim Turgut'lar falandı o arkadaşlar da. Onun dışında, bizim ASALA ile bir çatışma olayımız oldu. O süreçte başta Abdullah Öcalan olmak üzere, Teslim Töre ile görüştüm, hepsi bize sahip çıktılar. O dönem onlar olmamış olsaydı belki de başımıza büyük bir felaket gelebilirdi. Yıl sanırım 1983, evet 83 yılıydı; bizim arkadaşların bulunduğu kampla ASALA'nın kampı iç içeydi. Aynı kamplarda kalıyorlardı Bekaa Vadisi içinde. Bu Kapalıçarşı eyleminden sonra, bizim arkadaşlarımız bunlara

tavır aldı. Sivil bir alan hedef alındığı için onlara karşı tavır alındı ve konuşmamaya başladılar. O dönem onların askeri sorumlusu Amerikalı Monte Melkonyan. Devrimci ASALA'nın lideri bu adam, en son Karabağ'da Azerilere karşı çatışırken öldü. ASALA'nın en önemli adamıydı, hakikaten en önemli ve en delikanlı adamıydı, Agop Agopyan'dan sonra örgütün iki numaralı adamıydı. Bu etkileniyor bizim arkadaşlardan, bir çocuk var, yine bunun yanında... Onu da intihar eylemine göndermek için eğitiyorlardı fakat bu olaylar olduktan sonra intihar eylemine gitmeyi reddetti, bizimkilerden etkilendiğinden dolayı. Bunun üzerine ASALA Merkez Komitesi çocuğu öldürme kararı alıyor. Bu Monte Melkonyan da o çocukla birlikte, yani Melkonyan da kararın içinde. Monte Melkonyan çocuğa öldürüleceğini söylüyor, onlar seni öldürmeden, biz onları öldürelim diyor. Çocuğu öldürmek için Lübnan'a gelenleri ele geçiriyorlar, bağlıyorlar onları, ortalarına bombaları koyup uçurdular. Merkez Komite üyesi iki kişi böyle ölüyor. Biri Agop Agopyan'ın kardeşi. Bizimkiler bomba sesini duyuyor fakat eğitim sanıyorlar. Monte Melkonyan, Devrimci Asala adı altında örgütleniyor. Bizimkilere gidiyorlar, bizimkilerden kendilerine korumalık yapmalarını istiyorlar. Televizyon, silah falan da bırakıyorlar. Bizimkiler de saf. İbrahim Turgut'la iki arkadaş silahlarını alıyorlar, bunları geçiriyorlar, istedikleri yere götürüyorlar. Bunlardan bizim haberimiz yok. Ben Şam'dayım, İran sorumlusu vardı ASALA'nın, devamlı görüştüğümüz insanlar, o geldi, bir şeyler anlatmaya çalışıyor, çok da tedirgin, pasaportlar getirdi, "Monte Melkonyan gelecekti. Onlarla buluşamadım. Eğer onlar gelirse söylersiniz ben papazın yanına gidiyorum. Onlar bilir" dedi. "Tamam da ne oldu?" dedim, "Çok kötü şeyler oldu." "Ya, bir anlat bana, ben de öğreneyim. Kötü şeyler dediğin ne?" "Biz ayrıldık. Ben papaza gidiyorum, papaz da bizi özel uçağıyla Moskova'ya götürecek" gibi bir şeyler anlattı. Çekti gitti bu İranlı arkadaş. Ardından iki gün geçti bizim arkadaşlardan biri yaya olarak, oradan bir günde Şam'a ulaştı. Geldi, dedi "Bizim arkadaşlarımızı tutukladılar". "Kim tutukladı?" "Filistinliler." "Sebep?" "ASALA ile bir şey olmuş, vs. vs." "E, bizim ne ilgimiz var?" Yardım etmekten bizi sorumlu tutuyorlar, Türk istihbaratı, Türk MİT'i diye. İsmet Abi ile gittik. Tam o esnada da konferans hazırlığı var İstanbul'da. Yoğun bir tartışma süreci yaşıyoruz. Gittik Filistinlilerle konuştuk, sorumluların bizimle görüşmeye geleceğini söylediler. Agop Agopyan geldi. Biz o olduğunu biliyoruz da çaktırmıyoruz, o değilmiş gibi davranıyoruz. Sorumlu diye daha öncede birkaç sefer görüşmüştük onunla.

- Sizin içinizde Türk İstihbaratı, Türk MİT'i var.

- Kim bu?
- İbrahim Turgut. Bizim iki Merkez Komite Üyemiz öldürüldü. Siz de bunu öldürün. Biz de kitlemize 'Hain cezalandırıldı. Türk istihbaratı yaptı' diyelim.

Tepem attı benim.

- Senin İbrahim dediğin adam benim elimde yetişti. O MİT'tense ben de MİT'tenim. O kadar güveniyorum.
- Olur mu? Bir tane feda edin. Bizden iki tane merkez komite üyesi gitmiş. Bir tanesi benim kardeşim.

Öyle düz bir mantıkla yaklaşıyor ki kitlesine kopmayı anlatamıyor. "Biz birbirimizi öldürdük" diyemiyor. Biz böyle bir şeyin olmayacağını, kabul etmediğimizi söyledik. BBC'de bir bildiri yayınladılar: "Türk MİT'i bizim iki Merkez Komite Üyemizi öldürdü. Başlarında Binbaşı Ebu Sabri (İsmet Abi'yi kast ediyor), Yüzbaşı Zaza (ben), üsteğmen de Halit (İbrahim Turgut). Gerçek isimlerimizi de bilmiyorlar. Birimiz binbaşı, birimiz yüzbaşı, birimiz de üsteğmen olduk. BBC'de yayınladılar bunu. Bunun üzerine Türkiye'de başlıklar atıldı "Türk istihbaratı gitti, inlerinde vurdu onları" diye. Abdullah Çatlılar da çıkıyor, "Biz yaptık" diyor. Kendileri yapmış gibi devletten para alıyorlar. Bugüne kadar da böyle biliniyor. Olayın aslı budur.

Baktık ki durum çok ciddi. Mahir'le haberleştik, İsmet Abi'nin de İstanbul'a acilen gitmesi lazım. "Sen git, bu işi ben yürüteceğim nereye kadar yürütebilirsem" dedim, İsmet Abi gitti. Ben kaldım orada. Bir gün Filistinliler yine aradı beni, "Toplantı yapacağız, gel" dediler. Bekaa Vadisi'ne gittim. Silah yok üzerimde, Şam'dan gidiyorum onların arabasıyla. Toplantı yerine gittim... FKÖ'nün adamı, Agop Agopyan geldi, biraz sonra İbrahim Turgut'u da getirdiler. O da Filistinlilerin elinde tutukluydu. Onu da oturttular oraya. Tartışmaya başladık. Bizden İbrahim'i istiyor, ben de hiçbir şekilde kabul etmiyorum. Bu silah çekti bize, mermiyi ağzına verdi... Ebu Nidal diye bir örgüt vardı, bayağı ciddi eylemleri var, onun adamları onun yanında, onlar da kalaşnikofların ağzına mermileri verdiler... Onlara da "Sık, dediğim zaman sıkın" dedi, beni ve İbrahim'i göstererek. Ben istifimi bozmadım. Döndüm Filistinliye "Bak, bunlar senin büronda oluyor. Biz silahsız geldik ve senin büronda bize silah çekiliyor ve sen burada susuyorsun. Sorumluluk sana ait. Biz sana güvenerek geldik.

Ben de silahlı gelebilirdim." Bir bağırdı, hepsi silahlarını indirdi. Yüzleşme yapmak istediler. Bekaa'daki kampa gittik. İbrahim'in de gelmesini istedim. Yanımızda silah da yok. İbrahim yüzleşmeye gidiyor. Meğer İranlıyı yakalamışlar, İbrahim yüzleşecekken hedef benmişim, ben yüzleştim. Papaza gidiyorum diyen adamı yakalamışlar, çünkü papaz onların adamıymış, çocuğu yakalayıp oraya teslim ediyor. Elleri arkadan bağlı, çok kötü işkence yapmışlar. Beni görünce "Zaza, beni kurtar" diye bağırdı. "Ben sizin eve gelmedim mi?" "Geldin." "Sizin evinizin boyasının rengi bu." "E, biliyorum. Agop göndermedi mi bunu. Evime geldi. Neyi anlatmak istiyorsun bana? Derdin ne? Bunlarla bir şey mi kanıtlamak istiyorsun? Bizden bedel yok. Hiçbir can alamayacaksınız bizden" dedim. O örgütün sorumlusu olarak konuşuyor benimle, ben Agop olduğunu biliyorum ve evini de biliyoruz. "Burada her şey olabilir. Fakat şunu unutma, Yunanistan'daki evde yaşayan ortadan kaldırılacak" dedim. Yani ona "Sen ortadan kaldırılacaksın" diyorum, ama "Sensin" demiyorum. Biliyorum çünkü Mahir bana anlatmıştı. Yani burada bir şey olursa, bizim de oynayacağımız roller var anlamında, mesaj veriyorum. Bu işi Şam'da çözelim dediler. "Tamam. Ben şimdi buradan ayrılıyorum. Arkadaşlarımız silahlı..." Filistinliye döndüm, "Sen de dâhil olmak üzere, kampın 100 metre yanına yaklaşan vurulacak. Hiçbiriniz kampa yanaşmayacaksınız. Bundan sonra sizinle bütün ilişkilerimizi koparıyoruz. Hadi eyvallah" dedim ve çıktık. Kendimi kurtarmanın yolu buydu. Şam'a gittim, baktım durum kötü. Aradım Mahir'i, Teslim Töre, Abdullah Öcalan ve oradaki bütün örgütleri haberdar ettik, hepsi ortak olarak sahip çıktılar bize. Böyle kapandı. Ölen olmadı. Daha sonra arkadaşlarımızın hepsini aldık Şam'a getirdik. Şam'da inşaatlarda çalışmaya başladık, Türkiye'ye gelinceye kadar inşaat işçiliği yaptık. Ben daha az çalıştım ama arkadaşlarımızın inşaatlarda çalışmasıyla geçimimizi sağladık. ASALA olayından sonra FKÖ ile bağlarımızı kopardık. Böyle bir sürecimiz de oldu, orada zor durumda kaldık. Ondan sonra konferansa katılma süreci başladı. Kendi aramızda tartıştık. Birtakım sorunlar vardı, konferansa katılacak arkadaşın düşüncemizi iletmesi doğrultusunda ortak bir karar aldık. Beni seçtiler konferansa katılmak üzere. Ben de atladım İstanbul'a geldim.

Yıl 83 sonu, 84 başı diye hatırlıyorum. Geldik, tabii ben İstanbul'u bilmiyorum. İlginç bir şey oldu. Azmi'nin bankacı olduğunu bilmiyordum, müthiş samimiydik onunla. Benden kısa bir süre önce gelmişti zaten. Biz yurtdışındayken hep banka nasıl soyulur, örgütün para ihtiyacını nasıl

karşılamak lazım, bu konuda niye burada hazırlıklar yapmıyoruz vb. konuları konuşurduk, hep kafamızda o vardı. Burhan'la da bu muhabbetlerimiz olmuştu.

Burhan'la görüşecektik. Randevu yerine gittim, birdenbire beni bir bankaya götürdü. Gelir gelmez banka mı soyacağız; ne yapacağız, bilmiyorum. Bilinçaltında kalmış banka. Sohbet ettik, çay içtik, sonra Harbiye'de beni Ziraat Bankası'na soktu, bir şey de söylemedi bana. Merak ettim ne olacak diye. Bir baktım bizim amcaoğlu Hasan veznede. Ben ayrıldığımda o Kızıltepe'deydi. Meğer İstanbul'a gelmiş yerleşmiş. Ben niye banka, acaba keşfe mi gidiyoruz derken, bir baktım Hasan karşımda. Hasan'ın da haberi yok benim geleceğimden. Düşünün, dört sene sonra, ölmüş olabileceğimi düşünen ailem, birdenbire böyle göz göze geldik. Veznede ne yapacağını şaşırdı. Öyle durdu, ben de durdum, sonra çıktı dışarı, sarıldık birbirimize. Yukarıda bir odaya götürdü bizi. Arkadaş, oda ağzına kadar para dolu, valizler falan. Ben Burhan'a baktım, Burhan bana baktı, para bize bakıyor, paraya da ihtiyacımız var. "Burhan aha" dedim. "Ne?" dedi. "Burada işte, aha yüklenip götürelim. Bundan iyisi var mı?" dedim. Neyse, tabii, güzel bir anı oldu.

Ondan sonra biz ablama yerleştik, arkadaşlarla görüştük, konferansımızı kaza bela olmadan başarı ile atlattık. Konferans bittikten sonra iki gün bekledim, Kürdistan komitesinden benimle görüşmek istediklerini söylemişlerdi, Adil gelmişti o zaman. Adil'le görüştük, Adil'den ayrıldıktan sonra ben yola çıktım, tekrar Suriye'ye gitmek üzere. Otogarda şüphelendim iki kişiden. Onları kesmeye başladım. Otobüs Harem'e geçti, oradan yolcu aldı, orada da iki kişiden şüphelendim. Hem Topkapı, hem Harem otogarında şüphelendim, o zaman bizde şüphecilik çoktu. Dört kişiyi gözlem altına aldım. Hatay arabasına binmiştim, konferans kararlarıyla birlikte yurtdışına çıkıyorum tekrar. Bolu'ya akşam saatinde vardık. Bolu'da yemek molası verdi araba. Ben inmedim. Şüphelendiklerimden ikisi indi, iki kişi arabanın içinde kaldı. Bütün millet indikten sonra bir beş dakika sonra ben de indim, tepede lokantalar var, karanlık da bir yer, ben lokantanın arkasına tuvalet arıyormuş gibi bir bahaneyle hızlı hızlı gittim, bir baktım arabadaki o iki kişi o karanlığa doğru peşimden geldi. Ben geri döndüm. Yüz yüze geldik. Şöyle bir durdular, "Tuvalet nerede ya. Burada tuvalet yok mu?" "Biz de arıyoruz" dedi. Araba devam etti, Ankara'da otogarın içine girdi, o elemanlar indi arabadan. İlden ile birbirlerine nak-

lediyorlar diye biliyoruz, kendime göre şüphe bende devam ediyor. İndim arabadan, Ankara otogarı iki katlı, aşağıdan indim hızlı hızlı milletin arasından yukarı çıktım, yukarıdan tekrar öbür taraftan aşağıya indim, kapıdan hızla koşarak otogardan çıktım. Bir otobüs vardı orada, el kaldırdım, "Neresi?" "Kayseri." "Tamam" dedim, atladım Kayseri'ye gittim. Yani bindiğim Hatay arabasını bıraktım Kayseri arabasına bindim. Oradan Kahramanmaraş'a, Kahramanmaraş'tan Kömürler'e, uzattıkça uzattım yolu. Bu defa Hatay üzeri değil Kömürler üzeri gittim. Randevu yerine ulaştım, geç de olsa selametle ulaştım Şam'a. Ulaştıktan sonra telefonla durumu bildirdim. Dedim ki, "Benim başıma böyle böyle bir şey geldi." Emin olsam diyeceğim, eminim. Çünkü benim bunu söylemem bir sürü ev değişikliği anlamına gelecek. Kolay bir şey değil. Ya doğru çıkmazsa? Çok zor bir şey. Bir şüphe üzerine böyle bir şeyi net olarak söyleyemezsin. Ama şüphe var. Yaşadıklarımı izah ettim. "Böyle bir şey oldu fakat kesin değil, böyle bir şey başımdan geçti haberiniz olsun" dedim. Dedikten sonra, aradan bir ay geçti Kürdistan çöktü. Meğer Adil bana getirmiş. Yani İstanbul'a geldiğimde, onunla görüştüğümde takip yemişim. Ertesi gün de Suriye'ye geçtim zaten. Ben kimseye bulaştırmadım. Benden kimseye bulaşmadı ama Adil İstanbul'a getirmiş. Kürdistan komitesinin operasyon yediğini ve İstanbul'a yansıdığını duyduktan sonra "Eyvah, keşke daha garantili konuşsaydım" dedim. Başından geçeni anlatıyorsun, adam "Dur, eller yukarı, kaçma" demedi, böyle bir pozisyon olmadığından dolayı net olarak bir şey söyleyemiyorsun. Onlar zaten yakalamak istemiyorlardı, sınırdakiyle buluşunca belki o zaman başlayacaklardı, artık neyse bilemiyorum. Orada öyle bir süreç yaşadık.

İsveç vizesini biz veriyorduk

Ondan sonra bir müddet daha kaldık yurtdışında. Dediğim gibi, inşaatlarda falan çalışmaya başladık. Mahir'le İsmail Ayçiçek Avrupa'da, ben Ortadoğu'dayım, geri kalanların hepsi Türkiye'de. Avrupa'ya gitme değil ülkeye gitme kararı alınmıştı. Mahir de gidip geliyordu. Örneğin konferans döneminde Türkiye'deydi. Görüştüm çünkü İstanbul'da. Ondan sonra bir müddet daha kaldık Şam'da. Özellikle İsveç vizesi vardı bizim elimizde. İsveç'e giden siyasilerin hemen hemen hepsinin vizesini biz veriyorduk. Sahte vizelerini. Yani Suriye'den giden insanların pasaportlarının işlemlerini biz yapıyorduk. Kimsenin elinde yoktu. Sahteydi ama gerçek

gibiydi, kimse farkına varmıyordu. O şekilde vizeyi biz verip gönderiyorduk. Hatta bunun üzerine İsveç Cumhuriyeti, iki defa vizenin biçimini değiştirmek zorunda kaldı. Çünkü biz insanlara, pasaportlarına vize verdikten sonra "Önemli olan Suriye'den çıkışı yapmak, uçağa bindikten sonra pasaportları yırtın" diyorduk. Zaten havaalanında birileri karşılıyor... Bir iki tanesi pasaportu yırtmayınca vize ortaya çıktı. Bizim amacımız o vizenin ortaya çıkmamasıydı. Çoğunlukla İsveç'e gönderiyorduk. Bu durumu İsveç makamı öğrenince bizim vizeyi kim taklit ediyor diye önlem almak zorunda kaldılar. Örgütler arası dayanışma dediniz ya hemen hemen hepsini biz gönderdik. Kendimizden kimseyi değil, diğer örgütlerden insanları gönderdik. Sahtecilik konusunda eğitimimiz vardı.

Tekrar ülkeye çağırdılar, geldim

Sınırdan geçişler nasıl oluyordu?

Bizim bir arkadaşımız vardı bu işlerin uzmanı, hakikaten çok cesur bir adamdı. Sınır geçişlerinde, genelde karakollardan 1-2 km uzaktan geçiş yapılır. Bu bizim adamımız 10 metre karakolun yakınından geçerdi. En güvenli yer en çok korunan yerdir. Felsefe buydu bizde. Bizim geçişlerimiz öyleydi, yani karakolun içinden geçiyorduk. Yani karakolun içini delip öyle geçiyorduk bir anlamda. Çünkü affedersin, birisinin çişi gelse, çıksa bizi görecek. Bizden biri bir öksürse karakolun içinde kırk kişi var... Hedef olarak Suriye tarafından karakolu gözetlerdik dürbünlerle... Karakolun etrafında pusu olması lazım en az 50-100'er metre, böyle başlar, biz de karakolun içine doğru yürürdük. Kalabalık olsak, silahlarımız omzumuzda, sanki devriye gibi, yani pusudaki görse bile devriye karakolun içine giriyor derdi. Hakikaten karakolun kapısını hedef alıyorduk, tam kapısının içine girmeden beş metre kala kıvrılıp devam ediyorduk. Bizi gören olursa o karanlıkta devriye sanacak ama bir çatışma çıksa ölüm yüzde yüz. Kurtuluş yok. Kendimize o kadar güveniyoruz ki, üstümüzde susturucu, el bombası hepsi var. Çatışma anlamında biz üstünüz. Şu anda rahat anlatıyorum ama gidiş gelişler o kadar da rahat değildi. Geçişi yaptıktan sonra arkadaşla silah ve mühimmatları sakladık, dönüş için randevulaşıp ayrıldık, sonra ben İstanbul'un yolunu tuttum.

Sınırda bir mayınlı alan var, bir de iz tarlası var... Orada beyaz harç var, onun üzerine bastığın zaman ayak izi çıkıyor. Bizim arkadaşlar gelirken ayak

izi bırakmışlar. İki gün sonra ben geri dönüyorum, ayrı arkadaşla ve ayrı hattı kullanıyoruz. Asker sabah uyandığında ayak izini görüyor ve pusu kuruyor, bir çukur açıyor, pusu. Bizim haberimiz yok. İki gün önce gelmiş ayrı yoldan, biz iki gün sonra ayrı yolu takip edip devam ediyoruz. Fakat yine bizim taktiğimiz ne? Genelde kaçakçı gece 12'den sonra beklenir. Biz sekizde geçiyorduk. Sekiz haberlerin olduğu saat. Bütün askerler haberlere odaklanınca biz o saatte karakolun içinden geçiyoruz. Taktiğimiz hep o. Saat sekize beş kala karakolun yanına yanaşıyoruz, bir beş dakikamız orada geçiyor, ondan sonra geçiyoruz. Karakolu sıyırdık, baktık bir ses önümüzde... Alttan gidiyoruz, dürbünle bakma şansımız yok. Suriye'den bakınca pusular görünüyor, bu tarafta böyle bir şansımız yok. Bir ses gelince karakolun dibinde yattık yere, yanımdaki arkadaş "Suriye'deki çobanların sesi. Arapça konuşuyor" diyor. Ben, "Hayır Türkçe bu, bekleyelim" dedim. Sürünerek gittik, baktım iki pusu bir araya gelmiş. Hani saat sekiz ya, ciddiye almamışlar, öbür taraftakiler gelmiş sohbet ediyorlar. O sohbet olmasa biz içine düşeceğiz karanlıkta. Aramızda var üç metre. Geri geri sürünerek gittik. Saat 8'den gece 12'ye kadar dört saat orada bekledik. Nefes alamıyoruz. Ta ki gece 12'de devriye çıktı, yerleri değiştirdi, anladık nerede pusu var nerede yok, iki pusunun arasından deldik geçtik. Bir öksürsek 40 kişi tepemizde.

Takipler, oparasyonlar, gözaltı ve cezaevi hikayeleri

Ben böyle anlatırken kolay ama öyle kolay değildi; çok insan öldü oralarda. Neyse, İstanbul'da randevu yerine selametle vardım. Önce Burhan, ardından da Ali Demir'le görüştüm. Getirdiğimiz malzemelerin yazılı olduğu dökümanı da Ali Demir'e teslim ettim. Bana hiç kimseyle görüşmememe hatta yolda tesadüfen de olsa birilerini görsem pas geçmem gerektiği noktasında uyarılarda bulundu. Sadece gazeteleri takip et, dedi ve randevu yeri ve zamanı konusunda anlaştıktan sonra ayrıldım. Yalova'ya geçtim, orada beklemeye başladım. Ben bekliyorum bugün yarın soygun işi olacak diye. Gazetede baktım Taksim'de büyük soygun manşeti, bağırmak geldi içimden "İşte bu!" dedim. İş bitmiş, kimsenin burnu kanamadan paraları almış arkadaşlar. Her şey tamam. Saat 7'de randevum var, randevu günü saat 3'te keşfe çıktım İstanbul'da. Osmanbey'de keşif yapıyorum, bir baktım köprünün üstünde Ali ve Şaban'la karşılaştım. Disiplin gereği randevu saatinden önce görsen selam bile vermeyeceksin. Saat 3, randevu saat 7'de. Köprünün üstünde burun buruna geldik, ben direkt geçtim. Şaban "Ya nereye? Selam da mı yok" dedi. Mer-

haba dedim, sarıldık, öpüştük, şu bu falan. Ali ile zaten görüşüyordum. "Her şey yolunda, saat 7'de görüşeceksin. Bizde de her şey yolunda" dedi. "İyi. Bundan sonrası bana ait, merak etmeyin" dedim. Ayrıldık birbirimizden. O saate kadar takip yok. Bende de yok, Ali ve Şaban'da da yok. O tesadüfen karşılaşmamızdan sonra İrfan'la görüşüyorlar, İrfan takibi getiriyor bunlara. Şaban gidiyor, paraları alıp Ali'ye getirecek, Ali ile saat 7'de ben buluşacağım, o gün yoluma devam edeceğim. Akşam saat 7'de gittim randevu yerine gelen yok. Allah, Allah! Saat üçte görüştük, her şey yolundaydı. Yarım saat oyalandım, oraya buraya gittim, biraz kenara çekildim uzaktan kontrol edeyim dedim, gelen yok. Biliyorsunuz "kurtarma" var, yani ikinci bir randevu. Ertesi gün gittim, gene gelen yok. Parasız kaldım. Gideceğim ama param yok. Mecburen Laleli bölgesine bir bakayım, orada konfeksiyon işi yapan Bilal'i bir tanıyan, gören varsa, ben görürsem bir yol parası isteyeyim, atlayıp gideyim. Bu arada Seyfi'lerle beraber Bilal gözaltına alınıp bırakılmış, polis evini filan biliyor. Tesadüfen İbrahim Demir'i gördüm. O da kaçak, onunla ilişki kopmuş. Sarıldık falan, derken durumumu anlattım, Bilal'e haber vermesini istedim. "Tamam" dedi, gitti, haber ulaştırdı ona. Ertesi gün sabah saat 10 civarında bir kahve vardı, o kahveye gittim Bilal de geldi oraya. Neyse sohbet falan derken kapıdan iki kişi girdi içeri. Bakar bakmaz ben anladım polis olduklarını. Biraz şüpheciydik tabii.

Kahveden içeri girdiklerinde anladım. Meğer Bilal'i takip ediyorlarmış. Benim İstanbul'da olduğum ortaya çıktıktan sonra, nereye gidebilir diye abimi takip ediyorlar. Yani örgütten değil abimden ulaşmaya çalışıyorlar. Ali getirmedi randevuya onları. Onları görünce ben Bilal'e "Bir tavla atalım" dedim. Tavla oynadık. Paraları aldım, kalktık. Ben randevu yerine gitmeden önce mutlaka ve mutlaka randevu noktasına yakın bir giriş ve arkadan çıkışlı bir yer tespit ederdim, böyle bir yeri kendime tutardım hep zor an olur, diye. Laleli'de üniversitenin karşısında da öyle bir yer vardı. Bilal'e bana eşlik etmesini söyledim, "Benimle şu yukarıya kadar yürü, yalnız belli bir noktaya vardıktan sonra öpüşme vedalaşma yok, benden hızlı bir şekilde ayrılacaksın, silah sesi duyduğunda da arkana bakma. Ben koşarak kaçacağım, sakın arkana bakma, sen git" dedim. Anladım çünkü kapıdan girenlerin polis olduklarını. Gözleri yaşardı. "Beni seviyorsan dediklerimi yap" dedim. "Tamam" dedi. Hafif yağmurlu bir hava vardı. İlerledik durağın oraya, benden ayrıldı, ben de yavaş yavaş o belirlediğim yer olan pasajın içine ilerliyorum, oraya 10 metre var, kolluyorum, beş metre kala fırlayacağım. Tam Bilal ben-

den ayrıldı, hafif hızlandım, 60-70 kişi, hep onlarmış, sarmışlar orayı, hepsi polis. Bir baktım havadayım. Meğer ben ilerledikçe, onlar öbür taraftan önüme doğru ilerliyorlarmış. Bağırdım, "Adam kaçırıyorlar" diye. Sağdan soldan kimse müdahale edemedi, hepsi onlarmış. Anladım tabii yakayı ele verdiğimi. Orada öyle noktalandı ve yakalandık.

Ben neye uğradığımı şaşırdım. Yorumlamaya çalışıyorum, yorumlayamıyorsun. Ne olup bittiğini bir anda anlayamıyorsun, çünkü randevuda yakalanmamışsın. Ama niye burada yakalanmışsın falan... Bir operasyon olduğunu anladım ama sırf bana mı dönük, ne olduğunu anlayamadım. Genel bir operasyon olduğunu o anda anlamam mümkün değil.

Beni polis aracına alır almaz bana "Senden üç şey istiyoruz; bir, konferansa katılmışsın, konferansın yerini bize söyleyeceksin. İki, yurtdışından getirdiğin silahları teslim edeceksin, üçüncüsü de sınırda seni bekleyen adamı vereceksin".

"Silah listesi"ni duyunca anladım Ali Demir'in içeride olduğunu. Sanırım en son beni aldılar, ben şubeye gidince operasyon ve işkence faslı bitmişti zaten, üç ya da dördüncü günde bizi televizyona çıkardılar. İçişleri Bakanı geldi, bir şeyler oldu. Paraları ele geçirdikten sonra bir havayla "Bankacılar yakalandı" diye hemen o gazla televizyona verdiler. Bizi iki defa televizyona çıkarttılar, bir bu, bir de Selimiye'ye gitmeden önce. Ondan sonra süreç başladı tabii. Anlaşıldı ki arkadaşlar yakalanmış. Benim Türkiye'deki örgütlenmeye ilişkin zarar verme durumum yok. Çünkü tek ilişki içinde olduğum kişi Ali Demir, o da yakalanmış. Koruyabileceğim bir kişi var o da sınırda beni bekleyen arkadaş, bu arkadaş daha önceki operasyonda ismen deşifre olmuş ancak randevu yeri ve saatini bir tek ben biliyorum. Arkadaşın randevusuna kimseyi götürmeyip yurtdışına sağlam çıkmasını sağladım. Kendi el yazım nedeniyle silahları getirdiğimi kabul ettim ama ele vermedim. "Getirdim, dağda sakladım, yerini bilmiyorum" dedim. Bir ara "Helikopterle götürelim, bakalım" dediler. "Orada kaç gün dolaşırız bilmiyorum, geceydi" dedim o silahları vermedim. Sonuçta o silahlar ele geçmedi zaten ele geçmediği için ilk celsede düştü onlar. Mahkemedeki savunmamda da var zaten onlar. Ondan sonra Selimiye'de cezaevi süreci başladı.

Gözaltı, emniyet süreci nasıl geçti? O süreçte işkence gördün mü?

Gözaltı 40 gün sürdü. İşkence anlamında, işkence görmedik, diyebilirim. Yani işkenceden sayılmaz, çünkü kıyasladığımda, mesela 79'da Diyarbakır'da yakalandığımda iki defa savcılık uzatma verdi benim için. Çünkü

orada pozisyon farklıydı. Orada yazılamada yakalandık. Diyarbakır'da bir örgüt evimiz vardı. Ben, Adil, Kurukafa, Burhan yani o ilk oluşumu oluşturan arkadaşlarla aynı evi paylaşıyorduk. Mesela Diyarbakır'da 21 gün boyunca benden o evi istediler vermedim. Tek istedikleri evdi. Ben de sonuna kadar hep otogarda yattığımı söyledim. İfademe de öyle geçirdiler. Mesela Kurtoğlu'nda, Devegeçidi'nde müthiş işkenceler gördüm. Kıyasladığın zaman, burada ne olduysa, işkence yapmadılar. Sadece bana değil, hiç kimseye yapmadılar. Az bir şey yaptılar. Çünkü üçüncü, dördüncü günde her şey bitmişti.

Bizi tek sıra halinde dizdiler, ifadelerimizi yazıyoruz el yazısıyla, baktım polisle muhabbetler iğrenç, bazı muhabbetler hoş değil. O muhabbetleri görünce insan tedirgin oluyor. O samimiyet hoş değildi yani. Gördüm onu. İnsanın hoşuna gitmiyor. Orada anlıyorsun bir şeyler olduğunu. O süreci atlattıktan sonra Selimiye'ye götürdüler bizi. Selimiye'de dört ay mı, üç ay mı ne kaldık. Orada ne yapacağımızı da bilemiyoruz. Bir araya geldik arkadaşlarla. Moraller bozuk, teslimiyet havası var. Öyle bir ortamdı. Bir taraftan da bizim üçümüzü, beni, Ali Demir'i, Mehmet Ali'yi Diyarbakır'a götürme, orada tekrardan işkenceden geçirme gibi bir şey söylemişlerdi bize sanırım. Selimiye'de ondan dolayı bizi beklettiklerini söylüyorlardı. Dolayısıyla, aklımda kaldığı kadarıyla, "Biz burada örgütü savunalım. Örgütü savunduk mu bizi Diyarbakır'a götürmezler" dedik. Diyarbakır'a gitmek istemiyoruz. Orada öyle bir süreç yaşadık. Ondan sonra bizi Metris'e götürdüler. Biz kendi aramızda konuştuk, rahat, hazır ol, Türküm, doğruyum bunların hepsini söyletiyorlar bize. Bu onur kırıcı bir şey. Ama hepimiz uyuyoruz. Ekip olarak bir teslimiyet havası var Selimiye'de. Asker gibi yürütüyorlar bizi, her şeye uyuyoruz orada. Ne yapalım? Orada öne atılıp yol gösterecek kimse de yok. Ben dört senedir yurtdışındayım. Cezaevinde ne var, ne bitiyor, hangi direnişler var, onlardan haberimiz yok. Diyarbakır'dan haberimiz var. İnsanların öldüğünü, şunu bunu biliyoruz ama bu tarafa ilişkin yurtdışında olduğum için pek bilgim yok. O ara Osman Bozkurt'tan faydalandık biz. Osman bizimle beraber yakalanmıştı, Osman bize anlatmaya başladı, bazı arkadaşların tek tip elbise giymediğini, bazılarının giydiğini, cezaevinde böyle bir şey olduğunu... Dolayısıyla Selimiye'nin geçici olduğunu, buradaki yaptırımlara uyulması gerektiği konuşuldu, böylece biz ses çıkarmadık. İstiklal Marşı da dâhil olmak üzere, ne dedilerse her şeyi yaptık Selimiye'de bulunduğumuz sürece. Orada böyle kötü bir sınav verdik komple ekip olarak. Selimiye'de

güzel olmayan bir süreç yaşandı. Bizim hedefimiz, esas olarak, cezaevine gittikten sonra, oradaki yoldaşlarımızla bir araya gelip ne yapmamız gerektiği konusunda "Cezaevi komitesi ne öngörüyorsa onu yaparız" dı. Oradan Metris'e gittik. Metris Cezaevi'ne vardık. Metris'te de gördük ki üç kategori var: Teslimiyetçiler, yeşiller, kızıllar. Yani üç farklı oluşum var orada. Biz tabii gittiğimizde, ben ve bütün arkadaşlarım tek tip elbise giydiğimizden dolayı adları "Yeşil" olan tek tip elbise giyenler bölümüne gittik. Belli bir müddet orada kaldık. Bunlarda İstiklal Marşı, Türküm doğruyum, yok. Yaptırımlara uymuyor ama tek tip elbise giyiyorlar. Buna karşılık ödül olarak aile ziyareti, havalandırma vs. var. Tek tip elbise giymeyenlere, aile ziyareti, avukat ziyareti, havalandırma yok. Böyle yaptırımlar var. Bunlar da teslimiyetçi falan değil. Arada çok büyük bir uçurum yoktu. Bir dönem, sarının iki ay falan, orada kaldık. Tek tip elbise giydiğimiz koğuşta bizden Selami ve İbrahim Çalışkan vardı, Selami bana "TIK-TIK" dediğimiz mors alfabesiyle yapılan haberleşme sistemini öğretti. Sibirya'da kaldığımız süreçte hep Selami ile bu sistem üzerinden haberleşirdik.

Ondan sonra, sarının Şaban İba tek tip elbiseyi çıkardı, direnişe, yani o Kızılların olduğu bölgeye geçti. Hemen arkasından da ben tek tip elbiseyi attım, Kızılların olduğu bölgeye geçtim. Orada geldiğimiz bölümden ayrı olarak, tek tip elbise giyen arkadaşlardan farklı olarak, bize uygulanan havalandırma, gazete, aile ziyareti, avukat ziyareti yok, yani bütün her şeyden mahrumsun. Operasyon sık yapılıyordu. Yataklar ıslatılıyordu. Dayak vardı. Mesela mahkemeye gidip gelirken don, atletten dolayı dayak devamlı oluyordu. Doktor için çok büyük mücadele vermen gerekiyordu. Tek tip elbise giyen arkadaşlar da onlar için direnişler sergiliyordu. Orada da böyle bir süreç geçirdik, yaklaşık olarak belki bir sene falan orada kaldık, ondan sonra haklarımızı elde ettik. Yeşil'deki arkadaşlar da dâhil olmak üzere tek tip elbiseler atıldı, bütün cezaevinde Kızıllarla Yeşiller karıştı. Bayrampaşa'daki arkadaşlar, İlhami, Doğan Fırtına oradaydı, onlar da bizim aramıza geldi. Böylece tekrardan bir oluşum oldu. Cezaevinde böyle bir zamanımız geçti. Tabii, ciddi anlamda zamanımız da olmasına rağmen bir hesaplaşma hiç olmadı. O, en büyük eksiklik diyebiliriz. Bunu hep bir eksiklik olarak hissettim. Yüzleşemedik biz ve bugüne kadar da olmadı.

Kişisel kırgınlıklar mutlaka olmuştur. İnsanların kırılmaması mümkün değil. Çünkü şöyle bir şey var; kafanda ideolog olarak gördüğün birilerinin sende bitmiş olması, bir yıkıntıyı beraberinde getiriyor. O anlamda başta

Merkez Komite olmak üzere böyle bir durum oluşmuştu, bunu gizlememek lazım.

Benim harekete karşı hiçbir zaman güvensizliğim olmadı ama kişilere karşı oldu. Hep hareketi savundum, bugün de savunuyorum. Kişilerin eksikliği olarak görüyorum ya da kişilerin 80 sonrasında ele geçirdikleri yönetim erkini yanlış kullanmaları olarak görüyorum. Bu hareketin bir suçu yok. O kişilerin erki ele geçirdiklerinde yanlış kullanmalarından kaynaklanan bir şey. Kimse onlara yazılı olarak böyle bir şey yapın, demedi. Dolayısıyla o bireylerin tasarrufu o noktada oldu. Kırgınlıklar oldu, niçin öyle yaptım şimdi de bilmiyorum, mesela durup dururken arkadaşlarla ifade değiştirmek konusunda tartıştık. Arkadaşlar ifadeleri değiştirmiyordu ki, benim ve Mehmet Ali'nin durumunda hiçbir şey yok. Bende örgüt evi yok, hiç bir şey yok. Sadece birisi söylemiş, net bir şey yok. İsterlerse 36 sene verebilirler yurtdışı sorumlusu ve konferansa katılmış biri olarak ama elde delil olarak hiçbir şey yok, sıfır. Örgüt yöneticiliğinden başladı, örgüt üyeliğinden yatakçılığa kadar düştü. En son yatakçılıktan aldık cezayı ikimiz. Kişilerin ifade değiştirmesi sonucunda erken çıkma durumumuz vardı. İfadeleri değiştirmediklerinde bu defa mahkemede mesleğim sorulduğunda "profesyonel devrimciyim" dedim bilerek.

Ben bazen agresif davranırım, oysa öyle dememem lazım, kızdım, tepkiydi benimkisi. Böyle bir tepkim olmuştu benim. Bize içeride değil dışarıda ihtiyaç var. Durumumuzu ağırlaştıracaksak biz ağırlaştıralım, sizin yüzünüzden niye olsun? Ben kendimi anlatırım, devrimciyim, profesyonel devrimciyim, Kurtuluşçuyum, şuyum buyum, anlatırım. Ben dışarıda olmam gerektiğini savunurken sen benim içeride kalmama yol açacaksan, ben kendimi içeride daha iyi tutarım. Hiç olmazsa şerefimle anlatırım. Yani tepkiydi benim yaptığım. Normalde tek tip elbiseyi atmam bile kendimi riske etmemdir. Elbise giymemen bile senin örgütlü olduğunu gösteriyordu. Dedim ya bazen agresifleşirim ben, oturup bir beş dakika düşünmem, yaparım. Böyle de bir süreç yaşandı.

Ardından 2,5 sene mi ne kaldık cezaevinde, sonra çıktık dışarı. Dışarı çıktıktan sonra ben memlekete gittim. Memlekette örgütlü bir yapı yoktu, tekrardan canlandırmamız gerekiyordu. Bir taraftan da ailenin askerlik, evlendirme baskısı vardı. Birden fazla seçeneklerle önümüze geldiler, ben hiçbirisini kabul etmedim. Askerlik konusunda da kısa dönemden faydalanma hakkım vardı, gittim kısa dönem askerlik yaptım Denizli'de. Mustafa Kara-

bay, Doğan Fırtına birlikte kısa dönem yaptık. Orada da maceralarımız oldu. Bir gün beraber olduk, daha sonra "rahat, hazır ol"a uymadık diye bizi ayırdılar nizamiyenin oraya attılar. Orayı rahat geçirdik. Yanılmıyorsam çoğumuz cezaevinden çıkıp gelme insanlardık. Orada da kendimizi ezdirmedik.

Askerlik sonrasında benim kafamda bir proje vardı, bağımsız örgütlenme. Yani Kürdistan'da bağımsız örgütlenelim diye bir projem vardı. Bunun üzerine cezaevlerini dolaştım sahte evraklarla. Malatya'ya, Gaziantep'e gittim. Cezaevindeki Kürt arkadaşlarla görüştüm. Tekoşin'den çok büyük bir farkı yoktu ama farkı şu: Kürdistan'da bir bağımsızlık mücadelesi başlamış. Etkileyen oydu. Orada arkadaşlarla gittik görüştük, bu projeyi onlarla konuştuk, destek görmedik. Destek görmedikten sonra boşluğa düştük. Bir şey yapmak gerekiyordu. Ondan sonra daha ziyade Kürt hareketiyle daha fazla dirsek temaslarımız olmaya başladı.

Bugünden geçmişe bakmak

Bugünden geriye baktığında seksiyon örgütlenmesi doğru muydu?

Türkiye sol hareketinin üzerinde uzlaşabildiği biricik siyasi mesele Kürdistan ulusal meselesidir. Kendi aralarındaki birçok ihtilafa rağmen ulusal sorun meselesinde Türk milliyetçiliği çizgisinde buluşmaktadırlar. Kemalizm batağında yüzen bu gruplar her daim Kürtlerle aralarına mesafe koymuşlardır. Türk solunun en büyük handikabı Kemalizm batağına saplanmış olmasıdır. Kurtuluş ulusal soruna Türkiye sol hareketinden farklı bir bakış açısı getirerek ezberleri bozmuştur. Şöyle demişti: "Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda geri bir ekonomik yapı mevcuttur. Bu topraklarda Türk ulusundan ayrı bir ulus yaşamaktadır. Bu ulus, Kürt ulusudur ve yaşadığı bölgenin adı Kürdistan'dır. Türk ulusundan farklı olarak bu ulus milli ve demokratik haklardan hiç yararlanamamakta, varlığı bile kabul edilmemektedir. Kürdistan, bir sömürge statüsüyle Türkiye bütününe bağlıdır. (Kürdistan'ın öteki parçaları da genel nitelikleriyle aynı durumdadır. Yani Irak, İran ve Suriye'deki Kürtlerin durumu.)" ("Türkiye'de Ulusal Sorun Üzerine", Kurtuluş Sosyalist Dergi 2, Temmuz 1976, s. 36-37)

"Eğer ulusal baskı altındaki bir halkın üzerinde yaşadığı topraklar –yani ülkesi– zorla ve o halkın iradesi dışında elde tutuluyorsa; zenginlikleri talan ediliyorsa ve ekonomisinin gelişmesi sömürgeci ülke ekonomisine göre biçimleniyorsa; diline, kültürüne, sanatına, tarihi değerlerine şiddetli bir baskı

uygulanıyorsa; orası bir sömürgedir. Orada sadece ulusal baskı yoktur, aynı zamanda sömürgeci baskı da vardır ve ikisi iç içe geçmiştir.

Türkiye işçi sınıfı ve sosyalist hareketin ekonomik, sosyal ve siyasal bakımdan ulaştığı örgütlenme düzeyi ya mücadelenin başını işçi sınıfı öncülüğündeki Türkiye devrimci hareketi çekecek, oligarşik diktatörlüğünün yıkılmasıyla Kürt ulusunun kurtuluşu da gerçekleşecektir veya Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi kendi bağımsızlık mücadelesini ayrı mücadele ve hatta ayrı örgütlenmeyle başarıya ulaştıracaktır. Türkiyeli kurtuluşçular için sınıfsal mücadele ön plandayken biz Kürdistanlı kurtuluşçular için anti-sömürgeci mücadele daha ön plandaydı. Ulusal sorunun Türkiyeli arkadaşlar tarafından iyi kavranmadığına en önemli kanıt DEB (Devrimci Eylem Birliği) olayıdır. Tamamen iyi niyetli ama ilkesel olarak yanlış olarak yorumlayabileceğim bu olay biz Kürdistanlıların ciddi tepkisiyle karşılaştı ancak aynı oranda Türkiye cenahından ciddi reaksiyon gösterildiğine şahit olmadık. Anti-faşist ve anti-emperyalist ilkeler etrafında gerçekleşecek bir birlikteliğin Kürdistan'daki karşılığı anti-sömürgeci ilke olarak belirtilmeliydi. Yapılan bu hatanın tepki çekmesi üzerine birlik dağıtılmıştır. Bu temelde ittifak güçleri ve mücadele biçimi olarak da farklılıklar arz ediyorduk. Örneğin, biz Kürdistan'da feodal toprak sahiplerinin topraklarını kamulaştırıp bunları köylülere dağıtmakla meşgulken, Türkiyeli arkadaşlar işçi sınıfıyla birlikte fabrika işgalleri gerçekleştiriyorlardı.

Ulusal soruna farklı bakış açısı getiren Kurtuluş aynı zamanda Leninist örgütlenme tarzı olan Seksiyon örgütlenmesi fikrini de savunmaya başladı. Her ne kadar ortak mücadele ve örgüt anlayışını savunsak bile sömürge statüsü nedeniyle Kürt ulusal ve sosyalist hareketinin Türk sosyalist hareketinden ayrı gelişebileceği ve gerektiğinde ulusal mücadele temelinde bağımsız bir sosyalist hareket çıkabileceği tezini savunuyorduk. Teorik olarak doğru yazılmış olanın hayata yansıması ise çok farklılıklar gösterdi. Nesnel koşullara göre gerektiğinde bağımsız bir örgüte dönüşme imkanına sahip bir örgütlenme tarzı elbette hararetle savunduğum bir tez. Ancak pratikte yaşananlara bakıldığında bu doğru anlayışın ne kadar kötü kullanıldığı gözler önüne serilmektedir. Merkez Komitesi'nin seksiyona veya Kürdistan'daki bir il komitesine istediği gibi talimatlar yağdırıp tasfiye edebilme yetkisini kendinde görmeye başladığı anda iki bağımsız yapı tezi ortadan kalkar. Merkezci ve tasfiyeci bir anlayış egemen olmaya başlar. Dolayısıyla önemli olan Seksiyonun ana fikrinin içselleştirilmesidir, maalesef Kurtuluş bu konuda sınıfta

kalmıştır. Kürdistan seksiyonunda yer alan arkadaşların da ciddi olarak kendi görevleri ve yetkileri konusunda zaafiyet içine düştüğünü düşünüyorum, merkez tarafından çağrıldıklarında ciddi bir direnç göstermeden başka bir ilde (Türkiye'de) görev almışlardır. Bu durum seksiyon örgütünün tasfiyesi ile neticelendirilmiştir. Zaten bu anlayışın daha sonra İstanbul'da gerçekleştirdiğimiz konferansta "Sosyal Şovenizm'den ciddi olarak etkilenme" olarak değerlendirip konferans kararlarına yazdırdık. Daha sonra yurt dışından gelen arkadaşların katılımıyla seksiyon örgütü yeniden oluşturulmaya başlamıştır. 1979 yılında kurulan Kürdistan seksiyonu sekreterinin mekan olarak Kürdistan'ı değil de Türkiye'yi seçmesi, seksiyonda yer alan arkadaşların bölgeye yabancı olmaları ve bölgenin dilini (Kürtçe) bilmemeleri Seksiyon olarak yönümüzün Kürdistan'ın diğer parçaları olması gerekirken tam tersine kabemiz Ankara olmuştur, bundan dolayı Kürdistani bir güç olamadık ve olamazdık.

Cezaevinden çıktıktan sonra örgütle ilişkim bir müddet devam etti. Kürdistan'da bağımsız bir örgütlenme kurma fikri bende cezaevinde oluştu, bu düşüncelerimi arkadaşlara ilettim ancak kabul görmedi. Kabul görmeyince Kürdistan'daki arkadaşlardan destek almaya gittim. Bunun üzerine cezaevlerini dolaştım. Malatya Cezaevi'nde yatan İbrahim Akan'larla açık görüşe gittim, sorunu onlarla tartıştım, daha sonra Gaziantep Cezaevi'ne gittim, Kamer Konca, İbrahim Turgut ve Kaçaroğlu ile görüştüm. Tabii ki bu görüşmeler neticesinde hiç kimseden ciddi bir destek görmedim. Bu süreçten sonra Kurtuluş'tan ayrıldım. Kurtuluşçuların öncülük ettiği hiç bir siyasal parti çalışmasına katılmadım. Ama Kürt hareketi ile hep dirsek temasım olmuştur. Bir dönem aktif, bir dönem destek şeklinde, onları kendime daha yakın hissettim ve bugüne kadar da bu şekilde devam ediyor. ■

KURTULUŞ

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ ve EZİLEN DÜNYA HALKLARI BİRLEŞİN!

500 KRŞ

10 ŞUBAT 1979 SAYI 57

Asgari Ücret Arttırılmalıdır

Fiyat artışları hızla yükseliyor. Asgari Ücret ise halâ 74 TL

FAŞİST KATİLLERDEN HESAP SORACAĞIZ, FAŞİZMİ EZECEĞİZ

Adi İpekçi'nin faşist katilinin yakalanacağına umudumuz sarsılmıyor. Şuğüne kadar hangi faşist cinayetin, katliamın katilleri yakalandı? Maraş'ın mı? Ankara Bahçelievler katliamlarının mı? İstanbul Üniversitesi, ARMA katliamlarının mı? Zeki Ergeleboy'un, Doğan Öz'ün, Bedri Karafakioğlu'nun, Necdet Bulur'un mu katilleri yakalandı? Üyesi bütün bu cinayetlerin katilleri bilinliyor: MHP ve Türkeş. Herkes bilmelidir ki faşist yuvalar dağıtılmadıkça, MHP ve gizli-açık yandaşı örgütlerden hesap sorulup cezalandırılmadıkça faşist terör sürecektir. Sakıyabilmenin medeni umudur! Kurtuluş bu yolda çalışacaktır. Halkın, halkın gücüne güvenin. Sakıyabilmenin demokratik bakışlarınızı saldırıyor. Onun görevi bu: Derneklerin kapatılmak, gazetelerin, dergilerin yasaklanmak, yazarların ateş açmak. Faşist terör bu devrede oluyor. Onun için "güçlü, etkin devlet" arzularımız tehdit edecek. Ya, devrimciler-demokratlar saraya girip bürokratlar halleyecekler. Bizimki bu değil. Kitlenin bu yanındır.

faşist terör

ZÜLKÜF BALTA

Görüşenler: Bülent Sürmen, Mehmet Ali Orgun, Nuran Gelişli

Görüşme Tarihi: Nisan 2017

Anadilimiz yasak olduğu için okulda çok dayak yedik

Kendini tanıtır mısın?

1952 yılında Eğil/Diyarbakır'ın Haciyan mezrasında dünyaya geldim. Haciyan, Dicle nehri kenarında on iki haneli bir mezraydı. İki veya üç yaşında ateşli bir hastalığa yakalanıyorum. Sürekli kâbuslar görüyorum. Annem daha önceki çocukları öldüğü için beni sırtında taşıyarak, din hocalarına muskalar yaptırarak, okutarak iyileşmemi sağlamaya çalışıyor. Boynuma asılı onlarca muskam vardı. Buna rağmen altı yedi yaşlarıma kadar sürekli ateşli hastalıklardan kurtulamadım. Daha sonraki yaşlarımda ateşli hastalıklara hiç yakalanamadığımı söyleyebilirim.

Biz üç kardeşiz. Benden küçük kız kardeşim ve benden büyük ağabeyim var. Ağabeyimle aramda on beş yıl fark var. Aradaki tüm kardeşler ölmüş. Ağabeyim ne okuma yazma ne de Türkçe biliyordu. Askere gidince çok eziliyor. Askerden döner dönmez hemen beni okula yazdırıyor. Anadilim Zazaca ve ben de tek kelime Türkçe bilmiyordum. Anadilimiz yasak olduğu için

okulda çok dayak yedik. Türkçe konuşamadığımız için arkadaşlarımızla sık sık birbirimizi ihbar ederdik. Hâlâ benim Türkçe dağarcığım çok azdır. Okuduğum kitaplarda anlayamadığım ve yabancı gelen kelimeler çok fazla. Şimdi anlıyorum ki, eğer kendi anadilimde eğitim görmüş olsaydım, çok başarılı olabilirdim.

İlkokul, benim yaşadığım mezraya sekiz on km. uzaklıktaydı. Okula gitmek için Dicle nehrini geçmemiz gerekiyordu. Köprü de olmadığı için suyun sığ olduğu zamanlarda soyunarak nehri geçebiliyorduk. Nehir yatağı coşkun ve dolu aktığında koyun ve keçi derisinden tuluklardan yapılan salla karşı tarafa geçerdik. 1, 2 ve 3. sınıf aynı derslikte birlikte okurduk.

Eğil ilçesinin zanaatkârı, ticaretle uğraşanı hemen hepsi Ermeni'ydi. Ermenilerle kirve olmuştuk. Babamla ilişkileri çok iyiydi. Ermeniler akrabalarımız, komşularımız, yakınlarım ve Eğil'de yaşayan diğer Sünni insanlar tarafından aşağılanıyordu. Haç'larına hakaret ediliyordu. Ben şimdi anlıyorum ki Haç Ermenilerin kutsalıdır. İlerleyen yıllarda baskılardan dolayı çoğu Eğil'i terk etti. Kalanlar da Müslüman oldu. Eğil tarihi bir ilçedir. Çok eski bir kilisesi vardı. Dünya'nın en eski kiliselerinden biri olan bu kilisenin sadece temelleri geriye kalmıştı. 1915 katliamını babam anlatır, Dicle nehrinin Ermeni cesetlerinden dolayı kanlı aktığını söylerdi. Babası kalaycılık yapan ve Ermeniliğini gizlemeyen Ekrem adında bir arkadaşım vardı. Yıllar sonra Ekrem'in izini buldum. Amerika'da yaşıyordu. Telefonla görüştüm. Hiç kimseyi unutmamış, herkesi tek tek sordu. Eğil'de ve çevresinde kalan Ermenilerin hepsi İslamlaştılar, kendisine Ermeniyim diyen kalmadı.

Bizim bahçemiz vardı, meyve sebze ekiyorduk. İhtiyacımızın dışında fazla da vardı; o zaman satma imkânı olmadığı için eşle dostla paylaşılıyordu. Babam çok mert bir insandı. Bizim evin beş yıldızlı otel gibi her gece misafiri vardı. Kendimizi çok zengin biliyordum. Meğerse bir kuruş paramız yokmuş. Eğil'de ortaokul olmadığından dolayı babam ortaokulu okumam için beni Diyarbakır'da ağabeyimin yanına gönderdi. Bir ay sonra edebiyat hocamız yazılı kâğıdı alın, sizi yazılı yapacağım deyince, kağıt almak için kantine gittim; ben sanıyorum ki bedava. Kantinci beş kuruş istedi ama bende beş kuruş yok. O zaman fakir olduğumuzu anladım. Çok ezildim orada, çok ağlama gitti. Çok zengin, asil, büyük bir ailenin ferdi olduğumu zannediyordum. Arkadaşımdan beş kuruş alıp kâğıdı aldım, sınava öyle girdim. Ertesi gün ağabeyimin yanında amelelik yapmaya başladım. 12 yaşında inşaatta kum eledim, harç yaptım. Zor şartlar altında ortaokulu bitirdikten sonra, üç

ay Diyarbakır Havaalanı'nda çalıştım. Daha sonra en yakın büyük şehir Antep olduğu için, orada iş bulurum diye Antep'e gittim. Antep'te iş bulamayınca Ceyhan'da bir akrabamızın yanına gittim. Onun yanında bir müddet çalıştım. Kavakların kabuklarını soyuyordum.

Abdülkadir Aksu'nun amcasının oğlu Abdürrahim Aksu'dan, annem benim için iş istiyor. O da Antep'in Araban kazasında bana bir iş ayarlıyor. Şantiyede çalışmaya başladım, yoksulum, çalışmaya ve para kazanmaya ihtiyacım var. Çok büyük bir performans gösterdim orada ama bu performans hem kendime hem işçiye zulüm etmeye dayanıyordu.

O şantiyeye Midyat'tan Süryaniler geldi çalışmaya. Pazar günleri bir trilyon verseler çalışmazlardı. Suyun olduğu bölgeye gider temizliklerini yaparlardı.

Ben de o zamanlarda Tanrı ile içten bir bağ kuruyorum. Oruç tutuyoruz, şantiyede şartlar zor, güneş altında bir Kızılay çadırında yarım parça somun ekmek, üç dört tane zeytinle sahura kalkıyorum işçilerle birlikte. Günün birinde Maraşlı, iri yarı, kocaman bilekleri olan bir vatandaş, "Oğlum oruç tutuyorsun, güzel hoş ama sen gelişme çağını tamamlamamışsın, daha çocuksun, yarım somun ekmek üç dört tane zeytinle bu orucu tutmaya devam edersen sağlığın bozulur, ileride tutarsın" dedi. O öyle deyince kafamda soru işareti oluştu; akşama kadar düşündüm. Patronun zulmünü de görüyorum. O gün oruç tuttum. On iki gün tutmuştum, on üçüncü günde sahura kalkmadım. Oruç tutmadığım için o gün çok huzursuz oldum; ama o gün bugündür ne oruç tuttum ne namaz kıldım, iyi ki de öyle olmuş, kurtuldum ondan.

Kürt siyasi hareketlerinden de haberim yoktu

Başka bir amca da benim okula devam etmem gerektiğini söyledi. Aradan geçmiş dört yıl. Boyum olmuş 1.90, nasıl okuyacağım? "Okumanın yaşı yoktur" dedi. Diyarbakır'a döndüm liseye kayıt yaptırdım. Lise ilk sınıfta başarılıydım. Ağa çocuklarına falan torpil yapıldığını görünce isyan ettim, ders çalışmayı bıraktım, işi kaba kuvvete döktüm.

O dönemlerde, Denizler, Mahirlerin boy boy fotoğrafları, renkli gazetelerde manşetlerdeydi. Gazetelerden okuyarak çok büyük bir sempati duydum onlara. O güne kadar siyasetle hiçbir ilişkim yoktu, devrimcilik diye bir şey duymamışım, Kürt siyasi hareketlerinden de haberim yoktu. İlk defa lisede devrimcilerle tanışmaya başladım.

Lisede kızlarla arkadaşlığın oldu mu?

Olmadı. Aşırı utanıyordum. Hatta bir kıza bir tokat da attım, onu da itiraf edeyim. Beni sınıf başkanı yapmışlardı. Onu da nasıl oldum? Çok zengin bir ağa çocuğu, sınıf başkanıydı. Piranlı bir çocukla kapışmışlar, bir geldim ki Piranlı çocuk dördüncü kattan kendini aşağıya atacak. Ne olduğunu sordum, o da olayı anlattı. "Bekle" dedim ona, indim aşağıya ağa çocuğunun boğazına bıçağı dayadım. Böylece Piranlı çocukla iyi arkadaş olduk. İkinci gün ben aday olmadığım halde bütün sınıf beni başkan seçti.

Dedim ya, isyan hallerim başlamıştı

Bir de bizim aşırı faşist bir hocamız vardı. Sınav yapıyor, ben en arkada oturuyorum ve açıktan kopya çekerdim ama o gün çalışmıştım, kopya çekmiyordum. Yanımdakiyle bir kelime bir şey söyledim, bunun üzerine hoca bana ağır bir kelime söyledi. Sonra da benimle uğraşmaya devam etti, aramızdaki gerginlik giderek derinleşti. Ben de hiç taviz vermedim.

Diyarbakır'ın sıcağında ceket giyiyordum, kısa kollu gömlek giymeye utanıyordum. Öyle bir alışkanlık vardı, kısa kollu giyince sanki çıplak geziyormuşum gibi oluyordum. Bıçak taşıyordum ve 24 saat üzerimde olurdu. Bıçağı çıkardım hocanın üstüne yürüdüm. Sen çık dışarı bundan sonra okulu ben idare edeceğim, dedim, kaçırttım onu. İçeride volta attım. Arkadaşlar sınav iptal olmasın diye yalvarınca ben dışarı çıktım, o sınıfa girdi devam etti. Beni yüksek disiplin kuruluna verdi, yüksek disiplin kurulu beni okuldan attı. Beni okuldan attıracağını söylemişti, ben de "Sen beni attırırsan ben de seni öldüreceğim" dedim. Beni okuldan attıklarında onu öldürmeye gidecektim. Patronuma söylemişler, o beni aldı götürdü. Dedim ya isyan hallerim başlamıştı. Çünkü öğleye kadar okula gidiyordum öğleden sonra da şantiyede çalışıyordum. Mezun oluncaya kadar okulda bir hakimiyetim oldu. Kimse bana dokunamıyordu. Sanıyorum bu yaşadıklarım 1973-1974 yılları arasında oldu.

1976 yılında Hazro'da çalışırken işi bıraktım, askere gitmeye karar verdim. Boyumu falan görünce beni hava komandosu yaptılar, Kayseri'ye gideceğim ama Ahmet Arif'in kardeşi geldi, beni zorla Ankara'ya götürdü. Açık öğretime kayıt yaptım. İki yıl onların Çelrikli'deki şantiyesinde çalıştım. İlk defa iş makinelerini orada gördüm. Makineler Alman, firma Türk'tü. İçme suyu işi yapıyordu. Bütün yetkiler benim elimdeydi. Piranlı lise arkadaşımı da yanımda götürmüştüm çalışması için. O arkadaşım daha politik biriydi.

DDKD'lıydı. Devrimcilerin bir derneği vardı oraya gidiyordu. Gazete, dergi alıp geliyordu. Beni o derneğe götürdü. Sonradan Kurtuluşçu olduğunu öğrendiğim Seyfettin Çelik'le tanıştım. Şimdi ismini hatırlayamadığım Ağrılı Özgürlük Yolu'ndan bir arkadaşla tanıştım. Yanılmıyorsam Halkın Kurtuluşu'ndan bir hoca da vardı. O gün üç dört kişiyle tanıştık, oturduk konuştuk. Ben sadece sempatizanım. Şantiye arabaları dışında iki tane de binek araç zimmetimdeydi, bir iki gün sonra Seyfettin dediğim arkadaş geldi, "Beni falan köye götürür müsün?" dedi. Bir Türkmen Alevi köyüne gittik. Bir tomar gazete dergi almış onları götürüyor. Muhtarın evine girdik. Saz sesi geliyor yukarıdan, yukarı çıktık ki adam rakı içiyor, bize de ikram etti. Seyfettin onunla konuştu, sonra geri döndük. Seyfettin, PTT'den bir müdürle tanıştırdı beni. Kafamda devrimci profilini çizmiştim. Bir devrimci nasıl olmalıdır? Bir devrimci kendisine devrimci dediği andan itibaren bütün dünya nimetlerinden, paradan puldan kendini arındırıp saflaştırmalı. Her şeyini, canını da dahil olmak üzere, devrim uğruna kullanmalıdır, diye bilinçsiz olarak kafamda bir devrimci profili çizmiştim.

Diyarbakır'a döndüğümde ilk defa sloganları gördüm, altlarında Rızgari, Ala Rizgari, DDKD, Özgürlük Yolu yazıyor. Bunların ne olduğunu sordum, hatta küfür de ettim, "Böyle olursa hayatta devrim yapamayız, kaç parçaya bölünmüşüz" dedim. Bu kimdir? Diyelim ki DDKD'li. Bakıyorum yolda yürüyüşlerine, hareketlerine, yemek yiyişine, ilişkilerine, aman aman yanına yaklaşılacak gibi değil. Diğerlerinde de öyle bir duygu yaşadım. Bir tek Seyfettin bana iyi geldi. Neden? Seyfettin Çerikli'de belediye başkanı ile olan ilişkileri, halkla olan diyalogları, karakol komutanıyla olan ilişkileri, aktifliği ile bende güzel bir etki yaptı. Devrimci böyle olmalı, diye düşünüyordum.

O esnada bir izin sırasında Diyarbakır'a geldim bir arkadaşımla karşılaştım. Kayıt yaptırdığım Açık Öğretim'in sınavları varmış, sınavlara birlikte girmemiz için yalvardı. Gittik, kâğıt verdiler, hocalar geldi soruların cevaplarını yazdırdı; böylece birinci sınıfı geçtim. Tekrar Çerikli'ye geldim. Sınavda onun adresini vermiştim, İskenderun'a kayıt yaptırmam için kâğıt geldi. İş aksamasın diye geç gidebildim. Ben gidinceye kadar önemli bölümlerin kontenjanları dolmuş, "Konstrüksiyon" diye ismini şimdi bile söyleyemediğim bir bölüme kayıt yaptırmak zorunda kaldım. Okula gittim, boykot var. Faşistler var, kimse derslere girmiyor, herkes avluda dolaşıyor. Çağırdım onları, okulun kapısında duracağını içlerinden birinin gelip konuşma yapmasını söyledim. Vurma bana ait, konuşma da size ait, tamam mı? Tamam. Kimse

cesaret edemedi. Ben, iki üç gün İskenderun'da kaldım. Ecevit yirmi gün üniversiteleri tatil etti.

Ben işe döndüm arkadaşlar evlerine dağıldı. Okul açılınca bana haber verdiler. Tekrar gittim ki, müdür yetmiş üç kişinin dosyasını Batman'a petrol bölümüne göndermek istiyor. Müdür de faşist. Benim dosyamı da göndermiş. Batman, bizi yerimiz yok diye almadı okula. Biz açıkta kaldık. Komisyon sözcüsü olarak beni seçtiler, geldik, parlamenterlerle görüştük. Diyarbakır'a iki yıllık okul açılmasını talep ettik. O okul açıldı, orada inşaat bölümünü seçtim.

Hiçbir örgütle bağım olmadığı için sadece gidip geliyorum. Bağlar'da bizim bir yakınımız vardı mobilyacı. Kardeşi Ankara'da okuyordu; meğer bunlar cemaatçi, kardeşi de faşistmiş. Ben bilmiyordum. Zaman dolsun diye onların dükkânının önünde oturuyordum. Beni orada DDKD'liler görmüş ve faşist olduğuma kanaat getirmiş; hatta vurmayı düşünmüşler. İlkokulda aynı sınıfta okuduğum Ali isminde bir arkadaşım vardı; o olmuş hoca, biz daha öğrenciyiz. O geldi bir gün DDKD'lilerin beni vuracaklarını söyledi. Ben bunu dikkate almadım. Okulda biri geldi önüme DDKD'ye yardım diye 250 liralık makbuz uzattı, ödemeyeceğimi ve vermek zorunda olmadığımı söyledim. Bana çok ters baktı ve gitti. Yanımda da Siverekli Mahmut diye bir arkadaşım vardı, Mahmut döndü bana Zazaca "Ya sen delisin? Nasıl vermezsin? Valla bunlar seni öldürürler" dedi. O öyle söyleyince işi ciddiye aldım. Eve gittim, silahımı kuşandım, iki şarjör, ceplerimi de doldurdum, öyle gidip gelmeye başladım okula. Ondan sonra kimse bana dokunamadı. Hiç kimseye de angaje olmadım; çünkü kimseyi beğenmiyordum.

Lenin'den anlamam, ben Kurtuluşçuyum

Bu arada ailen seni evlendirmek istemiyor mu?

Ben 15 yaşındayken komşu köyün en zengin, en güzel kızını bana ayarlamışlar, onunla evlendireceklerdi. Kıyameti kopardım. Arkadaşlarla altı, yedi yaşındayken evliliği konuşmuştuk. Bizim oraya da memurlar geliyordu, maaşları vardı, maaşları da bir aileyi çok rahat geçindirebilecek düzeydeydi. Arkadaşlarımla konuşurken "Elime bir aileyi geçindirecek para geçerse o zaman evliliğe karar veririm" demiştim. O yaşlarda bu kararı vermiştim. Bu nedenle evlilik için ne yaptılarsa kıyameti kopardım. Çünkü kendi sorumlu-

luğumu taşıyamıyorum, eve getirdiğim kişiyi neden zor durumda bırakayım. Kafamda da evlilik gibi bir şey yoktu. Zaten sürekli şantiyedeyim. Herhangi birine ilgi duyacak fırsatım da olmadı. Devrimci olduktan sonra bu defa evliliği tamamıyla sildim kafamdan. Cinselliğimi de köreltttim. Üniversiteye gece gidiyorduk. Bir gün liseden tanıdığım, DSİ'de çalışan ve DSİ'de futbol oynayan arkadaşım, ben İstasyon Caddesi'nde tek başına yürürken arkadan koluma girdi. Lenin'i, Stalin'i anlatıyor. İçimden DDKD'li olduğunu düşündüm. "Neco bana niye Lenin anlatıyorsun, Lenin'den anlamam, ben Kurtuluşçuyum" dedim. Öyle söyleyeyim ki, Türk solunu sevmezler, benden uzaklaşır diye düşünüyorum. "Gerçek mi?" diye sordu, "Valla gerçek" dedim. O zaman bu döndü "Ben de Kurtuluşçuyum" demez mi. Haydaaa. Kurdukları derneğe çağırdı. Derneğe gittim. Yolda düşünüyorum, gidip bakacağım, oturacağım izleyeceğim, inceleyeceğim. Eğer kafama yatarsa gider gelirim yoksa buna da tekmeyi vururum. Bana ne yaa... Gittim, bir kürsüye oturdum, sırtımı duvara verdim. Öğrenciler, öğretmenler, üniversiteden gelen gidenler var. Alıcı gözle izliyorum. Bunlar ne DDKD gibiler ne de başka biri gibiydiler. Neco devamlı çağırıyor, beni götürüyor. Gidip geliyorum. Neco bir gün seminer olduğunu söyledi. Gittik. Mustafa Kurukafa gelmiş. "Sosyalist Ahlak Devrimci Tavır" seminerini verdi. Yıl 1977'ydi. Bu semineri dinledikten sonra baktım, benim kafamdaki devrimci tipinin aynısını anlatıyor. Seminerden sonra bira içmeyi bıraktım, sigarayı azalttım. Kendime bütçe yaptım. Dolmuşa bile binmedim, hep yayan gidip geldim, cimriliğimden değil. Kısa bir süre içerisinde bir daire alacak para biriktirdim.

Tabii o seminerden sonra giderek daha aktif olmaya başladım. Neco ile tanıştıktan sonra DSİ'nin arşivinde çalışmaya başladım. Orada da para biriktirdim. Ofis semtinde daha önce yapılmış olan villaları yıkıp yerine yüksek binalar yapılmaya başlanmıştı. O zaman Diyarbakır'ın en lüks semti orasıydı. Hep içimde güzel bir evim olsun fikri vardı ama devrimciliğim onu sürekli bastırıyordu. Çalışıyor ve kazanıyordum. Biriktirdiğim parayı örgüte bağış yapmak üzere Kamer Konca'ya götürdüm. Kamer Hoca da "Şimdi sende kalsın, senin paran zaten bizim paramız. Bize lazım olduğu zaman senden isteriz" dedi.

Siyasi faaliyet olarak ne yapıyordunuz?

Diyarbakır'da ben tek başına örgüttüm. Gizli örgütüz, herkesin alanı farklıdır diye kimseye bir şey sormazdım. Bana basın işini verdiler. Bildirileri basma, saklama, dağıtma işleriydi. Gazete dağıtıyorduk. Hatırlamıyorum

tarihi ama sıkı dönemlerden birinde, gece kucağımda bir tomar afişle İstasyon Caddesi'ndeyim. Yazılama ve afişlemede tecrübemiz öylesine artmıştı ki özellikle gecenin sessizliğinde gelen arabanın sivil mi, siyasi polise mi ait olduğunu anlardık. Bir gece gelen bir arabanın polis arabası olduğunu anlamıştık. Kaçma imkânımız da yoktu. Araba bize doğru gelirken yavaşladı. Sarhoş numarası yaptım. Bir duvarın dibine çişimi yapmaya başladım. Arkamda durdular. Ben onlara hiç bakmıyorum. Onlar da bana bakıp bakıp gittiler.

DSİ'de çalıştığım için sendika faaliyeti içerisinde bulunduk. Sendika Türk İş'in elindeydi, biz orada DİSK'in faaliyetini yürüttük. Başarılı da olduk. Dev Maden Sen'le de bağlantımız vardı. DDKD, sendikal hareket içinde TİP'le birlikte hareket ediyordu. Seçimleri kaybedince hırçınlaştılar. Dev Maden Sen'den gelen bizim arkadaşlara saldırdılar.

Alevilere ve Yezidilere karşı olan fikrin nasıl değişti?

Sol kültürle birlikte; bir de o insanları tanıdım. Ailece dostlarımız oldu ve bana çocukken anlatılan şeylerin tümünün yalan olduğunu gördüm. Beni zaten dinden soğutan biraz da bu oldu.

Zazaca konuşuyordun, Kurmanci'yi öğrenebildin mi?

Şantiyeye gelen işçiler Kurmanci konuştukları için tam olarak öğrenmiştim.

Sol içi çatışmalar konusunda hatırladıkların neler?

Diyarbakır'da genellikle DDKD'liler bize saldırıyordu. Kendisine "sol"um diyen kim olursa olsun çatışma taraftarı olmadım hiçbir zaman. PKK, Ergani'de bir arkadaşımızı öldürmüştü; biz bir bildiri hazırladık. Ben, Neco ve bir arkadaş daha Ergani'de o bildirileri dağıttık. Herhangi bir şeyle karşılaşmadık.

1978'de sürdürülen kampanya faaliyetleri ile ilgili ne hatırlıyorsun?

Kızıltepe'de yapılan mitinge bir otobüs tutup gittiğimizi hatırlıyorum. Sürekli afiş ve yazılama yapıyorduk ama bana pek doğru bir iş gibi gelmiyordu. Halkla birebir ilişki kurmayı daha doğru buluyordum. Canı gönülden ve inanarak devrimcilik yapıyordum, bana ne görev veriyorlarsa onu yerine getiriyordum.

12 Eylül geldiğinde neredeydin?

Diyarbakır'daydım. Bağlar bölgesi ablukaya alındı tanklarla. Tek tek evleri aradılar. Amirleri 18-30 yaşları arasındakileri, devrimci tipi ve şüphesi ile alıyorlardı. Bu yaş grubundakilerin büyük bir çoğunluğunu askeri cemselere doldurarak Koşuyolu'na götürdüler

Oradan da ikinci bir eleme yaparak askeri garnizona ve sinemalara taşıdılar. O zaman ben de alındım sinemaya kadar da götürüldüm. Üç beş saat içinde beni bıraktılar. Yaptığım işlerde ve randevularımda çok hassas ve dikkatliydim.

DSİ'de çalışan ama istihbarata bilgi veren insanlar da vardı. Kim olduklarını da biliyorduk. Şimdi eminim ki o adam beni ihbar etmiş. 12 Eylül'den 20 gün sonra beni aldılar Ofis'te MİT'in karşısındaki askeri garnizon götürdüler. Gece sürekli operasyon yapıyorlardı. Askeri yetkilerin elindeki listedeki isimlerin karşısında; öğretmen, DDKD ve sorumlu gibi şeyler yazıyordu. Benim ismimin karşısında da "Kurtuluş örgütü militanlarından Zülküf Balta" diye yazıyordu. Gece beni Çarşı Karakolu'na götürdüler. Orada iki hücre vardı, birinde insan dışkısı var, öbürü de pis kokuyor ama battaniye türü bir şeyler vardı. Beni insan dışkısının olduğu hücreye attılar. Sabah bir baktım DSİ'de mühendis olarak çalışan dört arkadaşın sesi geliyor. Üçü Dersimli, biri de Siverekliydi. Onlar da komünistleri işe alıyor diye şikâyet edilmiş. Oradan askeriyenin içindeki işkencehaneye götürdüler. Altı gün fiziki işkence yaptılar. Hakkımda pek bir şey de yoktu. Kurtuluş'tan kimi tanıyorsun diye soruyorlardı. DİSK üyesi olduğumu, onun çalışmalarını yürüttüğümü söyledim, herhangi bir siyasi örgütü kabul etmedim, başka da ifade vermedim. O dönemde devlet geniş bilgiye sahip değildi. Orada bir aydan biraz daha uzun bir süre kaldıktan sonra mahkemeye çıkartmadan bıraktılar.

Müracaat ettim, on gün sonra beni DSİ'de işe başlattılar. Aradan bir süre geçti, o arada bana verilen görevlere devam ediyorum ama kimseler yok ortalıkta. Diyarbakır'da ben ve bir iki kişi kalmışız, onlar da işlevsiz. Bende bulunan örgüte ait teknik malzemeleri kiraladığım bir evde tutuyordum yakalanmasın diye.

O arada Devrimci Yol, Bağlar'da ucunda bomba süsü verilmiş bir şey asılı olan, bir pankart asmıştı. "Kenan Evren'den Hesap Soracağız" diye. İki tane Kurtuluş sempatizanı tesadüfen oradan geçiyor, üzerlerinde parka var. Asanların eşkâli soruluyor, çevredekiler de "Parkalı adamlar astı" deyince, polisler de geliyor bizimkileri yakalıyor. Çarşı Karakolu'nda epeyce bir işkenceye maruz kalıyorlar. Pankartı onların astıklarını kabul ettirmeye çalışıyorlar, on-

lardan birisi de en sonunda Kurtuluşçu olduğunu söylüyor. Bu sefer Kurtuluş'tan kimi tanıdıklarını soruyorlar. Onlar da isimler veriyor, benim ismim de var. Geldiler gece saat iki gibi beni bir daha aldılar. Bu sefer çok daha büyük işkence yaptılar bana. Gençler İbo'yla Kemal arkadaşın ismini veriyor, Lübnan'a geçeceklerini söylüyorlar. Onları tanıyan ve yerlerini bilen olarak da benim ismimi veriyorlar. Tanıyorum ama evlerini bilmiyordum. Operasyon olduğu gün İbo bana geldi, evin anahtarını verdi ve evi gösterdi. "Biz gidebiliriz, sen bu evin kirasını ver ve ileride tahliye et" dedi. Ben de aldım anahtarı kız kardeşime verdim, saklamasını söyledim. O gece ev basıldı. Benden İbo ile Kemal'in yer ve adreslerini istediler. En büyük işkence bu nedenle yapıldı. Başka şeyler de soruyorlar ama özellikle onların yerlerini öğrenmek istiyorlardı. Ben inkâr edince gençleri benimle yüzleştirdiler. Biri bizi yolda kol kola giderken gördüğünü söyledi. Onlar da bana yüklendiler. Mahkemeye çıktık. Yıl 1981. Cezaevinde yoğun işkenceler başlamış. Kuralları kabul etmeyip direnenlere büyük işkence yapılıyor. Bizimle Dev-Yol'un davasını birleştirdiler. İddianamede, yedikleri darbe nedeniyle Dev-Yol'un gücünün kalmadığı bu nedenle Kurtuluş'la birlikte ortak eylem yaptıkları iddia ediliyordu. Böyle bir senaryo uydurmuşlardı.

Mahkemeye çıkmadan önce arkadaşlara tutuklanabileceğimizi, kuralları kabul edecek olanlarla etmeyeceklerin burada ayrışması gerektiğini söyledim. Herkes direneceğini söyledi. Doksan gün sonra mahkemeye çıktık. Ben eski ifadem üzerinde direttim. Ben tahliye oldum. Diğerleri tutuklandı. Bir süre mahkemeye gidip geldim.

Tekrar işe başvurdum bir sürü bahanelerle beni işe başlatmadılar. Meğerse yeni bir müdür gelmiş, müdüre istihbaratçılardan birileri gidiyor "Bu adam çok tehlikelidir, Alevidir" diyor. Alevi mühendislerle, işçilerle samimi ilişkilerimden dolayı beni de Alevi zannediyorlardı. Yedi ay geçti, cebimde para yok. O ara da evlenmiştim.

Yaşamdan kesitler

Evlenmen nasıl oldu?

Kısa dönem askerlik çıkınca askere gideyim mi, gitmeyeyim mi diye düşünüyordum. Örgüt yok, bir şey yok. Kemal Yamak o zaman Kolordu Komutanı. Annemin amcasının oğlu MİT'te çalışıyordu. Öz dayım onu "Dikkatli ol, Zülküf seni her an öldürebilir" diye uyarıyormuş. Diğer bir

dayım da MİT'te çalışan amcamın oğlu üzerinden, bir işe girmem için "İşe girişinde sakınca yoktur" diye belge almak istiyordu. Bu belge tarafımıza verilirken bana "Bir daha senin yolun buralara düşerse imha olmadan buradan çıkmazsın, bilgin olsun!" diyerek tehdit etti. Ama müdür bu belgeyi de kabul etmekte direnince, kapısını tekmeleyerek odasına girdim. Personel şefini getirtti beni işe başlattı.

İşe başlamamdan bir ay sonra askere gitmeye karar vermiştim ki, orta yaşlı, hemşerim olan bir kadınla Bağlar'da karşılaştık, konuştuk. Kadına babamla birlikte yaşadığımı ve askere gideceğimi söyleyince "Baban ne olacak, senin evlenmen lazım" dedi. Bir hafta içerisinde karar verdik, evlendik. Eşimin adı Remziye, daha önceden de tanışıyorduk. Kız kardeşimin görümcesiydi. Düğün falan da yapmadık, zaten karşıydım öyle şeylere. Arkasından askere gittim. Dört aylık askerliğimi Mamak'ta yaptım. Her an gözaltına alınabilirim endişesini yaşadım, askerliğim süresince. Askerden döndükten sonra işe tekrar başladım.

Bunlar olurken Kamer tekrar geldi. "Derlenip toparlanıyoruz, sen de var musın?" diye sordu. Ben şartlar ne kadar zor olursa olsun zaten devrimcilik yapmaya hazırdım. Bu arada kimse kimseye selam vermiyor. Herkes gitmiş, kimse yok. Bizim teksir makinesi, gazete ve kitapları koyduğumuz depo vardı, zaman zaman o depoyu değiştiriyordum deşifre olma ihtimaline karşı. Hatta o depoda bir gün bildiri basarken elektrikler kesildi, kesilmesiyle birlikte şiddetli bir şekilde deponun demir kapısı vuruldu, bacadan dama çıktım, damdan aşağıya kendimi atarak kurtulmuştum. Sadece görüşme trafiği dışında bir faaliyetimiz yoktu. Ben o zamana kadar epeyce kişinin Diyarbakır'da faaliyet yürüttüğünü, onları tanımam bilmem illegal olduğu için doğru değil, zaten normali de budur, diye düşünüyordum.

1984 Nisan'ında bir operasyon yedik. Bu sefer kırk beş gün gözaltında kaldım. Ben on beş gün sonra yakalandığım için birçok kişi benim üstüme ifade vermişti.

O operasyon gecesi öncesinde gündüz Kamer'le çay ocağında randevum vardı. Randevu yerine gittim, Kamer yok. Baktım randevu yerinin dışında duruyor, bana bir işaret etti, ben gittim. Yan yana yürüyoruz. Başka bir yere gittik, orası da müsait değil. Bağlar tarafında bir çay ocağına gittik. Biz orada oturur oturmaz, biri geldi birini sordu, etrafıma baktım farklı kılıklarda şüpheli birileri var. Kamer'e durumu söyledim, "Sen git, ben çay paralarını veririm" dedim. Ocak sahibi beni tanıyordu. Acayip tedirgin oldum. Kamer'i de aşırı derecede seviyorum. Ona bir şey olmasını hiç istemiyorum. Ben ölsem

de kalsam da bu iş yürür ama Kamer gibilerine bir şey olursa hareket çok şey kaybeder. Beyaz bir mont var üzerinde, o yürüdü, ben de onu takip ediyorum, bir baktım diğerleri aniden kayıp oldular. Ofis'teki yüksek kahveye kadar sağlam gittiğini gördüm. Beni tanıyan biri geldi, "Senin dayın ölmüş" dedi. MİT'te çalışanın öz abisi ölmüş, o da bankacıydı. Ben oradan kız kardeşimin evine uğradım, oraya kadar beni takip etmişler, benim orada olduğumu sanarak o evi, o gece bastılar. Evdekiler de evde erkek yok diye kapıyı açmıyorlar. Kız kardeşim kayınvalidesiyle kalıyordu. Beni tanımadıklarını söylüyorlar. Evin etrafına karakol kuruluyor. Bizimkiler de bana nasıl haber ulaştıracaklarını düşünüyorlar. Bir biçimde bana haber ulaştırıyorlar. Ben de tertibatımı almıştım. Kitapları ve malzemeleri aldım başka bir eve bıraktım. DSİ'de çalışan arkadaşıma gittim, sabah git bana izin kâğıdı yap dedim. İzin kâğıdını alıyor, arkasından polis geliyor. Müdür de izinli olduğumu söylüyor. Adresimi alıyorlar, adrese gidiyorlar, boş arsa çıkıyor. Çıldırıyorlar.

Önce Suriçi'nde bir akrabamın evinde kaldım. Mehmet Ali, komşumuz olan Leyla'ya telefon açmış, beni sormuş. Ben Mehmet Ali'ye nasıl ulaşacağımı bilmiyorum. Geldim Leyla'da oturdum bir ara belki telefon gelir diye. Bir de insan öyle bir durumda şoka giriyor. Geceleri tebdili kıyafet yaparak dışarı çıkıyorum, Bağlar'daki kahvelere bakıyorum, arkadaşlara ulaşmaya çalışıyorum. Meğerse benim dışımdaki herkesi almışlar. Faaliyet içinde olan herkes alınmış bir tek ben yokum içlerinde. Ben dayanamıyorum, yanlarında kaldığım akrabaların evinden gündüz çıktım. Telefonu olan bir yere gideceğim, bir yere telefon açmam gerekiyor. Japon Pasajı'nda birinci kat, merdiven başında dükkânı olan arkadaşın oraya gideceğim. Üzerimde takım elbisem, kravat, elimde de kaldığım evin anahtarı var ama Suriçi'nin anahtarları kocaman. Dükkâna girdim yaşlı, sakallı bir adam var, dükkân sahibi yok. Dükkân sahibi arkadaşı sordum, geleceğini söyledi. Onun masasına oturdum, bir sigara yaktım ki benim tanıdığım siyasi polislerden dört kişi içeri girdi. Meğerse beni görmüşler. "Tamam, gözaltına alındım" dedim ama anahtarları ne yapacağım, onu düşünüyorum. İçeri girdiler, bir şeyin fiyatını sordular. Beni almadılar, bir şey de demediler. Onlar çıkıp gidince ben arkadan çıkmak için oraya fırladım ama demir parmaklıklar var, altıncı kata kadar çıktım hepsinde demir parmaklıklar vardı. Bir baca gördüm, oradan o korkuyla kendimi çektim bir dama çıktım. Altıncı kattan dört katlı bir damın üstüne atladım, ayağım çatladı orada. Oradan aşağı atlama imkânım da yoktu. Bir başka evin

damından surlara, oradan da aşağıya atladım. Kadının biri gelini ya da kızıyla avluda yün yıkıyordu. Ben kömür içinde kalmışım, terle beraber yüzüm simsiyah olmuş. Kadın elindeki sopayla üzerime saldırdı, "Teyze ben hırsız değilim, siyasiyim, polis peşimde, mecbur kaldım" dedim. O zaman kadın "Oğlum bak buradan çık, öbür taraftan çıkarsan seni yakalarlar" dedi. Bir taksi çevirdim, adam beni tanıdı ve götüremeyeceğini söyleyerek beni indirdi. Ayak şişmiş, yürüme imkânım da yok. Başka bir yerlerden baldızımın evine gittim. Oradan eski kaldığım eve gittim, orada ayağımı iyileştirdim. Daha sonra dayımın oğlunun evine gittim, bir müddet orada kaldım. Kimse yerimi bilmiyor. Remziye öğrenmiş, dayım öğrenmiş, yine o MİT'çiye gitmiş, yalvarmış yakarmış.

Telefonu olan Leyla'nın evine gittim yine Mehmet Ali'den haber var mı, yok mu diye. Bunalımdayım. Baktım olacak gibi değil Remziye'yi kurye olarak kullandım. Metin'in evine gönderdim, Metin'in ailesi de yaklaştırmıyor, oradan da bir sonuç alamıyoruz. O anda teşkilatla olan insanların evlerini bilmiyorum. Dayım, akrabalarım, ağabeyimler duyuyorlar. Ailecek Leyla'nın evinde toplandık. Necdet Menzir, Diyarbakır Emniyet Müdürü o dönem. Dayım MİT'teki adama gidiyor, ona yalvarıyor. O da "Yarın saat 2'de Emniyete gitsin, şu pusulayı da ver onu bırakacaklar" demiş. O toplantıya da beni bunun için çağırmışlar. Toplantıda ben, Remziye ve Leyla karşı çıkıyoruz. Mümkün değil böyle bir şeyi kabul etmem. Ağabeyim, dayım, yengem tümü üzerime yoğun baskı yaptılar. Ben bunaldım. Dayıma "Gidersem bu sefer ya cenazem gelir ya da büyük bir ceza alırım" dedim, "Sen git, her şey bana ait" dedi. Ben atladım bir taksiye Emniyet'e gittim, dördüncü kata çıktım, bir nöbetçi vardı, ne istediğimi sordu, bir arkadaşa baktığımı söyledim. Oraya gidince kendi kendime sen deli misin dedim, beynim durmuş vaziyette aşağıya indim, geldim Karayolları'nın köşesinde bir ticari taksi denk geldi bindim. Bağlar'a geldim. Dayım bana çok kızdı, çok söylendi, ben tekrar Emniyet'e gittim, aynı kata çıktım adı verilen emniyet müdürünü sordum. Bir odaya aldılar, bana ikramlarda bulunuyorlar. Tedirgin oluyorum, kalkıyorum, dayımın baskısı aklıma geliyor, bir daha oturuyorum. İki metre boyunda yanında korumalarıyla bir adam geldi. Pusulayı verdim, baktı, kafayı salladı, yanındakilere işaret etti, beni aldılar bir üst kattaki hücreye koydular. Bir tane orta yaşlı, sakallı bir adam var. Ben o adamın bir yerde beni takip ettiğine dair bir şey kafamda kalmış gibi. Hücreye girdiğim anda ne kadar büyük bir hata yaptığıma uyandım, o zamana kadar uyurgezer gibiydim. Ama iş işten geçmiş-

ti. Kaçmanın yollarını arıyorum ama imkânı yok. O sakallı adam ne için getirildiğimi sordu. "Bir haftadır buradayım kimsenin bir şey sorduğu yok" dedi. Adama nereli olduğunu, hangi mahalleden olduğunu, ne iş yaptığını soruyorum. Aradan bir, iki saat geçtikten sonra yine aynı soruları unuttum diyerek soruyorum, bakıyorum farklı cevap veriyor. Onu bir ara aldılar götürdüler, bir saat sonra tekrar geri getirdiler. Benim irademi kırmak için sürekli yapılan işkenceleri anlatıyor. O gün bir şey olmadı. Ertesi gün ikindi vakti geldiler, beni aldılar oradan çıkardılar bir odaya götürdüler, anamın, babamın ismini sordular, "Bize yardımcı ol, sen yine işine devam edeceksin, seni bırakacağız" dediler. Ben cevap vermiyorum. Arabaya bindirdiler, polis okuluna götürdüler. Çay ocağının olduğu yerde bir boruya bağladılar. Sabah saat sekizde grup gelince "Ooo biz seni havada arıyoruz, sen kendi ayağınla düştün" dediler. Beni çözdüler bir odaya götürdüler. Etrafıma biriktiler başta nasihat ettiler. Ben hiç ses çıkarmıyorum. Ondan sonra fasıl başladı. "Herkesi yakaladık, bütün arkadaşların burada, merkez komiteniz de yakalandı" dediler. İrfan Cüre'nin ismini orada duydum. Adil Yıldırım ve Ali Ekber örgütün silah ve dokümanlarının bende olduğunu söylüyorlar. Adil'e sordum ne dokümanı diye o da "Hani ben yazmıştım ya" gibi bir laf etti, o zaman ben de "Sen yazmışsan gene otur yaz, ben nereden bileyim o dokümanı" dedim. Ben öyle deyince bana çok kızdılar. İki saat sorguladılar. İbrahim, "Örgüt içerisinde en kararlı arkadaşlarımızdan, inanmış, dürüst, mücadeleci" diye beni anlattı. Ali Ekber'le Adil de krokiler filan çiziyorlar. Ben askıdayım, Adil geliyor "Sen niye direniyorsun, ne anlamı var, zaten kimse kalmamış ki. Örgüt çöktü" dedi. Daha önce de yakalandığım için sorgu ve işkence konusunda biraz tecrübeliydim. Dünyanın en direngen insanı olsa bile o işkence karşısında zaman zaman çözülebiliyor. Örgütle olan bağın zayıfsa ya da moralin zayıfsa ya da senden daha üst düzeyde olan örgüt arkadaşın çözülmüşse o zaman insan bayağı yıpranıyor, irade kırılabiliyor. Yoksa örgütle bağın, güvenin sarsılmadığında o fiziki işkence belli bir noktadan sonra seni etkilemiyor, zorlamıyor. İlk etapta çok zorlanıyorsun, beşaltı gün ya da bir hafta sonra vücut o işkenceye alışıyor.

Günler boyunca iki seans işkence yapıyorlardı, akşam sekizde de tabuta koyuyorlardı. Kırk beş gün sonra mahkemeye çıktık ve tutuklandık. Örgüt üyeliğinden ceza aldım. Yargıtay'da da kısa sürede kesinleşti.

Cezaevinde işkence var mıydı?

Cezaevinde, önce başka bir bölümde gözaltında tutulduk. Hem gözaltında hem de koğuşa aldıklarında fiziki işkence yapıldı. PKK'nin eylemleri, ölüm oruçları, kendini yakma eylemleri sonucu Esat Oktay Yıldıran oradan gönderildi. Öncekine oranla daha az işkence vardı.

Başka cezaevine gittin mi?

Cezam kesinleşince Malatya'ya gönderdiler, oradan tahliye oldum.

Ailen ziyarete geliyor muydu?

Eşimin dışında herkes benimle ilişkisini koparmıştı. Korkuyorlardı fişleniriz diye. Babam da o süreçte vefat etmişti. Babam korkmazdı, sıkıyönetim döneminde yapılan kahve baskınlarına açık açık karşı çıkıyormuş, asker de buna "İyi ki genç değilsin" diyormuş. Dik duruyordu o dönemlerde.

Cezaevindeyken iki yaşındaki kızımı kaybettim. Ölüm nedenini hâlâ bilmiyoruz. Daha sonra üç tane çocuğum daha oldu ama o kızım çok canlı, çok sağlıklı bir çocuktu. Size ilginç gelecek ama ben o gece aynı saatlerde kızımın öldüğünü rüyamda gördüm, rüyadan fırladım ve saate baktım. Ürkmüştüm. Üzüntümden o sabah kahvaltı yapamadım. Mardinli Hıdır Hoca diye bir arkadaşımız var, ona rüyamı anlattım. O da kızdı rüyalara inanılır mı diye, ben de inanmıyorum ama etkisindeyim. Haber de alamıyorum. O zaman Diyarbakır'dayım, görüşler beş dakika, iki kelime konuşuyorsun bitiyor. Eşim ve çocuk görüşe gelmeyince nerede olduklarını sordum kız kardeşime; ağabeyimin köye götürdüğünü söyledi. İkinci görüşte tekrar gelmedi, üçüncüde de gelmedi. Dördüncüde eşim geldi solmuş bir vaziyette. O zaman anladım. O bayağı beni etkiledi.

Çocuk da gidince Remziye'nin psikolojisi iyice bozuluyor. Tanıdıklar bir şeyle uğraşması lazım diyerek Remziye'ye piko makinesi alıyorlar. Piko yaparak kendi geçimini sağlıyor, Malatya'da da beni hiçbir zaman görüşmesiz bırakmadı. Cezaevinde ailenden biri gelmezse ya da örgütle umudunu kestiğin andan itibaren psikolojik olarak bitiyorsun. Ama aile gelip de "Mehmet Ali'yi gördüm sana çok selam var" dediği zaman o insanı çelikleştiriyor. Ya da "Doktoru gördüm sana çok selam gönderdi" dediğinde bu yetiyor zaten. Bu seni motive ediyor. Akrabası, mektubu gelmeyen insanların cezaevinde psikolojileri bozuluyordu.

Cezaevinden çıktıktan sonra kafamda devrimci mücadeleye devam etmek vardı. Çıktım ama hiç kimse yok. Mücadele yok. Diğer gruplarla da hiçbir ilişkim yoktu. Olmuş olsaydı oraya giderdim. Çok üzülüyorum, beklemedeyim. Soruyorum kimseye ulaşamıyorum. Geçim için hiçbir korkum yok. Şirketlerinde çalışabileceğim tanıdıklarım vardı.

Cezaevinden çıktım, sokaklarda dolaşıyorum, cebimde bir kuruş param yok. Adnan cezaevinde bana çok kaliteli ve rengi de güzel bir tişört vermişti, ona gözüm gibi bakmıştım; çıktığımda giyerim diye de giymiyordum. Dolaşırken birisi denk geldi, "Bana dolmuş parası ver çarşıya gideyim" dedim. Çıkardı kâğıt para verdi. "Ben senden dolmuş parası istiyorum" dedim. Sandım ki büyük paradır, o da "Bu dört tane dolmuş parasıdır" dedi. Gidip gelirken eskiden beni tanıyanlarla karşılaştım, emekli olmuşlar. Ne yapacağımı sordular. Emekli ikramiyelerini bana vermeyi teklif ettiler. Bir iş kurmamı, kazanırsam yarısını onlara vermemi, kazanamazsam da canımın sağ olmasını söylediler. Çok ısrar etmelerine rağmen ben almadım. En son birisinin teklifini kabul ettim, ticarete girdim. Çok kısa sürede çok büyük paralar kazandım, yalansız dolansız bir ticaret yaptım, zirveye çıktığım dönemlerim oldu ama mutlu değilim. Çocuklarım oldu, gene mutlu değilim. En iyi arabaları alıyorum, hız yapmayı da seviyorum. Bana geliyorlar "Sen çok çalışıyorsun, tatil yapman lazım" diyorlar. En yakın tatil yeri Mersin, deniz de var, ben de çok güzel yüzüyorum, oraya gidiyoruz. Oradaki yaşamı görüyorum bir de köydeki yaşamımı hatırlıyorum, daha fazla bunalıma giriyorum. Bir, iki gün sonra kaçıyorum oradan. Beni psikologa götürmek istediler ama bu mümkün olamadı. Eve döndüm, televizyon açık: Şırnak basılmış. Diyarbakır'da yaprak kımıldamıyor. Faili meçhul dönemleri başlamış.

Sonra kendi teşhisimi kendim koydum, benim mutlu olabilmem için devrimci mücadele içinde yer almam lazım. Halkıma hizmet etmem lazım, beni ancak bu mutlu edebilir. Ticareti bıraktım. Şimdi HDP içinde çalışıyorum. ■

Kısaltmalar

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADYÖD: Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği. 1974 sonrasında devrimci üniversite öğrencilerinin örgütlenmesi için Ankara'da kurulan dernek, İstanbul'da ise İYÖKD (İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği) kuruldu. Daha sonra açılan davalar ve kapatmalar üzerine ADYÖD (Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği) ve İYÖD (İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği) olarak devam ettiler. Başlangıçta hemen bütün devrimci öğrencilerin içinde yer aldığı kitle örgütü niteliğinde olan dernekler, 1976 sonrasında parçalandı ve hemen her siyasi eğilim kendi derneğini kurdu.

Ant-Gör: Antalya Gençlik Örgütü

AP: Adalet Partisi

AYÖD: Ankara Yüksek Öğrenim Derneği. ADYÖD'den önce yine aynı amaçla kuruldu ve daha sonra valilik tarafından kapatıldı.

BDP: Barış ve Demokrasi Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CIA: Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı

DAL: Derinlemesine Araştırma Laboratuvarı. Ankara Emniyet Müdürlüğü bünyesinde 12 Eylülden hemen önce oluşturulan ve 12 Eylül sonrası tüm sol, muhalif kesimlerin işkenceli sorgularını yürüten Derin Araştırma Laboratuvarı adlı birim

DDKD: Devrimci Doğu Kültür Derneği

DDKO: Devrimci Doğu Kültür Ocakları

DEV-GENÇ: Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu

Dev-Halk-Der: Devrimci Halk Derneği

DEV-LİS: Devrimci Liseliler. 1969 yılında Dev-Genç'li devrimcilerin kurduğu bir lise örgütlenmesidir. 1974 sonrası yeniden kurularak dernekleşmiştir. Kurtuluş hareketi içerisinde yer almıştır.

DEV-MADEN-SEN: Türkiye Devrimci Maden Arama ve İşletme İşçileri Sendikası

DEV-SOL: Devrimci Sol

DEV-YOL: Devrimci Yol

DGM: Devlet Güvenlik Mahkemesi

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

DP: Demokrat Parti

DSİ: Devlet Su işleri

EMEP: Emek Partisi

FKF: Fikir Kulüpleri Federasyonu. Üniversitelerde TİP'in gençlik örgütü olarak düşünülmüş ve kurulmuş sol gençlik örgütlenmesi. Daha sonra TİP'ten bağımsızlaşmış ve 1969'da Dev-Genç'e dönüşmüştür.

FKÖ: Filistin Kurtuluş Örgütü

GMK: Geçici Merkez Komite

GSB: Genç Sosyalistler Birliği. Çoğunlukla THKP-C ile ilişkide bulunmuş gençlerin öncülüğünde kurulan ve özellikli işçi, emekçi gençler içinde hızla yayılan bir devrimci gençlik örgütlenmesi. Kurtuluş'la görüşmelerde bulunmalarına rağmen daha sonra büyük çoğunlukla TKP'ye katıldılar.

HDÖ: Halkın Devrimci Öncüleri

HDP: Halkların Demokratik Partisi

HEP: Halkın Emiek Partisi

HK: Halkın Kurtuluşu

HY: Halkın Yolu

İGD: İlerici Gençler Derneği. 1970'li yıllarda Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) gençlik örgütü.

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

İYÖKD: İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği

KDP: Kürdistan Demokrat Partisi. Güney Kürdistan'da Barzani'nin liderliğindeki Kürt partisi.

KSD: Kurtuluş Sosyalist Dergi

KTÜ: Karadeniz Teknik Üniversitesi

KUK: Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları adını taşıyan ve 12 Eylül öncesinde yaygın kitle temeline sahip bir Kürt örgütü. PKK ile zaman zaman ciddi silahlı çatışmalar içine girmiştir. 12 Eylül sonrasında dağılmıştır.

KYB: Kürdistan Yurtseverler Birliği. Güney Kürdistan'da Celal Talabani'nin liderliğindeki Kürt partisi.

MC: Milliyetçi Cephe Hükümeti

MDD: Milli Demokratik Devrim

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MİT: Milli İstihbarat Teşkilâtı

MLSPB: Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği

MSP: Milli Selamat Partisi

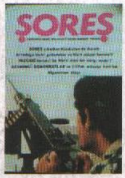
MYK: Merkez Yürütme Kurulu

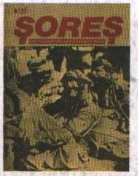
ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ÖDP: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
PASS: Politikleşmiş Askeri Savaş Stretejisi
PDA: Proleter Devrimci Aydınlık
PKK: Partiya Karkeren Kurdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
RSDİP: Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi
SBF: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SBKP: Sovyetler Birliği Komünist Partisi
SHP: Sosyaldemokrat Halkçı Part
SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞEH-DER: Farklı şehirlerden Ankara'ya üniversitede okumak üzere gelen öğrencilerin kurdukları şehir derneklerinin ortaklaşa kullandıkları mekâna verdikleri ad.
TDKP: Türkiye Devrimci Komünist Partisi
TDY: Türkiye Devriminin Yolu
TEP: Türkiye Emekçi Partisi
THKO: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİKKO: Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP: Türkiye İşçi Partisi
TKP-ML: Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist
TKP: Türkiye Komünist Partisi
TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÖB-DER: Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
TÖS: Türkiye Öğretmenler Sendikası. 1970'te kuruldu. 12 Mart döneminde kapatıldı. Daha sonra yerine TÖB-DER kuruldu.
TSİP: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TÜM-DER: Tüm Memurlar Derneği Olacak
TÜRK-İŞ: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜS-DER: Tüm Sağlık Emekçileri Derneği
TÜTED: Tüm Teknik Elemanlar Derneği
UKO: Ulusal Kurtuluş Ordusu
YNK: Kürdistan Yurseverler Birliği

KURTULUŞ

KENDİNİ ANLATIYOR 5

Kurtuluş Hareketi'nin 1975–1985 dönemini ele alan sözlü tarih çalışmasının ürünü olarak şimdiye kadar dört kitap çıktı; bu kitaplarda merkezi düzeyde sorumluluk üstlenen yöneticilerle yapılan görüşmelere yer verildi. Ancak Kurtuluş Hareketi'nin Kürt ulusal sorununa yaklaşımı ve kavrayışı gereği bir "merkezi örgütlenmesi" daha vardı: **Seksiyon**. Yani Kürdistan'daki siyasi ilişkilerin, yerel örgütlenmelerin bölge çapında merkezi ve "ayrı bir parti gibi" örgütlenmesini öngören bu yapı ayrıca ve özel bir kitapta ele alınmayı gerektirmektedir.

İşçi sınıfı hareketiyle ulusal hareketin ortak örgütlenme ve mücadelesinin savunulması Kürdistanlı sosyalistlerin Seksiyon olarak örgütlenmesine ve bölgeye özgü, özel politikalar uygulamasına, anadilinde yayınlar çıkarmasına engel değildi.

Seksiyon'da yönetici olan veya bölgede faaliyet yürüten ADNAN GÜLLÜOĞLU, ALİ DEMİR, ALİ TUNÇ, BÜLENT SÜRMEN, HALİM YILDIRIM (BOZO), HASAN SEKİZKARDEŞ, İBRAHİM TURGUT, KAMER KONCA, KAZIM BERGEN, KENAN AYGÜLER, MEHMET ALİ ORGUN, MUSTAFA KURUKAFA, ŞEHMUS TEKİN ve ZÜLFKÜF BALTA'nın anlatımları ile pratik arasındaki uyumsuzlukları, çelişkileri veya yetersizlik sergilerken Bölge'nin siyasi ve örgütsel tarihini anlamaya da hiç kuşkusuz yardımcı olacaktır.

50.00

*dipnot

ISBN-13: 978-605-2318-24-9

9 786052 318249